LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ • MARDI 2 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7739 31e ANNEE | խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3150

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ՓԼԵՐ Է

*

Բարեպաշտ ընթերցողներ գիտել կու տան.

— Գալուստ Կիւլպէնկեան իր պարտքը կատարած է ազգին հանդէպ, քանի որ, շարք մը բարեգործութիւններէ զատ, 360 հազար – 400 հազար տոլար ձգած է, էջմիածին մայր Տաճարին վերաշինութեան համար։

Ինչպէս կ'ըսէ կտակագրէն քաղուած լուրը, Պ. Կիւլպէնկեան այդ գումարը վար դրած է, համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով Հայաստանի կառավարութեան հետ։

Արդ, ինչպէս հաղորդուեցաւ բոլոր թերթերու միջոցաւ, էջմիածնի տաճարին վերաշինութիւնը կը կատարուի արդէն, պետական ծախքով։

Թէեւ պաշտօնական տեղեկութիւններ կը պակսին այս մասին, բայց, դժուար թէ էջմիածին կարենայ օգտուիլ Գ. Կիւլպէնկեանի տրամադրած գումարէն։

Քանի որ համաձայնութիւն գոյացած չէ ի կենդանութեան, ի՞նչպէս կրնայ գոյանալ յետ մահու։

Մնաց որ, ի՞նչ ձեռնարկ է այդ, արդարացնելու համար Գ. Կիւլպէնկեանի վարկը եւ դիրքը, իբրեւ տեւական յիշատակ։

Նորագոյն տեղեկութեանց համաձայն, ձգուած ժառանգութեան տարեկան եկամուտը կը հաշուեն միլիոնաւոր սթերլին կամ տոլար։

Անոր նոյնիսկ երկու երրորդը ի՜նչ հրաշքներ կրնար գործել, զօրացնելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, բոլոր ճակատներուն վրայ։

Իսկ եթէ հանգուցեալ միլիոնատէրը կ'ուզէր միջազգային փառք մըն ալ վայելել, եկամուտին մէկ երրորդը լիուլի կը բաւէր, բաղդատելով մեր ժողովուրդին յաւակնութեանց հետ։

Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի կտակին հիմնական թերութիւնը այն է որ չի նախատեսեր անմիջական, արդիական, պատմական ձեռնարկներ, համապատասխան գումարներով։ Եւ մանաւանդ վայել՝ միլիոնատէրին իմացականութեան եւ համբաւին։

Կը վախնանք որ Պ. Կիւլպէնկեանի Փորթուգալեան կտակով Հայոց ազգը ստանայ նարինջի շերտեր, փշուր–փշուր գումարներ, յանուն այս կամ այն հաստատութեան։

Արդէն ինք յանձնարարած է շարունակել այն բոլոր նպաստները, հանրային թէ անհատական, որոնք տարիներէ ի վեր կը տրուէին, մինչեւ իր մահը։

Երկու օտար եւ մէկ հայ կտակատարներ կրնա՞ն համարձակիլ ծրագիր մը յղանալ, օրինակ՝ աշխարհական Վենետիկ մը հիմնել կամ Հայկաւան մը կառուցանել Լիբանանի մէջ, երբ միլիոնատէրը ինք հասարակ նպաստընկալի մը տեղ դրած է հայ ժողովուրդը, ուրիշ քաղաքակիրթ ազգերու շուքին տակ ձգելով զայն։

Երրորդ անգամն է որ կ'արտայայտուինք, մեր տեսակէտները յայտնելով առանց վերապահութեան։

Շատ պիտի ուզէինք որ կտակին տրամադրութեանց մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները անկատար ըլլային, եւ գտնուէինք բացառիկ անակնկալի մը առջեւ։

Միամիտ բարեկամներ մեր ուշադրութեան կը յանձնեն օտար եւ մասնաւորապէս անգլիական թերթերու ներբողականները Գ. Կիւլպէնկեանի մասին։

Ո՞վ ուրացաւ անոր գործի մարդու տաղանդը եւ միւս արժանիքները։

Բայց, ի՞նչ կ'արժեն օտարներու շռայլական գովասանքները, երբ մեր տունը փլեր է։ Երբ ամբողջ ժողովուրդ մը կը հալի մեր աչքերուն առջեւ, իբրեւ հետեւանք անլուր բարբարոսութեանց եւ հրէշային անարդարութեանց։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ «ԱՅՏ ԷԼ ՔԷՊԻՐ»Ի ԱՌԹԻՒ

*

15 ՄԵՌԵԱԼ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Մարոքի զանազան քաղաքներուն մէջ, — մասնաւորաբար Մուլէյ Իտրիս եւ Մառաքէշ — ծանր միջադէպեր պատահեցան տօնի օր, «Այտ էլ Քէպիր»ի տօնակատարութեանց ընթացքին։

Մեծ թիւով ցուցարարներ, նախկին սուլթանին վերադարձին ի նպաստ կարգախօսներ գոռալով, շրջագայեցան Իտ[illegible] փողոցներուն մէջ, փորձելով յարձակիլ պաշտօնատուներու վրայ։

Մահմետականներու Մեծ Տօնը շատ «պաղ մթնոլորտի» մը մէջ տօնուեցաւ, կը հաղորդեն թղթակիցները։ Մինչ ուրիշ տարիներ, 30.000 ոչխար մատաղի համար կը մորթուէին այս տարի զգալի կերպով քիչ է այս թիւը. Ջերմեռանդ բնակչութիւնը կարծէք պաղ անտարբերութեան մէջ տօնած է «Այտ էլ Քէպիր»ը գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ։ Ներկայ մը կը հաղորդէ որ փաշայի պալատին առջեւ, մատաղի արարողութենէն ետք, միայն մէկ հոգի «կեցցէ սուլթան Առաֆան» պոռացած է։ Իրադեկները կ'ըսեն թէ հաւատացեալներու մէջ բերնէ բերան կարգախօսներ կը շրջին, ըստ որոնց նախորդ սուլթանին գահընկէց ըլլալէն ի վեր, իրենց նշանակութիւնը կորսնցուցած են մատաղներն ու տօնը։ «Քայիտներն» անգամ, — անոնք որ դեռ երկու տարի առաջ «կեցցէ Առաֆան» պոռացած էին — ցոյց կուտան վերապահութիւն, եթէ նոյնիսկ հակառակ ալ չարտայայտուին։

Մուլէյ Իտրիսի մէջ խռովութիւնները ծանրակշիռ հանգամանք մը ստացան իրեկոյեան, երբ ծեր ու կոյր կին մը նախկին սուլթանին պատկերը վեր բռնած, առաջնորդեց ամբոխը դէպի եւրոպական թաղամասերը։ Ապահովութեան ուժերու փոքրիկ խմբակ մը յաջողեցաւ պաշտպանել այդ շրջանը, բուռն կրակ բանալով ցուցարարներուն վրայ։ Պաշտօնական ղեկոյցին համաձայն, կը հաշուեն հինգ սպաննուած, որոնցմէ մին՝ հրշէջներու տեղակալ մը, վայրագօրէն խոշտանգուած է։ Գալով վիրաւորներուն, 25 հոգի ցուցարարներու կողմէ եւ տասը՝ ապահովութեան ուժերէն։ Իսկ Մառաքէշի մէջ, ցոյցերը կարծէք կազմակերպուած ըլլային ապացուցանելու համար թէ նոյնիսկ իր «մայրաքաղաքին» մէջ, Էլ Կլաուի փաշան կացութեան տէրը չէ։ Կը կարծուի որ խռովութիւնները կազմակերպուած են նախօրօք. որովհետեւ յարձակումները կատարուած են նոյն ժամուն, եւ 30 հրդեհներ վառուած, իրարմէ հեռու վայրերու մէջ, գրեթէ միաժամանակ։ Բախումներու ընթացքին, սպաննուած են տասը Մարոքցիներ, բարձր է նաեւ վիրաւորներու թիւը, երկուստեք։

Տեղ տեղ այնքան բուռն եղած է ցուցարարներու խուժումը որ թղթակիցները չեն ընկրկիր «խելագարած ամբոխը» ըսելու։ Նոյնիսկ լսուած է նախկին սուլթանին անունին հետ «ճիհատ»ը. (Սուրբ պատերազմ)։

Լաւատեղեակ շրջանակները շատ ծանր կը նկատեն կացութիւնը, մանաւանդ երբ միջադէպերը կը ծագին մարդպան Կրանտվալի եւ սուլթանին հրատարակած կոչերէն եւ «Մատաղի Տօն»ի առթիւ մաղթանքներէն ետք։ Յատկանշական կը գտնուի որ սուլթանի պալատին մէջ տեղի ունեցած արարողութիւններուն, գաւառներու 18 փաշաներէն միայն չորսը ներկայ եղած են։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿՏԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

★

360.000 – 400.000 ՏՈԼԱՐ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՄԱՐ

Լոնտոնի թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, — Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակի մասին.—

Կտակագիրը կ'ըսէ թէ Պ. Կիւլպէնկեան կ'ուզէր իր մահէն առաջ վճարել էջմիածնի մայր–եկեղեցւոյ վերանորոգման ծախքերը, յաւերժացնելու համար իր ծնողքին յիշատակը. բայց «տեղական պարագաներ եւ զանազան դժուարութիւններ» արգելք եղան։ Իր կտակագիրը կը խնդրէ կտակատարներէն 360.000 – 400 հազար տոլարի գումար մը մէկդի դնել այս նպատակին համար եւ զայն գործածել համաձայն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ բաղձանքներուն, երբ հանգամանքները թոյլ տան։ Բայց գիտել կուտայ թէ կարելի չէ նպատակայարմար կարգադրութիւն մը ընել մինչեւ որ համաձայնութիւն չգոյանայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ եւ պաշտօնական եւ անդառնալի խոստում մը չստացուի խորհրդային կառավարութենէն թէ դրամը պիտի գործածուի միայն եւ միայն էջմիածնի տաճարին վերանորոգման համար։ Կտակագիրը կ'ըսէ թէ ցարդ կարելի չէ եղած այսպիսի համաձայնութիւն մը ձեռք բերել եւ կը խնդրէ կտակատարներէն խիստ միջոցներ ձեռք առնել հակակշիռի համար եւ ի հարկին ճարտարապետ մը ղրկել էջմիածին։

ԽՄԲ.— Այս ծրագիրը ծանօթ էր մեզի։ Վերջերս զանազան աղբիւրներէ կը հաղորդէին թէ էջմիածնի տաճարին վերաշինութեան ձեռնարկուած է պետական ծախքով. թէեւ վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին։

Փաստաբան Տոքթ. Փերտիկաօ կ'ըսէ թէ Պ. Կիւլպէնկեան Փորթուգալ եկաւ 1942ին ապաստան եւ խաղաղութիւն փնտռելով։ «Երկուքն ալ գտաւ, ինչպէս եւ կարգուսարք մը որ մղեց զինքը իրեն բնակավայր դարձնել Փորթուգալը։ Ի վերջոյ, իբրեւ ապացոյց իր երախտագիտութեան հանդէպ Փորթուգալի ժողովուրդին եւ կառավարութեան Փորթուգալի տրամադրեց իր հարստութեան մեծ մասը։ Ասիկա մեծ պատիւ մըն է Փորթուգալի համար։ Աստուած երկար կեանք տայ ինծի որպէսզի կարենամ իրագործել Պ. Կիւլպէնկեանի կտակին վսեմ գաղափարները»։

Փաստաբանը, Տոքթ. Եոզէ տէ Ազերատօ Փերտիկաօ Կիւլպէնկեանի փաստաբանն է 14 տարիէ ի վեր։ Կտակագիրը մասնաւոր տրամադրութիւն մը եւս կը պարունակէ որուն համաձայն ոեւէ նպաստընկալ մեքենաբար կը կորսնցնէ ամէն իրաւունք, եթէ փորձէ դատ բանալ կտակին դէմ, ըլլայ իսկ ժառանգորդ։ Եթէ դատը օտար դատարանի մը առջեւ բացուի, նպաստընկալը պարտաւոր է Կիւլպէնկեան Հաստատութեան վերադարձնել ամէն ինչ որ ստացած է կտակատարին կենդանութեան ատեն։

Երկրորդ կտակատարը, լորտ Րէտքլիֆ, որ 56 տարեկան է եւ Գ. Կիւլպէնկեանի քառասուն տարուան բարեկամը, դատական պաշտօն մը ունի 1949էն ի վեր եւ մշտնջենական լորտ նշանակուած է այդ թուականէն ի վեր։ Կ'ըսէ թէ Պ. Կիւլպէնկեան «միշտ կը յուսար որ ես պիտի ըլլամ Հաստատութեան գլխաւոր խնամակալը որ իսկապէս հրաշալի ձեռնարկ մըն է։ Բայց կ'ըմբռնէր, ինչպէս ես, թէ չեմ կրնար այդ պաշտօնը վարել իմ ներկայ դիրքովս։ Հարց է թէ երբ պիտի ազատիմ ներկայ պաշտօնէս եւ արդեօք պիտի կրնա՞մ։ Առ այժմ ի վիճակի չեմ որոշում տալու» (Թայմզ)։

× Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գրէ.— Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը կը հաշուեն երեք հարիւր միլիոն սթերլին։ Կտակը կը պարունակէ քարիւղի կարեւոր արժեթուղթեր, միջազգային բաժնեթուղթեր եւ աշխարհի ամենագեղեցիկ գեղարուեստական հաւաքածոն։ Կտակատարները տակաւին որոշ բան չեն գիտեր Կիւլպէնկեան Հաստատութեան գործերու մասին, չեն գիտեր թէ բրիտանական ո՛ր հաստատութիւնները պիտի օգտուին։ Պ. Կիւլպէնկեանի հռչակաւոր պատկերներու հաւաքածոն փոխ տրուած էր Լոնտոնի Նկարասրահին, 1936էն [illegible] եւ այժմ Ուաշինկթըն կը գտնուի։

Փաստաբանը յայտարարեց.— Կը յուսամ թէ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը պիտի կրնայ գործել մէկ տարիէն պակաս ժամանակաշրջանի մը մէջ։ Ի վիճակի չեմ ըսելու թէ ուր կը գտնուին բազմաթիւ ժառանգութիւնները կամ թէ ինչ ձեռնարկներ պիտի կատարուին զանոնք ձեռքի տակ առնելու համար։

Կտակը լայն տրամադրութիւններ կը պարունակէ ընտանիքին համար։ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան ըսաւ.— «Ձեզ կրնար «կրասեր Հինգ առ հարիւր» կոչել զիս։ Այն հինգ առ հարիւրը զոր հայրս կը ստանար Իրաքի Քարիւղի ընկերութենէն եւ որմէ շահեցաւ այդ յորջորջումը այժմ կտակին մէջն է։ Շատ մը տուրքեր պիտի վճարենք. բայց արքայական բաժին մը տրամադրուած է ինծի եւ ընտանիքին միւս անդամներն ալ առատաձեռնօրէն պիտի օգտուին։

× Գ. Կիւլպէնկեան իր ձեռնարկը հիմնած է քարիւղի միւս իշխանին՝ Րաքֆէլլըրի Հաստատութեան վրայ։

× Հանգուցեալին մարմինը օդանաւով Ցիւրիխ փոխադրուած ատեն օդակայան գացած էին Լիզպոնայի օտար դեսպանները եւ Փորթուգալի կառավարութեան ներկայացուցիչները։ Օդանաւին մէջ դագաղը դրուած էր թանկագին գորգի մը վրայ, ծածկուած՝ գոյնզգոյն ծաղիկներով։

***

Ամերիկեան «Էսոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան Լոնտոնի թղթակիցը կը հաստատէ թէ ամէն տարի միլիոնաւոր տոլար պիտի յատկացուի բարենպատակ ձեռնարկներու, Գալուստ Կիւլպէնկեանի ձգած մեծագումար ժառանգութեան եկամուտներէն։

Տոքթ. Ազերատօ Փերտիկաօ, Փորթուգալցի փաստաբանը որ կտակատարներէն մին է, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին ըսաւ թէ «ահագին ժառանգութեան մեծագոյն մասը, մէջն ըլլալով գեղարուեստական անգին գանձերը, պիտի յատկացուի կտակով որոշուած մարդասիրական հաստատութեան. փաստաբանը աւելցուց.

— «Տակաւին կարելի չէ գաղափար մը տալ ժառանգութեան ամբողջութեան մասին, որովհետեւ կը գտնուի շատ մը երկիրներու մէջ։ Մէկ մասը քարիւղի արժեթուղթերէ կը բաղկանայ, մնացեալին մեծ մասը կը կազմեն գեղարուեստական գործեր եւ գանձեր որոնց արժէքը տակաւին կարելի չէ ճշդել»։

Փաստաբանը յայտարարեց թէ երեւակայական է եւ մեծապէս չափազանցուած՝ 300 միլիոն սթերլինի (840 միլիոն տոլար) ենթադրութիւնը։ Երբ հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ տարեկան եկամուտը, պատասխանեց.

— «Եկամուտը պիտի ըլլայ միշտ «միլիոնաւոր ոսկի, ամէն տարի»։

Տոքթ. Փերտիկաօ Լոնտոն գացած է, զբաղելու համար Կիւլպէնկեան Հաստատութեամբ որուն կեդրոնը պիտի գտնուի Փորթուգալ։

ԽՄԲ.— Ամերիկացի թղթակիցը իր հեռագրին գլուխը կ'ըսէ.— միլիոնաւոր տոլարներ, տակը՝ միլիոնաւոր սթերլիններ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ Դ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

*

(Գ. եւ վերջին մաս)

Քաղաքական խնդիրները ամէնէն կարեւոր տեղը կը գրաւէին օրակարգին մէջ:

Հեղինակաւոր դէմքեր, ինչպէս Էրիխ Օլլենհաուըր, Կի Մոլէ, Ժիւլ Մոք, Կէյթսքէլ եւ ուրիշներ պարզեցին իրենց տեսակէտները օրուան քաղաքական հարցերուն մասին :

Բոլորն ալ կ'ուզէին մեկնաբանել Մոսկուայի քաղաքականութեան մէջ առաջ եկած փոփոխութեան պատճառները : Զանազան ենթադրութիւններ կ'ընէին՝ առանց որոշ եզրակացութեան մը յանգելու:

Թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանակութենէ վերջ, համաժողովը քուէարկեց քաղաքական բանաձեւը: Կուտանք գլխաւոր կէտերը. —

Նոր յոյս կը ծնի մարդկութեան համար: Հիւլէական ուժի օգտագործումը խաղաղ նպատակներու համար պիտի բարձրացնէ մարդոց բարօրութեան մակարդակը թէ՛ յետամնաց եւ թէ յառաջացեալ երկիրներու մէջ: Ատոր համար խաղաղութեան կը կարօտինք: Հիւլէական զարը միջազգային վէճերը պիտի փոխակերպէ միջազգային գործակցութեան:

Ընկերվարականները ուրախ են, որ առիթ կը տրուի միջազգային յարաբերութիւններու խաղաղ հրջան մը ապրելու, նոյնիսկ եթէ ատիկա խորհրդային կառավարութեան կողմէ դիտումնաւոր եւ ժամանակաւոր խաղ մը եղած ըլլայ: Խաղաղ համակեցութիւնը առիթ պիտի տայ ընկերվարականներուն, որ նուիրուին ընտեղծելու զօրաւոր, ազատ, ժողովրդավար ազգեր՝ ընկերային արդարութեան եւ բարեկեցութեան հիման վրայ :

Զինաթափութիւնը պէտք է ըլլայ համաշխարհային, բոլոր զէնքերու եւ բոլոր շրջաններու համար, միջազգային իրական հակակշռի տակ :

Եւրոպայի ապահովութիւնը պէտք է եռաշխաւորուի՝ իրաւունք տալով գերման ժողովուրդին, որ ազատ ընտրութեանց միջոցաւ իրագործէ Միացեալ Գերմանիան: Եւրոպայի մէջ ըլլալիք որեւէ կարգադրութիւն նոյնքան ապահովութիւն պէտք է տայ արեւմտեան եւ հիւսիսային Եւրոպայի, որքան խորհրդային միութեան :

Ընկերվարական շարժումին նպատակն է ամենալայն չափերով իրագործել միջազգային գործակցութիւնը, ո՛չ մէկ երկիր դուրս ձգելով անկէ: Իբրեւ առաջին քայլ, պէտք է ստեղծել զօրաւոր Եւրոպա մը՝ ազատօրէն միացած, այն ձեւով, որ անոր ժողովուրդները ամենալայն չափով վայելեն ապահովութիւն եւ բարօրութիւն, ինչպէս նաեւ մարդկային հիմնական իրաւունքներ եւ ազատութիւններ :

Ասիոյ եւ Ափրիկէի երիտասարդ ազգերը ընկերային նոր կարգուսարք մը կը պահանջեն: Միայն ժողովրդավար ընկերվարութիւնն է, որ կրնայ ազատօրէն լուծել անոնց տնտեսական եւ ընկերային ստիպողական պահանջները : Միացեալ Ազգերը պէտք է աջակցին՝ այդ երկիրներու արագ զարգացման եւ բարգաւաճման համար :

Բանաձեւը կ'ողջունէ նաեւ Ափրիկէի ընդարձակ հողամասերուն վրայ դէպի ազգային անկախութիւն կատարուած յառաջդիմութիւնը, արհեստակցական միութեանց եւ համագործակցական ընկերութեանց կազմութիւնը: Յետոյ կ'եզրակացնէ. —

Ընկերվարականներուն համար «խաղաղ համակեցութիւնը» միջոց մըն է միայն դէպի նպատակ: Ընկերվարութեան նպատակն է, ինչպէս միշտ եղած է, պարզ համակեցութենէն աւելի բան մը, այն է խաղաղութիւն եւ միջազգային գործակցութիւն՝ իրագործելու համար մարդոց ճշմարիտ եղբայրութիւնը: Դրամատիրութիւնը կը հակառակի մարդոց միջեւ ընկերային արդարութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքներուն: Համայնատիրութիւնը, փաստական ըլլայ թէ համայնավարական, հին բռնատիրութիւնն է նոր զարծելակերպով: Միայն ժողովրդավար ընկերվարութիւնն է, որ դրական դիրք մը բռնած է աշխարհի մէջ գործող ընկերային նոր ուժերուն հանդէպ : Ընկերվարական շարժումն է, որ պատասխան մը ունի ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներու կարօտութեանց ու յոյսերուն :

Քուէարկուեցան նաեւ զանազան ուրիշ բանաձեւեր: Ամէնէն կարեւորն էր գաղթատիրութեան բարձումին եւ հպատակ կամ արբանեակ ազգերու ազատութեան ու անկախութեան մասին ընդունուածը :

Համաժողովը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, մեծ յոյսեր դնելով Զորս Մեծերու խորհրդաժողովին վրայ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

*

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ տեսնենք թէ ի՞նչ մակարդակ կը ներկայացնէր Պոլիսը :

Այո, մայրաքաղաքը ունէր համալսարաններ, ունէր ուսուցչանոց, ունէր մասնագիտական զպրոցներ, ինչպէս նաեւ զինուորական եւ այլ ասպարէզի բարձրագոյն վարժարաններ:

Հակառակ այս բազմազան եւ զարգացման սատարող ազդակներուն, Պոլսոյ մէջ ալ բարձր չէր Թուրք մշակոյթին եւ մտաւորականութեան մակարդակը :

Չունէին մշակութային զանազան ասպարէզներու Միութիւններ :

Չունէին Արուեստագէտներու գործեր եւ Միութիւններ:

Չունէին բազմաթիւ ընթերցարաններ ճոխ մատենադարաններով :

Չունէին ակադեմական կաճառ, յատուկ զանազան բաժիններով :

Ունէին միայն «Թիւրք Օճաղը» կոչուած ակումբը :

Իսկ համալսարաններ եւ այլ բարձրագոյն վարժարաններ յաճախողներուն թիւին կէսը կարելի է ըսել Հայեր էին, ինչպէս նաեւ Յոյներ, Պուլկարներ, Ասորիներ, Հրեաներ եւ ուրիշ ազգեր :

Տեսնենք թէ ինչ կը ներկայացնէր անոնց մամուլը:

Ութ կամ ինը օրաթերթեր (անունները զանց կ'առնեմ): Երկու երգիծաթերթ շաբաթօրեայ: Երկու կամ երեք գրական շաբաթաթերթ: Մէկ գրական ամսագիր : Մէկ գեղարուեստական ամսագիր : Մէկ արհեստակցական ամսաթերթ:

Չեմ կրնար յիշել թէ ուրիշ հրատարակութիւններ ալ ունէի՞ն. թերեւս երկու կամ երեք հատ :

Անոնց «Թիրաժ»ը կրնայ քիչ մը աւելի քանակութեամբ ըլլալ մերիններէն, ինչ որ տրամաբանական է, նկատի ունենալով Թուրքերուն մեծ թիւը :

Իսկ ի՞նչ կը ներկայացնէր նոյն ժամանակ հայ մամուլը:

Ութ օրաթերթ. —

Ազատամարտ, Արեւելք, Առաւօտ, Ժամանակ, Ժողովրդի Ձայն, Մանզումէի էֆքեար, Բիւզանդիոն, Վերջին Լուր :

Չորս երգիծաթերթ (շաբաթօրեայ). — Կավռօշ, Կիկօ, Կառափնատ, Լիլա, Երբեմն Ֆրու-Ֆրու :

Չորս գրական շաբաթաթերթ. — Ազդակ, վերջը՝ Ազատամարտ, Մեհեան, Հայ Քնար, Կոհակ, Փունջ:

Երեք ամսագիր (Ուսանողական Միութիւններու). —

Երկուսը, վերջը՝ Բազին (Դաշնակցական), Կայծ (Հնչակեան), Վերածնունդ (Ռամկավար) :

Մէկ գեղարուեստի ամսագիր. — Շանթ :

Երկու ամսագիր բժշկական. — Դարման, Բժիշկ :

Մէկ ամսագիր առեւտրական. — Բիւրակ :

Երկու ամսագիր կրօնական. — Տաճար, Աւետաբեր (բողոքական) :

Մէկ ամսագիր մարզական. — Մարմնամարզ :

Մէկ ամսագիր մանկավարժական. — Նոր-դպրոց :

Մէկ ամսագիր կնոջական. — Հայ Կին:

Երկու պարբերագիրք. — Ոստան, Յիշատակարան :

Հրատարակուած են նաեւ, առանց շատ երկար կեանք մը ունենալու, հետեւեալ թերթերը. —

Արագած, Գրիչ, Երկիր, Սոխակ, Նոր-Հոսանքներ, Ժողովուրդ, Ձայն-Հայրենեաց, Նոր-Աշխարհ:

Ունէինք հրատարակչականներ եւ «Մատենաշարներ» Արծիւ գրավաճառանոցի, Դաշնակցութեան, Վ. եւ Պ. Զարդարեանի, Շանթի, Պալենցի, եւ դեռ ուրիշներու :

Գալով մեր բարձրագոյն երկրորդական վարժարաններուն՝ անոնց թիւը եօթնէն աւելի է. — Մեծ գուրգուրանքի առարկայ եղած է Կեդրոնականը, ուրտեղ պատրաստուեցան մեր բարձր մտաւորականները եւ ազգային գործիչները :

Էսայեան, Պէրպէրեան :

Եւ մասնաւորներու կողմէ բացուած. — Պէզազեան, Կարապետեան, Հինդլեան, Հայրիկեան, Բագրատունի: Յիշենք նաեւ Մխիթարեանները :

Շատ պերճախօս են մեր թիւերը :

Չմոռնանք նաեւ մեր Ակումբները, Գում-Գափուի «Ասպարէզ»ը, Բերայի «Ազատամարտ»ը, Սամաթիոյ «Բարեսիրական»ը եւ դեռ ուրիշներ :

Ամփոփելով մեր գրածները, անմիջապէս ըսենք թէ բաւարար պայմաններ են ասոնք — միշտ հիմնուելով յիշողութիւններու վրայ — հաստատելու համար այն իրողութիւնը թէ հայ մշակոյթը եղած էր բարձր, բեղնաւոր եւ անող, այնքան որ իր ստացած տարողութիւնը խորհիլ կու տար Թուրքերուն :

Հայ մշակոյթը լուսաւոր փարոսի մը նման իր ճառագայթումները տարածելով, անխտիր ամէն Հայու տունէ ներս լոյս կը սփռէր, հոգեկան սնունդ եւ գիտութիւն կը բաշխէր :

Շատ տեղին է կրկնելու անգամ մը եւս թէ Թուրք մշակոյթի մը եւ մտաւորականութեան արդարացի գոյութիւնը ողորմելի ստորնանին կը հասնէր : Միջանկեալ յայտնեմ թէ հանդէպ հայկական Մեծ Եղեռնին՝ Թուրք մտաւորականութիւնը ցոյց տուած իր կրաւորական դիրքով, աւելի քաջալերած եղաւ անմեղ Հայու ողջակիզումը, թերեւս Հայոց դերազանցութեան դէմ նախանձով լեցուած :

Ով մէկ ձայն, ոչ մէկ դրութիւն այդ հրէշային կատարուած մեծ ոճրագործութիւնը քննադատող ու պախարակող :

Չկար, գոյութիւն չունէր Թուրք մտաւորականութիւն մը, արդարօրէն իր կոչումին նուիրուած :

Այդ պարագան յաւիտեան պիտի մնայ սեւ արատ մը իրենց ճակտին :

***

Այս մեր կատարած բաղդատութեան արդիւնք, շատ բնորոշ է եզրակացութիւնը. — Մեր յառաջդիմութեան դէմ անոնց յետադիմութիւնը: Մանաւանդ երբ ուշադրութեան կ'առնենք անոնց բնակչութեան ստուար քանակը, եւ մեր «փոքր ածուն»:

Այս Թռուցիկ ակնարկիս հրատարակութեան պատճառ դարձաւ այն խօսակցութիւնը, զոր ունեցայ քանի մը օրեր առաջ իմ սիրելի մէկ բարեկամիս հետ, որ՝ ի միջի այլոց կ'ըսէր. —

— «Եթէ Հիւսէյին Ճահիտ եւ Մէհմէտ Էմին պէս մարդիկ ունենայինք մեր մէջ... ուրիշ կ'ըլլար»:

Բայց չէ՞ որ Հիւսէյին Ճահիտ եւ Մէհմէտ Էմին ունեցող ազգը «ուրիշ բան չեղաւ», այլ միայն ... Ջարդարար :

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ԷՐ...

★

ԱԽ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻՆ

Աշուն է: Տխրագէմ, գաժան, չոր ու արիւնոտ աշուն: Հովերուն կծիկները քանդուած՝ արիւնի հոտ կը բերեն հեռուներէն իրենց հետ: Օդն անգամ արիւն կը բուրէ :

Տրտում աշունին առջեւ մենք ալ տխուր ենք: Տխրութիւնը մտած՝ սողոսկած է մինչեւ մեր ոսկորներուն մէջ: Մեր մարմիններուն ծալքերը, հիւսկէններուն մէջ խրած է իր ճանկերը : Ան՝ անբաժան է մեզմէ...: Նոյնիսկ իջած՝ մտած է մեր ստամոքսներուն դարատակը ...: Առօքփառօք տեղաւորուած է հոն, ծալապատիկ, ու տեղէն թնդալու միտք չունի բընաւ ...:

Աշուն: Յօղաթուրմ տերեւներով ու խոտերով դեղին աշուն: Տերեւաթափ: Յուշիկ յուշիկ բոլորովին մերկութիւն պիտի տիրէ ամէն դի: Արեգակը՝ դեղին: Բարտիները՝ դեղին: Ծաղոտ, ճերմակ եղեամոտ առաւօտներ: Թռչուններն անգամ իրենց բոյներուն մէջ բանտարկուած կը մնան մինչեւ արեւագալ :

Մասրենիներն ու սնձենիները, մօրէ մերկ դարձած են ու իրենց դեղնոտած չուառները ներքնակ կազմած՝ գետնին վըրայ: Իրենց պտուղները կամրուկ, կարմիր արիւնի գոյն ունին, ծեփուած՝ ճըղներուն վրայ: Կը սպասեն աւելի ու՛ժիր հովերէն վար թափելու, փշրելու...:

Դաշտերուն մէջ, լայն տարածութեամբ բարտիներնները կրակ առած են: Իւրաքանչիւրը իբրեւ բոցավառ լեզուակ դէպի երկինք խրուած է :

*

Կիրակի: Երեք ընկերներով մեր սովորական յետ միջօրէի պտոյտին ենք ելած քաղաքին արուարձանէն, մեր բնակավայրէն :

Այդ ժամուն, աշնան պաղը կտրած՝ մեղմացած է ու գունատ արեգակ մը արեւեղկիկ՝ (գաղջ) մեր թախծոտ դէմքերը կը լզէ, երբեմն դառնալով նաեւ մեր կռնակին, երբեմն՝ կողերուն :

Կիրակի է: Հանգիստի օր՝ բանուորներուս համար: Դէպի դաշտերը տանող ճամբովպտոյտի ենք ելած պահիկ մը թարմ օդ ծծելու, մեր ընթացիկ կեանքի ու քաղաքական կացութեան մասին զրոյց ընելու ազատ բնութեան մէջ:

Ճամբան կը դառնայ, կ'երկարի, երբեմն ոլոր տալով ու երբեմն՝ շիտակ: Երեքս ալ մէկ կարգի վրայ՝ թիկունք թիկունքի կը քալենք: Մեզմէ մէկը կը խօսի՝ երկուքս կ'ունկնդրենք, փոխադարձաբար:

— Տղաք, այս պատերազմը երկար պիտի տեւէ...

— Երկար կամ կարճ, բան մը չենք կըրնար ընել. մինակ, մեզի ալ բան մը ըլլար ... Փրկուէինք ստարութենէ:

— Հաւատք ունենանք... Յոյս ունենանք...

Իրար կը մխիթարենք՝ լաւագոյն երազներով: Մխիթարութիւնը, յոյսը, հաւատքը մարդկային կեանքի էն կարեւոր բաներն են սաանկ ժամանակներուն: Ու մենք ալ չենք թերանար, կը կառչինք իրենց թեւերուն:

Բաւական երկնցաւ՝ ճամբէն կծկած ենք արդէն քանի մը հարիւր մեթր ու արուարձանէն դուրս՝ դաշտերու տարածութեան վրայ ինկած այժմ:

Ակնարկս դէպի գետին ինկած պահուն ոտքիս առջեւ կլորիկ, ճերմակուկ բան մը աչքերուս կը հանդիպի: Կը ծռիմ՝ վեր կ'առնեմ: Այժմ ափիս մէջ կը դիտեմ ... Սահուն, կլորիկ ու արծաթագոյն լուսնկա մըն է: Բոլէապէս ակնարկս նորէն քայլերուս առջեւ կ'իյնայ: Ահա հատ մըն ալ: Ահա երրորդ մըն ալ, չորրորդ մըն ալ...

Ամէն քայլափոխի հատ մը կը վերցնեմ գետնէն:

Հատիկ հատիկ ափս լենալու մօտ էր երբ ընկերներս ալ սկսան հաւաքել իւրաքանչիւրը իր հաշւոյն:

Այժմ սկսած ենք իրարու առջեւ կոտրուէկանը խաղալ: Հատիկ մը, երկու՝ աւելի ապահովելու մէկս միւսին վրայ: Ճամբան ի վեր, բաւական երկայնութեան վրայ այս մրցումը կը շարունակուի: Այակայն, բերքը «կը սկսի նօսրանալ»:

Ընկերներս մէկը միւսին ետեւէն նահանջի ու յուսահատութեան ճամբան կը բռնեն: Կը լքեն «բերքահաւաքը»:

— Առ քեզ թող ըլլայ, ես վազ անցայ այս աշխատանքէն, կ'ըսէ Կարօն, հաւաքածը ափիս մէջ նետելով:

— Առ իմինս ալ. սանիզմէ եկածը Աստուծմէ թող գայ, կը յարէ Սուրէն, ու ան ալ իր ժողուած թանկագին ապրանքը ինծի կուտայ:

Ուրախութիւնս կը կրկնապատկուի, կարով, քաջալերութիւն կ'ունենամ ու ոգեւորուած կը շարունակեմ հաւաքումը իրենցմէ քանի մը քայլ առաջ անցնելով :

— Պիտի շարունակե՞ս, կը պոռայ Կարօն, ետեւէս :

— Այո, պիտի ժողվեմ մինչեւ հատած տեղը ...

Անոնք կը շեղին դէպի դաշտ՝ ձայն տալով :

— Շուտ վերադարձիր, կը սպասենք, մինչեւ որ ...

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

(Շար.) (1)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՏԵՍԻՆԻ ԱԶԳ. ԴՊՐՈՑԸ

●

Գոհացուցիչ տարի մըն ալ բոլորեց մեր դպրոցը 1954 – 55ին։ Եօթանասուն աշակերտ – աշակերտուհիներ 8էն 17 տարեկան ստացան հայեցի դաստիարակութիւն, ծանօթանալով Մեսրոպեան տառերուն, ազգային պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան, մեր մշակոյթին ու գրական անդաստանին։ 70 աշակերտներ ...։ Անշուշտ անբաւարար է այս թիւը մեր համախումբ գաղութին համար բաղդատելով նախորդ տարիներու թիւին հետ։ Այսուհանդերձ, 70 աշակերտներ տարի մը ամբողջ տոգորուեցան ազգային զգացումներով, կապուեցան ազգային հաւաքականութեան, ընդունելով ուծացման դէմ անտամերժ պատուաստը, հոգաբարձութիւնս իր կարելին պիտի փորձէ յառաջիկայ տարեշրջանին աշակերտութեան թիւի յաւելման համար։ Անշուշտ վստահ ըլլալով ծնողներու գիտակցութեան եւ Հայու տառաքինութեան վրայ։

Մեծ բարեբախտութիւն մըն է որ մեր դպրոցը չզրկուեցաւ դաստիարակէ, շնորհիւ «Յառաջ»ի ընծայած բարոյական օժանդակութեան։ Դպրոցական տարեսկիզբին խսկ պաշտօնի կոչուեցաւ Տիկին Ռեբեկա Միլտոնեանը, որ իր փորձ ու խղճամիտ ուսուցչուհիի ապացոյցը տըւաւ, իր մէկ տարուան պաշտօնավարութեամբ ու յարակից աշխատանքներով։

Դպրոցը բաժնուած է չորս դասարաններու. — Տարրական, Ա, Բ, եւ Միջին առաջին։ Այս դասարաններուն դասացանկը կը համապատասխանէ հայկական նախակրթարաններու ուսման մակարդակին։ Յառաջիկայ տարեշրջանին դպրոցը կ'ունենայ միջին երկրորդի սահմանով դաստիարակուած աշակերտներ։

Վերոյիշեալ դասարաններուն իւրաքանչիւրին յատկացուած են չորաթական երեք դասեր՝ մէկուկէսական ժամ տեւողութեամբ։ Շաբաթ եւ Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30էն մինչեւ 7, հերթով կը դասաւանդուին հայերէն լեզու, ազգ. պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն։ Շաբթուան մնացեալ օրերը նոյն դասացանկը՝ երեկոյեան ժամը վեցէն 8.30։ Երգի եւ գեղարուեստական վարժութիւններու համար ուսուցչուհին դասաւորած է բացառիկ երեկոներ՝ ժամը 9էն 10։

Ուսուցչուհիին ընտրկած դասաւանդութեան արագ ու դիւրուսոյց եղանակով, աշակերտը դիւրաւ կ'ըմբռնէ իր դասը ու սիրով կը կապուի դպրոցին։ Այդ դասաւանդութեանց համընթաց աշակերտները կ'ունենան նաեւ հաւաքական հաճելի խաղեր ու դաստիարակիչ դրօսանքներ։

Բաւարար չհամարելով հայերէնի չոր ուսուցումով աշակերտը դպրոցին կապելու, ուսուցչուհին, համախորհուրդ հոգաբարձութեանս, նպատակայարմար նըկատեց աշակերտութիւնը հաւաքական աշխատանքի մղելու։ Այդ նպատակաւ Մարտ մէկէն ի վեր կազմուած է «Արարատ» Սանուց Միութիւնը, որուն պաշտօնական յայտարարութիւնն ու անդամներուն երդման արարողութիւնը կատարուեցան դպրոցական ամավերջի հանդէսին մէջ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով։ Այս միութիւնը թէեւ ձեւով սկաուտական է, սակայն ան կը հետապնդէ ոչ միայն ազգային գիտակցութիւնը վառ պահել իր անդամներուն մէջ, այլ եւ զերծ պահել զանոնք համանման օտար կազմակերպութեանց անդամակցելէ։ Նոյնպէս, հերթական ժողովներով իր անդամները կը վարժեցնէ ժողովավարութեան ու վարչական գործունէութեան։

Միութիւնը կը կազմակերպէ խմբական պտոյտներ ու արշաւներ ծնողներու ընկերակցութեամբ։ Ունի իր խմորատիպ համանուն թերթը, որ հայելին է իր գործունէութեան եւ ուր կ'երեւին նաեւ դպրոցին յաջողակ աշակերտներու հայերէն շարադրութիւնները։

Հոգաբարձութիւնս ծրագրած է իր նիւթական կարելիութեանց համաձայն միութիւնը օժտելու տպագրական մեքենայով մը։ Շնորհիւ ուսուցչուհիին զոհաբերութեան, միութիւնը չէ անտեսած նաեւ հայ բեմը, որուն համար այժմէն իսկ կը թըրծուին բեմական յարմարութիւններ ունեցող աշակերտներ։

Քիչ մը երկար կանգ առինք այս նորակազմ միութեան վրայ, որովհետեւ կարեւոր կը նկատենք իր դերը հայկական դպրոցը հաճելի միջավայր մը դարձնելու տեսակէտով։

Դպրոցը ինչպէս անցեալին, այս տարեշրջանին ալ իր օժանդակութիւնը բերաւ ազգային բնոյթ կրող ձեռնարկներու գեղարուեստական բաժիններու կազմութեան։ Իր հանդէսները միշտ գրաւիչ եղած են ու գնահատուած ժողովուրդին։

Դպրոցը Ֆր. Կ. Խաչի մնայուն ձեռնարկը ըլլալով կը վայելէ անոր նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը։ Անուրանալի է մանաւանդ մեր գաղութին բերած նիւթական թանկագին նպաստը դպրոցին, որուն, պատիւ իրեն, կապուած է ջերմօրէն։ Ամէն ոք առանց դաւանանքի ու գաղափարի խտրութեան յօժարակամ կու տայ իր լուման, կատարելով իր ազգային պարտականութիւնը համաձայն իր նիւթական կարողութեան ու ազգային գիտակցութեան մակարդակին։

Կրօնական ընկերակցութիւնը եւս, ահա քանի տարիէ ի վեր իր նիւթական աջակցութիւնը չի զլանար, որոշ գումարներ տրամադրելով դպրոցին։ Հոգաբարձութիւնս իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք կը նպաստեն դըպրոցին յառատեւութեան։ Դպրոցը իր կարգին, սկիզբէն իսկ ընդգրկած է անխտրականութեան սկզբունքը, ինչ որ նպաստած է իր շուրջ համախմբելու գաղութին բոլոր տարրերը։ Հոգաբարձութիւնս վստահ է որ գաղութը դարձեալ զօրավիգ պիտի հանդիսանայ դպրոցին ու անհատներ հանդիսաւոր առիթներով (նշանախօսութիւն, հարսանիք, եւն.) պիտի չմոռնան դպրոցը։

Արձակուրդէն օգտուելով հոգաբարձութիւնս ձեռնարկեց նորոգութեանց ու մաքրութեան, դպրոցը աւելի ներկայանալի ու առողջապահիկ դարձնելու համար։

Անշուշտ լաւ կ'ըլլար որ դպրոցը ունենար նաեւ իր դաշնակը, տպագրական մամուլը ու մանաւանդ շարժապատկերի գործիք մը՝ որուն շնորհիւ հաւանաբար կարելի պիտի ըլլար բարձրացնել աշակերտներուն թիւը։ Ասոնց իրագործումը, գոնէ առայժմ մեր ուժերէն վեր է, եթէ բարերարի մը անակնկալը չգայ մեր օգնութեան։

Նոր տարուան առթիւ տօնուեցաւ «Մանուկներու Օր»ը, մասնակցութեամբ դըպրոցին աշակերտութեան։ Իսկ Յուլիս 2ին տեղի ունեցաւ ամավերջի հանդէսը, ճոխ յայտագրով, ուր մեր սիրելի աշակերտ – աշակերտուհիները բեմէն ի յայտ բերին իրենց շնորհներն ու ձիրքերը, արտասանութիւններով, մեներգներով, խմբերգներով, պարախաղերով ու տրամախօսութիւններով։

Ուսուցչուհի Տիկին Միլտոնեան գրաւոր զեկուցում մը կարդաց դպրոցին մէկ տարուան գործունէութեան մասին, օգտակար թելադրութիւններ ընելով դպրոցին բարգաւաճման համար։

Բոլոր հանդէսներուն ալ ուսուցչուհին կը մասնակցի իր նուագով, իր հասցուցած երկու աշակերտներուն ընկերակցութեամբ, կշռոյթ ու ներդաշնակութիւն տալով խմբերգներու։

Ահա մեր դպրոցին մէկ տարուան գործունէութեան ամփոփ պատկերը իր յուսադրիչ կողմերով, թերիներով ու մտահոգութիւններով։ Աւելորդ է ըսել որ դպրոցը աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլար եթէ ծընողները աւելի աչալրջօրէն մօտենային հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութեան։ Կը յուսանք թէ ի վերջոյ պիտի գիտակցին թէ ազգային տեսակէտով եւ թէ ընտանեկան բարքերու բարւոքման համար։

Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի դպրոցի
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԱԼԱՆՍ. — Սիրելի «Յառաջ», այս տարի «Խանասորի Հերոսամարտ»ի 58րդ տարեդարձը տօնեցինք մեծ շուքով եւ բազմամարդ հայրենակիցներու ներկայութեամբ, անցեալ կիրակի։ Կազմակերպած էր Հ.Յ.Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէն, մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի։

Կիրակի առաւօտէն սկսեալ Սէն Փէրէի մայրապետներու անտառին ծառերուն տակ մեր հայրենակիցները իրենց ընտանիքներով զուարթաձայն կը թնդացնէին շրջապատը հայ գեղջկական եւ յեղափոխական երգերով։ Դրուագներ անցած կեանքէն եւ բաժակաճառերն ալ անպակաս։ Մէջ ընդ մէջ Հայաստանէն նոր ըստացուած ձայնապնակներ, որոնք ողի ու շունչ կու տային ներկաներուն։ Կատարեալ հայկ. ուխտատեղիի տպաւորութիւն կը ձգէր հանդէսը։

Հիւրեր ունէինք Մոնթէլիմարէն, Լըփույէն, Թուրնոնէն, Քրէէն եւ այլ հայկական գաղութներէ։ Ներկայ էին Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, երկու հոգեւոր հովիւները, Ազգային Միութեան նախագահ Պ. Անտոնեան եւ Տիկին Անտոնեան, ինչպէս եւ գաղութիս մի քանի երեւելիներ։

Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց»ով։ Օրուան նախագահ ընկեր Մ. Պօյաճեան բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, խօսնակին առջեւ հրաւիրեց Սահակ քհնյ. Պապիկեանը։ Կրօնաւորի յատուկ իր սրտառուչ յորդորէն ետք, ընկեր Քիրէճեանի ընկերակցութեամբ՝ աղօթքով եւ «Հայ մեր»ով յուզեց ներկաները։ Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ այլազան։ Օրուան պատշաճ եղան մեներգներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ երկսեռ երիտասարդութեան ու տարեցներու կողմէ, թող ներեն ինծ, անոնց անունները պիտի չարձանագրեմ՝ ցանկը երկար ըլլալուն պատճառով։ Բանախօսն էր տողերս գրողը, մանրամասն նկարագրեց հայ ժողովուրդին կացութիւնը, Խանասորի կռիւը եւ ի վերջոյ խօսքն ուղղելով Նոր սերունդին՝ թելադրեց արժանի դառնալ իրենց հայրերուն։

Խօսք առնելով կաթ. վարդապետ Պապեանը, խորապէս յուզուած մեներգեց «Հայաստան» սրտառուչ երգը։ Հանդէսին աւելի փայլ տուաւ Մոնթէլիմարէն հիւր Տիկին Մարի Լուսինեան, որ իր քնքուշ ձայնով երգեց Կոմիտասի «Կռունկ»ը եւ «Անտունին»։ Յետոյ ընտանիքներու կողմէ սկսաւ հայ ժողովրդական տոհմիկ եւ եւրոպական պարեր, մինչեւ ուշ գիշեր։ Խօսնակին պաշտօնը կատարեց դարձեալ տողերս գրողը Թումանեանի հաճոյախօսութիւններով։ Եղաւ հանգանակութիւն, բոլորն ալ առատաձեռն մասնակցեցան։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն Պ. Լուսինեանի (Մոնթէլիմար) եւ Պ. Միքայէլեանի (Քրէ), որ իրենց կառքերը տրամադրեցին քանի մը ընտանիքներ՝ դաշտէն Վալանս փոխադրելու համար։

Լուսնկային շողերով՝ բոլորն ալ ուրախ, ձգեցին դաշտը։

Դաշտահանդէսը շատ յաջող անցաւ, նիւթապէս եւ բարոյապէս։ Մեր շնորհակալութիւնները բոլոր ներկաներուն։

ԱՇՈՏ Ս.

ԺԸՆԵՒԻ ժողովին ի յիշատակ, Մ. Նահանգները մէջտեղ հանեցին նոր դրոշմաթուղթ մը՝ «հիւլէն խաղաղութեան համար» յիշատակութեամբ։ Կը կրէ նաեւ Այզընհաուըրի մէկ խօսքը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (100)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ Լ.

(Աննի պատմութենէն քաղուած)

— Շուտով կ'պատիս Հարաւ. Ափրիկէէն եւ արկածախնդրութիւններէն։

— Վաղը հետդ գա՞մ Փեկէթին հանդիպելու։

— Կը նախընտրեմ առանձին երթալ։ Աւելի պիտի ամչնայ մեր երկուքիս ներկայութեան խօսելու։

Որոշուեցաւ, ուրեմն, որ առանձին երթամ կայարան։

Շոգեկառքը ժամանեց տասը վայրկեան յապաղումով։ Իր մօտ գացի անմիջապէս։ Զիս տեսնելուն իր սովորական ջղագրգռութեան մատնուեցաւ, բայց այս անգամ քիչ մը աւելի շեշտուած կերպով։

— Օր. Պետինկֆիլտ, իմացայ որ անեբեւութացեր էք։

— Դարձեալ յայտնուեցայ, ինչպէս կը տեսնէք։ Ինչպէ՞ս էք Պ. Փեկէթ, ըսի հանդիսաւոր երեւոյթով մը։

— Շնորհակալ եմ, շատ լաւ։ Կ'երթամ պաշտօնիս գլուխը՝ Սըր Էօսթէյսին մօտ։

— Պ. Փեկէթ, կը փափաքիմ ձեզի հարցում մը ուղղել, յուսամ պիտի չվշտանաք, որովհետեւ շատ մը բաներ՝ թերեւս ձեր յուսացածէն շատ աւելի բաներ՝ ատկէց կախում ունին։ Կ'ուզեմ գիտնալ թէ անցեալ Յունուար ութին Մարլոյի մէջ ի՞նչ կ'ընէիք։

Բարկացած շեշտով մը.

— Ես, Օր. Պետինկֆիլտ, իսկապէս ...

— Դուք հոն էիք, այնպէս չէ՞։

— Այո, այդ կողմերը կը գտնուէի, անձնական պատճառներով։

— Պիտի չուզէ՞ք ըսել թէ ինչ էին այդ անձնական պատճառները։

— Սըր Էօսթէյս ձեզի չէ՞ ըսած։

— Սըր Էօսթէյսը գիտէ՞.

— Վստահ եմ որ գիտէ։ Կը կարծէի թէ գիս չէր ճանչցած։ Բայց իր ակնարկներէն կը գուշակեմ թէ տեղեակ է ամէն բանի։ Ամէն պարագայի մէջ նպատակս է խնդիրը պարզաբանելէ վերջ հրաժարականս ներկայացնել։ Զարմանալի մարդ մըն է, Օր. Պետինկֆիլտ, քմահաճոյքի անբնական զգացումով տոգորուած։ Կարծես հաճոյք կը զգայ գիս տառապեցնելով։ Միշտ եւ ամէն բանէ լուր ունի։ Հաւանաբար տարիներէ ի վեր գիտէ գանոնք։

Կը յուսայի թէ ուշ կամ կանուխ պիտի իմանայի Փեկէթի խօսքերուն իմաստը։ Ան շարունակեց.

— Սըր Էօսթէյս նման մարդու մը համար դժուար է ուրիշին վիճակը հասկնալ։ Գիտեմ թէ սխալ ըրի, բայց անվնաս խաբէութիւն մը թուեցաւ ինծի այդ բանը...

Սուլիչը սուլեց եւ ժողովուրդը սկսաւ կրկին շոգեկառք մտնել։

— Այո, Պ. Փեկէթ, Սըր Էօսթէյսի մասին ձեր յայտնած կարծիքներուն բոլորովին համաձայն եմ. սակայն ինչո՞ւ համար Մարլօ գացիք։

— Կ'ընդունիմ թէ սխալ ըրի. բայց շատ բնական՝ այդ պայմաններուն տակ. — ինծ կը թուի թէ շատ բնական էր, նկատի ունենալով պարագաները։

Առաջին անգամը ըլլալով Փեկէթ կ'ըմբռնէր որ հարցում մը կ'ուղղէի իրեն։ 6

— Ներողութիւն Օր. Պետինկֆիլտ, սակայն չեմ հասկնար թէ ինչու այս գործին միջամուխ կ'ըլլաք։

Շոգեկառք մտաւ եւ պատուհանէն վար հակեցաւ հետս խօսելու համար։ Յուսահատ դրութեան մը մատնուած էի։ Այդ տեսակ մէկու մը հետ ի՞նչ կրնայի ընել։

— Անշուշտ. այնքան սոսկալի է, որ կ'ամչնաք այդ մասին խօսելու։

Հարուածս տեղին էր։ Փեկէթ գայրացած պոռթկաց.

— Սոսկալի՞, ամչնա՞լ. ձեզ չեմ հասկնար։

— Պատմեցէք ուրեմն։

Եղելութիւնը պատմեց քանի մը պարզ նախադասութիւններով։ Վերջապէս գիտէի Փեկէթին գաղտնիքը, բան մը որ երբեք չէի ակնկալեր։

Պանդոկ վերադարձայ յամրաքայլ։ Հեռագիր մը յանձնեցին։ Անոր մէջ մանրամասն բացատրուած էր առնելիք ուղղութիւնս՝ երթալու համար Եոհաննէսպուրկ, կամ աւելի ճիշդը Եոհաննէսպուրկի մօտ կայարան մը, ուր կառք մը պիտի սպասէր ինծի։ Փոխանակ Էնտիի ստորագրուած էր Հէրի։

Աթոռի մը վրայ նստելով՝ սկսայ լըրջօրէն մտածել։

ԳԼՈՒԽ ԼԱ.

(Քաղուած Սըր Էօսթէյս Փետլըրի օրագրէն)

Եոհաննէսպուրկ, Մարտ 7

Փեկէթ վերադարձաւ, հազիւ հասած՝ թելադրեց անմիջապէս Փրեթորիա մեկնիլ։ Ու երբ վճռական կերպով յայտնեցի թէ պիտի մնանք ուր որ ենք, այս անգամ ուրիշ ծայրայեղութեան մը դիմեց, — կ'ուզէր որ հրացանը մօտը ըլլար։ Ու սկըսաւ պատմել երկաթուղիի կամուրջի մը մասին, որուն վրայ պահակ կեցեր է մեծ պատերազմի միջոցին։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյն տօնին առթիւ, շաբաթ օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան 18րդ թաղամասին մէջ։ Ալժերիացի գողի մը ձերբակալման պատճառով ծայր տուին միջադէպեր որոնք ծաւալեցան եւ ստացան լուրջ անկարգութեանց հանգամանքը, տեւելով ամբողջ կէս օրէն վերջը։

Կը հաշուեն տասը վիրաւոր, ցուցարարներու կողմէ եւ տասնըհինգ՝ ոստիկաններէն։ Փոխադրուած են նաեւ արձանագրելի հարուածներ։

Ցոյցերուն մասնակցողներուն թիւը կը հասնէր մօտ երկու հազարի, իսկ կանչուած ոստիկաններուն թիւը՝ մօտ 1500ի։ Բազմաթիւ խանութներ վնասուեցան (որոնցմէ մէկը, հրեայի մը սեփականութիւնը, հրդեհուեցաւ), Եւրոպացի անցորդներ խոշտանգուեցան, եւ անցնող ինքնաշարժներու ապակիները փշրուեցան։ Ոստիկանատուն մը խռովարարներու կողմէ պաշարուեցաւ, եւ հասած նոր ուժերու ջանքերուն շնորհիւ ազատեցաւ «գրաւումէ»։ Ծանր են վնասները, մանաւանդ այդ շրջանի խանութներուն եւ սրճարաններուն համար։ Ոստիկանական ուժերը խիստ հսկողութեան տակ առած են 18րդ թաղամասի շարք մը արաբական փողոցները, ամէն հաւանականութեան առաջքն առնելու համար։ Թէեւ կարգը հաստատուած էր արդէն կիրակի առաւօտեան, սակայն ձեռք առնուած նախազգուշական միջոցները դեռ չեն վերցուած, այնպէս որ շարք մը «փափուկ կէտեր» կը մատնեն պաշարման վիճակի մը երեւոյթը։

Պաշտօնական քննութիւն մը բացուեցաւ այս առթիւ, որպէսզի ճշդուի թէ յանկարծ ծագած եւ ձիւնագունդի պէս ծաւալած անկարգութիւննե՞ր էին թէ առաջուց ծրագրուած խռովութիւններ։

ՉԻՆԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Երէկ տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը չինեւամերիկեան «փոքրիկ ժողովին», որ ինչպէս հաղորդած էինք, պիտի զբաղի շարք մը երկու երկիրներուն վերաբերեալ խնդիրներով։

Չինական պատուիրակութեան նախագահը, որ Վարշաւայի չինական դեսպանն է, Պէյն հասնելով կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրած էր առջի օր ըստ որուն քննուելիք խնդիրներուն լուծում մը կրնայ դտնուիլ եթէ երկուստեք ցոյց տրուի «արդիւնքի մը յանգելու անկեղծ փափաքը» ինչ որ պիտի նպաստէ նաեւ չինեւամերիկեան բարւոք յարաբերութեանց հաստատման։ Յայտարարութիւնը կը շեշտէր նաեւ այն պարագան թէ «Չինացիները չեն ուզեր, կը կրկնենք՝ բնաւ չեն ուզեր պատերազմիլ Մ. Նահանգներու դէմ։ Պիտի ջանանք որ այս բանակցութիւնները դուռ բանան աւելի կարեւոր խօսակցութեանց»։

Ամերիկեան ներկայացուցիչը Ժընեւ հասնելով յայտարարած էր իր կողմէ թէ չինեւամերիկեան բանակցութեանց ի մտի բանին ճշգրտօրէն պարզուած էր արդէն արտաքին նախարար Տըլըսի կողմէ եւ թէ ինք պատրաստ է «խօսակցելու այնքան ժամանակ որքան պէտք է, արդիւնքի մը հասնելու համար»։

Գալով ժողովին, առաջին հանդիպումներուն ընթացքին պիտի քննուին օրակարգի դասաւորման եւ բանակցութեանց ձեւին մասին շարք մը գործնական միջոցներ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ «արուեստական արբանեակներու» մասին կատարած զգայացունց յայտարարութիւնը, զոր հաղորդեցինք առջի օր, դեռ կը յուզէ միջազգային մամուլը։ Վստահաբար թանկագին տեղեկութիւններ ձեռք պիտի բերուին անթելի զարգացման, ինչպէս նաեւ ամբողջ տարուան մը օդերեւութաբանական նախատեսութեանց համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Երրորդ անգամ ըլլալով Ֆրանսայի Լուիզօն Պօպէ շահեցաւ (1953–54–55)։ Առիթը կ'ունենանք աւելի մանրամասն խօսելու այս տարուայ շրջանին մասին։

ՎՐԻՊԱԿ.— Շաբաթ օրուան Օրը – Օրին մէջ (Բ. սիւնակ 9րդ տող) ապիկարութիւնը պիտի ըլլայ ապիտակութիւնը.— Ուրբաթ օրուան թերթին մէջ «Տիգրան Բաղտասարեան» յօդուածին Գ. տողը Յունիս պիտի ըլլայ Յուլիս։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ԺԴ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	945·300
Շաքարեան եղբարք	3·000
Տէր եւ Տիկ. Գ. Ստեփանեան	2·500
Տէր եւ Տիկ. Աշճիպաշեան	2·000
Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Հիւսեան	2·000
Տէր եւ Տիկ. Գուրգէն Փանոսեան	1·500
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թէքեան	1·000
Համազգայինի ուսանողուհի մը	1·000
Տէր եւ Տիկ. Դանիէլ Եղիշեան	1·000
Տէր եւ Տիկ. Տիրատուրեան	1·000
Տէր եւ Տիկ. Կամսար Հացագործեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Գարագեան	1·000
Տէր եւ Տիկին Կարապետեան	1·000
Տէր եւ Տիկ. Մ. Թորիկեան	500
Տէր եւ Տիկին Մինասեան	500
Տէր եւ Տիկ. Էրիքնազեան	500
Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեան	400
Տէր եւ Տիկին Սահակեան	300
Մկրտիչեան եղբարք	500
Ընդհ. գումար՝	966·000

Այրի Տիկին Արուսեակ Նալպանտեան, Պ. Պ. Ժիրայր եւ Օննիկ Նալպանտեան, Օր. Զարուհի Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկ. Վահրամ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մեթելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Նալպանտեան, Այրի Տիկ. Փ. Նալպանտեան, Տէր և Տիկ. Կարապետ Նալպանտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Թորոս Գալիկեան և զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբիկ Գալիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զարդար Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Միսաքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկ Մեթելեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յ. Ֆէրհատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Տոքթ. Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Գարաճեան, Տէր եւ Տիկ. Կ. Միսաքեան, Տէր եւ Տիկ. Գարաճեան, Տէր եւ Տիկին Թողոյեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱԲՐԻԷԼ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանը, 17, ռիւ Մոզառ, Վէլիզի։

Թաղումը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 15·30ին, Վէլիզիի գերեզմանատունը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ» իր յուլիս 23ի թիւով կը ծանուցանէր յանկարծական մահը մեր սիրելի Գնդապետ Տիգրան Բաղտասարեանի։ Այս առթիւ Վասպուրականի Վիէնի Կեդր. վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր տիկնոջ, զաւակին եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նուիրէ Ահարոնեանի դամբարանի շինութեան, հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փօն տը Շէրիւի, Սթ. Հ. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Կուհայի Տրիվիէի ծառախիտ անտառին մէջ։

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. Ց. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժինը բարձրախօսով։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ ֆրանսական պարեր ու անակնկալներ։ Փափաքողները կրնան իրենց երգարանները միասին բերել։ Առատ կերուխում, մատչելի գիներով։ Կը հրաւիրենք շրջանի բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին, հեռախօսով միայն արձանագրուողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել տիկին Թադէոսեանի, 5 Ռիւ Մէյրան։

Առաջին խումբէն մնալ ուզողներէն եւս կը խնդրուի դիմել նոյն հասցէին եւ կամ հեռախօսել ԹՐԻՒ. 27–35։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով։

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի տարեկան հանդէսը Հոկտեմբեր 16ին։

ՈՒՐՖԱՅԻ քառասնամեակը, Հոկտեմբեր 16ին, Սէրքըլ Միլիթէռի մէջ։

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Parts (9e)

ՕՐ. ՍԻՒԶԱՆ ԱՐԹԻՆԵԱՆ
Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՁԻՊՈՒՔՃԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Մանուկ Համբարձումեանի։

Փարիզ, Յուլիս 25, 1955

Օր. ԼԻՒՍԻ Յակոբեանի ամուսնութեան առթիւ, ծնողքը Տէր եւ Տիկին Յակոբեան կ'ընեն հետեւեալ նուէրները՝ 7000 ֆրանք Մշակութային տան ֆօնտին, 3000 ֆր. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան տեղն անպայման կցել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։ Հակառակ պարագային կարելի չէ ընթացք տալ։

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութեան ծախսն է հարիւր ֆրանք։

Այս առթիւ կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ փակեն իրենց առկախ հաշիւները։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ Կ'ԸԼԼԱՆ ԿԱՆԽԻԿ։

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ կազմակերպութիւններուն կամ անհատներուն ամէն անգամ յիշեցնել պարտքերը։

Լոյս չեն տեսներ նախապէս չվճարուած յայտարարութիւնները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ.— Սէն Ժերոմ (Մարսէյլ), Պ. Բիւզանդ Խաչատուրեանի եւ բորդ. Կատարինէ Տէր Մինասեանի ամուսնութեան առիթով կնքահայրը Պ. Գ. Պաղտասարեան կը նուիրէ Թաղիս դպրոցին, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 2000ական ֆրանք։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 3 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7740 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3151

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

*

Բանդէնոնները կը շարունակեն գլուխ քերել, բացատրելու համար թէ ինչպէս եղաւ որ սառերը հալեցան, որոշ մերձեցում յառաջ բերելով Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ :

Եւ վերջապէս, այն ժպիտները որ փոխանակուեցան, այն մեղրածոր խօսքերը որ արտասանուեցան փոխադարձաբար, անկե՞ղծ են :

Վախ չկա՞յ որ մեղրը քացախի վերածուի վերջին պահուն, ինչպէս յաճախ պատահեցաւ տասը տարիներու ընթացքին :

Շատ մը տեսութեանց կարգին, ուշագրաւ է ամերիկեան թերթերու իրազեկ թղթակցի մը վերլուծումը :

Այդ աշխարհահռչակ թղթակիցը, Ստ. Ըլսափ, որ հեղինակութիւն մը կը համարուի ռուսական գործերու համար, իր վերջին գրութեամբ կը բացատրէ թէ Սովետները իրապէս կ'ուզեն միջազգային յարաբերութեանց մեղմացումը :

Ի՞նչ շարժառիթներէ կը բխի այս բարենշան ձգտումը :

Թղթակիցը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ, հիմնուելով ուրիշ մասնագէտներու վկայութեանց վրայ :

Առաջին.— Խ. Միութիւնը պայթեցուցած ըլլալով իր սեփական ջրածին ռումբը, այժմ դիւանագիտօրէն կ'ըմբռնէ այդ ռումբով մղուած պատերազմի մը հետեւանքները : Մանաւանդ որ, բազմաթիւ խորհրդային գիտնականներ եւ զինուորներ ցոյց տուած են առաջին փորձերու :

Ուրեմն, Ռուսերը այսօր փորձառութեամբ եւ աւելի խորապէս կ'ըմբռնեն վտանգը, քան այն օրերուն երբ ամերիկեան մենաշնորհ կը համարուէին ջրածին եւ հիւլէական զէնքերը :

Երկրորդ.— Խ. Միութեան վարիչները կ'ուզեն ժամանակ շահիլ եւ շունչ առնել, լուծելու համար շարք մը ներքին տագնապներ :

Այս վերջին պարագան արձանագրած ատեն, ամերիկացի թղթակիցը անհրաժեշտ կը գտնէ անմիջապէս եւ վճռապէս ճշդել թէ խորհրդային կարգուսարքը «փլուզման առջեւ չի գտնուիր» : Ուրիշ խօսքով, կը հերքէ արտաքին գործերու նախարարին վերագրուած նախատեսութիւնը :

— «Խորհրդային վարիչները հողագործական ծանրակշիռ հարկ մը ունին : Բայց վարչական կարգուսարք մը որ դիմացաւ զանգուածային սովին եւ պատմութեան ամէնէն զարհուրելի պատերազմին, չի կրնար կործանիլ մէկ օրէն միւսը, երաշտի մը հետեւանքով : Ներքին տագնապը աւելի քաղաքական է քան տնտեսական» :

Այստեղ թղթակիցը կը բացատրէ թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզէ :

Իր տեսութեամբ, Խ. Միութիւնը դիկտատուրա մըն է առանց դիկտատորի, Ստալինի մահէն ի վեր : Ուրեմն աղդեցութեան պայքար :

Բայց եւ այնպէս, թղթակիցը յատկապէս կը յիշեցնէ թէ Մոսկուայի ներկայ վարիչները երբեք տրամադիր չեն վերահաստատելու Ստալին - Բերիա վարչաձեւը :

Ուրիշ հող մը՝ արբանեակ երկիրներու դիրքը :

Կեդր. Կոմիտէին լեզուանի քարտուղարը, Խրուշչեւ, վերջերս կը խոստովանէր թէ արբանեակները նեղացուցիչ դիրք մը բռնած են :

Իր բացատրութեամբ, նախապէս, երբ Ռուսիա միակ համայնավար պետութիւնն էր, արտասահմանի համայնավար կուսակցութիւնները կը կատարէին Մոսկուայի պատուէրները, առանց առարկութեան : Այժմ որ համայնավարներ կը կառավարեն այդ երկիրները, նախ եւ առաջ իրենց ազգային շահերը կը հետապնդեն :

Անշուշտ ուրիշ տագնապներ ալ կան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆԻ ԲԱՐԵՆՇԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

*

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ 11 ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ ԱՅԶԸՆՀԱՒՈՒՐ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԵՑ :

Ժընեւի չինեւամերիկեան բանակցութեանց բացումէն հազիւ կէս ժամ առաջ, Փեքինի անթենը հաղորդեց թէ ամերիկացի 11 օդանաւորդները որ երկու տարիէ ի վեր բանտարկուած էին, ազատ արձակուեցան իրենց «բարի վարուց» պատճառաւ եւ թէ ճամբայ ելած են արդէն դէպ ի Հոնկ Քոնկ, ուր պիտի հասնին քանի մը օրէն : Կը սպասուէր որ Ուաշինկթըն այս որոշումը տայ : Սակայն ընտրուած պահը, բանակցութիւններէն անմիջապէս առաջ, զարմանք եւ որոշ շփոթութիւն մը առթեց պաշտօնական շրջանակներուն : Այնքան որ չինեւամերիկեան ժողովին Ամերիկացի ներկայացուցիչը որ արդէն ճամբայ ելած էր ժողովատեղի երթալու, ետ դարձաւ Ժընեւի ամերիկեան դեսպանատունը, Ուաշինկթընէն յաւելուածական տեղեկութիւններ խնդրելու :

Կը յիշեցնենք այս օդանաւորդներուն պարագան : 1953ին Քորէայի զինադադարէն վեց ամիս առաջ իրենց օդանաւը վար առնուած էր չինեւքորէական սահմանին մօտ : Դատավարութիւն մը տեղի ունեցած էր ուր օդանաւորդները, փոխանակ ռազմագերի նկատուելու, դատապարտուեցան բանտարկութեան իբրեւ «լրտես» :

Խորքին մէջ «փոքրիկ դէպք» մը՝ որ դիւանագիտական կարեւոր նշանակութիւն ունի, իբրեւ «Ժընեւի ոգի»ին արձագանգը, որ կը հասնի մինչեւ Ծայր. Արեւելք : Համայնավար երկու մեծ մայրաքաղաքները,— Արեւմուտքի, եւ մասնաւորաբար նախագահ Այզընհաուըրի միջազգային կացութեան բարւոքման մասին ըրած կարուկ առաջարկներէն ետք — կարծէք ներդաշնակ քաղաքականութիւն մը կը վարեն ներկայանալու համար իբրեւ խաղաղութեան ախոյեանները կամ թերեւս աւելի ճիշդ՝ մղուած խուլ հակամարտութենէ մը, մրցումի ելած են իրարու հետ, Արեւմուտքի հանդէպ «սիրալիր» արարքներու մատուցման համար : Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ անգլիզոլ ոգին տեղի կուտայ Լեմանի ափերուն ոգիին դիմաց : Անուղղակի շփումներ երկու տարիէ ի վեր չէին յաջողած ազատել ամերիկացի գերիները : Եւ ահա առանց բանակցութեանց, կը վերադառնան տուն : Կարծէք Փեքին ուզէր հասկցնել մէկ կողմէ, թէ կը հրաժարի առ ու ծախի նիւթ դարձնելէ այդ խնդիրը չինեւամերիկեան ժողովին ընթացքին, եւ միւս կողմէ՝ թէ կուտայ ապացոյցը իր բարի մտադրութեանց եւ Ժընեւի մէջ դրական արդիւնքներու յանգելու իր փափաքին :

Այս լուրը ստացուելէն անմիջապէս ետք նախագահ Այզընհաուըր յայտարարութիւն մը ըրաւ, ուր խանդավառութեամբ ողջունելէ ետք լուրը, մեծ գոհունակութիւն յայտնեց Փեքինի որոշումին առթիւ եւ իր շնորհակալութիւնները ուղղեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին եւ բոլոր անոնց՝ որոնց ջանքերուն շնորհիւ ամերիկացի բանտարկեալները ազատ կ'արձակուին :

Լոնտոնի եւ Փարիզի պաշտօնական շրջանակներն ալ բարենշան երեւոյթ մը կը նկատեն համայնավար Չինաստանի «անակնկալը», զոր արդիւնքը կը նկատեն նաեւ Ուաշինկթընի համբերատար քաղաքականութեան : Եթէ Մ. Նահանգները դիջումներ չըրին այս խնդրին առթիւ, միւս կողմէ, սպառնալիքներ ալ չըրին, ոչ ալ ցոյց տուին բիրտ բռունցք մը :

× Գալով Ժընեւի բանակցութեանց, սկսած են յուսադրիչ մթնոլորտի մը մէջ : Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտարարութիւն մը ըրաւ, յոյս յայտնելով թէ Փեքինի որոշումը լաւ անդրադարձումներ պիտի ունենայ ժողովին ընթացքին վրայ, եւ թէ Չինաստանի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ գոյութիւն ունեցող լարուած վիճակը պիտի բարուոքի : Յետոյ երբ կ'առա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Լոնտոնի պատմագէտ ընգնաւորը, Պ. Արշակ Սաֆրաստեան ջերմ ներբողական մը դրկած է Յառաջի, փառաբանելով Գալուստ Կիւլպէնկեանը իբրեւ «հայազգի ստեղծագործ հանճար», «համաշխարհային անզուգական բարերար» եւն. :

Այս առթիւ կը թելադրէ, իր գրաբարախառն շարադրութեամբ .

— «Խրատութեամբ եւ ջերմօրէն խնդրեմ ամբողջ հայ մամուլէն լինել շատ զգոյշ եւ վերապահ ի մասին նորոգ հանգուցեալ Մեծ Հայու գնահատութեան մէջ, լինել յուսալից եւ համբերող, քան զի սաստիկ անկատար եւ անստոյգ յայտարարութիւնք ի մասին Պ. Կիւլպէնկեանի յետ - մահու կարգադրութեանց կարող են պատճառել մեծ վիշտ անմիջական պատկանելոց եւ անտեղի թիւրիմացութիւնք ընդհանրապէս» : (27 Յուլիս) :

Այս տեղեկութիւններ կը հաղորդէ անգլիական մամուլին հրատարակութեանց մասին, որոնք «երկար կենսագրականներով յիշած են Պ. Կիւլպէնկեանի եզակի կանճարը, գործնական իմաստութիւնը ու դիւնագէտական եզակի նարտարութիւնը :

Միաժամանակ կը թարգմանէ Գ. Կիւլպէնկեանի քառասնամեայ քարեկամին եւ Բ. կուսակատարին՝ լորտ Րէտքլիֆի գովասանական նամակը Թայմզի մէջ :

Դեռ հանգուցեալին մէկ դիւանագիտական խորանն ալ կը յիշէ, որու մասին պիտի խօսիմ առանձին :

Այսօր կ'ընդօրինակեմ իր նամակին հետեւեալ մասը, խորհրդածութիւնը ձգելով ընթերցողներուն. —

Յուլիս 27ի առտուն մասնաւոր արարողութիւն կը կատարուի Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, Գ. Կիւլպէնկեանի յիշատակին : Այս առթիւ «Տէյլի Էքսփրէս» օրաթերթին թղթակիցը հետեւեալ խօսակցութիւնը կ'ունենայ Պ. Նուպար Կիւլպէնկեանի հետ.—

Թղթակիցը.— Ո՞րքան է ձեր հօր ձգած հարստութիւնը :

Նուպար.— Որեւէ գաղափար չունիմ : Դեռ ոչ ոք գիտէ հօրս հարստութիւնը : Կրնա՞ք ըսել թէ ի՛նչ հարստութիւն ձգեց շուէտացի բարերարը, Նոպէլ :

Թղթակիցը.— Մօտ երեք միլիոն անգլ. ոսկի, հաստատելով միջազգային մրցանակներ :

Նուպար.— Բաղդատելով հօրս հարստութեան հետ, լուի խայթոց մըն է այդ գումարը, «նոյն իսկ վասն այն ժամանակաց» (Սաֆրաստեան հայերէնով) :

Որքան ալ «զգոյշ, յուսալից եւ համբերող լինենք», այս յայտարարութիւնն ալ աւելի սուր խայթոց չէ՞, երբ կը բաղդատենք հանգուցեալ միլիառատէրին կտակը օրուան պահանջներուն հետ :

Յառաջ իր տեսակէտները պարզեց :

Եթէ տարբեր մտածողներ կան, թող բարեհաճին արտայայտուիլ պարկեշտօրէն :

Կը կարծեմ թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան կրնար զանէ իրեւ Րոչիլտի մը դերը կատարել, հայկական տեսակէտով. բայց վրիպեցաւ :

ՎԱՀԷ

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԿՏԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

«Թայմզ» կը գրէ թէ իր կեանքի վերջին տարիներուն Գ. Կիւլպէնկեան Ս. Սարգիսի Բարեսիրական եւ Կրօնական խնամակալութիւն մը (Թրըսթ) հիմնած էր, 300.000 - 400.000 սթերլին գումարով որ կը ներկայացնէր Անգլիոյ մէջ ունեցած հարստութեան մեծագոյն մասը : Գործին կազմակերպումէն առաջ մեռած ըլլալով, Անգլիոյ իր հարստութեան գումարը ենթակայ է ժառանգական տուրքի : «Թրըսթ»ին նախագահն է Սըր Ճօն Մորիսըն : (ԽՄԲ.— Թերեւս էջմիածնի յատկացուած գումարն է) :

× Իր լրագրական սիւնակին մէջ, փաստաբան Փերտիկաօ ըսաւ թէ «Պ. Կիւլպէնկեանի հարստութիւնը կը հասնի առնուազն մը որ կրնայ բացառիկ համարուիլ» : Յետոյ բացատրեց թէ առ նուազն մէկ ամիսէն պատրաստ պիտի ըլլայ Կիւլպէնկեանի հարստութեան ընդհ. ցանկը եւ կը յուսան ծրագիր մը մշակել Հաստատութեան գործունէութիւնը սկսելու համար մինչեւ տարեվերջ եւ նոր տարուան սկիզբը : Կտակը գործադրելի է որեւէ երկրի համար, կտակակատարներուն հայեցողութեամբ : Յետոյ աւելցուց թէ քարիւղի արժեթուղթերուն արժէքը ենթակայ է հրապարակի ելեւէջներուն, «բայց անոնց տարեկան եկամուտը քանի մը միլիոն սթերլին պիտի ըլլայ» : Հիմնարկութեան վարիչները ազատ են նախաձեռնութիւն առանձնելու բարեսիրական նպատակներու համար : Փաստաբանին թարգմանութ աւելցուց. — «Որ եւ է երկրի հաստատութիւնները ազատ են օգնութիւն խնդրելու, բայց վերջնական որոշումը կը մնայ կտակին վարիչներուն» :

Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան ալ հրաւիրուած է գործակցելու կտակակատարներուն, բայց տակաւին չէ պատասխանած :

Եթէ անյաղթելի դժուարութիւններ չծագին, լորտ Րէտքլիֆ պիտի գործակցի :

× Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ 1942ին երբ Գ. Կիւլպէնկեան Լիզպոնայի Ավիզօ հիւրանոցը կը բնակէր, կառավարութիւնը հրամայեց պարպել իր վարձած վեց սենեակները, երեւելի հիւր մը տեղաւորելու համար : Կիւլպէնկեան, որ այն ատեն բաղդատաբար անծանօթ էր, գայրացաւ եւ մերժեց : Ասոր վրայ դիշեր մը արդելափակեցին ոստիկանական պահականոցի մը մէջ : Իսկ 1953ին, երբ Ատլանտեան Խորհուրդը ժողով կը գումարէր նոյն պանդոկին մէջ, բոլոր օտարականները դուրս հանեցին, բացի Կիւլպէնկեանէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋի 30ամեակին առթիւ, ընկերներ եւ բարեկամներ ուզեր են ծաղկեփունջ մը հիւսել, իբրեւ անակնկալ, չափազանցեալ գնահատումներով :

Սրտագին շնորհակալութիւն բոլորին : Աշխատակիցներուն, ինչպէս եւ Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին, Նոր Սերունդին, Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Հայաստանի խմբագրութեան, Ֆ. Կ. Խաչի եւ Համազգային ընկերութեան վարչութեանց :

Եթէ ինծի ալ խօսք տրուած ըլլար, պիտի ըսէի.— Ամբողջ ցաւս այն է որ չկրցայ աւելին կատարել :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Բուայա, 2 Օգոստ. 1955

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«Յառաջ»ի երեսնամեակին առթիւ ըստացանք հետեւեալ հեռագիրները. —

Ջերմապէս կը շնորհաւորեմ Յառաջի երեսնամեակը, երկար կեանք խմբագրապետին :

ԽԱՉԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (Պրիւքսէլ)

Ջերմ շնորհաւորութիւններ : Երկար կեանք կը մաղթեմ խմբագրապետին :

Գ. ՔԱՐԱՔԷՀԵԱԵԱՆ (Պրիւսէլ)

Անկեղծ շնորհաւորութիւններ երեսնամեակին առթիւ, ձեր նախկին մարզական խմբագրէն

ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ

(Սէն - Ժան տը Լիւզ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

*

Այն օրէն որ Արեւմտեան Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը վաւերացուց փարիզեան դաշնագիրը Միացեալ Նահանգներու, Բրիտանական Կայսրութեան եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան հետ, ստացաւ վեհապետական իրաւունքներ: Հիւլէական ներուժի օգտագործման իրաւունքը մէկն է անոնցմէ. պայման է սակայն որ այդ օգտագործումը ըլլայ միմիայն խաղաղասիրական նպատակներու համար:

Այն մեծ ներուժը (էներժի) որ կայ շողարձակ (ռատիոակտիվ) տարրերուն մէջ եւ աւելի մեծ ներուժը որ կարելի է ստանալ շղթայական հակազդեցութիւններով, կրնան ծառայել առաւելապէս ի շահ մարդկութեան, եթէ օգտագործուին անոնք իբրեւ ջերմութեան աղբիւր, օրինակի համար մեծ ելեկտրակայաններ հաստատելով, եւ ոչ թէ քաղաքներ կործանելու եւ մարդկային հոծ զանգուածներ մահացնելու :

Շողարձակ տարրերու ներուժը ոչ միայն ջերմութեան աղբիւր է, այլ նաեւ նորանոր քիմիական տարրեր ստեղծելու (օրինակ պլուտոնիում) եւ մանաւանդ «իզոտոպ»ներ պատրաստելու, այսինքն արդէն գոյութիւն ունեցող տարրերու տարբերակներ (վարիանտ), որոնք իրենց կորիզային բաղադրութեան տարբերութեան հետեւանքով, տարբեր յատկութիւններ ունին եւ որոնք օրէ օր աւելի մեծ չափով մուտք կը գործեն բժշկութեան եւ քիմիական ուսումնասիրական մեթոտներու մէջ:

ԺԹ. դարու սկիզբէն մինչեւ Ի. դարու սկիզբը գիտնականները կը կարծէին թէ երկիրը կազմող մօտ 90 տարրերը անփոփոխելի, անվերածելի են միշտ. անոնց իրարու հետ բաղադրութեամբ ստեղծուած են աշխարհի անհամար եւ բազմազան մարմինները: Քսանական թուականներուն սակայն, նորանոր ուսումնասիրութիւններ նոր տեսակէտներ բերին այս մարզին մէջ: Եւ եթէ անգլիացի Ռադըրփորտն էր առաջինը, որ կրցաւ տարր մը ուրիշ տարրի մը վերածել, անոր աշակերտներէն գերմանացի յետագայ պրոֆէսոր Հանն էր որ գտաւ մեթոտը՝ շողարձակ տարրերէն արձակուող մասնիկներու միջոցաւ ճեղքել ուրիշ տարրերու կորիզները. ան կրցաւ հաստատել որ անհամեմատ մեծ ներուժներ կը ստեղծուին, երբ տարրերու կորիզներ ճեղքուին կամ ջախջախուին: Հիւլէական ռումբի հիմը ըստեղծուեցաւ այսպէս Պերլինի Քայզեր-Վիլհելմ-Ինստիտուտին մէջ փրոֆ. Հանի եւ իր գործակից Շթրասմանի եւ տիկին Եմի Մայթների զուտ գիտական ուսումնասիրութիւններու արդիւնքն :

Պատերազմները միշտ պատճառ եղած են արագացնելու գիտական եւ ճարտարագիտական յառաջդիմութիւնները, որովհետեւ ինչպէս զինուորը նոյնպէս եւ ուրիշ զինուորեալներ՝ գիտնականներ եւ ճարտարագէտներ, իրենց ջանքերը կը բազմապատկեն նոր գիւտեր ընելու, նոր կարելիութիւններ ստեղծելու համար իրենց ազգին բարօրութեան եւ իրենց բանակին յաղթանակին համար: Այն արագ զարգացումն ալ, զոր կը տեսնենք հիւլէական մարզին մէջ, արդիւնքն է համաշխարհային երկրորդ պատերազմին :

Մինչ հիթլերական Գերմանիան իր համեմատաբար սահմանափակ ուժերով եկած էր Ատլանտեանէն Վոլկա եւ Նորվեկիայէն հիւսիսային Ափրիկէն գրաւելու, անդին Անգլիոյ, յետոյ Միացեալ Նահանգներուն մէջ գիտնականներ՝ յենլով Մայթների հաշիւներուն վրայ (Մայթներ ստիպուած էր Գերմանիայէն հեռանալ) կը մտածէին սանձել հիւլէական ռումբը:

Գերմանիոյ մէջ ալ կը շարունակուէին հիւլէական ուժի ուսումնասիրութիւնները, բայց գիտնականները, տնտեսագէտները եւ զինուորականները եկած էին այն եզրակացութեան որ հիւլէական ռումբի պատրաստման անհրաժեշտ նիւթերը՝ ինչպէս Ուրանիում, ծանր ջուր եւ գրաֆիտ անկարելի պիտի ըլլար ճարել օդային յարձակումներու պատճառով: Այսպէս ուսումնասիրութիւնները սահմանափակուած էին խաղաղ նպատակներ հետապնդելու մէջ: Ուրեմն կար հիւլէական փոքր կայան մը Քարլսրուհէ քաղաքին մօտերը եւ ցիկլոտրոն մը Հայտելպերկի մէջ: Ցիկլոտրոնը գործիք մըն է, առանձին շէնքի մը մէջ, որուն միջոցաւ կարելի է նոյտրոնները արագացնել եւ ռմբակոծել ուրիշ տարրեր :

ԴՈԿՏ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆՈՅՆ ԼՈՅՍԻ ԾԱՐԱՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

(Համազգայինի հանգանակութեան առթիւ)

●

Համազգային Մշակութային ընկերութեան եւ Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի 25ամեայ Յոբելեանի ժողովրդային հանգանակութիւնը Մարսէյլի մէջ, մէկ միլիոն ֆրանքը անցաւ :

Գիտեմ որ շատ աննշան գումար մըն է այս, բաղդատմամբ ուրիշ աւելի հարուստ գաղութներու բերած նպաստին :

Բայց անոնք, որոնք ծանօթ են ֆրանսահայութեան կեանքին, հոն տիրող մտայնութեան, ծանօթ են մեր գաղութին տալու կարողութեան եւ մանաւանդ վարժութեան, անոնք միայն կ'ըմբռնեն թափուած աշխատանքին տարողութիւնը :

Մանաւանդ որ, հանգանակութիւնը դեռ չէ վերջացած: Ան պիտի շարունակուի աշնան, նոյն թափով թէ Մարսէյլի եւ թէ հարաւային Ֆրանսայի բոլոր մեծ ու փոքր հայկական կեդրոններուն մէջ :

Մեծահարուստներ չունինք մենք հոս : Կայ փոքրաթիւ միջին դասակարգ մը, բարեկեցիկ, անոր կողքին գործաւորներու եւ համեստ արհեստաւորներու մեծամասնութիւն մը: Այս գումարին կէսէն աւելին հաւաքուած է հազարով, հինգ հարիւրով:

Համազգայինի Մարսէյլի վարչութիւնը, ինչպէս եւ իր ջանքերով կազմուած յոբելենական յանձնախումբը, միայն դրամ հաւաքելու համար ճամբայ չէին ելած արդէն: Ասոր կողքին, անոնք կը հետապնդէին ուրիշ նպատակ մը շատ աւելի կենսական: Սթափեցնել մահացու անտարբերութեան մը մէջ մխրճուած հայկական զանգուածը:

Ամէն հայ մարդու, հայ կնոջ, պատանիի ու երիտասարդի պէտք է խօսիլ իր մշակոյթին մասին, զայն պահպանելու անհրաժեշտութեան: Հասկցնել բոլորը որ մեր միակ փրկութիւնը հայ դպրոցն է, թէ սփիւռքի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ պէտք է բացուին հայկական վարժարաններ :

Օգնենք եղածներուն, զօրացնենք այդ գործին լծուած Համազգային Մշակութային ընկերութիւնը: Զօրացնենք զայն այնքան, որ ան կարենայ իր թեւերը երկարել մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները: Ան ուսուցիչներ ղրկէ մեզի վաղը, եթէ պէտք ունենանք, մեծ թիւով աշակերտներ ղրկենք իր ճեմարանը, եթէ կարելիութեան տանք անոր այդ ընելու :

Երկու ամիսէ ի վեր, այս է որ կ'ըսենք եւ դեռ շատ մը ուրիշ գեղեցիկ խօսքեր Մարսիլիահայ ժողովուրդին : Այո, մեր ընդարձակ կոչով, ֆրանսացի եւ հայ մտաւորականներու բերնով, մեր հաւաքոյթներուն ընթացքին, ու թաղէ թաղ, տունէ տուն, սիրտէ սիրտ, մեր շրջուն խումբերով :

Եթէ երկու ամիս առաջ հազար հոգի կար Համազգայինի եւ իր ճեմարանին մասին տեղեկութիւն ունեցող, այսօր հինգ, տասը հազար հոգի կայ: Եթէ երկու ամիս առաջ հարիւր հոգի կար միայն Մարսէյլի մէջ հայկական դպրոց մը ունենալու մասին մտածող, այսօր հինգ, տասը հազար հոգի կայ:

Այդքան եւ աւելի, պատրաստ ամէն զոհողութեան, այնքան տարիներէ ի վեր փայփայուած այդ գեղեցիկ երազը իրականութիւն դարձնելու :

Մեր այս լայն շրջապատէն կ'ելլենք կազդուրուած, հանգստացած: Զենք ուզեր իյնալ ծոյլ լաւատեսութեան մը մէջ, ի վիճակի ենք հերքելու սակայն այն բոլոր յոռետես գուշակութիւններն ալ, բայց որոնց ամէն ինչ կորսուած է արդէն : Մարսէյլ եւ իր շրջակայքը բնակող հայութեան հարիւրին իննսունը դեռ կը մնայ ամբողջովին Հայ: Տասն է միայն կորսուած, կամ կորսուելու վրայ: Այս տոկոսը գոյութիւն ունէր թէ Թուրքիոյ եւ թէ Կովկասի մէջ:

Ու անհուն ուրախութեամբ է որ կ'ըսենք.

— Մեր ժողովուրդը, իր ամենալայն զանգուածով դեռ կը մնայ պատնէշին վրայ եւ նոյն լոյսի ծարաւ ժողովուրդն է:

Տանք անոր անհրաժեշտ այդ լոյսը, եթէ կ'ուզենք, որ ան ապրի :

Ուշ չէ դեռ այսօր: Կրնայ ուշ ըլլալ վաղը: Ժամանակը արագ կ'ընթանայ հիմա: Կայ ուրիշ պարագայ մը, զոր պէտք է նկատի առնել:

Ինչպէս անհատներու, նոյնպէս հաւաքականութեանց կեանքին մէջ, վտանգաւոր շրջաններ գոյութիւն ունին: Հոն ոչ միայն տարիները, այլեւ ամիսներն ու օրերն անգամ կը հաշուուին: Հասած ենք հոս: Աճապարենք: Հայկական դպրոց մը Մարսէյլի մէջ, փոքր նախ, հետզհետէ մեծցնելու համար: Այդպէս սկսան Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան քսան եւ հինգ տարի առաջ, Պէյրութի մէջ :

Ոչ հսկայ դրամներու հարկ կայ, եւ ոչ ալ ուրիշ բաներու: Երկու հաւատաւոր, նուիրուած ուսուցչի կը կարօտի այս գործը, սկսելու համար: Մնացածը պիտի ընէ Մարսիլահայութիւնը, աւելի քան վստահ ենք: Այդ երկու նուիրեալները իրենց սրբազան առաքելութեան մէջ իրենց կողքին պիտի գտնեն հայ գաղութին լաւագոյն տարրը, անհատ եւ կազմակերպութիւն: Առաջին օրէն, իրենց կողքին պիտի գտնեն Համազգայինի մասնաճիւղը, յոբելենական աշխատանքներէն յետոյ, աւելի ընդարձակուած, աւելի զօրացած: Փոքրաթիւ խումբ մըն էինք քանի մը ամիս առաջ, զօրաւոր, տարածուն միութիւն մը՝ այսօր: Փորձառու, լրջախոհ, ազնիւ Հայեր բոլորուեցան մեր չուրջը: Անոնք առիթ մը կը սպասէին կարծէք իրենց սրտին մէջ միշտ պահուած սէրը արտայայտելու, դրական գործի ու ծառայութեան վերածելու :

Ազնիւ գործը իր շուրջ կը համախմբէ բոլոր բարի կամեցողութիւնները:

Ու մեր նուաղագոյն գոհունակութիւնը չէ այս, հաւատացէք, աշխատանքի մը մէջ, ուր ուրիշ ամէն տեսակի գոհունակութիւններ չպակսեցան, Համազգայինի իմ ընկերներուս, եւ ինծի :

Հայու մը համար, գերագոյն երջանկութիւնը իր զմայլելի ժողովուրդին ծառայելն է :

Այդ երջանկութիւնը աւելի կը քաղցրանայ, կը ծաւալի, կը մեծնայ, երբ, յանկարծ ձեր ճամբուն վրայ կը հանդիպիք սրտակից ու գաղափարակից եղբայրներու եւ քոյրերու, որոնք գինով են նոյն երջանկութեամբ եւ կը վազեն ձեզմէ առաջ :

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ԷՐ..

*

Հաւազգի մը հանգոյն, մատուըներուս կտցելով հատիկ հատիկ կը վերցնեմ սիրունիկ ու կլորիկ լուբիաները ճերմակ, քայլերս արագացնելով ճամբան ի վեր:

Ատեն ատեն ափս գրպանս կը մխեմ բերքիս քանակը չափելու, գիտնալու թէ՝ կրցա՞ծ եմ երկու հոգիի՝ ժում մը բաւելիք հաւաքել:

Չէի գիտեր, հազա՞ր թէ երկու հազար մեթր տեղ երկնցած էի երբ, մէկէն, աղբիւրիս ճոխիկ ջուրը կտրեցաւ, ցամքեցաւ...

Ալ հատիկ մը անգամ չկար: Յայտնի էր, որ լերան ճղլաներէն, կածաններէն բախտաւոր մը իջած էր իր ծակ տոպրակովը, եւ... աճապարեցինք տուն հասնելու:

Այն օրերուն, «բախտաւոր» ու «երջանիկ» կը կոչէին բոլոր անոնք որ հեծանիւ ունէին ու լեռնէ-լեռ, դաշտէ-դաշտ թափառելով ու ագարակներու դուռը զարնելով բաներ մը կը ճարէին ուտելու:

Բերքս բաւական էր: Առանց այլեւայլի ժում մը կ'ըլլար երկու հոգիի — կնիկիս ու ինծի:

Ուրախ էի: Թանկագին ու սահուն հատիկները ափս լեցնելով ու շարժտելով գրպանիս մէջ, «տո դարձ» ըսի ես ինծի:

Օրը էտինքին կը մօտենար. դաշտերու բարտիներուն ստուերները բարկցած հասած էին դիմացը՝ բլուրները :

Կ'աճապարեմ չուտով ընկերներուս քով ըլլալու...:

Տասնըհինգ րոպէ ետք ընկերներուս միացած եմ արդէն:

Անոնք ինծի կը սպասէին, աշնան ոսկեգոյն շաքիլներուն վրայ տապալած բարտիի մը կոնակը հեծած:

Գոհունակութեան ժպիտի ծփծփումը նշմարելով դէմքիս՝ կը հարցնէ Կարօն.

— Բերքդ ի՞նչպէս է ...

— Գոհացուցիչ, կը պատասխանեմ, խրոխտ :

— Որքա՞ն կ'ըլլայ, սանկ ...

— Սանկ, չարեկ մը ...

— Զըսե՞ս, ձմեռուան պաշարէն զատ զարնան սերմնցուն ալ ապահոված ես, կը կատակէ Սուրէն:

Կը խնդան ընկերներս: Իրենց ձայները իրար պլլուելով կ'երթան, կը հասնին մինչեւ դիմացը՝ Մխսիին ագարակը ...:

— Կլորիկ, սլուըլուն ու արծաթագօծ լուբիաները ափիս մէջ՝ գրպանս, անդադար տակն ու վրայ կը դառնային :

Ափս կը լեցուէր՝ կը պարպուէր: Երբեմըն ալ ձեռքս դուրս հանելով գրպանիս վրայ կը զարնէի, ձայնելով .

— Տեսէք, տեսէք, ասոնց լուբիա կ'ըսեն: Կամքիս ու յամառութեանս արդիւնքը ...: Զարեկէն մաս մը, հատիկ մը պակաս չի գար :

Ու կը խնդայի, կը խնդայի ես ալ իմ կարգիս, այդ օրը աւելի առատ ու լայն.. բարձր: Ընկերներուս դիմացը վեր վեր նետուելով, պոռթկալով ու ափս գրպանիս վրայ խփելով, պարելով ու երգելով.

— Լէյլէմ, լէյլէմ, լէյլանայ, լէյլանայ ...

— Ա՞տ ուրկէ հանեցիր, կը հարցնէ Կարօն :

— Անցեալի յիշատակարանէ մը ...: Հին երգ մըն է պարի, որուն մէջ կան վարդեր, պարտէզներ, այգիներ, սէրեր, սէրեր ու աղջիկներ: Պլպուլներ անոյշ երգերով: Կ'երգէինք տարագրութեան օրերուն, Ալխական անուշիկ աղջիկները պագնելով, երբ գեղին մէջ հարսանիք կ'ըլլար...: Ահ, ինչ տաք-սիրտ, մեղրուկ լեզու ու նշիկ աչուըներ ունէին անոնք: Մանաւանդ Կիւլպահարը...

Արեգակը, աշնան դեղնաւուն ու նուաղուն արեգակը մայրամուտի սեմին վրայէն մեզի կը նայէր իր Թուլիկ մախաթներէն ալ ազատ :

Ընկերներս ոտքի կ'ելլեն ու տան ճամբան կը բռնենք—

***

Երբ մեր բնակարանէն ներս մտայ ժըպտուն, ի՞նչ որ քիչ մը տարօրինակ կը թուէր նոյն օրերուն, տիկինս գլուխը վեր առնելով ու խնդուն երեսս տեսնելով հարցուց.

— Երեսդ ծիծղուն է, անպայման բարի լուր մը լսած ես...

— Բարի լուրէ մը աւելի կարեւոր...

Դէմքիս ծիծաղին կէսը տիկինին կը փոխանցուի:

— Ըսէ տեսնե՛նք, ի՞նչ ունիս, կ'աւելցնէ ձեռագործին աշխատանքը դադրեցնելով ու պոկունքներուս երերալուն սպասելով անհամբեր:

Ձեռքերէս մէկը, զոր բաճկոնիս գըրպանն է, կը հանեմ ու գրպանիս վրայ սեղմելով կը հարցնեմ:

— Աս ի՞նչ է, գիտցիր...

— Ի՞նչ գիտնամ, քանի որ ես գրպանէդ դուրս կը գտնուիմ:

— Պէտք է գիտնաս: Դէմքիս խնդութեան գաղտնիքը հոս է:

— Մասուր ժողված ես :

— Չէ, չգիտցար :

— Սինձ է:

— Այս երկրին ոչ մասուրը եւ ոչ ալ սինձը կ'ուտուի :

— Հապա ի՞նչ են: Կլոր, կլոր բաներ են: Վրայէն անանկ կ'երեւի:

— Եթէ գիտնաս, հանես, բան մը պիտի տամ...:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

(Շար.) (2)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր (24 Յուլիս) Տեսինի ծանօթ պուրակը իր սովորական ամայութենէն ձերբազատուած՝ տօնական բնոյթ կը կրէր: Բարձրախօսը առաւօտէն սկսեալ կը հնարձակէր մեր աննման երգերը հայրենաբաղձութեամբ լի: Երկու կաղամախիներ կը կրեն զոյգ եռագոյնները եւ հպարտ են իրենց թանկագին բեռներով: Հայկ. Հերոսամարտներու Օրը կը տօնուէր, Խանասորի արշաւանքին 58րդ տարեդարձին առթիւ: Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տեսինի կոմիտէին կողմէ: Առաւօտուն զով ըլլալով շատ քիչեր համարձակեցան ապաստանիլ բնութեան ծոցը: Սակայն կէսօրէ ետք, երբ արեւը իր կիզիչ շողերով օդին ջերմութիւնը բարձրացուց, մարդիկ սկսան խղունջներու նման ծառերու հովանի՛ փնտռել:

Ժամը չորսն էր եւ մթնոլորտը ելեկտրականացած: Օդին հետ գլուխներն ալ սկսեր էին տաքնալ: Առենն էր պաշտօնական բացումը կատարելու: Օրուան խօսնակը՝ ընկեր Մովսէս Կարապետեան բարձրախօսէն, համառօս պատմականը կ'ընէ Խանասորի արշաւանքին: Ցաւով ցոյց կուտայ գաղութներու ներկայ տխուր պատկերը, ուր նահանջականութիւնը ձեռք կ'երկարէ դասալքութեան ու անտարբերութեան: Կը թելադրէ արթննալ ու ներշնչուիլ Խանասորներու մարտական ոգիէն ու նոյն զգացումներով դաստիարակել նորահաս սերունդը:

Ընկեր – ընկերուհիներու եւ համակիրներու խումբ մը կ'երգէ օրուան տօնը խորհրդանշող երգը՝ «Կարկուտ տեղացը»:

Ընկեր Փ. Սարգիսեան որպէս նախկին ռազմիկ իր կարգին կը դրուատէ մեր անմահ ֆետայիներու հերոսական գործունէութիւնը. հայ ժողովուրդի այդ անձնազոհ զաւակներուն, որոնց արիւնով գծուեցաւ հայրենիքի ազատագրութեան սուրբ ճանապարհը: Ընկերը կը թելադրէ չմոռնալ զանոնք ու յարգել անոնց յիշատակը:

Ահա մեր գպրոցին աշակերտներէն խումբ մը բարձրախօսին առջեւ:

Կարգով կ'արտասանեն Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Մարի Խորանեան եւ փոքրիկն Մարգրիտ Զաքարեան: Կը մեներգեն Անժէլ Կարապետեան եւ փոքրիկն Պառուեան: Յետոյ խումբով յաջորդաբար կ'երգեն «Յառաջ նահատակ»ը եւ «Զէյթունցի ենք»: Այս բոլորը ստեղծեցին ոգեւորութիւն ու ջերմօրէն ծափահարուեցան: Անշուշտ այս աշխատանքը կը պարտինք ուսուցչուհի Տիկին Ռ. Միլտոնեանի:

Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Սարգիս Առաքելեան, որ ակնարկ մը նետելով Խանասորի արշաւանքին վրայ, պատմեց թէ ինչպէս հերոսուհի Մարօն անձնասպան եղաւ, որպէսզի իր նշանածը Կարօն (Արիստ. Զօրեան) ձերբազատուի իր սէրէն ու առանց երկընտրանքի կռուի դաշտ մեկնի: Այս ողբերգական դրուագը օրինակ առնելով, բաղդատեց անցեալ սերունդներու անձնազոհութիւնը, բարձր հայրենասիրութիւնն ու մարտական ոգին եւ ներկայ սերունդին թշուառ մեղկութիւնը:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Տիկիններ Աշխէն Պօյաճեան, Մարի Կարապետեան, Պ. Պ. Ռուբէն Կենճոյեան (քանի մը անգամ), Հայկ Ալիքսանեան, Վարդգէս Յովհաննէսեան, Յովհ. Պոստանեան եւ Մկրօ Տէմիրճեան: Բոլորն ալ իրենց գեղեցիկ երգերով մասնաւոր փայլ մը տուին հանդէսին ու գնահատուեցան: Արտասանեցին Պ. Մանուկ Գրիգորեան եւ ընկեր Մ. Կարապետեան:

Պ. Զաքարիա Զէյթունցեան իր եղբօրը մահուան տարելիցին առթիւ զոյգ մը աղանի եւ շիշ մը շամբանիա նուիրած էր Հ. Յ. Դ. Տեսինի կոմիտէին վիճակահանութեան դրուելու համար: Վիճակահանութեան առմսերէն գոյացաւ հինգ հազար ֆրանք: Շահողներէն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեղանը նուիրեց հազար ֆրանք, իսկ Պ. Հայկ Ալիքսանեան հինգ հարիւր ֆրանք: Նոյնպէս, Նիմէն Տիկին Սաթենիկ Վարվառեան ինքնաբուխ կերպով նուիրեց տասը տոլար: Շնորհակալութիւններ, բոլոր նուիրատուներուն:

Այսպէս, մեր գաղութին հաւատաւոր տարրը, անգամ մըն ալ ոգեկոչեց անմահ հերոսներու յիշատակը, չէն ու զուարթ օր մը անցընելով: Թող բացակաները իրենց անտարբերութեամբ ու չիլ հաշիւներով շարունակեն իրենց անփառունակ նահանջը:

Գ. Պ.

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

★

ԼԻՈՆ.— 24 Յուլիս, տեղի ունեցաւ Փօն տը Շէրիւի ծառախիտ դաշտին վրայ, Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի կազմակերպած «Հերոսներու Օրուան» նուիրուած դաշտահանդէսը: Բոլոր ձեռնարկներուն ինչպէս եւ դաշտահանդէսին կազմակերպիչները մէկ նպատակ կը հետապնդեն, իրարու քովհաւաքել տարագիր հայ ժողովուրդը եւ անոնց երակներուն մէջ ներարկել դիմանալու եւ յարատեւելու ոգիի ոգին, հաղորդակից դարձնել մեզմէ յաւէտ բաժնուած մեր հերոսներու խնկելի եւ պաշտելի Ազատութեան գաղափարին:

Կէս օրէն ետք Փօն տը Շէրիւի մեր հայրենակիցներն ալ իրենց ընտանեկան պարագաներով, եկան ներկայ բազմութեան թիւը կրկնապատկելու: Օրուան նախագահ՝ ընկեր Այվազեան քանի մը խօսքով պատմականը ընելով 1860 մինչեւ մեր օրերը, եզրակացուց. «Աշխատինք մեր կարելի բոլոր միջոցներով վառ պահել Հայուն ազատագրական ոգին մինչեւ վերջնական յաղթանակ»:

Օրուան խօսնակը բարձրախօսին առջեւ հրաւիրեց գեղարուեստական բաժնին մասնակցող մեր հայրենակիցները, որոնք իրենց երգերով եւ արտասանութիւններով դաշտահանդէսին փայլը աւելցուցին:

Յետոյ խօսք տրուեցաւ «Վարանդեան» կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Մ. Միրզէին—«Հայրենակիցներ և ընկերներ, մենք ձեզ հոս հաւաքած ենք ոչ թէ ուտել խմելու համար միայն, այլ ըսելու համար որ, Խանասորի արշաւանքը ոչ առաջինն է եւ ոչ ալ վերջինը, պիտի ըլլայ, պայքարած ենք եւ պիտի շարունակենք պայքարիլ, մեր բոլոր կարելի միջոցներով, որպէսզի Հայուն դարաւոր երազը իրականանայ, այսինքն Միացեալ, Ազատ, Անկախ Հայաստան»:

«Կարկուտ տեղաց» խմբերգէն ետք, մօտ կէս ժամ լսեցինք հայկական այլ եւ այլ երգապնակներ:

Տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Արտակ վարդապետ Մանուկեան, որ հոն կը գտնուէր բեմ հրաւիրուեցաւ քանի մը խօսք ըսելու: — «Սիրելի հայրենակիցներ մօտ չորս ամիսէ ի վեր կը գտնուիմ այս հիւրընկալ ափերուն վրայ, ներկայ եղայ շատ մը հայկական ձեռնարկներուն, բոլորին մտահոգութիւնն ալ նոյնն է, փրկել նոր սերունդը ուծացումէ, աշխատիլ ծանօթացնել անոնց մեր հերոսները, որոնք հայկական ազատամարտին համար իրենց կեանքերը զոհեցին: Պահենք մեր նախնիքներուն բարի սովորութիւնները եւ փոխանցենք զանոնք յաջորդ սերունդին, որպէսզի ապագայ պատմագիրը չըսէ, թէ ժամանակին հայ ժողովուրդ մը կ'ապրէր եղեր այս ափերուն վրայ, բայց հիմա անցած է պատմութեան: Լարենք ուրեմն մեր ուժերը մեր սիրելիներուն փրկութեան համար»:

Իրիկունը մինչեւ ուշ ատեն, ժողովուրդը պարեց եւ երգեց: Եղան դրամական նուէրներ «Վարանդեան» կոմիտէին: Ընկեր Տիգրան Չէքեան իր տղուն յաջողութեան առթիւ նուիրեց երկու հազար ֆրանք, ընկեր Շ. Խաչատուրեան հազար ֆրանք, ընկեր մը Փօն տը Շէրիւէն հազար ֆրանք եւ այսպէս ուրիշներ:

Վարանդեան կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլորին:

Կ

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարուեցան: Ֆաթին Զօրլու կը դառնայ արտաքին նախարար, առժամապէս փոխարինելով վարչապետ Մենտէրէսը, որ ցարդ կը վարէր արտաքին նախարարութիւնն ալ: Իսկ նախկին արտաքին նախարար, Քէօփրիւլիւ կը դառնայ փոխ – վարչապետ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ պաշտպանութեան նախարարը, մառեշալ Ժուկով հրահանգեց Աւստրիոյ խորհրդային ուժերուն որ պարպեն Աւստրիան մինչեւ 15 Հոկտ.: «Զարմանալի» կ'որակեն հրամանագիրը, որովհետեւ հոն կան չինեւամերիկեան բանակցութեանց մասին ակնարկութիւններ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէնթ Անթուան.— Հ. Յ. Դ. «Ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը նուիրուած հերոսներու յիշատակին տեղի ունեցաւ 24 Յուլիս, կիրակի ամբողջ օրը մեր եռագոյնի հովանիին տակ, Պ. Նշան Նաճարեանի օդասուն ագարակը: Առտուն կանուխ «Ալքազ» ներկայ էր ճոխ երգապնակներով եւ կը հնչեցնէր հայկական երգեր: Օդը տաք ու ճնշիչ: Ձենք վարանիր ըսելու որ կը բացակայէին մեր հայրենակիցներէն անոնք որոնց տուները զարդարուած են հերոսներու նկարներով:

Յանձնախումբը ճիգ չէր խնայած ընդունելութիւնը եւ սպասարկութիւնը կանոնաւոր ընելու: Կը բացակայէին երիտասարդները: Լաւագոյն պիտի ըլլար այս գործը յանձնել անոնց:

Ուշ ատեն սկսաւ պաշտօնական հանդէսը Նոր Սերունդի կողմէ «Մշակ բանուոր»ը երգով որ անցաւ շատ յաջող: Խօսնակ երիտասարդ ընկեր Մանուկ Պօյաճեան ըսաւ. — «Պալքանեան ազգերը ազատեցան, հետեւեցանք անոնց օրինակին, Արմենական, Հնչակեան կուսակցութիւններ ծնունդ առին: 1890ական թըւականներուն ծնաւ Դաշնակցութիւնը, տուաւ հերոսներ, ստեղծեց հայրենիք: Եկած ենք հոս այդ հերոսներու յիշատակը յարգելու»:

Օր. Շուշանիկ Պօյաճեան յաջողապէս երգեց «Տէր կեցո դու զՀայս» որ մեծապէս գնահատուեցաւ: Փոքրիկն Ժագլին Մարգարեան գեղեցկօրէն արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն:

Հ. Յ. Դ. կոմիտէի անունով խօսեցաւ ընկեր Ս. Պօյաճեան.— «Հին ազգ ենք, լեզու ունինք, կրօնք, մշակոյթ, ընդունակ կառավարելու: Մեր ազատութիւնը կ'ուզենք, մեր հայրենիքին տէր դառնալ կ'ուզենք, մեր պահանջը արդար է: Ազգայնական հայութիւնը առաջնորդութեամբ Դաշնակցութեան, կը քալէ այդ ճամբէն: Մենք կը հաւատանք որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ»:

Երգեց Օր. Պօղոսեան: Արտասանեց Համբարձում Տէր Նազարէթեան: Գրիգոր Մանուկեան երգեց «Դլէ եաման»: Երգեցին նաեւ Պօղոս Գտոյեան եւ Օր. Սագայեան:

Համեղ խորոված ին պատրաստութիւնը սիրայօժար ստանձնած էր Պ. Կ. Ծօշղուն: Մեր շնորհակալութիւնները: Հայկական, եւրոպական պարերը շարունակուեցան: Ուշ ատեն հանդէսը վերջացաւ: Շնորհակալութիւն հանդիսականներուն, որ առատաձեռնութեամբ նպաստեցին ձեռնարկի յաջողութեան:

ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Նեհրու, կոչ մը ըրաւ Նախագահ Այզընհաուըրի, որպէսզի «վարչապետներու ժողով» մըն ալ գումարուի ասիական խնդիրները քննելու նպատակով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (101)

ԳՈՐԾԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ Լ.

(Անցի պատմութենէն քաղուած)

Ընդհատել տուի այս պատմութիւնը՝ հրահանգելով որ գրամեքենան դուրս հանէ ծրարին մէջէն: Այս կերպով բաւական գործ պիտի հայթայթուէր իրեն, որովհետեւ մեքենան վստահօրէն խանգարուած ըլլալու էր, բան մը որ կը պատահէր յաճախ, եւ տեղ մը պէտք էր տանիլ նորոգելու համար:

— Արդէն բոլոր ծրարներն ալ քակած եմ, Սըր Եօսթէյս: Գրամեքենան լաւ վիճակի մէջ է:

— Բոլոր ծրարները. ի՞նչ ըսել կ'ուզես:

— Երկու փոքրիկ սնտուկներն ալ քակեցի:

— Երանի թէ այդքան փութկոտ չըլլայիր, Փեկէթ: Այդ փոքր սնտուկները բանալը քու գործդ չէր: Տիկ. Պլէյրին կը պատկանէին անոնք: Լաւ մը ծրարէ զանոնք: Յետոյ գնա քիչ մը պտտէ: Հաւանաբար մինչեւ վարը Եոհաննեսպուրկ երկարող աւերակի մը վերածուի: Ասիկա թերեւս վերջին պատեհութիւնդ ըլլայ:

Խորհեցայ որ այսպէսով առտուն դո՞չ պիտի ազատուէի իր ներկայութենէն:

— Սըր Եօսթէյս, ձեզի ըսելիք մը ունիմ երբ պարապ ժամանակ ունենաք, ըսաւ ու մեկնեցաւ:

— Հոս նայէ, կանչեցի ետեւէն, Տիկին Պլէյրի սնտուկներուն մէջ ի՞նչ կար:

— Քանի մը հատ մուշտակէ փոքր կապերտներ եւ զոյգ մը մուշտակէ գլխարկ, կարծեմ:

— Ճիշդ է: Շոգեկառքին մէջ գնեց անոնք:

Մէկը կարծեմ Եսքօթի մէջ պիտի դնէ: Ուրիշ ի՞նչ կար:

— Ֆիլմի մէկ քանի ճախարակներ եւ շատ սակառներ ...

— Կրնայ ըլլալ: Տիկին Պլէյրը կին մըն է որ բան մը երկվեցեակէն պակաս չի գներ:

— Եղածները առնոք են կարծեմ, նաեւ քանի մը մանր – մունր բաներ՝ ձեռնոցներ եւն.:

— Փեկէթ, եթէ ի ծնէ տխմար մը եղած չըլլայիր, սկիզբէն իսկ պիտի տեսնէիր որ ատոնք իմ ստացուածքներս չէին կրնար ըլլալ:

— Կարծեցի թէ մէկ քանին Օր. Փեթիկրիւին կը պատկանին:

— Ա, աղէկ յիշեցիր, ի՞նչ նպատակով այդքան կասկածելի մէկը ինծի իբրեւ քարտուղարուհի ներկայացուցիր:

Եւ իրեն պատմեցի այդ մասին կառավարական պաշտօնեային հետ ունեցած խօսակցութիւնը:

Ըսի եւ անմիջապէս զղջացի, բայց շատ ուշ էր: Յարձակողական դիրք մը ստացաւ: Յետոյ «Քիլմորթըն»ի մէջ տեղի ունեցած դէպքի մըպատմութեամբզբաղուխս արդուկեց.— Իբրեւ թէ նաւուն սպասեակներէն մէկը դիշեր ատեն խցիկէ մը ներս նետեր է ֆիլմերու ճախարակ մը: Բան չհասկցայ իր պատմութենէն, կրկին պատմել տուի դէպքը եւ դժուարաւ կարողացայ գլուխը զատել պոչէն:

Մինչեւ կէս օր չտեսայ զինքը ու երբ ներս մտաւ, չափազանց ջղագրգիռ վիճակ մը ունէր: Բէյպըրնը տեսեր է եղեր:

— Ի՞նչ, գոչեցի զարմացած:

Այո, ճամբան հանդիպեր է մէկու մը, որ վստահաբար Բէյպըրնն է եղեր, եւ հետապնդեր է զայն:

— Եւ գիտէ՞ք թէ որու հետ կեցաւ ու խօսեցաւ,— Օր. Փեթիկրիւին:

— Ի՞նչ:

— Այո, Սըր Եօսթէյս: Ամէնը այդ չէ դեռ: Օրիորդի մասին հարցուփորձեցի եւ...

— Սպասէ վայրկեան մը: Ի՞նչ եղաւ Բէյպըրնը:

— Օր. Փեթիկրիւին հետ միասին անկիւնի խանութը գացին ...

Ակամայ բացագանչում մը արձակեցի: Փեկէթ կանգ առաւ հարցական եղանակով մը:

— Ոչինչ, ըսի. շարունակէ:

— Դուրսը ժամերով սպասեցի: Մէկը դուրս չելաւ: Ներս մտայ վերջապէս, եւ մարդ չկար խանութին մէջ, Սըր Եօսթէյս: Ելքի ուրիշ դուռ մը կենալու է:

Ակնարկս իր վրայ սառած մնաց:

— Ինչպէս ըսի, պանդոկ վերադառնալով Օր. Փեւիկրիւին մասին կարգ մը տեղեկութիւններ քաղեցի: Սըր Եօսթէյս, մէկը երէկ գիշեր տեսեր է զինքը սենեակէն դուրս ելած ատենը:

Յօնքերս կիտեցի.

— Ու ես զինքը միշտ շատ պարկեշտ կին մը կը նկատէի, մրմնջեցի:

Փեկէթ շարունակեց.

— Ուղղակի վեր ելայ եւ խուզարկեցի սենեակը: Կրնա՞ք մտածել թէ ինչ գտայ այնտեղ:

Ասիկա:

Ու ցոյց տուաւ ածիլուելու գործիք մը եւ օճառի ցպիկ մը:

— Կին մը ի՞նչ գործ կրնայ ունենալ ասոնց հետ:

Չեմ կարծեր թէ Փեկէթ երբ եւ իցէ կարդացած ըլլայ թերթերուն յայտարարութիւնները՝ բարձր դասու կիներու մասին:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

Ջարկէր օրակարգի նիւթերը, մաղթելով որ բանակցութիւնները ընդարձակուին եւ ընդգրկեն Ամերիկայի եւ Չինաստանի վերաբերեալ ուրիշ խնդիրներ ալ: Առաջին նիստէն ետք հրատարակուած զեկոյցին համաձայն, շուտով որոշուած է օրակարգը, որ կ'արձանագրէ երկու շարք խնդիրներ :

1·— Երկու երկիրներու քաղաքացիներուն հայրենիք վերադարձը:

2·— Ուրիշ առկախ խնդիրներ :

Կը կարծուի որ այս երկրորդ կէտը, որ անորոշ ձգուած է, կը վերաբերի Ֆորմոզայի նեղուցին մէջ զինադադար մը կնքելու հարցին:

× ՄԱԿի Հնդկական ներկայացուցիչը, — որուն ժընեւ ներկայութիւնը յատկանշական կը նկատուի եւ կը կարծուի որ պիտի ըլլայ հաշտարարը անելի մը պարագային — առջի օր տեսնուեցաւ երկու ներկայացուցիչներուն հետ: Հաւանական կը գտնեն որ պիտի փորձէ յաջողցնել Այզընհաուըր – Մաօ Ցէ Թունկ հանդիպում մը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՍԷՆ ՆԱԶԷՐԻ ՄԷՋ

Սէն Նազէրի Փէնհօէթ ընկերութեան մետաղագործները առջի օր գործադուլ մը հռչակեցին, պահանջելով ամսականի յաւելում: Սակայն գործադուլը յանգեցաւ խռովութիւններու եւ ծանր միջադէպերու որոնք շարունակուեցան ամբողջ օրը: Կարգապահութեան ուժերու եւ բանուորներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումներու ընթացքին վիրաւորուեցան աւելի քան 110 հոգի: Մօտ վաթսուն ոստիկան եւ գրեթէ նոյնքան գործաւոր: Նաւաշինարարական ընկերութեան տեսչութիւնը շրջաբերական մը ցրուած էր թելադրելով որ գործը չդադրեցնեն, եւ ընդունին իր առաջարկած պայմանները, յաւելման եւ շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի մասին: Սակայն 5000 գործաւորներ այրեցին տեսչութեան շրջաբերականը, ինչ որ առիթ տուաւ երկու շէնքերու այրուելուն ալ :

Արհեստակցականները որոշած էին սարքել հանդարտ գործադուլ մը — իւրաքանչիւր աշխատանոց պիտի ունենար մէկ ժամուան գործի դադար մը — սակայն շարք մը ընդհարումներու պատճառով ձեռնարկը ստացաւ խռովութեանց հանգամանքը: Երեկոյեան հասած լուրերուն համաձայն, երբ արդէն ցուցարարներ ջարդ ու փշուր ըրած էին տեսչութեան կեդրոնին ապակիները, շարժումին վարիչները մասամբ կրցած են զսպել ծայրայեղները եւ յոյս կը յայտնուի որ բանակցութեանց շնորհիւ լուծում մը գտնուի: Ամէն պարագայի մէջ, ոստիկանութիւնը ձեռք առած է ազդու միջոցներ, յառաջիկայ օրերուն ամէն հաւանականութիւն դիմագրաւելու համար :

••••••••••••

ՄԱՐՈՔԻ մէջ կը տիրէ որոշ հանդարտութիւն մը, «Մատաղի տօնին» առթիւ պատահած արիւնալի դէպքերէն ետք : Վերջին խռովութեանց առթիւ ձերբակալուեցան 57 Մարոքցիներ, որոնցմէ եօթը՝ մարդասպանութեան ամբաստանութեամբ: Վերջին երկու շաբաթներուն ընթացքին սպաննուածներու թիւը հասած է 70ի, իսկ վիրաւորներունը՝ 260ի:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ծերակոյտը քուէարկեց 1955ի եւ 56ի ազգ· պաշտպանութեան պիւտճէն :

Այրի Տիկին Հայկանուշ Մանուկեան եւ զաւակները՝ Արթիւր Մանուկեան, եւ Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մաղաքեան, ինչպէս նաեւ Յակոբ Մանուկեան, Ճանիկեան, Պետրոս Մանուկեան (Ամերիկա), Օվիկեան, Պօղոսեան, Ծառուկեան, Ժիրայր Ծառուկեան, Արգար Տէր Կարապետեան, Աճէմեան (Ալժերիա), Դաւիթեան եւ Կիւլլու ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 66 տարեկանին, իր բնակարանը՝ 26 ռիւ Մալզերպ (Լիոն):

Յուղարկաւորութիւնը այսօր, չորեքշաբթի, ժամը 16·30ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցին 69 ռիւ Լուի Պլան, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Կիյօթիէռի նոր գերեզմանատունը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ· ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ
ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ԺԵ· ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	966·000
Պալթայեան հաստատութիւն	5·000
Սէն Լուի Թաղ· խորհուրդ	5·000
Սէն Լուցի աղքատ հայ մը (Գ·Ն·)	5·000
Պ· Խաչիկ Օհաննէսեան	2·000
Պ· Յովհաննէս Մինասեան	2·000
Պ· Երեմիա Փամպուքեան	1·000
Տէր եւ Տիկ· Պապուշեան	1·000
Տէր եւ Տիկ· Նիզամեան	1·000
Պ· Միհրան Նազաշեան	1·000
Պ· Յակոբ Գույումճեան	1·000
Այրի Տիկին Ա· Մարգարեան	1·000
Պ· Լեւոն Գալուստեան	1·000
Պ· Պօղոս Յակոբեան	1·000
Պ· Եղիշէ Կէտիքեան	1·000
Պ· Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան	1·000
Պ· Գրիգոր Փիլիկեան	1·000
Պ· Նորայր Սիմոնեան	1·000
Տէր եւ Տիկ· Եղիշէ Արզումանեան	2·000
Տէր եւ Տիկ· Մեսնեան	1·000
Ընդհ· գումար	1·000·000

***

— Հանգանակութեան առթիւ, պարտք կը սեպենք շնորհակալութիւն յայտնել.— Նախ, Պ· Արամ Թէրզիպաշեանի: Մեր պատուական նախագահը լիուլի արդարացուց իր պաշտօնը եւ իր ազնիւ Հայու համբաւը: Առատաձեռնօրէն մասնակցելէ յետոյ հանգանակութեան, անցեալ շաբաթ աւելի ազնուական ժեստ մը ըրաւ : Մեծածախս ճաշ մը սարքուած էր Յորել· Յանձնախումբի անդամներուն եւ կարգ մը բարեկամներու ի պատիւ:

Որոշուած էր Համազգայինի անունին հրաւիրել: Ճաշկերոյթին ամբողջ ծախքը ստանձնած էինք մենք անձնապէս, յանձնախումբի կարգ մը անդամներս: Հարիւրի մօտ էինք եւ որեւէ խնայողութիւն չէր եղած: Երբ վերջացուցինք եւ հաշիւի նստանք, Պ· Արամ Թէրզիպաշեան թոյլ չտուաւ որ սանթիմ մը վճարենք: Ինք վճարեց ամբողջ ծախսը :

Աշխատիլը հաճոյք է այսպիսի մարդոցմով: Հրաշքներ կարելի է գործել : Կ'ուզեմ նախագահին անունին կցել քանի մը ուրիշներ, Պ· Յովհաննէս Իսպիրեան, Պ· Յովհաննէս Հացագործեան եւ Տիկին Խանճեան :

Ամէնէն աւելի այս երեք անխոնջ, ազնիւ հայրենակիցներուն կը պարտինք հանգանակութեան յաջողութիւնը : Ամէնքս ալ աշխատեցանք, բայց այս երեքը ամէնէն աւելի: Շնորհակալութիւն բոլորին ալ: Հարկ չկայ մէկիկ մէկիկ յիշելու զանոնք: Բայց չմոռնանք կարեւորը, ամէնէն ազնիւը, — Հայ ժողովուրդը : Ան է որ մեզ ուրախացուց ամէնէն աւելի, վարձատրեց մեզ, յուսադրեց : Թող շատ ապրի : Կ· Փ·

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր· Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններու մէջ :

Կը խօսին՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին: Երգ ու արտասանութիւն Զօհրապ Մուրատեան, Ստեփան Պօղոսեան (Փարիզէն): Տարօնի աւանդական, գեղջկական պարեր: Պիտի պարեն Մուշի Շորոր, Եարխուշտա, Թունօքի եւ շատ մը անակնկալներ :

Առատ կերուխում :

Կը հրաւիրենք Տէսինի եւ շրջակայքի հայրենակիցներն եւ հայութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Երթեւեկը ապահովուած է :

Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ Հ· Յ· Դ· Ակումբին մէջ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստոս 14ին ամբողջ օրը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ· Կ· Խաչի Անկէնի տարեկան հանդէսը Հոկտեմբեր 16ին:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ· Յ· Դ· ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ· կոմիտէն իր վշտակցութիւնը կը յայտնէ՝ Այրի Տիկ· Ա· Մալաքեանին, զաւկին՝ Պ· Աշոտ Մալաքեանին, Օրիորդ Գ· Քիրազեանին եւ պարագաներուն՝ գաղութին ծանօթ եւ սիրուած դէմք՝ Յակոբ Մալաքեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

***

Ֆ·Կ·Խ·ի Պօմոնի մասնաճիւղը՝ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ, Այրի Տիկին Արաքսի Մալաքեանի, զաւկին Աշոտ Մալաքեանի եւ Օր· Գայեանէ Քիրազեանի, Յակոբ Մալաքեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

***

Այրի Տիկին Արաքսի Մալաքեան,

Պ· Աշոտ Մալաքեան,

Օր· Գայեանէ Քիրազեան,

եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիի, Սթ· Հ· Միութեան: Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Կուհայի Տրիփիէի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ· Յ· ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժինը բարձրախօսով: Երգ, արտասանութիւն, Հայկական եւ ֆրանսական պարեր ու անակնկալներ: Փափաքողները կրնան իրենց երգապնակները միասին բերել: Առատ կերուխում, մատչելի գիներով: Կը հրաւիրենք շրջանի բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են :

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով :

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՋՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկերազարդ հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ) : Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ : Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի :

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av. Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Atelier de tricot une coupeuse, une surjéteuse, une plateuse. S'adresser GERTLER; 12, Rue d'Enghien

---

Օր· ԼԻՍԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պ· ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

Ամուսնացած

Փարիզ Յուլիս 24, 1955

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն՝

5000 փր· Մշակոյթի տան ֆոնտին:

2000 Կապ· Խաչի օդափ· կայանին :

2000 Համազգ· Ընկերութեան:

2000 Յառաջի բարգաւաճման ֆոնտին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք՝

Միլանահայ բարեկամէ մը՝	7000
Թիւթիւնճեան եղբ· (Քլերմոն)	5·000
Պրիւսէլ հաւատարիմ բարեկամը մը	1500
Եղիազարէն (Իսի)	500

Օր· ԱՆԺԷԼ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Պ· ԳԷՈՐԳ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

Ամուսնացած

Իսի, 30 Յուլիս, 1955 Ալֆորվիլ

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ·— Արդէն հաղորդած էինք որ այս ամառ Ֆրանսայէն որոշ թիւով Հայեր պիտի կարենան այցելել Հայաստան: Այս առթիւ ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները :

Օգոստոսին, Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԱՍՏԱՆ Հայեր պիտի կարենան երթալ Հայաստան իբրեւ զբօսաշրջիկ: Փափաքողները իրենց անցագիրը եւ չորս նկարներ պատրաստելով կրնան դիմել Պ· ՆՈՒՊԱՐ ՅԱԿՈԲՕՖի:

168, Rue du Temple

Métro Temple ou République

Tél. TUR. 64-96

Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 13էն 15, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 18էն 20:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer, Paris (9).

C. C. P. Paris 3630-66

Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար :

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 2100 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100 :

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտաչէքի թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ շարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ • JEUDI 4 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7741 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3152

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐԳԸ ՁԵ՛ՐՆ Է, ՏՂԱՔ

*

Ամէն սերունդ պիտի ունենայ կամաւորներ, ծառայելու համար իր ժողովուրդին եւ անոր միջոցաւ՝ ընդհանուր մարդկութեան:

Բնութիւնը այլազան շնորհներ տուած է բոլորին: Մնացեալը կը լրացնէ մարդը ինք՝ հաւատքով ու աշխատանքով:

Առանց այս հիմնական դաւանանքին ո եւ է մտաւորականութիւն պիտի դառնար ամբոխին մէկ մասը: Թերեւս ամէնէն անպիտանը:

Եւ ամէն սերունդ միշտ քայլ մը յառաջ պիտի նետուի, նոր արժէքներու հետապնդումով:

Ո՛ր նայուածքը պիտի ըլլայ վճիտ: Միտքը սուր: Սիրտը տաք:

Բնականաբար պիտի ջանայ պաշտպանել ու ամբարել, շահելու համար գերազանցութեան պայքարը նախորդին վրայ: Գոնէ լրացնելու համար անոր պակասները:

Ծիտի պարտք մըն է այս եւ օրէ օր աւելի կը ծանրանայ, օտարութեան տառապանքին հետ:

Եւ սակայն պիտի դիմանանք, ինչպէս դիմացան յաջորդական սերունդներ, արժեցնելով իրենց գոյութիւնը իբրեւ միտք, իբրեւ ձայն եւ իբրեւ բազուկ: Մէկ խօսքով՝ իբրեւ աշխատանք եւ ստեղծագործութիւն:

Ի՞նչն է որ կը պակսի նորերուն, հո՞գը:

Այդ ալ ունինք, հող չէ թէ ոչ ա՞րօղջական:

Ինչ որ երազ էր երէկ, իրականութիւն է այսօր, որքան ալ երազը կիսկատար մնացած ըլլայ, սաստկացնելով կարօտը:

Միայն այդ կարօտը աշխարհ մը Սաղմոս կ'արժէ:

Մեր Խորենացին ինչո՞վ ետ կը մնայ Հրէական Թալմուտէն:

Անոնք մաշեցուցին իրենց մէկ հատիկ Լացի Պատին քարերը:

Մեր բիւրաւոր Լացի Պատերը, թէեւ անհետ կորսուած, լոյս կը ցանեն մեր ճամբաներուն վրայ: Այստեղ եւ ամէն տեղ:

Սերունդներու պարտականութիւնն է փնտռել գտնել այդ լոյսերը եւ ճոխացնել, յաւերժացնելու համար Հայկազանց Բոցը:

Օտարութեան մէջ անգամ, ինչո՞վ ետ կը մնանք «քանց մեզ աղէկ»ներու տաղանդէն ու արժանիքէն:

Ո՛ր ասպարէզին, գրականութեան, արուեստի եւ գիտութեան ո՛ր ճիւղին մէջ ետ տախտակը անցած ենք, հայրենիքէն մինչեւ ակնախտիղ պողոտաները:

Սեւը մենք մեր ձեռքով քաշած պիտի ըլլանք մեր ճակտին, եթէ մոռնանք ծառայել այս անտէր ժողովուրդին: Եթէ մեր արժանիքները, մեր ամբարած պաշարը, մեր աշխատանքը չտրամադրենք անոր փրկութեան, բարօրութեան եւ յաւիտենական փառքին:

Կարգը ձերն է, տղաք:

Երեսնամեակները կուգան ու կ'անցնին իբրեւ յիշատակ, եթէ նոր ուժեր չհասնին, արծարծելու համար Անշէջ Բոցը:

Արդէն կիսուեր է այն սերունդը որ իր երակները քամեց, որոշ հանդրուանի մը հասցնելու համար տարագիր բազմութիւնները:

Երէկ տժգոյն եւ նկուն, այսօր բոցավառ եւ հասակաւոր, դո՛ւն, երիտասարդութիւն Հայոց, աչքերդ ուղղէ դէպի հայրենի Տուն:

Ոչ թէ անոր չորս պատերուն մէջ կծկուելու, այլ նոր հորիզոն փնտռելու եւ պարպուած դիրքերը գրաւելու համար:

«Եաթաղան»ը արեան գետեր հոսեցուց, բայց Հայկազանց ոգին մնաց անեղծ, սաւառնելով հորիզոնէ հորիզոն:

Թո՛յլ մի՛ տաք, տղաք, որ օտարութեան գոլորշիները ծծեն այդ ոգին, ձեր հոգին ճզմելով միայն դարաւոր պատմութեան մը կմախքը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆ ՈՒ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ

*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՓԵՔԻՆ «ԺՊԻՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Փարիզի խորհրդային դեսպանը, Վինոկրատով, Մոսկուայէն վերադառնալով այցելութիւն մը տուաւ վարչապետ Էտ. Ֆոռի եւ արտաքին նախարար Ա. Փինէի: Ֆրանսական լրատու գործակալութեան համաձայն դեսպանը փոխանցած է Մոսկուայի հրաւէրը, վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Խ. Միութիւնն այցելելու մասին: Թէեւ պաշտօնական դեկոյց մը չհրատարակուեցաւ այս առթիւ, սակայն կը կարծուի որ վարչապետը իր պատասխանը չէ տուած տակաւին, որովհետեւ նախքան այդ պէտք է հաւանութիւն առնէ հանրապետութեան նախագահին եւ հարցը դնէ նախարարաց խորհուրդին առջեւ, որ պիտի գումարուի այսօր: Հաւանական կը նկատուի որ Էտ. Ֆոռ դրական պատասխան մը տայ, եւ մեկնումը տեղի ունենայ խորհրդարանի յաջորդ շրջանին բացումէն առաջ:

Ամէն պարագայի մէջ, երբ «սիրալիր ժպիտներու», բարեկամական ցոյցերու, — նոյնիսկ արարքներու — ակընդնաւորութիւն մը կը նկատուէր Զորս Մեծերու ժողովին ոգին, բնական է որ հրաւէրներն ու այցելութիւնները յաջորդեն իրարու: Նոր մանաւանդ Բուլկանին եւ Խրուշչեւ պիտի մեկնին Լոնտոն մէկ տարիէն, յատկանշական է որ փոխանակ սպասելու Ֆրանսայի հրաւէրին, որպէսզի իրենց ճամբու ընթացքին այց մը տան Փարիզի, կը շտապեն եւ իրենք կը հրաւիրեն Ֆրանսայի վարիչները: Նոյնքան յատկանշական է թէ Ֆրանսա, Արեւմուտքի առաջին մեծը կը հանդիսանայ որ կը հրաւիրուի Խ. Միութեան կողմէ:

Ուաշինկթընի մէջ, այս զոյգ այցելութիւններուն առթիւ, որոշ մտայնութիւն մը ստեղծուած է նմանօրինակ հրաւէրներ ուղղելու համար: Կ'ըսուի թէ խնդիրը քննուած է արդէն Ժընեւի մէջ: Բայց յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի ուղղէ հրաւէրը, եւ ո՞վ պիտի տայ առաջին այցելութիւնը: Մանաւանդ որ նախագահ Այզընհաուըրի երկար բացակայութիւնը «Ճերմակ Տունէն», դժուար պիտի ըլլայ ամերիկեան սահմանադրական օրէնքով:

Եւ դեռ փոխադարձ այցելութիւններ՝ օրինակի համար երբ Բուլկանին եւ Խրուշչեւ Լոնտոնէն ետք Փարիզ ալ գան:

Ամէն պարագայի մէջ «սառն է որ կը հալի», ինչպէս կ'ըսեն իրազեկները, ջերմ մթնոլորտ մը կը ստեղծուի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ: Կարծէք Ժընեւի մէջ արմատ նետած ըլլար ձիթենի մը որուն նորածիլ ճիւղերուն վրայ կը թռչկոտէին աղաւնիներ, տակաւին առանց գիտնալու թէ ճիւղը կտուցին՝ պիտի կրնան թռիլ ո՞ր ուղղութեամբ:

Եւ դեռ կան բարենշան ուրիշ երեւոյթներ, որոնք կ'ապացուցանեն «փոփոխութեան» մը գոյութիւնը: Այսպէս՝

× ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հրաւէրին վրայ Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովին նախագահ Շնէյտէր, երեսփոխաններէ կազմուած պատուիրակութեան մը գլուխն անցած, սեպտեմբերին պիտի մեկնի Մոսկուա: Ինչպէս նաեւ Ծերակոյտի նախագահը, Կ. Մոնէրվիլ, եօթը ծերակուտականներու ընկերակցութեամբ, որոնցմէ ոչ մէկը համայնավար է:

× ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հողագործներու պատուիրակութիւն մը, որ մէկ ամիսէ ի վեր Անգլիոյ ագարակները կ'այցելէր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի մնայ տասն մը Փարիզ: Մոսկուա իր խոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Անգլիոյ խորհրդային քաղաքացիներու ջերմօրէն ընդունելուն համար» եւ կ'աւելցնէ թէ Անգլիոյ երկրագործական դրութիւնը մեծապէս օգտակար եղած է խորհրդային երկրագործներուն:

Անգլիացի հողագործներ ալ պիտի երթան Խ. Միութիւն: Նման փոխայցելութիւններ Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ ալ:

× ԺԸՆԵՒԻ բանակցութեանց արդիւնքէն առաջ, Ուաշինկթըն կը թոյլատրէ չինացի 12 ուսանողներու հայրենիք վերադարձը, հետեւելով Չինաստանի օրինակին, 11 օդանաւորդներուն արձակման առթիւ:

× ԻՆՏՈՒՐԻՍՏ շրջապտոյտներու խորհրդային գործակալութիւնը զբօսնեակներ կը բանայ Խ. Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ որպէսզի դիւրացնէ ժողովուրդին դէպի արեւմուտք ճամբորդութիւններ կատարելու գործողութիւնները:

× ԽՐՈՒՇՉԵՒ կը յայտարարէր վերջերս, — «Եթէ անգամ մըն ալ փոքրիկ դիկտատոր մը գլուխ վերցնէ Խ. Միութեան մէջ, մենք կը կտրենք այդ գլուխը»:

Իսկ Մոսկուայի զուիցերիական դեսպանատան մէջ սարքուած ընդունելութեան ընթացքին, Թղթակիցի մը հարցումին պատասխանելով կ'անդրադառնար Այզընհաուըրի «արուեստական արբանեակներու» արձակման ծրագրին վրայ. — «Խ. Միութիւնը պատրաստ է գործակցելու Նախագահ Այզընհաուըրի ձեռնարկին յաջողութեան համար, եթէ յղացուած է մարդկութեան բարօրութիւն պարգեւելու մտադրութեամբ»:

× ԺԸՆԵՒԻ մէջ գումարուելիք «հիւլէական ժողովին» Խ. Միութիւնը պիտի ցուցադրէ իր մէկ ելեկտրականութիւն արտադրող հիւլէական գործարանին մանրակերպը: Ցետոյ հրաւիրած է Մ. Նահանգները, որ մասնակցին Մոսկուայի ճարտարարուեստական ցուցահանդէսին, գալ տարի:

× ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ թերթերու ոճն ալ փոխուած է: Կուտան արեւմուտքի վարիչներու յայտարարութիւնները ամբողջութեամբ, կը գովեն «քաղքենի երկիրներու» ճարտարարուեստն ու կենցաղը: «Փրաւտա» կը յայտարարէ թէ Ժընեւի շնորհիւ «սառը հալած է արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ»:

Մէկ խօսքով ճեղքեր՝ երկաթէ վարագոյրին վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՄՕՐՈՒՔ, ՊԵԽ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Թերթերէն կ'իմանամ թէ նորելուկ Միութիւն մը կազմուած է Իտալիոյ մէջ, զարկ տալու համար մօրուքի եւ պեխի աճման եւ բարգաւաճման:

Միութիւնը յայտարարութիւն մըն ալ հրատարակած է, բացատրելով մօրուքին արժէքը իբրեւ խորհրդանշան եւ հմայք:

Այդ յայտարարութեան համաձայն, մօրուքը ապացոյց է լրջութեան, հեղինակութեան եւ առնականութեան: Մանաւանդ եթէ թաւ պեխերու կամար մըն ալ կազմուած ըլլայ, իբրեւ լրացուցիչ մաս:

Մոռցայ ըսել թէ Միութեան վարիչը անհրաժեշտ կը գտնէ միասին մշակել պեխն ու մօրուքը:

Մէկը անարժէք է առանց միւսին, բստ իր վարդապետութեան:

Ցետոյ, ազատ կը ձգէ որ իր հետեւորդները մօրուք ձգեն համաձայն իրենց ճաշակին կամ քմայքին:

Կրնան մօրուք ձգել հետեւելով աբեղայի մը, վարդապետի մը, հնօրեայ վարժապետի մը կամ սալոնական կոմսի մը:

Անշուշտ պեխերն ալ պիտի համապատասխանեն ընտրուած տեսակին, որպէս զի ներդաշնակութիւնը չխանգարուի:

Կը կարծեմ թէ այս նորահրաշ Միութեան հիմնադիրները շատ ուշ մնացած են, մօրուքին սակարանը բարձրացնելու համար:

Մենք ի՛նչ մօրուքներ տեսած ենք, որոնք պարզապէս աշակերտները զուարճացնելու կը ծառայէին: Հակառակ անոր որ սրածայր պեխերու ոլորք մըն ալ թառ կապած կ'ըլլար:

Երբեմն մարդավարի պեխ մը աւելի կ'արժէ քան փառաւոր մօրուք մը, կլոր, *փաղոր* կամ սրածայր:

Ո՛րքան երիտասարդներ, մանաւանդ ուսանողներ կան որոնք շաբաթը անգամ մը մօրուքի ձեւ կը փոխեն, լուրջ երեւալու համար, բայց կը մնան միշտ փետուր ծանրութիւն:

Մենք *փալապեն* Կարապետ մը ունէինք, յայտնի հերոս, որ մօրուք չունէր:

Իրազեկներ կը պատմեն թէ երբ սկսէր իր թաւ պեխերը ոլորել, աչքերը հուր ու բոց կ'արձակէին:

Այն ատեն թշնամին ահուդողի կը մատնուէր, առանց գնդակ մը արձակուած ըլլալու:

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ կիները կ'ախորժին մօրուքէն:

Արդեօք անո՞ր համար որ մօրուքը շատ մը մեղքեր կը պարտկէ, ինչպէս փիլոնը...

Կը հաւատեն թէ Միութիւնը առնուազն յիսուն անդամ ունի, Իտալիոյ մէջ:

Ո՞վ գիտէ ի՛նչ բարեկենդաններ կը պարզուին իտալական նաշարաններու մէջ, երբ խումբ մը մօրուսաւորներ *սփակեթթի* ուտեն:

Իսկ եթէ պարել ուզեն եւ աղջիկ մը իրենց մօրուքին մազերուն կառչի, կրնա՞ն մնացեալը փրկել, չոր խոստումով մը...

ՎԱՉԷ

«ԽՈՍՏԱՑԷՔ ԲՌՆԻ ՈՒԺԻ ՉԴԻՄԵԼ»

Կ'ԸՍԷ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԵՔԻՆԻ

Մինչ Ժընեւի չինեւամերիկեան բանակցութիւնները կը դանդաղին շարք մը դժուարութեանց պատճառով եւ կ'որոշուի 48 ժամուան դադար մը խորհրդակցութեան համար, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին շարք մը ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ, բոլորն ալ Ծայր. Արեւելքի վերաբերեալ: Լաւատեսութեան շեշտով մը յայտնեց եւք թէ Չինաստան հրաժարած կը թուի ըլլալ Մ. Նահանգներու դէմ «ատրճանակ ուղղելէ», աւելցուց թէ պէտք է Փեքին հրապարակաւ եւ գրաւոր կերպով մի անգամ ընդմիշտ խոստանայ թէ զէնքի պիտի չդիմէ առկախ խնդիրներու լուծման համար: Օրինակի համար Ֆորմոզայի եւ Հնդկաչինի պարագաներուն: Այս ուղղութեամբ պիտի աշխատի Ժընեւի ամերիկեան պատուիրակութիւնը: Եւ թերեւս կարելի դառնայ չինեւամերիկեան յայտարարութիւն մը խմբագրել, այդ մասին: Ամէն պարագայի մէջ, Մ. Նահանգները չեն ուզեր բանակցիլ այնքան ատեն որ «իրենց դէմ գտնեն ատրճանակի մը փողը»: Ցետոյ քաջալերական գտաւ Չինաստանի վարչապետին առջի օրուան ճառը, ուր «քայլ մը աւելի առաջ երթալով, կը թուի հրաժարած ըլլալ զէնքի դիմելու մտադրութենէն»:

Արդարեւ, Շու Ան Լէյ խօսելով վերջերս չինական խորհրդարանին առջեւ, ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ չինեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին մէկ կողմէ, եւ Ֆորմոզայի խնդրին ու Չինաստանի Ազգ. կառավարութեան մասին միւս կողմէ: Ըստ Շու Ան Լէյի, չի բաւեր միայն համագործակցութեան փափաքն ունենալ, պէտք է իրականացնել այդ գործնական միջոցներով, մանաւանդ երբ միջազգային կացութիւնը բարւոքած է Ժընեւի ժողովէն ետք: «Ֆորմոզան խաղաղօրէն ազատագրելու պայմանները ստեղծուած են արդէն: Եթէ Մ. Նահանգները հրաժարին այս ներքին խնդրին մի-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

*

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գերմանիոյ պարտումով, 1945էն մինչեւ 1955 արգիլուած էր հիւլէական նիւթերու շուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարել: Գերման գիտնականներ սակայն, որոնք իրենց ամբողջ կեանքը նուիրած էին տարրերու կորիզային հակազդեցութիւնները կամ տիեզերքէն երկրի վրայ թափող ճառագայթումները ուսումնասիրելու, կը հետեւէին տեսական ուղղութեամբ հիւլէական մարզին մէջ տեղի ունեցող յառաջդիմութեանց: Կարելի է ըսել թէ անոնց կը պակսի միայն գործնական կիրառումը: Հիմա սակայն, երբ Գերմանիա ստացած է վեհապետական իրաւունքներ, չուզեր այլեւս ետ մնալ միւս ազգերէն, որոնք յաճախ անտեսապէս աւելի տկար քան ինք՝ ինչպէս Նորվեկիան, Շուէտը եւ Հոլանտան, տասը տարի առաջ անցած են իրմէ:

Փրոֆ. Վերներ Հայզընբերգ, որ հիւլէական գիտութեան վարպետներէն մէկն է եւ Նոբելեան մրցանակաւոր եւ ներկայ տնօրէնը Գէօթինկընի Ֆիզիքայի, Մաքս Փլանք կաճառին, գործօն դեր մը ստանձնած է քանի մը տարիէ ի վեր, Գերմանիոյ մէջ քարոզելու հիւլէական ուսումնասիրութիւններու եւ գործնական աշխատանքներու անհրաժեշտութիւնը: Այս անգամ ալ խօսք առնելով Նոբելեան Մրցանակաւորներու համագումարին մէջ (Յուլիս 11 – 14, Լինտաու, Գերմանիա) ան շեշտած է այս պարագան եւ տուած է հետաքրքրական մանրամասնութիւններ: Հիւլէական հնոցի մը շինութեան եւ անոր տալիք արդիւնքին մասին: («Հիւլէական հնոց» ըսի «ռէակտէօր» բառին տեղ):

Տնտեսական անհրաժեշտութիւն մըն է Գերմանիոյ համար հիւլէական հնոցի մը հաստատումը, կ՚ըսէ Հայզընբերգ: Անոր տալիք ելեկտրական ներուժը կապուած չէ վայրի մը, ուր ածուխ կամ ջուրի հոսանք կայ: Զայն կարելի է հաստատել այս նիւթերէն աղքատ երկիրներու կամ վայրերու մէջ, աշխարհի ամէն մէկ կողմը: Հազար քիլօ ուրանիում կը պարունակէ երկուքուկէս միլիոն թոնօ ածուխի ներուժը: Հում նիւթի փոխադրական ծախսեր չկան, որով, եթէ հիւլէական հնոցը բաւական մեծ է, կրնայ մրցիլ նոյն իսկ ածուխէ հանուած ելեկտրական հոսանքի գիներուն հետ:

Գերմանիոյ արդի ձգտումն է հիմնել հիւլէական հնոց մը, իր ուժերով եւ իր ճարտարապետներով, քաղաքներու եւ ճարտարարուեստի ելեկտրական ուժ հայթայթելու համար: Ասկէ զատ գերմանական ճարտարարուեստը պիտի կրնայ փորձառութիւն հաւաքել ուրիշ երկիրներու մէջ ալ նման հիւլէական հնոցներ շինելու: Փորձակայան մը ուրեմն թէ գիտութեան եւ թէ գործնական խաղաղասիրական ուժի արտադրման:

Գերմանիոյ այս առաջին հիւլէական հնոցը պիտի գործածէ հաւանաբար բնական ուրանիում իբրեւ «վառելանիւթ» եւ գրաֆիտ իբրեւ պատուար եւ պիտի արժէ իր յարակից կազմածներով մօտ 17 միլիոն մարք. Ֆիզիքական կաճառը չորս միլիոն մարք, քիմիական աշխատանոցը երկու միլիոն մարք, բնակութեան եւ այլ շէնքեր 1·5 միլիոն, մեքենական աշխատանոցը 0·75 միլիոն եւ այլ պէտքերու համար մէկ միլիոն մարք, ընդհանուր գումարը 28 միլիոն մարք (մօտ 2250 միլիոն ֆրանք): Այս գումարը պէտք է տրամադրուի պետութեան եւ ճարտարարուեստին կողմէ:

Հարց կը ծագի թէ կ՚արժէ՞ այսքան ծախս ընել երբ կան փոքր հիւլէական հնոցներ, որոնք 1–2 միլիոն տոլար կ՚արժեն: Պատասխանը սա է որ այս փոքր հնոցները միայն փորձառական արժէք մը կը ներկայացնեն եւ թէ անոնց շինութիւնը կը կարօտի ուրանիումի խտացումին (ուրանիում 235) եւ ծանր ջուրի, որոնք սուղ են, այնպէս որ անոնք համեմատաբար աւելի սուղի կը նստին եւ գործնական օգուտ մը չեն բերեր: Ասկէ զատ վերոյիշեալ նիւթերու հայթայթումն ալ քաղաքական հարց մըն է եւ կառավարութենէ կառավարութիւն պէտք է համաձայնիլ ստանալու համար զանոնք, մինչդեռ բնական ուրանիումը, որմէ մաս մը Գերմանիոյ մէջ կը գտնուի արդէն, կարելի է նուազ դժուարութեամբ դուրսէն գնել:

Ո՞ւր հաստատել սակայն հիւլէական հնոցը: Կը կարծուի թէ քաղաքներու մօտ՝ ջուրը եւ օդը պիտի աւրուին, ինչ կը վերաբերի ջուրին՝ այդ մտահոգութիւնը անտեղի է, քանի որ աւելցուք նիւթերը պիտի չթաղուին հողին տակ, այլ պիտի փոխադրուին ովկէանոսին բացերը եւ նետուին ծովուն յատակը: Գալով օդին, այս հարցը աւելի դժուար է լուծելը, բայց հոս ալ միջոցներ կարելի է ձեռք առնել, որպէս զի շողարձակման ուժը բաց օդին մէջ արդէն նուազագոյն չափի իջած ըլլայ. կայանը պէտք է շինուի արդէն 10 – 20 քիլոմեթր հեռու բնակավայրերէ: Այսպէս Հայզընբերգ կ՚առաջարկէ հիւլէական հնոցը հաստատել Միւնի[illegible] մօտերը, իսկ ուսումնասիրական կաճառները եւ աշխատանոցները Քարլսրուհէ քաղաքին մօտերը:

Փորձառական այս մեծ կայանին մէջ կարելի է անշուշտ պատրաստել ուրանիում 235 ինչպէս նաեւ պլուտոնիում, որոնք հիմը կը կազմեն հիւլէական ռումբին: Որպէսզի սակայն Գերմանիոյ դրացի երկիրները վստահ ըլլան որ զուտ խաղաղասիրական փորձարկումներ տեղի պիտի ունենան, Նոբելեան մրցանակաւորը կ՚առաջարկէ սերտ գործակցութիւն օտար գիտնականներու հետ:

Կասկածէ դուրս է որ շուտով Արեւմտեան Գերմանիան պիտի գրաւէ նորէն առաջնակարգ դիրքերէն մէկը հիւլէական մարզին մէջ:

ԴՈԿՏ. ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

Հայտըլպերկ

Ո՞Վ Է ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

*

ԽՄԲ.— Ամփոփուած ժան Տիւքուսի շահեկան յօդուածէն Մաչի վերջին թիւէն:

Վերջերս «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած «Ո՞վ սպաննեց» եւ «Գորշ զգեստով մարդը» վէպերուն տաղանդաւոր հեղինակը՝ Ակաթա Քրիսթին վիպասանուհի մըն է, որու նիւթերուն գլխաւոր առանցքը կը կազմէ ոճրային դէպքերու շարահիւսութիւնը:

Ակաթա Քրիսթի մօտ 60 տարեկան է եւ իր առաջին ամուսինը հնագիտութեան դասախօս էր Լոնտոնի համալսարանին մէջ: Գրագիտուհին իր այս կարգի վէպերէն շատ աւելի դրամ շահած է քան որեւէ ուրիշ կին վիպասանուհի:

Աշխարհահռչակ այս գրագիտուհին հրատարակած է յիսուներեք ոստիկանական վէպ, որոնց 44ը լոյս տեսած են Ֆրանսայի մէջ 1927էն ի վեր, համբաւաւոր «Քոլիքսիոն տիւ Մասքի» մէջ, զոր հիմնած է Ալպէռ Փիկաս:

Երկու երեք ֆրանսացի սերունդներու համար Ակաթա Քրիսթիի անունը այնքան հմայք ունի որքան Ալեքսանդր Տիւմային:

Ծնած է Անգլիա Տեւոնշայրի, Թոռքէ քաղաքը: Հայրը Ամերիկացի էր, իսկ մայրը Բրիտանացի: Ամուսնացաւ 1914ին հազարապետ Քրիսթիի հետ: Ա. Աշխարհամարտին երբ իր ամուսինը պատերազմի դաշտն էր, Ակաթա հիւանդապահուհի էր: Յաճախ Փարիզ եկած է եւ կ՚ըսուի թէ իր նիւթերու գաղափարները քաղած է Լաճմէէն եւ Մաճռնէն:

Ակաթա Քրիսթիի առաջին վէպը «որ լոյս տեսաւ 1920ին, մերժուեցաւ բազմաթիւ հրատարակիչներու կողմէ:

«Ռոճըր Էքրոյտի սպանութիւնը» Ակաթա Քրիսթիի գլուխ գործոցն է եւ թուական մը կը կազմէ ոստիկանական վէպերու պատմութեան մէջ: Մարդիկ կան տակաւին որ կ՚ըսեն թէ 1926էն 1955 ոչ մէկ բան այնքան զարմացուցած է զիրենք որքան երբ վէպի վերջին էջին մէջ կարդացին թէ ոճրագործը գիւղին ազնիւ բժիշկն էր որ պատմած էր այդ գեղեցիկ պատմութիւնը եւ իբրեւ խորհրդակից առած էր Փուարոն: Երբ այս վէպը կ՚արժանանայ արտակարգ համբաւի, այդ պահուն չափազանց զգայացունց դէպք մը կը պատահի: Ակաթա Քրիսթին կ՚անհետանայ 1926ին: Դեկտեմբերի առաւօտ մը անոր կառքը կը գտնեն ճամբու մը եզերքը: Իսկ իրմէ ոչ մէկ հետք: Աննկարագրելի է յուզումը: Լոնտոնի բոլոր թերթերը ատով կը լեցուին: Այս սիրելի կորուստը գտնելու համար Անգլիա ամէն բան կ՚ընէ, մինչեւ անգամ օդանաւերով կը փնտռէ: Երկու շաբաթ կը տեւէ բացակայութիւնը եւ յանկարծ մէջտեղ կ՚ելլէ: Ըստ բժիշկներու՝ յիշողութեան կորուստ մը ունեցած է: Այն ատեն ամէն մարդ հաւատաց ատոր:

Այդ միջոցին Ռոճըր Էքրոյտի արկածները վերջացած չէին: Այս վէպը դատապարտուեցաւ խորհրդաւոր Տիտէքթիվ Քլըպի կողմէ — ընկերութիւն մը Անգլիոյ մէջ որ կը համախմբէ ոստիկանական պատմութեանց գլխաւոր հեղինակները: Տիթէքթիվ Քլըպը շատ խիստ կանոններ հաստատած է, օրինակ, արգիլած է գործածել գաղտնի անցքեր: Արգիլուած է երկրորդական անձնաւորութիւն մը, որ հազիւ ծանօթ է ընթերցողին, հեղինակը դարձնել կարեւոր սպանութեան մը: Այս ակումբը կը դատապարտէ «Ռոճըր Էքրոյտը» որ չի հետեւիր այս կանոնին: Երկար բարակ վիճաբանութիւն մը կը սկսի եւ Ակաթա Քրիսթին տեղի կու տայ իր դրաքննիչներուն: Մինչեւ անգամ անոնց ընկերակցութեամբ կը գրէ վէպ մը՝ «Ամիրալ Ֆլօթան»ը:

«Ռոճըր Էքրոյտի Սպանութիւն»ը գիրքէն ի վեր, ան տարեկան գրեց երկու գիրք, որոնք բոլորը մեծ սպառում ապահովեցին:

1928ին Ակաթա Քրիսթի բաժնուեցաւ իր ամուսնէն, բայց պահեց անոր անունը: Վերամուսնացաւ ականաւոր հնագէտ Մէքս Մէլլօվանի հետ, որ կեանքին մէջ երբեք վէպ մը չէր բացած:

Մօտ վեց շաբաթէն կը գրէ ոստիկանական վէպ մը: «Վէպիս գաղափարը մէկ երկու ամիս կը դառնայ մտքիս մէջ կ՚ըսէ, եւ յետոյ կը սկսիմ գրել»: «Ոճիրի Թագուհի» կը կոչեն զինք: Իր վէպերու նիւթերը ամէնէն աւելի կ՚որոճայ իր գաղջ բաղնիքին մէջ, ուր ժամեր կը մնայ, եւ ջուրէն դուրս ելլելէն ետք կը նստի իր գրամեքենային առջեւ ու կը գրէ:

Իր արուեստը չի նմանիր ոչ Սթեֆան Մալարմէի ոչ ալ Փրուսթի արուեստին: Ան կ՚ատէ ուժգին զգացումները, լեզուի եւ շարժուձեւերու բիրտ ձեւերը եւն.: Ընդհակառակն շատ մը դէմքեր, չափուած ձեւուած, որոնք կը սպաննեն իրենց նմանները այնպէս ինչպէս պիտի խաղային նկարի մը հետ: Ակաթա Քրիսթիի վէպերուն մէջ կ՚իշխէ Ռասինեան պարկեշտութիւն մը: Ան իր վէպերը կը բաղդատէ խաչբառերու լուծումներու հետ: Երբ իրեն հարցնեն թէ ինչու կը գրէ այդ վէպերը, կը պատասխանէ «Դրամ շահելու համար»: Իր ոճը հոգեբանական խորութիւն չունի: Իր անձնաւորութիւնները կը յիշեցնեն Ի. դարու սկիզբի վիպասաններուն տիպարները ինչպէս Ճէյն Օսթընի:

Իր երկրորդ ամուսինը Իւր ան Խալտէի մէջ (Իրաք) պեղումներ կը կատարէ եւ ամէն ամառ Միջին Արեւելք կ՚երթայ անոր հետ, ուր կը շարունակէ նաեւ իր գրական աշխատանքները, երբեմն ալ կ՚երթայ նկարելու հնութիւնները որոնք նոր մէջտեղ կ՚ելլեն պեղումներէն:

Միջին Արեւելքի իր ճամբորդութեան միջոցին այնտեղի կեանքէն կը գրէ չորս վէպ:

Մօտ վեցէն եօթը միլիոն ֆրանք տարեկան հասոյթ կը բերեն իր վէպերը տուրքերը հանելէ ետք: 1950ին յիսուն միլիոն կը հաշուէին իր գիրքերուն սպառումը: Պեռնար Շօ, Հ. Կ. Ուէլս եւ Ակաթա Քրիսթի միակ հեղինակներն են որ գիրքերու այնքան մեծ սպառում կ՚ապահովեն:

Ակաթա Քրիսթիի համբաւը երկաթեայ վարագոյրէն ներս ալ անցած է: Կը կարդան զայն Թուրքիոյ, Չինաստանի եւ Ճափոնի մէջ: Ամէն անգամ որ գիրք մը գրէ, անմիջապէս կը թարգմանուի քսան լեզուներու:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ ԷՐ..

*

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ, կը հարցնէ տիկինը, համբերութիւնը հատած:

— Քանի որ չկրցար գիտնալ ..

— Խենդ խենդ բաներ կ՚ըսես, Արմէն, հանգիստ ձգէ զիս որ գործս շարունակեմ:

Յուսահատ, գլուխը կը հակէ գործին վրայ, ալ չպատասխանելու, չհետաքրքրուելու վճռականութեամբ:

Այդ պահուն, տափ լեցուն՝ գրպանէս դուրս կը հանեմ ու՝

— Տես, տես թէ ի՞նչ է, նայէ:

Աչքին տակէն ակնարկ մը՝ գողտրիկ: Ու երբ կը տեսնէ կլորիկ, գիրուկ, լեցունկեկ ու արծաթազօծ լուբիաները լեցուն տափս, աչուին կը փայլատան ..:

— Ո՞ւրկէ, Արմէն, կը հարցնէ հետաքրքրութեամբ, ուրախութեամբ:

— Ճամբաներէն ժողվեցի:

— Բարեկամ մը տուած է անպայման, զիս կը խաբես:

— Անծանօթ բարեկամ մը ցանած էր ճամբան ի վար ...

— Հիմակ ի՞նչ պիտի ընես այդ տափ մը բանը:

— Տափ մը բա՞ն: Կանոնաւոր ժում մը՝ երկուքիս:

— Թոյուցե՞ր ես: Այդ ճանկ մը բանը..

— Դուն ալ փախցուցեր ես ու տասը օրերուն վրայ կ՚երթաս:

— Գնա, վրադ կարգալ տուր:

— Դուն, գնա վրադ Կիպրիանոս քակել տուր:

— Աղէկ: Քանի՞ կրամ կուգայ, կը հարցնէ այս անգամ, լուրջ:

— Առ նուազն հինգ հարիւր յիսուն հատիկ կայ գրպանիս մէջ:

— Է, ի՞նչ կ՚ըլլայ այդքանով:

— Եթէ հատը մէկ կրամ հաշուենք ...

— Աղուոր նպարավաճառ կ՚ըլլաս: Այն ատեն քիլօ մը լուբիան հազար հարիւր հատի՞կ ...

— Աղէկ, հաշուենք՝ երկու հատիկը կրամ մը: Ուրեմն, աւելի քան երկու հարիւր յիսուն կրամը մեղի ժում մը չըլլա՞ր:

— Չըլլար: Ամէն մէկուս երեք – չորսական դգալ բան կ՚իյնայ:

— Երեք – չորսակա՞ն դգալ: Մէկ դգալը քանի՞ հատիկ կը հաշուես: Պէտք է նկատի ունենալ աճումը՝ իրիկուընէ ջուրը ձգելով ....:

Տիկինը քչիկ մը շունչ կ՚առնէ: Կը մտածէ: Կը հաշուէ ու կարեւոր գիւտ մը ըրողի պէս լրջօրէն կը պատասխանէ, թեթեւիկ մը ցնցելով գլուխը:

— Քառասուն, կամ յիսուն հատիկը մէկ դգալ:

— Ի՞նչ, ի՞նչ: Ասանկ օրերուն ատանկ առատ, լեցուն դգա՞լ: Առնուազն պէտք է կիսել: Կիսով պակսեցուր այդ թիւը: Թեթեւ, թեթեւ ու համեստ ըլլալու են դգալները: Պատերազմ է, չէ՞ աղջի ...: Ու այդպէսով կ՚ունենանք տասնըհինգէն քսան դգալ լուբիա: Յետոյ, կայ ուրիշ կարեւոր, կէտ մըն ալ, զոր պէտք է նկատի ունենանք, կնիկ: — Լուբիան դգալո՞վ կ՚ուտեն թէ՝ պատառաքաղով:

— Անշուշտ պատառաքաղով, կը հաստատէ տիկինը:

— Այն ատեն, տասնըհինգը, կամ՝ քսանը երկուքով բազմապատկենք ու այդ թիւը պատառաքաղներու վերածենք ...

Ալ պատասխան չունէր: Առանց այլեւայլի համոզուեցաւ, որ ճամբէն ժողված լուբիաներս պատերազմի այդ օրերուն համեստիկ ժում մը կ՚ըլլար երկուքիս:

Այժմ իրեն կը յանձնեմ թանկագին ապրանքը, վաղը կէս օրին սեղան բերուելու պայմանով:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Թուրքերը կը հալածուին, գրած էին Թուրք թերթերը, շահագործելով Կիպրոսի խնդիրը: Աթէնքի թերթերը բոլորովին կը հերքեն եղած մեղադրանքները: Իսկ նախարար մը, Բալլիս, կ՚ըսէ թէ այն Թուրքերը որ իրենց երկիրը գացած էին, կառավարութեան կոչին վրայ, կ՚ուզեն յունական Թրակիա վերադառնալ: Այսպէս, 1955ին Թրակիա վերադարձած են 1178 Թուրքեր, իսկ՝ 1954ին վերադարձողներու թիւն էր 1977: Այս թուանշանները կ՚ապացուցանեն թէ գաղթած Թուրքերը կարօտով կը յիշեն Յունաստանը:

× Կիպրոսի յոյն աշխատաւորութիւնը մէկ օրուան գործադուլ մը սարքեց առջի օր, իբրեւ բողոք կառավարիչին վերջին որոշման դէմ: Ինչպէս գիտէք, նոր օրէնքով, ոեւէ մէկը կրնայ ձերբակալուիլ եւ բանտարկուիլ դատավարութենէ առաջ: Ծագեցան միջադէպեր:

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ

★

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, (Յառաջ).— Երեքշաբթի, Յուլիս 26ին, երեկոյեան ժամը 6·30ին, Հ·Մ·Ը·Մ·ի վարչութիւնը պատուոյ սեղան մը սարքած էր հայ եւ օտար վարժարաններու շրջանաւարտ շրջանաւարտուհիներուն։

Եղբ. Գ. Սեւեան Հ·Մ·Ը·Մ·ի վարչութեան կողմէ բարի գալուստ մաղթեց բոլորին, յոյս յայտնելով թէ՝ այս սկզբնական յաջողութիւնը հիմնաքարը կ'ըլլայ ապագայ մեծ յաջողութիւններու։ Ապա աւելցուց «ձեր կեանքին մէջ», ուր ալ ըլլաք պէտք չէ մոռնաք որ փառահեղ անցեալ ունեցող ցեղի մը կը պատկանիք։

«Դեռ հինգերորդ դարուն մենք ունէինք գիր եւ գրականութիւն, ունէինք եւ անկախ պետութիւն, երբ այսօրուան ազգութիւնները այդ օրերուն քաղաքակրթութենէ զուրկ էին։ Մեր նախնիքը մեզ ձգեցին մշակոյթ, ճարտարապետական հսկայ կոթողներ որոնցմով կը հպարտանանք։ Մենք ի՞նչ պիտի տանք. ապագայ պատմիչը դրակա՞ն թէ բացասական պիտի արտայայտուի ներկայ սերունդի մասին, անշուշտ դրական։ Մենք պէտք է ներշնչուինք մեր նախնեաց պատմութենէն որ ներշնչումի անսպառ աղբիւր մըն է, պէտք է մեր երջանկութիւնը փնտռենք մեր ժողովուրդին ծառայելուն մէջ։ Պէտք է պահենք մեր ցեղային աւանդութիւնները, ունենալով այն հաւատքը թէ օր մը վերջ պիտի գտնէ մեր այս թափառական վիճակը եւ երբ մեզի խորթ ըէժիմները խորտակուին՝ ի մի հաւաքուինք յաւիտենական Արարատի ստորոտը, Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ»։

Գալայճեան եղբայրներ ձեռնադաշնակի եւ դաշնակի վրայ հայկական եղանակներ նուագելով՝ զուարթացուցին մթնոլորտը, Օր. Աշխէն Ինկիլիզեան արտասանեց Վահրամ Սօֆեանի «Աւանդը»։ Ներկաները երգեցին ժողովրդային երգեր։

Հ·Օ·Մ·ի վարչութեան կողմէ Տիկին Ռ. Պետրոսեան շնորհաւորելէ վերջ շրջանաւարտուհիները, ըսաւ՝ «կեանքը պայքար է եւ պայքարը՝ սուրբ, դուք ինչպէս ձեր դպրոցական շրջանին աշխատեցաք, որպէսզի այս օրուան յաջողութեան դափնեպսակը տանիք, նոյնպէս պարտիք ապագայ՝ կեանքի ասպարէզի մէջ քաջաբար դէմ դնել խոչընդոտներու։ Ձեր ծնողքին գոհութիւնները իրենց գնահատանքը կը գտնեն այն ատեն երբ դուք կը յաղթէք խոչընդոտներուն. այն ատեն է որ ազգը հպարտ կը զգայ ձեզմով։ Հ·Օ·Մ·ի եւ Հ·Մ·Ը·Մ·ի դռները բաց են ձեր բոլորին առջեւ, մենք կը գուրգուրանք ձեր վրայ եւ մեր վրայ պարտք կ'իյնայ ձեզ խրախուսել, սատար հանդիսանալ ձեր մտային, ֆիզիքական եւ բարոյական վերելքին մէջ, մեր գոյութիւններուն իտէալն է պատրաստել տիպար սերունդ մը գալիքին համար, ամէն բանէ աւելի բարձր պէտք է պահէք ձեր ազգին շահն ու պատիւը։

Օր. Ա. Չէքիճեան դաշնակի վրայ նուագեց Պէթհովէնի Ֆիւր Էլիզը։ Դեռահաս Օրիորդ Չէքիճեան ցոյց տուաւ նուագի մէջ իր ունեցած ձիրքը և որոշ աշխատանքով կրնայ ապագային փնտռուած դաշնակահարուհի մը ըլլալ։ Ապա մեներգեց «Մարտիկի երգը» բուռն ծափեր խլելով բոլորէն։ Պատանի Գէորգ Կիւլլէքճեան պարեց կովկասեան մենապար մը, Օր. Նուրիցա Պէքարեան արտասանեց «Խօսք իմ որդուն»։ Մէջ ընդ մէջ եղան խմբերգներ։

Շրջանաւարտներու կողմէ Օր. Նուարդ Աբրահամեան, շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ Հ·Մ·Ը·Մ·ի վարչութեան, ըսաւ, «Հ·Մ·Ը·Մ·ը բարեպատեհ առիթ մը եւս ընծայեց մեզ՝ զգալու որ ունինք ուսումնասէր միութիւն մը որ կը հետաքրքրուի մեզմով. այս աւանդական հաւաքոյթը ատոր ապացոյց։ Կրնաք վստահ ըլլալ որ մեր սրտին լաւագոյն անկիւնը պահած ենք Հայ Մշակոյթը, Հայ եկեղեցին։ Նոյնիսկ, եթէ բախտը նետէ մեզ տարբեր օտար ափեր, դարձեալ պիտի ջանանք, պիտի տքնինք միշտ հայկական տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծելու, որպէսզի իրաւունքը ունենանք արժանի յաջորդները կոչուելու մեր նախնիքներուն։

Փակման խօսքն ըրաւ հիւրաբար քաղաքս գտնուող ընկեր Գ. Նիզիպլեան, ընկերը ըսաւ ի միջի այլոց — «Մենք առեղծուածային ժողովուրդ մըն ենք, վըկայ՝ մեր պատմութիւնը։ Դեռ հին դարերուն մենք քաղաքակիրթ ժողովուրդ մը եղած ենք, երբ ներկայ մեծ ազգերէն շատեր անտառներու մէջ ․կիսավայրենի կեանք մը կ'ապրէին։ Գեղեցկագոյն բանն է ինքզինք ճանչնալ. դուք պէտք է ճանչնաք եւ սիրէք հայ մշակոյթը, մեր նախնիք մշակոյթի առաքեալներ տուած են։ Պէտք է սիրէք հայ երգը, ատիկա հայու հոգիին զգացումին մէկ արտայայտութիւնն է։ Դարերու ընթացքին մենք դիմագրաւած ենք շատ մը դժուարութիւններու, ներկայիս պէտք չէ պարտուողական ոգի ունենաք, պէտք է միշտ յոյսով ապրիք, որպէսզի մենք չմեռնինք։ Կեանքը դէպքերու շարունակութիւն մըն է օղակներով կապուած, դուք այդ օղակներէն մէկն էք, նայեցէք որ այդ օղակը ըլլայ զօրաւոր, որպէսզի զօրաւոր ըլլայ, դուք պէտք է կապուիք ձեր երկրին, ձեր լեզուին։ Կան օտարներ որոնք մեզ կը ճանչնան որպէս ողորմութիւն խնդրող ժողովուրդ, այդ մտայնութիւնը դուք պէտք է փոխէք, պէտք է անոնց ճանչցնէք ձեր շըքեղ անցեալը, ձեր մշակոյթը, պէտք է անոնք գիտնան որ դուք ընկրկիլ չգիտող ժողովուրդի մը զաւակներն էք, թէ՝ մեր ժողովուրդին համար ամպերէն վեր երկինքը միշտ կապոյտ է, պէտք է այդ հաւատքով ապրիք թէ՝ այս մռայլ ամպոտ օրերը կը փարատին եւ մենք կ'ունենանք մեր փայլուն ապագան։

Հաւաքոյթը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

★

Յարգելի ընկեր Շաւարշ,

Նախ թոյլ տուէք շնորհաւորելու «Յառաջ»ի երեսուն ամեակը, որ ձեր քրտինքին ու կեանքին կաթիլ կաթիլ ծորումին արդիւնքն է՝ ի խնդիր հայկական մշակոյթի ծլումին ու բողբոջման։

Այս օտարութեան մէջ՝ որ ամէն ակնթարթի նոր ու շլացուցիչ հրատարակութիւններ կը հմայեն ամէնէն աւանդամոլին հոգին, փշրանք մը կը փրցնեն ցեղին սրբացած աւանդութիւններէն՝ «Յառաջ»ը ձեր շունչին տակ յարաճուն բոցավառութեամբ ճառագայթեց, լուսաւորեց խապան հոգիներ, զանոնք զգաստացնելով բերաւ կապեց ազգային նուիրումի փըրկարար ճամբուն։

Ձեր գրիչը դալար, եռանդը անսպառ, անկեղծութեամբ ձեզ կը մաղթեմ երկար կեանք ու ձեր ու մեր առաքելութեան լըրումին յաջողութիւն։

Ընկերական ջերմ յարգանօք

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

× Անիէւէն Պ. Արմենակ Գասապեան եւս ողջոյնի նամակով մը իր ջերմ շնորհաւորութիւնները կը յայտնէ թերթին երեսնամեակին առթիւ եւ կը մաղթէ երկար կեանք ու նոր յաջողութիւններ։ Նաեւ Լիոնէն Պ. Վարժապետեան եւ բազմաթիւ բարեկամներ գրաւոր կամ հեռաձայնով։

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ 18ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ օրուան անկարգութեանց եւ միջադէպերուն իբրեւ արդիւնք, Փարիզի ոստիկանութիւնը երկուշաբթի առաւօտեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ 18րդ թաղամասի շարք մը փողոցներու հսկողութեան համար։ Այսպէս՝ Կութ-Տոր, Շարպօնիէռ եւ այլ փողոցներէ կազմուած շրջան մը, ոստիկանական շըղթայի տակ առնուեցաւ, հաւանաբար մէկ շաբթուան համար։

Ոչ ոք կրնայ այդ առաւելապէս արաբաբնակ փողոցները մտնել, եթէ չապացուցանէ թէ հոն կը բնակի եւ կամ կ'աշխատի։ Առջի օր, այս որոշման պատճառով երկու հազար հոգիէ աւելի ետ մըղուեցան, եւ մէկ քանիներ ալ ձերբակալուեցան։ Իրազեկները կը յայտնեն թէ ոստիկանութիւնը պիտի փորձէ անբաղձալիները հեռացնել այդ շրջանէն, կամ գոնէ ճշդել թէ ինչով կը զբաղին։ Ասիկա առաջին քայլն է փարիզաբնակ հիւս. ափրիկեցիներու խնդրին լուծում մը գտնելու ուղղութեամբ։ Որովհետեւ թէեւ մեծ մասով աշխատասէր եւ գործունեայ են, սակայն իրենց մէջ սպրդած են ոչ յանձնարարելի տարրեր։ Կ'ըսեն թէ 130·000 հիւս. ափրիկէցիներէն 40·000ը միայն որոշ գործ մը ունի, իսկ մնացեալը կ'ապրի «անծանօթ եւ անորոշ աղբիւրներէ»։ Ոստիկանութիւնը կ'ուզէ հեռացնել վտանգաւոր ու խռովարար տարրերը որպէսզի չխաթարեն իրենց պարկեշտ հայրենակիցները։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

«Յառաջ»ի 26 Յուլիսի թիւին մէջ կարդացի Գ. Մ. ստորագրութեամբ տեղեկութիւն մը. — «Հայ Արիները Քանատայի ճամբարին մէջ»։

Քանի մը հարցումներ, այս առթիւ. —

Միջազգային Սկաուտական ճամբարներուն կրնան մասնակցիլ անկախ երկիրները իրենց դրօշներով։

Եւ պետութիւնն է որ կը հոգայ ճամբարին մասնակցողներու ծախքերը։

Արդ, Ա.— Հայ արիները ի՞նչ անունով եւ դրօշով կը մասնակցին Քանատայի մէջ կազմակերպուած ճամբարին։

Բ.— Ո՞ւր են այդ մեծածախս ճամբորդութեան նիւթական աղբիւրները։

Որքան գիտեմ, մեր Արիները Քանատա կը մեկնին ամէն մէկը իր զոհողութեամբ, որ կը նշանակէ հարիւր քսան հազարէն հարիւր յիսուն հազար ֆրանք, առանց հաշուելու այն ծախքերը, որոնց պիտի ենթարկուին տոլարով վճարուելիք երկրին մէջ։

Եթէ ճամբարի մասնակցութեան մէջ ազգային շահ մը կար եւ հնարաւոր էր հոն ներկայանալ իբրեւ Հայ, եռագոյն դրօշով, վստահ եմ, թէ Միջին Արեւելքի մեր Հ·Մ·Ը·Մ·ական եղբայրները անտես չէին առներ։

Ի՞նչ կը մտածեն Հ·Մ·Ը·Մ·ի բոլոր երկիրներու մարմինները այս մասին։

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ–ԲՈՅԺ, ժողովրդական ամսաթերթ բժշկութեան եւ առողջապահութեան, խմբագիր՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մայիս Յունիս (Թիւ 161–162)։

ԱԿՕՍ, ամսագիր–գրականութեան եւ արուեստի, բացառիկ թիւ, Նոյեմբեր–Դեկտեմբեր, 1954, «Համազգայինի 25–ամեակի եւ Ակօսի տասնամեակին առթիւ։ Հասցէ՝ Պուար Փօրքալ 1245, Պէյրութ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին արտաքին նախարար Պինօ, վերապահութիւն յայտնեց Ժընեւի ժողովին մասին, «ուր ոչ մէկ խնդիր լուծուեցաւ։ Պէտք է ունենալ իսկական խաղաղութիւն մը, եւ ոչ թէ անոր պատրանքը»։

Պահապանը.— Ձե՞ս գիտեր որ արգիլուած է գայլի ձագերը զարնել։

Որսորդը.— Բայց իմ փրածս պարզապէս ապագայի ինքնապաշտպանութեան համար է...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (102)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ Լ.

(Անճի պատմութենէն քաղուած)

Իրեն չհակաճառելով հանդերձ՝ մերժեցի ածելիին այնտեղ գտնուելուն համար Օր. Փեթիկրիւին սեռը կասկածելի համարել։ Փեկէթ երբեք ժամանակին հետ չի քալեր։ Մինչեւ անգամ պիտի չզարմանայի եթէ իր տեսակէտը պաշտպանելու համար ծխելի տուփ մը առջեւս դնէր։

— Չհամոզուեցաք, Սըր Եօսթէյս։ Հապա ասոր ի՞նչ կ'ըսէք։

— Մազի կը նմանի, պատասխանեցի նողկանքով։

— Մազ է, այո, մազի հիւսկէն մը։

— Արդարեւ։

— Հիմա համոզուեցա՞ք որ այդ Փեթիկրիւնը ծպտուած այր մըն է։

— Իրաւ որ Փեկէթ, կարծեմ համոզուեցայ այլեւս։ Իր ոտքերէն պէտք է հասկցած ըլլայի։

— Աս այսպէս ուրեմն։ Ու հիմա, Սըր Եօսթէյս, կ'ուզեմ ձեզի խօսիլ իմ անձնական խնդրիս շուրջ։ Ձեր կողմնակի դիտողութիւններէն կը հետեւցնեմ, որ թափանցած էք Ֆլորանս երթալու խնդրին էութեանը։

Վերջապէս, ինչու համար Ֆլորանս գացած ըլլալու խնդիրը պիտի պարզուէր։

— Բաց սիրտ տեսնենք, սիրելիս, ըսէ փափկութեամբ՝

— Շնորհակալ եմ, Սըր Եօսթէյս։

— Ամուսի՞նդ է որ կը նեղէ քեզ։ Զըսպասուած ատենը յանկարծ մէջտեղ կ'ելլէն։

— Չեմ հասկնար, Սըր Եօսթէյս։ Որո՞ւ ամուսինը։

— Կնոջ ամուսինը։

— Ի՞նչ կին։

— Տէր Աստուած, այն կինը որուն հանդիպեցայ Ֆլորանսի մէջ։ Գործին մէջ կին մը գտնուելու է, թէ կ'ուզես ինծի կլլեցնել որ հոն գացիր պարզապէս եկեղեցի մը կողոպտելու եւ կամ խալայի մը դաշունահարեցիր կոնակէն, որովհետեւ իր դէմքը հաճելի չթուեցաւ քեզի։

— Իրաւ որ բնաւ չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք։ Կարծեմ կը կատակէք, Սըր Եօսթէյս։

— Երբեմն կը սիրեմ կատակել, այո, բայց կը վստահեցնեմ քեզ, Փեկէթ, որ այս վայրկեանիս շատ լուրջ կը խօսիմ։

— Կը կարծէի թէ զիս չճանչցաք այն ատեն։

— Ճանչնա՞լ, ո՞ւր։

— Մարլոյի մէջ, Սըր Եօսթէյս։

— Մարլոյի՞ մէջ։ Եւ ի՞նչ կ'ընէիր այնտեղ։

— Խորհեցայ թէ հասկցաք...

— Երթալով բան չեմ հասկնար։ Պատմութիւնը ծայրէն սկսէ։ Ֆլորանս գացիր։

— Ուրեմն չէք գիտեր... ու չճանչցաք զիս։

— Դուն քեզ ի զուր կը նեղես, Փեկէթ։ Քեզ պիտի հասկնամ այն ատեն՝ երբ խնդիրը բացատրես ամբողջութեամբ։ Արդ, լայն շունչ մը առ ու դարձեալ սկսէ։ Ֆլորանս գացիր...

—Սակայն ես Ֆլորանս չգացի։ Այդ իսկ է խնդիրը։

— Լաւ, հապա ուրեմն ո՞ւր գացիր։

— Մարլօ՝ տունս գացի։

— Ինչո՞ւ Մարլօ գացիր։

— Ուզեցի կինս տեսնել։ Տկար է եւ կը սպասէ...

— Կի՞նդ։ Բայց ես չէի գիտեր որ ամուսնացած ես։

— Ոչ, Սըր Եօթէյս, ճիշդ այդ է որ կ'ուզեմ բացատրել։ Այդ մասին ձեզ խաբեցի։

— Որքա՞ն ատեն է ամուսնացած ես։

— Ութը տարիէն աւելի է։ Ձեր քովը գալէս վեց ամիս առաջ։ Կ'ըմբռնէ՞ք, չուզեցի կորսնցնել պաշտօնս։ Միայնուն քարտուղար մը պէտք չէ որ ամուսնացած ըլլայ. այդ պատճառով իրականութիւնը ծածկեցի ձեզմէ։

— Հոգիս կը հանես, Փեկէթ։ Այս ամբողջ տարիներու ընթացքին կինդ ո՞ւր կը գտնուէր։

— Հինգ տարի է Մարլոյի մէջ գետեզերքը փոքր տուն մը ունինք, Միլ Հաուզին մօտ։

— Տէր, Տէր։ Զաւակնե՞ր։

— Չորս մանչ, Սըր Եօսթէյս։

Իրեն նայեցայ ապշած։ Ցարդ պէտք է հասկցած ըլլայի որ Փեկէթի նման մէկը յանցապարտ գաղտնիք մը չէր կրնար ունեցած ըլլալ։ Իր չափազանց պարկեշտութիւնը զիս ուղղակի կը թունաւորէր։ Ու ահա իր գաղտնիքը,— կին մը եւ չորս զաւակներ։

— Այդ մասին ուրիշ մէկու մը ըսա՞ծ ես։

— Միայն Օր. Պետինկֆիլտին։ Քիմպըրլի կայարանը եկած էր։

Ակնարկս կրկին իր վրայ յառեցի։

Փեկէթ վախցած,

— Յուսամ ձեզ նեղ դրութեան մատնած չեմ, Սըր Եօթէյս։

— Սիրելիս գաղտնիքդ այժմ այստեղ քողազերծ ընելուդ համար հոգս չեմ ըներ։

ԱԳԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ջամուխ ըլլալէ, պայմանները պիտի դառնան ալ աւելի նպաստաւոր եւ Փեքին պատրաստ է բանակցելու Ֆորմոզայի ճակատագրին մասին, կղզին իշխանութեանց հետ»:

Գալով Ժընեւի բանակցութեանց, Չինաստանի վարչապետը շեշտեց այն պարագան թէ չինեւամերիկեան ապագայ յարաբերութեանց համար նոր եւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի: «Մաղթենք որ Ասիոյ եւ Խաղաղականի համար ընդհանուր ապահովութեան դաշինք մը կնքուի: Եւ այս՝ յանուն խաղաղութեան, որովհետեւ Չինաստան չի վախնար սպառնալիքներէ»: Ամէն պարագայի մէջ, ՄԱԿի կը պատկանի նման ձեռնարկի մը նախաձեռնութիւնը: Շու Ան Լէյ ճառը վերջացուց շեշտելով Չինաստանի ՄԱԿին անդամակցելու անհրաժեշտութիւնը:

× ԺԸՆԵՒԻ ժողովին մէջ տարակարծութիւններ ծագած են գերիները եւ երկու երկիրներու քաղաքացիներու հայրենիք վերադարձին մասին: Մ. Նահանգները կը պահանջեն ազատագրումը երկու օդանաւորդներու որոնք դեռ բանտարկուած են: Ամէն պարագայի մէջ դժուարութիւնը ժամանակաւոր կը թուի ըլլալ որովհետեւ ակներեւ կը նկատուի Չինաստանի փափաքը՝ շուտով արդիւնքի մը յանգելու: Միւս կողմէ, հաւանական է որ ուրիշ երկիր մը հաշտարար նշանակուի, հաւանաբար Հնդկաստանը, ՄԱԿի ներկայացուցիչ Քրիշնա Մենոնի բերնով:

× Խօսելով չինեւամերիկեան բանակցութեանց մասին Խրուշչեւ յայտարարեց թէ «երբ խնդիրները այնքան յստակօրէն դրուած են եւ երբ ակներեւ են Չինաստանի խաղաղ մտադրութիւնները, բանակցութեանց յաջողութիւնը կախում ունի Մ. Նահանգներու բռնելիք դիրքէն»:

ԲԱՐԻ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Քոփէնհակի մէջ գումարուած «աստղանաւային» համագումարին կը մասնակցին խորհրդային երկու մասնագէտ գիտնականներ Սէտով եւ Օկորոնիկով: Բացման նիստին յայտարարեցին թէ կարելի է ամերիկեւխորհրդային համագործակցութիւն մը՝ անջրպետին մէջ արբանեակներու արձակման ծրագրին առթիւ «պայմանաւ որ նախապէս բանակցութիւններ կատարուին այդ մասին»: Համագործակցութիւնը օգտակար պիտի ըլլայ երկու երկիրներուն համար ալ: Ամէն պարագայի մէջ, Խ. Միութիւնը պիտի արձակէ Մ. Նահանգներէն վեց ամիս առաջ, այսինքն 1957ի սկիզբը, իր նախատիպ արբանեակը, որ աւելի մեծ է քան թէ ամերիկեանը եւ պիտի պարունակէ փոքրիկ կենդանիներ կենսաբանական տեղեկութիւններ ալ ձեռք ձգելու համար:

ՍԷՆ ՆԱԶԷՐԷՆ հասած լուրերուն համաձայն, գործատէրներու եւ տեսչութեան միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած ըլլալով, Փէնհօէթ գործարաններու մէջ աշխատանքը վերսկսաւ:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Արձանագրութիւնները լրացած են:

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թադէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հեռախօս ԹՐԻՒ 27-35:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբի մանուկները, շոգեկառքով Փարիզ Մոնփարնասի կայարանը պիտի վերադառնան, այս կիրակի, ժամը 18.14ին: Հետեւաբար կը խնդրուի ծնողքներէն նոյն ժամուն գտնուիլ Մոնփարնասի կայարանը:

Բ. խումբը պիտի մեկնի երկուշաբթի առաւօտ, 8 Օգոստ., Փարիզ, Մոնփարնասի կայարանէն: Ժամադրավայր ժամը 8ին, Կրանտ Լինեի կիշէներուն առջեւ:

Հ. Կար. Խաչի Կեդր. Վարչութիւն

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստոս 14ին ամբողջ օրը:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

***

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրացին Տէսինի մասնաճիւղին Թատերախումբին ղեկավար նշանակուած է Պ. Միրճան Շիրվանեան:

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ԺԶ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1.000.000
Ամասիոյ Հայր. Միութիւն	5.000
Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Նիկողոսեան	3.000
Տէր եւ Տիկ. Գոգնոյեան	2.000
Պ. Սիսակ Սուլեան	500
Պ. Յար. Համբարձումեան	500
Պ. Նորատունկեան	500
Պ. Միսաք Գորգոեան	500
Պ. Գուրգէն Ջուֆուրեան	500
Պ. Գրիգոր Գալուստեան	600
Այրի Տիկ. Թիրաքեան	500
Պ. Խաչիկ Լեւոնեան	500
Պ. Գաբր. Մելոյեան	500
Պ. Սարգիս Թասլաքեան	500
Պ. Սարգիս Դանիէլեան	500
Պ. Պօղոս Հայթայեան	500
Պ. Կիրակոս Մակարեան	500
Պ. Լութֆիկ Սարգիսեան	500
Պ. Տիրան Եղնոյեան	200
Պ. Պօղոս Պարոնեան	200
Ընդհանուր գումար	1.017.500

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Շնորհակալութեամբ ստացանք իրենց այցելութեան առթիւ:

Մեսրոպ Երկաթեանէ, Երուսաղէմէն 2000 ֆրանք, Օր. Կ. Աչճեանէ, Փալանճեան ճեմ. դասատու հազար ֆրանք, Ա. Սարգսեանէ եւ Տ. Սուլթանեանէ Լոնտոնէն հազար ֆրանք:

Վարչութիւն

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Ա. Թաթուլեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Ա. Ահարոնեան դամբարանին, «Յառաջ»ի միջոցով: (Գումարը յանձնուած է առ որ անկ է):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղի:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններու մէջ:

Կը խօսին՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին: Երգ ու արտասանութիւն Զօհրապ Մուրատեան, Ստեփան Պօղոսեան (Փարիզէն): Տարօնի աւանդական, գեղջկական պարեր: Պիտի պարեն Մուշի Շորոր, Եարխուշտա, Թռնօքի եւ շատ մը անակնկալներ:

Առատ կերուխում:

Կը հրաւիրենք Տէսինի եւ շրջակայքի հայրենակիցներն եւ հայութիւնը:

Մուտքը ազատ է:

Երթեւեկը ապահովուած է:

Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի եւ իր զաւակներուն փափաքին համաձայն, այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ռիւ Լուի Պլան, հանգուցեալ Վարդան Յովհաննէսեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի:

Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկսելուն առթիւ ոչխար մը մատաղ կ'ընեն, որուն օրհնութիւնը պիտի կատարուի նոյն օրը յաւարտ պատարագի:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը ուրախութեամբ արձանագրած է Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի փափաքը Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկսելուն առթիւ ոչխար մը մատաղ ընելը:

Այս գեղեցիկ օրինակին Ազգ. Միութիւնը կը թելադրէ որ բոլոր Լիոնի եւ Շրջ. բարեպաշտ հայ ժողովուրդը հետեւի, փոխան մատաղի շինութեան ֆոնտին բերելով իրենց նուէրները: Ամէն օր կէս օրէ վերջ կարելի է իրենց փափաքած գումարը յանձնել եկեղեցւոյ խորհրդարանը փոխան ստացագրի:

Ի դիմաց Լիոնի Ազգ. Միութեան՝ դիւան

Տ. ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Սէն Շամոնի եւ Սէն Էթիէնի Հայր. Միութեանց, կը տօնուի Տարօնի նահատակման քառասնամեակը:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Սէն Շամոնի Հայ կաթոլիկներու վարդապետ Մեսրոպ Ետիգարտաշեանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ԳՐ. ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Պիտի արտասանեն ու երգեն Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան (Փարիզէն): Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պատշաճ: Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիւի, Սթ. Հ. Միութեան: Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Կուհայի Տրիփիէի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժինը բարձրախօսով: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ ֆրանսական պարեր ու անակնկալներ: Փափաքողները կրնան իրենց երգարանները միասին բերել: Առատ կերուխում, մատչելի գիներով: Կը հրաւիրենք շրջանի բոլոր հայրենակիցները անխտիր:

Մուտքը ազատ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն սրտի խորունկ կսկիծով, իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ զինուորական, վաստակաւոր եւ անձնուէր գործիչ, Շատախի հերոսամարտի ղեկավար՝ մեր սիրելի ընկեր Տիգրան Բաղտասարեանի անսպասելի մահուան առթիւ՝ այրիին, զաւակին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

***

«Յառաջ»ի Օգոստ. 2ի թիւին մէջ տպուած ցաւակցութիւնը Տիգրան Բաղտասարեանի մահուան առթիւ պիտի ըլլայ:— ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վիէնի Կեդր. վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիգրան Բաղտասարեանի մահուան առթիւ, հանգուցեալին այրիին, զաւկին եւ փոխան ծաղկեպսակի հազարական ֆր. կը նուիրէ Ահարոնեանի դամբարանին եւ «Յառաջ»ին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար:

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 2100 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100:

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտաչէքի թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ շարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը:

Այրի Տիկին Յովհաննէս Տէր Յակոբեան եւ զաւակները, Մարի, Ժագլին եւ Անդրանիկ, Այրի Տիկին Ա. Տէր Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր Յակոբեան եւ զաւակը Թորգոմ, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր Յակոբեան եւ զաւակները Էլիզ, Նաթիա, Օտէթ, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Պետրոսեան եւ զաւակները՝ Կարպիս եւ Մարի, այրի Տիկին Փ. Տէր Յակոբեան եւ զաւակները (Մոնթէվիտէօ), Տէր Յովսէփ եւ Երիցուհի Քէօսէյեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Արապեան եւ զաւակը (Հայաստան), Այրի Տիկին Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գումրուեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Յակոբ Կարապետեան, ինչպէս նաեւ Այտընեան, Գարօկլանեան, Ասլանեան, Թադէոսեան, Աստուրեան, Մանուկեան (Մարսէյլ), Պետրոսեան, կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, հօր եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(52 տարեկան, Զէնկիլէրցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 1ին, իր բնակարանը: Յուղարկաւորութիւնը այսօր հինգշաբթի ժամը 13.30ին, հաւաքուիլ իր բնակարանը:

112թէր, Ռիւ էթիէն Տօլէ, Ալֆորվիլ:

Ժամը 13.45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Փարիզի եւ շրջանի բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք Յուլիս 24ի Հերոսամարտի Օրուան առթիւ, տեղւոյն վրայ կազմակերպեցին հանդէսին պիւֆէն եւ գեղարուեստական բաժինը: Մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ. Մավիլեանի որ իր կառքով փոխադրութիւններ ըրաւ:

Յ. Գ.— Ընկեր Թղթակիցը հանդէսի իր նկարագրութեան մէջ, մոռցած էր անունը երգչուհի եւ Սփիւռ Կոմիտասի անդամուհի Օր. Սրբուհի Եղիազարեանի:

***

Մարսէյլի Ազգ. Որբ. Միութիւնս իր խորին եւ անկեղծ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Յակոբ Փափազեանի, որ իր աղջկան Օր. Անահիտ Փափազեանի, ընդ. Պ. Ստեփան Միքայելեանի (Սէնթ Էթիէն) նշանախօսութեան առթիւ նուիրած է ի նպաստ Միութեանս հինգ հազար ֆրանք:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յակոբ Փափազեանի մահուան առթիւ Շաւիլի դպրոցին կը նուիրեն՝ Պ. Լեւոն Պետիկեան հազար ֆրանք, Պ. Պաղտասար Քիւլչէեան հազար ֆր., Պ. Սիսակ Տողրամաճեան 500 ֆրանք:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 5 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7742 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3153

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԵՆՔ ԱԼ ՁԱՆՁՐԱՑԱՆ

*

Անցեալ տարի, պարբերական համապումարի մը առթիւ, Ֆրանսայի համայնավար պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի բովանդակութիւնն ալ խիստ քննադատութեան ենթարկուեցաւ:

Քննադատները մասնաւորապէս ծառր կը գտնէին հրատարակուած նիւթերու մշակումը եւ դասաւորումը: Կը մատնանշէին ընդհանուր միօրինակութիւնը, եւ կը պահանջէին աւելի պայծառ եւ կենդանի բովանդակութիւն, որպէս զի թերթը լայնօրէն տարածուի ժողովրդական խաւերու մէջ:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ ֆրանսերէն կամ անգլերէն համայնավար թերթ մը աւելի պայծառ եւ մատչելի բովանդակութիւն ունի, քան ռուսերէնը, եւ, անոր հետեւողութեամբ, խորհրդային հայերէնը:

Կը թուի թէ Ռուսերը իրենք ալ ձանձրացեր են:

Մոսկուայի կուսակցական պարբերաթերթը, Կոմունիստ, շահեկան տեսութիւն մը հրատարակած է, Ստերպուխով ստորագրութեամբ:

Փարիզեան թերթի մը ամփոփումէն կը քաղենք հետեւեալ վկայութիւնները. —

Ամբողջ Խ. Միութեան մէջ կը հրատարակուին 7100 օրաթերթեր եւ 1500 պարբերականներ, այլազան լեզուներով:

Արդ, այս հրատարակութիւնները գոհացում կուտա՞ն աշխատաւոր բազմութեանց, որոնք ստիպուած են մտաւոր սնունդ ստանալ միայն միահեծան կուսակցութեան մը բերնով:

«Կոմունիստ»ի աշխատակիցն է որ կը գրէ.

—«Բոլոր սովետական թերթերը տաղտկալի են: Անոնք միեւնոյն ատեն կը հրատարակեն նոյն յօդուածները, առանց վերնագիրներն անգամ փոխելու:

Գաւառի թերթերը մեծ մասով կը գոհանան մայրաքաղաքէն ղրկուած քարոզչական նիւթերով: Հազուադէպ են տեղական հեղինակներու յօդուածները. իսկ եղածներն ալ անտանելի են իրենց միօրինակութեամբ: Թերթերը այնքան կը նմանին երկուորեակներու, որ կարելի չէ իրարմէ զանազանել ինչպէս ջուրի երկու կաթիլները»:

Յօդուածագիրը ուրիշ կենդանի օրինակներ ալ կուտայ, մասնաւորապէս յիշելով հողագործութեան եւ ճարտարարուեստութեան նուիրուած գրութիւններ, մէկը միւսէն տափակ եւ անճարակ:

Թերեւս աւելորդ ամբողջութեամբ ներկայացնելու այդ յօդուածը, որ պերճախօս վկայութիւն մը կը կազմէ:

Դժբախտաբար նոյն տաղտկալի միօրինակութիւնը կը տիրէ Երեւանի, Թիֆլիսի եւ Բագուի հայերէն օրաթերթերուն մէջ:

Նոյն թիւծոյ տեսութիւնները, ճապաղ եւ անմարսելի: Խմբագրականներն ալ ընդհանրապէս թարգմանուած Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերէն (Փրաւտա եւ Իզվեստիա):

Եւ ի՜նչ թարգմանութիւն, — տառը տառին եւ բառը բառին: Շարահիւսութեան կարգն անգամ ռուսական, կամ կաղապարեալ, ինչպէս ինքնագիր տեսութիւնները:

Նոյն միապաղաղ բովանդակութիւնը՝ «Սովետական Հայաստան»ի (Երեւան), «Սովետական Վրաստան»ի (Թիֆլիս) եւ «Կոմունիստ»ի մէջ (Բագու):

Նախաձեռնութեան, աշխատանքի ոգի՞ն է որ կը պակսի, թէ պաշարը:

Մի՞տքն է որ կը գործէ թէ ձեռքը, հետեւելով պատին վրայ գրուած պատուէրներու:

Պիտի ուզէինք որ Հայաստանի մէջ ալ ինքնաքննադատութիւն մը սկսէր այս ուղղութեամբ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

*

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԿՈՐՈՎԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր, արշալոյսին, ֆրանսական ծերակոյտը քուէարկեց 254ի դէմ 25 ձայնով Ֆրանքեւթունուզեան համաձայնութեանց վաւերացումը, ինչ որ վերջնապէս կը հաստատէ Թունուզի ներքին ինքնավարութիւնը: Նիստը որուն միակ օրակարգն էր այս խնդիրը տեւեց Չորեքշաբթի ամբողջ կէս օրէն ետք եւ շարունակուեցաւ մինչեւ Հինգշաբթի առաւօտ: Բազմաթիւ ճառախօսներ արտայայտեցին թեր ու դէմ կարծիքներ, սակայն վիճաբանութիւնները կատարուեցան «լրջութեամբ եւ արժանավայել շեշտով» ինչպէս դիտել կուտան թղթակիցները: Նիստի բացումին իսկ, վարչապետը, Էտ. Ֆոռ, ճառ մը խօսելով շեշտած էր վաւերացման կարեւորութիւնը Ֆրանսայի հեղինակութեան համար, եւ խնդրած ծերակոյտէն որ հետեւի երեսփոխանական ժողովին օրինակին եւ իր ալ հաւանութիւնը տայ առանց փոփոխութիւններ մտցնելու համաձայնագրերու տրամադրութեանց մէջ: Իրմէ ետք, շարք մը ծերակուտականներ խօսք առնելով վերապահութիւններ յայտնեցին կարգ մը կէտերու մասին, ոմանք նոյնիսկ քննադատեցին մէջ բերելով իրենց մտավախութիւնները թէ Ֆրանսայի շահերը եւ տասնեակ տարիներէ ի վեր թափած ճիգերն ու զոհողութիւնները պէտք չէ վտանգել «ապագայի քմահաճութեանց» յանձնելով զանոնք, որովհետեւ տեսակ մը բախտի ձգուած են:

Հիւս. Ափրիկէի խնդիրներուն նախարար Ժիւլի վերլուծեց համաձայնագրերը «որոնք կը ճշդեն եւ կը պահպանեն Ֆրանսայի իրաւունքները»: Յետոյ պարզեց անոնց կարեւորութիւնը երկու երկիրներու փոխ յարաբերութեանց մէջ, շեշտելով թէ կրնան արդիւնաւոր դառնալ եթէ երկուստեք կիրքերը մոռցուին եւ անկեղծ համագործակցութեան դետին մը ստեղծուի: Նախարարէն ետք, ճառախօսներէն ոմանք պաշտպանեցին կառավարութեան տեսակէտը, իսկ նոր քննադատութիւններ ըրին ուրիշներ, որոնցմէ վերջինը՝ «լքուեցանք առանց յոյսի, մեծ է ցաւերնիս: Կը խօսիմ պարկեշտ մարդոց բերնով, եւ կ՚ըսեմ ոչ»:

Կարճ դադարէ մը ետք, առաւօտեան ժամը 2ին վարչապետը խօսք առաւ եւ կորովի կերպով պաշտպանեց համաձայնագիրը: Շեշտելէ ետք թէ ներկայացուած դաշնագիրը ամբողջութիւն մը կը կազմէ եւ ուրեմն կարելի չէ փոփոխութիւններ մտցնել, ըսաւ թէ Թունուզի ներքին ինքնավարութիւնը նորութիւն մը չէ, Ֆրանսա արդէն խոստացած է այդ տարիներէ ի վեր, եւ ուրեմն յանկարծ մէջտեղ նետուած խնդրի մը առջեւ չեն գտնուիր ժողովականները: Պէտք է Ֆրանսան յարգէր իր խոստումը, «նկատի առէք թէ ինչ կը կորսնցնենք եւ ինչ կը շահի Թունուզը, բայց մանաւանդ թէ ինչ կը պահէ Ֆրանսան եւ ինչ կրնայ շահիլ ապագային»: Ակնարկելով վերջին ճառախօսին յուզիչ շեշտին՝ «կը հասկնամ ձեզմէ շատերուն խոր ցաւը, սակայն դրական լուծում մը չէք առաջարկեր» ամէն պարագայի մէջ «եթէ չընդունիք 1955ին առաջարկուած բարեփոխութիւնները, քանի մը տարիէն շատ ուշ պիտի ըլլայ»: 1881էն ի վեր Թունուզցիները յառաջացած են ֆրանսական մշակոյթին շուքով, եւ ապագայի համար յախուռն քայլը որ կ՚առնուի երկու կողմերու պարկեշտութեան վրայ հիմնուած է: Ֆրանքեւթունուզեան համագործակցութիւն մը միայն կրնայ ապահովել հա-

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

*

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ...

Լոնտոնի նգնաւորը, Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, իր նամակին մէջ կը յայտնէ թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան դիւանագիտական գործունէութիւն ալ ունեցաւ «ընթացս 1919 – 21ին, Ազգ. Դատի հետապնդման գործերում»:

— *«Բոլոր հիմնական խնդրոյ մասին Պօղոս Նուպար փաշա եւ Պ. Ահարոնեան որ եւ է որոշում տալէ առաջ անպատճառ խնդրէին Պ. Գալուստի խորհուրդն ու կարծիքը»:*

Այս առթիւ կը պատմէ թէ 1920 Փետրուար – Մարտին, երբ կը պատրաստուէր Սեւրի դաշնագիրը, «համաձայնութեամբ դաշնակից ազգաց Գերագոյն խորհուրդին», Պ. Կիւլպէնկեան Լոնտոն կը հանդիպէր:

Այդ միջոցին երկու պատուիրակութեանց քննութեան առարկան էր պետական դրամատան հիմնարկութիւնը:

— *«Իրենց շքեղ բնակարանում, Տիկին Նուարդ պատրաստել էր ճաշ: Պ. Գալուստ հասաւ ճաշին: Ապա տեղի ունեցաւ երկու ժամուան կարծեաց փոխանակութիւն: Լսելէ յետոյ ընթացիկ կարծիք Պ. Գալուստ վճռեց:»*

Նոյնութեամբ կ՚արտագրեմ իր վճիռն ալ, միշտ Պ. Սաֆրաստեանի հայերէնով.

— *«Ազգ. պետական դրամատունն պէտք է հիմնել իբրեւ Օսմանեան Դրամատան Երեւանի մասնաճիւղը, ինչպէս ըրած են Բուլկարներ, Ռումանացիներ եւայլն: Եթէ դուք հաւանիք առաջարկիս, ես կը կարգադրեմ Օսմանեան Դրամատան հետ բանալու մի մասնաճիւղ Երեւանի մէջ, որ հետզհետէ պիտի ըլլայ Հայ պետութեան ազգային դրամատուն»:*

Պատասխա՞նը: Սաֆրաստեանն է որ կը շարունակէ.

— *«Երկու ներկայք որոնք չունէին որ եւ է նշոյլ ֆինանսական փորձառութեան, ըրին այլ առաջարկք: (Առ այժմ թողում մանրամասք)»:*

Պ. Կիւլպէնկեան մեկնելով, կը խոստանայ վերադառնալ յաջորդ շաբթուն, իմանալու համար տրուած որոշումը:

Նուպար փաշա եւ Ահարոնեան կ՚ուշացնեն իրենց ծրագիրը «որ երբեք չիրականացաւ»:

Մէկ ամիս վերջ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան կ՚ըսէ երկու պատուիրակութեանց նախագահներուն.

— *«Երբ շատ են անփորձ խոհարարք, ապուրն անպատճառ կ՚ըլլայ անհամ»:*

Ես չեմ գիտեր այս պատմութիւնը:

Իմ գիտցածս այն է որ հանրապետական Հայաստանի կառավարութիւնը կը խնդրէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեանէ փոխառութիւն մը կնքել նորակազմ պետութեան համար: Հայ միլիոնատէրը բացարձակ լիազօրութիւն կը պահանջէ: Կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ չի կրնար, առանց խորհրդարանին արտօնութեան: Եւ ծրագիրը ջուրը կ՚իյնայ:

Տակաւին խնդիր է թէ՝ այդ օրուան պայմաններուն մէջ որքան գործնական էր Պ. Կիւլպէնկեանի ծրագիրը:

Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ պարագան կրնա՞ր օրինակ ծառայել: Այդ երկու երկիրները Օսմ. կայսրութենէն անջատուեցան, իսկ Հայաստանը՝ Ռուսաստանէն:

Լաւ կ՚ըլլար որ Պ. Սաֆրաստեան յման գրէր իր յուշերը, աշխարհաբարի վերածելով իր խալդի – խուրրի հայերէնը:

ՎԱՀԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ առթիւ Վալանսի մեր պաշտօնակիցը՝ «Տօֆինէ Լիպերէ» անգամ մը եւս բարեկամական տողերով յիշած էր «Յառաջ»ի դերը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ: Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք մեր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին, ինչպէս նաեւ Տիկին Օտէթ Միքայէլեանի:

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ «ՇՐՋԱՊՏՈՅՏՆԵՐԸ»

★

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՖՈՌ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ ՄԱՍԿՈՒԱ

★

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՍՏԱՑԱՒ ՆՈՐ ՀՐԱՒԷՐ ՄԸ

Թէեւ դեռ չհաղորդուեցաւ նախարարաց խորհուրդին երէկուան նիստին արդիւնքը, սակայն լաւատեղեակ շրջանակները կը յայտնեն արդէն, առանց տարակուսանքի, թէ կառավարութիւնը պիտի

մաձայնագրերուն թելադրած արդիւնաւոր հետանկարները:

Վարչապետին ճառէն ետք ծերակուտական մը առաջարկեց դաշնագրի մէկ տրամադրութեան փոփոխութիւնը, զոր կառավարութիւնը մերժեց: Նոր ճառախօսներ եւ կրկին վերապահութիւններ: Վարչապետը վերջին անգամ ըլլալով միջամտեց, յորդորելով որ վստահութիւն ունենան կառավարութեան և իր վրայ, — որպէսզի աւելորդ բարդութիւններ չստեղծուին, — մանաւանդ անդրադառնան գաղթային քաղաքականութեան նոր պահանջներուն վրայ:

Ետքը տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը: Թէեւ մեծ է ձեռնպահներու թիւը սակայն կառավարութեան համար կարեւոր յաջողութիւն մը կը նկատուի արդիւնքը, ընդհանուր առմամբ:

× Կը յիշեցնենք որ Ֆրանքեւթունուզեան խօսակցութիւնները ըր սկսած էին 1954ի վերջերը, ութը ամիս դժուարին բանակցութիւններէ ետք Մայիս 29ին յանգեցան համաձայնագրութեանց ստորագրութեան: Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովը երկար վիճաբանութիւններէ ետք վերջերս վաւերացուց զանոնք: Ծերակոյտին տուած հաւանութենէն ետք, կը մնայ Հանրապետութեան Նախագահին ստորագրութեան արարողութիւնը:

ընդունի Խ. Միութեան հրաւէրը. շատ հաւանական է որ վարչապետ Ֆոռ, եւ արտաքին նախարարը, Ա. Փինէ, աշնան մեկնին Մոսկուա: Ինչպէս հաղորդած էինք, նախարարաց խորհուրդը պիտի քննէր երէկ Մոսկուայի հրաւէրը եւ պիտի զբաղէր Մարոքի խնդրով: Կը կարծուի թէ երբ ճամբորդութեան թուականը որոշուի, պաշտօնական պատասխանը քանի մը օրէն կրնայ ղրկուիլ Մոսկուա:

Եւ ճիշդ այդ թուականն է որ կը նկատուի շատ կարեւոր: Երբ «դիւանագիտական գրօսապտոյտներու» շարք մը ծայր տուած է, ո՞ր պահն է յարմարագոյնը: Գերմանիոյ վարչապետ Ատընաուըրի այցելութենէն առա՞ջ թէ ետք: Նախքան արտաքին չորս նախարարներու ժողո՞վը, — որ պիտի գումարուի Հոկտ.ին, Ժընեւի մէջ — թէ անկէ ետք: Եւ մեծ նշանակութիւն ունի դիւանագիտական տեսակէտէն այս հանդիպումին շարաթը, երբ միջազգային քաղաքականութիւնը նոր թափով մը կ՚ընթանայ, յաճախ մէջտեղ նետելով գլայացունց անակնկալներ:

Ամէն պարագայի մէջ, տեղական թերթերը ընդհանրապէս գոհունակութիւն կը յայտնեն այս մասին, աւելցնելով որ Ֆրանքեւխորհրդային դաշնակցութեան շրջանը կը մտնէր թշնամական դիրք մը, մինչ դաշնագրին Մոսկուայի կողմէ չեղեալ նկատուելէն անմիջապէս ետք յարաբերութիւնները կը բարւոքին: Շատերու կարծիքով, տակէ քանի մը ամիս առաջ անընդունելի, նոյնիսկ «վտանգաւոր» պիտի նկատուէր նման հրաւէր մը..., Նախ որովհետեւ չկար «բարեկամութիւն», —

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

*

ՈՐՈ՞ՆՔ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԵՒ Ի՞ՆՉՈ՞Ւ

Հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղուած են՝ Վարշաւիայէն ղրկուած մասնաւոր թղթակցութենէ մը, զոր Լընտըն Թայմզ հրատարակած է Օգոստ. 1ին: Փաստերն ու անոնց մեկնաբանութիւնը մեծապէս շահեկան կը դարձնեն այս գրութեան շատ մասերը, նաեւ մեզ համար:

***

Օգոստոս մէկին Վարշաւիայի մէջ բացուած է, բացառապէս մեծ պատրաստութիւններով, «Երիտասարդներու եւ Ուսանողներու Համաշխարհային Տօնահանդէսը»: Հարիւր երկիրներէ երեսուն հազար մասնակցողներ պիտի ըլլան այս Ե. համագումարին, զոր կը հովանաւորէ ուղեկից կազմակերպութիւն մը — Ժողովրդավար Երիտասարդութեան Համաշխարհային Դաշնակցութիւնը:

Լեհեր այս առթիւ ճիշդ նոր վերջացուցեր են՝ 70.000 հոգի առնող ամփիթատրոն մը:

Ինչպէս 1953ին Պուքրէշ գումարուած Դ. համագումարին, նաեւ այս անգամ, մեծ ջանք եղած է հանդիսութեան տալու ազատ ու ժողովրդավար երեւոյթ մը: Պիտի չյիշուի կոմունիզմը. անոր գաղափարաբանութիւնն անգամ կողմնակի պիտի ներկայացուի: «Խաղաղութեան ու բարեկամութեան» չէզոքութեան պատճառ, որ մինչեւ վերջի պահուն մասնաւոր ճիգ է եղած, այս հանդիսութեան հետ կապուած բոլոր յայտարարութիւններէն, գրքոյկներէն ու ճառերէն հանելու «հակակայսերապաշտ» փրոփականտի պոռոտ ակնարկները. արգիլելու արեւմտեան պետական դէմքերու ցուցական անարգանքները, փողոցային մեծ թափօրներու մէջ: Շատեր կրնան յիշել, թէ ինչպէս 1951ի Օգոստոսին, Արեւելեան Պերլինի փողոցները պտըտցուցին՝ տոլարի խորհրդանըշական պատկեր մը, ահարկու մագիլներով եւ Չըրչիլի եւ Թրումընի խայտառակ ծաղրանկարներով:

Այս ազեղութիւնները պիտի չըլլա՛ն՝ ներկայի շէշտը: Ինչ ալ ըլլայ հոն ցոյց տրուելիք փրոփականտի գիծը, կ'երեւայ որ շեշտը պիտի դրուի մշակոյթին եւ զբօսի վրայ:

Զանազան երկիրներէ խնդրուածներն են՝ դերասաններ, պարողներ եւ երգիչներ: Օրինակ, Սուրիա կը ղրկէ երիտասարդական խումբ մը, որ պիտի տայ չորք մը արաբական ներկայացումներ:

Գրաւել երիտասարդութեան հոգին եւ զայն գործածել իր քաղաքական նպատակներուն — ահա համայնավարութեան աներկբայ նպատակը՝ ամէն գինով: Ահա նպատակը պատանեկան ու երիտասարդական կազմակերպութեան — հասցնել ծառայողներ ու նուիրեալներ՝ Պետութեան, եւ Պետութենէն վեր՝ Համայնավարութեան:

Եւ դեռ աւելին: Այդ տարրերէն է որ պիտի պատրաստուին այն ուժերը, որ յօժար եւ ընդունակ պիտի ըլլան կիրառելու նորանոր մեթոտներ, երբ գաղափարի եւ գործի ռահվիրաներ՝ կոյս երկիրներու եւ կոյս բազմութիւններու մէջ, մօտ թէ հեռու:

Փաստ է, սակայն, որ այս աշխատանքը լրիւ յաջողութիւն չէ եղած: Հակառակ ամէն ջանքի, երիտասարդական այս միութիւնները չեն յաջողած, մասնաւորաբար գիւղական շրջաններու մէջ: Անոնք գրաւած են ոչ իսկ կէսը երիտասարդութեան: Եւ այս՝ հակառակ մասնակցողներուն տրուած բազմաթիւ առաւելութիւններուն:

Բաւականին ծանօթ է նաեւ որ, թէ Խորհրդ. Միութիւնը եւ թէ համայնավար այլ երկիրները ունին իրենց սեփական լուրջ դժուարութիւնները, պատանիներու եւ երիտասարդներու մէջ: Ոճիրի եւ այլ լուրջ անկարգութիւններու խնդիրը՝ մէկն է իրենց ծանր մտահոգութիւններէն: Վարք ու բարքի եւ կարգապահութեան մեծ թերիներ նկատելի են իրենց երիտասարդական կազմերուն մէջ եւս:

Ներկայիս, քանիներ կ'ընդունին թէ երիտասարդութիւնը յօգուտ Պետութեան օգտագործելու փորձերը տուած են մեծ վնասներ ալ: Պատանին ու երիտասարդը իր ծնողքին դէմ ըմբոստութեան մղող եւ ընտանեկան բարոյական պարտաւորութիւնները արհամարհել թելադրող քարոզչութիւնները մեծագոյն մէկ պատճառը կը նկատուին՝ երիտասարդութեան մէջ յայտ եկած անկարգութիւններուն ու յանցագործութիւններուն:

Երիտասարդական կազմակերպութեան մը մէկ ղեկավարը կ'ըսէ. «Յաճախ կը պատահի որ, երբ մէկը կը մտնէ կոմսոմոլի մէջ, ան իր առաջին պարտականութիւնը կը նկատէ սաստ ու խրատ տալ իր ծնողքին: Ան կը սկսի դառնալ անոնց առաջնորդը. կը սկսի ծաղրել՝ անոնց սիրելի շատ բան: Եւ ահա ծայր կուտան մշտական կռիւներ տան մէջ, ծանր անհասկացողութիւններ եւ անգամ թշնամութիւն»:

Ընթերցողը ապահով թող ըլլայ, սակայն, որ Վարշաւիայի հանդիսութիւններուն՝ Համայնավարութեան այս երեսը չէ որ ցոյց պիտի տրուի: Հոն փութացող երիտասարդներուն պիտի խօսին ու պիտի ցոյց տան՝ տօնահանդէսը կազմակերպող ու մանաւանդ զայն նիւթապէս հնարաւոր դարձնող Համայնավարութեան մէկ ուրիշ երեսը — այն երեսը որ ժպտիլ կը փորձէ, որ հրապուրել եւ գրաւել կը փորձէ:

Թող չկարծուի, նոյն ատեն, որ փայլուն խոստումներով այնքան հրապուրիչ այս հանդիսութիւններուն մասնակցող բոլոր տարրերը՝ համայնավարներ են կամ նոյնիսկ ուղեկիցներ: Շատ շատեր կ'երթան հաճոյքի ու հետաքրքրութեան համար — կ'երթան տեսնելու Երկաթէ Վարագոյրին միւս կողմը. կ'երթան ապրելու «անոնց կեանքը», հոգ չէ թէ այդ առթիւ յատկապէս շքեղացուած: Հապա՞ գինը. միայն այդ ժամն գինը՝ մեծ հրապոյր է ու փորձութիւն: Պահանջուածը, հաւանաբար ոչ իսկ մէկ չորրորդն է իրական ծախքին, համաձայն երկրին ու հեռաւորութեան:

Այս հանդիսութիւններու փայլէն ու ճոխութենէն ամէնէն աւելի պիտի ազդուին անոնք, որ կուգան յետամնաց երկիրներէ — ընկերային ու տնտեսական տեսակէտով:

Եւ եթէ՝ մեծ աշխատանք պահանջող եւ մեծ գումարներ արժող այս հանդիսութիւններուն վերջնական նպատակն է Համայնավարութեան շահը, ապա ուրեմն, չկան տարրեր որ աւելի սատյդ ու մեծ չափով ապահովեն նման շահ, քան անոնք որ կուգան այդ յետամնաց երկիրներէն՝ մօտը թէ հեռուն:

Ց. ԽԱՇՄԱՆԵԱՆ

ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

★

Վերջին շաբաթներուն, Ամերիկայի մէջ գումարուեցան երեք կարեւոր կազմակերպութիւններու պատգմ. ժողովները:

Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը իր պատգմ. ժողովը գումարեց Տիթրոյթի մէջ (Յունիս 20 — 25), Հ. Օ. Միութիւնը Բէյմպրիճի մէջ (Յունիս 27էն Յուլիս 3), եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Ուուչինկթընի մէջ (Յուլիս 2էն 9):

Ամերիկահայ կեանքին մէջ, այս երեք հզօր կազմակերպութեանց դերը մեծ է ու նախախնամական:

Առաջինը՝ Հ. Երիտ. Դաշնակցութիւնը, որ իր դրօշին տակ հաւաքած է ամերիկահայ երիտասարդութեան ընտրանին, իր էութեամբ գաղափարական, ոգիով ու ձգտումներով հայ ու իր գործունէութեամբ հմայիչ կազմակերպութիւն մըն է: Դիտելով այս երիտասարդ կազմակերպութեան մէջ ուռճացած եւ մտքով ու սրտով հարստացած երիտասարդները, խումբերով, կարելի է խոր սփոփանքով ու վստահութեամբ դիտել ապագան այս գաղութին, որուն շուրջ այնքան մութ կայ ու մշուշ:

Անոնք, երիտասարդ այդ դէմքերը, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան հովանիին տակ հասակ նետած են եւ անոր գաղափարներով ոգեւորուած, արդէն իսկ, տարիներէ ի վեր, նետուած են հանրային կեանքի մէջ. շատերը կը մասնակցին կազմակերպական կեանքին. կ'աշխատին եռանդով ու հաւատքով՝ իրենց ժողովուրդին օգտին համար, կը պայքարին անոր գոյութեան ու իրաւունքներուն համար՝ բարձր պահելով միշտ հայութեան անունը: Հպարտ են իրենց ժողովուրդով, — ինչպէս հպարտ ենք մենք իրենցմով,— ծանօթ՝ անոր մղած ազատագրական պայքարներուն ու վեհապանծ գաղափարականներուն, եւ խորապէս համոզուած Հայ Դատի արդարութեան, կ'աշխատին անոր լուծումին համար:

Անոնք կը սիրեն հայ ժողովուրդը, անոր պատմութիւնն ու մշակոյթը, եկեղեցին ու գրականութիւնը, որոնց կը ծանօթանան չափով մը օտար լեզուով: Իրենց կը պակսի միայն մայրենի լեզուի ծանօթութիւնը, հասկնալի պատճառներով: Պատգմ. ժողովը եկաւ նոր որոշումներ տալու, շեշտելով ազգային դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը: Կը մնայ որ Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը, իրեն յատուկ եռանդով ու թափով, նուիրուի յառաջիկային հայ լեզուի ծանօթացման ու ուսուցման աշխատանքին, տիրանալու համար ազգապահպանման ոսկեղէն բանալիին, որ, կասկած չկայ, իրենց առջեւ նոր ու շքեղ հորիզոններ պիտի բանայ:

Յառաջիկայ տարին, կազմակերպական, հանրային ու գաղափարական այլ գործունէութեանց կարգին, մայրենի լեզուին նուաճումը թող ունենա՛յ նշանակէտ: Հ. Ե. Դաշնակցութեան Ուխտերը իրենց սրբազան պարտքը թող նկատեն հայրենիքի համար պայքարը, մտքով, սրտով եւ հայութեամբ հարստանալու եւ անընկճելի դառնալու համար: Պատմական տարի մը թող ըլլայ այս տարին, սկիզբ մը՝ որպէսզի վախճանը, յաջորդ սերունդին համար չըլլայ տխուր ու ողբերգական:

Հ. Օ. Միութիւնը կանացի հզօրագոյն կազմակերպութիւնն է Սփիւռքի մէջ, ուր աւելի քան 12.000 հայ կիներ, մայրեր ու քոյրեր իրարու քով եկած են, աշխատելու համար հայ ժողովուրդի բարօրութեան, հայ մշակոյթին զարգացման եւ, մասնաւորաբար, հայ նոր սերունդին ազգային դաստիարակութեան ու պահպանման համար:

Կը բաւէ ներկայ ըլլալ այս սքանչելի Միութեան պատգմ. ժողովին, զգալու, տեսնելու համար ազգակերտումի այն հըրաշալի գործը, որ կը կատարէ ան, Հ. Օ. Միութիւնը, որ բաղձանքներու, վերացական ծրագիրներու եւ ցանկութիւններու մասին չի խօսիր, այլ կը խօսի կատարուած եւ անմիջապէս կամ շուտով կատարուելիք գործերու մասին:

Գաղափարապաշտ է ան իր էութեամբն ու ձգտումներով, սակայն դերազանցօրէն գործնական է իր գործունէութեամբ ու որոշումներով, որոնց մէջ կը ցոլայ ազգային յորդ զգացումը, կը յայտնուի հայութեան պահպանման խոր մտահոգութիւնը, կը ծաղկի նոր սերունդին հանդէպ անհուն գուրգուրանքը, եւ սէրը՝ Հայոց հայրենիքին ու հայ մշակոյթին հանդէպ:

Մօր ու քրոջ բոլորանուէր, անըսպառելի սիրտն է որ կը բացուի բայնօրէն եւ իբրեւ գուրգուրանք ու խանդաղատանք կը թափի հայկական արժէքներուն եւ, յատկապէս, այս բոլորէն վեր՝ Հայ նորահաս սերունդին վրայ: Ուրախութեամբ հաստատեցինք, որ նոր ու երիտասարդ Մաս—

ԱՎՕՆ

●

Ավօ կ'ըսէինք իրեն: Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ: Հակառակ որ մեր դպրոցի արձանագրութեանց մէջ «Գրիգոր» կ'երեւէր իր անունը: Արդէն ինչ հրաշալի արձանագրութիւններ էին անոնք ...: Գաղափար մը տալու համար ահա Ավոյինը.

ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ ԱՆՈՒՆԸ.— «Գրիգոր»:

ՄԱԿԱՆՈՒՆԸ.— «Նազարէթեան», փակագծի մէջ՝ կամ «Նազրեան», վկայագրին այդ անկիւնը մասամբ ջնջուած ըլլալուն՝ այդպէս ալ կարելի է կարդալ:

ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ.— «Տիգրանակերտ»: Փակագծի մէջ՝ ըստ Քորֆուի որբանոցէն տրուած հաւաքական վկայագրին: Մինչդեռ, խնդրոյ առարկայ աշակերտը կը պնդէ թէ ծովեզերք գիւղ մը կը բնակէին ուր առատօրէն պղպեղ եւ փայլուն ձուկեր կ'ուտէին: Որով, շատ հաւանական է Սեւ Ծովու ափերէն եկած ըլլալը:

ԾՆՆԴԵԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ.— «1912»: Փակագծի մէջ 1915 արձանագրուած է, իսկ փրօֆէսէօռ Տօժէնի կողմէ՝ 7 Յուլիս 1925 թուականին տեղի ունեցած բժշկական քննութենէն ի յայտ եկած է թէ խնդրոյ առարկայ աշակերտին ծննդեան թուականը սխալմամբ երեք տարի պակաս գրուած է:

ՀՕՐԸ ԱՆՈՒՆԸ.— «Յակոբ»: Փակագծի մէջ՝ հօրը անունը ծանօթ չէ, բայց տեղւոյս պաշտօնական պատշաճութիւններուն լրացման համար սոյն անունը տրուած է Տնօրէնութեան կողմէ:

ՄՕՐԸ ԱՆՈՒՆԸ.— «Արաքսի»: Փակագծի մէջ՝ նոյն դիտողութիւնը:

Ո՞ր թուականին եկած է եւ ուրկէ՞:

«1923 Յուլիս 16ին Գորփուի որբանոցէն»: Փակագիծ չկայ:

Այսպէս, յաջորդաբար ամէն մէկերնիս մեր արձանագրութիւնները ունէինք, առանց կամ նուազ «փակագիծ»ներով:

Նախ ճակատագրի քմահաճոյքը եւ աւելի վերջը պաշտօնական պատշաճութիւնները մեր ինքնութեան վրայ այս ցաւալի եւ ծիծաղելի կարգադրութիւնները դրոշմած ըլլալնին սակայն, պատճառ մը չէր որ մենք ալ մեր կարգին «Գրիգորը» փոխէինք «Ավոյի»: Մեզմէ ո՛վ կնքած էր զինքը այդ անունով, չեմ յիշեր:

Ավօն խենդ չէր, ապուշ ալ չէր, բայց եթէ մենք, իր քառասունի մօտ ընկերներս, մենք մեզ բնականոն ընդունէինք, ան, պէտք էր որ խենդ կամ ապուշ եղած ըլլար: Եւ սակայն ոչ խենդ էր եւ ոչ ալ ապուշ: «Ավօն» էր պարզապէս եւ կարծես թէ Ավօն ըլլալուն համար, մեր բոլորէն տարբեր պէտք էր խորհէր, տարբեր պէտք էր գործէր:

***

Ձմրան անտանելի ցուրտ եւ խոնաւ ամիսները ժընեւ անցընելէ վերջ՝ երբ տեսակ մը վարձատրութիւն՝ Յուլիսի առաջին տաքերուն հետ արձակուրդի կ'երթայինք «Թրիան»ի հովիտին մէջ, «Բլանաժէօռ» կոչուած բարձունքը, հոն մեր սեփական «շալէ»ն ունէինք:

Կիսավայրենի վիճակի մէջ, հեռու ամէնէն տարրական անհրաժեշտութիւններէ, գրեթէ երկու ամիս կ'ապրէինքհոն: Ցերեկը, երբ հագուստ, վարտիկ մը ունէինք միայն, արեւոտ օդերուն անշուշտ եւ այդպէս կը թափառէինք անտառներու եւ դաշտագետիններու մէջ, հապալասի, անտառի ելակ, սունկ հաւաքելով: Գիշերը կը պառկէինք գրեթէ վրայէ վրայ, քառասուն հոգինոց յարդէ անկողնի մը մէջ, մօտ 55 քառակուսի մեթր տարածութեամբ: Խոհանոցը բացօթեայ էր գեղեցիկ օդերուն, իսկ ննջասենեակին մէկ անկիւնը, անձրեւոտ օդերուն: Մեր լուացարանը, մեզմէ վեց եօթը հարիւր մեթր հեռուէն վազող առուակ մըն էր, բխած «Լուիզէն» կոչուած լերան մէկ սառնարանէն: Մեր պէտքարա՞նը, կ'արժէ խօսիլ անոր մասին, անսահման էր, անծայրածիր: Ամէն մէկերնիս ունէինք մեր անձնականը: Ես երկու հատ ունէի, մէկը բաւական հեռու, մօտակայ անտառին ծայրը, չանթահարեալ հսկայ եղեւնի մը կոճղին փորը, ուրկէ ես ամէն ինչ կը տեսնէի բայց ոչ ոք կրնար զիս տեսնել, գեղեցիկ օդերու պետքարանս էր այդ: Միւսը, «շալէյ»ին անմիջապէս ետեւը, երկրորդ վայրի կեռասենիին տակ փորած մէկ փոսս, անձրեւոտ օրերու սահմանուած, թիւ երկու պէտքարանս էր: Առաջին կեռասենին գրաւուած էր արդէն Պարգեւին կողմէ: Կը պատահէր որ թիւ երկուքը՝ մանաւանդ անձրեւոտ օդերուն, պղծուէր: Կը գուշակէի որ Ավօն էր այդ յանդուգն մեղաւորը որուն համար նուիրական ոչ մէկ բան գոյութիւն ունէր եւ ահա կուլ մըն է կը փրթէր:

Ժընեւի ձմրան ցուրտ ու խոնաւ օդը ջնջելէ վերջ՝ երբ տեսակ մը փոխարինութիւն Բլանաժէօռ կուգայինք ըսի, սակայն այս վարձատրութիւնը իր բուն նըպատակին ծառայելէ շատ հեռու կը մնար երբեմն: Շատ անգամներ Բլանաժէօռ կը բարձրանայինք անձրեւոտ ու խոնաւ մթնոլորտի մը մէջ ու երկու ամիս վերջը ժընեւ կ'իջնէինք, առանց եղեւնիի կոճղը եղող թիւ մէկ «հանգստարանս» մէկ անգամ իսկ այցելած ըլլալու:

***

Այդպիսի ամառ մըն էր, 1932ի ամառը: Շաբաթներէ ի վեր չարունակ կ'անձրեւէր: Բացարձակ անհրաժեշտութեան տակ միայն, կարգով գիւղ կ'իջնէինք հետեւեալօրուան մեր ուտեստեղէնը գնելու համար:

ՎԱՀԱՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(Շար.) (1)

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

●

Մարսիլիահայ գաղութը կորսնցուց մեր լաւագոյն հայրենակիցներէն մէկը՝ Յակոբ Մալաքեանը :

Զինքը ճանչցայ 1931ին իբրեւ Մարսէյլի հին մատուռի դպրապետ, երբ ներկայացայ այն օրերու—Յառաջի պաշտօնական թղթակից—տեղեկութիւններ առնելու գաւառականի ընտրութեան եւ կառավարութեան կողմէ հայ գաղթականներուն յատկացուած աւթօսուն հազար ֆրանքի մասին : Պ. Մալաքեան մեծապէս օժանդակեց ինծի, տալով կարեւոր լուրեր :

1932ին Քէօթահիոյ հայրենակցական միութիւնը, երբ ուզեց տօնել Կոմիտաս վարդապետի վաթսունամեակը, Յակոբ Մալաքեան, հանդերձ ընտանեօք գործի լծուեցաւ եւ երգչախումբի մէջ մտցուց իր շրջանակի լաւագոյն ձայն ունեցող, երկսեռ երիտասարդութիւնը : Սէն Ժաք փողոցի իր բնակարանը այն օրերուն տեսակ մը ակումբի երեւոյթ ստացած էր : Միրով յանձն կ՚առնէր ամէն աշխատանք, կանգ չէր առներ նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններու առջեւ :

Եւ այս բոլորը յանուն հայ գեղարուեստին ու մշակոյթին :

Համերգը անցաւ շատ յաջող : Տեղական ֆրանսական մամուլը գովեստով խօսեցաւ հայ երգի եւ երաժշտութեան մասին :

Հայրենակցական Միութիւնը լաւ աշխատանք կատարած էր, «Սալոն Մարսէյէն» լիքն էր լման բազմութեամբ, նստողներուն չափ ալ ոտքի մնացողներ կային :

Հետեւեալ օրը տեսայ Մալաքեանը, քանի մը ֆրանսական թերթեր առած՝ ցոյց կուտար :

— Տես, տես ինչեր կը գրեն Ֆրանսացիները հայ երգի եւ մշակոյթի մասին :

Եկուր տես որ հանդէսին ելքն ու մուտքը երբ քով քովի բերինք, տեսանք որ 50 ֆրանք միայն մնացած էր Կոմիտասին :

Տխրեցաւ, բայց առանց յուսալու երգչախումբը ձեռնարկեց կազմել Մարսիլիոյ Հայ Երաժշտական Միութիւնը, որ յետագային հրատարակեց Վ. Սարգսեանի մօտ գտնուած վարդապետին անտիպ երգերուն մէկ տետրակը :

1933ին անձնական պատճառներով քաշուեցայ Միութենէն, բայց ինք մնաց միշտ անոր ղեկավարներէն մին : Այդ երգչախումբով սարքուեցան հայ ազգին պատիւ բերող մեծ համերգներ, ղեկավարութեամբ Վ. Սարգսեանի, Ար. Պարթեւեանի, եւ Գուրգէն Ալէմշահի :

Վերջերս քաշուած էր Հայ Երաժշտական Միութենէն, որ Արմենիա երգչախումբ դարձած էր :

Այլեւս հայ եկեղեցին ու շարականներուն սէրը իր տղուն՝ Աշոտի յաջողութիւններէն կ՚առնէր :

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՏԱՅ «ՅԱՌԱՋ»Ը

*

30 տարիներ անցեր են այն օրէն, երբ ինծի նման շատեր ոտք դրին այս հիւրընկալ ափերուն վրայ : Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործող Նիըր Իստ Րըլիֆը որոշած էր իր հովանաւորութեան տակ գտնուող որբանոցներու դուռները փակել, ցրուելով որբ որբուհիները Հալէպի, Պէյրութի եւ Ֆրանսայի ագարակապաններուն քով : Մեզմէ առաջ արդէն 250 հոգինոց խումբ մը բերած տեղաւորած էին Հարաւային Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ : Աւաղ, 30 տարի վերջն ալ անոնցմէ շատերուն հետքըն անգամ չէ մնացած, ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին, ո՞ր տան մարած ճրագը վառեցին, անծանօթ է : Ինչո՞ւ այս խորհրդածութիւնները «Յառաջ»ի 30ամեակին առթիւ : Ըսելու համար որ, շատ մեծ եղաւ անոր դերը, այս ափերուն վրայ ոտք դնող մեզ նմաններուն համար : Երբ առաջին անգամ որբանոցի համազգեստներով ոտք դրինք Մարսէյլի քարափը, բոլորովին անծանօթ աշխարհ մը գտանք, խորթ ամէն բանով : Այն օրերուն Տօմինիքէն փողոցը, ներգաղթողներուս կեդրոնավայրը դարձած էր :

Ի՞նչպէս գտայ «Յառաջ»ը : Օր մը երբ աշխատանքէն տուն վերադարձայ, քանի մը բախտակիցներու հետ, Մերձաւոր Արեւելքի որբանոցներէն եկող որբերը ժողովի աղբերը կը փակցնէինք փողոցի պատերուն վրայ, մեր դէմն ելաւ միջահասակ 40նոց, քիչ մը կքած հայրենակից մը որցակ մը թերթ անութին տակ, «տըղաք, պոռաց, թերթ չէ՞ք ուզեր» : Հայերէ՞ն թերթ այս երկրին մէջ, մեծ զարմանք, երբ մենք Հայկականութեամբ թրծուած՝ կարօտն ունէինք մերսորված հայերէնը կարդալու, անմիջապէս մօտեցանք խմբովին, «ի՞նչ է անունը թերթին»— «Յառաջ» է ըսաւ, խմբագիրն ալ Շաւարշ Միսաքեան, Մեծ Եղեռնէն ազատուած հրապարակագիր մը. — Ո՞ւրկէ կուգայ—Փարիզէն» :

Ամէն մէկս մէկ մէկ օրինակ գնեցինք : Այդ հայրենակիցը Պ. Գեղամ Ծերկեանն էր, վերջը ճանչցանք :

Այդ օրէն ասդին, անխափան եղաւ մեզմէ : Անիկա վառ պահեց իմ եւ իմ նմաններուս սրտին մէջ առողջ հայրենասիրութիւնը :

Սիրելի «Յառաջ» ուժ ու կարողութիւն, շարունակելու համար նոյն թափով ու կորովով, մինչեւ որ տարագիր այս ժողովուրդն ալ ունենայ իր սեփական բոյնը ու օճախը իր ազատ հայրենիքին մէջ : Դարեր մնան ձեռքերդ քու բոցավառ գրիչդ նման :

Լիոն

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԱՒՐԻԶԻ մէջ ՀՕՄի դպրոցին հանդէսին առթիւ վարչութեան նախագահուհի Տիկ. Աստղիկ Աֆթանդիլեանի տեղեկագիրէն յայտնի կ՚ըլլայ թէ մուտք ունեցած են 25.000 թուման իրենց նպատակներուն համար : Մօտ չորս հարիւր հայ փոքրեր հայեցի դաստիարակութիւն կը ստանան իրենց դպրոցին մէջ : Ունի գիշերային դասընթացքներ եւ կ՚օգնէ չքաւոր ընտանիքներու : ՀՕՄը Ատրպատականի հայ համայնքին մէջ կարեւոր դեր կը կատարէ ազգապահպանման տեսակէտով :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Յուլիս 23ին Պէյրութի մէջ մեռած է ընկեր Կարպիս Սարեան : Սգակիր ընկերներու եւ բարեկամներու ստուար բազմութիւն մը հետեւած է դագաղին : Յուզիչ դամբանական մը խօսած է ընկեր Մ. Իշխան, շեշտելով ընկեր Կարպիս Սարեանի մօտ անկեղծ հայրենասէրը, հաւատաւոր Դաշնակցականը : Ս. Նշանի թաղականութեան, եւ ուսուցչական կազմին կողմէ խօսած է ընկեր Եղ. Տարօնեան :

Հ. Յ. Դ. 62րդ պատգմ. ժողովը փակուած է Յուլիս երկուքին Ուոշինկթընի մէջ : Ներկայ եղած են Ամերիկայի ամէն կողմերէն մօտ հարիւր պատգամաւորներ. Փակման առթիւ հացկերոյթ տեղի ունեցած է, ուր ներկայ եղած են երկու հարիւր հոգի : Պատուոյ սեղանին առջեւ նստած են Ամերիկեան երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, Միջին Արեւելքի պետութեանց դեսպանները, Եգիպտոսի, Իրաքի, Իրանի, Սուրիոյ դեսպանատան խորհրդականներ, որոնք բոլորն ալ գնահատանքով խօսած են հայ ժողովուրդի մասին : Խօսած են նաեւ ընկեր Բ. Նաւասարդեան եւ Ռ. Դարբինեան :

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՔԵՒՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ առեւտրական դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ, մէկ տարուան համար : Ֆրանսա պիտի արտածէ մեքենաներ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ուժերը, 5000 զինուոր, Աւստրիայէն քաշուելէն ետք պիտի ղրկուին Իտալիա : Համայնավարները կը բողոքեն, իսկ կառավարական շրջանակները կը յայտնեն թէ շնորհիւ այս որոշումին, Իտալիա պիտի կրնայ խնայողութիւններ ընել իր ռազմական պիւտճէին վրայ :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, շարք մը զրոյցներու համաձայն, պիտի թոյլատրէ որ Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ նոր կուսակցութիւններ հիմնուին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը վերջնապէս քուէարկեց արտաքին օգնութեան վարկը՝ երկու միլիառ 700 միլիոն տոլար : Պահանջուած էր երեք միլիառ 400 միլիոն տոլար : Նոյն նիստին ընթացքին բանաձեւ մը ընդունուեցաւ, որ կը գովէ Չըրչիլը, վարչապետներու հանդիպման համար թափած ջանքերուն համար :

նաճիւղեր կամուած են, որոնց ներկայացուցիչները եկած էին իրենց եռանդը, հաւատքը եւ գործերու նոր մեթոտները աւելցնելու իրենց երէցներուն գործունէութեան վրայ :

Տարակոյս չկայ, որ յառաջիկայ տարին պիտի ըլլայ նոր գործերու եւ աւելի լայն ու համազգային նուաճումներու տարի մը, այն խոր վստահութեամբ թէ հայ ժողովուրդը պատրաստ պիտի ըլլայ միշտ՝ իր անվերապահ աջակցութիւնը տալու այս սեղծագործ ու անփոխարինելի կազմակերպութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, գաղափարական առաջնորդը այս կազմակերպութեանց, իր պատգամաւորական ժողովով եկաւ անգամ մը եւս նուիրագործելու հայութեան ու իր դատին ծառայելու խորունկ զգացումը : Դաշնակցութիւնը իր հզօր կազմակերպութեամբ եւ իր քաղաքական հասունութեամբ, անգամ մը եւս հաստատեց, թէ հայ կեանքին մէջ ազատատենչ մեծ կազմակերպութիւնը կը մնայ ինք, բռնութեան դէմ հզօրագոյն բազուկը, որ կը պաշտպանէ հայ ժողովուրդը՝ ամէն կարգի չարիքներու դէմ : Բռնութիւն մը նաեւ, մեր օրերուն, համայնավար չարաշուք ու այլասերող վարդապետութիւնն ու իշխանութիւնը, որոնց դէմ առաջին ու անհաշտ պայքարը մղած է ան, ու կը շարունակէ մղել, առանց ընկրկումի :

Դաշնակցութեան պատգմ. ժողովը իր նոր որոշումներով, կուգայ զօրացնելու պայքարի թափը, համագործակցութեամբ գաղափարակից կազմակերպութեանց եւ հայութեան ազատատենչ տարրերուն, պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդը, անոր գաղափարական ու բարոյական նկարագիրը, անոր լեզուն ու միտքը, գիրն ու գրականութիւնը. այսինքն՝ Հայկ. Դատը՝ իր ներքին ու արտաքին ճակատներով :

Նոր տարեշրջանի մը սկիզբն ենք եւ ունինք անսասան այն հաւատքը՝ թէ յառաջիկայ տարին պիտի ըլլայ տենդագին ու խանդավառ գործունէութեան նոր ժամանակաշրջան մը, պահելու համար այն ժողովուրդը, որ հազարամեակներու մէջէն անցած է, քարէ քար զարնուած, սակայն ապրած է ու ստեղծագործած, իր հաւատքովն ու գաղափարական ձգտումներու ուժով :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ

ԳՆԱԼԸ կղզիի (Պոլիս) եկեղեցին հիմնարկութեան հարիւրամեակը տօնուած է : 1844ին 16 ընտանիքներ հաստատուած են կղզին : Տասնըհինգ տարի ետք տեղւոյն Հայերը բազմանալով, աղօթատեղի մը շինած են, եւ պատրիարք Յակոբոս արք. Սերովբեան հիմը դրած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին : Այս հանդիսութեան համար Գարթալէն բազմաթիւ հայ ընտանիքներ քարեր փոխադրած են :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը յայտարարեց թէ պիտի փափաքէր խորհրդային վարիչները Քանատա հրաւիրել, սակայն աւելի պատշաճ է որ նախ Մ. Նահանգներ այցելեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԳՈՐԾԱԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ Լ.

Դուրս ելայ լրջօրէն վրդովուած : Անկիւնի հեռաքըքրական առարկաներ ծախող վաճառատան առջեւէն անցած պահուս՝ անդիմադրելի փորձութենէ մղուած՝ մտայ ներս : Վաճառատան տէրը գիմաւորեց զիս՝ շփելով ձեռքերը :

— Ի՞նչ կը փափաքիք. մուշտակնե՞ր թէ ուրիշ հետաքըքրաշարժ առարկանե՞ր :

— Սովորականէն տարբեր բան մը, ըսի : Բացառիկ պարագայի յարմար նուէր մը : Ցետոյ տուէք ինչ որ ունիք :

— Ներքնամասը հրամեցէք : Մասնագիտական մեծ նմոյշներ ունինք այնտեղ :

Հոդ է որ սխալ մը գործեցի : Մինչ ես զիս շատ խելացի կը կարծէի : Մարդուն հետեւեցայ ճօճող դուռնէն ներս :

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Անցի պատմութենէն համառօտագրուած)

Բաւական խնդիր ունեցանք Սիւզանին հետ : Վիճաբանեցաւ, աղաչեց, պաղատեցաւ, մինչեւ իսկ լացաւ, որպէսզի ի գործ չդնեմ որոշումս : Ի վերջոյ յաջողեցայ զինքը համոզել : Խոստացաւ նամակին պարունակութեան մասին տուած հրահանգներուս համաձայն շարժիլ, եւ կայարան գալով արտասուալից աչքերով բարի ճանապարհ մաղթեց :

Ժամադրավայր հասայ յաջորդ առաւօտ կանուխ : Զիս դիմաւորեց փոքրիկ սեւ մօրուքով Հոլանտացի մը, զոր բնաւ տեսած չէի նախապէս : Սպասող ինքնաշարժ մը մտանք ու ճամբայ ինկանք : Հեռուէն որոտնման ձայներ կը լսուէին : Հարցուցի մարդուն թէ ի՞նչ են :

— Թնդանօթաձգութիւն, պատասխանեց լակոնական ոճով մը :

Ուրեմն կռիւ կար Եոհաննէսպուրկի մէջ :

Մեր երթալիք վայրը քաղաքին արուարձաններուն մէջ տեղ մը ըլլալու է, մտածեցի : Շատ մը դարձդարձիկ ճամբաներէ անցանք. վայրկեան առ վայրկեան թնդանօթաձգութիւնները աւելի յստակ կը լսուէին : Ձղձգնացուցիչ ժամանակներ էին : Վերջապէս կեցանք հին, փլփլած շէնքի մը առջեւ : Դուռը բացաւ Քաֆիր մը : Զիս առաջնորդողը ներս մտնելու նշան տուաւ :

Անմիջապէս կեցայ մութ՝ քառակուսի սրահին մէջ : Մարդը առաջ անցնելով դուռ մը բացաւ :

— Ահաւասիկ երիտասարդ տիկինը որ կը փափաքի Պ. Հէնրի Րէյսըրը տեսնել, ըսաւ ու խնդաց :

Մտայ ներս : Սենեակը կահաւորուած էր անխնամ կերպով եւ վարնոց տեսակի ծխախոտ կը հոտէր : Գրասեղանի մը առջեւ մէկը նստած կը գրէր : Վեր նայեցաւ ու յօնքերը կիտեց :

— Խելքս պիտի թռցնեմ, Օր. Անն Պետինկֆիլտն է :

— Կարծեմ զոյգ կը տեսնեմ, ըսի, ներողութիւն խնդրելու ձեւով մը : Պ. Չիչեսթըրն է թէ Օրիորդ Փեթիկրին : Երկուքին միջեւ արտակարգ նմանութիւն մը կայ :

— Այդ երկու յատկանիշները առայժմ անորոշ են : Մէկ կողմ դրած եմ շրջազգեստներս : Զէ՞ք ուզեր նստիլ :

Նստեցայ հանդարտ :

— Կարծեմ սխալ հասցէի եկած եմ, ըսի :

— Ձեր տեսակէտով այդպէս է, Օր. Պետինկֆիլտ : Երկրորդ անգամ ըլլալով ծուղակը ինկաք :

— Այս, այնքան ալ փայլուն չես ինծի համար :

Վարմունքիս մէջ բան մը իրեն զարմանք պատճառեց :

— Այս պատահարէն շատ չէք ազդուած կարծեմ :

— Եթէ հերոսավայել ընթացք մը առնէի, այդ պարագան որեւէ ազդեցութիւն պիտի ընէ՞ր ձեր վրայ :

— Անշուշտ ոչ :

— Մօրաքոյրս միշտ կ՚ըսէր որ իսկական կին մը պատահած դէպքի մը առեն ոչ պէտք է յանկարծակիի գայ ոչ ալ սարսափի : Ես ալ կը ջանամ այդ ուղղութեան հետեւիլ, պատասխանեցի երազկոտ երեւոյթով մը :

Չիչեսթըր – Փեթիկրիւի կարծիքը այդ մասին՝ այնքան լաւ կարդացի իր դէմքին վրայ որ փութացի կրկին ճառախօսել :

— Իսկապէս որ վարպետ ծպտուող մըն էք : Այն ամբողջ ժամանակամիջոցին որ ներկայացաք իբրեւ Օր. Փեթիկրիւ՝ երբեք չճանչցայ ձեզ. մինչեւ անգամ այն առեն երբ ձեր մատիտը կոտրեցիք Քէյփ Թաունի մէջ շոգեկառք մտնելս տեսնելով :

— Այդ ամէնը լաւ. բայց պէտք է գործի անցնիլ :

Գուշակեցիք անշուշտ, Օր. Պետինկֆիլտ, թէ ինչու համար ձեզ կանչած ենք այստեղ :

— Կը ներէք, ես միայն մեծաւորներու հետ կ՚ուզեմ գործ ունենալ :

Այս նախադասութենէս շատ գոհ մնացի, բայց Չիչեսթըր – Փեթիկրիւին վրայ քանդիչ ազդեցութիւն գործեց ան : Բերանը բացաւ, գոցեց :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

վերջին պաշտօնական այցելութիւնը տր — ուած էր 11 տարի առաջ, երբ Զօր. Տը Կոլ եւ Պիտօ կը ստորագրէին Մոսկուայի մէջ Ֆրանքօ-խորհրդային դաշնագիրը : Եւ անկէ ետք՝ Կրեմլինի անգլիօզ դերը: Ցետոյ որովհետեւ Արեւմուտքի դաշնա — կիցները Գերմանիան, Անգլիան եւ Մ. Նահանգները, շատ լաւ աչքով պիտի չնա— յէին: Տակաւին չէր ամրապնդուած Արեւ- մտեան խմբակցութիւնը : Սակայն հիմա, ընդհանուր կացութեան պահանջներուն համաձայն, նպաստաւոր կը նկատեն Մոսկուայի հանդիպումը : Թերեւս մա - սամբ վերապահ են քիչ մը Ուաշինկթըն, քիչ մըն ալ Պօն :

Սակայն Գերմանիոյ վարչապետը կը ստանայ ահա նոր հրաւէր մը: Արդարեւ առջի օր, Փարիզի խորհրդային դեսպանը փոխանցեց Գերմանիոյ դեսպանին նոր յուշագիր մը որով, Խ. Միութիւնը կը խնդրէ վարչապետ Ատընաուըրէն որ էր Մոսկուա ճամբորդութիւնը կատարէ Օ- գոստոսի վերջը, կամ Սեպտեմբերի սկիզ- բը, քննելու համար խորհրդային իշխա — նութեանց հետ հետեւեալ խնդիրները :

— Դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատում :

— Առեւտրական դաշնագիր մը :

— Մշակութային յարաբերութիւններ :

Թէեւ Մոսկուա չի յայտներ թէ կ'ըն — դունի՞ Ատընաուըրի նախապէս դրած պայմանը թէ պէտք է նախապատրաստա — կան աշխատանքներով որոշել յատակ օ — րակարգ մը, եւ կ'ըսէ թէ այդ խնդիրը կրնայ քննուիլ Մոսկուայի մէջ, սակայն կը կարծուի թէ Կրեմլին պիտի զիջի եւ շուտով պիտի սկսին նախապատրաս. բա— նակցութիւններ Փարիզի մէջ, խորհրդա— յին եւ գերմանական դեսպաններուն մի — ջեւ: Միւս կողմէ, «Արեւել. եւ Արեւմտ. Գերմանիաներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու եւ անոնց վերա — բերեալ խնդիրներու քննութիւնը» որ յիշուած էր Մոսկուայի նախորդ հրաւէ — րին մէջ, թերեւս ընդարձակէ բանակցու— թեանց օրակարգը, մինչեւ գերմանական միացման խնդիրը :

✕ ՊՈՆԻ պաշտօնական շրջանակները զոհունակութիւն կը յայտնեն այս նոր հրաւէրին առթիւ, որ կ'ուղղուի Ֆրան — սայի ղրկուած հրաւէրէն հազիւ 24 ժամ ետք: Փոխ վարչապետը, Պլիւխէր, յայ — տարարութիւն մը ըրաւ ուր կը յայտնէ թէ Ատընաուըր պիտի երթայ Մոս — կուա, արտաքին չորս նախարարներու ժողովէն առաջ: Ամէն պարագայի մէջ, Գերմանիոյ չէզոքացման, կամ Ատլան — տեան Ուխտէն հրաժարելու խնդիրները չեն կրնար օրակարգի նիւթ դառնալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ստուար մեծամասնու — թեամբ քուէարկեց բացառիկ օրէնք մը ո— րուն համաձայն 1956ի համար ալ կ'ըն — դունուի 1955ի ելմտացոյցը, 45 միլիառ ֆրանքի նոր ծախքով մը: Ելմտացոյցին բացը կը հաշուեն 650 միլիառ ֆրանք : Այս առթիւ բոլոր ճառախօսները բա — ցատրեցին թէ Ֆրանսայի ամենամեծ հոգն է ելմտացոյցի բացը, որ ամէն տարի կ'աւելնայ: Նոր տարեշրջանի մուտքն է 3070 միլիառ ֆրանք, այսինքն տասը մի— լիառ պակաս՝ բաղդատելով 1955ի հետ :

ԺԸՆԵՒԻ չինեւամերիկեան բանակցու — թիւնները որ դժուարութեանց պատճա — ռով յետաձգուած էին առջի օր, վերսկը — սան երէկ : Երկու օրուան ընթացքին եր— կու պատգամաւորութիւնները հանդի — պումներ ունեցան ՄԱԿի ընդհ. քարտու — ղարին հետ որ կը ջանայ դժուարութիւն — ները հարթել: Կը կարծուի որ Չինաստան պիտի ընդունի Ամերիկացիներու վերա — դարձը: Սակայն Ուաշինկթըն կը պահան— ջէ որ Քորէայի պատերազմին ընթացքին անյայտացած հինգ գինուորներու հետքը գտնելու համար Փեքին միջոցներ ձեռք առնէ :

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը ըն — դունեց որ իսրայէլեան կոնստէլլասիոնը վար առնուած է երկու Միկ. օդանաւերու կողմէ: Պիտի պատժէ պատասխանատու — ները: Պիտի վճարէ նաեւ զոհերուն տր — եան գինը, սակայն նիւթական վնասները պիտի վճարէ մասամբ որովհետեւ եթէ յանցաւորները «բարոյապէս պատասխա — նատու են», կոնստէլլասիոնի օդաչուն ալ յանցաւոր է ճամբէն շեղած ըլլալով» :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ նոր խռովութիւններ ծագեցան, համայնավար վարիչ մը ոս — տիկաններու կողմէ ծեծուելէն վերջ մե — ռած ըլլալով :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ԺԿ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1·017·500
Պ. Գառնիկ Տէրտէրեան	2·000
Տէր Հայկազուն Բանտիկեան	1·000
Պ. Միսաք Գաբրիէլեան	1·000
Պ. Գրիգ. Գրիգորեան	1·000
Պ. Հայրապետ Թէքիրեան	500
Պ. Ներսէս Մըսրեան	500
Պ. Թորոս Գրիգորեան	500
Պ. Երուանդ Մարկոսեան	500
Պ. Թադէոս Մըսրլեան	500
Պ. Յար. Ղազարեան	500
Պ. Բենիամին Աւիկեան	500
Պ. Սարգիս Գարօղլանեան	300
Պ. Յակ. Նազարեան	300
Պ. Յար. Ալիքսանեան	200
Պ. Գրիգ. Չիլիկիրեան	200
Պ. Ա. Յուսիկեան	300
Տէր եւ Տիկ. Մեծատուրեան	200
Տէր եւ Տիկ. Էլոյեան	200
Ոմն	100
Ընդհ. գումար	1·027·800

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբե — րանի Հայր. Միութեան Տէսինի մասնա — ճիւղի :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Լա — մարկի մօտ զովասուն ծառաստաններու մէջ :

Կը խօսին՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին: Երգ ու ար — տասանութիւն Զօհրապ Մուրատեան, Ստեփան Պօղոսեան (Փարիզէն): Տարօնի աւանդական, գեղջկական պարեր: Պիտի պարեն Մուշի Շորոր ,Եարխուշտա, Թռ— նօքի եւ շատ մը անակնկալներ :

Առատ կերուխում :

Կը հրաւիրենք Տէսինի եւ շրջակայքի հայրենակիցներն եւ հայութիւնը :

Մուտքը ազատ է :

Երթեւեկը ապահովուած է :

Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի եւ իր զաւակներուն փափաքին համաձայն, այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածին ե— կեղեցւոյ մէջ, ուր Լուի Պլան, հանգուց— եալ Վարդան Յովհաննէսեան՝ի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի :

Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան եւ զա— ւակները Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկսուելուն առթիւ ոչխար մը մատաղ կ'ընեն, որուն օրհնութիւնը պիտի կա — տարուի նոյն օրը յաւարտ պատարագի :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայա — նի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Արձանագրութիւնները լրացած են :

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թադէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հե— ռախօս Թ.Ռ.Ի. 27-35:

ՀԱՆԴԷՍ . ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիա — կան Միութեան, Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 25 ռիւ Պէլ Իմաժ :

Ինչպէս Խարբերդցի կարօտեաններու այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք Վալան— սի հայ հասարակութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շնորհակալութեամբ ստացանք ի նը — պաստ մեր օդափոխութեան կայանին՝

Տիկին Զաւէնեանէ	5000
Տէր եւ Տիկ. Մինէնեանէ	500

Հայ Կարմիր խաչի Օգն. մարմնի Կեդր. վարչութիւն

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուսումնասիրա — ցի Մարսէյլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստոս 14ին ամբողջ օրը :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Տ. ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբե — րանի Սէն Շամոնի եւ Սէն Էթիէնի Հայր. Միութեանց , կը տօնուի Տարօնի նահա — տակման քառասնամեակը:

Այս շաբաթ ժամը 20·30ին Սէն Շամոնի Հայ կաթոլիկներու վարդապետ Մեսրոպ Ետիգարտաշեանի սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Պ. ԳՐ. ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Պիտի արտասանեն ու երգեն Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան (Փարիզէն) եւ Ստեփան Պօղոսեան:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, առատ պատչաճի : Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիւի, ՍԹ. Հ. Միութեան: Այս կիրակի առաւօ— տէն մինչեւ իրիկուն, Կուհայի Տրիփիէի ծառախիտ անտառին մէջ:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. Յ. ԱՀԱ— ՐՈՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժինը բարձրախօ — սով: Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ ֆրանսական պարեր ու անակնկալներ: Փափաքողները կրնան իրենց երգապնակ — ները միասին բերել: Առատ կերուխում , մատչելի գիներով: Կը հրաւիրենք շրջանի բոլոր հայրենակիցները անխտիր :

Մուտքը ազատ է :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճա — րումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար :

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժ— նեգինն է 4200 ֆրանք, «Հայրենիք» ամ — սագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100 :

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտա — չէքի թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդ — րուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ չարունակուի իրենց թեր — թերուն առաքումը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակող— մանի բովանդակութեամբ : Գինը 2800 ֆրանք, Թղթատարի ծախքով 3000 , գե — ղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղա— կի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի , Պելժիոյ, Հոլանտայի , Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Կարապետ Գուրումեան (Մարսէյ — լէն) հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր այցելութեան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիգրան Բաղտասարեանի մահուան առ— թիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Փափազ — եան (Ֆոնթընէ) հազար ֆր. կը նուիրեն Համազգայինի , հազար ֆրանք ալ Կապ. Խաչի Օգնփ. կայանին:

Ստանալ «Յառաջ»էն :

***

Պ. Արշակ Մկրեան եւ ընտանիքը իրենց խորին ցաւակցութիւնները յայտնելով Պ. Յովհաննէս Տէր Յակոբեանի մահուան առթիւ իր այրիին եւ զաւակներուն՝ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. կը նը— ւիրեն Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւ— ղին :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւ— նը մաս մը եւս ստացած է այս պատկե — րազարդ հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ) : Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ : Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակա — դեմիայի :

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կա— յանի Ա. խումբի մանուկները, շոգեկառ— քով Փարիզ Մոնփարնասի կայարանը պի— տի վերադառնան , այս կիրակի, ժամը 18·14ին: Հետեւաբար կը խնդրուի ծը — նողքներէն նոյն ժամուն գտնուիլ Մոն — փարնասի կայարանը :

Բ. խումբը պիտի մեկնի երկուշաբթի ա— ռաւօտ, 8 Օգոստ., Փարիզ, Մոնփարնա — սի կայարանէն: Ժամադրավայր ժամը 8— ին, Կրանտ Լինեըի կիշէներուն առջեւ :

Հ. Կար. խաչի Կեդր. Վարչութիւն

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 — 56 տարեշրջանին համար արձա— նագրութիւնները փակուած են ,աշակերտ— ներու թիւը լրիւ ըլլալով :

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 — 57 տարեշրջանին համար :

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 — R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 — հատը 12 փր

ՇԱԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 6 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7743 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3154

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊ Ի ԵՐԿԻՆՔ

*

Մեր մանկութեան օրերուն, հետեւեալ բառերը կ'երեւային քերականներու վրայ. — «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ»։ Կը թուի թէ այսուհետեւ պիտի կարդանք.

— Երկինք պատմեն զքաջութիւնս փառաց մարդկան...

Արդարեւ, մարդկային միտքը բարձունքէ բարձունք սաւառնեցաւ անցեալ յիսուն տարիներու ընթացքին։ Եւ դեռ կարելի չէ նախատեսել թէ մինչեւ ո՛ւր կրնայ հասնիլ։

Ահաւասիկ վերջին խոյանքը, — արուեստական արբանեակ, որ ահագին ցնցում պատճառեց ի սփիւռս աշխարհի։

Ուրեմն, Ամերիկացիները հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու հրէշային պիտէն ետք, պիտի փորձեն արուեստական արբանեակ մը թռցնել դէպի երկինք, 1956–57ին։

Միջազգային մամուլը սիւնակներ կը նուիրէ այս յանդուգն ձեռնարկին, գիտական խրթնաբանութիւններով։

Հասարակ մահկանացուն շատ բան չի հասկնար այդ գիտելիքներէն, թէեւ մասնագէտներ կը ջանան «մանրել» զանոնք, պարզելու համար ձեռնարկին արժէքը։

Առ այժմ կարեւորը ձեռնարկին գաղափարն է։ Մանաւանդ անոր զուտ գիտական, խաղաղասիրական հանգամանքը։

Միեւնոյն ատեն բարենշան է որ ուրիշ ազգեր ալ պիտի մասնակցին եւ ձեռնարկը զինուորական գաղտնիքներ չի պարունակեր։

Ինչպէս գրուեցաւ, Խ. Միութեան մէջ ալ յատուկ յանձնախումբ մը կը զբաղի այս հարցով, մասնակցութեամբ մեծանուն աստղագէտ Վիկտոր Համբարձումեանի։

Միւս կողմէ, Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, քանի մը օր առաջ կը յայտարարէր, ի պատասխան հարցումի մը.

— «Եթէ ձեռնարկը օգտակար է մարդկութեան համար, խորհրդային կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է աջակցելու»։

Ո՛ւր էր որ ամէնքն ալ միշտ ձեռք ձեռքի տային անկեղծօրէն, ի փառս մարդկային հանճարին եւ ի խնդիր ընդհանուր բարօրութեան։

Այն ատեն ուրիշ սառեր ալ կը հալէին։

— Եւ ամէն ժողովուրդ ազատօրէն կը ստեղծագործէր իր հայրենի երդիքին տակ, ու վերջնապէս կը փարատէր պատերազմի մղձաւանջը։

Այն ատեն, ոչ միայն գիտութեան հրաշալիքները, այլեւ մարդկային միտքն ու սիրտը կը սլանային դէպի երկինք, աստիճանաբար ազնուանալով։

Ինչո՞ւ կ'ըսեն «մարդը մարդուն գայլ», երբ կարելի է նոր յեղափոխութիւն մը կատարել գիտութեան միջոցաւ, դարձնելով մարդը մարդուն փառք...

Երանի՛ թէ «արուեստական արբանեակները» դառնար աւետաբեր թռչունը լուսաւոր դարաշրջանի մը, եւ գիտութեան նոր գաղտնիքները ծառայէին մարդկութեան բարիքին, փոխանակ անոր գլխուն վրայ ծանրանալու իբրեւ պատուհաս։

Խորհրդածութիւնք խորհրդածութիւն, մեր աչքեւ կը պարզուի այսպէս կազդուրիչ հեռանկար մը։

Այս ճակատին վրայ եւս — գիտութեան հրաշալիքներու հետազօտութեան մէջ — փայլուն է Հայկազանց աստղը։

Արդէն իսկ ունինք հասուն դէմքեր՝ միջազգային դասողութեամբ, ինչպէս աստղագէտ Համբարձումեանը, Ալիխանեան եղբայրները, Մերկելեանը եւն.։

Ուրիշներ ալ կան եւ պիտի հասնին հետզհետէ, վստահ ենք։

Եւ հայկական հանճարն ալ պիտի սլանայ դէպի երկինք։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՔՆՆԷ ԲՈՒԼԿԱՆԻՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

*

ՈՐՈՇ ՊՐԿՈ՞ՒՄ ՄԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս հաղորդած էինք, Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը — երեսփոխանական ժողով եւ ազգութիւններու ներկայացուցիչներ — բացառիկ նիստի մը հրաւիրուած էր Օգոստոս 4ին լսելու համար մառեշալ Բուլկանինի զեկուցումը, Ժընեւի ժողովին մասին։

Խ. Միութեան վարչապետին երկար ճառէն ետք, Գերագոյն Խորհուրդը սկսաւ երէկ վարչապետներու ժողովին արդիւնքներուն քննութեան։ Դեռ յայտնի չէ թէ ինչ բանաձեւ քուէարկած է, սակայն տարակոյս չկայ որ կառավարութեան բռնած դիրքը բացարձակ վստահութիւն պիտի ստանայ։ Այդ կը պահանջէ վարչաձեւը, եւ այդ կը նշանակեն խանդավառ ծափահարութիւնները որ ողջունեցին վարչապետի ճառին շարք մը յայտարարութիւնները։ Նիստը բացուեցաւ մասնաւոր հանդիսութեամբ։ Ներկայ էին բոլոր վարիչները, որոնք երկարօրէն ծափահարեցին բացումը։ Նաեւ Եուկոսլաւ երեսփոխանական պատուիրակութիւնը, որ պատուոյ օթեակին մէջ տեղ գրաւած էր։ Միայն Մոլոթով մեկնեցաւ, Բուլկանինի խօսք առնելէն քանի վայրկեան ետք։

Գալով զեկուցումին, մառեշալ Բուլկանին խօսեցաւ խոհեմ եւ չափաւոր շեշտով մը։

Վերջին տասը տարիներուն լարուած կացութեան պատմականն ընելէ ետք, Բուլկանին ընդունեց որ Ժընեւի հանդիպումը հիմնական անկիւնադարձ մը եղաւ Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց համար, որովհետեւ ակներեւ էր խաղաղութեան կողմնակիցներուն յաջողութիւնը։ Ու «չորս պետութիւնները ցոյց տուին որ կ'ուզեն վերջ տալ ջլամարտին, եւ այս՝ համագործակցութեան եւ իրարհասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ»։

Ցետոյ պարզեց մի առ մի շարք մը խնդիրներ, յայտնելով իր տեսակէտները։

— Վարչապետ Իտընի առաջարկը ընդհանուր ապահովութեան դաշինքի մը մասին հետաքրքրական է։ Սակայն պէտք է նկատի առնել որ երկու Գերմանիաներ ստեղծուած են։

— Անկարելի է ընդունիլ որ միացեալ Գերմանիա մը միայն Արեւմուտքի յարի։ Մանաւանդ որ Փարիզի համաձայնագրերը ուղղուած էին Խ. Միութեան դէմ։

— Պէտք է նկատի առնել երկու Գերմանիաներուն տեսակէտները, եւ միացումը յաջողցնել հետզհետէ Պոնի եւ Պերլինի միջեւ նախապէս հաստատելով սերտ յարաբերութիւններ։ Նաեւ՝ ստեղծելով Գերմանիոյ միացումէն առաջ ապահովութեան դրութիւն մը.

— Կ'ողջունենք նախագահ Այզընհաուըրի փափաքը, զէնքերու վրայ միջազգային հսկողութիւն մը հաստատելու մասին։ Սակայն ինչ որ կ'առաջարկէ — օդային հետազօտութիւնը — իրապաշտ միջոց մը չէ որովհետեւ չի կրնար ազդու հսկողութիւն մը բանեցնել։

— Արտաքին նախարարներու ժողովը պիտի հանդիպի բազմաթիւ խութերու, սակայն ներկայ մտայնութեան շնորհիւ կրնայ արդիւնաւոր դառնալ։

— Ծայր. Արեւելքի կացութիւնը ծանր է որովհետեւ չինական կղզիներ գրաւուած են օտար ուժերու կողմէ։ Լուծում մը գտնելու համար, անհրաժեշտ է Չինաստանի անդամակցութիւնը՝ ՄԱԿի։

— Խ. Միութիւնը աշխատեցաւ յանուն խաղաղութեան։ Ապացոյց՝ Պելկրատի

ՖՐԱՆՍԱ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀՐԱՒԷՐԸ

Նախարարաց խորհուրդին առջի օրուան նիստէն ետք, վարչապետ Էտ. Ֆոռ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Վինոկրատովի հետ եւ հաղորդեց թէ Ֆրանսան սկզբունքով կ'ընդունի Խ. Միութեան հրաւէրը՝ իր եւ արտաքին նախարարին Մոսկուա այցելութեան մասին։ Սակայն թուականը չէ ճշդուած տակաւին, եւ պիտի հաղորդուի յետագային։

Լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով վարչապետը որոշած է իր ճամբորդութիւնը կատարել Ֆրանսացի խորհրդարանականներուն այցելութենէն ետք, որ ինչպէս գիտէք տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերին։ Ուրեմն Պ. Պ. Էտ. Ֆոռ եւ Փինէ հաւանաբար մեկնին Հոկտեմբերի սկիզբը։ Սակայն այդ թուականը կը զուգադիպի արտաքին չորս նախարարներու Ժընեւի հանդիպումին — ոմանք կ'ըսեն 4 Հոկտեմբեր, ուրիշներ 14 — եւ կը մնայ ճշդել թէ այդ ժողովէն առա՞ջ պիտի ըլլայ մեկնումը թէ ետքը։ Ինչ որ կարեւոր պարագայ մըն է։

× Մոսկուա մեկնող խորհրդարանական պատուիրակութեան անդամներուն ցանկը պատրաստուելու վրայ է։ Ժողովրդական Շարժումը (կաթոլիկ) մերժեց մասնակցիլ։

հանդիպումները։ «Կ'ողջունեմ ընկեր Թիթոն, եւ կ'ըսեմ թէ ամէն ինչ ի գործ պիտի դնենք որպէսզի համագործակցութեան գետին մը ստեղծենք մեր եղբայրներուն՝ Եուկոսլաւներուն հետ»։

— Սըր Էնթընի Իտընի հրաւէրը շատ քաջալերական է միջազգային կացութեան բարուոքման համար։ (Ծափահարութիւններ)։

— Ֆրանսայի վարչապետը կը յուսանք թէ պիտի ընդունի մեր հրաւէրը, որովհետեւ ուղղակի խօսակցութիւններ անոր հետ պիտի նպաստեն արդիւնաւոր յարաբերութեանց։ (Ծափահարութիւն)։

— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ. —

1) Լարուած վիճակը վերնալու ճամբուն վրայ է։

2) Վարիչներու միջեւ ուղղակի շփումներ շատ նպաստաւոր արդիւնքներ կուտան, պաշտօնական թէ անպաշտօն հանդիպումներու ընթացքին։

3) Ջլամարտը արդէն վերջացած պէտք է նկատել, որովհետեւ ոչ միայն Երեք Մեծերուն միասնաբար եւ մեր միջեւ, այլ նաեւ՝ մեր և անոնցմէ իւրաքանչիւրին միջեւ յարաբերութիւնները բարուոքեցան»։

Իրազեկներու կարծիքով մառեշալ Բուլկանինի ճառը, իր շարք մը եռ – դարձներուն պատճառով, կը մատնէ որոշ պրկում մը խորհրդային դիրքին մէջ։ Թէեւ խոհեմ եւ չափաւոր, սակայն, Գերմանիոյ միացման խնդրին հանդէպ բռնած կը թուի ըլլալ անզիջող դիրք մը։ Նաեւ մասամբ զինաթափութեան եւ միջազգային հսկողութեան խնդիրներուն առթիւ։ Մանաւանդ ուրիշ կէտ մը, Ատլանտեան Ուխտը, որ ուղղուած կը նկատուի Խ. Միութեան դէմ, հակառակ այդ մասին Ժընեւի մէջ Այզընհաուըրի բրած սրտաբուխ յայտարարութեան, զոր «կը հաւատամ ձեզի» պատասխանած էր Բուլկանին։ Եւ դեռ ուրիշ կարեւոր պարագայ մը. — Գերագոյն խորհուրդի բացումէն անմիջապէս առաջ, ամերիկեան հիւլէական կեդրոնները արձանագրած են հիւլէական ռումբի մը փորձը, Խ. Միութեան մէջ։ Հակառակ որ խորհրդային պատուիրակութիւնը ինք առաջարկած էր, Ժընեւի մէջ, արգիլել հիւլէական փորձերը։ Ոմանք հարց կուտան թէ «Թաւիշէ ձեռնոցին տակ, միշտ երկաթէ թա՞թն է որ կը տիրէ»։ Սակայն ուրիշներ, ընդունելով

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեց ընկ. Եդուարդ Սահակեան (Ամերիկայէն), ո՛վ Պէյրութէն վերադարձին քանի մը օր Փարիզ մնաց իր տիկնոջ հետ։ Տէր եւ Տիկին Սահակեան այսօր շաբաթ Ամերիկա մեկնեցան Իտալիոյ ճամբով։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Հայկ Թափաքեան նոր նամակով մը կը յայտնէ թէ Ընտրական Յանձնախումբի ատենապետ Պ. Վ. Ֆըրէնկեանի հետ համախորհուրդ, Յուլիս 12ին, իբրեւ իրաւարար առաջարկած էր միակ անձ մը, ծանօթ իրաւագէտ Արման Իւթիւճեանը, ընտրութեանց վաւերականութիւնը վճռելու համար, բայց Առաջնորդը մերժեց։

Եւ նորէն յիշեցնելով բողոքողներուն կողմէ մատնանշուած 14օրինական թերութիւններ, կ'առաջարկէ որ ընտրական յանձնախումբը գործին քննութիւնը յանձնէ իրաւարար ատեանի մը։ «Հակառակ պարագային բողոքողները ուրիշ ելք չեն գտներ, բայց օրինական հետապնդումէ»։

Աւելորդ համարելով այս բանավէճին երկարաձգումը եւ անտեղի՝ «օրինական հետապնդումը», կը կարծենք թէ Ընտրական Յանձնախումբին կ'իյնայ հանրային կարծիքը լուսաբանել պաշտօնական զեկոյցով մը։

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ ԿՆՃՌՈՏԵՑԱՒ

Մինչ վարչապետ Էտ. Ֆոռ պիտի պարզէր Մարոքի կացութիւնը երէկ Ազգ. Ժողովին առջեւ, անակնկալ նամակ մը իրեն ուղղուած էլ Կլաուի փաշային կողմէ բարդացուց խնդիրը։ Փաշան, ուխտեալ հակառակորդը նախկին Սուլթանին, որոշ վերապահութիւններ կը յայտնէ մարզպան Կրանվալի վերագրուած ծրագիրներու մասին, եւ կ'աւելցնէ թէ ներկայ Սուլթանը խոստացած էր, գահ բարձրացած ատեն, առաջարկուած ամէն բարեփոխութիւն կատարել։ Սակայն ցարդ ոչինչ առաջարկուած է։ Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ սուլթանական խնդիր արծարծել, որովհետեւ կարելի չէ ընդունիլ նախկին սուլթանին վերադարձը։ Միւս կողմէ ներկայ Սուլթանին հրաժարականը լուծում մը չի կրնար բերել, մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ միջազգային համաձայնութեանց տրամադրութիւններուն դէմ է։

Կը կարծուի որ էլ Կլաուիի նամակը պիտի դժուարացնէ կառավարութեան դիրքը։ Որովհետեւ հաւատարիմ մըն է Ֆրանսայի։ Միւս կողմէ սուլթանական խնդիրը կը նկատուի չարին արմատը։ Տեղական թերթերը կ'ըսեն՝ «էլ Կլաուին բարեկամ է Ֆրանսայի, բայց իր հակառակորդներուն մէջ չունի՞նք բարեկամներ։ Ազդեցիկ է ... միւսները ազդեցիկ չէ՞ն»։

× Սուլթան Արաֆա, իր կողմէ նամակ մը ուղղած է հանրապետութեան նախագահին։ Յայտնի չէ պարունակութիւնը։

× Օգոստոս 15ին համար կը վախցուի որ նոր խռովութիւններ ծագին Մարոքի մէջ։ Արդարեւ Սուլթան Պէն Եուսէֆի գահընկեցութեան տարեդարձն է եւ ոստիկանութիւնը ձեռք ձգած է մասնաւոր կերպով խմբագրուած նշանախօսներ, նախկին սուլթանին վերադարձին ի նպաստ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ, երեսփոխանական ժողովէն ետք, 238ի դէմ 75 ձայնով քուէարկեց Ալժերիոյ մէջ բացառիկ վիճակին վեց ամսով երկարաձգումը, ինչպէս նաեւ նոր նահանգի մը ստեղծման ծրագիրը։ Հաւանութիւն տուաւ դատական կազմին մէջ բարեփոխութիւններ մտցնելու մասին։ Կը յայտնեն թէ Ալժերիոյ մէջ եթէ բացառիկ վիճակը վերջնական լուծում մը չի բերեր, կը նպաստէ սակայն ըմբոստներու գործունէութիւնը սահմանափակելու։

ՃԻԳԵՐՈՒ ԱՐԴԱՍԱՒՈՐՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

*

Լիոնի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան շինութեան գործնական աշխատանքները՝ ակամայ փոքրիկ ուշացումէ մը ետք՝ ըսկըսած են վերջապէս 2 շաբաթէ ի վեր :

Կ'արժէ այս առթիւ անգամ մը եւս արձանագրել կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքները առ ի գնահատութիւն եւ ի գիտութիւն մեր պարտաճանաչ հայրենակիցներուն որոնք տրամադիր եղան եւ պիտի ըլլան կատարելու իբրեւ ազգային հարկատու իրենց պարտականութիւնը շինարարութեան մնայուն այս գործին համար, այն հաստատ գիտակցութեամբ թէ՝ ասպնջական այս երկրին մէջ ան պիտի ըլլայ կենդանի վկան մեր փառաւոր անցեալին եւ դարաւոր մշակոյթին, մեզ աւելի լաւ պիտի ճանչցնէ, մեր իրական արժէքով օտարին, ներշնչարանը պիտի ըլլայ հայկական ոգիին, անշօշափելի եւ անկշռելի, որով ինքնուրոյն կեանք ու դիմագիծ ենք ունեցած դարերէ ի վեր: Շնորհիւ առհաւական այդ ժառանգութեան որ դեռ կ'ապրի մեր մէջ, շինարար յանձնախումբի անդամներուն ցոյց տուած համեստութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին՝ անվերապահ նուիրումով մատուցած իրենց ծառայութիւնը՝ անշշուկ եւ առանց ամենադոյզն փոխադարձ ակնկալութեան, արժանի է հրապարակային գովեստի եւ գաղութիս երախտագիտութեան :

Շանթիէի ներկայ վարիչ Պ. Մ. Ադիլեան իր սեփական կառուցումներուն հաւասար հոգածութեամբ կը դասաւորէ օրուան աշխատանքները, գործակից ունենալով արհեստակից նոյնքան խանդավառ պարոններ, Գ. Դաւիթեան, Ս. Փափազեան, Զ. Փէհլիվանեան եւ նախագահ Պ. Կ. Ճնկտրեան, որոնք իրենց առօրեայ զբաղումներուն սկսելէ առաջ, հոն կ'այցելեն՝ խանդ ու եռանդ կը սփռեն հոն, իսկ աշխատաւորներու ժամերու եւ այլ ընթացիկ հաշիւներու արձանագրութեան գործը սիրով կը տանի իր եկեղեցասիրութեամբ ծանօթ «ուրարակիր» Պ. Հայկ Արամ Պօյաճեան: Ահա թէ ինչու կը հաւատանք որ օր առաջ ձեւ ու մարմին պիտի տրուի մեր իղձերուն : Այս առթիւ կիրակի եօթը Օգոստոսին պիտի կատարուի եկեղեցւոյ մէջ զոհաբանական աղօթք եւ հանդիսաւոր մատաղօրհնութիւն: Մատաղը կը նուիրեն այրի Տիկին Գ. Յովհաննէսեան եւ զաւակները, նոյն ուխտով յանձնախումբի անդամներէն ոմանք ալ մատաղցուներ պատրաստեր են արդէն :

Շինութեան նախանիւթերու գնումին համար, շնորհիւ կատարուած մեթոտիկ դիմումներուն օտար մեծ հաստատութիւններ ոչ միայն ամենանուազագոյն զեղչեալ գիներով կը քաջալերեն մեզ՝ այլ մեծ քանակութեամբ նուէրներ ալ կ'ընեն, ինչպէս Մէզօն Լաֆորժի տասը թոն «սիմանի» նուէրը, երախտագիտութեամբ ընդունուած է :

Ի տես օտար համակիրներու անվերապահ աջակցութեան՝ կը մտածեմ թէ հապա մենք Լիոնահայերս ի՞նչ չափով եւ սիրով պիտի փութանք բոցավառել մեր ազգային հնոցը: Ահա այսպէս —

1.— Ազգ. Միութեան ձեռնարկած մարդահամարը կը լրանայ մինչեւ Սեպտ.ի վերջ, սահմանուելիք ազգային տուրքը պէտք է տանք յօժարակամ եւ առաւելագոյն չափով :

2.— Ի մօտոյ վերակազմեալ տիկնանց օժանդակը կը ձեռնարկէ նոր արշաւի մը, ընդարձակելու համար իր անդամուհիներուն ցանցը եւ հասութաբեր ձեռնարկներու պատրաստութեան—կամովին տրամադրուինք:

3.— Իսկ եկեղեցւոյ երիտասարդաց օժանդակը՝ որմէ մեր ակնկալութիւնը շատ աւելի է, կը յուսամ որ արդարացնէ մեր յոյսերը :

Արդար հատուցում մը կը նկատեմ անդրադառնալ իրենց կազմութեան եւ նպատակին շուրջ: Ցիրաւի եկեղեցւոյ եւ Ազգ. տան շինութեան հեռանկարէն խանդավառ՝ առաջին օրէն ինքնաբերաբար եւ յանկարծ երեւան եկան, ցարդ ազգային կեանքին դժբախտաբար անհաղորդ մնացած երիտասարդներ, լծուեցան գործի, բերելու համար իրենց նպաստը շինութեան գործին՝ նիւթական միջոցներ ստեղծելու յատակ առաջադրութեամբ, այնքանը արդէն մխիթարական է եւ յուսալից: Մինչեւ Ազգ. տան սրահներու կառուցումը ունենալու համար իրենց ուրոյն հաւաքատեղին, իրենց իսկ ձեռքերով առժամեայ անպաճոյճ սրահ մը վայելչօրէն ներկայանալի հաւաքատեղիի մը վերածելէ յետոյ հանդիսաւոր բացումն ալ կատարեցին ասկէ մօտաւորապէս եօթը շաբաթներ առաջ, ի ներկայութեան հրաւիրեալ հոծ բազմութեան մը: Քաջալերական խօսքեր լսեցին կաթողիկոսական պատուիրակ Ս. Ծ. Վ. Մանուկեանէ, ուսանող Արտակ վարդապետէն եւ Ազգ. միութեան ատենապետէն : Իրենցմէ պիտի չսպասէինք անշուշտ մէկ օրէն միւսը հայկականութեան առաքինութեանց յայտնաբերումը բոլոր ստորագելիներով՝ որովհետեւ, ինչպէս ըսի, դժբախտաբար անծանօթ էր իրենց այդ կալուածը, սակայն Հայու անխորտակելի ոգին կ'ապրէր իրենց սրտին խորը, դէպի ազգային ածուն մեկնակէտի առաջին քայլը կ'առնէին ինքնաբերաբար, եւ որ կրկնապէս գնահատելի է, քիչ վերջ սկսան արդէն մայրենիքը մշակելու եւ հայրենիքըսերտելու գովելի աշխատանքին ալ, ինչպէս կ'ընեն տարիներէ ի վեր նոր սերնդականները, Ֆրանսահայ մշակութայինները, հոգածու ձեռքերու առաջնորդութեամբ : Երէկ ազգային կոթողին հեռանկարը խանդավառեց եւ ոտքի հանեց զիրենք, վաղը հոյակապ չէնքերուն իրականութեան ի տես պիտի քալեն արդար հպարտութեամբ, դէպի ազգային սրահները հաղորդուելու համար ազգային կեանքով: Մեր ներկայ իրականութեան հրամայական պահանջն է այս, մեր արդար գնահատութիւնը կրնայ հրաշքներ գործել եւ տալ մեզի նոր ուժեր :

Հոգեպարար ուրախութեամբ դիտեցինք եւ լսեցինք ապրիլեան սգատօնին առթիւ մեր երիտասարդներու ազնիւ ներկայացուցիչներու միակամ եւ միասիրտ հրապարակային ուխտը, ահա թէ ինչու կը յուսամ որ կարելի եւ ներելի ամէն միջոց պիտի կիրարկեն խանդավառութեամբ, ինչպէս առաջին օրերուն սատարելու համար լայնօրէն շինութեան գործին ուրպէս հնոց ազգապահպանման իրենց եւ վաղուան սերունդին համար :

Սրտագին գոհունակութեամբ կ'ընդգծեմ ցարդ լիոնահայ հանրային ամէն տեսակի կազմակերպութեանց անվերապահ աջակցութիւնը ի նպաստ շինութեան ֆոնտին, պատիւ իրենց: Այսօր արտակարգ եռանդով սկսուած շինութեան գործը իր լրումին պիտի հասնի, արդասիք համադրեալ աշխատանքներու եւ զոհաբերութեանց :

Այնքան ճիգ մեր կողմէ յօժարակամ տրամադրուելէ ետք, կարծեմ, իրաւունք ունինք հեռաւոր արենակիցներու եղբայրական աջակցութեան ալ սպասելու: Որպէսզի կարելի եղածին չափ երկար դիմանանք : Յաղթանակը դիմացողինն է :

Յ. Պ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

*

ԽՄԲ.— Ամփոփուած «Սովետական Հայաստան»ի Ա. Միրզոյեանի յօդուածէն :

Հայկ. ՍՍՌ «Ալ. Միասնիկեան» Պետ. Գրադարանը մշակութային մեծ հաստատութիւն մըն է :

Գրադարանը ունի ութը բաժին, երեք բնագիտական, վեց ընթերցասրահ : Ունի 3.112.000 գիրք: Մշտական ընթերցողներու թիւն է աւելի քան 12 հազար: Ամէն օր գրադարան կը յաճախեն հազար ընթերցող: ՍՍՌՄ «Վ. Ի. Լենինի» պետական գրադարանի ինչպէս եւ միւս հանրապետութեանց գրադարաններուն հետ սերտ կապ կը պահէ եւ փոխադարձաբար իրարու կը ղրկուին եւ կը փոխանակուին գիրքերը, եթէ ընթերցողը պէտք ունենայ:

Գրադարանին մէջ կան արժէքաւոր հաւաքածոներ, ոչ միայն հայերէն, ռուսերէն այլեւ արտասահմանեան երկիրներէն:

Գրադարանի հազուագիւտ գիրքերէն են հայ առաջին տպագիր գիրքը «Պարզատոմար»ը, հրատարակուած 1512ին, Վենետիկ, «Ուրբաթագիրք» հրատարակուած դարձեալ Վենետիկ 1513ին, «Հարանց Վարք»ը հրատարակուած Նոր Ջուղայի մէջ 1640ին, Մովսէս Խորենացիի «Հայոց պատմութեան» առաջին հրատարակութիւնը, տպագրուած Ամսթերտամ 1695ին, առաջին աշխարհագրական քարտէսը՝ տպագրուած դարձեալ Ամսթերտամ 1695ին, Մ. Նալբանտեանի «Երկրագործութիւնը իբրեւ ուղիղ ճանապարհ» գրքին առաջին փարիզեան հրատարակութիւնը (1862) եւայլն: Գրադարանին մէջ են Սթալինի «Լենին եւ Լենինականութեան մասին» աշխատութիւնը, մակագրուած : Հոն են Ալ. Միասնիկեանի, երաժիշտ Կորգանեանի, Պրոֆ. Լէոյի, ակադեմիկան Մանանդեանի անձնական հարուստ գրադարանները: Մեծ արժէք կը ներկայացնէ Լազարեան կաճառի դիւանաթուղթերը :

Գրադարանը տարեկան միջին հաշուով 230 հազար գիրք կը ստանայ եւ նպատակ ունի ստեղծել հայ գրքի եւ պարբերական հրատարակութեանց լրիւ հաւաքածոյ :

Բանուորներու համար գրադարանի վարչութիւնը կազմակերպած է մասնաճիւղեր արդիւնաբերական վեց ձեռնարկութեանց, որոնց գիրքերու թիւը կը հասնէր 62.500ի, տեւական ընթերցողներու թիւը 4000ի 1954ին:

Վերջին տարիները կազմուած եւ հրատարակուած են 69 գրացանկեր, գրադարանագիտական ձեռնարկներ, յանձնարարական գրականութեան ցանկեր, օրացոյցներ եւն.:

1953էն ի վեր գրադարանին մէջ կազմակերպուած է մեթոտական գրասենեակ, որ գործնական օգնութիւն կ'ընէ քաղաքային, շրջանային եւ գիւղական գրադարաններուն: Անցեալ տարի 227 գրադարաններու ցուցմունքներ ըրին :

Ասով մէկտեղ Պետական Գրադարանը ունի թերութիւններ, մանաւանդ սպասարկման, գրականութեան վերաբերեալ գիրքերու ամբողջացման եւ պահպանման մէջ: Սպասարկման աշխատանքները մեծապէս կը տուժեն ընթերցասրահներու փոքրութեան պատճառով: Օրինակ, գիտաաշխատողներու ընթերցասրահը ունի ընդամէնը քան տեղ, մինչդեռ մշտական ընթերցողներու թիւը կը հասնի վեց հարիւրի: Ընթերցողներու թիւի յարաճուն յաւելման հետեւանքով, բաւարար չեն պարբերական մամուլի, գրականութեան եւ գրադարանի միւս ընթերցասրահները: Անբաւարար է հսկողութիւնը գրադարաններէն օգտուողներու, երբեմն անբարեխիղճ ընթերցողներ կը փճացնեն գիրքերը եւ պարբերական մամուլը, փրցնելով իրենց համար անհրաժեշտ նիւթերը :

Ամէնէն լուրջ թերութիւնը գրականութեան պահպանումն է: Գրադարանին ունեցած ներկայ տարածութիւնը չի բաւարարեր եւ այդ պատճառով տասնեակ հազարաւոր գիրքեր այժմ շարուած են գրադարանի միջանցքներուն մէջ, իսկ աւելի քան մէկ միլիոն գիրք 1940էն ի վեր կուտակուած է Հայաստանի պետական պատկերասրահի նկուղին մէջ: Ոչ միայն կարելի չէ օգտագործել այդ գրականութիւնը, այլեւ փճանալու վտանգին տակն է :

Այս առթիւ յօդուածագիրը կը թելադրէ որ Հայկ. ՍՍՌ Մշակութային նախարարութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ եւ յարմարութիւն ստեղծէ փճացումէ փրկելու համար աւելի քան մէկ միլիոն գիրք:

× Երեւանի Հայկ. Մատենադարանի մասին Էթիւտ Սովիէթիկ իր վերջին թիւին մէջ կը գրէ թէ ձեռագիրներու տեսակէտէ աշխարհի ամէնէն հարուստ մատենադարաններէն մէկն է, որոնց թիւը կ'անցնի տասը հազարը :

Այս ձեռագիրներուն մէջ կան հայ հին պատմաբաններու, փիլիսոփաներու, բժիշկներու, թուաբանագէտներու ձեռագիրները: Կան նաեւ յոյն ասորի գիտուն-

ԱՎՕՆ

●

Թղթախաղ, տոմինօ, վէճ, ընթերցանութիւն, երգ, քուն, ամէն ինչէ ձանձրացած էինք այլեւս :

Կէսօրէ վերջ մըն էր: Ավօն, Նիկօլը (Պարգեւ Նիկօլեան), Ջիլիկը (Երուանդ Մարկոսեան), Ղորղորը (Մկրտիչ Ղորղորեան), Վարդը (Վարդ Հայրեան) եւ ես՝ ծալլապատիկ նստած յարդէ անկողիններուն մէկ անկիւնը, օդին խոնաւութենէն ներս խուժած անհամար ճանճերը ափով կը բռնէինք ու դէմ դիմաց «թէք մի չիֆթ» կը խաղայինք: Թէեւ այս խաղը աւելի «օրիժինալ» էր քան «վաթսունեւմէկը» կամ տոմինօն, բայց ի վերջոյ ան ալ սրտնեղիչ կը դառնար, մանաւանդ երբ մեր ափերուն մէջ ճզմուած ճանճերուն թէք կամ «չիֆթ» ըլլալը դանազանել անկարելի կ'ըլլար :

Ուզեցի կատակ մը ընել «անհամաձայնութեան խնձոր»ը մէջտեղ նետելով :

— Տղաք, ըսի, բոլորս ալ ինքզինքնիս լեռնագնացութեան ախոյեաններ կը կարծենք, սակայն մեր վարպետը ո՞վ է արդեօք, Ղորղո՞րը թէ Ավօն ...

— Անշուշտ Ավօն, ըսաւ Նիկօլը, Ավօն աւելի անվախ է, եւ քիթին տակէն ... որովհետեւ խենդ է :

— Այդ պարագային, պէտք է որ այս տարի անպայման «եռանկիւն լեռը» բարձրանաս, Ավօ: Տարիներէ ի վեր կը խօսինք, կը փորձենք եւ սակայն տակաւին անոր գագաթը գտնուող խաչափայտին վրայ մեր ոչ մէկին անունը փորագրուած է :

— Ես անցեալ տարի Օգոստոս մէկին ելայ եւ անունս ալ փորագրեցի, պատասխանեց Ավօն :

Բոլորս միասին սկսանք ծիծաղիլ: Շատ լաւ համոզուած էինք թէ սուտ կը խօսէր, հակառակ որ Ավօն պարծենկոտ չէր :

— Ծօ, Ավօ, ինչո՞ւ կը սիրես նետել, ըսի :

— Ի՞նչ նետել, պատասխանեց, եթէ չես հաւատար եկուր միասին երթանք որ տեսնես :

— Ե՞րբ :

— Հիմա :

— Հիմա՞ : Այս անձրեւո՞վ: Խե՞նդ ես դուն :

— Ինչո՞ւ խենդ ըլլամ: Հայտէ, գնա Օտեանէն (մեր զուիցերիացի վերակացուն, Օտիէ, անունին նմանողութեանը պատճառաւ Օտեան կը կոչէինք) երեք օրուան համար ուտելիք առ եւ երթանք :

— Ապուշ մի ըլլար ծօ Վահան, գոչեց Ղորղորը, լաւ օդով իսկ այդ լեռը ելլելը վտանգաւոր է, ուր մնաց սասանկ անձրեւոտ օդով, շատ լաւ գիտես, նստէ նստած տեղդ :

— Հայտէ, կուգա՞ս կոր, ընդմիջեց Ավօն, ձեռքը արհամարհական ձեւով մը դէպի Ղորղորը շարժելով, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի անձրեւը, ընդհակառակն աւելի լաւ, կը թրջուինք բայց գոնէ չենք քրտնիր, հայտէ կուգա՞ս կոր, թէ Ղորղորի մայրիկին խօսքը մտիկ պիտի ընես :

Սկսայ խորհիլ: Եթէ չընդունէի առաջարկը, Ավօն օրերով պիտի ծաղրէր զիս, «վախկոտ մամային» հնազանդ մանչուկը եւ ո՞վ գիտէ ուրիշ ինչ մակդիրներ ուղղելով հասցէիս ամէն առթիւ :

Եթէ ընդունէի, այո, եթէ ընդունէի, ի՞նչ կը կորսնցնէի: Քանի մը ժամ անձրեւին տակ թրջուիլ եւ ետ գալ :

Որովհետեւ այդ դարմանալի լեռը որ, Տան տը Մօրկլը լեռնաշղթային հարաւային երեսին վրայ Պրիսմակի ձեւով մէն մինակը կը բարձրանար ամբողջութեամբ չիսթի խաւերով կազմուած ըլլալուն՝ մեզմէ ոչ ոք յաջողած էր մինչեւ անոր գագաթը բարձրանալ :

Ամէն անգամ այդ նպատակաւ ճամբայ ելլողները ութը տասը ժամ քալելէ եւ անոր ստորոտը հասնելէ վերջ՝ մտքերնին կը փոխէին մինչեւ Տան տը Մօրկլի, գագաթներէն որեւէ մէկը բարձրանալով, գոհացած էին: Իսկ վերադարձին, ինքնարդարացումի համար տեսակ տեսակ առարկութիւններ կ'ընէին, օրինակի համար, Ղորղորը Ջիլիկին հետ վերադարձին.

— Ինչ խեղճուկրակ լեռ է եղեր, անկեղծ, դիմացէն փառաւոր բան մը կ'երեւայ, մինչդեռ, երբ ստորոտը հասանք, ոչինչ: Հետաքրքրական բան մըն ալ չունի :

— Է, լաւ բայց գագաթը երբ բարձրացանք, ի՞նչպէս էր:

Սիօնը, Լէմանը, Թրիանի սառնարանը, Սէրվինը չե՞ն երեւար :

ՎԱՀԱՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(2) (Շար.)

ՄԻ ԽԱՂԱՔ ԱՐԵՒՈՒՆ ՀԵՏ

★

Շատ անգամ կը մոռնանք, որ արեւը դեղ է։ Բժիշկներու հսկողութեան տակ, մասնաւոր հաստատութիւններու մէջ կը կիրարկուի արեւաբուժութիւնը։ Երբ քմահաճօրէն մնանք արեւուն տակ, կրնան ծագիլ անպատեհութիւններ :

Հասարակածային շրջաններու բնակիչներու մորթին գոյնը տարբեր է մերինէն, հետեւաբար մերկ կ'ապրին արեւին տակ, առանց վնասուելու :

Բայց արեւը շատ անգամ կ'այրէ մորթը, տեղ տեղ պալներ ձգելով։ Ասկէ զատ, կը վնասէ թոքերուն։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը իր մէջ ունի Քոխի մանրէն, որ կը քնանայ միշտ :

Արդ, արեւուն առաջին ճառագայթները արիւնախոնում առաջ կը բերեն տկար թոքերու մէջ եւ յաճախ, իբրեւ առաջին ախտանշան, արիւն թքնելու առիթ կու տան։ Եթէ երկար ատեն արեւուն տակ մնանք, մարսողական վիճակն ալ կրնայ վնասուիլ եւ կը սկսի շարքը անմարսողութիւններու, լեարդի ցաւերու, մաղձապարկի եւ երիկամի բորբոքումներու :

Արեան շրջանն ալ կրնայ բոլորովին խանգարուիլ արեւէն։ Արեւուն դեղին լոյսը կը հրացնէ աչքերը եւ գլխացաւ կը պատճառէ։ Տկար եւ զգայուն անձերու մէջ արեւուն զօրաւոր շողարձակումները կրնան առաջ բերել ջղային խանգարումներ, անքնութիւն, դիւրագրգիռ վիճակ եւ ջղացաւ :

Մորթը շատ կը վնասուի արեւէն, կը չորնայ եւ կանխահասօրէն կը ծերանայ։ Բջիջներուն մէջ տեսակ մը կարծրացում առաջ կու գայ։ Արեւէն չորցած ու խորշոմած մորթը չի վերադառնար իր նախկին կակղութիւնը :

Մատնանշենք այլապէս կարեւոր պարագայ մը։ Աւստրալիոյ, Հարաւային Ամերիկայի նման արեւաշատ երկիրներու մէջ յաճախադէպ է դէմքի եւ ձեռքերու խլիրդը (քանսէր), քանի մօտենանք հասարակածին՝ այնքան կ'աւելնայ խլիրդը սպիտակամորթերու մօտ :

Նոյն կլիմային տակ ապրող սեւամորթերը, ընդհակառակն, հազուադէպօրէն ենթակայ են մորթի խլիրդի, նկատելով որ սեւամորթերու մորթին մէջ կայ «մելանին»ը կամ սեւ գունատարրը, որ կ'արգիլէ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու անցքը։ Ասկէ կը հետեւցնեն, թէ այս ճառագայթներն են, որ սպիտակներուն մօտ ծնունդ կու տան խլիրդին։ Կարելի եղաւ խլիրդ առաջ բերել մուկերու վրայ, զանոնք դնելով արեւուն տակ, ածիլելէ ետք անոնց ստեւը, որ կը պաշտպանէ զիրենք անդրմանիշակագոյն ճառագայթներուն դէմ :

Այս բոլորը չի նշանակեր, թէ արգիլուած է ապրիլ արեւուն տակ։ Կարեւորը այն է, որ մերկ կամ գլխաբաց չըլլան։ Եթէ շարժման մէջ էք, քրտինքն ալ կը պաշտպանէ ձեզ արեւէն։ Մանուկներն ալ երբեք պէտք չէ գլխաբաց ձգել արեւուն տակ :

Որպէսզի մորթը պահէ իր բնական վիճակը արեւուն տակ, անօգուտ է որեւէ խիւս (քրէմ) քսել ցերեկ ատեն։ Իրիկուններ, լուացուելէ ետք, հարկ է գործածել անդարար օծանելիք մը։ Իսկ արեւուն տակ սեւնալու համար գործածուած իւղերը նախընտրելի է, որ բուսական ըլլան։ Լաւագոյն է ձէթը, եթէ չըլլայ իր հոտը : Արեւէն այրելու պարագային լաւ է կարմրած մասը լուալ եռացած եւ պաղած աղջուրով։ Քինինն ալ կ'ամոքէ ցաւը։ Կարելի է նաեւ օքսիտ տը զէնկ քսել կաղլաթի մը վրայ եւ անով ծածկել այրած մասը :

Արեւը բարերար կրնայ ըլլալ այն ատեն միայն, երբ հարկ եղած զգուշութիւնները ձեռք առնուին :

«Հ.»

ներու ճառերը, Թարգմանուած հայերէնի, հինէն ի վեր :

Այս ձեռագիրներու ուսումնասիրութիւնը թոյլ տուած է որ հրատարակուին թանկագին ձեռագիրներ, ինչպէս Հայ. բժշկութեան պատմութիւնը, մանրանկարչութիւնը հին Հայաստանի մէջ եւն.:

Մատենադարանին հաւաքածոն միշտ կ'աւելնայ։ Տակաւին վերջերս թանկագին ձեռագիրներով հարստացաւ, ինչպէս մեծ հայ գիտուն Գրիգոր Տաթեւացիի գործը ԺԴ. եւ ԺԵ. դար։

Մատենադարանի գեղեցիկ շէնքը կը բարձրանայ այսօր Երեւանի նկարչագեղ մէկ թաղին մէջ։ Վերի չորս յարկերը պիտի վերապահուին այցելուներու աշխատանքներուն :

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

★

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, (Յատուկ) — Ընկ. Գ. Նիգիպլեան մօտ ամիս մըն է կը գտնուի, Ամման եւ Երուսաղէմ։ Երուսաղէմի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներուն զանազան խաղերու «գիտական» ձեւերը սորվեցնելով՝ տուաւ նաեւ դասախօսութիւններ թէ ինչպէս պէտք է խաղը խաղալ։ Ընկեր Գ. Նիգիպլեան եռանդ եւ խանդավառութիւն ստեղծեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի, ինչպէս նաեւ քոյր միութիւններու մէջ :

Ընդհանուրին փափաքին համաձայն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպեց հրապարակային դասախօսութիւն մը, նիւթն էր «Ողիմպիականներ եւ Նաւասարդեան խաղեր», հոծ բազմութեան մը ներկայութեան :

Դասախօսը հակիրճ պատմականը ըրաւ ողիմպիականներուն, բաղդատեց զանոնք մեր Նաւասարդեան խաղերուն հետ եւ զանազան հայ եւ օտար հեղինակներու գործերէն մէջբերումներ ընելով փաստեց որ մենք ալ ունեցած ենք մեր մշակոյթին չափ հին մարզական շարժում մը, ինչպէս Հելլադա։ Զանազան օրինակներով ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հին Յունաստանի ողիմպիականները անհրաժեշտութիւն մըն էին այդ օրերուն՝ երիտասարդութեան պահանջները գոհացնելու եւ անոնց տալու պէտք եղած Ֆիզիքական, մտային եւ հոգեկան կրթութիւն։ Հին Յոյները ազգայնացուցած էին այդ շարժումը ինչպէս մենք՝ Բագրեւանդէն մինչեւ Սիւնեաց աշխարհ։ Այս բոլորը կապեց մեր ժողովուրդի զանազան առաքինութիւններուն հետ, ուր ի յայտ կու գայ միշտ արմատական այն երեւոյթը, որ կը կոչուի ազգային։ Ցոյց տուաւ զանազան փաստերով մեր գրականութենէն, լեզուէն, կրօնքէն եւ թէ մենք ինչպէս այս բոլորին տուած ենք ազգային գոյն, որ հիմնական պատճառը եղած է անոնց պահպանման եւ յարատեւման : Եթէ, սփիւռքի մէջ կարենանք զանազան շրջաններու պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը նոյն օրէնքներով եւ միջոցներով մարզել եւ այս շարժումին տալ ազգային գոյն, օր մը նոր սերունդները երբ համախմբուին, պիտի կարենան աւելի դիւրին կերպով նոյն ձեւով մտածել :

Մեր ներշնչման մեծագոյն աղբիւրը պէտք է ըլլայ մեր ժողովուրդը։ Որքան ճանչնանք այն՝ աւելի պիտի սիրենք : Պէտք է սիրենք եւ ճանչցնենք զայն նաեւ օտարներուն։ Երբ օրը գայ եւ աշխարհի մեծերը հաշուեյարդարի նստին, չի բաւեր որ ժողովուրդներու առաջնորդները մեզ ճանչնան՝ մեր դատին արդար լուծում մը տալու համար. այլեւ ժողովուրդները մեզ ճանչնան, որոնց հովերանութեամբն, է որ ի վերջոյ առաջնորդները կ'առաջնորդուին։ Դասախօսութենէն վերջ տեղի ունեցաւ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Շուրջ հինգ տարի է վերաբացուած է Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը :

Միջազգային երկրորդ աղէտալի պատերազմէն վերջ, ներքին նորոգութիւններու համար առժամապէս փակ մնացած Հայ Մտքի այս խանձարուրքը, ընդառաջ երթալով մեր ազգայիններուն ալ փափաքին, բացաւ վերստին իր դռները հայ նոր սերունդին համար, եւ արդէն տուաւ կրկին դասեր շրջանաւարտներու վերջին երկու տարիներուն :

Վենետիկի պէս գեղարուեստական քաղաքի մը մէջ, — ուր մեծ արուեստագէտներ, մեծ բանաստեղծներ առած են իրենց ներշնչումը, — Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը մէկ դարէ աւելի շարունակ գործած է յօգուտ հայ ազգի զաւակներուն, կրթելով անոնց միտքը եւ հոգին, նրբացնելով անոնց ճաշակը եւ պատրաստելով փաղանգ մը հայ մտաւորականներու, որոնք իրենց անուրանալի դերը խաղցած են ազգային զանազան խաւերուն մէջ՝ հրապարակագրութեամբ, բարձր գրականութեամբ, քաղաքական գործունէութեամբ, արթնցնելով ամէն կողմ անկեղծ ու ճշմարիտ հայրենասիրութեան զգացումը, սէրը ազնիւին, բարիին եւ գեղեցիկին :

Ազգային այս մեծ վարժարանը, իր շքեղ դահլիճներով, իր լայն ու գեղազարդ սրահներով, իր ունեցած բազմազիմի առաւելութիւններով, իր տուած լուրջ դաստիարակութեամբ եւ ուսումնական նոր ծրագրով, պէտք է գրաւէ ուշադրութիւնը բոլոր հայ ծնողներու, որ առաջ ղրկելու իրենց զաւակները հոն՝ ուսկից ելած են երեւելի հայ դէմքեր, ինչպէս Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանները, Թովմաս Թէրզեանները, Մկրտիչ Աճէմեանները, Սրապիոն Թղլեանները, Արփիար Արփիարեանները, Դանիէլ Վարուժանները, Իսրայէլ Տիրունինները, Բարսեղ Շահպազները, Ետկար Շահինները, Կարապետ Ադամեանները, Վահրամ Փափազեանները, Գուրգէն Ալէմշահները, Յարութիւն Աճէմեանները, որոնք հայ գրականութեան, հայ հրապարակագրութեան, հայ երաժշտութեան, հայ թատրոնին, հայ քանդակագործութեան եւ հայ նկարչութեան տուած են ամենալայն մղում եւ զարգացում :

Անթիւ են յետոյ հայ բժիշկները, ճարտարագէտները, առեւտրականները, որոնք այս վարժարանին մէջ կրթուած՝ գրաւած են անցեալին մէջ եւ ներկայիս ալ կը գրաւեն աշխարհիս զանազան կողմերը պատուաբեր դիրք մը, իրենց անձին, իրենց ընտանիքին եւ իրենց ազգին համար :

Մուրատ Ռափայէլեանի առաւելութիւնները շատ են։ Հոս հայ տղան կը մեծնայ Հայ, կատարելապէս կը հրահանգուի իր մայրենի լեզուին մէջ, կը սորվի բացի դարուս գիտութիւններէն՝ նաեւ անգլիերէն, Ֆրանսերէն եւ իտալերէն լեզուները, կը ստանայ եւրոպական կրթութիւն, եւ աւարտելուն՝ կը ստանայ Լիկէոնական վկայական, որ իրեն իրաւունք կու տայ յաճախելու Եւրոպայի Համալսարանները։ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի վկայականը ճանչցուած է ոչ միայն իտալական կառավարութենէն, այլ նաեւ Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Զուիցերիոյ եւ ուրիշ ազգերու համալսարանական կազմակերպութիւններէն. հետեւաբար Մուրատ – Ռափայէլեանէն շրջանաւարտ մը, առանց պետական քննութեան ներկայանալու, կրնայ իսկոյն մտնել համալսարան եւ հետեւիլ իր նախասիրած մասնաճիւղին :

Հայ գաղութներու մէջ ցրուած հայ ծնողներ, փութացէք ապահովել ձեր զաւակներուն ապագան, արձանագրել տալով Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանը, փոխանակ զանոնք յանձնելու օտար դպրոցներու։ Վարժարանին տեսչութիւնը պատրաստ է ընդունելու աշակերտներու արձանագրութիւնները, բացառաբար այս տարի նոյնիսկ ուսումնական տարւոյն ընթացքին :

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1.— Կ'ընդունուին 10 – 14 տարեկան տղաքներ :

2.— Ամսաթոշակն է Իտալիոյ համար՝ 30.000 լիրէթ, Ֆրանսայի համար՝ 18.000 Ֆրանք, բրիտանական երկիրներու համար՝ 18 սթերլին, Ամերիկայի համար՝ 45 տոլար :

Որ եւ է դիւրութեան, զեղչի եւն. մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Direction du Collège Arménien
Moorat - Raphaël
Ai Carmini, VENISE, Italie

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

Եւ արհամարհանքս իր վրայ թափելով շարունակեցի.

— Մեծ հօրեղբայրս՝ Ճօրճ, գիտէք, մեծ մօրաքոյր Ճէնին ամուսինը, արդէն մահճակալներուն կլոր գուները կը շինէր :

Չիչեսթըր – Փեթիկրիւն կատղեցաւ.

— Երիտասարդ տիկին, խորհուրդ կու տամ որ չափաւորէք ձեր խօսքերը :

Փոխանակ պատասխանելու՝ յօրանջեցի։

— Ինչ խայտառակ ...

Զինքը ընդմիջելով.

— Վստահ եղէք որ վրաս պոռալով բան չէք շահիր, պարզապէս ժամավաճառութիւն կ'ընենք։ Ստորագաս պաշտօնեաներու հետ խօսելու մտադրութիւն չունիմ : Շատ տաղտուկի եւ ժամավաճառութիւն խնայած պիտի ըլլաք, եթէ զիս ուղղակի Սըր Էօսթէյս Փետլըրի մօտ առաջնորդէք։

— Սըր Էօս ...

Ուղղակի ապշած էր։

— Այո, Սըր Էօսթէյս Փետլըրին մօտ, ըսի։

— Նե.. նե.. րողութիւն :

Ճագարի նման դուրս ցատկեց սենեակէն։ Եւ ես համբերութեամբ սպասեցի թշնամիիս վերադարձին։ Երբ կրկին մօտս եկաւ, այս անգամ աւելի զգաստ էր :

— Այս կողմը կու գա՞ք, Օր. Պետինկ-Ֆիլտ։

Հետը միասին սանդուղներէն վեր բարձրացայ։ Սենեակի մը դուռը բախեց։ Ներսէն մէկը «մտէք» ըսաւ։ Բացաւ դուռը եւ նշան ըրաւ որ ներս մտնեմ :

Սըր Էօսթէյս Փիտլըր ոտքի ցատկելով զիս բարեւեց ժպտադէմ եւ ձեռքս սեղմեց ջերմագին.

— Օր. Պետինկֆիլտ, երջանիկ եմ ձեզ տեսնելուս համար. Նստեցէք։ Ձեր ճամբորդութենէն յոգնած չէ՞ք։ Լաւ ուրեմն։

Դիմացս անցաւ։ Իր շարժումները այնքան բնական էին որ պահ մը շփոթութեան մատնուեցայ :

— Իրաւունք ունէինք ակնդելու որ ձեզ ուղղակի քովս բերէին, շարունակեց ան։ Մինքս յիմարին մէկն է։ Ճարտար դերասան, բայց յիմար։ Վարը ձեր տեսած անձը Մինքսն էր :

— Այդպէ՞ս էր, ըսի տկար ձայնով մը։

— Այժմ անցնինք դէպքերուն։ Որքա՞ն ատեն է որ գիտէք թէ ես եմ «գնդապետ»ը, ըսաւ Սըր Էօսթէյս զուարթ շեշտով մը։

— Այն վայրկեանէն սկսեալ երբ Փեկէթ ըսաւ որ ձեզ տեսեր է Մարլոյի մէջ, մինչ կ'ենթադրուէր թէ դուք Գան կը գտնուիք։

Սըր Էօսթէյս գլխով տխուր շարժում մը ըրաւ։

— Այո, բան չհասկցուեցաւ անշուշտ։ Իր ամբողջ միտքը կեդրոնացուցած էր իմանալու համար թէ զինքը ճանչցա՞յ արդեօք։ Ինքն իրեն բնաւ հարց չտուաւ թէ ինչ կ'ընէի հոն։ Իսկական ճախորդութիւն մըն էր այդ։ Հակառակ անոր որ ամէն բան լաւ կազմակերպուած էր։ Զինքը Ֆլորանս ճամբեցի, պանդոկատիրոջ ալ յայտնեցի որ Նիս կը մեկնիմ մէկ երկու օրուան համար։ Յետոյ մինչեւ ոճիրին յայտնուիլը Գան վերադարձած կ'ըլլայի։ Այսպէսով որեւէ մէկը պիտի չիմանար Ռիվիէռայէն մեկնիլս :

Կը շարունակէր խօսիլ շատ բնական եւ անզգայ եղանակով մը։ Դիւրաւ կ'ըմբռնէի որ այդ ամէնը իրականութիւն էին, որ դիմացս նստող մարդը խորամանկ ոճրագործ էր, «գնդապետ»ը։ Վերյիշեցի տեղի ունեցած զանազան դէպքերը։

— Դուք էիք ուրեմն, որ ուզեցիք «Քիլմորտըն»էն ծովը նետել զիս, ըսի մեղմ ձայնով։ Ուրեմն այս գիշերը Փեկէթը հետապնդողը դուք էիք։

Ուսերը ցնցելով.

— Ներողութիւն, սիրելի աղջիկս, անկեղծօրէն ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ։ Ձեզ միշտ սիրած եմ, սակայն դուք գործերուս շատ միջամուխ կ'ըլլաք։ Չեմ կրնար հանդուրժել որ փոքրիկ աննշան աղջնակ մը ծրագիրներս տակն ու վրայ ընէ :

— Կը խորհիմ թէ ձեր ամէնէն մտացի ծրագիրն այն էր որ գործադրեցիք Ջրվէժին մէջ։ Կ'երդնում որ հաստատ համոզուած էի թէ դուրս ելած ատենս դուք տակաւին պանդոկ էիք։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

Հանդերձ Բուլկանինի ճառին բացասական կողմերը, միշտ լաւատես են, մատնանշելով բաց ձգուած դռները, եւ կը կարծեն թէ ռազմավարութիւն մըն է ապագայ հանդիպումներէն առաջ։ Նաեւ ներքին մտահոգութիւններ՝ ժողովուրդին տկար չնկատուելու համար, երբ տասնեակ տարիներ ամէն ջիջում ներկայացուած էր իբրեւ տկարութեան նշան։

***

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, Բուլկանինի ճառէն ետք, Այզընհաուըր յայտարարեց թէ ըստ իր կարծիքին խորհրդային վարչապետը դուռը չէ գոցած բանակցութեանց առջեւ եւ թէ կարելի է դեռ խօսիլ նոյնիսկ «օդային հակակշիռին» մասին։ Ամէն պարագայի մէջ Մ. Նահանգները պիտի քննեն ամէն օգտակար առաջարկ, եւ իրենց կողմէ նոր ծրագիր մը պիտի ներկայացնեն զինաթափութեան մասին, Օգոստոս 29ի ՄԱԿի փորձագէտներու ժողովին։ Գալով հիւլէական ռումբի վերջին փորձին, երբ ամիսներէ ի վեր ոչ մէկ փորձ տեղի ունեցած էր Խ. Միութեան մէջ, չի կրնար նշանակել անպատճառ դիրքի փոփոխութիւն մը։ Բնական է որ այդ աշխատանքները շարունակուին, մանաւանդ երբ սկսուած են, մինչեւ որ միջազգային լուծում մը գտնուի։

× Նոյն ասուլիսին ընթացքին, նախագահը խօսեցաւ նաեւ չինեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին։ «Այնքան ատեն որ Զինաստանը դատապարտուած մնայ իբրեւ նախայարձակ, անկարելի է նկատի առնել Փեքինի կառավարութեան ճանաչումը։ Ներկայ պայմաններուն մէջ կարելի է արտաքին նախարարներու հանդիպում մը, սակայն դեռ շատ կանուխ է վարչապետներու տեսակցութեան մը մասին մտածելու»։

***

ԺԸՆԵՒԻ մէջ երկուշաբթի օր պիտի բացուի «հիւլէի խաղաղ գործածութեան համագումարը» ուրուն կը մասնակցի Խ. Միութիւնը, մօտ ութսուն գիտնականներով։

ԺԸՆԵՒԻ չինեւամերիկեան բանակցութիւնները նոր դժուարութեանց յանդած ըլլալով, երկու պատուիրակութիւնները որոշեցին յետաձգել խօսակցութիւնները յառաջիկայ շաբթուան։ Երկուշաբթի կը վերսկսին, քննելու համար 40 Ամերիկացիներու վերադարձին խնդիրը, որ տարակարծութեանց առիթ տուած էր։ Փեքին կ'ուզէ որ չինացի բոլոր ուսանողները վերադառնան հայրենիք, որուն Ուաշինկթըն կը պատասխանէ՝ «չենք կրնար ստիպել, ազատ են չվերադառնալու»։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Անահիտ Պուռնազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ս. Փաշաեան և զաւակները (Լոնտոն), Տէր եւ Տիկին Ն. Օգանեան (Փարիզ) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռայրին եւ քրոջ զաւկին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՌՆԱԶԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան առեն անպայման կցել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։ Հակառակ պարագային կարելի չէ ընթացք տալ։

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխութեան ծախսն է հարիւր ֆրանք։

Այս առթիւ կրկին կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ անյապաղ փակեն իրենց առկախ հաշիւները։ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Մաթիլտ Միքջեանի մահուան առթիւ Տիկ. Աննիկ Սարաճեան կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. Ֆ. Կ. Խաչի Օգնութեան կայանի հիւանդութեան եւ հազար ֆրանք Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութեան։ Ստանալ Յառաջէն։

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Պապայեանց
Պերճուհի եւ Վահէ Պօղոսեան
Ժանի, Ջիջի եւ Միքայէլա
Տէր եւ Տիկին Ժան տը Քօսթեր (Պելժիկան Քօնկօ)
Տէր եւ Տիկին Տունեաք (Ալժէ)
Տէր եւ Տիկին Լեւոն Նալեան եւ զաւակը՝ Արշաւիր
Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պօղոսեան
Պ. Զարեհ Պօղոսեան
Այրի Տիկին Տիգրանուհի Պօղոսեան - Մարեան (Պրիւսէլ)
Տէր եւ Տիկին Օթօն Հէքիմեան եւ զաւակները
Ալեք Հէքիմեան (Լոնտոն)
Օր. Հէքիմեան (Լոնտոն)
Տր. Մանուկ Խանպէկեան եւ ընտանիքը
Տէր եւ Տիկին Եղիկեան
Այրի Տիկին Ա. Պալըքճեան
Ճինկէօզեան ընտանիք (Թեհրան)
Կիւրեղեան ընտանիք (Գահիրէ)
Կիւրեղեան ընտանիք (Ալզօլօ)
եւ բոլոր պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, հարսին, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՄԱՐԳՐԻՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կիւրեղեան)

դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Միլանօ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան՝ Տէսինի մասնաճիւղի։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Լամարկի մօտ զովասուն ծառաստաններու մէջ։

Կը խօսին՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։ Երգ ու արտասանութիւն Զօհրապ Մուրատեան, Ստեփան Պօղոսեան (Փարիզէն)։ Տարօնի աւանդական, գեղջկական պարեր։ Պիտի պարեն Մուշի Շորոր, Ճարխուշտա, Թոնօքի եւ շատ մը անակնկալներ։

Առատ կերուխում։

Կը հրաւիրենք Տէսինի եւ շրջակայքի հայրենակիցներն եւ հայութիւնը։

Մուտքը ազատ է։

Երթեւեկը ապահովուած է։

Անձրեւի պարագային տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի եւ իր զաւակներուն փափաքին համաձայն, այս կիրակի, Լիոնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ուր Լուի Պլան, հանգուցեալ Վարդան Յովհաննէսեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի։

Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկսուելուն առթիւ ոչխար մը մատաղ կ'ընեն, որուն օրհնութիւնը պիտի կատարուի նոյն օրը յաւարտ պատարագի։

Տ. ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Սէն Շամոնի եւ Սէն Էթիէնի Հայր. Միութեանց, կը տօնուի Տարօնի նահատակման քառասնամեակը։

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին Սէն Շամոնի Հայ կաթոլիկներու վարդապետ Մեսրոպ Եոլդարտաշեանի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Պ. ԳՐ. ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը խօսի Պ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Պիտի արտասանեն ու երգեն Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան (Փարիզէն) եւ Ստեփան Պօղոսեան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, աւուր պատշաճի։ Մուտքը ազատ է

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրիւի, ՍԹ. Հ. Միութեան։ Այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Կուհայի Տրիփիէի ծառախիտ անտառին մէջ։

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Պ. Յ. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժինը բարձրախօսով։ Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ ֆրանսական պարեր ու անակնկալներ։ Փափաքողները կրնան իրենց երգապնակները միասին բերել։ Առատ կերուխում, մատչելի գիներով։ Կը հրաւիրենք շրջանի բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՆԴԷՍ - ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Համախարբերդցիական Միութեան, Վալանսի մասնաճիւղի կողմէ, այս շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 25 ռիւ Պէլ Իմաժ։

Ինչպաս Խարբերդցի կարօտեաններու այս առթիւ սիրով կը հրաւիրենք Վալանսի հայ հասարակութիւնը։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռուսումնասիրացի Մարսէյլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Օգոստոս 14ին ամբողջ օրը։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ. — Արդէն հաղորդած էինք որ այս ամառ Ֆրանսայէն որոշ թիւով Հայեր պիտի կարենան այցելել Հայաստան։ Այս առթիւ ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Օգոստոսին, Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին ՖՐԱՆՍԱՀԱՊԱՏԱԿ Հայեր պիտի կարենան երթալ Հայաստան իբրեւ զբօսաշրջիկ։ Փափաքողները իրենց անցագրերը եւ չորս նկարներ պատրաստելով կրնան դիմել Պ. ՆՈՒՊԱՐ ՑԱԿՈԲՕՖի։

168, Rue du Temple
Métro Temple ou République
Tél. TUR. 64-96

Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 13էն 15, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 18էն 20։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին։ Արձանագրութիւնները լրացած են։

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թադէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հեռախօս Թրիւ 27-35։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի Ա. խումբի մանուկները, շոգեկառքով Փարիզ Մոնփարնասի կայարանը պիտի վերադառնան, այս կիրակի, ժամը 18.14ին։ Հետեւաբար կը խնդրուի ծնողներէն նոյն ժամուն գտնուիլ Մոնփարնասի կայարանը։

Բ. խումբը պիտի մեկնի երկուշաբթի առաւօտ, 8 Օգոստ., Փարիզ, Մոնփարնասի կայարանէն։ Ժամադրավայր ժամը 8-ին, Կրանտ Լիգնեի կիշէններուն առջեւ։

Հ. Կար. Խաչի Կեդր. Վարչութիւն

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 - 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 - 57 տարեշրջանին համար։

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը ուրախութեամբ արձանագրած է Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեանի փափաքը Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան սկսուելուն առթիւ ոչխար մը մատաղ ընելը։

Այս գեղեցիկ օրինակին Ազգ. Միութիւնը կը թելադրէ որ բոլոր Լիոնի եւ Շրջ. բարեպաշտ հայ ժողովուրդը հետեւի, փոխան մատաղի շինութեան ֆոնտին բերելով իրենց նուէրները։ Ամէն օր կէս օրէ վերջ կարելի է իրենց փափաքած գումարը յանձնել եկեղեցւոյ խորհրդարանը փոխան ստացագրի։

Ի դիմաց Լիոնի Ազգ. Միութեան՝ դիւանը

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

Հայաստանեան երաժշտական կտորներ, երգերու եւ դաշնակի համար։

Ստացած ենք քիչ քանակութեամբ։

Կենաց երգ, Ա. Աճէմեան եւ Է. Խաչատուրեան 60։ Մանկական չորս երգ, երկձայն խմբի համար, Ազատ Մանուկեան, 150։ Երթի քայլերգ, Ա. Աթայեան 150։ Կոնցերտային Ռոնդո՝ դաշնակի եւ սէմֆոնիկ նուագախումբի համար 250։ Կապրիչիօ՝ դաշնակի համար, Ա. Բաբաջանեան 100։ Մեքենավարի երգը՝ Վ. Տիգրանեան 100։ Բալլադ, Սասունցի Դաւիթ էպոսից, Մ. Միրզաեան 150։ Պոէմ եւ Սկերտօ, ջութակի եւ դաշնակի համար։ Ա. Խնդոյեան 150։ Պրելիւտ դաշնակի համար Ն. Բաղդասարեան 50։ Մանկական Երգեր, երգի եւ դաշնակի համար 125։ Երգեր Մանուկներու համար, Սուսաննա Գալիկեան (16 երգեր) 500։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 7 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7744 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3155

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՈ, ԴՊՐՈՑ ՄԸ

*

Անոնք որ կը կարծէին թէ Մարսէյլի գաղութը ծերացած կամ քարացած է, անշուշտ խորապէս հրճուեցան, տեսնելով Համազգային ընկերութեան եւ ճեմարանի հանգանակութեան փայլուն յաջողութիւնը։

Աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք, հաւաքուած՝ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն։

— «Եթէ երկու ամիս առաջ հազար հոգի կար Համազգայինի եւ իր ճեմարանի մասին տեղեկութիւն ունեցող, այսօր հինգ, տասը հազար հոգի կայ։

Եթէ երկու ամիս առաջ միայն հարիւր հոգի կար հայկական դպրոց մը ունենալու մասին մտածող, այսօր հինգ-տասը հազար հոգի կայ»։ (*Կ. Փօլատեան*, «*Յառաջ*», 3 Օգոստոս)։

Ուրեմն, ոչ միայն խանդավառութիւն եւ գոհունակութիւն, այլ եւ ձգտում՝ աւելի հիմնական պահանջ մը գոհացնելու.

— «Հայկական դպրոց մը Մարսէյլի մէջ, նախ փոքր, հետզհետէ մեծցնելու համար։ Այդպէս սկսան Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան, քսանեւհինգ տարի առաջ, Պէյրութի մէջ»։

Զափազանց լաւատեսութի՞ւն։

Բայց ահա պերճախօս իրողութիւն մը, — աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք, յոբելեանի մը առթիւ։

Դեռ չենք հաշուեր Փարիզի բաժինը, նոյնքան գնահատելի։

Տարիներէ ի վեր կը յուզուի այս խնդիրը, — միջնակարգ վարժարան մը Մարսէյլի մէջ, ինչպէս ունի Փարիզը։

Եւ կամ եռամեայ դասընթացք մը, աստիճանաբար ճեմարանի վերածուելու մտքով։

Վերջապէս «դպրոց մը, նախ փոքր, հետզհետէ մեծցնելու համար», ինչպէս կ'ըսէ մեր աշխատակիցը։

Գաղութին ուժերէն վեր չէ այս ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ հաւատք եւ աշխատանք։

Երբ ափ մը վարդապետներ ճեմարան կը պահեն, տոկալով ամէն դժուարութեան, պատճառ չկայ որ աշխարհականները անճրկին։ Մանաւանդ որ, իրենց կռնակն ունին «լոյսի ծարաւ ժողովուրդը»։

Կը կարծենք թէ Համազգային Ընկերութեան Կեդր. վարչութիւնը կրնայ բաժին մը տրամադրել հանգանակուած գումարէն, իբրեւ սկզբնական դրամագլուխ։

Փալանճեան Ճեմարանին հիմն ալ այդպէս դրուեցաւ, Կ. Խաչի տրամադրած վարկով եւ պատահական նուէրներով։

Կարեւորը այն է որ ափ մը քաջեր ստանձնեն գործին նախաձեռնութիւնը։ Եւ կամ Համազգային ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը ձեռնարկէ գլուխ անցնի։

Որքան ալ ուշացած ըլլան, վհատելու պատճառ չկայ։

Թերեւս յապաղումն ալ օգտակար եղաւ։

Քննադատները արթնցան եւ փորձառութիւն ստացան։ Կրնան գործնապէս դատել ամէն բան։

Եւ յետոյ, ամէնէն անտարբերն ալ ըմբռնեց թէ կը գտնուին ստիպողական պահանջի մը առջեւ։

Խնդիրը կապ ունի հարիւրաւոր երիտասարդներու փրկութեան հետ։

Ինչ որ կարելի է Փարիզի համար, աւելի դիւրաւ կրնայ կատարուիլ Մարսէյլի մէջ, ուր գաղութը աւելի համախումբ վիճակ մը կը ներկայացնէ։

Երբ հինգ-տասը հազար հոգի դպրոց մը բանալու մասին կը մտածեն, կը նշանակէ թէ ճամբան կէս առ կէս հարթուած է։

Եւ երբ երիտասարդներ են որ ձայն կուտան, յառաջ նետուելով ջլապինդ, լոյսը շուտ կը ծագի։

Ո՞ր սառը կրնայ դիմանալ երիտասարդութեան կրակին։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՓԱԿԵՑ ԻՐ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԸ

*

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանքեւթիւնուլեան համաձայնութեանց վաւերացումէն ետք Ֆրանսական Ծերակոյտը գումարեց վերջին նիստ մը, Ուրբաթ գիշեր, շարք մը ընթացիկ հարցերու քննութեան եւ այս շրջանի փակման արարողութեանց յատկացուած, որմէ ետք նախագահ Մոնէրվիլ ողջերթի մաղթանքներ ընելով յայտնեց յաջորդ շրջանի բացման թուականը՝ 4 հոկտ.։

Ազգ. Ժողովը իր կարգին, նոյն գիշեր փակեց նստաշրջանը։ Եօթը ամիս աշխատանք, 140 նիստ, 120 նոր օրէնքներ, երկու ամիս արձակուրդ — եթէ մինչ այդ բացառիկ նիստի չհրաւիրուի — եւ ժամադրութիւն՝ հոկտ. 4ին, սկսելու համար շարք մը կարեւոր խնդիրներու քննութեան, ինչպէս սահմանադրական օրէնքներու բարեփոխումը, Հիւս. Ափրիկէի խնդիրները եւ միջազգային կացութիւնը որ անկասկած նորութիւններ արձանագրած պիտի ըլլայ երկու ամիսներու ընթացքին։ Եւ դեռ խորհրդարանական պառլերակութեան այցելութիւնը՝ Խ. Միութեան։

Այս վերջին նիստին, տակաւին մնացած շարք մը խնդիրներու առթիւ վիճաբանութենէ եւ քուէարկութենէ ետք — ելեւմուտի, հողագործ ընտանիքներու նպաստի եւն. հարցերուն վերաբերեալ — վարչապետ Ֆոռ զեկուցանեց կառավարութեան 164 օրերու գործունէութեան մասին, շեշտելով հետեւեալ կէտերը։

— Ֆրանսան տնտեսական դետնի վրայ վերելքի մէջ է, տարուէ տարի մուտքը 700 միլիառ ֆրանքի յաւելում մը կ'արձանագրէ։ Արտադրութիւնը 1953ի վրայ մօտ քսան առ հարիւրով աւելցած է։

— Հիւսիս. Ափրիկէի խնդիրներուն լուծումը կառավարութեան հիմնական աշխատանքներէն մին է։ Թունուզի ներքին ինքնավարութիւնը խոր գոհունակութիւն կը պատճառէ։ Ալժերիոյ մասին, «Ֆրանսական ամբողջականութեան» սկզբունքը միայն ի զօրու է։ Մարոքի մէջ պէտք է որ առաջ ստեղծել համաձայնութեան եւ հաշտութեան մթնոլորտ մը, սակայն Ֆրանսան տկարութիւն ցոյց պիտի չտայ։ Պէտք է վստահութիւն ունենալ մարդկան կրանիվալի վրայ, ինչպէս կառավարութիւնը ունի, անվերապահ կերպով։ Կը սպասուի մէկ օրէն միւսը անոր զեկուցում – ծրագիրը, յատուկ քաղաքականութեան մը որոշման համար։ Ամէն պարագայի մէջ ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ ուրեմն խորհրդարանը, Մարոքի մէջ «կատարուած իրողութեան մը» առջեւ պիտի գտնուին եւ վերամուտին, ամէն կարեւոր որոշում պէտք է ստանայ ազգ. ներկայացուցիչներու հաւանութիւնը։

— Արտաքին քաղաքականութեան առթիւ՝ «Ժընեւի ոգին» հետզհետէ կը ծաւալի։ Հիւլէական ուժի խաղաղ գործածութեան համար Ֆրանսան, ինչպէս նախապէս, ամէն միջոց ի գործ պիտի դնէ յանուն մարդկութեան բարօրութեան։

— Վերամուտին խորհրդարանի առաջին նպատակակէտը պէտք է ըլլայ սահմանադրութեան բարեփոխումը, որպէսզի կառավարութիւնները նախաձեռնութիւնն ունենան աւելի հաստատուն դառնալու։

Երեսփոխանական ժողովի կառավարական մեծամասնութեան ջերմ ծափերը, վարչապետին ճառէն ետք, կ'ապացուցանեն որ Էտ. Ֆոռի քաղաքականութիւնը հաւանութիւնն ունի Ազգ. Ժողովին։

ՍԷՆ – ՆԱԶԷՐԻ ՓԷՆՀՈԷԹ *գործարաններու աշխատաւորութեան եւ տնօրէնութեան միջեւ յարաբերութիւնները կրկին լարուեցան։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԴՐԱԽՏ ԵՒ ԴԺՈԽՔ

Համով – հոտով պատմութիւն մը՝ Լոնտոնի *Թայմզ*էն։

Պատուելի Ճ. Բեզընդ, վերատեսուչ Քէմպրիճի Ս. Յովհաննու Քոլէճին, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Օքսֆորտի մէջ, եկեղեցական ժողովի մը առթիւ.

— «*Դժոխքի աւանդական պատկերները արդի մարդուն կ'երեւան հիւանդ ուղեղներու արդիւնք, իսկ Դրախտի պատմութիւններէն մահացու ձանձրոյթ մը կը բխի*»։

Աւելի ընդլայնելով իր միտքը, անգլիացի պատուելին կը շարունակէ.

— «*Պէտք է բոլորովին մէկդի դնել այս միջնադարեան պատկերացումը։ Այդ է միակ միջոցը իրականութիւն պարզելու յաւիտենական կեանքի վերաբերեալ յոյսին զոր կ'ուսուցանէ մեր կրօնը։ Այսօր շատեր կը խորշին Դժոխքի թունդ նախնական ըմբռնումէն եւ շատ քիչերը կը հրապուրուին Դրախտի ըմբռնումէ մը որ ոչ մէկ ցանկալի բան կը պարգեւէ արդի մարդուն*»։

Հասկցա՞ք թէ «բանը ինչումն է»։

Ուրեմն պատուելին կ'ուզէ արդիական պատկերացում Դժոխքի եւ Դրախտի։

Եթէ Հայ մըն ալ ներկայ ըլլար այդ եկեղեցական ժողովին եւ անգլերէն գիտնար, ի՛նչ վառ գոյներով պիտի ներկայացնէր արդիական Դժոխք մը, «չքեղ եւ ննձախընթաց»։—

Հարիւրաւոր երախաներ սնտուկներու մէջ գամուած եւ ջուրը նետուած, Սեւ Ծովու ափերուն վրայ։ Կամ թունաւորուած՝ հիւանդանոցներու մէջ։

Հազարաւոր կիներ, մանուկներ եւ պառաւներ խոշտանգուած, լլկուած եւ հրրկիզուած՝ մարագներու, գոմերու, եկեղեցիներու կամ իրենց տուններուն մէջ։

Ուրիշ հազարաւորներ գետը նետուած կամ անդունդն ի վար գլորուած։

Անհամար երիտասարդներ իրարու կապուած երկ-երկու, չորս-չորս, եւ ջարդուփշուր սպաննուած կացինով, դաշոյնով եւ սուրով։ Բիրերով։ Քարերով կամ հրացանի կոթերով։

Ամբողջ գիւղեր եւ քաղաքներ խարոյկի վերածուած՝ թնդանօթի կրակին տակ։

Եթէ այսքանը պատմած ատեն յանկարծ նուաղէր, կրնար թելադրել որ կարդան եւ հնչուն շարժանկարի վերածեն Ճէյմս Պրայսի գիրքը եւ ուրիշ անհամար վկայութիւններ։

Արդարեւ, ի՞նչ կ'արժէ աւանդական Դժոխքը այս իրականութեան դիմաց, իր երեւակայական սատանաներով, կարմիր բոցերով եւ երկժանիներով։

Ինչ կը վերաբերի Դրախտին արդիացման, դարձեալ կրնան դիմել օսմանեան պատմութեան, իբրեւ անսպառ աղբիւր։

Մնաց որ Արեւելքն ու Արեւմուտքը մրցումի ելած են արդէն, «մահացու ձանձրոյթ»ը տեւական երանութեան մը վերածելու համար։

Պատուելին եթէ ի վիճակի չէ Մուսաւոր Արեւելք հանդիպելու եւ հուրի – փերիներու յիշատակարանը պրպտելու, կրնայ զբօսական պտոյտ մը կատարել դէպի Հոլիւուտ։

Ես վստահ եմ որ այն ատեն կարօտով պիտի փնտռէ աւանդական Դրախտը, իր այնքան միամիտ երեւակայութեամբ։

ՎԱՀԷ

ԲՈՒԼԿԱՆԻՆ ՍՐԲԱԳՐԵՑ ԻՐ ՆԱԽՈՐԴ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

★

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, բացառիկ նիստին փակումէն առաջ, միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կը հաստատէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց մասին։ Անկանխալ մը չէ, կը սպասուէր, եւ մեծ բան չի փոխեր կացութենէն։ Թէեւ, Գերագոյն Խորհուրդը իր բանաձեւով, քիչ մը աւելի առաջ կը մղէ կառավարութիւնը «սիրալիր քաղաքականութեան» ճամբուն վրայ, դնէ խորհրդային ժողովուրդներու աչքին։ Արդարեւ զեկոյցը որ հրատարակուեցաւ բաղմաթիւ ճառերէ ետք, — գրեթէ բոլորն ալ միջազգային համագործակցութեան անհրաժեշտութեան մասին. — կ'ըսէ ի մէջ այլոց. «Ժընեւի ժողովը պէտք է նկատել մարդկութեան համար նոր դարաշրջանի մը սկիզբը, ձեռք բերուած են դրական արդիւնքներ, եւ կը յուսանք որ արտաքին նախարարներու ժողովը պիտի ընէ աւելին»։ Խ. Միութիւնը պէտք է շարունակէ իր խաղաղութեան եւ միջազգային կացութեան բարւոքման ի նպաստ քաղաքականութիւնը։

Ինչպէս ըսինք անակնկալ մը չէ քուէարկուած բանաձեւը, սակայն իսկական անակնկալ մը կը նկատուի մառեշալ Բուլկանինի նոր ճառը։ Հաղորդած էինք նախկին յայտարարութեանց շարք մը կէտերուն թողած բացասական տպաւորութիւնը Արեւմտեան շրջանակներու վրայ. կարծէք ինքզինք սրբագրելու մտահոգութեամբ, վարչապետ Բուլկանին եւ դարձ մը կ'ընէ ճշդում մը կատարելու պատրուակով։ «Զըսի թէ կը մերժենք ուշի ուշով քննել նախագահ Այզընհաուըրի օդային հակակշիռի եւ զինուորական դաղտնիքները փոխանակելու մասին ըրած առաջարկը։ Թղթակիցները դժբախտա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՉ

Նախորդ ամսուան 17ին, մեր նախագահութեան տակ գումարուած եպիսկոպոսական ժողովը, յետ երկար խորհրդակցութեան, նկատելով որ Հոգելոյս Գարեգին կաթողիկոսի մահէն ասդին անցած երեք տարիներու ընթացքին կարելի չէր եղած կաթողիկոսական ընտրութիւն կատարել՝ կողմերու մէջ տիրող տարակարծութեանց եւ անհաշտ ոգիի պատճառով, նկատելով որ, Հայրապետական Աթոռը աւելի երկար թափուր թողուլ խիղճի եւ պարտականութեան հարց է, միաձայնութեամբ ընտրութեան օր որոշեց յառաջիկայ հոկտեմբերի 14ը։ Ընտրութեան համար որոշուած այս թուականը վերջնական է եւ անյետաձգելի։ Եւ որպէս զի որոշուած թուականին կարելի ըլլայ ընտրութիւնը յաջողութեամբ վերջացնել, օգտակար եւ անհրաժեշտ կը նկատենք անդրադարձ ակնարկ մը նետել անցեալին մէջ տեղի ունեցած կաթողիկոսական ընտրութեանց շուրջ, որոնք ընդհանրապէս կատարուած են համաձայնաբար եւ գրեթէ միաձայնութեամբ։ Եւ նկատելով որ, ընտրութեան տարիներու յետաձգման պատճառը եղած է կողմերու մէջ տիրող անհամերաշխ եւ անզիջող ոգին, ցաւալի այս կացութեան առջեւ խիղճի պարտք եւ պարտաւորութիւն կը զգանք անգամ մը եւս կոչ ընել բոլորին, որ առաջնորդուած իմաստութեան ոգիէն եւ տոգորուած հաշտարար ու խաղաղասէր զգացումով, կարելի բոլոր միջոցներու դիմեն, ստեղծելու համար բաղձացուած համերաշխութեան դետինը, տեղի չտալու համար նոր բարդութիւններու, նոր երկպառակութեանց եւ ուժերը ջլատող բաժանումներու, նման նախորդ ընտրութիւններուն, եւ փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ համերաշխութեամբ յառաջիկայ հոկտեմբերի 14ին կատարեն կաթողիկոսական ընտրութիւնը, ի շահ Աթոռին եւ ի պատիւ մեր ազգին։

Հայրական օրհնութեամբ՝
ԽԱԴ ԱՐՔ. ԱՃԱՊԱՀԵԱՆ
Կաթողիկոսական Տեղապահ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

« ԳԱԶԱՆԸ ԱՍՏՈՒԱԾ ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ»

*

Երկար մտածեցի այս գիրքին մասին, տպաւորութիւն մը արձանագրելու համար: Շփոթութեան մատնուեցայ: Հեղինակը Արեգ Տիրազան, Պոլսահայ գրող մըն է: Իր ստորագրութեան շատ անգամ հանդիպած էի պոլսահայ գրական հաւաքածոներուն եւ տարեգիրքերուն մէջ: Ինչ որ կարդացած էի իրմէ յատկանշական տպաւորութիւն մը ձգած չէր վրաս: Այս հատորը սակայն մեծ ուշադրութեամբ կարդացի: Երկրորդ ու երրորդ անգամ կրկին թերթատեցի: Ու չկրցի արդարացնել վէպ տիտղոսը, զոր հեղինակը տուած է Գազանը Աստուած մը կ'ուզէ խորագրով այս գիրքին: «Վերջին մարդու յայտնատեսական այս առասպելը» բառերով կը վերջացնէր հեղինակը իր ձօնը, զոր ազնուաբար կ'ընէր ինծի: Կրկին ու կրկին կը թերթատեմ եւ կը փորձեմ բացատրութիւն մը տալ: Ի՞նչ մեղքս պահեմ, առաջին անգամն է, որ ինծի կը տրուի կարդալ նման գիրք մը, որ «վէպ» ըլլալէ աւելի «առասպել» ըլլալէ աւելի ներաշխարհի մը քնարերգութիւնն է: Բայց ո՛չ նման այն ներաշխարհին, որ տաղանդաւոր Ինտրայինն էր:

Տարիներ առաջ Եղիա Տէմիրճիպաշեանին գրականութիւնը խորհրդաւոր նկատած էինք: Աւելի վերջերը Եղիային աշակերտներէն, Եդ. Գոլանճեան եւ Լ. Էսաճանեան, էջեր՝ մանաւանդ քերթուածներ կարդացած էինք: Ինտրան չորրորդ դէմքն էր այդ խումբին մէջ: Ամէնէն վերջը ցանկը կը փակէր Յ. Օշական: Յիշուած այս անունները խորհրդապաշտ գրականութեան ներկայացուցիչները կը ներկայանային, այդ գրական արուեստին բոլոր խորհրդաւոր կողմերով, ըլլան անոնք դրական կամ բացասական գիծեր:

Երբ կարդացի Արեգ Տիրազանի «Գազանը Աստուած մը կ'ուզէ» հատորը, այլեւս չա՛տ պարզ, չա՛տ յստակ, չա՛տ տրամաբանական գտայ յիշուած բոլոր հեղինակները:

Ժամանակին Ինտրա ընդարձակ յօդուածաշարքով մը, «Բիւզանդիոն»ի մէջ, մանրամասն մեկնաբանութիւն մը կու տար իր «Ներաշխարհ»ին, ինչ ինչ հատուածները լուսաբանելու համար: Պիտի խնդրէինք Արեգ Տիրազանէն, որ նոյն փորձը ընէր իր «վէպ»ին համար:

Վէպը գրական սեռ մըն է, որուն մէջ մարդկային նկարագիրներ կը յայտնուին եւ սիրային դրուագներ կը պատմուին: Ներքին բախումներ տեղի կ'ունենան եւն. եւայլն: Իզուր փնտռեցի այս նոր «վէպ»ին մէջ նման երեւոյթներ: «Ներաշխարհ»ի բովանդակութեան հետ բաղդատութիւն մը փորձեցի, դարձեալ ի զուր: Գտայ սակայն քանի մը պարբերութիւն, որոնք յստակ գաղափար մը կու տան հեղինակին մտածումին, խորհրդածութիւններուն, երազներուն, ցնորքներուն ու տեսիլքներուն: «Մարդը հրաշագործ կարողութիւններու բարդոյթ մըն է. պէտք է պարզել անոր բոլոր ծալքերը ճշմարտութեան լոյսին:

«Արարչագործել քաոսը որ մեր ընդերքին մէջ կը տուայտի: Դէմք տալ անոր, մարմին հագցնել եւ նիւթական գոյութեան իրաւունք հաստատել ընթացող ժամանակի հետ:

« Ես պատրաստ եմ կրելու վեհագոյն այս խորհուրդը: Կ'ուզեմ ըլլալ դեռ ոգեղէն կշռոյթի առանցքը, վերասլաց մտածումը, կատարը անհունին մէջ մխրճուած...: Եւ ահա կատարը, տեսիլքի... սարը... կրկներեւոյթը հոգիիս»: (էջ 55-56):

Փոխանակ «վէպ» տիտղոսը տալու, կարելի էր ըսել բնազանցական խորհրդածութիւններ, ներաշխարհի մը պատկերացումը: Բայց ամէն տեղ այսպէս համեմատաբար յստակ չէ հեղինակը ընթերցողին համար:

Տեղ մը էջ 10 կ'ըսէ.— «Կարծես իմ կոչումս ըլլար չբացատրուած երեւոյթներ որոնել»: Գրքին ճակա՛տը կրնար դրոշմել այս նախադասութիւնը, քանի որ գիրքը ծայրէ ծայր չբացատրուած, անորոշ ու անհասկնալի երեւոյթներու որոնումն է, ուրիշ տեղ մը կը գրէ.— «Կորուեր էի կեանքով, յիշողութեամբ, ըմբռնումներով իմ շրջանիս մարդերէն: Թաղեր էի աշխարհը դիմացի ափունքին վրայ: Իմ գտած ճշմարտութիւնները անկէ կը բաժնէին զիս»: (էջ 65):

Արեգ Տիրազան մինակ չէ սակայն պոլսահայ արդի գրականութեան մէջ: Աւելի կամ նուազ չափով, գրական սերունդ մը հասակ կը նետէ հոն, իր կապը կտրած անցեալի աւանդութիւններէն, գրական դպրոցներէն: Եսապաշտ, անձնական դրոշմով գրականութիւն մը, որ մեր ըմբռնած ձեւով ո՛չ քնարերգութիւն է եւ ոչ ալ գրական որեւէ սեռի յատկանիշները կը պատկերացնէ:

Կ'արժէ՞ զբաղիլ այս բացասական երեւոյթով: Անշուշտ: Որովհետեւ գրականութեան անունով զառանցանքներու ականատես կ'ըլլանք յաճախ:

Ափսոս լեզուական այն գեղեցկութեան, որով Արեգ Տիրազան մեր արդի աշխարհաբարին տիրացած ըլլալու շնորհները կը միացնէ: Սեփական ոճ մըն ալ ունի, որով կուտայ մեզի իմացական մարզանքներ եւ բնազանցական խորհրդածութիւններ:

Պիտի փափաքէինք որ այդ գործիքով ուրի՛շ երգ մը տար մեզի Արեգ Տիրազան: Ուրի՛շ վէպ մը, իսկական վէպը, արդի մարդուն տագնապները խտացնող ուրի՛շ ստեղծագործութիւն մը: Աւելի՛ մարդկայնական, նուազ անձնական եւ աւելի հաւասարակշռուած:

***

Իսթանպուլէն ստացած եմ փոքրիկ տետրակ մը եւս, որ Շամանդաղ գեղեցիկ անունը կը կրէ: Հեղինակն է Օննիկ Կիւլմէզեան: Տարիներ առաջ, նոյն հեղինակէն Տող – տող խորագրով, արձակ քերթուածներ կարդացած էի, բայց նկատեցի որ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր հեղինակը որեւէ յառաջդիմութիւն չէ ըրած: Ժամանակին Օր. Մ. Պէրպէրեան Արձակ երգերու փունջ մը տուաւ մեր գրականութեան, արուեստով ու բովանդակութեամբ նորութիւն մը: Շատերը հետեւեցան անոր, բայց քիչերը յաջողեցան:

Ենթակայական արձակ երգերու տետրակ մըն է «Շամանդաղ»ը, սիրոյ լարին վրայ երգուած: Եթէ շամանդաղ(*) մշուշ կը նշանակէ, կարելի է ըսել թէ գրքին բովանդակութիւնը մշուշային է: Երբեմն փոքրիկ շեղումներ կ'ունենայ հեղինակը, անդրադառնալու համար ուրիշ նիւթերու, ինչպէս Մ. Մեծարենցին կամ Կոմիտասին ոգեկոչումները ներկայացնող երգերը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

«Գազանը Աստուած մը կ'ուզէ», Արեգ Տիրազան, Իսթանպուլ 1955, «Շամանդաղ» Օննիկ Կիւլմէզեան, Իսթանպուլ 1954:

(*) Այս շամանդաղ բառին մեր բառարանները կուտան հետեւեալ նշանակութիւնները, մշուշ, մէգ, մառախուղ, մռայլ, հիւլէ, մանիկ, տարր, փոշի:

Փ Ա Փ Ա Ն

*

Կիները չեմ սեր, ընդհակառակն անոնցմէ շատերը, մանաւանդ սիրուն եղողները, սիրած եմ ժամանակին, բայց ի՞նչ մեղքս պահեմ, անոնց առանձնաշնորհումներէն կը նախանձիմ: Անգամ մը, շատ տարիներ առաջ, երբ Թուրքիա էի, սպայ մը, խօսելով տիրող քաղաքականութեան վրայ ըսաւ — երկիրը պատերազմական վիճակի մէջ է ու մեր, զինուորներուս սուրը չորս կողմէն ալ կը կտրէ, աջէն ալ, ձախէն ալ, ետեւէն ալ, առջեւէն ալ:

Կ'ենթադրեմ թէ չորս կողմէն կտրող սուր մըն է նաեւ կիներու սուրը: Գիշերն ալ, կը կտրէ անոնց սուրը, ցերեկն ալ, գարունն ալ կը կտրէ՝ աշունն ալ, չորս տարեկան եղած ատեններն ալ, քառասուն չորս տարեկան եղած ատեններն ալ...

Վայն է եկեր մեր գլխուն, «ուժեղ սեռին»՝ որ գերի է դարձած անոնց: Տարին տասներկու ամիս կ'աշխատինք անոնց համար, կը տքնինք, կը քրտնինք, կը ստենք, կը պայքարինք, կը գողնանք, իրարու կոկորդ կը ճանկենք՝ որ անոնց ոտքերուն կօշիկ՝ ու կռնակնուն մուշտակ անցընենք: Ու կարծես այս բոլորը հերիք չըլլայ բաւական տարուան մէջ օր մըն ալ «ծաղիկներու ամսուն» մայրերու օր կը տօնենք, փառքերնին կ'երգենք, զանոնք գովող յօդուածներ կը գրենք, (մենք չգրենք իրենք կը գրեն) այդ օրուայ կերակուրը մենք կ'եփենք, տունը մենք կը մաքրենք, զիրենք ճաշարան կամ թատրոն կը տանինք, թանկարժէք նուէրներ կուտանք անոնց...

Խելքս հասնելէն ի վեր, ահա երեսուն տարի է ինչ, կեանքը այսպէս եղած է շուրջս:

Յունիսին ալ օր մը, չգիտեմ ի՞նչ հրաշքով, մէկը « Հայրերու օր է » յայտարարած: Բայց դուք տեսա՞ծ էք որ կին մը շուարի ու օր մը, հայրերու նուիրուած յօդուած մը գրէ: Բացէք «Հայրենիք»ի յիսուն տարուան 15.000 թիւերը... Եթէ նման բան մը գտնէք հոն, ահա հանդիսաւորապէս կը խոստանամ, կ'ուտեմ զայն:

Հաւատացէք շունի կեանք է հօր մը կեանքը, նեղութիւններով, անվերջ հոգերով, ծանր աշխատանքով ու բազմապիսի հոգերով ծանրաբեռնուած կեանք մը: Ջէ՞ք հաւատար, եկէք միասին պտոյտ մը ընենք այդ կեանքին մէջ: Սկսինք անոնց հայր ըլլալու նախասահմանուած առաջին օրէն, ճիշդ այն պահէն, երբ մամման, իր կուշտին խամբացնող փափային կողը կը բաթէ՝ ըսելու համար որ «Եղ, ցաւերս եկան, բժիշկը կանչէ»:

Փափան, դողահար, վեր կը ցատկէ, աչքին մէկը բաց, միւսը գոց, տաբատը ետ առաջ կը հագնի, կօշիկը՝ սխալ. աջը ձախ ոտքը, ձախը՝ աջ: Ձեռքերը կը դողան, սիրտը, տեղ փոխած, կոկորդին է բարձրացած: Հեռաձայնի գործիքին թիւերուն դիրերը չի տեսներ, կը վազէ մամային քով հանդարտեցնող խօսքեր ըսելու. սիրտ կուտայ, կը քաջալերէ, նորէն կը վազէ գործիքին քով ու կը յաջողի բժիշկը քունէն արթնցնել վերջապէս:

— Դեռ տասնըհինգ օր ունի, իրար մի անցնիք, — կ'ըսէ գիտութեան մարդուն ձայնը գործիքին միւս կողմէն, — սուտ ցաւ է, ժամանակաւոր, կ'անցնի, պառկեցէք ու քնացէք:

Բժիշկը կ'ըսէ որ սուտ ցաւ է, պառկեցէք ու քնացէք, կ'ըսէ փափան մամային ու կը սրբէ անոր քրտնած ճակատը:

Մաման կուլայ:

— Ուրիշ բժիշկ գտիր զիս հիւանդանոց տար, մի ձգեր որ մեռնիմ, զիս չես սիրեր...

Առտուն, երբ արեւը ծագի ու փափան սափրուելու համար հայելիին առջեւ անցնի, քունքին վրայ կը տեսնէ իր առաջին ճերմկած մազերը: Ձեռքը կ'անցընէ անոնց վրայէն, իմաստութեամբ գլուխը կը շարժէ ու ոտքի մատներուն ծայրին կոխելով, դուռը զգուշութեամբ կը փակէ ու գործի կ'երթայ: Անգամ մը եւս նայած է անկողնին կեդրոնը մանուկի մը պէս խաղաղօրէն նիրհող իր կնոջ ու ինքնիրեն ըսած.

—Խեղճը քնատ է. ամբողջ գիշերը չարչարուեցաւ...

***

Տասն օր վերջ, անձրեւոտ կամ ցուրտ գիշեր մը, ցաւը նորէն կուգայ: Այս ան–

Ա Վ Օ Ն

●

— Զբարձրացանք որ եղբայր, տասնոց չընող լեռ մըն է, անկեղծ, ատ շխթերուն վրայէն քալելու վտանգը կ'արժէ՞ր:

Վտանգը, ահա այդ վտանգն էր որ զիս միշտ հրապուրած էր: Իսկ անձրեւի տակ, շխթերուն վրայէն քալել կամ մագլցիլ, ուղղակի յիմարութիւն էր: Հետեւաբար, մենք ալ ստորոտը հասնելէ եւ հոն գտնըւող ագարակը գիշերելէ վերջ՝ անշուշտ տուն պիտի վերադառնայինք:

— Կուզամ կոր, ըսի, յաղթական ոտքի ցատկելով, եւ պատրաստուիլ սկսայ, մինչ Ղորղոր, Ջիլիկ Նիկօլ եւ Վարդ, ապշահար մեզ կը դիտէին:

Առանց երկար բարակ ականջ կախելու Օտեանին խրատականներուն որոնք աւելի վերջը սպառնալիքի ձեւ առին, խոշոր կտոր մը կրիւյէր պանիր, երկու տուփ պահածոյ ձուկ, չորս կտոր սէրվըլա երշիկ, հաց եւ քանի մը ֆրանք փրցնելէ վերջ ճամբայ ինկանք, ես իմ լերան պայուսակս կռնակիս՝ Ավօն իր անբաժան երկար ու հաստ գաւազանը ձեռքին: Մինչ Օտեանին ձայնը տակաւին կը լսուէր:

— Պիտի գամ, Ժընեւ պիտի գրեմ, պիտի տեսնէք, ես որեւէ պատասխանատուութիւն չեմ ստանձներ:

Այ մարդ, այ զուիցերիացի ազնիւ բարեկամ, ինչո՞ւ այդքան իրար կ'անցնիս, հոգ կ'ընես: Մեր մայրե՞րը թէ մեր հայրերը համբերլով քու ձեռքդ յանձնեցին մեզ, չե՞ս գիտեր որ մենք ասկէ անկէ հաւաքուած, յարմարցուած անուններով, կարկտան կենսագրականով որբուկներ ենք միայն...: Պատահի որ ետ չգանք ու այդ լերան զոհ երթանք, ո՞վ կը կարծես թէ քեզմէ հաշիւ պիտի պահանջէ. մա՞յր, հա՞յր, հօրեղբա՞յր թէ մօրեղբայր: Զունինք, չմնաց, մի ջղայնանար: Շատ չատ, հաստատութեան պաշտօնեաներուն միայն հաշիւ պիտի տաս, «Ֆորմալիթէ» մը ուրիշ ոչինչ, ատոր համար գիշերուան հանգիստ քունդ մի խանգարեր: Զարժեր:

***

Չորս ժամ անընդհատ անձրեւին տակ քալելէ վերջ, հազիւ թէ Ռօնի հովիտը իջեր եւ գետին դիմացի ափը հասեր էինք: Շարաթներէ ի վեր տեղացող անձրեւը յանկարծ դադրեցաւ, ամպերը հալեցան, եւ գիշերուան մութին մէջէն աստղերը սկսան մէկիկ մէկիկ փայլիլ: Իմ գոհունակութիւնս մեծ էր, սակայն Ավօն որ ինձմէ քանի մը քայլ ետեւէս կը քալէր, սկըսաւ տրտնջալ:

— Աղբար, եկուր տէ գործին մի խառնուիր:

— Որո՞ւ գործին, Ավօ:

— Որո՞ւ գործին պիտի ըլլայ, Աստուծոյ գործին: Մեզ ազուոր մը, մինչեւ ոսկորնիս թրջեց, լոլիկ դարձուց, եւ հիմա որ քայլերնիս անձրեւին կշռոյթին վարժեցուցինք՝ օդը բացուցեաւ: Եթէ բան մը պիտի ընէր, առաջուընէ թող ընէր: Հիմա ինչպէ՞ս ճամբանիս պիտի շարունակենք:

— Ի՞նչ ըսել է «ինչպէս պիտի շարունակենք», քանի մը ժամէն արեւը պիտի ծագի եւ գեղեցիկ օդով լեռ պիտի ելլենք:

— Անանկ կը կարծես, բայց անանկ չէ: Ամէնէն վտանգաւորը հիմա է, մանաւանդ որ ասկէ անդին մինչեւ վերջը վերելք է: Հայտէ, ետ դառնանք, Վահան:

Սկսայ խնդալ, կը կատակէր անշուշտ:

— Ավօ, եթէ կ'ուզես հոս քիչ մը նըստինք, հանգչինք եւ յետոյ ճամբանիս կը շարունակենք:

— Ի՞նչ ըսել է ճամբանիս կը շարունակենք, ետ պիտի դառնանք, հայտէ:

— Աստուածդ սիրես, Ավօ, կատակը մէկդի ու հիմա որ...

— Ես կատակ մատակ չեմ գիտեր, եթէ կ'ուզես դուն գնա, ես չեմ գար, ես առողջութիւնս փողոցը չգտայ: Մէյ մըն ալ հասկցողի պէս բժշկութենէ կը ճառես, էֆէնտի, գիտե՞ս թէ չորս ժամ անձրեւ ուտելէ վերջ անմիջապէս այս չոր օդին մէջ եթէ ճամբադ շարունակես ինչի՞ կը բռնուիս:

— Ինչի՞ կը բռնուիմ:

— «Սաթլըճան»ի, էֆէնտի, «բլէօրէզի» կ'ըսեն, ի՞նչ է:

Թերեւս իրաւունք ունէր: Սակայն ի՞նչ երեսով տուն պիտի վերադառնայինք, հիմա որ օդը յարմար ալ էր լեռնագնացութեան: Բոլորին բերնին ծամոց պիտի ըլլայինք: Պէտք էր որ ի գին ամէն բանի միջոցը գտնէի Ավոյին որոշումը փոխելու: Ի վերջոյ գտայ:

— Շատ լաւ, ըսի, ձայնիս տխուր շեշտ մը տալով: Հասկցայ պատճառը, եկուր երթանք:

— Ի՞նչ է, հասկցածդ ի՞նչ է, պոռաց Ավօ:

— Ոչինչ, եկուր երթանք:

— Չեմ երթար, մինչեւ որ չըսես, չեմ երթար եւ հոս կը նստիմ, ոչ առաջ, ոչ ետ:

— Ատ ալ քու գիտնալիք բանդ է: Ըսի եւ ետ դառնալով սկսայ հեռանալ, յուսալով որ քիչ վերջը ետեւէս պիտի հասնէր: Մօտ քիլոմեթր մը քալելէ վերջ, թեթեւ մը գլուխս ետ դարձուցի աստղերով լուսաւորուած արահետներուն մէջ ոչ ոք կ'երեւար:

— Շուն շան որդի Ավօ, ահա թէ ինչ ըսել է խենդի մը հետ ճամբայ ելլել: Սաստիկ ջղայնացած էի, ի՞նչ ընել, ճամբաս շարունակե՞լ թէ երթալ եւ զինքը գտնել.

ՎԱՀԱՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

գամ իրաւ ցաւ է: Կուգայ ամէն ժամ գըլուխ, ամէն յիսուն բոպէ, կէս ժամ...

Կուգայ եւ բժիշկը՝ ու կը տանի մաման հիւանդանոց: Վերելակին մէջ կ'առնեն զայն ու դուռը կը գոցեն փափայէն առջեւ: Կը թուի թէ աշխարհը ճիշդ հիմա բացաւ իր մեծ բերանը ու կլլեց մաման..

Փափան կը մնայ դուրսը՝ սպասման սենեակին մէջ, մինակ, սրտաբեկ, որբ, յուսահատ:

Մտքէն չար բաներ կ'անցնին: Կ'աղօթէ: Թերեւս իր մանկութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կ'աղօթէ, Սուրբերուն եւ Աստուծոյ խոստումներ կ'ընէ, կաշառք կը խոստանայ:

Ութ օր վերջ, երբ իր անդրանիկը գիրկը կուտան որ տուն տանի — բուրդէ շալի մը մէջ պլլուած վարդագոյն միսի կտոր մը — սիրտը կ'ուռի:

Հայր է եղած:

Ալ կը հաւատայ թէ հայր է եղած:

Յաջորդ օրը, ամպերու վրայ քալելով, Հաւանայի տուփ մը բուրումնաւէտ սիկար թեւին տակ, կը մտնէ իր աշխատանոցէն ներս:

— Առէք ծխեցէք, մանչ մը ունեցանք երէկ, փափա եմ...

Անտրտունջ կ'աշխատի օրն ի բուն ու զարմանալի բան, չի յոգնիր, չի յոգնիր՝ որովհետեւ իր զաւկին համար կ'աշխատի: Քիչ մը աւելի կը սիրէ իր կինը եւ իր զաւակը, որուն կենսագրականը գրելու համար կաշեկողք տետրակ մըն է գնած:

Տարի, ամիս, անուն, հօր անուն, մօր անուն, ծննդեան թուական, կշիռ, աչքերու գոյն, մազերու գոյն, մորթի երանգ:

Յունուար 20.— Այսօր տասն օրուան եղաւ ու հազաց, բժիշկը կ'ըսէ թէ բան մը չէ:

Յունուար 31.— Այսօր փռնգտաց, բըժիշկը կ'ըսէ թէ պաղ չունի, փառք Աստուծոյ:

Փետրուար 5.— Զիս կը ճանչնայ:

Փետրուար 8.— Լացած ատեն, երբ կաթը ուշանայ, բռունցքով օդը կը ծեծէ... Եաման բան է եաման...

Փետրուար 20.— Այսօր մատս բռնեց ու թող չտուաւ. շատ ուժով է:

Փետրուար 26.— Խնդալ սկսաւ:

Մարտ 1.— Քնացած ատեն, երազին մէջ, ծիծ կը ծծէ...

Խօսիլ սկսաւ:

Քալել սկսաւ:

Տունը կրակ ձգեց:

Պատուհաս բան է:

Հիւանդ է, «միզըլս» եղեր է: Ուրկէ՞ առաւ՝ խելքերնիս չի հասնիր:

Ակռայ պիտի հանէ: Գիշերը չի ձգեր որ քնանանք, մինչեւ որ դդալ մը օղի չտուի, չքնացաւ. արդեօք գինով մեծ հօրը՞ պիտի ելնէ...

Ու այսպէս, օրէ օր, կաշիէ կողքով տետրակին էջերը կը լեցուին: Մաման նորէն հիւանդանոց կ'երթայ. բայց իրարանցումը այս անգամ մեղմացած է. հիմա ամէն բան գիտեն եւ աւելի ինքնավստահ են: Առջինեկը երկու տարու մանչուկ մը եղած է հիմա. կէս չափի անկողին մը կը գնեն անոր համար ու անոր օրօրոցը կուտան նորեկին: Տունը նեղ կուգայ ալ, կը մտածեն փոխադրուելու մասին ու ծախսերը կը շատնան:

Փափան իր ազատ ժամերուն ուրիշ գործ ալ կ'ընէ: Մազերը քիչ մը եւս կը ճերմկին ու դէմքին գիծերը քիչ մը եւս կը խորունկնան:

Ձե՞ս խորհիր որ ալ ժամանակը եկաւ կառք մը գնելու, կ'ըսէ օր մը մաման:

Փափան կը նեղանայ, կը բողոքէ, կը դժգոհի, քսան հոգէ քառասուն ջուր կը բերէ հակառակը ապացուցանելու համար, բայց սրտին խորէն կ'ընդունի, գիտէ որ մաման իրաւունք ունի:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

« ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՄՈՓԱՍԱՆԻ »

★

Արթին Արթինեան վերջերս գիրք մը հրատարակեց ֆրանսերէն «Մոփասանի թեր կամ դէմ» խորագրով:

Տեսակցութեանց շարք մըն է գիրքին բովանդակութիւնը որոշ գրողներու հետ, գիտնալու համար թէ թե՞ր են թէ դէմ Մոփասանի: Հեղինակը կրցած է ցոյց տալ ոմանց անտարբերութիւնը եւ ոմանց ալ տգիտութիւնը:

Մոփասան ԺԹ. դարու գրական սիւներէն մէկն է, որու գործերը թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու: Մ. Նահանգները ձայնասփիւռէն կուտան անոր վէպերը եւ չկայ օտարական մը որ ծանօթ չըլլայ անոր կարգ մը գործերուն: Իսկ Ֆրանսայի մէջ Մոփասան կը նկատուի իբրեւ երկրորդական գրագէտ եւ յաճախ անպէտ: Արթին Արթինեանի այս գիրքը տեսակ մը փաստաթուղթ է կարծիքներու:

Ժիւլիէն Կրին ըսած է թէ ինք կարծիք չունի Մոփասանի մասին, թէեւ կարդացած է եւ կը յիշէ անոր բոլոր պատմուածքները: Ժիւլիէն Կրինի համար այս արտայայտութիւնն ալ գովասանական կը նկատուի: Լաքըրթէլ աւելի յառաջ երթալով կը գտնէ որ Մոփասան ունի քանի մը յաջող գործեր, թէեւ տափակութիւն է եւ սովորական: Ան կը մերժէ տեսնել անոր մէջ բանաստեղծական ոգի եւ տեսակ մը հոգեպաշտութիւն:

Փոլ Վալերի կարդացած է առենօք Մոփասանը, թէեւ բոլորովին մոռցած է: Մորիս Ռոսթանի համար ան ազդեցութիւն ունեցած է ռուս գրական հոսանքին վրայ: Անտրէ Ռուսոյի համար անոր գործը զանցառելի է: Փոլհան ընդհակառակն, անոր մէջ գտնելով հեղասահ գրականութիւն մը, կը մտածէ թէ իր դերը ունի գրականութեան պատմութեան մէջ: Մոռուա ըսելիք մեծ բան չունի: Կապրիէլ Մարսէլ կը բաղդատէ զայն Չեխովի հետ: Լա Վեռանտի կարծիքով երկու մեծ Նորմանտացիներ կան Պառպէյ տ'Օրվիլլի եւ Ֆլօպէռ եւ «պզտիկ» մը՝ Մոփասանը: Այս գրագէտը կը խորհի թէ Մոփասան մեռցուց հէքեաթը եւ ասիկա եղաւ, թերեւս, ի նպաստ նորավէպին: Անտրէ Ժիտի համար Մոփասան որեւէ ազդեցութիւն չէ ունեցած Ֆրանսայի մէջ եւ միջակ է, մինչդեռ արտասահմանի մէջ իր հմայքը անժխտելի է:

Արտասահմանի գրագէտներուն մէջ ալ կարծիքները թեր ու դէմ են: Ճիոնո իր գրադարանին մէջ Մոփասան չունի: Էրսքին Քալտուէլ կը գնահատէ զայն:

Կան ուրիշ գրագէտներ ալ որ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն հեղինակին գեղխ բարոյականը, հոգեկանութեան բացակայութիւնը եւայլն:

Ռիվիէռ՝ վերլուծելով Արթին Արթինեանի գիրքը, կ'ըսէ, թէ այս գիրքը մեզի կենդանի պատկեր մը կուտայ գրագէտներու տեսակէտներու մասին, եւ կ'աւելցնէ թէ գիրքը պատճառ կը դառնայ որ վերստին անդրադառնանք անոր նորավէպերուն, ոճի կատարելութեան եւ կարգ մը վէպերուն ինչպէս, «Պէլ Ամի»ին, «Մատմուազէլ Ֆիֆի»ին եւ միւս վէպիկներուն կատարելութեան, որ հազուագիւտ է գտնել ներկայիս:

« ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ »

★

Հո՞ս չէի՞ թէ կը մրափէի երբ «Ցառաջ»ն եկաւ դուռս զարնել: Այս անգամ տարբեր ձեւ մը, ունէր, սակայն հագուած, սըքուած, աւելի հանդիսաւոր ձեւ մը ունէր կարծես:

Ի՞նչ կար, ի՞նչ էր պատահեր, նայեցայ իրեն, հարցնե՞մ արդեօք ըսի, բայց ինքը հոն չէր, եւ իրմէ զատ ամէն մարդ հոն էր:

Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ սեղան նստեր են, կենացներ պարպեր, մաղթանքներ ըրեր բայց անունին տէրն են փախցուցեր..

Երեսուն տարի յոգներ, տքներ է ու քրտներ, ուժ եւ եռանդ է սպառեր, միտք եւ սիրտ է մաշեցուցեր, գրիչ է շարժեր:

Ինչ որ է նորէն ողջ ըլլան որ եկեր են շնորհաւորութեան ու ձեռք պաքի եւ իր տարեդարձը յիշեր են ու պսակ են հիւսեր իր գլխուն, գեղեցիկ եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով: Եւ ինծի պէս ուշ մնացողին ալ ըսելիք բան չէ՞ մնացեր...

Մտածեցի որ, դեռ դուռը բաց կրնայ ըլլալ, ներս սպրդելու համար, երկտող մը կցեցի փոքրիկ փունջի մը, եւ ներս դրկեցի մաղթանքներով օծուն ջերմագին, որպէսզի օրերը իր կեանքին դեռ շատ երկարին:

ՄԷՆ - ՍԷ

Ամբակում էշուն վրայ հեծած կ'անցնի արգիլուած տեղէ մը:

ՊԱՀԱՊԱՆԸ.— Դուն կարդալ չե՞ս գիտեր:

ԱՄԲԱԿՈՒՄ.— Ես գիտեմ, բայց կ'երեւի էշս չի գիտեր...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՍ ՈՒ ՏՂԱՍ

★

Ծիծաղում է ծառը ծաղկուն՝
Ծըտերի փունջը վրան,
Խաղ է անում կանաչ այգում
Իմ մանկիկը թռվռուն:

Ծառը նրան հով է անում
Վարդը վրան ցանում բոյր,
Իմ հոգեակով է հիանում
Արծաթաշող մի աղբիւր:

Խաղն է տղուս քաշում _ տանում,
Մոռացել է հաց ու ջուր
Խաղից երբեք չի կշտանում
Իմ սիրունը սեւաթոյր:

Խաղա՛, խաղա՛, քնքոյշ մանկիկ,
Շուտով դու կը մեծանաս,
Ձեռքդ կ'առնես գրիչ ու գիրք,
Շա՛տ – շատ բաներ կ'իմանաս....

Է՛լ խաղալու սէր, ժամանակ
Չես ունենայ, ի՛մ անգին,
Դէն կը նետես հոլ ու սահնակ,
Ձես նստի քո փայտէ ձին:

Ամրան այրող միջօրէին
Այս ծառի տակ կը նստես,
Լեզու կը տաս հին յուշերին,
Կեանքի գիրքը կը թերթես:

Որդուդ խաղին մտիկ կը տաս
Կը բոցկլտայ քո հոգին
Դու էլ ինձ պէս երնէկ կը տաս,
Քո ճուռողող մանկիկին:

Ծիծաղում է ծառը ծաղկուն՝
Ծըտերի փունջը վրան,
Խաղ է անում կանաչ այգում
Իմ մանկիկը թռվռուն:

ՍԱՐՄԷՆ

***

Այնպէս անփոյթ ,այնպէս հանգի՛ստ
Անցնում ես դու մեր տան մօտով,
Մինչ ես ուրիշ տներում իսկ
Քե՛զ եմ փնտռում դեռ կարօտով:

Եւ այնպէս հեշտ, այնպէս խնդուն
Մտնում ես դու իմ աշխարհին,
Մինչ դողում է, որպէս երդում
Քո անունը իմ շուրթերին:

Հիւրանոց է սիրտը քո բաց,
Հեշտ գալիս են, հեշտ էլ գնում,
Իմ սիրտն՝ ամրոց, որտեղ անդարձ
Դու ես փակուել ու չես ելնում:

Եւ ինքս իմ դէմ լուռ մռայլւում
Սիրուս համար խանդում եմ քեզ,
Որ մշտաշարժ այս աշխարհում
Դու սիրահար ունես ինձ պէս:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԳՈՐԾ ՁԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

— Այո, Մինքս շատ մեծ յաջողութիւն ունեցաւ իբրեւ Օր. Փեթիկրիւ եւ կրնայ ձայնս կեղծել շատ բնական կերպով:

— Կայ բան մը որ կը փափաքիմ գիտնալ:

— Ի՞նչ:

— Ինչպէ՞ս համոզեցիք Փեկէթ, որ ձեզի իբրեւ քարտուղարուհի բերէ զինքը:

— Շատ դիւրութեամբ: Մինքս առեւտրական Գրասենեակի դրան առջեւ իբրեւ թէ կը հանդիպի Փեկէթին եւ անոր կը յայտնէ թէ ես աճապարանքով հեռախօսած ըլլալով յիշեալ գրասենեակը, կառավարութիւնը զինքը ընտրեր է իբրեւ քարտուղարուհի: Փեկէթ այս սուտը կը կլլէ հալած իւղի նման:

— Շատ անկեղծ էք, ըսի:

— Անկեղծ չըլլալու որեւէ պատճառ չկայ:

Սակայն վստահ չէի այդ անկեղծութեանը վրայ. ուստի փութացի հարց մը եւս տալ իրեն:

— Կը հաւատա՞ք թէ պիտի յաջողի այս յեղափոխութիւնը, որուն համար այրեցիք ձեր նաւերը:

— Ուշիմ աղջկան մը վայել չէ այդ հարցումը: Ոչ, սիրելի աղջիկս, չեմ հաւատար այս յեղափոխութեան: Երկու օր եւս եւ պիտի մարի:

— Ուրեմն ձախողեցաք այդ խնդրին մէջ:

— Բոլոր կիներուն նման դուք ալ գաղափար չունիք առուտուրի մասին: Ես այս գործին մէջ մտայ կարգ մը պայթուցիկներ եւ զէնքեր հայթայթելու, եւ տիրող դժգոհութիւնը գրգռելու համար, եւ որուն համար վճարուեցայ լայնօրէն: Ես իմ յանձնառութիւնս կատարեցի կատարեալ յաջողութեամբ ու դրամս ստացայ կանխիկ: Կարելի բոլոր նախազգուշութիւնները ի գործ դրի, որովհետեւ մտադիր էի այս ձեռնարկէն վերջ գործէ քաշուիլ: Գալով նաւերս այրելուն, ինչպէս դուք կ'ըսէք, չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք: Ես ըմբոստութեան ղեկավարը կամ նման բան մը չեմ: Անգլիացի ազնուական այցելու մըն՝ որ դժբախտութիւնը ունեցաւ մտնելու հետաքրքրական առարկաներ ծախող վաճառատունէ մը ներս, ուրիշներէն քիչ մը աւելի բան տեսաւ: Վաղը կամ միւս օր՝ պարագաներուն համեմատ, զիս պիտի գտնեն կաշկանդուած՝ անօթի եւ թշուառ վիճակի մը մէջ:

— Ահ, ըսի խուլ կերպով մը: Հապա ես ի՞նչ պիտի ըլլամ:

— Խնդիրը այդ է, պատասխանեց Սըր Էօսթէյս փափկութեամբ: Ձեզ ի՞նչ պիտի ընեմ: Այժմ կատարելապէս տրամադրութեանս ներքեւ կը գտնուիք: Բայց խնդիր է թէ ինչ ընեմ որ ձեր ձեռքէն ազատիմ: Կարծեմ ամենապարզ եւ ինծի համար հաճելի միջոցը ամուսնանալն է: Կիները չեն կրնար դատապարտել իրենց ամուսինները, ու ես կը նախընտրեմ յաւէտ ունենալ երիտասարդ գեղեցիկ կին մը, որ բռնէ ձեռքէս եւ ինծի նայի հեզուկ աչքերով: Այդպէս չար մի նայիք, զիս կը վախցնէք: Կը տեսնեմ որ ծրագիրս դիւր չգար ձեզի:

— Ոչ.

— Ցաւալի է, ըսաւ, հառաչելով:

Ուրիշ մը կը սիրէք:

— Այո, ուրիշ մը կը սիրեմ:

— Ճիշդ եմ մտածեր: Նախապէս կը կարծէի թէ այդ երկայնաւորունք, ինքնահաւան տխմար Ռէյսն համակրած էիք. այժմ կ'ենթադրեմ որ երիտասարդ հերոսն է որ կը սիրէք, այն որ այդ գիշերը Ջրվէժէն դուրս բերելով ազատեց ձեզ: Ճաշակ չունին կիները: Ատոնցմէ մէկն ալ իմ ուղեղիս կէսը չունի: Ստորագնահատուելիք մարդ չեմ ես:

Կարծեմ բառերը ճիշդ էին, իր ինչ տեսակ մարդ ըլլալը բաւական լաւ գիտէի: Քանի մը անգամ փորձեց սպաննել զիս. արդէն կին մը սպաննած էր եւ պատասխանատու շարք մը անվերջ արարքներու զոյգ կ'անդրադառնայի. եւ սակայն մտքովս չէի կրնար հարկ եղած կերպով պատկերացնել իր արարքներուն էութիւնը: Իր մասին չէի կրնար ուրիշ բան մտածել, բայց եթէ հաճելի եւ զուարճալի ճամբորդութեան ընկեր մը: Վախի զգացումն ալ չունէի իրմէ, հակառակ անոր որ գիտէի թէ կրնար սառնասրտութեամբ սպաննել զիս՝ եթէ հարկը պահանջէր:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ այս արտակարգ մարդը, կռնակը աթոռին տալով:

Ցաւալի է որ Տիկին Փետլըր ըլլալու գաղափարը հաճոյք չի պատճառեր ձեզ: Խնդիրը այն է սակայն, որ տկարութիւն մը ունիմ ձեզ հանդէպ եւ չեմ փափաքիր ծայրայեղութեանց դիմել: Ինչպէ՞ս կ'ըլլար եթէ իրականութիւնը սկիզբէն եւ ամբողջութեամբ պատմէիք: Թերեւս բան մը կարենանք ընել: Սակայն, ուշադրութիւն, իրականութիւնը կ'ուզեմ:

Հիմակ այլեւս իրականութիւնը, միայն իրականութիւնը խօսելու ատենն էր: Գիտէի թէ որքան խորամանկ ու դաժան էր Սըր Էօսթէյսը:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.
(Շար.)

բար խօսքերս սխալ մեկնած են: Ան - շուշտ պիտի պաշտպանենք կոռվի կեր - պով մեր ծրագիրները : Սակայն այդ չի նշանակեր թէ մեկդի պէտք է ձգենք ու - րիշ որեւէ մէկ ծրագիր, երբ գիտենք թէ Ժընեւի ոգին տուած է արդէն ակներեւ արդիւնքներ»:

Արեւմուտքի դիւանագիտական շրջա - նակները, որ առջի օրուան յայտարարու- թեան մէջ սրոշ պրկում մը տեսնելով լուրջ մտահոգութիւններ կը յայտնէին, գոհունակութեամբ կ'ողջունեն այժմ Բուլկանինի այս «ճշդումը» :

× Գերագոյն Խորհուրդի ճառախօսնե - րէն մին յայտարարած է: «Պէտք է Խ. Միութիւնը բանայ իր սահմանները օտար պատուիրակութեանց առջեւ որովհետեւ ան որ չուզեր բարեկամներ ունենալ, իր իսկ թշնամին է»: Իսկ Իլիա Էտրէն - պուրկ գրագէտը՝ «պէտք է աւելի մօտէն ճանչնանք արտաքին աշխարհի կենցաղը, եւ ուրեմն լուրերը փոխանակենք, ա- ռանց խեղաթիւրելու: Գալով Ժընեւի, ոչ ոք յաղթողի լեզու գործածեց: Միակ պարտուողը ցլամարտն եղաւ» :

× Խ. Միութեան մէջ աննախընթաց ե - րեւոյթ՝ վարչապետ Բուլկանին «գրօսան- քի հրաւէր մը» տուած է իր ամարանոցին մէջ օտար դիւանագէտներու եւ դեսպան - ներուն ի պատիւ, որպէսզի ուտեն, խմեն, նաւարկեն, ձուկ որսան, եւ հանգչին :

× Ամերիկացի մըն ալ իրաւունք ստա - ցած է իր կազմած մէկ յայտագիրը ձայ - նասփռել Մոսկուայի անթելէն :

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ 10ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ՝

«ՀԻՒԼԷԻ ՄԻՋԱԶԳ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ»

ԺԸՆԵՒ.— Տասը տարի առաջ կը նետ - ուէր հիւլէական ռումբը Հերոշիմայի վը- րայ, գայն հիմնովին քանդելով եւ բնա - ջնջելով բնակչութեան մեծ մասը: Տասը տարուան ընթացքին, շինուած են արդէն հարիւրապատիկ, հազարապատիկ աւելի զօրաւոր ռումբեր: Զինուորական թէ գի- տնագէտ, իրենք ալ սարսափած փորձե - րուն պատճառած աւերներէն, կը թուին անկեղծօրէն փնտռել միջոցը խափանելու այս պատուհասը եւ հիւլէն ծառայեցնելու մարդկութեան բարօրութեան: Եւ ահա Ժընեւի «հիւլէի խաղաղ գործածութեան» առաջին համագումարը, մասնակցու - թեամբ 72 ազգերու, Հիրոշիմայէն ճիշդ 10 տարի ետք: Եթէ վարչապետներու ժողո- վը գոնփակ էր, այս համագումարը դուռ- ները լայն բացած է ժողովուրդին առջեւ, որպէսզի լսեն 4000 գիտնականներու աշ - խատանքներուն արդիւնքները: Դեռ ցու - ցահանդէս մըն ալ, հիւլէական ուժի խա- ղաղ գործածութեան վերաբերեալ, որուն ընթացքին կարելի է տեսնել այնպիսի մե- քենաներ որոնց մասին ամենապզտիկ տե - ղեկութիւնը ձեռք ձգելու համար, դեռ քա- նի մը ամիս առաջ, լրտեսները իրենց կեանքը վրայ կուտային: Ինչպէս կ'ըսեն իրագէկները «հիւլէն սկսաւ նախճիրով մը, ծաւալեցաւ, վերածուեցաւ այնպիսի վտանգի մը, որ ստիպուած է ինքզինք չէ- զոքացնել եւ դառնալ մարդկութեան բարօրութեան ամենակարող գործիքը »:

ԼՈՆՏՈՆ.— « Հիւլէի վտանգներուն եւ ճառագայթումներուն կենսաբանական վը- նասներուն» մասին գումարուած Լոնտոնի համագումարը, աւարտեց իր աշխա - տանքները: Ինչպէս գիտէք, առանց պե - տութիւններու կողմէ ղրկուած ըլլալու, բազմաթիւ գիտնականներ մասնակցեցան անհատապէս, որոնց կարգին չորս խոր - հրդային գիտնականներ: Բուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ Այնշթայնի կտակին շատ նման է, եւ կը թելադրէ պետու - թեանց որ ոչ միայն հիւլէական ռումբ չգործածեն այլ եւ հրաժարին զէնքի դի - մելէ, զանազան խնդիրներու իբր թէ գի- ծում մը գտնելու համար :

ՔՈՓԷՆՀԱԿ.— « Աստեղանաւային հա - մագումարին» , գիտնականները կը յայտ- նեն թէ կարելի պիտի ըլլայ դէպի լուսին ճամբորդել 10 - 15 տարիէն, շնորհիւ հիւ- լէական ուժին: Գալով արուեստական ար- բանեակներու շինութեան, խորհրդային ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կա - րելի էր ամերիկեւխորհրդային համագոր- ծակցութեան մը հիմերը նետել «արբան - եակներու եւ միջաստեղային հրթիռներու շինութեան համար»,Մոսկուայի մէջ,երբ Աստեղանաւային Միջազգային Միութեան համագումարը բացուի: Կ'ըսեն այս սա - թիւ՝ «խաղաղութեան հաստատումը շատ դժուար էր երկրագունդի վրայ, պիտի ի- րագործուի անջրպետին մէջ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Ամըս - թերտամ, Պ. Իփէքճեանէ երկու հազար ֆրանք (երեսնամեակին առթիւ):

Ս. Էթիէն՝ Համալեանէ 500 ֆրանք :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Միութեան Վիէնի մաս - նաճիւղին կողմէ: 14 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը, Քափէ Ռէսթորան Ռուժ տը Քանքան, Փօն Թ'էվէքի գեղատեսիլ պար- տէզին մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտա - սարդուհիներու : Արեւելեան եւ եւ - րոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաշեանի :

Ծոխ պիւֆէ, (խարբերդի չիչ քապապ):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են :

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղե- կանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօն - եայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմում- ներով :

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւ- նը մաս մը եւս ստացած է այս պատկա - ռազդու հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ) : Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ : Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակա - դեմիայի :

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝ Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ՀՈԳԵՀԱՆԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ յառա - ջիկայ կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերա - փոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատար- ուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կա- ռուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամ - քերթէնի յիշատակին:

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգե - հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարե - րարներու յիշատակին :

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհ - նութեան պատարագիչն է Ատոմ քհնյ.:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո - վուրդը :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԻՐ. ՄԱՆՈՅԵԱՆ.— Անօգուտ է այդ խնդիրները արծարծել հրապարակաւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք ար - ձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութեան առեն անպայման կցել ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՍՑԷՆ: Հակառակ պարագային կարելի չէ ըն - թացք տալ:

Արձակուրդի համար հասցէի փոփոխու- թեան ծախսն է հարիւր ֆրանք :

Այս առթիւ կրկին կը խնդրենք մեր բա- ժանորդներէն որ անյապաղ փակեն իրենց առկախ հաշիւները : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայա - նի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Արձանագրութիւնները լրացած են :

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թագէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հե- ռախօս ԹՌԻՒ 27-35:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Մաղաքիա Ասլանեան (ԲԱԲԳԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ)

Կը պարունակէ տեղագրական եւ ազ - գագրական մանրամասնութիւններ, Հա - յաշխարհի սարսափները, բուռ մը քաջերու արշաւը դէպի Կովկաս եւ ուրիշ անտիպ տեղեկութիւններ : (308 էջ):

Գիրքը զարդարուած է շատ մը հազ - ուագիւտ պատկերներով :

Գին 500 ֆրանք

Դիմել Եփրեմ Թեւանեանի, կամ Վահ - րիճ Եսայեանի,

38 - 40, Rue de la Montagne
Ste. Geneviève, Paris (5)

Իսկ Մարսէյլի մէջ.—
Խորէն Նազարէթեանի
7, Bld. Mouren la Cabucelle

Ինչպէս նաեւ Հայկ. գրատուները :

ԾԱԽՈՒ Է COTE D'AZUR

Ծախու է մեկնումի պատճառով կօշիկի արհեստանոց մը բոլոր կազմածներով, բը - նակարանով եւ պարտէզով : Ապահով գործ շատ լաւ յաճախորդներով: Ման - րամասնութիւններու համար գրել «Յա - ռաջ»ի Մ. սկզբնատառով :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ • MARDI 9 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7745 31e ANNEE
խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3156

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ՓՐԿԱՐԱՐ ՎԱԽԸ

*

Նոր ժողով մը բացուած է Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ վաթսուն ազգերու :

Այս անգամ գիտնականներ, բուն բառով՝ հիւլէական ուժի մասնագէտներ են որ հաւաքուած են, քննելու համար այդ ուժին խաղաղ օգտագործումը :

Արդէն իսկ աշխատանքներ կը կատարուին, մթնոլորտ պատրաստելու համար :

Միեւնոյն ատեն անընդհատ կը հնչէ ահազանգը, ազդարարելով թէ մարդկութիւնը պիտի բնաջնջուի, եթէ նոր փոթորիկ մը պայթի, հիւլէական զէնքերով :

Անցեալ շաբթու եօրեակ խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ քննելու համար հիւլէական ուժին հետեւանքները պատերազմի եւ խաղաղութեան ատեն :

Անգլիոյ գլխաւոր ներկայացուցիչը, լորտ Րասըլ ժողովին բացումը կատարելով, բանաձեւ մը առաջարկեց, խնդրելու համար բոլոր կառավարութիւններէն որ հրաժարին պատերազմէն :

Իր պատճառաբանութեան մէջ, գիտնական լորտը կը բացատրէր.

— « Անհրաժեշտ է այսպիսի բանաձեւ մը քուէարկել, քանի որ ապագայ պատերազմի մը մէջ հիւլէական զէնքեր ապահովաբար պիտի գործածուին : Արդ, այսպիսի զէնքեր կը սպառնան քաղաքակրթութեան տեւական գոյութեան եւ հաւանաբար նոյնիսկ մարդկութեան » :

Փիլիսոփայ լորտին այս բանաձեւը խափանելով, Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակը, Ա. Վ. Թոփչիյեւ դիտել տուաւ.

— « Վտանգը գոյութիւն ունի արդէն : Հիւլէական զէնքերը պիտի գործածուին իրապէս, ոչ թէ ապահովաբար : »

Ուրեմն, անխուսափելի գտնելով այդ ահարկու զէնքերուն գործածումը, խորհրդային ակադեմականը կ'առաջարկէր խափանել պատերազմը եւ միջազգային վէճերը լուծել խաղաղութեամբ :

— « Բոլոր ժողովուրդները պէտք է միանան յանուն խաղաղութեան, մարդկութիւնը փրկելու համար հիւլէական համաշխարհային պատերազմի վտանգէն : Բոլոր նոր գիւտերը եւ մարդկութեան նուաճումները պէտք է գործածուին ժողովուրդներու բարօրութեան համար» :

Ամփոփելէ ի վեր այս ազդանշանը կ'արձակուի բոլոր գիտնականներու կողմէ, որոնք լուրջ խուճապի մը մատնուած են, տեսնելով մէկը միւսէն մահացու զէնքերու ծնունդն ու զարգացումը :

Անչափելի կռիւը, որու մասին խօսած ենք արդէն, աւելի սաստկացուց մտահոգութիւնը :

Շատերուն համար կատարեալ մղձաւանջ մը դարձած է նոր պատերազմի մը հեռանկարը :

Մանաւանդ որ, գիտնականները իրենք հրապարակաւ կը խոստովանին թէ ոչ յաղթական պիտի մնայ, ոչ ալ պարտեալ, եթէ հիւլէական զէնքեր գործածուին :

Արդէն իսկ հրաբուխի մը վերածուած է քաղաքակիրթ աշխարհը, այդ ընդվզեցուցիչ անիրաւութեանց հետեւանքով :

Տակաւին վճիռի կը համարուի տարրական սկզբունք մը. — ինքնորոշման իրաւունք :

Թո՛յլ տալ որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր տեղն ունենայ Աստուծոյ արեւուն տակ, ազատ եւ անկախ : Իր բաժինը տրամադրելով մարդկային բարօրութեան :

Եթէ միայն այս կնճիռը լուծուէր, խաղաղօրէն, հիւլէական պատուհասը ինքնին կը վերնար :

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան է որ գիտնականները եւ իմաստակները իրենք արդէն ահուդողի մատնուած են, հիւլէական զէնքերու փորձերէն իսկ ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ՀԻՒԼԷՆ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՕՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ»

*

ԺԸՆԵՒԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

ՄԱԿի 1954ի նստաշրջանին, ընդհանուր ժողովը միաձայնութեամբ որոշած էր կազմակերպել Ժընեւի մէջ համագումար մը, «հիւլէական ուժի խաղաղ գործածութեան» նուիրուած, այս ամառ : Այն ատեն չէր սպասուեր սակայն որ նըման ձեռնարկ մը համագումարներու մէջ արտասանուած խօսքերու կոյտէն դուրս ելլէր, եւ դառնար լուրջ սկզբնաւորութիւն մը՝ հիւլէի շուրջ միջազգային համագործակցութեան համար, յանուն մարդկութեան բարօրութեան : Նախանձախնդրութեամբ գաղտնի կը պահուէին հիւլէական նուաճումները — դանազան մարզերու մէջ, — թապու մը կը ճնշէր դարուս ամենամեծ գիւտին վրայ, մինչ անոր մէկ ուրիշ երեւոյթին, ահարկու ումբին շուքը կը թափանցէր հոգիներէն ներս :

Եւ ահա, Ժընեւէն հասած լուրերը կ'ապացուցանեն թէ վերցուած է վարագոյրը « հիւլէական գաղտնիքներուն» վրայէն, անվերապահօրէն, գոնէ այդ ուժին խաղաղ գործածութեան մասին : Իրազեկներու կարծիքով՝ — եթէ չըլլար «Ժընեւի ոգին» պիտի չըլլար անկեղծութիւն՝ հիւլէի շուրջ : Առանց վարչապետներու ժողովին, պիտի չստեղծուէր համագործակցութեան այս մթնոլորտը :

Արդարեւ մասնակցող 73 պետութիւններէն 33ը, որոնք որոշ աշխատանքներ կատարած են հիւլէական մարզին մէջ, մօտ երկու թոն ծանրութեամբ տեղեկագրեր ղրկած են Ժընեւ . — զեկուցում, ծրագիր, քիմիական, բնագիտական, մետալուրգիական հետազօտութեանց արդիւնքներ : Համագումարին քարտուղարութիւնը որ աշխատանքի ըսկսած էր օրեր առաջ, եւ արդէն ուսումնասիրած տեղեկագիրներուն մէկ կարեւոր մասը, կը յայտարարէ մեծ գոհունակութեամբ «ակներեւ է որ համագումարին մասնակցող պետութիւնները առանց վերապահութեան եւ անկեղծօրէն կը հաղորդեն իրենց գիտելիքները, ճարտարարուեստական եւ գիտական հարցերու մասին, գրեթէ ամբողջութեամբ» : Եւ դեռ պիտի ըլլան բերանացի կարեւոր յայտնութիւններ ալ, որովհետեւ համագումարին կը մասնակցին աշխարհահռչակ գիտնականներ որոնցմէ տասներկուքը Նոպէլեան մրցանակաւորներ են :

Իսկ համագումարին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, Զուիցերիական Դաշնակցութեան նախագահին եւ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին ճառերով : Ատենապետն էր Հնդկաստանի ներկայացուցիչը, որ պիտի կարդար նոյն նիստին, նախագահ Այզընհաուըրի եւ մարեշալ Բուլկանինի ուղերձները՝ ուղղուած հիւլէական համագումարին : Գալով օրակարգին, կ'ընդգրկէ բազմաթիւ նիւթեր, բոլորն ալ հիւլէական ուժին դանազան հնարաւորութեանց վերաբերեալ : Անշուշտ հիմնական խնդիրն է անոր ճարտարարուեստական նպատակներու գործածութիւնը, իբրեւ նոր եւ անսպառ ուժ մը, որ հետզհետէ պէտք է փոխարինէ քարածուխը եւ քարիւղը : Մանաւանդ որ ապագային կարելի պիտի ըլլայ շատ աժան միջոցներով ձեռք բերել այդ ուժը, ինչ որ ընկերային պետնի վրայ համատեղ է աշխատանքի ժամերուն կրճատումին, կենցաղի մակարդակին բարձրացման, մէկ խօսքով բարօրութեան : Այս առթիւ տնտեսական հարցերու փորձագէտները կը յայտնեն թէ երբ խաղաղութիւնը ամրապնդուելու ճամբուն վրայ է, ապագային հզօր պիտի ըլլան այն պետութիւնները որոնք սկսած են արդէն յառաջանալ դէպի իրենց ճարտարարուեստին հիւլէականացումը :

× Ժընեւի ՄԱԿի պալատը դարձած է տեսակ մը ուխտատեղի : Տասնեակ հազարներով Ժընեւցիներ եւ շրջիկներ կ'այցելեն առանց որեւէ մէկ արգելքի սրահները, ժողովատեղի թէ հիւլէական ցուցահանդէսները որոնց բացումը կատարուեցաւ կիրակի օր : Առաջինը նուիրուած հիւլէի ճարտարարուեստական նուաճումներուն, — շարժակ, բժշկական գործիքներ, ուժ արտադրող գործարաններու մանրատիպեր են. — իսկ Բ.ը՝ զուտ գիտական, մատչելի կը դարձնէ հիւլէական շարք մը տեսութիւններ եւ ապագայ հնարաւորութիւններ :

× Կը կարծուի որ ամերիկեան Ֆորտ ընկերութիւնը մէկ միլիոն տոլարի հիմնադրամ մը պիտի յատկացնէ հիւլէական փնտռտուքներու եւ նոպէլեան օրինակով մրցանակաբաշխութեան մը համար :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Չախորդ ամիս մը՝ սա Օգոստոսը, Փարիզ այցելող զբօսաշրջիկներուն համար, ի մասնաւորի Արեւելքէն կամ Նոր Աշխարհէն եկած մեր հայրենակիցներուն համար :

Մենք վարժուեր ենք խանութները գոց տեսնել, փողոցէ փողոց թափառիլ բաց մնացած կամ հաց ունեցող հացագործ մը գտնելու համար :

Փարիզցին գիտէ որ Օգոստոսին պէտք չէ հիւանդանալ, բժիշկները արձակուրդի են, պէտք չէ զանձումի մասին մտածէ, պարտատէրերը գիւղ գացած են, պէտք է այդ շրջանի իր առօրեայ պիտոյքն նախորդ ամիսներէն հոգայ, ամէն տեղ գոց է եւ բոլորը արձակուրդի են : Բայց այս բոլորը ի՞նչպէս ծանուցանել եւ սորվեցնել Փարիզ եկող մեր հայրենակիցներուն, որոնք ոչ միայն Ֆոլի Պէրժէրը կամ Թուր Էյֆէլը տեսնելու կուգան այլ եւ իրենց ծանօթները կամ ծանօթ անձնաւորութիւններ :

Բարեբախտաբար «Յառաջ»ը առտուան 9էն մինչեւ երեկոյեան 7ը իր դուռները բաց կը թողու իրենց համար :

Ու այսպէսով շարան շարան կուգան ու կ'երթան, յաճախ ողջունելու թերթը ու խմբագիրը, երբեմն իրենց հանդիպած դժուարութիւններուն դարման մը գտնելու, ծանօթ մը փնտռելու, անհրաժեշտ տեղեկութիւն մը ստանալու եւ կամ տեսնելու այսինչը, կամ այնինչը :

— Արդեօք կարելի չէ՞ Նարդունին տեսնել :

— Ո՞ւր կրնանք հանդիպիլ Ն. Սարաֆեանին :

— Պէշիկթաշլեանը հոսկէ կ'անցնի՞ :

— Ընկեր Ս... Փարիզ չէ՞ այս միջոցին :

— Կրնա՞ք թանգարանին ճամբան բացատրել :

— Ի՞նչպէս կարելի է հանդիպիլ երիտասարդ ընկերներու եւ գաղափար մը կազմել Փարիզի Նոր Սերունդի մասին :

— Հանդէս, դասախօսութիւն, հայկական թատրոն, նուագահանդէս բան մը չկա՞յ գաղութին ծանօթանալու համար :

Պէտք է բացատրել որ այդ բոլորը կան, այդ իրենց տեսնել փափաքած անձերուն ալ կրնան հանդիպիլ խմբագրատան մէջ, բայց ամիսը ... մեղաւոր ամիս մըն է, բոլորը դուրս քշած է Փարիզէն, բացառաբար Յառաջը ձգելով իր տեղը որպէսզի գոնէ պատասխան մը ստանան մեր այցելուները :

ՍՕՍԻ

ԵՐԲ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԸ ԶԲՕՍՆՈՒՆ...

★

Ինչպէս հաղորդած էինք Խ. Միութեան վարչապետը, մարեշալ Բուլկանին, հրաւիրած էր առջի օր Մոսկուայի դիւանագիտական դասը իր ամարանոցը, մայրաքաղաքէն մօտ հարիւր քիլմ. հեռու, որպէսզի «ուտեն, խմեն, լողան, նաւարկեն, ձուկ որսան եւ հանգչին» :

Դիւանագիտական խորհրդային կեանքի պատմութեան մէջ այս աննախընթաց հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ շատ սիրալիր եւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ : Ներկայ էին կառավարութեան բոլոր անդամները, եւ Համայնավար կուսակցութեան վարիչները : «Ժպիտ ու բարեկամութիւն» դարձան նշանաբանը ամբողջ օրուան : Ակնարկելով իր Անգլիա ճամբորդութեան, Բուլկանին յայտնեց՝ «կ'ուզեմ ճանչնալ Անգլիացիները» : Գալով Ֆրանսայի վարչապետին ուղղուած հրաւէրին՝ «Մենք բարեկամ ենք Ֆրանսայի : Վարչապետ Ֆոռի այցելութեամբ պիտի ամրապնդուի մեր երկու ժողովուրդներու բարեկամութիւնը » :

Կերուխումին՝ գինին ու վոտկան կը հոսէին առատութեամբ : Բազմաթիւ բաժակներ պարպուեցան, յանուն խաղաղութեան, ժողովուրդներու բարեկամութեան, եւ ջամբարտի զարգացման : Բուլկանին ըսաւ՝ «մամուլը աննախընթաց կը նկատէ այս հաւաքոյթը. զարմանալի չէ երբ նոր մթնոլորտը նոյնքան աննախընթաց է : Կը յուսամ որ յաճախ պիտի ունենանք նման հանդիպումներ » :

Կէս օրէն ետք, խորհրդային բոլոր վարիչները դարձան մէկական տանուտէր, զբաղելով այս կամ այն դիւանագէտին հետ, զայն առաջնորդելով զբօսանքի զանազան վայրեր : Փոխ - վարչապետ Միկոյեան, անձամբ վարեց նաւակ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էին Մ. Նահանգներու դեսպանին կինն ու տասնըհինգամեայ աղջիկը : Տիկինը երբ նաւ կ'ելլէր, Խրուշչեւ ըսաւ «Ուշադրութիւն, ծովու հին աղուէս մըն է...». իսկ տիկինին՝ երբ կը հարցնէր խնդալով թէ ապահովութեան ամէն միջոց ձեռք առնուա՞ծ է, աւելցուց՝ «Մի մտահոգուիք, Միկոյեան վստահութեան արժանի անձ մըն է, ամէն տեսակէտով» : Տիկնոջ պտոյտէն ետք, Միկոյեան թիավարութեան մրցում մը ըրաւ ամերիկեան դեսպանին հետ եւ պարտուեցաւ :

Բուլկանին. — Ուրեմն այդպէս ... ձգեցիր որ քեզ յաղթէ՞ :

Միկոյեան.— Միջազգային մրցում էր այս՛, սակայն չէ՞ որ բարեկամական ալ էր :

Երեկոյեան համար նախատեսած էին գեղարուեստական բաժին մը : Դեսպաններու կիներէն ոմանք երգեցին իրենց երկիրներու մեղեդիներէն, մինչ Մոսկուայի օփերայէն արուեստագէտներ կը մեկնաբանէին դասական երաժշտութեան կտորներ : Իսկ Միկոյեան ուքրանուհիի մը հետ ազգային պար մը պարեց խլելով բուռն ծափեր :

× Հրաւիրուած էին նաեւ օտար թղթակիցներ, որոնց մէկ հարցումին պատասխանելով, մարեշալ Բուլկանին ըսաւ. — «Թէեւ ցարդ ոչ հրաւէր, ոչ ալ ծրագիր կայ որ Մ. Նահանգները այցելենք, սակայն կը յուսամ որ ուշ կամ կանուխ այդ ալ պիտի իրականանայ» :

× Յատկանշական երեւոյթ՝ երբ մինչեւ հիմա օտար դեսպանները առանց մասնաւոր հրամանագրի իրաւունք չունէին Մոսկուայէն հեռանալու, այս հրաւէրին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով ոչ մէկ անցագիր պահանջուեցաւ իրենցմէ :

ՊՈՆՆԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Ատընաուըր պատրաստ է անկեղծ բանակցութիւններ կատարելու Խ. Միութեան հետ, պայմանաւ որ Մոսկուա նկատի ունենայ թէ Արեւմտ. Գերմանիա Ատլանտեան Ուխտի մէկ անբաժանելի անդամն է, եւ թէ պիտի յարգէ իր բոլոր յանձնառութիւնները :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Փ Ա Փ Ա Ն

*

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օր մըն ալ, փոխ առած, պարտք ըրած, կը գնէ կառք մը: Նորփնոր, կաշի ու Թարմ ներկ բուրող կառք մը, առիքի օղակներէն օրօրոցի մը չուանները կախուած կառք մը: Դուռին առջեւ կը կեցընէ· գլխարկը հանած, լայն խոնարհութիւնով մը եւ թեւի լայն շարժումով մը մաման կը հրամցընէ ներս ու ինք, գլուխը դուրսէն ներս կոխած կը բացատրէ, կառքին հրաշալի նորութիւնները, ցոյց կուտայ հատիկ հատիկ ու մանչը կը դնէ ղեկին առջեւ :

— Հայտէ նայիմ մանչս, քշէ ...

Լայն ժպիտը ականջներուն կը հասնի եւ խրախէս երջանիկ է :

Ճաշէն վերջ չի կրնար հանգիստ նստիլ· ներս կը մտնէ, դուրս կ'ելնէ, կնոջը կաբասիները փայլեցնելու շիթը առած, կառքին վրայի իրական ու երեւակայական փոշիները կը սրբէ, պատուհանին Թառած ճանճերը կը վռնտէ, բան հասկըցողի պէս, կափարիչը բացած կը նայի մեքենաներուն :

— Է, ալ հերիք է, ներս եկուր, կ'ըսէ մաման, զաւակներուդ ծնած ատենը այդքան Էքսայթըրտ չեղար :

— Զաւակներս այսքան քուլ չեղան ...

Ճամբան, կամ պողոտային վրայ, գտնուող ամէն մարդ իրեն դէմ հակառակութիւն մը ունեցած ըլլալու է, որովհետեւ սխալ, զինքը նեղող բաներ կ'ընեն : Կ'անիծէ, կը հայհոյէ, կը քննադատէ, բոլորին դաս կուտայ, կը քննադատէ քաղաքային իշխանութիւնը որ այս աճէմիներուն վարելու արտօնագիր է տուած :

Այսուհանդերձ երջանիկ է :

Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ կ'աշխատի համբերութեամբ եւ եռանդով, որովհետեւ հիմա ալ ամէն շաբաթավերջ, երկու օր, լման երկու օր արձակուրդ ունի եւ կառք՝ զինքը ուզած տեղը տանող :

Շաբաթ ու կիրակի օրերը, մաման, ինք, երկու պզտիկները, կը նստին կառք ու ծովափ կ'երթան : Ըսելը դիւրին է բայց երթալը դժուար : Աջէն ու ձախէն բազմաթիւ անփորձ մարդոց կառքեր կը սպառնան իրենց նոր կառքին : Փափան կը սրտնեղի ու մաման հարկ կը տեսնէ օգնել :

— Փափա կամաց :

— Լուք աութ փա ...

— Փափա կեցիր·

— Փափա գնա :

— Փափա թիը կրին լայթ :

— Փափա լոյսը կարմրեցաւ :

— Փափա՛ :

— Փափա՛ :

Խենթենալը բան մը չէ :

Ձեւով մը կը հասնին ծովափ : Բայց հոն ոչ նստելու տեղ կայ, ոչ ալ կառքը դնելու :

— Դուրս ելէք դուք հոս,— կը վճռէ փափան, ու սպասեցէք ինծի, ես կառքը դնելու տեղ մը կը գտնեմ : Կ'օգնէ անոնց : Սէնտուիչներուն եւ շորի ծրարները կը հանէ եւ ջուրի սրուակին հետ կը դնէ հովանոցի շուքին տակ :

— Արեւը տաք է, կրակ կը Թափի, շուքին մէջ սպասեցէք, ես չեմ ուշանար, կ'ազդարարէ ան ու կառքը առած կը խառնուի պողոտային վրայ խոշոր վիշապի մը պէս խորդալով սողացող միւս կառքերու շարքին, իբր Թէ այդ մեծ վիշապին մէկ օղակն ըլլար ինք :

Մէկ մղոն անդին, անմիջապէս կը յաջողի կառքը դնելու տեղ մը գտնել ու քալելով, երախային կաթին թերմոսն ու նստելու պլաճէքը շալկած, յոգնած, քրտինքներու մէջ կորած, կուգայ իրեններուն քով, տղաքը կ'ուրախանան ու մաման կը Թելադրէ որ «Թաշկինակը հանէ ու քրտինքը սրբէ» :

— Պէտք ունեցածս Թաշկինակ չէ այլ անկողնի սաւան,— կ'ըսէ փափան խնդալով ու կռնակին փակած շապիկին կը դպի երկու մատով :

Հիմա նստելու տեղ կը փնտռեն :

— Ջուրին մօտ երթանք,— կը փափաքի մաման, հոն աւելի զով կ'ըլլայ, ծովուն օդը կը հասնի :

— Ուր տեղ գտնենք, հոն պիտի նստինք, բծախնդիր ըլլալու ժամանակ չէ :

Իրաւ ալ տեղ գտնելը դիւրի՞ն է : Մարդկային մերկ մարմիններով հիւսուած անծայրածիր կապերտ մը տարածուած է կարծես հոն, ուր ծովափի աւազն ըլլալու էր :

— Ուշացեր ենք,— կ'ըսէ մաման շուարած, չորս կողմը նայելով :

— Կեցիր բան մը կ'ընենք· տեղ մը կը գտնենք կը քաջալերէ փափան : Ու, իրաւ ալ, երկար որոնումներէ, բազմաթիւ մարմիններու վրայ կոխելէ եւ կամ ցատկելէ վերջ, կը յաջողի տեղ մը, ծակ մը գտնել· անմիջապէս կը պառկի հոն՝ որ չըլլայ Թէ մէկը գայ գրաւէ մինչեւ պլաճէքը փռելնին : Բերանը լեցուած աւազը կը Թքնէ դուրս ու կը վազէ ջուրի : Ծովէն զով օդի շունչ մը կուգայ :

Խոր կը շնչեն :

Փափան կը վերադառնայ ջուր կաթկըթելով, Թոքերը կ'ուռեցնէ ու կ'ըսէ ·

— Ա, սքանչելի է, սքանչելի ...

Անշուշտ, իրիկուն չեղած, իրենց առջինեկը կը կորսուի քանի մը անգամ, եւ գետինը, հովանոցի շուքին տակ քնացող վերջինեկին բերանն ու աչքերը կը լեցուին աւազով :

Մամային մորԹը կ'այրի արեւէն եւ փափան ոտքը կը կտրէ խեցիի մը վրայ : Սանտուիչներուն հետ աւազ է խառնուած, ջուրը բարկ արեւուն տակ տաքցած է եւ գարեջուրը, զոր փափան նախամարդու մը պէս կռուելով գնած է, ամբողջութեամբ փրփուր է եւ գաղջ : Հրաշէկ աւազին վրայ կոխել անկարելի է եւ երախան կուլայ անվերջ : Շարք մը ուրիշ մանր մունր դժուարութիւններէ վերջ, որոնց բոլորը Թուել անկարելի է, արեւը կը ծռի վար՝ ու ծովը գոյն կը փոխէ :

Հեռուն ալիքները կը փրփրին ու հորիզոնին վրայ կ'երեւի հարաւ նաւարկող նաւի մը կայմը :

Ծովափին վրայ հիւսուած միսէ կապերտը քակուիլ կը սկսի ու օդը քիչ մըն ալ կը զովնայ :

— Կամաց կամաց ճամբայ ելլենք երախաները չմսին, կ'ըսէ մաման :

— Այո, բայց ամէնէն հաճելի ժամանակն է· այսքան նեղութենէ վերջ ի՞նչպէս ձգենք չվայելած :

— Աղէկ· քիչ մըն ալ նստինք :

Վերջապէս փափան կառքը կը բերէ ու քառասունըհինգ րոպէի ճամբան չորս ժամէն կտրելով կը հասնին տուն : Երախան ամբողջ գիշերը կուլայ, մեծը՝ տենդ ունի : Փափան, մինչեւ կէս գիշեր, սառ ջուրի մէջ Թաթխուած անձեռոցներով կը զովացնէ իր մանչուն ճակատը ու անոր քնանալը տեսնելէ վերջն է որ կ'որոշէ աչքերը գոցել :

Արեւելք ճերմկիլ սկսած է եւ փողոցէն կուգայ կաԹնավաճառի ձիուն սմբակներուն աղմուկը· բայց փափային հոգը չէ, որովհետեւ գիտէ Թէ, վաղը, երբ գործէն եկած պահուն տղան զինքը տեսնէ հեռուէն, Թեւերը բացած դէմ պիտի վազէ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՈՒՐՖԱՅԻ

*

— Ուշացայ քանի մը սիւնակ բան գրելու «Դիւցազնական Ուրֆայի» մասին :

Է, քի՞չ է համրանքը անոնց, որ գործի մը համար ճամբայ կ'ելլեն, ճամբան քիչ մը կը կարեն, բայց ուրիշ գործեր, աւելի կարեւոր եւ անմիջական, կը խափանեն ճամբորդութիւնը, ակամայ :

Այդպէս եղաւ նաեւ ինծի, այս պարագային : Ուզեցի գրել, բայց գրելու համար պէտք էր, նախ եւ առաջ, եԹէ ոչ ամբողջութեամբ կլլել տալ՝ Ուրֆացիներուն արմաղան այդ հաստափոր հատորը, գէԹ կարդալ հատորին ծուծը կազմող կարգ մը գլխաւոր գլուխները :

Բաց սեմ եւ ոչ ամաչեմ :— Շաբաթներով ուզեցի ժամանակ գտնել այդ ընթերցման համար, քանի մը անգամ գիրքն ալ ձեռքս առի — սխալեցայ, պիտի ըսէի ծունկերուս վրայ դրի — բայց, խորհուրդ մարդկանց՝ կամք Աստուծոյ, չկրցայ : Չեղաւ : Միշտ արգելք մը խափանեց ճամբորդութիւնը գրքին քիլոմեԹրներով երկար տողերուն վրայ ...

Այ, տունդ չքանդուի, Արամ ...

Այսպէս ալ գի՞րք կ'ըլլայ :

Պատմութի՞ւն է Թէ լայնքին, երկայնքին ու խորքին տարածուած պատմութեան շտեմարան : Շտեմարան պիտանի գիտելեաց, անշուշտ, հետաքրքրական՝ այսօրուան համար, օգտակար եւ անհրաժեշտ՝ վաղուան համար :

Բայց խղճայիր մեր աչքերուն, մեղքնայիր մեր համբերութեան :

Ոչ խղճացիր, ոչ ալ մեղքցար, որովհետեւ ի սկզբանէ գիտէիր, Թէ աչք ալ պիտի ունենայինք, համբերութիւն ալ, եԹէ ոչ մէկ ծայրէն միւսը, գոնէ գլուխներուն կարեւորները կարդալու համար հետաքրքրութեամբ, մէկ շունչով :

Եւ հիմա որ հասար նպատակիդ, եւ կարդացուցիր — կը շարունակես կարդացնել — աշխատասիրած գիրքդ, բարենիշ մը քեզի : Տար՝ խաչ, պիտի ըսէր վարժապետս, խանդավառութեամբ լեցուած :

Ես ալ ըսեմ, ու գամ բուն ըսելիքիս :— Գիրքին ու անոր բովանդակութեան : Կեղեւին ու միջուկին :

***

Արտաքինով կամ կեղեւով «Դիւցազնական Ուրֆան եւ իր Հայորդիները»ը լիացած, կշտացած, ինքնավստահ մարդու տեսքը ունի : Հաստափոր ու Թիկնեղ : Փառաշուք ու տպաւորիչ :

Այդպէս ալ պիտի ըլլար բնականաբար, քանի որ կլլած - մարսած է Ուրֆայի վերաբերեալ բոլոր նիւԹերը եւ, իջնելով մինչեւ կարասներուն յատակը, դուրս բերած է անոնց մէջէն ինչ որ կայ համով ու Թանկագին, իբրեւ աւանդ ու ժառանգ, հեռաւոր հինէն մինչեւ մօտաւորը :

Ուրֆան պեղուած է այդ գրքին մէջ լայնքին ու խորքին, հնախուզութեամբ զբաղող մարդոց ջանադրութեամբ եւ համբերութիւն պահանջող խղճմտութեամբ : Այլեւ անոր, հին ու նոր պատմութիւնը կարելի առարկայականութիւնով արձանագրելու նախանձախնդրութեամբ :

Եւ Ուրֆան աղամանդներով քանդակուած պատմութիւն ունի : Ճոխ ու բազմածալ : Լուսաւոր ու յստակ : Իրապէս դիւցազնական :

Պատմութիւն ունենալուն պատճառով ալ ունի գանձեր, իրարմէ Թանկարժէք, մէկը միւսէն գրաւիչ : Եւ այնքան շատ, այնքան այլազան :

Ամբողջութիւնը այդ պատմութեան կարեւորագոյն գլուխներէն է այն միւսին, մեծագոյնին, որ Հայոց պատմութիւնն է, փառակերտ եւ կոԹողական :

Ուրֆայի պատմութիւնը աշխատասիրողը ով որ ալ եղած ըլլար, պիտի չկրնար նախագծել իր աշխատանքին ծաւալն ու սահմանները : Ու պիտի չգիտնար, Թէ ուր, որ էջին վրայ պիտի կրնար դնել վերջակէտը իր պրպտումներուն եւ արձանագրութեանց :

Ով կրցեր է գիտնալ՝ դարեր առաջ հողերու տակ Թաղուած գանձերուն որակն ու քանակը : Եւ տեսակը :

Ուրֆայի գանձերը յայտնաբերելու առաջադրութեամբ ճամբայ ելած պեղիչը, ահա, գտնուած է նման անորոշութեան առջեւ : Նախատեսած է մէկ, գրած է երկու : Կարծած է որ 800 էջերու մէջ պիտի կրնայ տեղաւորել իր գրածները : Աշխատանքի ընԹացքին, սակայն, ինքն ալ ապշանքով նկատած է, որ այդ էջերուն կրկնապատիկով հազիւ պիտի կրնայ ամբողջացնել գործը : Եւ գիրքը փակած է 1500 էջերու վրայ :

Այս երեւոյԹն իսկ ցոյց կուտայ Ուրֆայի հարստութեան չափն ու տեսակը :

Ա Վ Օ Ն

●

Նման վանականին որ աղօթքներուն ընթացքին վարդարանին հատիկները, որո՛շ ռիթմի մը տակ, մատներովը կը փորձէ, ես ալ, ամէն քայլափոխիս, հայհոյանքներէ բաղկացած վարդարանիս հատիկները մէկիկ մէկիկ Ավոյին հասցէին շըրԹունքներուս մէջէն գլտորելով հասայ իր մօտը : Ան, միշտ նոյն տեղը կոկողիկ ոլորած, անտարբերօրէն ձեռքի գաւազանը աջ ու ձախ կը դարձնէր :

— Աս, ըսի, ուտելիք չունիս, առանց կէսը քեզի ձգելու մոռցայ :

— Չեմ ուզեր, հասկցածդ ի՞նչ է, ան ըսէ :

— Վիճաբանելու սիրտ չունիմ : Աս ուտելիքներուն կէսը առ եւ ինչ որ կ'ուզես ան ըրէ : Ես Բլանաժէօռ կը վերադառնամ, իսկ դուն՝ ուր որ կ'ուզես հոն գնա, Թերեւս նախընտրելի է որ «հոն» բարձրանաս եւ անունդ փորագրես, ի վերջոյ օրին մէկը տուտդ մէջտեղ պիտի ելլէ :

Ավօն պատասխան չտուաւ, բայց իր ձեռքի փայտին միօրինակ շարժումով մը, անգամ մը աջ, անգամ մը ձախ ճօճելը դադրեցուց : Ուրախացայ, որովհետեւ զգալի է Թէ նախատինքս իր տեղը հասած էր :

Գետնէն ուտեստեղէնի իր բաժինը հաւաքեց եւ գրպանները տեղաւորելէ վերջ սկսաւ քովէս դէպի ետ, դէպի տուն քալել, լուռ ու գլխիկոր առանց իսկ գաւազանը շարժելու : Անհաճոյ մԹնոլորտ մը ստեղծուած էր : Սրդողած չէինք, բայց հաշտ ալ չէինք : Ինքզինքիս դէմ կը բարկանայի, պատճառ մը կը փնտռէի Ավոյին հետ կռուելու, վիճաբանելու եւ չէի գտներ : Զայրոյթս կ'աւելնար ամէն քայլափոխիս հետ որ մեզ քիչ մը աւելի կը մօտեցնէր Բլանաժէօռի :

— Անգամ մըն ալ քեզի հետ ճամբայ չեմ ելլեր, գիտցած ըլլաս, ըսի :

— Ինչո՞ւ :

— Ի՞նչ ըսել է ինչու : Կապիկի պէս մէյ մը առաջ մէյ մը ետ կը խաղցնես զիս :

— Վահան, կ'ուզե՞ս որ անպայման ելլանք աս լեռը :

— Հարկաւ կ'ուզեմ :

— Եա դառնանք ուրեմն : Հայտէ եւ առտու չեղած ագարակ հասնինք :

Հաշտուած էինք :

***

Իրօք ալ, ինչ խեղճ ու կրակ լեռ մըն է եղեր աս մեր երազներու առարկան, մտածեցի, երբ աստղերը մէկիկ մէկիկ սկսան մարիլ եւ մԹնշաղին մէջէն կրցինք որոշել Պրիմակ լերան գագաԹը : Լեռ չէր այլ մոխրագոյն բլրակ մը : Մինչ իր շուրջը, իրմէ աւելի ցածերը յաւիտենական ձիւնի դաշտեր կը տարածուէին երկիւղալի տպաւորութիւն մը ձգելով մեր վրայ : Իսկ ան մութ ու տխուր, հազիւ Թէ կը բարձրանար մեր դիմացը, առանց նըշոյլ մը ձիւնի, առանց մեծափառ վեհութեան մը :

Բայց եւ այնպէս, ահա երեք ժամէ ի վեր անընդհատ կը մագլցինք շիսԹերուն վրայէն, մերթ սահելով, մերթ սողոսկելով ու տակաւին շատ հեռու էինք գագաԹը հասնելէ : Ժամերը կ'անցնին : Կը սկըսիմ խորհիլ Թէ արդեօք վերջակէտ մը չունի՞ այդ անիծեալ գագաԹը : ՇիսԹերուն վրայէն սահելու վտանգը այն աստիճան մեծ է որ Ավոյին հետ քով քովի, չորքոտանիներու նման կը յառաջանանք մեր ԹաԹերուն վրայ : Յանկարծ, անսպասելիօրէն սաստիկ հով մը երկուքս միասին դէպի առաջ քշեց : Հազիւ Թէ բնազդական շարժումով մը մեր առջեւի ապառաժի ժայռի կտորին կը կառչինք : Ինչ սոսկում, Աստուած իմ ... : Առջեւնիս, ահռելի անդունդ մը անչափելի խորութեամբ : Աչքերս կը մԹագնին : Սարսափէս՝ գլուխս կը դարձնեմ ու շուրջս կը դիտեմ : Ինչ կախարդանք սակայն : Այդ ողորմելի, խեղճուկ լերան գագաԹէն ինչ դիւԹիչ տեսարան : Ահա, ձախ կողմս, քիչ մը անդին, արծաԹագոյն մահիկի մը նման, իր ամբողջ մակերեսովը փայփլուն, Լեմանի լիճը : Ահա, հոն, հեռուն, իր սպիտակ արբանեակներովը շրջապատուած, «Ալպեաններու արքան» Մօն Պլանը : Վարը ոտքերուս տակ, գունաւոր քարտէսի մը հրապոյրովը օժտուած հովիտին մէջէն սահող Ռօնը : Աջին, երկու ժայռոտ բլուրներու կողքին, անըմբռնելի ճարտարապետութեամբ մը կերտուած պատմական Սիօն քաղաքը : Անկէ Թիզ մը վար, անոր հակապատկերը, տափարակ ու կանանչ ձորի մը մէջ՝ իր դեղձերով ու ծիրաններով հանրածանօԹ Սաքսօնը : Ճիշդ դիմացս, ամօԹէ գլուխը ամպի կտորի մը մէջ պահած, անկուշտ, արիւնարբու Սէրվէնը : Կարծես Թէ բոլոր այդ հրաշալիքները շրջանակի մը մէջ ամփոփուած ըլլային կեդրոն ունենալով իմ ոտքերուս տակ նիրհող, պարկեշտ ու անտարբեր Պրիմակաձեւ լեռը :

Քամին իր ամբողջ սաստկութեամբ կը շարունակէր սուլել ու հակառակ արեւուն ջերմ ճառագայԹներուն՝ երեսս եւ ձեռքերս կը մսէին :

Գլուխս յանկարծ վեր կը վերցնեմ եւ մեզմէ քանի մը քայլ անդին կը նշմարեմ խաչափայտը : Կը սողոսկիմ մինչեւ հոն, կը պլլուիմ անոր, ու մաքառելով քամիին հետ, ոտքի կը կանգնիմ : Երկու հազար եւ ութը հարիւր քառասուն մեԹր : Ձայնս կոկորդիս մէջ կը խեղդուի բայց կը փորձեմ պոռալ ·

— Ավօ, «1 օգոստ· 1931, Գ· Ն· Ավօ»

եւ անոր պատմութեան արժէքն ու ծաւալը :

Գերազանցապէս պատմական քաղաքի մը դիմագիծը կարելի հարազատութեամբ ներկայացուած է այս գրքին մէջ: Կան այնտեղ այն բոլոր էական տարրերը, որոնք կրնան բնորոշել Ուրֆան, իր պատմական, ազգային, աշխարհագրական, տեղագրական եւ հերոսական ամբողջութեան մէջ :

Էջը էջին վրայ կը դարձնէք եւ ժապաւէնի մը նման ձեր աչքերուն առջեւ կը քակուի դարաւոր ու փառաւոր կեանքը ժողովուրդի մը, որ, հակառակ բոլոր դժբախտութեանց ու վերիվայրումներուն, ամրօրէն կառչած էր իր հայրենական հողին, մինչեւ 1915ի անդիմադրելի աղէտը :

Լիքն է գիրքը այդ կեանքը պատկերացնող եւ զայն արժեւորող անցքերով, խոյանքներով, դէմքերով, դրուագներով, պատմական յիշատակութիւններով եւ արձանագրութիւններով, յուշերով ու յուշանկարներով, աւանդութիւններով եւ սովորութիւններով, բանահիւսական զոհարներով եւ այլ բազմատեսակ, հին ու այժմէական նիւթերով :

Գրքին բոլոր աշխատակիցները կարելի ճիգը ի գործ դրած են իրենց պրպտումները արդիւնաւորելու եւ Ուրֆայի անցեալին հետ կապուած այլազան նիւթեր ի մի կարենալ բերելու համար: Ամէն քար վերցուցած են եւ տակը բան մը գտած : Եւ խուզարկած են ամէն խորշ, մասունք մը, փշրանք մը աւելի փրկելու համար կորուստէ: Այս ճիգով ալ, երկար տեւած են անոնց պրպտումները: Տեւած են տարիներ, թերեւս տասնամեակներ :

Ահա այդ երկարամեայ վաստակին բերքն է «Դիւցազնական Ուրֆան եւ իր հայորդիները»: Պատմութեան մէջ երկիցս հերոսացած այս քաղաքին արժէքաւոր յիշատակարանը: Գիրք մը, որ Ուրֆացիներուն հետ կը հետաքրքրէ բոլոր Հայերը: Բայց եւ կը մնայ Ուրֆացիներուն պարծանքը :

Գրքին մէջ խօսած են ողջերը, վերապրողները: Ականատեսներն ու մասնակիցները: Ուրֆայի ամենավերջին դէպքերուն :

Խօսած են նաեւ մեռելները — հերոսներն ու նահատակները մանաւանդ: Խօսած են անոնք իրենց գործերով ու քաջագործութիւններով, ի յուշ եւ ի խրատ ապրողներուն եւ գալոց սերունդներուն :

Այս գրքով եւ ասոր նման գիրքերով է որ վաղուան պատմագիրը պիտի ամբողջացնէ Հայոց դիւցազնական պատմութիւնը: Ասկէ զատ, պիտի ըլլան անոնք նաեւ հաւատարիմ ուղեցոյցը վաղուան Հայորդիներուն :

Բարեբախտաբար, հետզհետէ կը շատնայ նման գիրքերու համրանքը: Եւ շարքը դեռ չէ վերջացած: Լոյս տեսածներուն պիտի յաջորդեն դեռ ուրիշ հատորներ ալ, մեր աւերակ բնադաւառի զանազան շրջաններէն :

Ուրֆացիները կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, չընկրկելով որեւէ զոհողութեան առջեւ :

Գիրքը, իրենց—եւ այլոց— տուներուն զարդն է հիմա: Կը կարդամ անշուշտ մեծ հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ : Եւ անկասկած, հպարտութեամբ մը, որ իրենց արդար իրաւունքն է :

Արդար իրաւունքը ամէն անոնց, որոնց նախահայրերը, հայրերն ու եղբայրները բան մը տուին այս ժողովուրդին, բան մը կտակեցին անոր հրաշագան պատմութեան:

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

3000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՊԱԼԱՏ ՄԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

●

Բրիտանական հնագիտական արշաւախումբը որ 1954ին Անատոլուի մէջ, Պէհչէ Սուլթան գացած էր պեղումներ կատարելու, այս տարի ալ շարունակեց Պ. Սեթոն Լոյտի ղեկավարութեան տակ, որ տնօրէնն է Անգարայի հնագիտական բրիտանական կաճառին :

Այս պեղումները հաստատեցին հետազօտութեանց առաջին տարուան արդիւնքները: Որոշ է հիմա որ բրիտանացի հնագէտները մէջտեղ հանեցին երեք հազար տարի առաջուան պալատի մը բեկորները շինուած Արզաւա կոչուած ժողովուրդին կողմէ, որ կասեցուց Հիթիթները իրենց դէպի արեւմուտք արշաւին մէջ, Տրովադայի պատերազմէն քիչ առաջ, այսինքն 1200ին (Ն. Ք.):

Կը նմանի Մինոսի պալատին, Կրէտէի մէջ: Պալատը ամբողջովին այրած է, ինչպէս կը հաստատեն փլատակները, որոնք մէջտեղ ելած են: Իր ընդարձակութեամբ եւ հանդիսաւէտութեամբ կը գլէ կ'անցնի պղնձեայ դարու բոլոր շէնքերը: Մեծ կեդրոնական բակի մը շուրջ, երեսուն մեթր լայնութեամբ, արդէն իսկ 25 ընդարձակ սենեակներ մէջտեղ ելած են, մակերեսին մօտ մէկ երրորդը: Հոն չէ գտնուած որեւէ քառանկիւն քար, ոչ ալ որմնադիրի մկրատով որեւէ աշխատանքի հետք :

Յիսուն առ հարիւր է փայտի գործածութիւնը, շինութեան գլխաւոր նիւթը : Մօտ երկու հազար կը հաշուեն կտրուած ծառերուն թիւը որոնք այդ նպատակով գործածուած են: Պատերը մասամբ փայտով շինուած էին (յիսուն ծառի կոճղ պէտք եղած է մէկ սենեակի շինութեան համար), ձեղունները եւ տախտակամածներն ալ փայտէ էին, որոնց տակէն կ'անցնէին խողովակները, կեդրոնական ջեռուցման դրութեամբ :

Այս կերպով տաքցուած տախտակամածները, որոնք թանձր եղէգով ծածկուած էին, թոյլ կուտար հիւրերուն տաքցնելու եւ չորցնելու իրենց ոտքերը :

Որեւէ պնակիտ գտնուած չէ, շատ քիչ բրուտեղէն: Պղնձէ ամանները, զանակի կոթերը որ եղջերուի կոտոշներով շինուած են, եւ շատ նրբօրէն բանուած, ապացոյց են Արզաւաներու քաղաքակրթութեան եւ ցոյց կուտան որ Պէհչէ Սուլթան ապրող ժողովուրդը 1800 տարի առաջ (Ն. Ք.) լեռնային եւ անտառային շրջաններու բնիկներ էին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

★

Երկուշաբթի մէկ Օգոստոս, երեկոյեան ժամը 8ին «Կար տը Լիոնը» դարձած էր փոքրիկ Հայաստան մը :

Նոր Սերունդի օդափոխութեան կայանին մասնակցող փարիզեան շրջանի ընկեր – ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ համակիրները, նոյն օրը ժամը 9·18ին կը մեկնէին դէպի Վիթրաք, մեր օդափոխութեան կայանը :

Ասիկա առաջին մեկնողներու խումբն էր, որ կը բաղկանար 40 երկսեռ երիտասարդներէ, ինչ որ պատիւ կը բերէ փարիզահայ գաղութին, քանի որ այս երեւոյթը կը փաստէ թէ անոր ազգային գիտակցութիւնը բարձր է եւ ան կը նախընտրէ իր զաւակը ղրկել «փոքրիկ Հայաստան», ուր ան ամբողջ ամիս մը օգտուելէ զատ բնութեան բարիքներէն ֆիզիքապէս, պիտի օգտուի նաեւ բարոյապէս, դառնալով կատարեալ Հայ մը :

Նոր Սերունդին կեդրոնական վարչութեան անդամները որոշեալ ժամուն ներկայ էին կայարանը, եւ իրենց եղբայրական գուրգուրանքով ու յորդորներով կը խանդավառէին մեկնողները :

Շատերուն ծնողքները եկած էին ճամբու դնելու իրենց զաւակները դէպի Նոր Սերունդի կայանը : Անոնց մեզի հանդէպ ցոյց տուած վստահութիւնը ինքնին լաւագոյն զօրավիգն է մեր կազմակերպութեան համար, որ բացառապէս այս տարի ամէն միջոց ձեռք առած է մեր օդափոխութեան կայանը ամէն տեսակէտով կատարեալ ընելու համար :

Ժամը 9·18ին շոգեկառքը կը շարժէր, եղբայրական ողջագուրումները արդէն վերջացած էին եւ անոնց յաջորդած էր արտասուքի «Յառաջ Նահատակ»ը :

Այսօր մեր տղաքը հասած են «փոքրիկ Հայաստանը»: Իսկ մենք մնացողներս, կայանի տեւողութեան ընթացքին ամբողջ ամիս մը մտքով ու հոգիով մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն հետ պիտի ըլլանք, անհամբեր իրենց լաւ լուրերուն սպասելով:

Երկրորդ մեկնումը տեղի ունեցաւ ուրբաթ 5 Օգոստոս գիշերուան ժամը 11·23ին, դարձեալ «Կար տը Լիոնէն»:

Միայն փարիզեան շրջանէն 50 հոգիի մեկնումը ապացոյց է թէ Նոր Սերունդին համակիրներու ցանցը ընդլայնած է եւ մեր կազմակերպութիւնը Ֆրանսահայ գաղութի գիտակից զանգուածին կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէ :

ՍՈՒՐԷՆ

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

★

Վերջերս Փարիզի մէջ գիտական միջազգային համագումար մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ երիտասարդ հայ գիտնականի մը: Ներկայացուցիչներ ունէին Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա, Քանատա, Աւստրալիա, Ճափոն եւայլն: Մ. Նահանգներուն կողմէ կը մասնակցէր հայ գիտնականը, Տոքթ. Վահէ Ամասեան, որ ներկայիս կը ծառայէ ամերիկեան օդատորմիղին մէջ, հարիւրապետի աստիճանով եւ որու մասին գրած ենք ժամանակին :

Տոքթ. Վահէ «որդին է Լոնտոնի գորգավաճառներէն Ճիվան Ամասեանի, որ յանկարծամահ եղաւ քանի մը տարի առաջ: Քէմպրիճի համալսարանին փայլուն ընթացաւարտներէն է եւ կանուխէն ցոյց տուած էր իր բացառիկ ընդունակութիւնը ուսման մէջ: Ամբողջ իր դպրոցական շրջանը աւարտած էր իբրեւ թոշակաւոր ինչ որ բարոյապէս ալ յաջողութիւն մը կը կազմէր :

Հազիւ 20 – 22 տարեկան, բժշկական ասպարէզը ընտրելով, նուիրուեցաւ ուղեղային երակներու եւ ջիղերու ուսումնասիրութեան եւ գիտական հետազօտութեանց, որոնց մասին զեկուցումներ կ'երեւային Անգլիոյ բժշկական հրատարակութեանց մէջ :

Շատ չանցած հրաւիրուեցաւ Ամերիկա, Ուաշինկթընի նահանգին մէջ Սիթըլ քաղաքին համալսարանին կողմէ շարունակելու իր հետազօտութիւնները: Իր տրամադրութեան տակ դրուեցան արդիական աշխատանոցներ: Հոն կը գործէ եօթը տարիէ ի վեր, միաժամանակ իբրեւ դասախօս: Իր հետազօտութիւնները այնքան յառաջ տարաւ որ, քանի մը տարի առաջ յաջողեցաւ առաջին տեղը գրաւել ընդհանուր մրցման մը մէջ եւ պատկան իշխանութիւնները, ի վարձ իր աշխատութեան, երեսուն հազար տոլարի վարկ մը դրին իր տրամադրութեան տակ, որպէսզի աւելի կատարելագործէ իր ուսումնասիրութիւնները :

Իր մասնագիտութիւնները եւ ձեռք·բերած արդիւնքները պարբերաբար կը հրատարակուին ամերիկեան եւ ուրիշ երկիրներու գիտական հրատարակութեանց մէջ: Բժշկական աշխարհը իրեն կը պարտի ուղեղէն մեկնող երակի մը գոյութիւնը որ ցարդ անծանօթ մնացած էր: Զինուոր ըլլալով, մասնաւոր արտօնութիւն ստացած էր ամերիկեան իշխանութիւններէն, մասնակցելու համար Փարիզի համագումարին: Ինք ալ իր պաշտօնակիցներուն հետ հիւրը եղաւ Ֆրանսայի, Ժիֆ սիւր Իվէթ գիւղակին մէջ (Փարիզեան շրջան) :

Նորանոր յաջողութիւններ կը մաղթենք երիտասարդ գիտնականին :

Ափօ, անունդ... գրուած է...

Աչքերս կը լեցուին այս անգամ ամօթէս: Քամին կը սուլէ ալ աւելի ուժգնօրէն, ոսկորներուս հետ հոգիս ալ սառեցնելով:

⁂

Բլանժէօն վերադառնալէս երեք օր վերջը Ափօն հիւանդանոց փոխադրեցին : Երկու ամիս մահուան դէմ մաքառեցաւ: Սաթլըճանի բռնուած էր, «Բլէօռէզի կ'ըսեն, ինչ է»:

Ներողէ թէ Ամերիկա, աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը եթէ դեռ կ'ապրիս, ականջդ խօսի, Ափօ ջան:

ՎԱՀԱՆ ՓՕՑԱՃԵԱՆ

(4րդ եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

Caucasian Battle-Fields ՝ history of the wars on the Turco-Caucasian border 1828-1921 W. E. D. Allen and the late Paul Muratoff

Cambridge University Press
200 Euston Road, London N. W. 1

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ԳՈՐԾ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

Ամբողջ եղելութիւնը պատմեցի, առանց որեւէ կէտ մը զանց առնելու, նաեւ Հէրիին կողմէ ինչպէս ազատուելուս պարագաները: Երբ պատմութիւնս վերջացուցի, գլխի հաստատական շարժում մը ըրաւ:

— Խելացի աղջիկ: Խնդիրը իր իսկութեանը մէջ պատմեցիք: Աւելցնեմ սակայն, որ հակառակ պարագային՝ կրնայի զայն շուտով լսել ձեզմէ: Ամէն պարագայի մէջ շատ մը մարդիկ պիտի չհաւատային ձեր պատմութեան, մանաւանդ սկզբնական մասին. ես կը հաւատամ սակայն: Ձեզ նման աղջիկ մը պէտք է որ գործը այդպէս սկսէր: Ապշեցուցիչ բախտ ունեցաք, անշուշտ. սակայն ուշ կամ կանուխ սկսնակները կը հանդիպին մասնագէտներուն եւ արդիւնքը կ'ըլլայ կանխորոշ եզրակացութիւն: Ես մասնագէտ մըն եմ: Այս գործին մէջ մտայ տղայ հասակէս: Շուտ հարստանալու միջոցը անոր մէջ տեսայ: Կարողութիւն ունէի խնդիրները շուտով տեսնելու եւ հնարամիտ ծրագիրներս պատրաստելու: Սկզբունքս եղած է՝ գործի առնել մասնագէտ մարդիկ: Մէկ անգամ միայն այդ սկզբունքէն բաժնուեցայ ու հանդիպեցայ աղէտի. սակայն ուրիշի չէի կրնար յանձնել այդ առաքելութիւնը: Նատինա շատ բան գիտէր: Հեզահամբոյր եւ բարեսիրտ մարդ մըն եմ ցորչափ չեն ընդդիմանար ինծի: Նատինա թէ հակառակեցաւ եւ թէ սպառնաց այն առեն, երբ ասպարէզիս յաջողութեան գագաթնակէտին պիտի հասնէի: Անգամ մը որ մեռնէր եւ տիրանայի ադամանդներուն՝ փրկուած էի : Հիմակ եզրակացութիւնս այն է որ ձախողեցայ գործիս մէջ: Ախ, այդ յիմար Փեկէթը, կինն ու ընտանիքը...

Ձեր ներքին ձայնէն բնաւ մի շեղիք, սիրելի Անն: Բնազդս տարիներով ինծի կ'ըսէր թէ խելացութիւն է Փեկէթէն ձերբազատուիլ, բայց մարդը այնքան չարաչար աշխատասէր եւ խղճամիտ էր, որ պարկեշտօրէն չկրցայ որեւէ պատրուակ գտնել զինքը հեռացնելու համար: Եւ ահա արդիւնքը:

Սակայն խնդրէն կը շեղինք: Հարցը այն է թէ ձեզ ինչ պէտք է ընել: Ձեր պատմութիւնը հիանալիօրէն յստակ էր. կէտ մը կայ սակայն որ չլուսաբանուեցաւ տակաւին: Ադամանդները հիմա ո՞ւր են:

— Հէրի Ռէյպըրնին քով, ըսի, զինքը դիտելով:

— Հըմ, կ'ուզեմ այդ ադամանդները...

— Չեմ կարծեր թէ ունենաք զանոնք:

— Չէ՞ք կարծեր: Իսկ ես կը կարծեմ: Չեմ ուզեր անհաճոյ թուիլ. սակայն ձեր նկատողութեան կը յանձնեմ սա պարագան, որ քաղաքին այս մասին մէջ մեռած կնոջ մը դիակին գտնուիլը որեւէ մէկուն համար անակնկալ մը պիտի չըլլայ: Ներքեւի յարկը մարդ մը կայ որ այդ տեսակ գործերով կը զբաղի: Դուք խելք ունեցող աղջիկ մըն էք: Առաջարկս հետեւեալն է. — պիտի նստիք եւ գրէք Հէրի Ռէյպըրնին որ այստեղ գայ ադամանդներով միասին:

— Այդ տեսակ բան չեմ կրնար ընել:

— Մի ընդմիջէք ձեզմէ տարեցները : Կ'առաջարկեմ ձեզ սակարկութիւն մը կատարել: Ձեր կեանքը կը փոխանակենք ադամանդներուն հետ: Որեւէ պատրանք մի սնուցանէք. ձեր կեանքը ձեռքերուս մէջն է:

— Իսկ Հէրի՞ն:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ՔՈՄԻՆՖՈՐՄԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ՞

Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի վարիչներէն Վլահովիչ, յօդուածի մը մէջ ժամանակավրէպ կը նկատէ Քոմինֆորմի գոյութիւնը, Կրեմլինի մենատիրութիւնը համայնավար կուսակցութեանց վրայ եւ կը պահանջէ որ Քոմինֆորմը լուծուի: Կը գտնէ նաեւ «ընկերվարական 5րդ միջազգայնականի մը» անհրաժեշտութիւնը, ապակեդրոնացած, Թուելով շարք մը գաղափարական սկզբունքներ: Այսպէս՝ ընկերվարութեան բազմաթիւ ձեւեր կան, ըստ որոշ ընկերութեան մը կամ երկրի մը պահանջներուն: Եթէ կիրարկման շարք մը միջոցներ յաջողութիւն կը գտնեն ժողովուրդի մը մէջ, այդ չի նշանակեր թէ կրնան յաջողութիւն գտնել ուրիշ տեղ մըն ալ: Ուստի բամալիսի են օրէնքները որոնց պէտք է հետեւի ընկերային յառաջդիմութիւնը: Կարեւորը ընկերվարական ուժերու համագործակցութիւնն է, նոյնիսկ եթէ այլազան գործունէութիւն մը ցոյց տան. և ուրեմն սխալ է մէկ կեդրոնէ արձակուած մէկ տեսակի օրէնքներու հպատակութիւնը: Համագործակցութիւն՝ միջազգային ընկերվարական կազմակերպութեան մը ծոցին:

Զգայացումով կը նկատուի այս յօդուածը, որ մէջտեղ կը դնէ, լրջօրէն, գաղափարական խնդիր մը: Նաեւ երբ յարմար է ժամանակը Քոմինֆորմը լուծելու, իբրեւ արդիւնք Ջլամարտին մէջ արձանագրուած դադարին: Արդարեւ Մոսկուայի այդ կազմակերպութիւնը, անհամապատասխան է ստեղծուած նոր մթնոլորտին, իբրեւ հին զէնք մը որ գործածուեցաւ Ջլամարտի ամենատաք օրերուն:

Մնաց որ տեւնէ մը ի վեր զրոյցներ կը շրջէին այդ մասին: Նեհրու բացէ ի բաց երկու անգամ պահանջած էր Քոմինֆորմի լուծումը, եւ Մոսկուա այցելութեան ընթացքին նորէն շեշտած էր այդ պարագան: Կը կարծուի որ խորհրդային վարիչներու Պելկրատ այցելութեան, Թիթօ–Խրուշչեւ լուրջ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են այդ մասին: Կ'ըսուի նաեւ թէ Թիթօ հաւանաբար պիտի ընտրուի «5րդ միջազգային»ի ընդհ. քարտուղար: Ամէն պարագայի մէջ Քոմինֆորմը 1953էն ի վեր (Սթալինի մահը) գործունէութիւն ցոյց չէր տար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ կառավարութիւնը կը պահանջէ որ ՄԱԿի զինադադարի յանձնախումբին համայնավար անդամները ինչպէս նաեւ Շուէտի ներկայացուցիչները, հեռանան երկրէն: Գէշ տպաւորութիւն ձգած է այս ընթացքը պաշտօնական շրջանակներու վրայ, եւ կը կարծուի թէ շանթած մըն է որպէսզի միջազգային կացութեան բարւոքման իբրեւ հետեւանք, Մ. Նահանգները չնուազեցնեն իրենց դրամական օգնութիւնը: Առջի շաբաթ ալ, Հարաւ. Քորէայի նախագահը կը սպառնար պատերազմով վերագրաւել հիւս. Քորէան:

ՍԱՐԻ Հանրաքուէին կազմակերպման առթիւ, Արեւմտ. Եւրոպայի Միութիւնը գոհունակութիւն յայտնեց: Սակայն Արեւմտ. Գերմանիա յուշագրով մը բողոքեց գերմանասէր կուսակցութեանց դէմ յարուցուած դժուարութիւններուն առթիւ: Կ'աւելցնէր թէ անոնք խիստ ապահով չեն ընտրական պայքարին մէջ: Իսկ Սարի կառավարական կուսակցութիւններէն մին կը յորդորէ ժողովուրդը որ քուէարկէ Սարի ներկայ «եւրոպական վարչաձեւը, որովհետեւ հակառակը վնասակար պիտի ըլլայ Ֆրանքեւգերմանական բարեկամական յարաբերութեանց»: Գերմանասէր երեք կուսակցութիւնները, իրենց կողմէ, կը պահանջեն Սարի եւրոպականացման ծրագրին ժխտումը եւ Գերմանիոյ հետ միացում:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ հանդիպումներու կարգին կիրակի Մոսկուայի մէջ «Սփարտակ»ը պարտութեան մատնեց անգլիական «Վուլվըրհեմփթըն» խումբը 0ի դէմ 3 կէտով:

Փարիզ, Սթատ տը Սէնթ Ուէն Սըտան յաղթեց Ռէտ Սթարի 2ի դէմ 4 կէտով:

Շաբաթ եւ կիրակի տեղի ունեցան աթլէթիզմի ֆրանսական ախոյեանական մրցումները, 800 մեթրի վրայ Ճիան երկրորդ հասաւ:

1955 – 56ի համար կազմուած են ֆութպոլի խումբերը: Լիոնի խումբին մէջ իբրեւ աւագ կը մնայ Ֆարմանեան, իսկ Նիսի բերդապահ՝ Հայրապետեան:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի զովասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՏԻԿ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Արտասանութիւն, նուագ (Ս. Զէօրէֆճեան): Երգ եւ պար ազգ. տարազով:

Ռատիօ Լօրտէկեան ճոխ երգապնակներով եւ Ֆանթէզի մը Պ. Կարպիս Յարութիւնեանէ:

Կէսօրէ առաջ պուլի մրցում (կը խնդրուի պուլերը միասին բերել):

Կարելի է ճաշը միասին բերել, իսկ ըմպելին տեղւոյն վրայ:

ՏԱՆ.— Փլաս տ'Էքսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը: Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախաղբ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ: 14 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Ռէսթօրան Ռութ տը Քանքան, Փոն Թ'Էվէքի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտասարդուհիներու: Արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաշեանի:

Ճոխ պիւֆէ, (խարբերդի չիշ քապապ):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար:

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 4200 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100:

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտաչէքի թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ շարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կառուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամքերթէնի յիշատակին:

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին:

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութեան պատարագիչն է Ատոմ քհնյ.:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

⁂

Նիսի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը եւ Այրի Տիկին Ա. Նաւարեան կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի առաւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ կը պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ. եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ բանաստեղծ ԱՍՏՈՒՐ ՆԱԽԱՐԵԱՆԻ հոգւոյն ի հանգիստ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸԼԼԱՆ ԿԱՆԽԻԿ:

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ կազմակերպութիւններուն կամ անհատներուն ամէն անգամ յիշեցնել պարտքերը:

Լոյս չեն տեսներ նախապէս չվճարուած յայտարարութիւնները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍԵՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Երկու հատոր, հին ուղղագրութեամբ):

Որ սպառած է Հայաստանի մէջ:

Ամէն շաբթու լոյս կը տեսնեն երկու պրակներ, ընտիր տպագրութեամբ:

Յետագային լրացած եւ կազմուած օրինակին գինը պիտի ըլլայ 12 լիբ. ոսկի:

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ

Կը հրատարակէ նաեւ

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Չորս հատոր, համագումար 2402 մեծադիր էջ):

Անգտանելի ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Հայաստանի մէջ:

Դիւրութեան համար բաժանորդագրութիւն հաստատուած է: Կանխիկ բաժնեգին չորս հատորներուն համար 90 լիբ. ոսկի կամ 30 տոլար:

Եւրոպայի միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ եւ ուրիշ պատմուածքներ, պատկերներով:

Գրեց՝ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Գին 750 ֆրանք: Դիմել ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ Գրատուն, 46 ռիւ Ռիշէ կամ «Յառաջ»ի:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Արձանագրութիւնները լրացած են:

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թադէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հեռախօս Թրիւ 27-35:

⁂

Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի երկրորդ խումբին, մաս կազմող, Լիոնի եւ Ս. Շամոնի պզտիկները, կը մեկնին, Օգոստոս 13ին, Շաբաթ առաւօտ, ժամը 7ին: Կը խնդրուի, ծնողքներէն, որ այդ առտու, իրենց գոյքերով, Ֆիշ տը Լիէզոնով, լեցուած եւ վաւերացուած, իրենց թաղին տխրանէքրին բժիշկէն եւ Պօն տը վագանսի թուղթերով, պատրաստ գտնուին Փէրաշի կայարանին, մուտքի երկու դուռներուն մէջտեղը: Ճիշդ ժամացոյցին տակը՝ ժամը 6էն 6·30:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Ն. Երանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Պետիկեան եւ զաւակները, Օր. Զապէլ Երանոսեան, Պ. Վահան Երանոսեան, Պ. Արամ Երանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Լեւոն Քիւեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով կամ նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՒՐՖԱՅԻ քառասնամեակը, Հոկտեմբեր 16ին, Սէրքըլ Միլիթէռի մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Գինը 2800 ֆրանք, Թղթատարի ծախքով 3000, գեղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 10 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7746 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3157

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

*

— Վերջերս կը խօսէիք ազգային «արքլերոզի» եւ ուրիշ վէրքերու մասին: Ձեր շրջապատին ալ չե՞ն սպառնար նոյն չարիքները …

— Կ'աշխատինք խուսափիլ:

Արդարեւ, մեր հիմնական ուղեգիծն է աշխատանք:

Դրդել: Հետապնդել: Վերաքննել: Կարելին փորձել, որպէսզի եթէ դժուար է բարիք մը ապահովել, գոնէ չարիք մը պակաս գործուի:

Այս ուղեգիծը կը թելադրէ պայծառութիւն եւ փոխադարձ հասկացողութիւն:

Տարագիր բազմութիւնները հրաշք չեն սպասեր:

Բայց, իրաւունք ունին պահանջելու որ ամէն հոսանք, որեւէ ազգային կազմակերպութիւն մէկդի դնէ ակադեմական մարզանքները եւ որոշ պարտականութիւն մը ստանձնէ:

Մենք պատրանքներ չենք սնուցաներ:

Գիտենք թէ լեռներ ու վիհեր ունինք մեր առջեւ, որեւէ ելք փնտռած ատեն:

Եւ սակայն կը հաւատանք թէ կարելի է հանրօգուտ գործեր կատարել, պատասխանատուութիւններ ստանձնելով եւ յարատեւօրէն տքնելով:

Անշուշտ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն պիտի գործէ համաձայն իր դաւանանքին եւ կարողութեան: Բանաւոր չէ բեռ մը նետել մէկուն շալակը, գիտնալով հանդերձ որ ի վիճակի չէ կրելու:

Որ եւ է կազմակերպութիւն խօսած կամ գրած ատեն, պարտաւոր է չափել ոչ միայն հնարաւորութիւնները, այլեւ իր սեփական ուժերը:

Այլապէս, պիտի ստեղծուի խառնաձայն փոխստացութիւն մը, յանգելով թմրութեան եւ ամլութեան:

Մեր գաղութն ալ կը գտնուի այս վըտանգին առջեւ:

Փարիզը ազգային կեդրոն կը համարուէր ատեն մը: Այսօր դարձած է երկրորդական միջավայր մը:

Խնդիրներ կան որոնց լուծման մէջ Փարիզը աւելի ազդակ է քան ուրիշ գաղութներ:

Ձենք խօսիր քաղաքական գործունէութեան մասին: Պատկերը շատ պարզ է:

Միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ կը շարունակէ քաղաքական աշխատանքներ կատարել, համաձայն իր դաւանանքին եւ կացութեան պահանջներուն:

Ուրիշներ ալ եթէ տեսակէտներ ունին, թող փորձեն արժեցնել, ամէն բանէ վեր դասելով հայրենիքին եւ Հայկ. Դատին շահը:

Քննադատութիւններ միշտ ալ պիտի լսուին, պայմանաւ որ հիմնուած ըլլան իրական փաստերու վրայ:

Իրաւունքներ, պահանջներ միշտ ալ պիտի արծարծուին, հոգ չէ թէ արձագանգ չգտնեն, առ այժմ:

Հայրենիքին չարն ու բարին պիտի արձանագրուին գիտակցօրէն, ամբողջացնելով կապը՝ տարագիր բազմութեանց հետ:

Օրինակ, դրական երեւոյթ մըն է խմբական այցելութիւնը դէպի Հայաստան, արձակուրդի առթիւ:

Անշուշտ Հայկական Արտասահմանը իրաւունք ունի աւելին սպասելու: Մանաւանդ հիմա որ կը բարւոքին միջազգային յարաբերութիւնները:

Այս տարրական գիտելիքներուն հետ, երբեք պիտի չմոռնանք թէ հայրենիքին եւ տարագիր բազմութեանց շահը կը պահանջէ կարելի եղածին չափ զօրացնել ներքին ճակատը: Համախմբել պիտանի ուժերը եւ աշխատանքի մղել բոլորը:

Թող թշնամին ու բարեկամը չըսեն թէ ազդ էին եւ անտէր հօտի մը վերածուեցան, չարաչար գործածելով իրենց վայելած ազատութիւնը եւ ապահովութիւնը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԽԱՂԱՂ ՀԻՒԼԷ»ԻՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐԶՈՒԻՆ

*

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԻՒՐԱՆԻՈՄ ՊԻՏԻ ԾԱԽԵՆ, Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷ ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ ԲՈԼՈՐԻՆ:

Մարդկութեան պատմութեան առաջին «հիւլէական համագումարը», բացման ճառերէն ետք սկսաւ իր աշխատանքներուն: Առաջինը՝ որովհետեւ եթէ ցարդ գումարուած էին ժողովներ, պետութեանց ներկայացուցիչները աւելի քաղաքագէտներ էին՝ քան թէ գիտնականներ, դրուած էին անորոշ նշանախօսքերով, «վըտանգաւոր հիւլէին» քաղաքական երեւոյթներով: Ոչ մէկ յայտնութիւն, որ հնարաւոր դարձնէր արդի գիտութեան զարգացումը, համագործակցութեամբ: Կը խօսուէր նոյնիսկ, «Արեւելքի եւ Արեւմուտքի գիտութեանց» մասին կարծէք գոնէ գիտութիւնը մէկ չըլլար: Այժմ փոխուած կը թուի ըլլալ շատ բան, եւ կարելի է ըսել թէ 8 Օգոստոս 1955ին, մարդկութիւնը թեւակոխեց իրապէս հիւլէական դարաշրջանը:

Այս համագումարին՝ գիւտարարներու տեղ գիտնականներ.— մօտ երկու հազար, գրեթէ կէսը աշխարհի հիւլէական խնդիրներու մէջ մեծ հմտութիւն ունեցողներէն: Եւ առանց վերապահութեան, կը պարզեն «պետական գաղտնիք» նկատուած նուաճումներ, յանուն գիտութեան, յանուն բարօրութեան:

Խ. Միութիւնը օրինակի համար, ցարդ կամ չէր մասնակցեր նման համագումարներու, եւ կամ եթէ մասնակցէր իր ներկայացուցիչները գիտութեան տեղ, քարոզութիւն կ'ընէին: Իրազեկները կը յայտնեն թէ վերջին համագումարներուն, թէ՛ մասնակցեցան եւ թէ առանց քարոզութեան, ցոյց տուին համագործակցութեան ոգի մը:

Նոյնքան քաջալերական են «Մեծերուն» ուղերձները: Նախագահ Այզընհաուըր, ժողովին յաջողութիւն մաղթելէ ետք, խօսքը ուղղելով գիտուններուն կ'ըսէ.— «Դուք որ կը թափանցէք հիւլէի գաղտնիքներուն, լաւ գիտէք թէ ան կրնայ մարդուն անխոնջ եւ հնազանդ ծառան ըլլալ, պայմանաւ որ մարդը այդ գիտակցութիւնն ունենայ»: Յետոյ՝ «մենք որոշած ենք ամէն ջանք թափել որպէսզի մարդկային հրաշալի եւ ստեղծագործ միտքը ծառայէ իր կեանքին եւ ոչ թէ իր ոչնչացման»:

Իսկ մառեշալ Բուլկանինի համար այս համագումարը կարեւոր քայլ մըն է դէպի միջազգային համագործակցութիւն, որուն համար Խ. Միութեան վարչապետը կ'ընէ իր ամենաջերմ մաղթանքները: Գալով Ֆրանսայի վարչապետին ուղերձին, կը մաղթէ որ համագումարը մարդկութեան պարգեւէ բարօրութիւն եւ խաղաղութիւն: Յայտարարութիւններ ղրկած էին նաեւ Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի վարչապետները:

Իսկ հիւլէագէտներու զեկուցումները կը դառնան երկու առանցքներու շուրջ,— արդէն ձեռք բերուած գիտելիքներ եւ ապագայ հնարաւորութիւններ,— որոնք կը բխին գիտութեան մէկ վաղեմի հանգանակէն «գիտնալ՝ կը նշանակէ նախատեսել եւ փոխադարձաբար»: Այսպէս՝ կը խօսին արդէն 2000 տարիին մասին, երբ ուժի դասական աղբիւրները, քարածուխ եւ քարիւղ, մեծ մասով սպառած պիտի ըլլան: Քարածուխի ծանօթ հանքերը հաւանաբար սպառին մէկուկէս դարէն, իսկ քարիւղը… կէս դարէն… պէտք է զանոնք փոխարինել հիւլէական ուժով, որ այժմ ձեռք կը ձգուի իւրանիումի շնորհիւ: Ստացուած ուժին քանակը կը բազմապատկուի եթէ փոխանակ հիւլէական տարրալուծման, կարելի դառնայ հիւլէական համադրութիւնը, միշտ իւրանիումի փոփոխութիւններով: Սակայն իւրանիումի հանքերն ալ պիտի սպառին: Այս մասին, Հնդկաստանի ներկայացուցիչը զգայացունց յայտարարութիւն մը ըրաւ, ըստ որուն երկու տասնեակ վերջ, կարելի պիտի դառնայ «զատել եւ ծառայեցնել ջրածինի հիւլէն ալ եւ օգտագործել ջերմահիւլէական հսկայ եւ անսպառ ուժն ալ, որովհետեւ ջրածինի քանակը անսպառ է աշխարհի մէջ»: Այսպէս, ուժի ոչ մէկ աղբիւր ունեցող երկիրները պիտի ազատին ճարտարարուեստական այդ մղձաւանջէն, եւ արդիւնաբերութիւնը պիտի ստանայ բոլորովին նոր ուղղութիւն մը:

Գալով ներկայ յաջողութիւններուն, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը մանրամասնութեամբ պարզեց «հիւլէական ուժ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԺՊՏԷ, ԺՊՏԻՆՔ, ԹՈՂ ԺՊՏԻՆ

Բառախաղ չէ որ կը փորձեմ:

Իսկապէս ժպիտներու ցուցահանդէս մը բացուած է, ժընեւի խորհրդաժողովէն ի վեր:

«*Լը Մոնտ*» կը գրէ թէ Մոսկուայի մամուլը սկսած է ժպտադէմ լուսանկարներ հրատարակել պաշտօնական անձերու մասին, երբեմնի մռայլ եւ ծանրաբարոյ պատկերներուն տեղ:

Այսպէս, կուսակցական պաշտօնաթերթը, *Փրաւտա*, եւ կառավարականը՝ *Իզվեստիա*, իրենց առաջին էջերուն վրայ տպած են ժընեւեան պատկերներ, ուր մառեշալ Բուլկանին եւ Նիկիտա Խրուշչեւ ուրախ — զուարթ կը մտերմանան արեւմտեան դիւանագէտներուն հետ:

Լուսանկարի մը մէջ, մառեշալ Բուլկանինի կողմէ սարքուած ճաշին ատեն, Խրուշչեւ նստած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին՝ Ֆ. Տըլըսի քով եւ կը զուարճանայ փոխանակուած կատակներով:

Ուրիշ լուսանկարներ կը ցուցնեն Խ. Միութեան վարիչներուն վերադարձը շէնշող դէմքերով:

Բուլկանին Վորոշիլովի ձեռքերը կը սեղմէ արտակարգ սրտագեղումով: Կեդր. կոմիտէին նախորդ քարտուղարներէն Սուսլով կը խոնարհի Ա. քարտուղարին՝ Խրուշչեւի առջեւ: Ա. Միկոյեան, Քականովիչ, նոյնիսկ աւագ ուրբաթ Մոլոթովը եւ ուրիշ հրեւէլիներ խինդ ու ծիծաղ կը ցանեն իրենց բոլորտիքը:

Կեդր. Կոմիտէին երեք օգնական քարտուղարներն ալ վարակուած են ընդհանուր զուարթութենէն:

Վերապահ կ'երեւայ նախորդ վարչապետը, Մալենկով: Երեւի դեռ չէ մարսած իր պաշտօնանկութիւնը:

Նոյն երեւոյթը՝ արեւմտեան ճակատին վրայ:

Ֆրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան թերթերու մէջ ժընեւի ուխտաւորները կ'երեւան լուսապայծառ դէմքերով:

Որքան ալ պատահական եւ կամ դիւանագիտական համարուի, յուսատու է այս ժպտահանդէսը:

Աւելի լաւ է որ ժպիտներ փոխանակեն եւ իրենց մութ հոգիները բացուին, այսքան տարի ակռայ կրճտելէ ետք:

Տասը տարուան պաղ պատերազմը սառեցուց իրենց երակները:

Նոյն իսկ եթէ կեղծ ըլլայ ժպիտը, կրնայ վարակիչ դառնալ:

Մանաւանդ որ, ոչ վտանգ կը պակսի, ոչ ալ ուխտեր:

Յոռետեսներ կը կարծեն թէ ամրան ծիծաղները հետզհետէ պիտի սառին, քանի մօտենայ աշունը իր հոկտեմբերով, երբ նորէն ժողովի պիտի նստին Չորս Մեծերուն արտաքին նախարարները:

— «Բերանդ *խեր* բաց», պիտի ըսէր մեր մամիկը:

Ինչո՞ւ մէկ անգամէն յուսահատիլ, երբ երկու կողմերն ալ անհրաժեշտ կը գտնեն վերջացնել պաղ պատերազմը:

Եթէ ամրան տաքերը հալեցուցին շատ մը սառեր, Լեմանի ափերուն վրայ, աշնան հովերն ալ կրնան ցրուել սեւ — մութ ամպերը:

Անշուշտ Այզընհաուըր այդ առթիւ ալ աղօթելու պիտի հրաւիրէ միլիոնաւոր քաղաքացիները:

Միայն թէ՝ գոնէ մէկ անգամ աչքերը բաց աղօթէին, որպէսզի տեսնէին կուտակուած ամպերը, ցոյց տալով զանոնք վանելու եղանակը…

ՎԱՀԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

*

Մինչ խորհրդարանը արձակուրդի մէջ է, կը կարծուի թէ կառավարութեան մէջ տարակարծութիւններ պիտի ծագին Մարոքի խնդրին առթիւ: Անհրաժեշտ կը նըկատեն որ մինչեւ մէկ շաբաթ շարք մը միջոցներ ձեռք առնուին, որովհետեւ կը վախցուի որ նախորդ սուլթանին գահընկեցութեան տարեդարձին առթիւ խռովութիւններ ծագին: Նախարարաց խորհուրդը կը թուի երկընտրանքի մը առջեւ գըտնուիլ.— Բարեփոխութիւններուն անմիջապէս սկսի՞լ, թէ նախ սուլթանական կնճիռը լուծել: Ամէն պարագայի մէջ, առջի օր, Թունուզի եւ Մարոքի պատասխանատու նախարարը Ժիւլի, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը Զօր. Քէօնիկ եւ Մարոքի մարզպանը տեսակցութիւն մը ունեցան, եւ կը կարծուի որ վարչապետ Ֆոռի հաւանութենէն ետք որոշուին շարք մը անմիջական միջոցներ:

ՉԻՆԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկու օրուան դադարէ մը ետք, ժընեւի չինեւամերիկեան բանակցութիւնները վերսկսան երկուշաբթի օր: Թէեւ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը հաղորդուի, սակայն իրազեկները կը յայտնեն թէ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են նըպաստաւոր մթնոլորտի մը մէջ: Երկու պատուիրակութիւնները որոշած են գումարել յաջորդ նիստը այսօր, սակայն ոչ մէկ զեկոյց պիտի հրատարակեն բանակցութեանց ընթացքին մասին: Կը կարծուի որ կը քննեն միշտ օրակարգին առաջին կէտը՝ ամերիկացի քառասուն քաղաքացիներուն վերադարձի խնդիրը:

× Հնդկաստանի վարչապետը նոր յայտարարութեամբ մը անհրաժեշտ կը գտնէ Այզընհաուըր — Մաօ Ցէ Թունկ հանդիպում մը եւ կ'աւելցնէ թէ պիտի աշխատի այդ ուղղութեամբ:

× Ազատ արձակուած 11 օդանաւորդներէն մէկ քանին յայտնեցին թէ իրենց բանտարկութեան շրջանին Չինացիները չարչարած են զիրենք:

....

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ ցուցարարներ յարձակեցան զինադադարի յանձնախումբին կեդրոնին վրայ: Ամերիկեան ոստիկանութիւնը արտասովոր ուժերով ետ մղեց խռովարարները, սակայն վեց ոստիկաններ վիրաւորուեցան նետուած քարերէն: ՄԱԿի յանձնախումբը ժողով մը պիտի գումարէ քննելու համար Հարաւ. Քորէայի կառավարութեան պահանջը՝ համայնավար եւ չէզոքացի ներկայացուցիչներուն երկրէն մինչեւ 15 Օգոստ. հեռանալուն մասին:

ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԻ եւ Մոսկուայի միջեւ, խորհրդային օդանաւ մը վար իյնալով ջախջախուեցաւ: Մեռած են 25 հոգի, որոնցմէ 10 նորվեկիացի կիներ: Օդանաւային ընկերութիւնը որոշած է վնասուց յատուցում տալ զոհերու ընտանիքներուն:

ՏԻԳՐԱՆԸ

(ԳՆԴԱՊԵՏ ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ ԹԱՐՄԱԳԱԼԱՐ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

*

Զնախատեսուած մղձաւանջ մը, գիշեր ժամանակ, պիտի չկրնար ցնցել զիս այնքան ուժգին, որքան ցնցեց գուժկան հեռագիրը, Թեհրանէն ․

— Տիգրիսը մեռաւ կաթուածի հետեւանքով, Յուլիս 20ին ․․․

Հիմքաղաքատունը նստած էի Հանդիսատ, երբ մէկէն տեղէս վեր նետուեցայ լեզուս կարկամած, մտածումներս քարացած, յուզումը իջած կոկորդիս ծայրը ։

— Ինչպէ՞ս․․․ այդ ի՞նչ ըսիր, Հայկ․․․ Տիգրիսը․․․ Տիգրիսը մեռած․․․ Ե՞րբ, ինչպէ՞ս ․․․

Անսպասելի էր պատահածը բոլորովին։ Այլեւ անբացատրելի, անըմբռնելի։ Ե՞րբ կրցեր ենք արդէն լուծել անթափանցելի առեղծուածը այն սեւ ու բացարձակ լռութեան․ ու մահն է անողոք եւ ո՛չ կը հետապնդէ մեզ ամէն քայլափոխի, կեանքի ամէն մէկ պահուն, քանի թէ արժէքն վիճակի մէջ, երբեմն սողոսկելով սրտէն կամ ուղեղէն ներս եւ չեչտակի իջեցնելով հարուածը եւ երբեմն չարչարելով, բզկտելով, մնացնելէ առաջ, անկարեկիր ըմբռնմամբ մը։

Դուրդ որ թակեց մահը, ալ չկայ փրկութիւն, ով որ ալ ըլլաս, ինչ որ ալ ընէս, տարիքի որ շրջանին մէջ որ ալ գտնուիս ։

Ու մահը, այս անգամ, թակեց դուռը ամենասիրելի Տիգրանին, բռնեց անոր թեւերէն եւ առաւ, տարաւ, նետեց զայն սեւ անդունդը մէկ անգամէն, առանց պայմանի, առանց սակարկելու, առանց մեղքնալու ․․․

Մեղքցողը մենք ենք, մեր բովանդակ ցաւին ու անզօրութեան մէջ ։

Ու մենք ենք տառապողը ցաւի մը մէջ, որ չունի իր սպեղանին, եւ որքան ալ փորձենք ճակատագրի անդթութեամբ եւ անխուսափելիութեամբ «բացատրել» անբացատրելին ։

Ջոր ու դաժան փաստը այն է, որ Տիգրան չկայ այլեւս։

«Բացատրես» թէ չկրնաս բացատրել, այս է միակ ճշմարտութիւնը ։

Միակ բացատրութիւնը ։

⁂

Ապրիլին Պէյրութ էր։ Թեհրանէն եկած՝ կ՚երթար Դաշնակցութեան Ընդհ․ Ժողովին։ Մայիսին նորէն եկաւ։ Կը վերադառնար, Ընդհ․ ժողովը կիսատ ձգած, Թեհրան երթալու համար սոխողական գործով։ Քանի քանի անգամներ ողջունեցինք զինքը Պէյրութի մէջ, այս վերջին 4–5 տարիներու ընթացքին ։ Եւ որքան կ՚ուրախանայի ես, անձնապէս, երբ անակնկալօրէն ձայնը կ՚իմանայի հեռաձայնէն ․

— Եկայ, հա․․․ ո՞նց ես, ի՞նչ կայ չկայ ․․․

Զէի տեսներ, բայց գիտէի, որ կը ժպտէր այդ պահուն, հեռաձայնին ընկալուչը բռնած ։

Կենսուրախ մարդ էր եւ ընդհանրապէս, իր արտայայտութեան անբաժան մէկ տարրը եղաւ ժպիտը, որ տարածուն ծիծաղի կը փոխուէր, երբ կատակ մը, գըւարթ խօսք մը կը բարձրացնէր իր տրամադրութիւնը խօսակցութեան ընթացքին։

Եւ որքան հաճելի էր խօսքի բռնուիլ Տիգրանին հետ ։

Կան մարդիկ, որ ուղղակի կը ձանձրացնեն զիմացինը, իրենց երկարատեւ պատմութիւններով։ Կ՚ածիլեն բութ ածելիով։ Գլուխ կը տանին։ Կը քնացնեն ։

Ուրիշ էր Տիգրանը, ուրիշ էր անոր խօսքը։ Որքան երկար պատմէր այնքան աւելի կը սրուէր ուշադրութիւնդ եւ կ՚ուզէիր որ չվերջացնէր։ Կ՚ուզէիր որ միայն ինք խօսէր եւ դուն լսէիր, պատմածներն ու պատմելիքները մէկու մը, որ փորձառութեանց, դէպքերու, դէմքերու եւ անոնցմով կազմուած յուշերու անսպառ գանձարան մըն էր։

Ինչեր չէր տեսած ան, ինչեր չէր ըրած։

Դիմակալած էր վտանգը քանի քանի անգամներ, հայրենական աշխարհի ընդարձակ տարածքին վրայ, զէն ի ձեռին, թշնամիներու դէմ յանդիման, խիզախ եւ աներկիւղ ․․․

Ինքնավստահ ու անյողդողդ, յաճախ էր կատակած իր դէմը քանիցս ցցուած ճակատագրին ու մահուան հետ, որոնք, օր մը, այնքան նենգ զինակցութեամբ մը պիտի յաջողէին խափանել իր աքեւը, չշմեցուցիչ մէկ հարուածով․․․

Տառապած էր անանձնական, անհատոր դժբախտութիւններով, բայց չէր ընկճուած ։

Պայքարած էր գաղափարական զմայլելի նուիրումով, հայրենիքին ու ժողովուրդին դէմ ցցուած վտանգներուն եւ չարիքներուն դէմ ։

Կռուած էր ռազմադաշտերուն վրայ, վագրի կատաղութեամբ։

Կազմակերպած էր, պաշտպանողական կամ յարձակողական գծով, ռազմիկները մեր տաժանք հայրենիքին եւ թոցուցած էր զանոնք յաղթանակէ յաղթանակ ։

Ուսած — կարդացած զինուորական էր եւ իր զարգացումը շաղախուած էր ռազմադաշտերու վրայ ստացած իր բազմատեսակ փորձառութիւններով ։

Հայաստանի Հանրապետական բանակէն ստացած գնդապետի իր ուսադիրները հաստատուած էին զինուորականի իր անժխտելի արժանիքներուն եւ վասն հայրենեաց եւ անձնանուէր ծառայութեանց։

Ու զօրծունէութիւնը մեր թանկագին գնդապետին, նաեւ, ռազմական գործողութեանց վերջնական դադարէն ետք, ազգային, քաղաքական եւ հանրային ասպարէզներու մէջ ։

Այնտեղ ալ միեւնոյն նուիրումը, դրհաբերութեան միեւնոյն ոգիով։ Եւ այնպիսի անձնամոռաց վճռականութեամբ մը, որ յատուկ է միայն գաղափարապաշտ յեղափոխականին ։

Իմացէք միայն, որ լման 16 տարի, 1939էն մինչեւ իր մահը, հեռու ապրեցաւ ան իր ընտանիքէն, իր կնոջմէն եւ մէկ հատիկ զաւկէն, զրկուեցաւ ընտանեկան օճախի քաղցրութենէն, տառապեցաւ իր սիրելիներուն կարօտով եւ ապրեցաւ տուն տեղ չունեցող ղարիպի մը կեանքը, միայն եւ միայն իր ժողովուրդին ծառայելու համար ։

Ու փնտռեց ան իր պաշտելի ժողովուրդը ամէն տեղ եւ կամեցաւ միշտ բան մը աւելի տալ՝ անոր հանգիստին եւ ապահովութեան համար։

Զփնտռեց միայն ինքզինքը։ Զփնտռեց իր հանգիստն ու բնականոն կեանքը։ Ամէն ինչ ստորադասեց իր անձնուիրութեան ու հետապնդած նպատակին։ Իր այսօրը։ Իր ապագան։ Ծերութիւնը։ Իսկ այս բոլորին համար օր մը օրանց չար տանջաց։ Զղջաց ։ Դժբախտ չնկատեց ինքզինքը։ Ծնած էր այսպէս ապրելու նախասահմանումով։ Այդպէս ապրեցաւ եւ այդպէս ալ մեռաւ ։

Ես էի որ երբեմն, խօսքի կարգին, կը հարցնէի իրեն․

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս վիճակդ եւ մինչեւ ե՞րբ այս թափառումը, այս գըրկանքը ։

Մեր նախավերջին հանդիպումին էր, որ նորէն ակնարկեցի իր վիճակին։

— Ախր, Կարօ ջան, ինչպէս կարելի է գործը ձգել, դասալիք դառնալ ․․․

— Հապա կի՞նդ, զաւա՞կդ։ Ես դուն այսպէս առանձին ․․․

— Ինչ արած․․․ Հայկանուշը կը ներէ, Ժաքօն ալ․․․ զինուոր ենք․․․ էլլի․․․ զինուորը ե՞րբ է տունը նստեր․․․ Հէլէ առջինը գայ, կը թռչիմ անգամ մըն ալ Փարիզ, կը տեսնեմ զիրենք ․․․

Աշունը գայ ․․․

Ո՞վ պիտի կրնար մարգարէանալ, որ աշունէն առաջ պիտի գար ձմեռը եւ իր ծոցին մէջ սառեցնէր անմահ Տիգրանը ․․․

Բնական կարգով պէտք էր մեռնէր Փարիզ, ընտանեկան յարկի տակ, իր սիրելիներուն քովը։

Մեռաւ Թեհրան, հաղարամղոն հեռաւորութեան վրայ, ընկերներով միայն շըրջապատուած ․․․

Վախ Տիգրան ․․․

Ու տեսէք բախտի քմայքը։ Կամ հեգնանքը ։

Գուժկան հեռագրէ երեք օր առաջ, նամակատուփիս մէջ գտայ իր մէկ նամակը։ Վերջինը։ Գրուած՝ Յուլիս 18ին, մահէն երկու օր առաջ միայն։ Կատակներով համեմուած։ Պէյրութէն նորութիւններ հաղորդելու խնդրանքով։ Անտեղեակ՝ աղէտին, որ դարանակալ կը սպասէր ճիչդ քովինը ․․․

Աչքերս տամկացան յուզումէս ։

Ու կարդացի զայն, այս անգամ անըմբռնելի երկիւղածութեամբ։ Կարդացի եւ պահեցի մասունքի մը պէս ։

⁂

Հիմա ինչ գրեմ քեզի, սիրելի անմոռանալի Տիգրան, Պէյրութի նորութիւններէն ։

Այս օրերու միակ նորութիւնը այն է, որ վշտով ու սուգով համակեցիր բոլոր ընկերներդ, խոցեցիր մեր սիրտը դաշոյնի մը սուր շեղբով, դուն, որ այնքան բարի էիր եւ այնքան ընկերասէր, հաւատարիմ եւ միշտ սիրալիր ։

Գիտե՞ս թէ որքան խորունկ է մեր ցաւը։

Ու գիտե՞ս թէ ինչ արժեց կորուստդ մեզի ու մեզի հետ հայ ժողովուրդին, որ ամբողջ կեանքիդ ընթացքին եղաւ պաշտամունքիդ գլխաւոր առարկան եւ հրամայեց քեզի վճռաբար, առաջին իսկ օրէն

— Ինձմէ զատ ուրիշ աստուած չճանչնաս ․․․

Ու ենթարկուեցար դուն այդ հրամանին, հերոսի մը կեցուածքով եւ զինուորական համակերպութեամբ, քառասուն եւ աւելի տարիներ, չարունակ ։

Եւ հիմա, ալ չկաս ․․․

Անագորոյն նամուսով փակեցիր կեանքիդ գիրքը եւ հեռացար, չսեցիր «ֆնիթ դէ մը»։

Այն ալ այնքան շուտ, այնքան անակընկալօրէն ։

Ալ նամակ պիտի չգրես ինծի։ Ալ պիտի չտեսնենք զիրար, առընթեանականի աչքերով։

Պիտի ննջես դուն Թեհրանի գերեզմանոցին մէկ անկիւնը յաւերժական քունով, որմէ արթննալ չկայ։ Իսկ մենք, քու հարազատներդ ի սփիւռս աշխարհի, պիտի գուրգուրանք թարմագալար յիշատակիդ վրայ, եղբայրօրէն, քաղցրօրէն ։

Ուր էր թէ տեսնէիր մեր յուզումը եւ զգայիր մեր վիշտն ու մորմոքը։

Ու գտնուէր մէկը, որ երբեմն երբեմն այցի գար գերեզմանիդ եւ հեկեկար երգ մը, մրմնջէր տաղ մը հայրենի աշխարհէն, պատմական ու պանծալի Տարօնէն ․․․

Եւ այդ տաղով ու երգով օրօրուէր ննջդ յաւիտենական ․․․

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՓՐԻԿԷ ՄԷԿ ԱՄԲՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

*

«Լ՚Օռոռ» ուսումնասիրելով Ֆրանսական Ափրիկէի ներքին խռովութիւնները, կը գրէ թէ գաղթապետութիւն բառը չի յարմարիր Ֆրանսայի։ Հոն ուր կը ծածանի ֆրանսական դրօշը, անդրադառնալու գաղթապետութիւն չէ, այլ խմբակցութիւն (պլոք), եւ առկա տեղացի ժողովուրդներու բարիքին համար ։

Երբ 1910ին Լիոթէյ Մարոք գնաց, բնակչութեան թիւը միայն երեք միլիոն էր։ Այլատեսակ ցեղախումբեր իրար կը բզկտէին։ Մարոքցին իր հողը կը մշակէր իր հրացանով, եւ յաճախ սովը աւերներ կը գործէր։

1955ին բնակչութեան թիւը արդէն եռապատկուած էր։ Սով չկայ այլեւս եւ ջուրի, ելեկտրականութեան զեռեղումները, ինչպէս և տուները և ընկերային հաստատութիւնները բազմապատկուած են ։ Քառասունեւհինգ տարին մեծ շրջան մը չէ ժողովուրդին կեանքին մէջ եւ արդէն մեծ թիւով Մարոքցիներ կը յիշեն թէ ինչ վիճակի մէջ էր երկիրը մինչեւ Ֆրանսայի հոն երթալը ։

Վերջին տարիները Ֆրանսան բաւական երկիրներ կորսնցուց Ասիոյ մէջ։ Ֆրանսա Ափրիկէի հետ ամբողջութիւն մը կը կազմէ, ծովու թեւով մը միայն բաժնուած եւ մօտ 11 միլիոն քառ․ քիլոմեթր հողի տարածութեամբ մը, որու մէջ մայր

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՁՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

*

Մեր զօրագունդը կայք էր հաստատած Աւստրիոյ սահմանին մօտերը, Վոլէն գիւղակին մէջ։

182—ի Մայիսի չորսն էր եւ ես, այլ սպաներու հետ, թիկնապահին ծննդեան տարեդարձին ի պատիւ տրուած ճաշին կը մասնակցէի, եւ զանազան նիւթերու շուրջ տեղի ունեցող խօսակցութեանց կը բերէի իմ բաժինս ։

Ենթա–տեղակալ Շթամ թիկնապահ Անդրէաս Միխայլովիչին հարցուց ․

— Եթէ անփափկանկատութիւն չէք սեպեր, կրնայի՞ հարցնել ձեզի, թէ այս առաւօտ ի՞նչ նիւթի մասին էր որ այդպէս տաք–տաք կը խօսէիք Գնդապետին հետ։

— Կը խօսէինք, պատասխանեց թիկնապահը, սպայի մը մասին, որ հրամանատարի պաշտօն պիտի ստանձնէ մեզ մօտ։

— Ի՞նչ է անունը, հարց տուին քանի մը ձայներ։

— Կը կոչուի հրամանատար Զոտոմի - րսքի, եւ նշանուած է գեղեցկուհի Մարիանա Ռավենսքիին հետ։

— Իսկ ե՞րբ կը հասնի, հարցուց հարիւրապետ Պելայէֆ։

— Հասած է արդէն։ Գնդապետի տան մէջ ծանօթացանք իրարու։ Շատ կը փափաքէր ծանօթանալ ձեզի հետ, պարոններ, հետեւաբար զինքը հոս հրաւիրեցի՝ ճաշելու մեզի հետ։ Սակայն կարծեմ թէ, ուշ կը ճանչնաք զինքը, հարիւրապետ, չարունակեց դառնալով ինծի, քանի որ Փեթերպուրկի մէջ ծառայած էք իր հետ նոյն գունդին մէջ։

— Ճիշդ է, պատասխանեցի, ուսած ենք միասին։ Այն ատեն քաջ ու գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր, վերջին ծայր սիրուած իր ընկերներէն եւ բոլորին ալ պաշտամունքի առարկան։ Սակայն կրակոտ խառնուածք ունէր եւ դիւրաբորբոք էր՝ չեչտուած կերպով։

— Օրիորդ Ռավենսքին, ինծի խօսելով իր մասին, յայտնեց թէ առաջնակարգ սուսերամարտիկ է նորեկը, ըսաւ Շթամ։ Իր այդ վարպետութիւնը տեսնելու առիթ կ՚ունենանք անշուշտ։ Մեզ մօտ մենամարտիլը գաւաթ մը ջուր խմելու չափ պարզ բան է։ Բարի եկած է պարոն Զատոմիրսքին, հազար բարի։ Որքան ալ դիւրաբորբոք մարդ ըլլայ, հարկ է ուշադիր ըլլայ իմ ներկայութեանս, այլապէս՝ ես կը սորվեցնեմ իրեն՝ պաղարիւն ըլլալ։

Շթամ այս խօսքերը արտասանած էր տեսանելի ծաղրանքով մը։

— Այդ ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ կը հեռանայ արքայական պահակագունդէն։ Անշնորհք գո՞րծ մը տեսած էր արդեօք։

— Լսեցի թէ, պատասխանեց Շթամ, ծեր հօրաքրոջմէ մը ժառանգած է քսան հազար ռուպլիի չափ դրամ ։ Ի՞նչ անշնորհք գործ տեսած պիտի ըլլայ եղբայր, խեղճ մարդը թոքախտաւորին մէկն է ։

— Դեհ, պարոնայք, ըսաւ թիկնապահը, հիւրանոց անցնինք ու նստինք թղթախաղի սեղանին շուրջ։ Մինչ այս Քօլօֆը կը պատրաստէ ընթրիքը ։

Շատ չանցած Շթամը, որ աղքատ մարդ էր, վաթսուն ռուպլի կորսնցնելու վրայ էր, երբ Քօլօֆ ծանուցանեց․

— Հրամանատար Զատոմիրսքի։

— Վերջապէս եկաք, ըսաւ Միխայլովիչ ցատքելով իր աթոռէն, հազար բարի։

Ցետոյ դառնալով մեզի, շարունակեց․

— Ասոնք ձեր նոր ընկերներն են, հրամանատար Զատոմիրսքի, բոլորն ալ լաւ մարդիկ ու քաջ զինուորներ։

— Պարոններ, ըսաւ Զատոմիրսքի, ես ուրախ եմ եւ հպարտ՝ միացած ըլլալուս համար ձեր զօրագունդին։ Ատենէ մը ի վեր մեծագոյն փափաքս էր՝ ձեզ մօտ ըլլալ։ Եւ եթէ գոհունակութեամբ է որ կ՚ընդունիք զիս, ինչպէս կ՚ըսէք բարեկրթօրէն, ապա ուրեմն ես աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդն եմ։

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ․ Ս․ Ա․

(Շար․) (1)

երկրի տարածութիւնը 550 հազար քառ. քիլոմեթր է :

Օդանաւորդութեան ներկայ զարգացումով աֆրիկեան Ֆրանսայի որեւէ հողամաս Փարիզէն հեռու չէ, ինչպէս այս դարու սկիզբը Մարսիլիան էր շոգեկառքով: Մինչեւ անգամ Մատակասկար կղզին Փարիզէն քսանեւչորս ժամ է օդանաւով :

Տնտեսական տեսակէտով ներկայիս ֆրանսական ներածման 25առ հարիւրը այդ հողերէն կուգան, եւ արտածման երեսուն առ հարիւրը հոն կ'երթան: Եթէ հիւսիսային Ափրիկէի որեւէ մէկ հողամասը բաժնուի, ամբողջ խմբակցութիւնն է որ պիտի տուժէ :

Ֆրանսական տնտեսութիւնը պիտի զրկուի 420 միլիառի ներածումէ եւ 550 միլիառի արտածումէ: Դժուար պիտի ըլլայ այն ատեն տըվիզով վճարել իւղի, բամպակի, բուրդի, փայտի, սուրճի, քաքաոյի, համեմի, մանկանէզի եւայլնի ներածումները: Ֆրանսայի ունեցած «տըվիզը» հազիւ թէ կը բաւէ վճարելու իր ներածումները սթերլինի եւ տոլարի շրջանին մէջ:

« Օռոռ » շարունակելով իր վերլուծումները կը գրէ թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը շատ աւելցաւ վերջին տարիները եւ համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեանց, հասնող երիտասարդութեան համար պէտք է գալիք 5 տարիներուն ստեղծել երկու միլիոն 500.000 հոգիի համար նոր գործեր, ինչ որ կը ներկայացնէ քսան առ հարիւր յաւելեալ գործ: Ո՞ւր գտնել այս գործերը, եթէ անդրծովեան հեռանկարներ չունենայ:

Ֆրանսացի երիտասարդութիւնը իրաւամբ մտահոգ է, արդի դաստիարակութիւնը հետզհետէ աւելի փառասիրական տենչանքներ կը ստեղծէ ինչպէս եւ բարձրանալու ցանկութիւն: Մեծ դպրոցները լեցուն են երիտասարդներով որոնք գործ պիտի փնտռեն :

Մինչդեռ երկիր մը որ հարուստ է իր ներքնահողով, անսպառ միջոցներ ունի եւ անսահման առիթներ կան երիտասարդին առջեւ ի գործ դնելու իր աշխատանքը եւ խելքը:

Ալճերիան, Թունուզը, Մարոքը, կեդրոնական սեւ Ափրիկէն, այս բոլոր երկիրներուն մէջ տնտեսական եւ մշակութային զարգացումը կը ներկայացնէ բազմաթիւ սերունդներու աշխատանքը : Քանի քանի Ֆրանսացի ճարտարագէտներու պէտք եղաւ, օժանդակութեամբը տեղացի ժողովուրդին, ապահովելու համար այս հողերուն բարգաւաճումը:

1914ին այս ժողովուրդներու թիւը մօտ 27 միլիոն էր, 1954ին 48 միլիոն :

Անհրաժեշտ է ամէնէն առաջ տալ անոնց միջոցներ յառաջդիմելու, բարձրացնելով ապրուստի մակարդակը, թէեւ ամէն բան յարաբերական է, սակայն եթէ նկատի առնուի ուրիշ ինքնավար երկիրներ (Եգիպտոս, Փոքր Ասիա, Հնդկաստան եւն.) անմիջապէս կը տեսնուի որ Ֆրանսական Ափրիկէի ապրուստի պայմանները շատ աւելի բարձր են :

Այն ժողովուրդները որոնց հողատիրութիւնը ստանձնած է Ֆրանսան արդեօ՞ք կրնան առանձին բարելաւել իրենց պայմանները, հարց կուտայ դարձեալ «Օռոռ»: Իրենց ընտրանին, բացի բացառութիւններէ այս բոլորը կ'ընդունի, որովհետեւ գիտէ իր երկրի պատմութիւնը եւ գիտէ թէ ինչ ըրաւ Ֆրանսան իր հոն երթալէն ի վեր: Ասոնք գիտեն այն մեծ ճիգերը որ ի գործ դրաւ Ֆրանսան տնտեսապէս, նիւթապէս, մշակութային եւ ընկերային տեսակէտով :Փռոֆէսէօռ Մառշօն չէ՞ր որ յաղթահարեց դեղին ջերմին որ աւերներ կը գործէր Տաքառի եւ միւս տաք երկիրներուն մէջ: Անոնք տեսան թէ ցեղային որեւէ տարբերութիւն չէր դըրուեր :

Ֆրանսան եւ Ափրիկէն իրարու պէտք ունին եւ երկուքը մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն: Ֆրանսայի կատարած գործը ինքնին կը խօսի, կ'եզրակացնէ թերթը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Յուլ.31ին Սեփթեմի շրջանը գտնուող Գայօլի ընդարձակ ու ծառախիտ վայրին մէջ, Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ խումբերու, ենթակոմիտէներու, ինչպէս նաեւ Նոր Սերնդական խումբերու եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու, տեղի ունեցաւ Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը :

Ավինեոնի Մուրատ խումբի մեր ընկերները շնորհաւորելի եռանդով եւ նախանձախնդրութեամբ, յաջողած էին կազմակերպել իրենց գաղութի մասնակցութեան գործը:

Արտասովոր բազմութիւն մը, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ, զարմանք պատճառեց ոչ թէ միայն մեզ Հայերուս՝ այլեւ՝ տեղացիներուն եւ մանաւանդ Պ. քաղաքապետին :

Տեսարանը յուզիչ էր, յուզիչ բազմամարդութեամբ, յուզիչ հաւատաւորներու, հայ հերոսներու պաշտամունքն ու անոնց գործին հպարտանքն ունեցողներով, յուզիչ՝ նաեւ հայ վրէժխնդրութեան, յաղթանակի վերյիշումով :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով: Ապա նաեւ «Կարկուտ տեղայ»ը :

Օրուան Նախագահ՝ ընկ. Յ. Գալիկեան հանդէսը բացուած յայտարարելով, ըսաւ,— «Այսօր, հոս հաւաքուած ենք, Հայոց պատմութեան մօտաւոր անցեալի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան յաղթանակի, Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձը տօնելու :

1890 թուին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ծնունդ առաւ, կազմակերպուեցաւ հայ ժողովուրդի ծոցէն, անոր հարազատ եւ քաջակորով զաւակներու կողմէ:

Նուիրեալներու այդ խումբը շուտով դարձաւ հայկական լաւագոյն կազմակերպութիւնը, նպատակ ունենալով հայ ժողովուրդը ազատագրել բոլոր տեսակ բռնութիւններէ, ուժին դէմ ուժ գործածելով :

Այդ կուսակցութեան առաջին եւ գլխաւոր ձեռնարկը եղաւ Խանասորի արշաւանքին կազմակերպումը:

Դաշնակցութեան մէկ ժողովը որոշեց՝ քրտական Մազրիկ ցեղը պատժել իր գործած չարիքներուն եւ ոճիրներուն համար: Այդ օրերուն, (1897ին) Թուրք պարսկական սահմանի վրայ, Խանասորի դաշտին մէջ որջացած եւ Սուլթանէն պարգեւատրուած, քաջալերուած Շարաֆ պէկը իր ցեղակից Մազրիկներով պատուհաս դարձած էր շրջանի հայ գիւղացիներուն եւ ճամբորդներուն համար :

1897 Յուլիս 25ի առաւօտեան տեղի ունեցաւ 250է աւելի հայ ֆետայիներու յարձակումը:

Արշաւախումբին մէջ կը գտնուէին Ալղութեան, Վարդան, Սաքօ, Եփրեմ եւ Անդրանիկ եւ ուրիշ հայդուկներ, բժիշկներ, համալսարանականներ եւ քահանաներ:

Բոլորն ալ անձնուէր ուխտեալներ, անվեհեր մարտիկներ եւ վրէժխնդիր հայորդիներ, որոնք ցոյց տուին հայ հերոսին յատուկ բոլոր առաքինութիւններ եւ կարողութիւնները, ահ ու սարսափի մատնելով եւ կոտորելով, տեղահան ընելով Մազրիկ ցեղին մնացորդները:

Այսօր ոգեկոչելով Խանասորի եւ մեր բոլոր հերոսներու յիշատակը, մեր երախտագիտութիւնն ու պաշտամունքը կը յայտնենք եւ կ'ուխտենք շարունակել անոնց սրբազան գործը :

Կեցցէ հայ ժողովուրդը :

Կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»: (Ծափեր) :

Խանդավառ հանդիսականները, ընկերներ մանաւանդ երիտասարդները երգեցին նաեւ ուրիշ երգեր հայկական նուագի ընկերակցութեամբ եւ ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Պ. Կ. Փօլատեան:

«Շատեր կ'ըսեն՝ Փօլատեան շատ սուր սլաքներ մի գործածեր Մայիս28ին եւ Խանասորին հակառակողներուն դէմ :

Ինչպէ՞ս կարելի է անտարբեր մնալ, երբ պէտք է պաշտպանեմ սրբութիւններ, ով որ կը վախնայ մեր սրբութիւնները պաշտպանելէ, Հայ չէ :

Վաթսուն տարիներէ ի վեր, մեզմէ շատ արժանաւոր անձեր չվախցան մեր այդ սրբութիւնները պաշտպանելէ եւ իրենց արիւնն ու կեանքը զոհելէ :

Այս ազատ երկրին մէջ՝ ե՞ս պիտի վախնամ, երկու ամիս առաջ, Մայիս 28ի սրբութիւնը պաշտպանեցի, այսօր ալ Խանասորի արշաւանքը կը պաշտպանեմ :

Հայութեան առողջ մէկ մասը կը տօնէ Խանասորի արշաւանքի ատեն նահատակուածներու յիշատակը :

Եթէ այդ նահատակները հրաշքով մը մէջտեղ գային եւ տեսնէին մեր յուսախաբութիւնները, պիտի ըսէին՝ հերոսական կռիւներու զոհողութիւնները արժանի էին մեծ արդիւնքի :

Իսկ եթէ անոնք այս անօրինակ հոծ բազմութիւնը տեսնէին հոս հաւաքուած, պիտի ըսէին՝ յուսահատելու պէտք չկայ, մեր ժողովուրդը այսօր ալ կը պահէ մեր յիշատակը :» Իր բանախօսութիւնը վերջացուց Պ. Փօլատեան կարգ մը ուրիշ խանդավառ խօսքերով եւ փաստերով, բուռն ծափերու արժանանալով :

Դարձեալ երգեր, խանդավառ ու ոգեպարար մթնոլորտ եւ ապա Սէփթեմի քաղաքապետ Պ. Ռաֆայէլ Պաթիսթէնի (ընկերվարական) գրաւոր ճառը :

« Ձեմ գիտեր ինչպէս բացատրել ձեզի համակրանքս, այս մեծ հաւաքոյթին զիս պատուոյ նախագահ ընտրեցիք :

Այս խիտ բազմամարդ հաւաքոյթը կը ներկայացնէ ապագան մեր մեծ կուսակցութեան, ընկերվարութեան :

Ազատօրէն վճարանեցէք ընկերվարական վարդապետութեան սկզբունքներու մասին: Պահպանեցէք ձեր գաղափարը: Մի մոռնաք որ մեր մեծ կուսակցութիւնը կը պահանջէ ըլլալ հաւատարիմ կուսակցութեան եւ ջահակիր արդարութեան, ճշմարտութեան եւ խաղաղութեան:Երբեք մի մոռնաք որ ազատութեան պէտք է ընկերակցի ներողամտութիւնը : Եղէք միշտ լաւ, անկեղծ: Ձեր շուրջը, ձեզի հետ ունիք այս հոծ բազմութիւնը որ ձեր ուժն է, ձեր ապագան :

Պէտք է ըլլալ միշտ աշխատող եւ զոհաբերուող :

Ձեր նշանաբանը պէտք է ըլլայ՝ ծառայել ազատութեան :

Սրտագին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեզի, մանաւանդ որ մեր գեղեցիկ շրջանն ընտրած էք այս տօնակատարութեան համար»:

Վերջին խօսողն էր Պ. Ռուժէ (քաղաքապետի կցորդ) որ նոյնպէս ծափահարուեցաւ :

Գեղարուեստական բաժնէն վերջ, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարեր, Նազաշեանի եւ ընկերներու նուագախումբով:

Դարձեալ պարեր, դարձեալ երգեր՝ եւ այսպէս մինչեւ երեկոյ, ժամը 8ը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

40ՐԴ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ

★

Վարսայարդարի թանգարանը որ պիտի բացուի Փարիզի մէջ 40րդ պաշտօնական թանգարանն է, անշուշտ յիսունն ալ կ'անցնի, եթէ հաշուենք անհատականներն ալ :

Այս նոր բացուած թանգարանը կը կոչուի «Մազի եւ վարսայարդարի արուեստի թանգարան», որուն հիմնադիրը Լըքլապառ կը սերի վարսայարդարի եւ կեղծամ պատրաստող ընտանիքէ մը :

Պ. Լըքլապառ հաւաքած է հինգ հարիւրէ աւելի կտորներ, ցուցադրելու համար, Նախապատմական սանտրերէն, որոնք ոսկորով շինուած էին, յունական սանտրերէն, եգիպտական զարդասեղներէն, գանգրելու ունելիներէն մինչեւ այսօրուան տեսական գանգուրի գործիքները :

Երկու հարիւր մեղրամոմէ շինուած կիսանդրիներու սրահին մէջ պիտի ցուցադրուի մազ չորցնող ոսկեզօծ գործիքը, որ կը պատկանէր Ռուսիոյ գահին : Մոմէ կիսանդրիներու գլուխները ցոյց կուտան կեղծամի ծագումը եւ զարգացումը :

Համաշխարհային հռչակ վայելող Լըքլապառը ամէն տարի կը շինէ աւելի քան հարիւր հազար կտոր եւ կը սպառէ աւելի քան տասը թոն բուրդ, որ շնորհիւ իր հոգածութեան կը դառնայ իրական ոսկեգեղմ մը :

Երբ մէջտեղ ելան հակալիոթիքները, կեղծամ պատրաստողներուն յաճախորդները կէս առ կէս պակսեցան: Սակայն կարճ մազերու նորաձեւութիւնը ինչպէս եւ կիներու գնելու կարողութեան յաւելումը, դարձեալ աւելցուցին յաճախորդներու թիւը :

Ֆրանսայի մէջ մազի ճարտարարուեստը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ իր արտածման մէջ: Մինչեւ 1880 Ֆրանսայի մէջ մազ հաւաքելու մասնաւոր առեւտուր մը կը մշակուէր: Օվեռնի մէջ, ուր կիները գլխակ կը դնէին, մազահաւաքները կը խուզէին կիներու գլուխները, մինչեւ 60 սանդիմ երկարութեամբ հիւսքեր ձեռք ձգելով, որու արժէքը Լիմոժի մէջ մասնաւոր սակարան մը կ'որոշէր :

Այսօր այս նախանիւթը ամէն երկրէ կրնայ գալ, Չինաստանէն կամ Անգլիայէն: Ֆրանսական մազը ամէնէն յարգին է, որովհետեւ ամէնէն նուրբն է, մինչդեռ չինական մազը Ֆրանսականէն երկու անգամ աւելի հաստ է :

Այս թանգարանին մէջ պիտի ցուցադրուին արդիական վարսայարդարի կազմածներ, ուր վարսայարդարը ամէն ճիգ կը թափէ գեղարուեստական եւ ճաշակաւոր մազեր յարդարելու :

Թանգարանը պիտի ցուցադրէ նաեւ մազերու էրզացներ, ճերմակ կեղծամներէն որ շինուած են եղնաձիի մօրուքէն, կեղծամներէն՝ շինուած ժայռոտ լեռներու ոչխարներու բուրդով(65 սանթիմեթր երկայնութիւն ունին եւ մազերէն աւելի սուղ են) մինչեւ նիլոնէ շինուած զարդամազերը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Անճի պատմութենէն համառօտագրուած)

— Երկու երիտասարդ սիրահարներու հանդէպ գթասիրտ եմ: Ան ալ ազատ պիտի թողում: Մէկ պայմանով սակայն, — որ յետագային ձեզմէ ոչ մէկը գործերուս միջամուխ պիտի ըլլայ :

— Ի՞նչ երաշխիք որ պիտի չդաւաճանէք ձեր սակարկութեան :

— Ոչ մէկ երաշխիք, սիրելի աղջիկս : Միայն պիտի վստահիք ինծի եւ սպասէք լաւագոյնին: Բայց եթէ կը նախընտրէք հերոսավայել ձեւեր առնել ու անէանալ, այդ տարբեր խնդիր է :

Ուզածս ալ այս էր արդէն: Եւ Սըր Էօսթէյսի թելադրութեամբ գրեցի հետեւեալը . —

« Ծիրելի Հէրի.

Կը խորհիմ թէ այժմ պատեհութիւնն ունինք հաստատելու անմեղութիւնդ : Հրահանգներուս կէտ առ կէտ հետեւէ : Ակրապաթօյի հետաքրքրական տարկաներ ծախող խանութը գնա եւ ըսէ թէ «բացառիկ »բան մը կ'ուզես ունենալ» «մասնաւոր պարագայի համար»: Մարդը քեզի պիտի պատասխանէ , « խանութին ներքնամասը եկէք»:Գնա իր հետ:Այնտեղ պիտի գտնես լրաբեր մը որ քեզ մօտս պիտի առաջնորդէ: Ըրէ ինչ որ ան ըսէ : Վստահէ եւ աղամանդները միասին բեր: Ուրիշի ոչ մէկ խօսք »:

Սըր Էօսթէյս կեցաւ :

— Մնացեալ սիրահարական սապցուածքները կը թողում ձեր երեւակայութեան: Սակայն, ուշադրութիւն, սխալ չընէք :

— « Յաւէտ քու Աննդ» :

Սըր Էօսթէյս նամակը կարդալով.

— Լաւ է: Հիմակ հասցէն :

Տուի այն փոքրիկ խանութին հասցէն որով կը ստանայինք մեր նամակներն ու հեռագիրները :

Սեղանին վրայի զանգը զարկաւ. ներս մտաւ Ձիչեսթըր – Փեթիկրիւ, այլ անուամբ Մինքս :

— Այս նամակը անմիջապէս պէտք է երթայ, սովորական ճամբով :

— Շատ լաւ, գնդապետ :

Նայեցաւ պահարանին վրայ գրուած հասցէին: Սըր Էօսթէյս զայն կը դիտէր խայթիչ ակնարկով :

— Բարեկամդ է կարծեմ :

— Բարեկա՞մս, պատասխանեց Մինքս շփոթած՝

— Երէկ երկար խօսակցութիւն մը ունեցայ անոր հետ Եոհաննէսպուրկի մէջ :

— Մարդ մը եկաւ եւ կարգ մը հարցումներ ուղղեց ձեր եւ գնդապետ Րէյսի գործունէութեան մասին: Սխալ տեղեկութիւններ տուի :

— Հրաշալի է, սիրելիս, հրաշալի : Յանցանքը իմս է :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

տրատադրող աշխարհի առաջին կեդրոնին յատակագիծը եւ գործելակերպը, առաջարկելով ամէն տեղեկութիւն հաղորդել հետաքրքրուող պետութիւններուն »:
Այս նախատիպը հազիւ 5000 քիլովաթ կ'արտադրէ եւ կը գոհացնէ միայն ոչ ճարտարարուեստականացած 2 – 3000 բնակչութեամբ գիւղի մը սովորական պէտքերը: Սակայն շինուելու վրայ է ուրիշ մը հարիւր հազար քիլվ. ուժով: Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ ալ կը շինուին նման կեդրոններ:

Մինչ անգլիացի ներկայացուցիչը պիտի պարզէ հիւլէի վնասներուն աւերները, ամերիկացի գիտնական մը, որ պատուիրակութեան նախագահն է, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են իւրանիոմ եւ « ծանր ջուր » ծախել ամէնուն: Պայմանաւ որ օգտագործելի «իւրանիոմ235»ի քանակը ծանրութեան քսան առ հարիւրը չանցնի: Այլապէս կրնայ ռազմական նըպատակներու գործածուիլ:

Ֆրանսան, իր կողմէ կը յայտնէ նոր միջոց մը, ցարդ գաղտնի պահուած, որուն շնորհիւ կարելի է իւրանիոմը փլութէնիոմի վերածել, աւելի դիւրութեամբ գործածելի:

Իտես այս աննախընթաց յայտնութիւններուն, երբ գիտական տեսութիւնները առանց վերապահութեան կը վերսկսին փոխանակուիլ, նոր յոյս մը կը ծնի մարդկային հոգիին մէջ: 20րդ դարուն առաջին կէսը եղաւ հաւաքական վախի, անապահովութեան հաւաքական բարթոյթին շըրջանը: Երկրորդ կէսը, իր նոր հեռանկարներով կրնայ բուժել հիւանդացած հոգիները, տալ նոր առոյգ մը մարդկութեան, եւ մղել զայն ստեղծագործ աշխատանքի, սրտերէն փրցնելով պատերազմի ահ ու սարսափը: Այս է շատերուն եղբակացութիւնը:

× Մեծ յաջողութիւն կը գտնեն նաեւ Ժընեւի ցուցահանդէսները: Ժողովուրդին համար թերեւս աւելի', քան թէ համագումարին խըթին զեկուցումները, երբ իրենց աչքերով կը տեսնեն հիւլէական դարուն այդ հրաշքները: Ինչպէս հաղորդած էինք ցուցահանդէսներէն մին, ճարտարարուեստական ընկերութիւններու կողմէ կազմակերպուած, ուղղակի հիւլէական տոնավաճառ մըն է ուր կարելի է ապսպրել շարք մը հիւլէական մեքենաներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Ռաքոզի ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ նախորդ վարչապետ Նաճիի պաշտօնէ հեռացումէն ետք Հունգարիոյ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական կացութիւնը բարւոքած է: Այս առթիւ, անհրաժեշտ գտաւ եուկոսլաւ-հունգար յարաբերութեանց բարւոքումը տնտեսական եւ «այլ մարզերու մէջ»: Ռաքոզի որ մինչեւ թշնամին էր մարշալ Թիթոյի, կ'աւելցնէ թէ հունգարեւեուկոսլաւ յարաբերութեանց խըզումին պատասխանատուն զոր. Կապորն է, Բերիայի հունգարական տպագրութիւնը, որ 1953ին իբրեւ գաւաճան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

ՀՆԴԿԵՒՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուեցան փորթուկալեան Կօա գաղութին մասին համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով:

ՀԻՒՍ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, Լիլի մօտ երկաթուղիի արկած մը տեղի ունեցաւ: Շոգեկառք մը, ինքնաշարժի մը զարնուելով քշեց տարաւ զայն, խլելով ութը զոհեր, որոնցմէ երեքը մանուկներ են: Երկաթուղիի պահապանը ձերբակալուած է:

ԾԱՆՕԹ ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Կարպիս Զաքարեան, Յուլիս 30ին, Պոլիս, երրորդ անգամ ըլլալով յաղթեց Թաքիի: Այս մրցումը կազմակերպուած էր Թաքիի պընդումներուն վրայ, որ, շատ վստահ իր ուժերուն, առաջարկած էր 3000 ոսկի յաղթականին: Թաքին 4րդ ռաունտին լքեց մրցումը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կառուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամֆերրիէնի յիշատակին:

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին:

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութեան պատարագիչն է Ատոմ քհնյ.:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

⁂

Նիսի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը եւ Այրի Տիկին Ա. Նաւարեան կը ծանուցանեն թէ այս երկուշաբթի առաւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ կը պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ. եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ բանաստեղծ ԱՍՏՈՒՐ ՆԱՒԱՐԵԱՆի հոգւոյն ի հանգիստ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սերաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի զովասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՏԻԿ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Արտասանութիւն, նուագ (Ս. Չէօրէքճեան): Երգ եւ պար ազգ. տարազով:

Ռատիօ Լօրտէկեան ճոխ երգապնակներով եւ ֆանթէզի մը Պ. Կարպիս Յարութիւնեանէ:

Կէսօրէ առաջ պուլի մրցում (կը խնդրուի պուլերը միասին բերել):

Կարելի է ճաշը միասին բերել, իսկ ըմպելին տեղւոյն վրայ:

ԾԱՆ.— Փլաս տ'Էքսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը: Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶԻ Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկեր. Կրթ. Խորհուրդը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները իր դըպրոցներուն համար: Պ. Պ. Գառնիկ Պահթիարեան, Յակոբ Գալըպճեան, Արտաշէս Փամպուքճեկեան, Հայկ Աղապապէկեան 500ական ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Պօղոս Արսլանեանի մահուան առթիւ: Բարեւէր տիկինէ մը հազար ֆր:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ: 14 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Ռէսթորան Ռուժ տը Քանքան, Փոն Թ'Էվէքի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտասարդուհիներու: Արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաչեանի:

Ճոխ պիւֆէ, (խորրերդի չէչ քապապ):

Imp. Araxes - 46, Rue Richer. Paris (9e)

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը: Անուշաւան Արքեպս. Զղջեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ: Բշ. օր 15 Օգոստ. Ս. Պատարագ Մեռելոց: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

ԴԻՒԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը պատարագէ Տէր Յարութիւն քահանայ: Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաղողի օրհնութիւն, իսկ երկուշաբթի Մեռելոցի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան Արքեպս: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, ընդհանուր ննջեցելոց յիշատակին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8 (կիրակի), երկուշաբթի ժամը 9:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

Պարոն Լեւոն Նասիպ եւ իր բոլոր ընտանեկան պարագաները եւ ազգականները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ ազգականին՝

ԶԱՊԷԼ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոստոս հինգին, ժամը 11ին, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկերազդու հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ): Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ: Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի:

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆի յիշատակին, իր մօրեղբայրը՝ Պ. Երուանդ Օզանեան եւ Տիկինը 5000 ֆրանք կը նուիրեն ծերանոցներուն, իբրեւ խաղաղին եւ հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

★

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 15րդ պատգ. ժողովը 13 եւ 14 Օգոստոսին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, Վիէնի մէջ: Առաջին նիստը կը բացուի շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին: Պատգամաւորներու ճշդապահութիւնը անհրաժեշտ է: Ժողովասրահին հասցէն է Թիւռու-Մօնթէ Սէն Ժօրժ – Փօն թ'Էվէք, (Իզէր):

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Արձանագրութիւնները լրացած են:

Առաջին խումբէն կայան մնացողներու ծնողներէն կը խնդրուի շուտով դիմել Տիկին Թադէոսեանի 5 ռիւ Մէյրան, հեռախօս ԹՌԻԻ 27–35:

⁂

Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանէն երկրորդ խումբին, մաս կազմող, Լիոնի եւ Ս. Շամոնի պզտիկները, կը մեկնին, Օգոստոս 13ին, Շաբաթ առաւօտ, ժամը 7ին: Կը խնդրուի, ծնողքներէն, որ այդ առտու, իրենց զոյքերով, Ֆիշ տը Լիէզոնով, լեցուած եւ վաւերացուած, իրենց թաղին տխափանէրին բժիշկէն եւ Պօն տը վագանսի թուղթերով, պատրաստ գըտնուին Փէրաշի կայարանին, մուտքի երկու դուռներուն մէջտեղը: Ճիշդ ժամացոյցին տակը՝ ժամը 6էն 6.30:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
11 AOUT
1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7747 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3158

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

*

Ուրի՜շ վարագոյր մըն է այս, նոյնքան երկաթապատ որքան առաջինը :

Կ'ակնարկենք՝ հիւլէական գաղտնիքնե - րու ցուցահանդէսին, որ բացուեցաւ Ժը - նեւի մէջ, երկուշաբթի օր, մասնակցու - թեամբ 73 երկիրներու :

Ժընեւի երկրորդ միջազգային խորհր - դաժողովը — այս անգամ գիտական — շատ աւելի մեծ արժէք ունի, կարգ մը առեւակէտներով :

Նախ՝ աննախընթաց երեւոյթ է չորս հազար մասնագէտներու ներկայութիւնը Զուիցերիոյ երբեմնի յեղափոխական ոս - տանին մէջ :

Երկրորդ, առաջին անգամ է որ երկու հակամարտ Հսկաները, Մ. Նահանգներ եւ Խ. Միութիւն, մասամբ մէջտեղ կը հանեն իրենց կարգ մը գաղտնիքները :

Անշուշտ խնդիրը կապ ունի դաշնագան հետազօտութեանց, գործիքներու եւ մե - քենաներու, ինչպէս եւ ձեռք բերուած արդիւնքներու հետ, եւ բուն ռազմական գաղտնիքները կը մնան կղպանքի տակ :

Բայց եւ այնպէս, ահագին ճեղք մը բացուած կ'ըլլայ, պատռելով այն խոր - հրդաւորութիւնը որ մղձաւանջ մը դար - ձած էր մարդկութեան համար :

Եւ վերջապէս, չմոռնանք թէ խորհրդա - ժողովը սարքուած է հիւլէական ուժի խաղաղ գործածութեան եղանակները քն - նելու համար :

Հրատարակուած տեղեկութեանց հա - մաձայն, մինչ Խ. Միութեան ցուցահան - դէսը մանրամասնութիւններէ կը խուսա - փի, ամերիկեանը լայնօրէն ցուցադրած է իր արհեստագիտական նուաճումները, ինչպէս շատ մը այլազան բարդեր (փիլ) :

Ցեռոյ, ինչպէս գիտել կուտայ թղթա - կից մը, Ամերիկացիները Ազգերու Պալա - տին մէջ ցուցադրած են գործող բարդ մը, զոր Նախագահ Այզընհաուըր բանեցուցած էր Զորս Մեծերու ժողովին առթիւ եւ որ Զուիցերիոյ ծախուեցաւ հարիւր հազար տոլարի :

Դարձեալ, Ամերիկացիները ցուցադրած են հիւլէական ուժի պատրաստութեան գործողութիւններ որոնք խստօրէն գաղտ - նի պահուած էին մինչեւ այսօր :

Այս շարքին մէջ կ'երեւան ութ տեսակ նոր բարդեր կամ հրմուղներ (ռէակտէօր) *որոնք այժմ կը բանին եւ կամ պիտի շին - ուին :*

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մ. Նա - հանգները ունին 22 հիւլէական բարդեր, իսկ ուրիշ գաղտնի տեսակներ ալ՝ յատ - կապէս ռումբերու շինութեան համար :

Մասնաւոր տեսակ մը, որ ցարդ գաղտ - նի պահուած էր, ցուցադրուած է Ժընե - ւի մէջ :

Ռուսերն ալ որոշ գաղտնիքներ մէջ - տեղ հանած են :

Մասնագէտներ գնահատելով հանդերձ ռուսական մեթոտներուն արժէքը, գիտել կուտան թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները այդ գաղտնիքները գիտէին երկու - երեք տարի առաջ :

Այսպէս կամ այնպէս, պէտք է ուրախ ըլլալ որ մասամբ կը բացուի Խորհուրդնե - րու Մառանը : Տեսակ մը Վեցհազար - եակ, աւելի ահարկու քան առասպելա - կանը :

Խորհրդաժողովը պիտի տեւէ քանի մը շաբաթ, ուսումնասիրելով հազար հա - րիւր գիտական զեկուցումներ, որոնք այ - լազան տեսութիւններ կը պարզեն հիւլէա - կան ուժի աղբիւրներու, արտադրութեան եղանակներու, խաղաղ օգտագործման եւ ուրիշ բազմաթիւ առաջադրութեանց մա - սին :

Ինչ որ ալ ըլլայ ժողովին արդիւնքը, նոր շրջան մը պիտի բանայ, հարուած մը եւս տալու համար պաղ պատերազմին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԺԱՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺՈՎ

*

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԻՒՐԱՆԻՈՄԻ ՏԵՂ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ ԹՈՐԻՈՄԸ

Առջին օրուան տեսական զեկուցումնե - րէն ետք, Ժընեւի հիւլէական համագու - մարը կը զբաղի այժմ գործնական խնդի - րներով : Հաղորդած էինք արդէն խոր - հրդային «հիւլէական կեդրոնին» բնորո - շիչ ... մը յատկութիւնները : Կը յայտ - նեն նոր մանրամասնութիւններ : Այսպէս՝ աշխարհի առաջին հիւլէական ուժ արտա - դրող փոքրիկ գործարանը կը բանի 14 ամիսներէ ի վեր Մոսկուայի մէջ, եւ իր հիմնական յատկանիշը ջերմութիւնը ե - լեկտրականութեան վերածելու ինքնա - տիպ ձեւ մըն է : Սակայն, ինչպէս գիտել տուին ուրիշ երկիրներու գիտականները կարելի է կատարելագործել գործարանը, որուն հիւլէական բարդը նախնական է, ալիւսական չարժակներու գործածու - թեամբ : Այս առթիւ, ամերիկեան ներկա - յացուցիչը անակնկալն ըրաւ պարզելով Մ. Նահանգներու մէջ շինուած հիւլէա - կան չարժակներու բանելու ձեւն ու յա - տակագիծը : Այս մասին ութը հատորնոց հրատարակութիւն մը դրուեցաւ համա - գումարին մասնակցող գիտականներուն տրամադրութեան տակ : Գալով առաւելու - թիւններուն, ըստ ամերիկեան ներկայա - ցուցիչին, իրենց չարժակը պիտի արտա - դրէ շատ աժան ձեռք բերուած ելեկտրա - կանութիւն : Խորհրդային ներկայացուցի - չը նախապէս յայտնած էր թէ Մոսկուայի նախատիպ գործարանը արդէն իսկ սովո - րական գիներով ելեկտրականութիւն կ'արտադրէ, — քիլովաթը՝ 8-16 ֆր. :

Ժողովականները առանց աղգային ար - ժանապատուութենէ մը բխած քննադա - տական մարմաջին, օգտակար նկատողու - թիւններ կ'ընեն իւրաքանչիւր երկրի կա - տարած նուաճումներուն մասին, զիրար սրբագրելով անկեղծօրէն, զիրար ամբողջացնելով, սորվելու համար հա - ցումներ ուղղելով : Գիտուններուն ներ - կայ մտահոգութիւնը կը թուի ըլլալ ձեռք բերուած ուժին գինը հետզհետէ իջեցնել, որպէսզի ապագային, ելեկտրականու - թիւնը ենթակայ չըլլայ քարածուխի եւ քարիւղի գիներուն ելեւէջներուն, ոչ ալ աժան արտադրուի միայն առատ ջուր ունեցող երկիրներուն մէջ : Քանի մը տա - րիէ հարց կը նկատուի այս նուաճումը, որմէ ետք, օրինակի համար Սահարայի նման անապատային շրջաններ կրնան ճարտարարուեստանալ եւ դառնալ արգա - սաբեր : Անշուշտ հեռաւոր նպատակնին է օգտագործել անսպառ ջրածինը : Մինչ - այդ, անգլիացի ներկայացուցիչը զգայա - ցունց յայտնութիւնն ըրաւ նոր նիւթի մը՝ թորիոմի գործածութեան : Այս նիւթը ա - ւելի առատ է բնութեան մէջ, եւ ուրեմն աւելի աժան : Կ'ըսուի թէ գործածուած ծանրութեան համեմատած՝ աւելի մեծ քա - նակութեամբ ուժ կուտայ : Արդէն Անգ - լիան ապահոված է 15 թոն թորիոմի պա - շար մը : Այս յայտնութենէն ետք անգ - լիացի գիտականը աւելցուց՝ «ապագայ սերունդներուն ժառանգ պիտի ձգենք մեծ հարստութիւն մը՝ հիւլէն : Սակայն պէտք չէ որ ժառանգեն նաեւ ախտեր, ճառա - գայթումներուն յառաջ բերած սերնդա - կան փառասերումներուն պատճառով » . Եւ իր զեկուցումին երկրորդ մասը յատ - կացուց «հիւլէի վտանգներուն», նոյնիսկ խաղաղ գործածութեան մէջ եւ թելադրեց որ համագործակցութեամբ աշխատանք - ներ կատարուին, ճառագայթումներու պատճառած վնասներուն առաջքն առնե - լու համար :

Նախքան դասական աղբիւրներու վերջ - նական սպառումը, մինչ «աժան ուժ»ձեռք ձգելու մասին, ամերիկեան ներկայացու - ցիչը նոր գաղտնիքներ ալ հաղորդեց, օգտագործելի իւրանիոմի պատրաստու - թեան եղանակին շուրջ, «մինչեւ որոշ քանակութիւն մը» : Զայտնեց մաքրամա - քուր իւրանիոմ պատրաստելու միջոցը, որովհետեւ գործածելի է այդ պարագա - յին ռումբերու շինութեան :

Ամէն պարագայի մէջ, համագումարին համագործակցութեան ոգին, որ կը յենու միայն գիտութեան վրայ, նպատակ ու - նենալով մարդկութեան բարօրութիւնը « նոր ոսկեդարի մը մէջ», լաւատեսու - թիւն կը ներշնչէ պաշտօնական թէ ան - պաշտօն շրջանակներու : Կ'ըսեն՝ եթէ դի - ւանագէտները յաճախ ձախողեցան հա - մագործակցութեան զետին մը ստեղծելու եւ խաղաղութիւն հաստատելու ջանքե - րուն մէջ, գիտականները կրնան յաջո - ղիլ : Քաջերը, ճարտարարուեստա - կան ուժ, աշխարհագրական պայմաննե - րու պատճառով դարձաւ քաղաքական աղ - դակ մը : Եւ այդպէս՝ եղաւ որքան բա - րիք, նոյնքան ալ չարիք : Հիւլէն իր տե - ղերական հանդամանքով, կրնայ դառնալ միայն բարիք մը « եթէ մարդիկ խելքի գան», եւ արդէն կը թուին խելքի գալ ... Գաղափարաբանութիւններ, ընկերային բարօրութեան համար յղացուած— որքան ալ ազնիւ իրենց նպատակներուն մէջ — յաճախ ձախողեցան, սնանկացան : Շատե - րու կարծիքով, եթէ անոնք չյաջողեցան ստեղծել համամարդկային եւ միջազգային համագործակցութեան զետին մը, գիտու - թիւնը ուշ կամ կանուխ պիտի ընէ այդ, որովհետեւ իրրեւ համադրութիւնը մտ - քին եւ նիւթին, «միջազգային կալուած մըն է կարծես » :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ը ԼԵՌՆ Ի ՎԵՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «քամփինկ»էն կուգամ, բարե'ւ ձեզ :

«*Յառաջ*»ի մէջ կարդալով բանակումին ազդը, որոշեր էի հանդիպիլ առաջին առ - թիւ :

Կիրակի օր լաւագոյն առիթն էր, քէեւ օդը ամպոտ եւ ցուրտ :

— Երթանք եւ «Երկինն ամպել ա» եր - գել տանք, ամպերը կը փարատին, ըսի : Բայց ի՞նչպէս, վիտրաժի ճամբան գի - տէ՞ք ...

— Մենք կը տանինք, պատասխանեց Բլերմոն Ֆերանի մեր տաքարիւն բարե - կամը, Պ. Ս. Թիւթիւնճեան (*Թոռոսթո - ցի*), իր տիկնոջ հետ :

Եւ ինքնաշարժը սկսաւ սուրալ սահուն եւ լայն խճուղիներն ի վեր :

Ոլորապտոյտ ճամբաներէ անցնելով մէկ ժամ ետքը հասեր էինք Վիտրաժ, լեռնադաշտ մը՝ 800 մեթր բարձրու - թեամբ (Բլերմոն Ֆերան, Ռիոմ, Շաթէլ Կիյոն, Մանզա — Վիտրաժ) :

Եռայարկ շէնքի մը դրան առջեւ եւ պարտէզին մէջ խռնուած էին երիտա - սարդներ, երիտասարդուհիներ, պատա - նիներ եւ պարմանուհիներ : Նոյնիսկ մա - միկներ եւ մանկիկներ :

— Քանի՞ հոգի են ամէնը մէկ :

= Եօթանասունէնիհինգ, աղջիկներու թիւը քսանէնիհինգ : Մեծ մասը Փարիզէն :

— Գո՞հ էք, ամէն բան կարգի՞ն է :

= Շատ գոհ, միայն ջուրը դժուար կը ճարուի : Ամէն բան առատ է եւ աժան :

Շէնքին ճակատը կը ծածանին ֆրանսա - կան դրօշը եւ մեր տարազիր եռագոյնը : Հաստատութիւնը, ճախկին վարժարան մը, լիուլի կը բաւէ բնակութեան :

Աղջիկները ունին իրենց մասնաւոր ննջ - ջարանը, մահճակալներով : Շատ մը տղ - ղաք տախտակին վրայ փռած են իրենց անկողինները, որպէսզի քուրիկները չնեղուին .

Խոհանոց մը շտկած են խոշոր սաներով՝ եւ կաթսաներով : Երկու մայրիկներ կը պատրաստեն կերակուրները :

Սպասարկութիւնը կը կատարեն աղջիկ - ները, խոշոր կաթսան նաշարան փոխադ - րելով եւ իւրաքանչիւրին բաժնելով :

Գնած են պնակներ, գաւաթներ, պա - տառաքաղ, դգալ եւ ուրիշ ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է :

Ո՜րքան ծանօթ դէմքեր՝ Փարիզէն, Լիոնէն, Վիէնէն, Մարսէյլէն :

Փարիզի Արամ եւ Վիէնի Ուզունեանը ուրախութեամբ կը յայտնեն թէ դեռ ու - րիշներ ալ պիտի գան :

Ունին խաղաղարան (փինկ – փոնկ եւն.) *Ֆութպոլի* դաշտ մը եւ ուրիշ յարմարու - թիւններ :

— Ի՞նչպէս կ'անցընէք օրերը :

= Խաղալով, երգելով, արտասանելով, երբեմն ալ պզտիկ հանդէսներ սարքելով : Հատ մըն ալ այս գիշեր պիտի կազմակեր - պենք, ի պատիւ հիւրերուն, որոնց մէջ կար նաեւ ամերիկահայ զինուոր մը :

Ճաշի հրաւիրեցին հիւրերը : Բրինձէ ապուր, հորթի միս եւ կանանչ լուբիա, գինի եւ պանիր : Մէկը միւսէն համով :

— Ցերեկին հաւ կերանք, այնքան ա - ռատ էր որ աւելցաւ : Մէկ խոշոր հաւը հինգ հոգիի բաժին կ'իյնար : Առտուն սֆանչելի կար : Միայն ջուրը երեք հա - րիւր մեթր հեռուէն կը բերեն, մասնաւոր խողովակներով : (Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ մեր առջեւ, ջրաբաշխ գիւղացիներու միջոցաւ) :

Կէս ժամ դադարէ վերջ, սարքեր էին սիրուն հանդէս մը, կոկիկ յայտագրով . — երգ, արտասանութիւն, կովկասեան պարեր եւ զուարճալի անակնկալներ : (Մտանիսամայն գործիք մը — մանէէրս - փոն եւս բերած են Վիէնէն, ինչպէս եւ նուագարաններ :

Ջեր աշխատակիցն ալ քանի մը խօսք արտասանեց, եւ կէս գիշերին վերադար - ձանք, հինգ ժամ վայելելով ոչ միայն Հայաստանեան օդ մը, այլեւ երիտասար - դութեան շունչը :

Ապրի՜ն : Եւ թող չտեսնեն ինչ որ մենք տեսանք, երբ իրենց տարիքն ունէինք ...

ՎԱՀԷ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

*

Գահիրէէն կ'ըհաղորդեն թէ խորհրդա - յին դեսպանը փոխանցած է Խ. Միութեան հրաւէրը Եգիպտոսի վարչապետ Գնդ. Նասըրի, դէպի Մոսկուա այցելութեան մը համար : Տեսակցութիւնը տեւած է եր - կու ժամ, որմէ ետք հրատարակուած զե - կոյցը կը յայտնէ թէ «Եգիպտոսի վար - չապետը ընդունած ըլլալով Խ. Միու - թեան հրաւէրը, — որ ճամբորդութեան թուականը կը ձգէ իր նախընտրութեան— որոշած է Մոսկուա մեկնիլ յառաջիկայ գարնան » :

Քաղաքական շրջանակները մեծ կարե - ւորութիւն կ'ընծայեն այս այցելութեան : Նասըր – Նեհրու եւ Նասըր – Թիթօ հան - դիպումներէն ետք յատկանշական կը նը - կատուի որ Մոսկուա կը փորձէ մերձենալ արաբական երկիրներուն, հրաւիրելով ա - ռաջին առթիւ ամենազօրաւոր պետու - թիւնը՝ Եգիպտոս : Նաեւ՝ թէ դիւանագի - տական առաջին քայլը կ'առնէ, չէզո - քացնելու համար Թուրքեւիրաքեան ուխ - տը, որուն ինչպէս գիտէք հակառակ է Գահիրէ : Թիտի փորձէ հաւանաբար Արե - ւելք - Արեւմուտք ընդհանուր մերձեցմա - մէջ առնել Միջին Արեւելքի արաբական երկիրները, իր դիրքը մասամբ ամրապն - դելու նպատակով : Զրոյցներ կը շրջին թէ շուտով Իրանի շահն ալ պիտի հրաւիրէ, նոյն մտահոգութիւններէն մղուած : Ցարդ Մոսկուա միայն առեւտրական յարաբե - րութիւններ ունէր արաբական երկիրնե - րու հետ, որոնցմէ շատերուն մէջ արգիլ -

(Շար.ը կառդալ Դ. էջ)

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Ա.

Աշխարհի մեծահարուստներէն եւ հայ մեծափարթամ անձնաւորութիւնը բաժ – նուեցաւ անդարձ աշխարհէն եւ այնքան փայփայած հարստութիւններէն Լիզպո – նայի մէկ պանդոկին մէջ ուր առանձնա – ցած էր տարիներէ ի վեր: Կը յուսար դե – րազանցել հայրը, որ մեռած էր 102 տա – րեկանին. վերջին խօսքերն եղան «կը – րուսի դրամը, բարձր էր, անհասանելի, որուն համար շատ ուժ վատնեցի»: Երի – կամունքները դադրած էին գործելէ: Եւ – րոպական մամուլը փութաց իր մահը հա – ղորդել այլընդայլոյ տեղեկութիւններ տալով, մասնագիտական հանդէսներ պի – տի գրաղին իր ելեւմտական գործունէու – թեամբ եւ մղած դիւանագիտական պայ – քարներով :

ՅՍՏԱԿԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կիւլպէնկեան գործի հանճար մը եղաւ եւ վաթսուն տարիներ անվհատ պայքա – րեցաւ քարիւղի հանքերու շահագործման մէջ շահաբաժին մը ձեռք բերելու եւ ստացած դիրքը պահպանելու համար: Ե – րիտասարդ ճարտարագէտ մը՝ վկայուած Լոնտոնէն, անցաւ Պաքու, ուր «քարիւղ չնչեց» եւ յստակատեսութիւնն ունեցաւ քարիւղի ապագայ կարեւորութեան, ըմ – բռնեց թէ հանքածուխը տեղի պիտի տար քարիւղին որ լուսաւորելու համար միայն չէր որ պիտի գործածուէր, այլ կրնար հանքածուխի տեղ գործածուիլ նաւերու, գրահաւորներու համար: Կը գրէր շահե – կան յօդուած մը «Ռըվիւ տէ Տէօ Մոնտ»ի մէջ (15 Մայիս 1891, էջ՝ 356 – 397)«Ափ – շերոնի թերակղզին եւ ռուս քարիւղը», կը գրէր հատոր մը «Անդրկովկաս եւ Ափշե – րոնի թերակղզին, ճամբորդութեան յու – շեր» (Փարիզ, Հաշեթ, 1891, 337 էջ):

Եւրոպացի դրամատէրներ սկսան հե – տաքրքրուիլ Պաքուի հանքերով: Անգլեւ – հոլանտական քարիւղի ընկերութիւնը թափանցեց 1903ին, յետոյ Նոպէլ եղ – բայրները հետաքրքրուեցան Պաքուով եւ սկսան գործակցիլ ռուս նաւթագործներու Մանթաշեֆի եւ Լիանոզովի հետ: Պաքուի հորերուն զուտ շահը եղած է 1875էն1920, այսինքն մինչեւ պետականացումը, 19 միլիառ 756 միլիոն ոսկի ֆրանք: Անգ – լիական դրամագլուխը կը հասնէր 420 միլիոն ֆրանքի, ֆրանսական խումբինը 120 միլիոնի եւ պելճիքականինը 105 մի – լիոնի :

ՀՋՕՐՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՄԷՋ

Փոքր Ասիա ռազմավայրն էր ելեւմտա – գէտներու պայքարներուն: Սահմանա – գլխական շրջանին հարցերը կը խաչաձե – ւէին, թուրք վարիչներ շուարած էին, որո՞նց յանձնէին մենաշնորհները: Նե – ղուցներու հարց, Պաղտատի երկաթուղի, Ջեսթըրի ամերիկեան ծրագիր, Մուսուլի հանքերուն մենաշնորհը, կը զբաղեցնէին ռուս, գերման, անգլիական, ֆրանսական դիւանները, ամերիկեան քարիւղի հզօր ընկերութիւնը: Մէկը միւսէն կը ջանար խլել երկաթուղիի մը շինութեան, հան – քի մը շահագործման արտօնութիւնը: Ե – րիտասարդ Թուրք դիւանագիտութիւնը պիտի զիջէր աւելի տուողին, աւելի հզօ – րին, անոր որ կրնայ իր դիրքը զօրացնել: ելեւմտական խախուտ կացութիւնը բար – ւոքել :

Կիւլպէնկեան կը մտնէր պայքարին մէջ եւ կը յաջողէր խլել Մուսուլի հանքերու շահագործման արտօնութիւնը: Լակոնա – կան հեռագիր մը կը հաղորդէր ամերիկ – եան ընկերութեան ստացուած յաջողու – թիւնը: Ընկերութիւնը, որ կ՚աշխատէր աշխարհի հանքերուն մենատիրութիւնը ձեռք բերել, դիւանագիտութեան օժան – դակութեան կը դիմէր: Կիւլպէնկեան հզօրներու պայքարին մէջ պիտի յաջողէր միս մինակ ապահովել հինգ առհարիւր շահաբաժին մը :

ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ

Մեծ պատերազմը, որ ծնաւ Արեւելքէն, պալքանեան անհաւասարակշռութեան եւ Փոքր Ասիոյ բաժանման հետեւանքով եւ կը մղուէր նեղուցներու համար, կը վը – տանգէր մէկ կամ միւս խումբին շահե – րը: Կիւլպէնկեան լարուած ուշադրու – թեամբ հետեւեցաւ դէպքերուն: Անծանօթ կը մնայ իր դիւանագիտական գործու – նէութիւնը: Իր դիւանները խիստ շահե – կան պիտի ըլլան լուսաբանելու համար ա – րեւելեան խնդիրները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

*

ԽՄԲ. — Ամփոփուած Ա. Լալաեանի յօդուածէն «Սով. Հայաստան». —

Լրացաւ Հայաստանի Բժշկական Գի – տութեանց եւ Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեանի ծննդեան 70ամեակը: Հարուստ եւ բազ – մարդիւն է ականաւոր գիտնականի ստեղ – ծագործական կեանքը:

Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան ծնած է 1885ին Թիֆլիսի մէջ: Գիմնազիոնը ա – ւարտելէ ետք, կ՚ընդունուի Խարքովի համալսարանի բժշկական բաժինը, զոր կ՚աւարտէ 1909ին եւ աշխատանքի կը լծ – ուի Թիֆլիզի հիւանդանոցի դարմանաբա – նական բաժնին մէջ: 1910ին կը մեկնի դարձեալ Խարքով, ուր կ՚անցընէ տեսա – կան առարկաներու քննութիւնները, ստա – նալու համար բժշկական գիտութեանց դոկտորի աստիճան: 1911ին կը սկսի աշ – խատիլ Թիֆլիսի հիւանդանոցին մէջ : 1914ին բժիշկ Յովհաննիսեան արդէն հե – ղինակ է 12 գիտահետազօտական աշխա – տութեանց, որոնց մէջն է դոկտորայի թէզը եւ որուն մասնաւոր յօդուածներէն զեկուցումներ տուած է բժիշկներու հա – մառուսական 13րդ համագումարին մէջ :

Առաջին աշխարհամարտը արգելք կ՚ըլ – լայ որ իրագործուի իր թէզին պաշտպա – նութիւնը: Իբրեւ զինուորական բժիշկ, իր պարտականութեանց հետ միասին կը կատարէ կարգ մը ուսումնասիրութիւն – ներ, որոնց մասին զեկուցումներ կը կար – դայ ռազմաճակատի բժիշկներուն :

Հայաստանի մէջ կ՚ունենայ մանկավար – ժական եւ բժշկական լայն գործունէու – թիւն: Իր գործօն մասնակցութեամբ1923 – ին բացուեցաւ Երեւանի Տրոպիկական կաճառը որ Մոսկուայի կաճառէն ետք, երկրորդն է Խ. Միութեան մէջ: Հոս է որ մեծ դեր կատարած է ջերմը բուժելուն մէջ:

ծառայութիւնները՝ Հայաստանի բուժա –

Մեծ են բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեանի վայրերու հետազօտման մէջ: Անոր գրչին կը պատկանին Հայաստանի հանքային ջրերու վերաբերեալ կարգ մը գիտահե – տազօտական աշխատանքներ, մասնաւո – րաբար Արզնիի վերաբերեալ, ուր ի յայտ կուգայ թէ Արզնին բացառիկ հեռանկար – ներ ունի Հայաստանի լաւագոյն բուժա – վայրերէն մէկը դառնալու համար :

Բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեանի գիտա – կան հետազօտութեանց մէկ ճիւղն ալ կը պատկանի քարտիոլոգիային (սրտի հի – ւանդութիւն): Այս ուղղութեամբ ան ունի կարգ մը աշխատանքներ, որոնց մէջ փոր – ձառական կերպով լուծած է այդ նիւթի հետ կապուած հարցեր :

1913ին բժիշկ Յովհաննիսեան կը սկսի ուսումնասիրել նաեւ հայ բժշկութեան պատմութիւնը, Իր գլխաւոր գոր – ծերն են «բժշկութեան պատ – մութիւնը Հայաստանում հնուց մինչ՚ւ մեր օրերը» (1928) որ թարգմանուած է վրացերէնի եւ գերմաներէնի, «Բժշկու – թեան պատմութիւնը Հայաստանում» (հինգ հատոր, 1946 – 1947) :

Հայաստանի Գիտութեանց Ա – կադեմիայի մէջ, բժիշկ Լեւոն թեան բաժնի: Բժշկութեան պատմու – Յովհաննիսեանի նախաձեռնութեամբ կը հիմնուի «Հայ բժշկութեան եւ կենսաբա – նութեան ուսումնասիրութեան յանձնա – ժողով»ը, որ շուտով կը վերածուի բժշ – կութեան եւ կենսաբանութեան պատմու – թեան բաժնի: Բժշկութեան պատմու – թեան իր վերջին յօդուածները նը – ւիրուած են Իբն – Սինայի գործունէու – թեան, Ի. Պ. Պաւլովի, Ի. Վ. Միչուրի – նի ուսմունքին եւ մեծագոյն ռուս դար – մանագէտներուն: Նշանակելի է բժշկու – թեան Մեթոդոլոգիան հինէն մինչեւ մեր օրերը աշխատութիւնը, ուր ցոյց կուտայ բժշկական գիտութեան զարգացման ու – ղիներն ու մեթոտները :

Բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեան գիտական ծանօթութիւններ ունի նաեւ հայ բժշկա – կան տարազարանութեան զարգացման մասին եւ 1931ին ընտրուեցաւ Երեւանի Բժշկական Կաճառի կից տարազարանա – կան (տերմինօլօժի) յանձնաժողովի նա – խագահ: Այդ յանձնաժողովը կազմեց բժշկական լատիներուռուս եւ հայերէն ման – րամասն բառարան, որ հրատարակուե – ցաւ 1951ին: Բժ. Լ. Յովհաննիսեան գրած է նաեւ տարազարանական հարցերու նը – ւիրած յօդուածներ, որոնք գիտական լուրջ արժէքներ կը ներկայացնեն :

Գիտնական Լեւոն Յովհաննիսեան հե – ղինակ է նաեւ կարգ մը դասագրքերու :

1923էն ի վեր ան կը վարէ Երեւանի բժշկական կաճառի ներքին հիւանդու – թեանց ախտաճանաչման բեմը : Նոյնպէս բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեանի ղեկավա – րութեամբ երկարատեւ դարմանատան պատրաստութիւն ստացած են 70է աւելի բժիշկներ, բժշկական զանազան կաճառ – ներու մէջ: Ան պատրաստած է երկու փրոֆէսէօռ, հինգ օգնական փրոֆէսէօռ, տասը օգնական եւ բազմաթիւ աւագ գի – տական աշխատողներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

Շնորհակալութեամբ ստացանք Շաւիլի մեր բաժանորդներէն Պ. Համբարձում Ֆիչիճեանէ հազար փրանք :

***

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք նաեւ հետեւեալ շնորհաւորական նամակները . —

«Շնորհաւորում եմ մեր անմահ լեզուի հաւատաւոր զինուոր՝ Շաւարշ Միսաք – եանը :

Գնդ. Շահխաթունի

***

Ընդունեցէք անկեղծ շնորհաւորութիւն – ներս եւ մաղթանքներս «Յառաջ»ի բար – գաւաճման եւ տարածման համար: Երկար կեանք շարունակելու համար :

Պարսամ Յակոբեան (Մարսէյլ)

***

Վալանսէն ընկեր Ազատ Պալեան կը գրէ. — Կուգամ շնորհաւորելու մեր ա – մէնուս սիրելի «Յառաջ»ի երեսնամեա – կը :

Թող ողջ մնան, թող երկարի շունչն ու շունչը բոլոր անոնց՝ որոնք, իրենց տա – ժանելի «Առօրեայ»էն դուրս միտք եւ ուժ կը սպառեն ազգին եւ Հայրենիքին հա – մար :

Մեր արեւը շատոնց խաւարած կ՚ըլլար, եթէ չունենայինք ժառանգական մեր դի – մադրական ուժը եւ ձեզ նման ցեղին հա – ւատքը, անոր ապրելու եւ յարատեւելու կամքը իր ուսերուն վրայ վերցուցած մեծ սիրտեր :

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՋՕՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

★

Օ՛, բարեւ ձեզ հրամանատար, շփոթ – նակեց Զօտոմիրսքի, դառնալով ինծի, մենք վերստին կը հանդիպինք: Կը յուսամ թէ՝ չէք մոռցած դուք ձեր հին ընկերը :

Մինչ ժպտելով այսպէս կ՚արտայայ – տուէր Զօտոմիրսքին, Շթամը, որուն դարձուցած էր իր կռնակը, թունալից ա – տելութեան ակնարկ մը նետեց իրեն :

Շթամը գունդին մէջ սիրուած մէկը չէր: Իր պաղ և լռակեաց բնաւորութեամբ անկարող էր եղած մեզ սիրաշահելու : Չէի կրնար հասկնալ Զօտոմիրսքիի հան – դէպ իր բացայայտ ատելութիւնը : Ես կը կարծէի, թէ ինք երբեք չէր հանդիպած Զօտոմիրսքիին:

Մէկը գլանիկ մը հրամցուց Զօտոմիրս – քիին, որ ընդունեց զայն ու իր մօտի մէկ սպային գլանիկէն վառեց իրենինը, եւ սկսաւ զուարթօրէն խօսիլ իր նոր ընկեր – ներուն :

— Շատ պիտի մնա՞ք մեզ մօտ, հար – ցուց հարիւրապետ Պէլայէֆ:

— Այո, պարոն, պատասխանեց Զօ – տոմիրսքի, կ՚ուզեմ ձեզ մօտ մնալ, որ – քան կարելի է, այնքան երկար ատեն: Եւ այս խօսքերը արտասանած պահուն ժպի – տով մը կը բարեւէր մեզ բոլորս :

Զօտոմիրսքի շարունակեց .

— Իմ վաղեմի բարեկամ Ռավենսքիի տան մօտ տուն մըն եմ կարգադրած : Իսկ Ռավենսքին ծանօթ է ինծի Փեթերսպուր – կէն: Այդ տունն եմ բերած ձիերս, ըս – քանչելի խոհարար մը, բաւական կոկիկ գրադարան մը: Ունիմ աղուոր պարտէզ մը եւ զինավարժութեան տեղ մը: Հոդ՝ այդ տան մէջ ճգնաւորի պէս հանդարտ կեանք մը պիտի վարեմ, ու թագաւորի պէս երջանիկ ըլլամ: Ես այդ կեանքէն կ՚ախորժիմ :

— Ուրեմն զինավարժութեամբ կը զբա – ղիք, ըսաւ Շթամ, այնպիսի տարօրինակ ձայնով մը, որուն կ՚ընկերանար այնքան ալ տարօրինակ ծաղրական ժպիտ մը, ան Զօտոմիրսքի Շթամին կը նայէր զարման – քով :

— Սովորութիւն ունիմ ամէն առաւօտ տասներկու ձեռք զէնք պարպելու, պա – տասխանեց Զօտոմիրսքի :

— Ուրեմն կ՚երեւի դուք շատ կը սիրէք զինարձակութիւնը, ըսաւ Շթամ պաղ ձայնով մը, եւ աւելցուց՝ եթէ որսի հա – մար պիտի չարձակուի գնդակը, չեմ հաս – կնար ապա թէ պարապին գնդակ արձա – կելու մէջ ի՞նչ իմաստ կայ :

Զօտոմիրսքիի տժգոյն դէմքը կարմրե – ցաւ յանկարծական բոցով մը: Եւ դառ – նալով Շթամի, հանդարտ այլ հաստատ ձայնով մը ըսաւ .

— Կը կարծեմ թէ, պարոն, դուք կը սխալիք զինավարժութիւնը ժամանակի կորուստ համարելով: Զինուորական կեանքի մէջ, անգղիացի խօսքին առ հասա – րակ կը հետեւի մենամարտը, եւ այդ պա – րագային նշանառութեան մէջ, վարպետի անուն ունեցողը յարգանք կը ներշնչէ այն անփափկանկատ անձերուն, որոնք կը սի – րեն անպէտք հարցումներ ընել :

— Օ՛, հրամանատար, բաւականաչափ տրամաբանական պատճառ մը չէ այդ : Մենամարտներու մէջ, ինչպէս ամէն ին – չի, հարկ է բաժին մըն ալ բախտին ձգել: Ես կը պնդեմ իմ առաջին տեսակէտիս վը – րայ, եւ դարձեալ կ՚ըսեմ՝ թէ պատուա – խնդիր մէկը պէտք չունի շատ նախզգու – շութիւններ ձեռք առնելու :

— Ի՞նչ պատճառաւ սակայն, հարցուց Զօտոմիրսքի :

— Կը բացատրեմ ձեզի դեռ: Դուք թղ – թախաղ կը խաղա՞ք, հրամանատար :

— Բայց ինչո՞ւ կը հարցնէք այդ հար – ցումը :

— Ես պիտի ջանամ բացատրութիւնս յստակ դարձնել, որպէսզի ամէն ոք կա – րենայ հասկնալ: Ամէն մարդ գիտէ, թէ կան կարգ մը խաղցողներ, որոնք թուղ – թերը խառնած ատեննին այնպէս մը կը կարգադրեն վարպետօրէն, որ տէր դառ – նան շահող խաղաթուղթերուն : Ուրեմն ես տարբերութիւն չեմ տեսներ իր ընկե – րոջ դրամը կողոպտող կամ զայն սպան – նող մարդուն միջեւ :

Եւ իր դիտողութեան ծանրութեան ան – տեղեակ եղող մարդու մը պէս, աւելցուց Շթամ :

— Ես այս խօսքերը մասնաւորապէս ձեզի չէ որ կ՚ըսեմ, հրամանատար, այլ ես կը խօսիմ՝ ընդհանուր կերպով, ա – ռանց մտքիս մէջ մէկը նկատի ունենալու:

— Դուք շատ առաջ գացիք, պարոն, աղաղակեց Զօտոմիրսքի: Ես կը խնդրեմ հրամանատար Ալեքսէյ Սթեփանովիչէն, որ այս խնդիրը վերջացնէ ձեզ հետ :

Յետոյ, դառնալով ինծի, հարցուց .

— Անշուշտ դուք այս խնդրանքս չէք մերժեր, այնպէս չէ՞:

— Թող այդպէս ըլլայ, հրամանատար, պատասխանեց Շթամ առանց պատասխա – նելու ժամանակ տալու ինծի, դուք ան – ձամբ ըսիք թէ ամէն օր զինարձակութեան վարժութիւն կ՚ընէք, մինչդեռ ես զէնքս կը գործածեմ միայն կռուած օրս: Կը կարգադրենք այդ հաշիւը: Ես մանրա – մասնութիւններուն շուրջ կը խօսիմ պա – րոն Սթեփանովիչի հետ առանձինն :

Յետոյ ոտքի ելաւ ու դառնալով մեր հիւրընկալին, ըսաւ .

— Ցտեսութիւն, Միխայլովիչ, ես կ՚ընթրեմ Գնդապետին մօտ:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(2) (Շար.)

ՏՈՄՍԵՐ

ՇՈՒՆՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

★

Անշուշտ դուք ալ կարդացիք լուրը եւ առնուազն պայրացաք ինծի նման։ Պատմեմ, պզտիկ նախաբանէ մը վերջ։

«Արձակուրդ» անունով վարակիչ հիւանդութեան ամէնէն տաք շրջանը Յուլիս Օգոստոսն է, մանաւանդ վերջինը, երբ բոլորս պատրաստ ենք մեր կոնակի շապիկը ծախել, ծրարները կապել եւ անպատճառ մեկնիլ ուրեք տեղ։ Ասոր պատճառը առողջապահական չէ շատ անգամ, հանդիսան է առաւելապէս։ Տասնմէկ ամսուան, մանաւանդ մեծ քաղաքներու ժխորին եւ վազվզուքին յոգնութիւնը մասամբ հաւասարակշռելու մտահոգութիւնն է։ Անշուշտ «գացողներու» մէջ չեն պակսիր զբօսանքի, քաղինոններու մէջ խաղի սեղաններու առջեւ լուսցնողներու բազմութիւն մը, որոնց հանդիսատը կամ առողջութիւնը ... եւ մանաւանդ դրպանը թոյլ կուտայ ամէն կարգի արտառոցութիւն, եւ յիմար մսխումներ։

Մի կարծէք որ դէմ եմ այս վերջին տեսակներուն ըրած «ֆանթէզիներուն»։ Ընդհակառակն որքան մեծ գումարներ շարժման մէջ դրուին այնքան կ'ոգեւորուի ընդհանուրին գործը եւ չունեցողն ալ կ'օգտուի։ Որովհետեւ արձակուրդի երթալն ալ տեսակ մը ճարտարարուեստ է այժմ, որ ոչ միայն ամրան երկու ամիսները այլ անոնց նախընթաց շրջանն ալ կ'ոգեւորէ առեւտրական տեսակէտով։

Այժմ պատմելիքս։ Թերթերուն մէջ կարդացի որ «Անասուններու Պաշտպան Միութեան» նախաձեռնութեամբ օդափոխութեան կայան մըն ալ հաստատուեր է շուներուն եւ կատուներուն համար։

Փարիզէն ոչ շատ հեռու լքուած գիւղական շէնք մը նորոգեր են, ներկեր, մաքրեր, «տուշ» ու բաղնիք հաստատեր, զբօսանքի եւ «սիէսթի» համար յարմարութիւններ սարքեր եւ առաջին առթիւ հարիւր շուն ու կատու ընդունելու պատրաստ վիճակի մէջ են դրեր, երկու միլիոն ծախսելով։

Անշուշտ անոնց ճամբորդութեան միջոցներու մասին ալ կարգադրութիւններ եղած են, «արձակուրդի տոմս», «բազմանդամ ընտանիք»ի, «զբօսաշրջիկ»ի եւ հաւաքական ճամբորդութեան առաւելութիւններ, եւայլն, սահմանելով։ Բնական հետեւանքները առաջին կարգադրութեան։

Այդ սիրելի կենդանիներուն տէրերը պոչ սկսեր են կազմել տնօրէնութեան դիւանենակին առջեւ, իրենց «որդեգիրները» արձակուրդի ղրկելու համար — անշուշտ վճարումը կանխիկ — հեռու քաղաքին ժխորէն, յոգնեցուցիչ կեանքէն։ Հեռու խնձմէ կենդանիներու հանդէպ դէշ մտածում մը, կամ զանոնք զրկանքով եւ չարչարանքով պահելու անմարդկային վարմունքը։ Բայց մինչեւ շուներուն եւ կատուներուն մասին կարգադրութիւններ եւ մեծագումար ծախքեր ըլլալը արդեօք չկա՞ն մանուկներ հոս հոն, անկիւն մը մնացած, որոնք առ ի չգոյէ «անիծեալ մամոնային» նախանձով կը նային իրենց դրացիին շունին ու կատուին։

ՍՕՍԻ

ԿՈՉ
ԱՏԱՆԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

★

Սիրելի հայրենակիցներ,

Վերջին քսան տարիներու ընթացքին բազմաթիւ հայաքաղաքներու պատմութիւնները դրի առնուեցան եւ հրատարակուեցան։ Այս ձեւով անոնք կորուստէ փրկուելով դարձան ընդհանուր Հայոց պատմութեան սեփականութիւն։ Ամէն օր մամուլէն կը տեղեկանանք նաեւ՝ թէ բազմաթիւ այլ քաղաքներու եւ գիւղերու պատմութիւնները դրի կ'առնուին։ Բնական է ի շարս այլ հայրենակիցներու՝ Ատանացիներն ալ անտարբեր չէին կրնար մնալ հանդէպ իրենց անցեալին։

Ուրախ ենք որ Ատանացիներու Պէյրութի կեդր. վարչութիւնը որոշած է անպայմանօրէն ունենալ Կիլիկիոյ արդի ժամանակներու այս մայրաքաղաքին պատմութիւնը։

Հետեւաբար Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնին եւ Ուոթրթաունի Ատանայի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան բանակցութիւններէն յետոյ զայն պատրաստելու դժուարին գործը մեզի վիճակուեցաւ՝ որպէս հայրենակից։

Ուստի նկատելով գործին խիստ կարեւորութիւնը եւ դժուարութիւնները ներկայիս սրտագին կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, ծանօթներուն, գրչի մշակներուն, եւ առհասարակ Ատանայի հետ առնչութիւն ունեցող բոլոր Հայերուն որպէս զի մեզի օգնեն ղրկելով յուշեր, ուսումնասիրութիւններ, վաւերաթուղթեր, տեղեկագրութիւններ, կենսագրութիւններ, նկարներ, տեղական սովորութիւններու եւ ընկերային ու ընտանեկան կենցաղի շուրջ գրութիւններ եւ նկարագրականներ եւ այլ նիւթեր՝ որոնք սահմանուած են մտնելու Ատանայի նման խիստ կարեւոր քաղաքի մը պատմագրքին մէջ։

ԲԱԲԳԷՆ ՔՀՆՅ. ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ

Հասցէ՝

Rev. Papken Maksoudian 411A Medford Street Somerville 45 Mass.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՅՐ ԱՂԱՒՆԻ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ.— Օգոստ. 2ին Պոլսոյ մէջ վախճանած է Մայր Աղաւնի Քէօսէեան, որ աւելի քան կէս դար ջիղն ու ոգին հանդիսացած էր Գալֆաեան որբանոցին։ Ծնած էր 1876ին, Արաբկիր։ Հակառակ անոր որ մեծահարուստ ընտանիքի զաւակ էր, 1902ին ուխտեալ քոյր դարձաւ Գալֆաեան որբանոցին, ձեռնադրուելով Օրմանեան սրբազանին կողմէ։ 1919ին Գալֆաեան հաստատութեան մայր ձեռնադրուեցաւ։ Ա. աշխարհամարտին երբ հայ հանրային կեանքը ջլատուած էր, մայր Աղաւնի այդ թուականներուն տակաւին քոյր, ստանձնեց Որբանոցին ամբողջ մատակարարութիւնը եւ վարչական հոգը եւ զինուած իր վրայ դրուած նուիրական պարտականութեան գիտակցութեամբ կրցաւ վերակենդանացնել օժանդակութեան ոգին, վախով միայն բաբախող սրտերուն մէջ։ Ան հասաւ նաեւ բոլոր անոնց՝ որոնք պէտք կը զգային իր օգնութեան։ Գալֆ. որբանոցը իր այսօրուան դիրքին եւ համբաւին շատ բան կը պարտի անոր։ 1923ին Գէորգ Ե. կաթող. Հայրապետական կոնդակով լանջախաչ կրելու արտօնութիւն շնորհեց անոր ի վարձ իր բարւոք գործունէութեան։ 1923ին Պատրիարքը աւագ սարկաւագի աստիճան շնորհեց Մայր Աղաւնի Քէօսէեանի։

ՂՈՐՈՒՂ (Իրան) հայաբնակ գիւղը կը բաղկանայ երեսուն ընտանիքէ։ Տեղացիներու գլխաւոր զբաղումը ծխախոտի մշակութիւնն է, կը մշակեն նաեւ բամպակ, ցորեն եւն.։ Գիւղը ունի պետական հինգդասեան դպրոց, ուր Հայոց լեզուի եւ կրօնի դասաւանդութիւնը յարմարցուած է պետական կրթական ծրագրին։ Հայ ուսուցիչին ռոճիկը կը հոգայ տեղւոյն հոգաբարձութիւնը։ Մէշէտի ծխական քահանան տարին երկու անգամ կը կատարէ ծխակատարութիւնը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, հեղինակ Վրթանէս Փափազեան, Հրատարակութիւն Էտվան, Պէյրութ, 1955։ Գին 75 սէնթ։ Հասցէ՝ Պուաթ Փոսթալ 3261։

ՀԱՍԿ, պաշտօնաթերթ Անթիլիասի կաթողիկոսութեան, թիւ 6, Յունիս 1955։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ։ Հրատարակութիւն Տէրսա (Պէյրութ)։

ՆԱԻՐԱՍԱՐԴ, պաշտօնաթերթ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ապրիլ, 1955, Պուէնոս Այրէս։

ԿԱՅԾԱՌ պարբերաթերթ Արժանթինահայ Համալսարանականներու Միութեան, Ա. տարի, թիւ 3, Յուլիս – Սեպտեմբեր, 1954։

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, Յուլիս, 1955 33րդ տարի։ Հասցէ 212 Սթիուրթ Սթրիթ, Պոսթըն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍԸ

ՎԻԷՆ, (յապաղած).— Սիրելի «Յառաջ», Հերոսներու Օրը (Խանասորի արշաւանք) մեծ բազմութեամբ եւ շուքով տօնեցինք 24 Յուլիսի կիրակին, Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէին նախաձեռնութեամբ, գեղատեսիլ մարգագետնին ու սառնորակ գետի ափին։

Կանուխէն սկսած էին հայկական պարերը ուրախ մթնոլորտի մը մէջ եւ հեռադհետէ օթոքարներով հասնող ժողովուրդը աջ – ձախ չնայած, կը նետուէր ինքն ալ շուրջպարերու մէջ։

Յեղափոխական եւ հայրենասիրական երգեր սկսած էին օդը թնդացնել եւ խանդավառութիւն ստեղծել։ Կրընոպլէն եկող ու անցնող ինքնաշարժեր պահ մը կանգ կ'առնէին դիտելու մեր տոհմիկ պարերը, լսելու մեր անուշ երգերը եւ հարցնելու «ի՞նչ ազգի կը պատկանին ասոնք»։

Կէս օրին ճոխ ու ծանրաբեռն սեղանները պատրաստ էին արդէն հայկական համադամ ուտելիքներով։

Հիւրեր ունէինք շրջակայ հայաշատ կեդրոններէ, որոնք մեզի հետ մէկ հոգի մէկ սիրտ կը զուարճանային մեծ հաճոյքով։

Հանդէսին պաշտօնական բացումը կատարեց նախագահը ընկեր Մ. Մուրատեան որ բացատրելով օրուան նշանակութիւնը, հրաւիրեց ներկաները եւ մասնաւորաբար Նոր Սերունդը երգել միաբերան «Կարկուտ տեղացը»։ Եղան զանազան արտասանութիւններ եւ մեներգներ որոնցմէ վերջ, նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը ընկ. Ս. Սիմոնեան (Կրընոպլէն), որ իր գեղեցիկ եւ իմաստալից ճառով ու պարզ հասկնալի լեզուով ըսաւ թէ ինչու կը տօնենք Խանասորի Արշաւանքը որ պէտք է նկատենք խորհրդանիշը Հայուն ըմբոստ ու խիզախ ոգիին։ Ահա իմաստը այդ արշաւանքին, որ աւելի քան քառասուն տարի է կ'ոգեւորէ մեզ եւ պէտք է ոգեւորէ նաեւ Նոր սերունդը։

Ընկեր Նախագահը ուզելով նախապատուութիւն տալ երիտասարդներուն, հրահանգեց սկսիլ եւրոպական պարերուն, բայց դիտելի էր որ անոնք եւս կը նախընտրեն հայկական շուրջպարերը եւ ոգեւորութեամբ կը մասնակցէին բոլորին։

Մրցում մը սկսաւ երգելու բարձրախօսին առջեւ։ Մէկը կը հրաւիրէր իր բարեկամը վճարելով տուրք մը ի նպաստ ձեռնարկին։ Աճուրդի դրուեցան նաեւ խորոված հաւ մը։ Պ. Պ. Ս. Մաթոսեանի եւ Կ. Մարգարեանի ջանքերով գումարը բարձրացաւ 12.000ի, իսկ հաւը շահեցաւ Պ. Աւետեան։

Երեկոյեան շատ ուշ բազմութիւնը ակամայ սկսաւ ցրուիլ, ամբողջ օր մը շնչելով հայկական շունչը խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ և վայելելով իր ազգային պարերու եւ երգերու համն ու հոտը։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԲ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

Նայեցայ անոր, սենեակէն մեկնած ատեն. շրթները մահուան դալուկն ունէին։

Սըր Եօսթէյս վերցուց խօսափողը եւ սկսաւ խօսիլ. «Դո՞ւն ես Շուարթ, Մինքսին վրայ հսկէ։ Առանց հրամաններուս պէտք չէ տունէն հեռանայ»։

Խօսափողը տեղը դրաւ, յօրանջեց, եւ սկսաւ թեթեւակի հարուածել սեղանը։

— Սըր Եօսթէյս, կրնա՞մ քանի մը հարցումներ ուղղել, ըսի, մէկ երկու վայրկեան լռութենէ մը վերջ։

— Անշուշտ։ Ինչ հիանալի ջիղեր ունիք, Անն։ Կրնաք մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տալ այս տեսակ բաներու մասին, որոնք շատ մը կիներու ջղաձգական պրկումներ պիտի առթէին։

— Ինչո՞ւ համար իբրեւ քարտուղար ձեր քով առիք Հէրրին, փոխանակ ոստիկանութեան յանձնելու։

— Այդ անիծեալ ադամանդները ստանալու համար։ Նատիան, այդ փոքրիկ դեւը, ինծի դէմ կը գործածէր ձեր Հէրրին։ Իր պահանջած գինը չտալու պարագային, կը սպառնար կրկին անոր ծախել զանոնք։ Այդ ալ ուրիշ սխալ մըն էր զոր գործեցի, կարծեցի թէ իր մօտ պիտի ըլլային այդ օրը։ Բայց անպիտանը շատ խելացի փրթաւ։ Գարթըն՝ իր ամուսինը, որ նմանապէս մեռած էր։ Ուստի եւ բացարձակապէս անտեղեակ էի թէ ո՞ւր էին պահուած ադամանդները։ Ի վերջոյ յաջողեցայ ձեռք ձգել օրինակ մը այն անթել հեռագրէն որ Նատիային ուղղուած էր «Քիլ մորտընի» վրայ, կամ Գարթընի եւ կամ Րէյսըրնի կողմէ։ Այդ հեռագիրը պատճէնն էր այն թղթիկին զոր դուք վերցուցիք գետնէն, — 17 – 1 – 22։ Կարծեցի թէ այս թուանշանները կը նշանակէին ժամադրութիւն մը Րէյսըրնի հետ՝ «Քիլմորտըն»ի վրայ։

Ուստի այնպէս ցոյց տուի որ իբրեւ թէ կլլեցի իր պատմութիւնը եւ մօտս առի։ Իր վրայ հսկեցի աչալուրջ, յուսալով որ աւելին պիտի տեղեկանամ։

Յետոյ նկատեցի որ Մինքսը՝ ինքն իր հաշւոյն իմ դէմ կը գործէր։ Կեցուցի շուտով։ Ծունկի եկաւ։ 17 թիւ խցիկը չունենալս կը մտահոգէր զիս։ Մտահոգ էի նաեւ ձեր մասին։ Իսկապէս իմ կարծած անմեղ աղջնա՞կն էիք թէ ոչ։ Երբ Րէյսըրն ժամադրավայր խցիկը կ'երթար այդ գիշեր, Մինքսը յարձակեցաւ վրան, բայց իր հարուածը վրիպեցաւ։

— Գնդապետ Րէյսի մասին ի՞նչ կը մտածէք։

— Այո, այդ ալ տարբեր կոխ մըն էր։ Փեկէթէն երբ իմացայ Գաղտնի Սպասարկութեան գործակալ մը ըլլալը, անհաճոյ զգացում մը ունեցայ։ Յիշեցի որ Նատիան կը հետապնդէր Փարիզի մէջ՝ պատերազմի ընթացքին։

Սարսափելի կերպով կասկածեցայ որ հիմակ ալ թերեւս իմ ետեւէն ինկած ըլլալու էր։ Զիս հետապնդելու ձեւերէն բնաւ չեմ սիրեր։ Տիպարն է լռակեաց եւ ուժեղ այն անհատներուն, որոնք միշտ բան մը ունին իրենց թեզանիքներուն ներքեւ։

Սուլիչի մը ձայնը լսուեցաւ։ Սըր Եօսթէյս առաւ լսափողը, քանի մը վայրկեան մտիկ ըրաւ, յետոյ պատասխանեց. «լաւ, լաւ, հիմակ կը տեսնեմ զինքը»։

— Գործի կը կանչեն, Օր. Անն։ Ցոյց տամ ձեզի ձեր սենեակը, ըսաւ։

Զիս անմիջապէս յարկաբաժինէ մը ներս մտցուց. Քաֆիր մարդ մը բերաւ պայուսակս։ Սըր Եօսթէյս պնդելով որ պահանջեմ ինչ բանի որ պէտք ունենամ, քաշուեցաւ։ Լուացարանին վրայ դրուած էր աման մը տաք ջուր։ Քակեցի անհրաժեշտ իրեղէններուս փոքրիկ ծրարը։ Կարծր եւ ինծի համար անծանօթ առարկայ մը զիս շատ շփոթեցուց։ Փոքր ատրճանակ մըն էր։ Քիմպըրլիէն ճամբայ ելած ատեններս չկար այս ատրճանակը։ Քննեցի, լեցուն էր։ Տեղը դրի զայն գոհունակութեամբ։ Կրնար օգտակարութիւնն ունենալ այս տեսակ տան մը մէջ։ Սակայն արդիական զգեստներս յարմարութիւն չունին հրացէն կրելու համար։ Ի վերջոյ գուլպայէս վեր սահեցուցի. տեղը սոսկալի գունտ մը գոյացաւ։ Կը վախնայի թէ պայթէր եւ սրունքէս վիրաւորուէի. բայց միակ յարմար տեղը հոդ էր։

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

Յետ միջօրէին՝ ուշ ատեն կանչուեցայ Սըր Եօսթէյսի ներկայութեան։ Առանձին էր եւ սենեակին մէջ վեր վար կը ճեմէր։ Անհանգիստ բան մը կար իր շարժումներուն մէջ, բան մը որ չխուսափեցաւ աչքերէս։ Ինծ հանդէպ իր վարուելակերպն ալ փոխուած էր։

— Ձեզի հաղորդելիք լուրեր ունիմ։ Ձեր երիտասարդ բարեկամը ճամբան է. հոս պիտի ըլլայ քանի մը վայրկեանէն։ Զսպեցէք ձեր յուզումները։ Ուրիշ բան մըն ալ պիտի ըսեմ։ Այս առտու փորձեցիք զիս խաբել։ Ազդարարեցի ձեզ չշեղիլ իրականութենէն եւ ըսեմ, հնազանդեցաք որոշ չափով։ Վերջը սակայն գիծէն դուրս ելաք։ Ուզեցիք ինծ հաւատացնել թէ ադամանդները Հէրի Րէյսըրնի քով կը գտնուէին։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ուած է համաձայնավարութիւնը ։

Լոնտոնի իրազեկ շրջանակները կը յայտնեն թէ այժմ պիտի փորձէ Թուրքիոյ վրայէն, եւ Թրքեւարաբական որոշ համաձայնութենէ մը օգտուելով, համագործակցութեան գետին մը ստեղծել արաբական երկիրներուն հետ ։

× Կը յայտնեն նաեւ թէ Մ. Նահանգներու փոխ – նախագահ Նիքսըն երբ աշնան Եգիպտոս այցելէ, վարչապետ Նասըր Ուաշինկթըն պիտի հրաւիրէ ։

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԾԱԳԵՑԱՆ ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, 300ցուցարարներ յարձակած էին Քորէայի մէջ զինադադարի միջազգային յանձնախումբերուն կեդրոնատեղիին վրայ ։ Կացութիւնը հետզհետէ աւելի լարուելով, առջի օր պատահեցան շատ աւելի ծանրակշիռ խռովութիւններ ։ 4000 հակահամայնավար ցուցարարներ պաշարեցին Ֆուզանի մէջ զինադադարի յանձնախումբին յատկացուած շէնքը ։ Ամերիկեան պահակազօրքը սախուեցաւ միջամտել ։ Կը հաշուեն 28 վիրաւորներ, ցուցարարներու կողմէ, որոնցմէ տասնեօթը՝ բաւական ծանր ։ Տասնեակ մըն ալ ամերիկացի զինուորներ վիրաւորուած են ։

Միւս կողմէ Հարաւ. Քորէայի նախագահը, Ռէ, նոր վերջնագիր մը յղեց յանձնախումբին, «համայնավար եւ չէզոքական» անդամներուն պարտաքսման մասին, իբրեւ «լրտեսներ» ։ Իսկ բանակին պետերը կը խնդրեն Ամերիկացիներէն որ հիւս. Քորէայի պաշտպանման համար կռիւը վերսկսի ։

Կը կարծուի որ այս տագնապը արդիւնք է չինեւամերիկեան մերձեցման ։ Լոնտոնի թերթերուն կարծիքով, միջազգային կացութիւնը երբ բարւոքման ճամբուն վրայ է, Սէուլ կը վախնայ որ Ուաշինկթըն չպաշտպանէ իր դատը, եւ հրաժարի հիւսիսը Հարաւ. Քորէային կցելու նպատակէն ։ Ամէն պարագայի մէջ, մինչ զէնքի ուժով գրաւման մը հնարաւորութիւնը կը չքանայ, նախագահ Ռէ կը թուի շատ չհաւատալ թէ խնդիրը կրնայ լուծուիլ բանակցութեանց շնորհիւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մէկ երկու օրէն կարեւոր որոշումներ պիտի տայ Մարոքի մասին ։ Առջի օրուան տեսակցութիւնը, մարզպան Կրանվալի եւ երկու նախարարներու միջեւ, կը թուի շարք մը թիւրիմացութիւններ փարատած ըլլալ, մարզպանին ծրագիրներուն առթիւ ։ Այսօր «Հիւս. Ափրիկէի յանձնաժողովը» առաջարկներ պիտի ընէր կառավարութեան Մարոքի խնդրին լուծման համար ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերուն համաձայն, Խ. Միութիւնը պիտի վերցնէ լրագրական թղթակցութեանց վրայ դրուած գրաքննութիւնը ։ Օտար թղթակիցները վերջերս բողոքած էին այդ մասին, երբ արբանեակ պետութեանց մէջ գրաքննութիւնը վերցուելէն ետք, Մոսկուայի մէջ դեռ կը շարունակուէր ։ Պատասխանուած էր թէ «այդ պիտի կատարուի ինչպէս նաեւ ուրիշ շատ բաներ» ։

ՍԱՐԻ հանրաքուէին համար կազմուած միջազգային յանձնախումբը, դիմում կատարեց Պոնի մօտ, որպէսզի գերմանացի քաղաք. դէմքեր, չմասնակցին կուսակցութեանց պայքարին ։ Իսկ կառավարութիւնը արգիլեց գերմանացի քաղաքական դէմքերու մուտքը Սար՝ հանրաքուէէն առաջ, որ ինչպէս հաղորդած էինք տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 23ին ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ արմատական ընդդիմադիր կուսակցութեան վարիչը պահանջեց որ նախագահ Փերոն հրաժարի իր պաշտօնէն ։

ԱՆՁՐԵՒՆԵՐԸ եւ հեղեղները մեծ աւերներ գործեցին Զոնկուլտաքի մէջ (Թուրքիա) ։ Վնասը աւելի քան տասը միլիոն ոսկի է ։ Մեռածներու թիւը տակաւին չէ ճշդուած, բազմաթիւ անհետացածներ կան ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Մ. եւ Ա. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Պ. եւ Ն. Փափազեան, իրենց հօրեղբօրորդի վաղամեռիկ Խաչիկ Գումրուլեանի մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի 1000ական ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Միութեան օդափոխութեան կայանի շէնքին համար ։

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը ։ Անուշաւան Արքեպս. Զղջեանեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ։ Բշ. օր 15 Օգոստ. Ս. Պատարագ Մեռելոց ։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ ։

ԴԻՒԱՆ

ՏՕՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ եւ Լիոնի եկեղեցւոյ տօնին առթիւ ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի Պատր. տեղապահ եւ Ս. Էջմիածնայ Աթոռի կաթ. տեղակալ՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ,

իր շուրջ ունենալով կաթ. նպաստւիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ և ՇԱՀԷ ՎԱՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ ։

Լիոնի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ աւանդական այս հանդիսութեանց եւ խաղողի օրհնութեան ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կառուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամֆիրքէնի յիշատակին ։

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին ։

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութեան պատարագիչն է Ատոմ քհնյ. ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ։

⁂

Նիսի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը եւ Այրի Տիկին Ա. Նազարեան կը ծանուցանեն թէ Օգոստ. 21ին առաւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ կը պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ. եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ բանաստեղծ ԱՍՏՈՒՐ ՆԱԽԱՐԵԱՆԻ հոգւոյն ի հանգիստ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱԽԻԼԻ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը պատարագէ Տէր Յարութիւն քահանայ ։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաղողի օրհնութիւն, իսկ երկուշաբթի Մեռելոցի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան Արքեպս. ։ Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, ընդհանուր ննջեցելոց յիշատակին ։

Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 8 (կիրակի), երկուշաբթի ժամը 9 ։

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են ։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով ։

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Բէնսի Փավիյոն ։

ԳՏՆՈՒԱԾ — Եգիպտոսէն Պ. Տիգրան Տատեանի «Յառաջ»ի միջոցով փնտռած Մարտիրոսեաններէն Այրի Տիկին Արմենուհի Մարտիրոսեանի հասցէն է 34պիս. Ավրենիւ Լակասաներ, Լիոն ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

ԺԸ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1·027·800
Տէր եւ Տիկ. Ա. Մենծիկեան	3·000
Պ. Տիրան Էնէզեան	2·000
Ոմն	2·000
Պ. Կ. Միքայէլեան	1·000
Պ. Մ. Մարկոսեան	1·000
Պ. Ն. Ժամկոչեան	500
Պ. Պ. Յովսէփեան	500
Պ. Պ. Ջաֆարեան	300
Պ. Կ. Զողանճեան	300
Պ. Խ. Չէօրէքճեան	200
Պ. Բ. Սարգիսեան	200
Պ. Ո. Ծերուկեան	500
Պ. Պ. Գույումճեան	200
Պ. Մ. Կարապետեան	200
Պ. Ա. Սարգիսեան	200
Պ. Ռ. Հոլոքիկեան	100
Պ. Յ. Մինասեան	100
Պ. Տ. Ճեսայեան	100
Պ. Է. Պոսնոյեան	100
Պ. Հ. Նազարեան	100
Պ. Ս. Աբոյեան	100
Ընդհ. գումար	1·040·500

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկեր Պարսամ Յակոբեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին ։ Հազար ֆր. կը նուիրէ նաեւ Վալանսէն Աղատ Պալեան Կարպիս Քարճեանի մահուան առթիւ ։

Շնորհակալութեամբ ստացանք Լիոնի հայրենակիցներէն Պ. Լեւոն Կիւլէզեանէ հազար ֆրանք ։

× Պ. Կիւլէզեան հազար ֆրանք կը նուիրէ նաեւ «Հայ – Բոյժ»ին ։

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ ։

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի գովասուն պարտէզին մէջ ։

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՏԻԿ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Արտասանութիւն, նուագ (Ս. Չէօրէքճեան) ։ Երգ եւ պար ազգ. տարազով ։

Ռատիօ Լօրանէկեան ճոխ երգապնակներով եւ փանթէզի մը Պ. Կարպիս Յարութիւնեանէ ։

Կէսօրէ առաջ պուլի մրցում (կը խնդրուի պուլերը միասին բերել) ։

Կարելի է ճաշը միասին բերել, իսկ ըմպելին տեղւոյն վրայ ։

ԾԱՆ. — Փլաս տ'Էքսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը ։

Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ ։ 14 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը, Քափէ Ռէսթորան Ռուժ տը Քանքան, Փոն Թ'էվէքի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտասարդուհիներու ։ Արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաչեանի ։

Ճոխ պիւֆէ, (խարբերդի շիշ քապապ) ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ ։ Գինը 2800 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 3000, գեղեցիկ եւ լաթակազմ ։ Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, դրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն ։

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել. —

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

★

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 15րդ պատգամ. ժողովը 13 եւ 14 Օգոստոսին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, Վիէնի մէջ ։ Առաջին նիստը կը բացուի շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին ։ Պատգամաւորներու ճշդապահութիւնը անհրաժեշտ է ։ Ժողովավայրին հասցէն է Թիւոու-Մօնթէ Սէն ժօրժ – Փօն Թ'էվէք (Իզէր) ։

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին ։ Կառ տը Լիոն գտնուիլ ժամը 22էն առաջ ։

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ 13 Օգոստոսին, ծնողները պէտք է Կառ տը Լիոն գտնուին առաւօտեան ճիշդ 6·30ին ։

⁂

Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանէ երկրորդ խումբին, մաս կազմող, Լիոնի եւ Ս. Շամոնի պզտիկները, կը մեկնին, Օգոստոս 13ին, Շաբաթ առաւօտ, ժամը 7ին ։ Կը խնդրուի, ծնողքներէն, որ այդ առտու, իրենց զաւկերով, Ֆիշ տը Լիէգոնով, լեցուած եւ վաւերացուած, իրենց թաղին տիսփանսէրին բժիշկէն եւ Պօն տը վազանսի թուղթերով, պատրաստ գտնուին Փէրաշի կայարանին, մուտքի երկու դուռներուն մէջտեղը ։ Ճիշդ ժամացոյցին տակը՝ ժամը 6էն 6·30 ։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Խումբը կը մեկնի ԱՅՍ ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն, ժամը 18·30ին ։

Մասնակցողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Կար տը Լիոն (Կրանտ Լիներ) ։

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով ։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին՝ 1956 – 57 տարեշրջանին համար ։

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կրընոպլի Հայ. Ազգ. Եկեղեց. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս երկուշաբթի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ռիւ Ժէյ, Սէն Լուի, ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՆՊԱՇԵԱՆԻ ։

Արարողութեան եւ աւանդական խաղողօրհնէքի պատարագիչն է ԱՐՏԱԿ ՎԱՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ։

Այրի Տիկին Մ. Հայրապետեան եւ զաւակները Յարութիւն եւ Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Քէթէնճեան եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եւ ազգականին Հ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ (Սպարդացի) ցաւալի մահը (79 տարեկան), որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 3ին ։

Այս տխուր առթիւ Հայրապետեան ընտանիքը 4000 ֆրանք կը նուիրէ Պորտոյի Կապոյտ Խաչի դպրոցին, եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որ մասնակցեցան իր սուգին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Յովհաննէս Տէր Յակոբեան եւ զաւակները Մարի, Ժագլին եւ Անդրանիկ, Այրի Տիկին Տէր Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Տէր Յակոբեան եւ զաւակը՝ Թորգոմ, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թ. Պետրոսեան եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, եւ ազգականին ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մահուան առթիւ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 12 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7748 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3159

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՌ ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ

*

Անգլիական առած մըն է,— Սպասել եւ յուսալ: Տեսակ մը իմաստութիւն, որ մինչեւ վերջը արդիւնք մը սպասել կու տայ:

Այս առածին հետեւելով, Լոնտոնէն բարեմիտ ընթերցող մը դիտել կու տայ, Գ. Կիւլպէնկեանի կտակի մասին եղած քննադատութեանց առթիւ.

— « Թերեւս քիչ մը կանուխ է «վրիպեցաւ» բառը գործածելու եւ կամ քննադատելու համար: Սպասեցէք մինչեւ տեղ-եակ ըլլանք »:

Ցետոյ ցաւ կը յայտնէ որ ամբողջովին տպած չենք Պ. Ա. Սաֆրաստեանի նրբողականը եւ կ'եզրակացնէ.

— « Ան շատ աւելի մեծ կարողութիւն մը ցոյց տալով, կրցած է այդ հարստութիւնը պահել եւ յետ մահու փոխանակ ժառանգորդներուն ձգելու, յատկացուցած է միջազգային բարեգործութեանց. որոնց մէջ թերեւս Հայերը կրնան ունենալ կարեւոր մաս մը»:

Կը կարծէինք թէ ամէն բան ըսած էինք:

Ինչպէս կ'երեւայ, Լոնտոնի մեր բարեկամները տակաւին անակնկալի մը կը սպասեն: Երանի՜ թէ...

Բայց չէ՞ որ անգլերէն բոլոր թերթերը հրատարակեցին կտակին հիմնական տրամադրութիւնները:

Գ. Կիւլպէնկեանի իրաւաղէտ բարեկամը եւ գլխաւոր կտակակատարը, Տոքթ. Ազերատօ Փերտիկաօ անձամբ լրագրական ասուլիսներ չսարքե՞ց, հաղորդելով ամէն յուսաբանութիւն:

Փաստաբանը նոյն տեղեկութիւնները Լոնտոնի մէջ ալ չկրկնե՞ց, յիշեցնելով հետեւեալ պարագան.

— *« Որեւէ երկրի հաստատութիւնները ազատ են օգնութիւն խնդրելու, բայց վերջնական որոշումը կը մնայ կտակակատարներուն »:*

Այս վերջիններուն անուններն ալ գիտէք:

Եթէ ուրիշ գաղտնիք մը կայ, բարեհաճեցէք յայտնել, փարատելով ընդհանուր յուսախաբութիւնը:

Գալով միւս դիտողութեանց, Լոնտոնի ձգնաւորին նրբողականէն արտատպեր էինք հայկ. մամուլին ուղղուած խրատը, — *« լինել զգոյշ եւ վերապահ, յուսալից եւ համբերող »:*

Արձանագրած էինք, նաեւ, իր գովասանական քառերը Գ. Կիւլպէնկեանի մասին — «հայազգի ստեղծագործ հանճար», համաշխարհային անգլիական բարերար» (3 Օգոստոս):

Մնացեալը իր քառասնամեայ անգլիացի լորտին գրութեան թարգմանութիւնն էր, որ ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէր:

Տակաւին քանի՞ տարի պիտի շլանանք օտարին գովասանքներէն:

«Յառաջ» պակաս բան չձգեց, Գ. Կիւլպէնկեանի բացառիկ արժանիքները պարզելու համար:

Եւ եթէ խստապահանջ կ'երեւայ եւ կրծու բառեր կը գործածէ, ճիշդ այդ արժանիքներուն համար է:

Հանգուցեալը արքայական հարստութիւն դիզած էր եւ կրնար դառնալ Գալուստ Մեծագործ, ինչպէս ունեցեր ենք արքայ մը կիլիկեան, Լեւոն Մեծագործ:

Մինչդեռ, իր ձգած կտակով կը դառնայ սովորական բարեգործ մը:

Նամակագիրը ինքն ալ շատ հաւատք չունի եւ կը յուսայ թէ «թերեւս կարեւոր մաս մը կրնան ունենալ Հայերը, միջազգային բարեգործութեանց յատկացուած» գումարէն:

Ի՞նչ «մաս», եղբայր պատուական:

Գ. Կիւլպէնկեանի «ստեղծագործ հանճար»ը կը թելադրէր որ առիւծի բաժինը ձգէր իր պատկանած ժողովուրդին: Եւ ի կենդանութեան, ինչպէս ըրաւ Պօղոս Նուպար, որ հայերէն անգամ չէր գիտեր:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ՊԱՐԶԵՑ ԻՐ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

*

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿԵՆ

Հիւլէական համագումարին երրորդ օրը նուիրուեցաւ ճառագայթներուն պատճառած կենսաբանական վնասներուն, ձեռք առնուելիք ապահովութեան միջոցներուն եւ բժշկական հարցերու:

Այս կէտերու քննութենէն առաջ Ֆրանսական ներկայացուցիչը պարզեց Ֆրանսայի հիւլէական ծրագիրը ճարտարարուեստական մարզի մէջ: Մինչ Անգլիա, արդէն լրջօրէն մտահոգուած քարածուխին անբաւարարութենէն, հիւլէական ուժի ճարտարարուեստացման ճամբուն վրան առաջինը կը թուի ըլլալ — 1965ին 200.000 քիլովաթ, 1975ին 10-15 միլիոն քիլովաթ — Ֆրանսան շնորհիւ իր ջրաելեկտրակայաններուն չի վախնար ճարտարարուեստական ուժի անմիջական տագնապէ մը: Սակայն Ֆրանսան, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ոչ ալ ստիպուած ըլլալու շատ աճապարել, իր առաջին հիւլէական կեդրոնը (60.000 քիլվ.) շարժման մէջ պիտի դնէ 1959ին: Ցետոյ տասը տարուան նախապատրաստութեան շրջան մը՝ որուն ընթացքին հիւլէական ուժը մասամբ ճարտարարուեստացած պիտի ըլլայ: Անկէ ետք է որ հետզհետէ ուժի այլ աղբիւրներ պիտի փոխարինուին հիւլէական կեդրոններով, եւ ինչպէս Անգլիան, որ ծրագրած է 2000 թուականին օգտագործել միայն հիւլէի ուժը, Ֆրանսան ալ հաւանաբար հետեւի նոյն ուղղութեան:

Այս հեռանկարներու լոյսին տակ, ինչպէս մեծ գիտնական Պոհրը դիտել կու տայ, ոչ միայն տնտեսական եւ քաղաքական հիմնական յեղաշրջում մը տեղի պիտի ունենայ, այլ «աշխարհը տեսնելու եւ ըմբռնելու կերպերն անգամ պիտի փոխուին »:

Այս բոլորը ճիշդ են, կարելի է դեռ վառ երեւակայութեան մը շնորհիւ շատ առաջ երթալ եւ մխրճուիլ ապագայի բաղում հնարաւորութեանց մէջ, սակայն գիտնականները ընդունելով հանդերձ գանազան կարելիութիւնները, նոյնիսկ խրախոյս տալով երեւակայութիւններուն կը զգուշացնեն չափազանց լաւատեսութենէ եւ կը յայտնեն թէ հիւլէական մարզի մէջ իւրաքանչիւր տեսական նուաճում պէտք է կեանքի մէջ գործադրութեան դրուի խոհեմութեամբ եւ շրջահայեացութեամբ: Այսպէս՝ նախ նկատի առնել առեւտրական մրցակցութիւնը, ճարտարարուեստի ներկայ վիճակը, ուժի այլազան աղբիւրներու գինը եւն., որպէսզի «հիւլէական յեղափոխութիւնը», տնտեսական միջազգային տագնապ մը յառաջ չբերէ: Դրամագլուխներ կան, նախկին դրութեան ձեռնարկներուն յատկացուած, եւ կրնան փճանալ: Ուրեմն հիւլէի նուաճումը եւ ճարտարարուեստացումը պէտք է կատարուին հանգրուան առ հանգրուան, միջազգային համագործակցութեամբ, որ եւ է տնտեսական փլուզումի մը առաջքն առնելու համար:

Եւ դեռ ճառագայթումներուն վնասները՝ որոնք ամբողջութեամբ ծանօթ չեն տակաւին: Հաղորդած էինք երէկ անգլիական ներկայացուցիչին արտասանած խօսքը: Կարծէք արձագանգելով այդ ահազանգին, համագումարին մասնակցող յանձնաժողովները զբաղեցան այդ խնդրով: Նորէն խոհեմութեան յորդոր՝ որպէսզի հիւլէական ամէն իրագործումէ առաջ ձեռք առնուին ապահովութեան միջոցներ: Ճառագայթները կը նմանին տխեղծական անսպառ չղարձակումներուն,

(Շար. 4 կարդալ Դ. էջ)

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

ՀԵՌԱՁԱ՞ՅՆ ԹԷ ԽԱՌՆԱՁԱՅՆ

Գերմանական կարգ մը մեծ հաստատութիւններ որոշեր են ամէն օր մէկ ժամ լռութեան դատապարտել հեռաձայնը:

Ուրեմն, ոչ լսել, ոչ ալ խօսիլ:

Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ:

Որպէսզի կարենան գոնէ մէկ ժամ հանգիստ աշխատիլ եւ դասաւորել իրենց գործերը:

Այս կարգադրութեամբ կը յուսան աւելի շատ գործ արտադրել:

Տեղական թերթ մը արձանագրելով այս նորութիւնը, կը նկարագրէ թէ որքան չարաչար կը գործածուի հեռաձայնը Ֆրանսայի մէջ:

Այս գործիքը հնարուած է որեւէ զոր-ծողութիւն փութացնելու համար, ինչպէս հեռագիրը:

Եկուր տես որ հեռաձայն ունեցողները եւ մանաւանդ կիները չեն գոհանար կարճ լուր մը տալով, ժամադրութիւն մը որոշելով, «այո» կամ «ոչ» արտասանելով:

Անգամ մը որ գործիքը բացուեցաւ, ոչ խօսակիցը, ոչ ալ հեռաձայնի պաշտօնեան կրնայ գիտնալ թէ ե՛րբ կը վերջանայ:

Բոլորդ ալ կրնաք վկայել թէ մեր մէջ շատ աւելի յառաջ գացած է հեռաձայնական ասուլիսը:

Ինչե՛ր բանէք չեն խօսիր, առանց վայրկեանները հաշուելու:

Հասկնալի է որ քիչ մը երկար տեւեն մահազդի մը յայտարարութիւնը, ծանր արկածի մը լուրը կամ բացառիկ ժողովի մը ազդը: Թէեւ յաճախ տեղի կու տան վրիպակներու:

Բայց արտակարգ պարագաները չեն որ ժամանակ վատնել կու տան, այլ սովորական խօսակցութիւնները:

Մէկը գանգատ մը կ'ունենայ: Կը թելադրէք որ գրաւոր դրկէ: «Լա՛ւ», կ'ըսէ, եւ կը շարունակէ բերանացի ալ պատմել:

Ուրիշ մը ժողովի մը յայտագիրը կը պարզէ:

Երրորդը հարսնիք մը կը նկարագրէ, թելադրելով օգտուիլ առիթէն եւ հրատարակել:

Չորրորդ մը իր օդափոխութեան ծրագիրը կը ներկայացնէ, միեւնոյն ատեն մանրամասնութիւններ հարցնելով քեզի, քու ընելիքիդ մասին:

Հապա կիներն ու օրիորդնե՞րը:

Կնամեծարութիւնը կը պահանջէ լռել լռութիւն պահել այդ մասին:

Բայց շատեր, մանաւանդ տանտիրուհիներ բան - գործ ըրած են հեռաձայնով խօսակցութիւններ կատարել ճիշդ այնպէս ինչպէս եթէ դէմ դիմաց նստած ըլլային բազմոցին անկիւնը կամ պարտէզը:

Անապարելու բան չունին: Եւ սակայն, քանի որ գործիքը բացուած է, կ'ուզեն որ «խօսք - խորաթա»ն լման ըլլայ:

Եթէ մեր մամիկներն ալ հեռաձայն գործածել գիտնային, ի՛նչ համով - հոտով զրոյցներ պիտի փոխանակէին:

Խօսքը մեր մէջ, երիտասարդ ուսումնականներ կան որ մամիկներուն ալ քար կը հանեն, երբ հեռաձայնը բացուի:

ՎԱՀԷ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԳՈՀ ԵՆ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԷՆ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը Ֆ. Տըլըս, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, պարզեց շարք մը խնդիրներ միջազգային կացութեան մասին:

Ֆրանքեւթունուզեան համաձայնագրերուն վաւերացման առթիւ, յայտարարեց եաք թէ բանակցութիւնները կատարուած էին հաւասարէ հաւասար, Տըլըս ըսաւ.

— *« Ֆրանսացիներու եւ Թունուզցիներու միջեւ ստեղծուած համագործակցութեան այս նոր ոգին եւ ձեւը մեծ գոհունակութիւն կը պատճառեն Մ. Նահանգներուն: Ֆրանսան եւ Թունուզը կրնան հպարտ ըլլալ այս համաձայնութեամբ: Ֆրանսական խորհրդարանի ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացնելը ապացոյց մըն է թէ երկուստեք կ'ընդգրաղառնան գործակցութեան անհրաժեշտութեան վրայ»:*

Ցատկանշական է նաեւ վերջին խօսքը՝ « կը տեսնենք թէ բանակցութիւնները ինչ արդիւնք կու տան, երբ յարմար պահուն, բարեկամեցողութեամբ եւ իրատեսութեամբ կը կատարուին»:

Գալով Քորէայի կացութեան, արտաքին նախարարը յայտնեց թէ պիտի պաշտպանեն զինադադարի յանձնաժողովին անդամները, եւ ամէն ճիգ թափեն որ զինադադարի պայմանները յարգուին. «Կռիւներով չէ որ Քորէայի միացումը կարելի պիտի ըլլայ յաջողցնել, Մ. Նահանգները վճռած են գործադրել այդ, սակայն բանակցութիւնները միակ միջոցն են այդ խնդիրը լուծելու »: Նոյնը՝ Հնդկաչինի համար: Տըլըսի խօսքերէն ի յայտ կուգայ թէ ժընեւի ժողովէն ի վեր, Մ. Նահանգները կը խուսափին «ուժ» բառին գործածութենէն: Բանակցութիւն՝ եւ ոչ թէ բանակ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, ինչպէս կը յայտնեն իրագեկները:

ԳԻՆԵԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ *գոհացում տալու համար, կառավարութիւնը որոշեց չորս միլիոն հեկտոլիտր գնել (ալքոլի վերածել) այս տարի: Միեւնոյն ատեն, շաբաթը մէկ լիտր գինի պիտի բաժնեն «անտեսապէս տկար» քաղաքացիներու, եւ պիտի աւելցնեն զինուորներու սահմանուած գինին:*

ՏԽՐՈՒԻՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք որ չորեքշաբթի առտու յետ կարճատեւ հիւանդութեան Ցիւրիխի մէջ մեռած է Միքայէլ Էնէջեան, 73 տարեկանին: Հանգուցեալը, քիմիագէտ եւ ղեղագործ, քանի մը տարի առաջ Պարսկաստանէն փոխադրուած էր Զուիցերիա, ուր մեռաւ նաեւ իր կինը:

Ցուղարկաւորութիւնը այսօր ուրբաթ, ժամը 10.15 Լոզանի Ցոմնականեկեղեցին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Փարիզի գերմանական դեսպանը, որ խորհրդային դեսպանին հետ բանակցութիւններ կը կատարէր վարչապետ Ատընաուըրի Մոսկուա ճամբորդութեան մասին, վերջերս Պոն մեկնելով տեսակցութիւն մը ունեցած էր արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանոյի հետ: Մինչ դեսպանը կը վերադառնար Փարիզ Վինոկրատովի հետ խօսակցութիւնները շարունակելու, արտաքին նախարարը կը փութար Միւրէն (Զուիցերիա) ուր տակաւին արձակուրդի մէջ է Ատընաուըր: Իրեն կ'ընկերանային պետական ուրիշ դէմքեր: Այնպէս որ Նախարարաց սահմանափակ խորհուրդ մը գումարուեցաւ, քննելու համար Խ. Միութեան հրաւէրը: Կը կարծուի որ Արեւմտ. Գերմանիա շուտով յուշագիր մը պիտի ղրկէ Մոսկուա, պարզելու համար Գերմանիոյ դիրքը, նախապէս — միացումը, եւ հաւանաբար՝ արեւելեան սահմաններու հարցը: Եթէ այս կէտին շուրջ Պոն ստիպուի զիջելու, պիտի մերժէ ճանչնալ Արեւել. Գերմանիան: Գերմանեւխորհրդային յարաբերութեանց վերահաստատումը, միւս խնդիրներուն համար առաջին քայլը կրնայ ըլլալ: Վերջապէս, կը կարծուի որ Ատընաուըր պիտի առաջարկէ Սեպտեմբեր 9էն 11ի մէջ կատարել իր ճամբորդութիւնը:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

*

(Բ. եւ վերջին մաս)

փետրուար 1915ին կը հեռագրէր արտաքին նախարար Սազոնոֆին. «Յարգանքի ամէնէն աւելի արժանի եւ Ռուսիոյ ամէնէն աւելի անձնուէր մէկ քանի ելեւմտագէտներ ուշադրութեան հրաւիրեցին Երիտ. Թուրք կառավարութեան նախկին խորհրդական հայազգի Կիւլպէնկեանի վրայ, որ այժմ կը գտնուի Լոնտոն: Կը յայտարարեն, թէ յիշեալը սիրով պիտի ստանձնէր գնելու Թուրք վարիչները՝ Պոլսոյ մէջ Համաձայնական պետութեանց ի նպաստ յեղաշրջում մը առաջ բերելու համար: Կիւլպէնկեան տէրն է քսանեւհինգ միլիոն սթերլինի հարստութեան մը եւ գլխաւոր բաժնետէրն է քարիւղի հոլանտական ընկերութեան: Սերտ յարաբերութեան մէջ է Ռուսիոյ հարուստ Հայերուն հետ: Ելեւմտագէտները աւելցուցին, որ իրենց դիրքը չի թոյլատրեր այնքան փափուկ հարցի մը շուրջ բանակցութեան մտնելու Կիւլպէնկեանի հետ»: («Պոլիս եւ Նեղուցները», Բ. 273):

Սազոնոֆ կը հեռագրէ Լոնտոնի ռուս դեսպանին Ֆրանսայի ելեւմտագէտներու գաղափարը հաղորդել բրիտանական արտաքին նախարարութեան: Պատասխանը հրատարակուած չէ, պետութիւնները համաձայն չեն զինադադարի մը պայմաններուն շուրջ եւ «Տարտանէլի ողբերգութիւնը» կը դառնայ Թուրք յաղթանակ մը, Թուրքիա ամբողջովին կ'ենթարկուի գերման զինուորական ազդեցութեան :

Նկատելի է Կիւլպէնկեանի քսանեւհինգ միլիոն սթերլինի հարստութիւնը, գնահատուած ելեւմտագէտներու կողմէ եւ 25 փետրուար 1915 թուականը : Մորկընթաուի վկայութեամբ դաշնակիցները պիտի կարենային բռնադատել Տարտանէլը, եթէ քանի մը զրահաւորներ զոհէին եւ արդէն Թուրք կառավարութիւնը կը պատրաստուէր Փոքր Ասիա անցնելու: Այդ թուին, Ծովային նախարար էր Չըրչիլ եւ ծովակալութիւնը բաժնետէր էր Իրանի քարիւղի հանքերուն :

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՄԻՍ – ՄԻՆԱԿ

Պատերազմէն յետոյ, Սովետները պետականացուցին Պաքուի հորերը: Արժեթուղթերը գահավիժեցան: Անգլեւհոլանտական ընկերութեան վարիչ Տեթերտինկ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքեց սովետ դեսպան Քրասինի հետ՝ ինկած արժեթուղթերը գնելէ յետոյ: Լոյտ Ճորճ կը խոստանար Սովետներու իրաւապէս ճանաչումը: Ճենովայի ժողովին Սովետները հրատարակեցին Տեթերտինկի համաձայնութիւնը (1922 Մայիս): Ամերիկեան դիւանագէտներ բողոքեցին: Ամերիկեան ընկերութիւնը պիտի յաջողէր պսակուած տեսնել կէս դարու իր հետապնդումները, Լոզան պիտի փակէր հին շրջանը: Ամերիկա պիտի շահագործէր Իրաքի հարուստ հանքերը, Մուսուլի շահագործումը պիտի բաժնուէր մեծ պետութեանց միջեւ եւ անոնց կողքին, Կիւլպէնկեան, սոսկական անհատ մը, պիտի պահէր իրաւունքը :

Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՐ ԸՆԵԼ

Կիւլպէնկեան հսկայ հարստութիւնը կտակած է համանուն հիմնարկութեան մը, որուն վարիչները պիտի ըլլան փորթուկալցի Փերթիկաօ, անգլիացի Լորտ Ռետքլիֆ եւ փեսան Գէորգ Լորիս Եսայեան: Հիմնարկութեան կը մնան գեղարուեստի հաւաքածոները, որոնք աշխարհի լաւագոյններէն են: Փորթուկալցին յայտարարած է, որ Հիմնարկութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Լիզպոն, բայց գործունէութիւնը պիտի տարածուի «բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ» բարեսիրական, գիտական, գեղարուեստի գործերու քաջալերութեան :

Հսկայ հարստութեան մեծ մասը կը մընայ բարեսիրական եւ գիտական բազմաթիւ ընկերութիւններ ունեցող երկիրներու, մինչ աղքատիկ ժողովուրդ մը կը զրկուի այդ մեծ բարիքէն: Կրնար հիւանդանոց, որբանոց, դպրոց հիմնել, անունը յիշատակելի ըլլալ: Իրմէ նուազ հարուստ Սանասարեան մը դպրոց մը հիմնեց, որ հայ դպրոցներու տուաւ նուիրուած ուսուցիչներ, Իզմիրեան մը գրական մրցանակներ հաստատեց բանասիրական, պատմական արժէքաւոր գործերու, Զունդեան մը կրթաթոշակներ կտակեց աղքատիկ ու ուշիմ պատանիներու : Անուշեաններու, Ռէյիսեաններու նման միլիոնատէրներ իրենց հարստութիւնը թողուցին օտար դրամատուներու, ազգին աղքատ ու կարօտ զաւակները զրկեցին օտար մեծահարուստներու օգտին համար: Ազգային որքան վատնումներ կան, որքան ողբալի: Բարձր դասակարգը չի հետաքրքրուիր համեստ խաւերով, երբ կը բարձրանայ հարստութեամբ, կը մոռնայ ծագումը, երբեմն դասակարգը, կ'օտարանայ ազգին համար, նոյնիսկ իրեններուն համար: Գուցէ պատճառներ ունենան արդարացնելու համար իրենց ընթացքը: Կիւլպէնկեան կ'ըսէր. «Աւազի վրայ տուն շինող չեմ»: Երբ հաստատուն հող չկայ, աւազի վրայ վրան լարելու է, ուրկէ կրնան դուրս գալ հաստատուն հողին վրայ պալատներ շինող ճարտարապետներ : Օրինակներ չեն պակսիր :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՊԱՅՔԱՐ... ԳԵՐԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆ

*

Տարիներ առաջ, Եգիպտոսի մէջ, հայ երիտասարդ մը, տեղացիի մը հետ վէճի ընթացքին, կ'ըսէ.

« Մենք էինք ձեզ քաղաքակրթողը » :

Հայ երիտասարդը հպարտ էր իր Հայութիւնով: Իրեն անծանօթ էր ստորադասութեան գաղափարը, որով վարակուած են այսօր, Արեւմուտքի մէջ, իր նմանները: Նոյնիսկ արհամարհած ենք մեզ շրջապատող ժողովուրդները :

Բայց եւ այնպէս մեր դպրոցներուն մէջ, մեծ հոգ տարուած էր Թուրքերէնի ուսուցման: Մեր թաղային դպրոցներէն շրջանաւարտ աշակերտները Թուրքերէնի ըստ բաւականի տիրացած կ'ըլլային, այնպէս որ Թրքական դպրոց գացող հայ տղան դժուարութիւն չէր կրեր լեզուի մասին: Սակայն անտարբերութիւն ցոյց տուած ենք Թուրք գրականութեան հանդէպ: Մեր ընթերցանութեան գիրքերուն մէջ ոչ մէկ նմոյշ կար Թրքական գրականութենէն: Զապէլ Տօնիկեանի «Թանգարաններուն» շարքը մեզի ընտանի դարձուցած էին Վիքթոր Հիւկոյի, Լամարթինի, Կէօթէի, Շիլլէրի, Հայնէի, Օսկար Ուայլտի, Լորտ Պայրընի, Տանթէի, Աստանեկլիի, Իտա Արտի անունները՝ թարգմանութիւններ եւ կենսագրական ծանօթութիւններ տալով, բայց ոչ մէկ նմոյշ Քեանիի, Զիա փաշայի, Շինասիի, Նամըք Քէմալի մասին:

Այս պարագան անշուշտ Թուրքերուն ուշադրութիւնը գրաւած էր: Հետեւեալ պատմութիւնը կը հաստատէ ատիկա :

1929 – 30 թուականներուն Փարիզի մէջ կը հրատարակուէր ֆրանսերէն լեզուով Թրքական հակաքէմալական թերթ մը, զոր կանոնաւորաբար կը կարդայի: Գլխաւոր յօդուածները կը կրէին Էմճէտ ստորագրութիւնը: Թէեւ չէի բաժներ Էմճէտի գաղափարները, բայց հիացած էի ոճին եւ կը փափաքէի ճանչնալ զինք: 13 տարի ետքը ճանչցայ Պանթէոնի թաղը Թրքական ճաշարանի մը մէջ: Եօթանասունմեայ ծերունի մըն էր, 150ներու ցանկէն: Ապտիւլ Համիտի աղջիկներուն գործակատարը: Իրմէ տեղեկացայ թէ Փարիզահայ տիկիններ այցելութեան կ'երթային Համիտի աղջիկներուն: Օսմ. կայսրութեան արտաքին նախարարութեան մէջ պաշտօն վարած, Պուէնոս Այրէսի Թրքական հիւպատոս եղած, Պոլսոյ մէջ ֆրանսական դպրոց յաճախած, քրիստոնէութեան համակրանք ունենալով՝ ֆրանսացի ուսուցիչ – կրօնաւորը ջանացած է զինք քրիստոնէացնել, բայց պաշտօնի բերմամբ այլուր փոխադրուելով՝ գործը կէս մնացեր է: Խօսակցութեան մը ընթացքին իրեն ըսի թէ Մէհմէտ Էմինի, Թէվֆիք Ֆիքրէթի եւ ուրիշ Թուրք գրագէտներու գործերէն Հայերէն թարգմանութիւններ ունինք: Զարմանք յայտնեց ըսելով թէ այդ ինչպէս կ'ըլլայ, քանի որ Հայերդ միշտ արհամարհած էք Թրքական գրականութիւնը: Այս խօսքը կ'ապացուցանէ թէ անոնք տեղեակ էին մեր բոլոր շարժումներուն:

Այս պարագան իր անդրադարձումը ունեցա՞ծ է քաղաքական մարզին մէջ : Դժուար է այս հարցումին պատասխանել : Հայերը եթէ Թրքական գրականութեան անհաղորդ են եղած, սակայն մեծապէս սատարած են Թրքական մշակոյթին : Արդարեւ, երբ Թուրքերը Ռամազանի գիշերները Գարակէօզ կը խաղցնէին՝ զուարճանալու համար, Հայերն էին որ առաջին անգամ ստեղծեցին Թրքական թատրոնը: Առաջին Թրքական տպագրութիւնը հնարողը Մուհէնտիսեանն եղած է, արհեստով ձուլիչ, որ իր ձեռքով չորս հազար տառերէն ընտելուցուած տառեր թափած է: Առաջին Թուրքերէն թերթ հրատարակողը դարձեալ Հայ մը եղած է, որ թէ կը խմբագրէր, թէ կը տպէր եւ թէ... կը ծախէր Պապը Ալիի վրայ : Համբաւաւոր Սինան Գալֆան, որով Թուրքերը այնքան կը պարծենան, Կեսարիա փոխադրուած իսլամացած Հայ մըն է: Միւս կողմէ, Յոյները եւ Հրեաները, որոնք Թուրքիոյ մէջ համեմատաբար աւելի շատ հանգստութիւն վայելած են, նուազ հաղորդակից էին Թրքական մշակոյթին քան Հայերը:

Օսմանեան Սահմանադրութեան շրջանին՝ Հայերը ուզեցին այդ պակասն ալ լրացնել: Դաշնակցութիւնը ջանաց, ինչպէս քաղաքական նոյնպէս մշակութային հողի վրայ, հայեւԹուրք մերձեցում մը յառաջ բերել : Ռուբէն Զարդարեան քաջալերեց Թուրքերէնէ թարգմանութիւնները Թուրք գրագէտներու գործերէն, ինչպէս Մէհմէտ Էմինի, Թէվֆիք Ֆիքրէթի եւ ուրիշներու գրութիւնները: Կը յիշեմ Թէվֆիք Ֆիքրէթի «Կոտրած Քնարը» (Րիպապը Շիքէսթէ) ոտանաւորին թարգմանութիւնը, որ շատ յաջող էր:

Բայց զարմանալի չէ՞ որ Թուրքերը իրենք իսկ վստահութիւն չունէին իրենց վրայ, եւ այն համոզումը ունէին թէ Աստուած բոլոր խելքը տուած է Եւրոպացիներուն (Ֆրէնք ագըլը):

Այս մասին ալ օրինակ մը: Նոյն ճաշարանին մէջ ճանչցայ Զիա անունով Թուրք երիտասարդ մը, որ Փարիզի մէջ մաթեմաթիքի մասնաւոր դասեր կ'աւանդէր, ֆրանսացի յետամնաց աշակերտներ յառաջացնելու համար: Մանկութեան շրջանին՝ Հայը միշտ պոռացեր է իրեն. «Օլան, էշէք Թիւրք, դուն մարդ պիտի չըլլաս»: Ուրեմն, Թուրք մը իր ազգը կ'որակէր ծանօթ անասունին անունով, կա՞յ աւելի կարկառուն ապացոյց մը ստորադասութեան զգացումին, զոր կ'աշխատին դարմանել հիմա քէմալական Թուրքերը: Արդարեւ այսօր Մուսթաֆա Քէմալի յեղափոխութենէն ասդին, պատկերը տարբեր է բոլորովին : Քանի մը տարի առաջ Թրքական դեսպանատունը նուագահանդէս մը կազմակերպեց, Սալ Փլէյէլի մէջ, ուր Փառըլուի նուագախումբը տուաւ Թուրք երաժշտագէտի մը «Օռաթորիօն» հեղինակին իսկ ղեկավարութեամբ: Մուտքը ձրի էր, գեղարուեստական յայտագիրն ալ ձրի : Ուրիշ բազմաթիւ յառաջդիմութիւններու կարգին

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԶՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

★

Եւ այս խօսքերը արտասանելէ յետոյ մեկնեցաւ :

Այս միջադէպի ընթացքին ամէն ոք լըռած էր, սակայն Շթամի աներեւութանալէն անմիջապէս յետոյ Հրամանատար Ֆրաւտինը, խօսքն ուղղելով մեզի, ըսաւ.

— Պարոններ, չենք կրնար ձգել որ անոնք կռուին այսպէս:

Զոտոմիրսքի քնքշօրէն բռնելով անոր թեւը, ըսաւ.

— Հրամանատար, ես նորեկ մըն եմ ձեր մէջ: Ձեզմէ ոչ ոք կը ճանչնայ զիս: Դեռ, կերպով մը, պէտք է ճանչցնեմ ինքզինքս: Անկարելի է ինծի համար, որ այս միջադէպը անցնի անշմար: Պէտք է կատարուի մենամարտը: Չեմ գիտեր թէ այդ պարոնը անհանգստացնելու համար ի՞նչ ըրի: Սակայն պարզ է այնուամենայնիւ, թէ ինծի դէմ լարուած մէկն է անկասկած :

— Իրականութիւնն այն է, թէ կը նախանձի ձեզմէ, Զոտոմիրսքի, ըսաւ Դրօշակիր Նալեթօֆը, ծանօթ է բոլորին, թէ սիրահարած է Օրիորդ Ռավենսքիին:

— Այդ ամէն ինչ կը բացատրէ արդէն, պատասխանեց Զոտոմիրսքի, յամենայն դէպս, պարոններ, ես ձեր ազնիւ համակրութեան համար ի խորոց սրտի շնորհակալութիւն կը յայտնեմ ձեզի :

— Ուրեմն, պարոններ, ընթրիքի, ըսաւ Միքայլովիչ, սեղանին շուրջ տեղաւորուեցէք ինչպէս որ կը կամենաք՝ առանց արարողութեան: Ապուրը հասցուր, Քօլօֆ, ապուրը :

Ոգեւորուած էր ամէն ոք: Շթամը մոռցուած կը թուէր: Միայն Զոտոմիրսքին քիչ մը տխրած կ'երեւէր: Խմեցինք Զոտոմիրսքիի կենացը: Շատ զգածուեցաւ այս համակրական նշանակալից արտայայտութենէն, եւ յուզուած ձայնով մը շնորհակալութիւն յայտնեց սպաներուն :

— Սթեփանովիչ, ըսաւ Զոտոմիրսքի ինծի, երբ վերջացած էր ճաշը եւ ոտքի ելած էին բոլորը, քանի որ պարոն Շթամը գիտէ թէ իմ փոխանորդս պիտի ըլլաք, եւ ընդունած ալ է ատիկա, տեսէք զինքը, եւ իր հետ կարգադրեցէք ամէն ինչ: Ընդունեցէք իր բոլոր պայմանները: Յետոյ իմ տանս մէջ տեսէք զիս եւ Հրամանատար Ֆրավտինը: Առաջին հասնողը, կը սպասէ միւսին:

Հիմա՝ երթանք պարոն Ռավենսքիի տունը:

— Կռուի ժամին շուրջ տեղեակ մնալ կ'ուզենք, ըսին քանի մը ձայներ :

— Անշուշտ, պարոններ, պատասխանեց Զոտոմիրսքի, եկէք եւ մեզմէ մէկուն վերջին երթաս – բարով մը ըսէք :

Ռավենսքիներու դրան առջեւ բոլորս ալ հրաժեշտ առինք, Զոտոմիրսքիի ձեռքը հին բարեկամի մը ձեռքը թօթուածի պէս սեղմելով :

Բ.

Շթամ ինծի կը սպասէր երբ իր տունը հասայ: Ահա իր դրած պայմանները՝ մէկ քայլ բացուածք մը միայն ձգելով, երկու սուրեր պիտի տնկուէին գետինը : Հակառակորդները, կենալով այս սուրերու ետին, պիտի լուռ երկնցնէին իրենց թեւը՝ հակառակորդին, եւ պիտի կրակէին իրարու վրայ, անմիջապէս որ լսէին «երեք» բառը: Զէնքերէն միայն մէկը պիտի լեցուած ըլլար:

Ես զուր կը ջանայի մենամարտի տարբեր ձեւ մը որդեգրել :

— Ես զոհ մը չէ որ կ'առաջարկեմ պարոն Զոտոմիրսքիի, այլ՝ հակառակորդ մը: Կամ կը կռուի առաջարկածիս պէս, կամ ալ՝ երբեք: Եթէ մերժէ, ապացուցած կ'ըլլամ, որ պարոն Զոտոմիրսքին այն ատեն միայն կռուելու քաջութիւնը կ'ունենայ, երբ յստակ է իր ապահովութիւնը :

Զոտոմիրսքիին ինծի տուած պայմանները բացարձակօրէն հրամայական էին : Հարկ էր ընդունէի, ըստ Զոտոմիրսքիի, ինչ պայման ալ որ առաջարկէր Շթամը: Ուրեմն՝ ընդունեցի:

Երբ Զոտոմիրսքիի տունը գացի, մարդ չկար: Չէր եկած դեռ: Հետաքրքրութեամբ շուրջս կը նայէի: Իր տունը կահաւորուած էր հարուստ՝ այլ պարզօրէն, որ կը փաստէր իր կիրթ ճաշակը: Աթոռ մը քաշեցի ու նստայ պատուհանին մօտ, դիտելով տափաստանը: Դուրսը՝ փոթորիկի յայտարար նշաններ կը տեսնուէին: Արդէն իսկ կ'իյնային քանի մը կաթիլներ, եւ փայլակը կ'որոտար :

Այդ պահուն բացուեցաւ դուռը: Զոտոմիրսքի եւ Ֆրավտին մտան ներս : Յառաջացայ՝ դիմաւորելու զիրենք:

—Ուշացանք, հրամանատար, ըսաւ Զոտոմիրսքի, սակայն անխուսափելի էր այս յապաղումը:

Եւ շարունակեց .

— Ի՞նչ կ'ըսէ տեսնենք Շթամը :

Բացատրեցի իր հակառակորդին պայմաններուն էութիւնը: Երբ վերջացուցի, տխուր ժպիտ մը պարուրեց իր դէմքը : Ձեռքով ճակատը շփեց եւ աչքերը շողացին ջերմահար փայլով մը :

— Նախատեսած էի արդէն, մրմնջաց : Կ'ենթադրեմ թէ ընդունեցիք, չէ՞:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(3) (Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

3.—ԼԱ ՊՈՒՐՊՈՒԼ

*

Լա Պուրպուլ փոքրիկ գիւղ մըն էր «Նստած ջուրին մէջ, Տորտոնեը ափը» կը գրկբեր ժԸ. դարու ճամբորդ մը : Հեռու է հիմա այդ Թուականը : Առաջին ջերմուկի հաստատութիւնը շինուեցաւ 1821ին, առանց նկատի առնելու ջերմուկի այն վաղեմի հաստատութիւնները որոնք շինուած էին Հռովմէացիներու շրջանին :

1955ին «Գիւղակը» ջերմուկի քաղաք մը դարձաւ, բոլորովին արդիական, ուր քաղաքապետութիւնը բազմապատկած է հրապարակները եւ ծաղկեցուցած է մագլցող վարդերով : Բազմաթիւ են տասնըհինգէն վար տարիք ունեցողները :

Մեծ ջերմուկներուն տնօրէնը Սանիթաս կ'ըսէ թէ փոքր տղաքը բոլորովին ազատ կերպով կը գրօսնուն հոն, որովհետեւ լայն տարածութիւն մը յատկացուած է անոնց, երկու մեծ ջերմուկներուն բակերուն, ինչպէս եւ Ֆէնէսթըրի դարաստանին մէջ, որ ութ հէկտար տարածութիւն ունի :

Այս լեռնային Պու տը Պուլոնեը իր թարմագեղ խոտերով Ֆրանսայի ամէնէն կատարելագործուած մանուկներու դարաստանն է :

Ամէն տարի գրօսնելու համար նոր տեսակի խաղալիքներ կը գետեղուին մարգագետիններու վրայ եւ մանադէտներուն հնարամտութիւնը սահման չունի : Ամէն օր երկու հազար փոքր տղաք եւ աղջիկներ կը զուարճանան ճօլօրիկով (պալանսուար) :

Կայ նաեւ երկու թենիսի բակ փոքրերու համար, որոնք այս խաղին մէջ իրենց առաջին քայլերը կ'ընեն, եւ թերեւս 1970ի աստղերը պիտի դառնան :

Կազմակերպիչները ամէն բանի մասին մտածած են : Հիւանդապահուհի մը, որ տիկին Կոխոլանժ կը կոչուի, անմրցելի է կուղեր եւ ծունկեր խնամելու մէջ :

Մեծ են Լա Պուրպուլի հեռանկարները եւ կարելիութիւնները : Այս ջերմուկը ոչ միայն մանուկին համար իտէալ կայան մըն է, այլեւ շնորհիւ իր լեռնային դիրքին եւ կլիմային հանդստացնող վայր մըն է նաեւ մեծերուն համար, տեղ մը ուր կարելի է թէ զուարճանալ եւ թէ խնամուիլ :

VICHY

Վիշիի հինգերորդ փառատօնը կը սկսի Օգոստոս 24ին Մեծ Քազինոյին թատրոնին մէջ, Ռիշար Շթրաուսի «Դափնէ»ի առաջին ամբողջական ունկնդրութեամբ : 27ին Իվէթ Շովիրէ, պիտի պարէ Լա Փեռին, որուն հեղինակն ինքն իսկ է :

Ժագ տը Լաքրըթէլ դասախօսութիւն մը տուաւ Օգոստոս 8ին «Սերունդներու պայքարը ներկայ ընկերութեան մէջ եւ ժամանակակից վէպը» նիւթին շուրջ :

Թէաթրը տէ Ֆլէօրի մէջ ներկայացումներ կը տրուին, որոնք գեղեցիկ ժամանցներ կուտան դարմանուելու դացող հիւանդներուն :

Էլիզէ Փալասին մէջ «Սա սէ Վիշին» կը ներկայացնեն ,ուր մեծ հաճոյք կը պատճառէ դիտողին :

Ժագ Շապան կենդանի նկարներով կը ներկայացնէ ամէն իրիկուն իր «Թէյլէ Փաուին արձակուրդի մէջ»ը :

ամէնէն հետաքրքրականը, երէկ քողերու տակ, վանդակաւոր պատուհաններու ետեւն կաշկանդուած սիրոյ հուրովը սպասող Թրքուհին , այսօր դրամատուններու եւ պաշտօնատուներու մէջ մեքենագրութիւն եւ սղագրութիւն կ'ընէ, Շիշլիի եւ Նիշան Թաշի փողոցներուն մէջ Թուրք բարձր դասու երիտասարդները եւ երիտասարդուհիները անգլերէն կը խօսին իրարու հետ՝ քալելով... արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ : Ծանօթ են նաեւ Թուրքերէնը «արեւալեզու» հռչակելու փորձերը, Թուրք ցեղը «յաւիտենականութենէն» ծնած յայտարարող իրենց նոր երգերը :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ԱԼՔՈԼԸ

★

Ժամանակէ մը ի վեր ալքօլին դէմ պայքար մը բացուած է կառավարութեան կողմէ : Նախորդ վարչապետը լուրջ միջոցներ կը խորհէր ձեռք առնել արգիլելու համար ալքոլամոլութիւնը որ աւերներ կը գործէ երկրին մէջ :

Պ. Պերնար Լաֆէ, առողջապահական նախարարը նոյնպէս զանազան ձեռնարկներ կը փորձէ սահմանափակելու համար չարիքը :

Վերջերս Ֆրանսական շաբաթաթերթ մը իր Օգոստոս մէկի թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը հրատարակած է : Նկարներով եւ թիւերով ցոյց կուտայ, ալքոլի եւ ալքոլամոլութեան գործած աւերը Ֆրանսայի բնակչութեան մէջ : Կը հրատարակէ նաեւ Վիճիէք մը որ Պ. Պերնար Լաֆէ հրապարակ հանած է փակցնելու համար այն շիշերուն վրայ որոնք անվնաս չափով մը ալքոլ կը պարունակեն եւ արտօնուած են առօրեայ գործածութեան : Հետեւեալ համեմատական թիւերը կը քաղենք յօդուածէն, ցոյց տալու համար թէ որքան հիմնական ձեւով մը ուսումնասիրուած է հարցը, եթէ անոր դէմ ձեռք առնուած միջոցները որքան լուրջ են եւ անհրաժեշտ, բնակչութեան առողջութեան, անձնական եւ ընկերային աղէտներուն սահմանափակման համար : Ալքոլին զոհերը : Ոճիրներուն հարիւրին 57ը, երախաներու մարտիրոսութեան (իրենց գինով ծնողներու կողմէ) 95 առ հարիւրը, աշխատանքի արկածներու 45 առ հարիւրը, ճամբու արկածներու 57 առ հարիւրը Փարիզի մէջ, 40 առ հարիւր գաւառի մէջ, ամուսնալուծումներու հարիւրին 25ը ալքոլամոլութեան հետեւանք են :

Ֆրանսայի մէջ կայ 444.000 գինեվաճառ, 49.000 հացագործ եւ 177.000 ուսուցիչ : Փարիզի մէջ 16.000 գինեվաճառ այսինքն 132 հոգիին մէկ հատ :

Ասոր փոխարէն 17 լողարան միայն, այսինքն 80.000 բնակչութեան համար մէկ հատ, իսկ եօթը մարզադաշտ (սթատ) 147 հազար հոգիի մէկ հատ :

Տասներեք միլիոն 500 հազար Ֆրանսացիի վրայ 200.000ը օրական չորս լիտր, 600 հազարը օրական երեք լիտր, երկու միլիոնը օրական երկու լիտր : 15.300.000 Ֆրանսացիի վրայ հարիւր հազար հոգի երեք լիտրէն աւելի, իսկ 300.000 հոգի երկուքէն աւելի : 25 չափահաս մարդոց մէկը ալքոլամոլ է :

Ամէն տարի ալքոլի տուրքը պետութեան կ'ապահովէ 55 միլիառի հասոյթ եւ ընկերային ապահովութեան սնտուկը կը ծախսէ 215 միլիառ ...

Իբր եզրակացութիւն կուտան նաեւ հետեւեալ չափերը անվնաս կերպով եւ չափաւոր քանակութեամբ գինիի գործածութեան համար :

Ծանր աշխատանքի բանուոր մը կրնայ խմել մէկ լիտր գինի 10 աստիճան : Անգործ մէկը երեք չորրորդ, կին մը կէս լիտր, պատանի մը մէկ քառորդ լիտր, իսկ երախայ մը բնաւ :

Այժմ կարելի է տեսնել թէ ինչո՞ւ իւրաքանչիւր անհատ պատրաստ է տասը մտածել եւ մէկ չրթունքներուն տանիլ ըմպելիներ, որոնք 40–45 աստիճան ալքոլ կը պարունակեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

★

Յարգելի խմբագրապետ, եւ սիրելի «Յառաջ»,

Ջերմագին մաղթանքներով կը շնորհաւորեմ ձեր երկուքին ամուսնութեան երեսնամեակը :

Մէկ բարձի վրայ ծերանաք, ինչպէս կ'ըսէին մեր «Երկիր դրախտավայրի»ն մէջ :

Այս առթիւ կը յայտնեմ իմ անսահման երախտիքս, այն անմահ նուէրին համար, զոր ստացայ «Յառաջ»էն, ոչ միայն հայերէն սորվելով, այլ նաեւ գրիչ բռնելու համարձակութիւն ունենալով : Ինծի պէս շատ շատեր կան այսպէս, շնորհիւ «Յառաջ»ին եւ իր խմբագրապետին : Օրբ Օրիճի մը մէջ Վահէն կ'ըսէր — Մեր թերթը շատերուն համար դպրոց եղած է : Իրապէս, ալ ան եղաւ ինծի համար լաւագոյն դպրոցը :

Ինչ որ շատ մեծ հաճոյք պատճառեց ինծի այն շնորհաւորական նամակներն էին, որոնք ինծի պէս մտածող շատ մը հայրենակիցներ գրկած էին թերթին :

Երեսուն տարիներու ձեր խաչելութիւնը յարգանք կը պարտադրէ :

Ֆրանսահայերս շատ բան կը պարտինք «Յառաջ»ին :

Եւ ասոր համար կը մաղթեմ երկար կեանք որ շարունակէք ծառայել հայ մշակոյթին բազմաթիւ տարիներ եւս :

ԳՐ. ԱԴԱՄԵԱՆ

ՍԻՄ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ Լիբանանէն Ամերիկա մեկնած ուսանողը, որ կը հետեւի Միքիկսա զոլէժի դերասանական խումբին, մեծ յաջողութիւն ցոյց տուած է իբրեւ դերասան, որու մասին գովեստով կ'արտայայտուի «Վայնեխա Թայմս Դէլթան» :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ազգ. Ժողովի հաշուեքննիչ յանձնախումբը կառավարութեան հաղորդեց, նախկին վարչապետ Մէնտէս Ֆրանսի մէկ նամակով, իր քննութեան արդիւնքները : Մէնտէս Ֆրանս, նախագահը յանձնաժողովին, հաստատելէ ետք տնտեսական կացութեան մէջ շարք մը յաջողութիւններ եւ որոշ վերելք մը, կը թելադրէ նոր միջոցներ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ վարչապետ Մոհամէտ Ալիի հրաժարականով, կառավարական տագնապ մը ծայր տուած է : Վարչապետը հրաժարած էր, որովհետեւ իր կուսակցութեան անդամները զինք խորհրդարանի խմբակցութեան նախագահ չէին վերընտրած :

ԻՏԱԼԻՈՅ հիւսիսային շրջանը յանկարծ ցրտեց, յորդառատ անձրեւներու պատճառով : Լեռնային շրջաններու մէջ նոյնիսկ ձիւն տեղաց :

ԱՐԱՔՍ ԽՍԱԵԱՆԻ

ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

« Լա Ռըվիւ Մօտէռն» իր Յուլիսի թիւին մէջ նկարագրութիւնը կ'ընէ, դնելով միանգամայն նկարները, ինքնատիպ արուեստի մը զոր Արաքս Խսաեան կը ցուցադրէ :

Ոսկի, երփներանգ գոյներ, լոյս գըլխաւոր նիւթը կը կազմեն Արաքս Խսաեանի ցուցափեղկին : Հոն կան փոքր զարդարուեստի առարկաներ, պատրաստուած սեռամիքով, ուր շատ նուրբ եւ ինքնատիպ արհեստագիտութիւն մը երեւան եկած է :

Մասնաւոր խմորով մը շինուած են մոխրամանները, մոմակալները, դեղորները, որոնց ամէնէն փոքր ցցուածքներուն մէջ գետեղուած են զարդաքարեր եւ կը յիշեցնեն եքինոսի պատեաններ, թէ ձեւով, թէ նիւթով :

Կան նաեւ զարդեր, որոնք մէջտեղ կը հանեն սեռամիքի հարուստ գոյները եւ ոսկեզրուած են : Ուշագրաւ է մասնաւորաբար այս գեղեցիկ առարկաներուն մէջ փանտանթիվ մը, լուսաւոր կապոյտով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

Միեւնոյն ատեն հաւատք ընծայեցի ձեր պատմութեան որովհետեւ գործս կը դիւրացնէր, այսինքն՝ համոզել ձեզ որ Հէրի Րէյպըր՞ը այստեղ կանչէիք : Սակայն սիրելի Անն, ազամանդները իմ մօտս են եղեր Ջըվէժներէն մեկնելէս ի վեր : Այս իրողութեան երէկ միայն վերահասու եղայ :

— Ուրեմն գիտէք, գոչեցի շնչասպառ :

— Հետաքրքրականը այն է որ խնդիրը մէջտեղ հանողը Փեկէթը եղաւ : Գլուխս տարաւ դրաւի մը եւ ֆիլմերու թիթեղի մը պատմութեամբ : Գիտէի որ Տիկին Պլէր վստահութիւն չունէր գնդապետ Րէյսին վրայ եւ կը փափաքէր որ ես հոգ տանէի իր գտած յիշատակ-նուէրներուն : Մեր պատուական Փեկէթը արդէն բացած էր սնտուկները եւ ես պարզապէս դրպանիս մէջ փոխադրեցի բոլոր ֆիլմերուն ճախարակները՝ նախ քան պանդոկէն մեկնիլս :

Այստեղ անկիւնն են : Քննելու ժամանակ չունեցայ տակաւին . սակայն գիտեցի որ մէկը միւսներէն զգալիօրէն ծանր կը կշռէր եւ կափարիչն ալ սիճոթինով փակցուած, ուստի հարկ է որ բանանք գործիքով : Խնդիրը պարզ է, չէ՞ : Ու հիմա երկուքդ ալ ծուղակս ինկած էք ... Մեղք որ չէք ուզեր Տիկին Փեթըր ըլլալ :

Պատասխան չտուի :

Սանդուխներուն վրայ ոտնաձայներ լսուեցան . դուռը ուժգին բացուեցաւ եւ Հէրի Րէյպըրն սենեակ առաջնորդուեցաւ՝ ընկերակցութեամբ երկու մարդոց : Սըր Եօսթէյս յաղթական նայուածք մը նետեց վրաս :

— Ծրագիրս իրագործուեցաւ : Դուք սիրողներդ պէտք է պարտուիք մասնագէտներէն :

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս, հարցուց Հէրի խռպոտ ձայնով մը :

— Այն՝ որ հիւրանոցս եկաք : Սիրելի Րէյպըրն շատ անբախտ մէկն էք դուք :

— Անն, գրած էիր թէ ապահով կրնամ գալ :

— Մի յանդիմանէք զինքը, սիրելիս : Նամակը գրուած էր իմ թելադրութեամբս եւ օրիորդին ուրիշ բան չէր մնար ընել : Աւելի խելացի պիտի ըլլար եթէ չգրէր, բայց այն ատեն այդպէս պէտք է ընէի : Դուք հետեւեցաք իր հրահանգներու, գացիք հետաքրքրական առարկաներ վաճառող խանութը եւ դուք ձեզ յանձնեցիք ձեր թշնամիներուն ձեռքը :

Հէրրի ակնարկ մը ուղղեց ինծի, հասկցայ անոր իմաստը եւ աւելի մօտեցայ Սըր Եօսթէյսին :

— Այո, շարունակեց այս վերջինը, պարզ է թէ բախտ չունիք : Ասիկա ... տեսնեմ, մեր երրորդ հանդիպումն է :

— Ճիշդ էք, ըսաւ Հէրրի, ասիկա երրորդ հանդիպումն է : Երկու անգամ գիս ծուղակը ձգեցիք, սակայն կարծեմ չէք իմացած թէ բախտը երրորդ անգամին կը փոխուի : Կարգը իմս է հիմա : Անն . պատրաստ :

Ակնթարթի մը մէջ գուլպայիս մէջէն դուրս քաշեցի ատրճանակս եւ ուղղեցի ճակտին : Հէրրիին 2 պահակները յառաջ նետուեցան, բայց Հէրրիին ձայնը կեցուց զիրենք :

— Քայլ մը եւս՝ եւ մեռած է : Անն . եթէ աւելի մօտենան, ըլթակը քաշէ առանց վարանելու :

— Չեմ կրնար . կը վախնամ քաշել, պատասխանեցի զուարթ ձայնով մը :

Սըր Եօսթէյսն ալ սարսափած էր ու կը դողար :

— Եղած տեղերնիդ կեցէք, հրամայեց : Պահակները հնազանդեցան :

— Ըսէք ասոնց որ սենեակէն դուրս ելլեն, հրամայեց Հէրրի :

Սէր Եօսթէյսի հրամանին վրայ դուրս կորսուեցան : Հէրի դուռը կղպեց անոնց ետեւէն :

— Հիմա կրնանք խօսիլ, գոչեց սպառնագին եւ ինծի մօտենալով ձեռքէս առաւ ատրճանակը :

Սըր Եօսթէյս սփոփանքի ճիչ մը արձակելով՝ ճակտի քրտինքը սրբեց թաշկինակով :

— Շատ վախցայ : Սիրտս տկար է կարծեմ : Ուրախ եմ որ ատրճանակը ձեռնհաս մարդու մօտ կը գտնուի : Օր. Աննի չէի վստահեր : Արդ, երիտասարդ բարեկամս, ինչպէս կ'ըսէք . այժմ կրնանք խօսիլ : Կ'ընդունիմ որ ինձմէ մէկ քայլ յառաջ անցաք : Չեմ գիտեր որ սատանային ծակէն ելաւ այդ ատրճանակը : Օրիորդին պայուսակը քննած էի նախապէս, ատրճանակ չկար մէջը : Հիմա ուրկէ՞ց մէջտեղ հանեցիք ատիկա :

— Այո, ունէի, գուլպայիս մէջ էր, պատասխանեցի :

— Շատ բան չեմ գիտեր կիներու մասին, պէտք էր զանոնք նախապէս ուսումնասիրած ըլլայի : Փեկէթ աւելի բան գիտէ՞ր արդեօք անոնց մասին :

Հէրրի ձեռքը ուժգին սեղանին զարնելով,

— Ապուշ մի ձեւանաք : Եթէ չըլլային ձեր սպիտակ մազերը, հիմակ ձեզ պատուհանէն դուրս կը նետէի, անխնայ թշուառական : Սպիտակ մազ կամ ոչ, ես ձեր ...

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.
(Շար.)

վնասակար, որոնք բարեբախտաբար մինչեւ Երկիր չեն հասնիր նոյն ուժգնութեամբ, ծծուած ըլլալով մթնոլորտի վերի խաւերէն : Երբ նոյնը Երկրի վրայ կ'արտադրուի, մեքենաներուն շուրջ պէտք է բարձրացնել համապատասխան պատուարներ : Ամէն պարագայի մէջ, հիւլէագէտները պարզեցին ցարդ ծանօթ վնասները ինչպէս նաեւ ապահովութեան միջոցները : Եւ այս՝ երեք կարեւոր երեւոյթներու շուրջ, կենսաբանական, ծինաբանական, օդերեւութաբանական, բժշկական եւն. տեսակէտով :

1·— Ապրող էակին արկածով ծանր ճառագայթահարումը :

2·— Ապրող էակին դանդաղ ճառագայթահարումը :

3·— Ծինաբանութեան տեսակէտով սերունդներու վտասերումը :

Եզրակացութիւնն այն է, թէ այլազան գիտելիքներու համագործակցութեամբ ճշդումէն ետք, հիւլէական ճարտարարուեստացման զուգահեռաբար պէտք է զարգացուին ինքնապաշտպանութեան միջոցներն ալ :

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Ժընեւի համագումարին աշխատանքներէն դուրս, անգլեւխորհրդային պաշտօնական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ երկու պատուիրակութեանց միջեւ, հիւլէական շարք մը գաղտնիքներու ուղղակի փոխանակութեան համար : Կը յայտնեն թէ յօգուտ երկու երկիրներուն, կարգ մը ծրագիրներ եւ յայտնութիւններ փոխանակուած են : Անգլիան Արեւմուտքի առաջին պետութիւնը կը հանդիսանայ, որ «հիւլէական սեղանի» մը շուրջ նստած յայտնութիւններ կ'ընէ եւ կը ստանայ Խ. Միութենէն :

× Հիւլէական շարժակները յանկարծ խանգարուելու վտանգին ենթակայ են, ինչ որ կրնայ պատճառել ճառագայթումներու դանդուածային քանակի մը արձակումը : Այս վնասակար քանակը կրնայ թափանցելով դուրս ելլել ապահովութեան սովորական պատուարներէն : Ցարդ բացարձակ վստահելի միջոց մը չէ գտնուած այս վտանգին առաջքն առնելու համար :

× Ամերիկայի մէջ յաջողած են բժշկել շատ ծանրօրէն հիւանդացած «հիւլէահարներ» :

× Գիտնալու համար թէ ինչ վնասներ կրնայ պատճառել հիւլէական շարժակ մը, յանկարծ պայթելով, Մ. Նահանգները դիտմամբ խանգարած են 1954ին փոքրիկ շարժակի մը բնական ընթացքը : Մեքենան թէեւ օդը ելած է, բայց մեծ վնասներ չէ պատճառած : Սովորական ուժանակի պայթում՝ իսկ շողարձակումները՝ միայն հարիւր մեթր տրամագծի մէջ :

× Ճափոնի հիւլէական ուժ արտադրող առաջին կեդրոնը պիտի շինուի Հիրոշիմայի մէջ, իբրեւ յարգանքի նշան հիւլէին զոհ գացած առաջին քաղաքին :

× Մ. Նահանգները պիտի տրամադրեն Արեւմտ. Գերմանիոյ շարժակ մը, որ հաստատուելով Պաւարիոյ մէջ, պիտի ծառայէ Գերմանիոյ հիւլէական աշխատանքներուն :

× Խ. Միութիւնը, ուսեալի պահածոներ պատրաստելու համար, զանոնք նախապէս կ'ենթարկէ շողարձակ քոպալթի ազդեցութեան : Շատ քիչ քանակութեամբ ճառագայթներու շնորհիւ, հիւսկէնները աւելի կը դիմանան, իսկ մնդանիւթերը աւելի լաւ կը պահուին : Խ. Միութիւնը պատրաստած է մեծ քանակութեամբ շողարձակ քոպալթ :

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ տիեզերական խորհուրդը նամակ մը ուղղեց Համայն Ռուսիոյ պատրիարքին, առաջարկելով աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել, յանուն խաղաղութեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ
ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկերազարդ հատորէն : 40 × 50 (5 քիլօ) : Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ : Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի :

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Այս կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը : Անուշաւան Արեգայ Զիլջանեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ : Բշ. օր 15 Օգոստ. Ս. Պատարագ Մեռելոց : Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ԴԻՒԱՆ

ՏՕՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ
ԵՒ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ եւ Լիոնի եկեղեցւոյ տօնին առթիւ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի Պատր. տեղապահ եւ Ս. Էջմիածնայ Աթոռի կաթ. տեղակալ՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ,

իր շուրջ ունենալով կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ և ՇԱՀԷ ՎԱՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ :

Լիոնի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ աւանդական այս հանդիսութեանց եւ խաղողի օրհնութեան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կառուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամբերքէնի յիշատակին :

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին :

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութեան պատարագիչն է Ատոմ քհնյ. :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը պատարագէ Տէր Յարութիւն քահանայ : Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաղողի օրհնութիւն, իսկ երկուշաբթի Մեռելոցի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան Աբեղայ : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, ընդհանուր ննջեցելոց յիշատակին :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8 (կիրակի), երկուշաբթի ժամը 9 :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը :

ՎԻՐԱԲՈՅԺ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՅԱԿՈԲ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Վկայեալ Մարսէյլի Բժշկական Համալսարանէն)

Հասցէն է՝

10 Rue Colbert - Marseille Tél Colbert 48-43 Ա. յարկ,

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են :

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի գրաւի ծնողներուն դիմումներով :

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Արթաքի Գալայճեանէ, փոխան ծեղկեպսակի, ողբացեալ Յակոբ Փափազեանի մահուան առթիւ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ
ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ
ԺԹ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1·040·500
Պ. Աւարոն Աստուրեան	1·000
Պ. Ալիքսան Հացագործեան	1·000
Այրի Տիկին Գապասաքալեան	1·000
Պ. Աւագ Չալդուեան	2·000
Մ. Կ. Գույումճեան եղբ.	1·000
Տէր եւ Տիկին Քէհեայեան	1·000
Ղազարեան ընտանիք	500
Պ. Մ. Մարգարեան	500
Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան	500
Պ. Յովհ. Յովսէփեան	500
Պ. Ն. Քէօսէեան	200
Այրի Տիկին Գոչղեան	100
Պ. Յովհ. Էշահինեան	100
Պ. Ա. Սվաճեան	100
Ոմն	100
Ոմն	100
Պ. Կ. Քաքթաճեան	100
Պ. Պ. Տարաքճեան	100
Ե. Պագալեան	100
Ընդհ. գումար	1·050·500

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ :

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի զովասուն պարտէզին մէջ :

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՏԻԿ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Արտասանութիւն, նուագ (Ս. Չէօրէքճեան) : Երգ եւ պար ազգ. տարազով :

Ռատիօ Լօբոէկեան ճոխ երգապնակներով եւ փանթէզի մը Պ. Կարպիս Յարութիւնեանէ :

Կէսօրէ առաջ պուլի մրցում (կը խնդրուի պուլերը միասին բերել) :

Կարելի է ճաշը միասին բերել, իսկ ըմպելին տեղւոյն վրայ :

ԾԱՆ.— Փլաս տ'Էքսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը : Մուտքը ազատ է

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ : 14 Օգոստոս, Կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Ռէսթորան Ռուժ տը Քանքան, Փոն Թ'էվէքի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտասարդուհիներու : Արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաչեանի :

Ճոխ պիւֆէ, (խարբերդի շիշ քապապ) :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղի դաշտահանդէսին :

Օգոստոս 21ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէսինի Պուա տը Սափէն (պաղ ջուրի մօտ) :

Մասնաճիւղս մեծ պատրաստութիւն տեսած է այդ դաշտահանդէսին համար :

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով : Արեւելեան նուագ : Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Մաղաքիա Ասլանեան (ԲԱԲԳԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ)

Կը պարունակէ տեղագրական եւ ազգագրական մանրամասնութիւններ, Հայաստանի սարսափները, բուռ մը քաջերու արշաւը դէպի Կովկաս եւ ուրիշ անտիպ տեղեկութիւններ : (308 էջ) :

Գիրքը զարդարուած է շատ մը հազուագիւտ պատկերներով :

Գին 500 փրանք

Դիմել Եփրեմ Թեւանեանի, կամ Վահրիճ Եսայեանի,

38 - 40, Rue de la Montagne Ste. Geneviève, Paris (5)

Իսկ Մարսէյլի մէջ.—

Խորէն Նազարէթեանի

7, Bld. Mouren la Cabucelle

Ինչպէս նաեւ Հայկ. գրատուները :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

★

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 15րդ պատգ. ժողովը 13 եւ 14 Օգոստոսին, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, Վիէնի մէջ : Առաջին նիստը կը բացուի շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին : Պատգամաւորներու ճշդապահութիւնը անհրաժեշտ է : Ժողովասրահին հասցէն է Թիւռու–Մօնթէ Սէն Ժօրժ – Փօն Թ'էվէք, (Իզէր) :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին : Կառ տը Լիոն գտնուիլ ժամը 22էն առաջ :

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ 13 Օգոստոսին, ծնողները պէտք է Կառ տը Լիոն գտնուին առաւօտեան ճիշդ 6·30ին :

⁂

Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի երկրորդ խումբին, մաս կազմող, Լիոնի եւ Ս. Շամոնի պզտիկները, կը մեկնին, Օգոստոս 13ին, Շաբաթ առաւօտ, ժամը 7ին : Կը խնդրուի, ծնողքներէն, որ այդ առտու, իրենց զոյգերով, Ֆիշ տը Լիէզօնով, լեցուած եւ վաւերացուած, իրենց Թաղին տեսչանէրին բժիշկէն եւ Պօն տր վագանսի Թուղթերով, պատրաստ գտնուին Փէրաշի կայարանին, մուտքի երկու դուռներուն մէջտեղը : Ճիշդ ժամացոյցին տակը՝ ժամը 6էն 6·30 :

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տովիլ :

Երթ ու դարձի ծախս 1200 Ֆրանք : Արձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Խումբը կը մեկնի ԱՅՍ ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն, ժամը 18·30ին :

Մասնակցողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ Կար տը Լիոն (Կրանտ Լինը) :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով :

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար :

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կրընօպլի Հայ. Ազգ. Եկեղեց. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս երկուշաբթի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ռիւ Ժէյ, Սէն Լուի, ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՆՊԱՇԵԱՆԻ :

Արարողութեան եւ աւանդական խաղողօրհնէքի պատարագիչն է ԱՐՏԱՒ ՎԱՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 13 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7749 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3159

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՈԳԻՆ

*

Միջազգային մամուլը մասնաւոր ուշադրութեամբ արձանագրեց Եուկոսլաւիոյ Համայնավար կուսակցութեան տեսաբաններէն Վլահովիչի վերջին յօդուածը, որ կ'առաջարկէր լուծել Կոմինֆորմը :

Այս ալ ժամանակի նշան մը կը համարուի, ընկերային եւ քաղաքական պայքարներու ժխորին մէջ :

Ի՞նչ կը թելադրէ այդ յօդուածը, — Ապակեդրոնացում :

— « Ընկերվարութեան բազմաթիւ ձեւեր կան, համաձայն որոշ ընկերութեան մը կամ երկրի մը պահանջներուն : Եթէ գործադրութեան կարգ մը միջոցներ յաջողութիւն կը գտնեն ժողովուրդի մը մէջ, այդ չի նշանակեր թէ կը յաջողին ուրիշ տեղ մըն ալ : Կարեւորը ընկերվարական ուժերու գործակցութիւնն է » :

Այս տարրական գիտելիքը պարզելէ ետք, գիրքին էր յանգիլ տրամաբանական եզրակացութեան.

— « Ուրեմն սխալ է հպատակիլ մէկ կեդրոնէ արձակուած եւ մէկ տեսակ օրէնքներու » :

Արդարեւ, ի՞նչ նպատակի կը ծառայէր նախկին Կոմինտէրնը, որ պատերազմի ընթացքին լուծուեցաւ, կոչուելով Կոմինֆորմ, — միեւնոյն կեդրոնէն վարել բոլոր երկիրներու Համայնավար կուսակցութիւնները : Տեսակ մը «մէկ հօտ, մէկ հովիւ» :

Անունի փոփոխութիւնը ձեւական էր . Բան մը չփոխուեցաւ կեդրոնաձիգ ուսուցութեան մէջ :

Նորէն Մոսկուան էր որ տուն կուտար, առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան :

Ան կը հետեւէր բոլորին հոտառութեամբ : Կը հրահանգէր : Կը ճզմէր ծուռն ու շիտակը : Յաճախ սատեր ալ կ'ուղղէր, թելադրելով պատժել անոնք որ կը շեղէին ուղղափառ գիծէն :

Եւ մեծ մասով կը հպատակէին կուսակցութեան այլազան թեւերը, սեւ ցանկը չանցնելու համար :

Բայց, ըմբոստացողներ ալ պակաս չէին, լայն ձեղքեր բանալով :

Ամէնէն ուժգին հարուածը տուաւ Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, մերժելով հպատակիլ վերէն արձակուած հրամաններու (1948) :

Շանթահարիչ էր հարուածը, եւ կրակ տեղացին հաւատարիմները, առաջնորդութեամբ Մոսկուայի :

Կոմինֆորմի բոլոր անդամները խաչեցին Թիթօն եւ իր գործակիցները, անոր դէմ ուղղելով բոլոր կարմիր լուտանքները, — «Վարձկան, դաւաճան, լրտես, գործակից աշխարհակալներու, ստորին արարած, լպրծուն օձ, եւայլն» :

Մինչեւ անգամ տնտեսական պայքար բացին, ծունկի բերելու համար ըմբոստը :

Զուր անցան բոլոր նախատինքներն ու հարուածները :

Եւ, տարիներ վերջը — անցեալ մայիսին — Խ. Միութեան վարչապետը, Պուլկանին, Կեդր. Կոմիտէին քարտուղարը՝ Խրուշչեւ Պելկրատ գացին չքանումի մը հետ, յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար :

Բանաձեւ մըն ալ ճարած էին, — յանցաւորը մենք չենք, դաւաճան Պերիան եւ իր գործակիցներն էին :

Ի՞նչ էր ըմբոստներուն տեսակէտը :

Ճիշդ այն ինչ որ այժմ կը ձեւակերպէ Վլահովիչ — Ազատ ձգել որ իւրաքանչիւր Համայնավար կամ ընկերվարական կազմակերպութիւն գործէ համաձայն իր երկրի պայմաններուն, առանց իշխանատար հրամաններ սպասելու դուրսէն :

Ուրեմն, ամէն բանէ առաջ ոգին, ոչ թէ տառը :

Քրիստոնէութեան մէջ ալ այդպէս չէ՞, դարերէ ի վեր :

Եթէ մեր մէջ ալ ըմբռնէին այս տարրական գիտելիքը ... Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔՆՆՈՒԻ

*

ՄԱՐԶՊԱՆ ԿՐԱՆՎԱԼ

ՊԱՇՏՊԱՆԵՑ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Առջի օր սկսած էր կարեւոր ժողով մը, Մարոքի կացութեան մասին, մասնակցութեամբ 16 նախարարներու, «Հիւսիսային Ափրիկէի յանձնաժողովին» անդամներուն, Թունուզի եւ Մարոքի մարզպաններուն, եւ Ալժերիոյ ընդհ. կառավարիչին : Կը նախագահէր վարչապետը, էտ. Ֆոռ : Այս կազմը ապացոյց մըն է արդէն թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունի քննուած խնդիրը՝ Մարոքի թնճուկը : Ինը ժամ վիճաբանութիւններէ ետք, ժողովը որոշեց շարունակել իր աշխատանքները յաջորդ օրն ալ, այսինքն երէկ : Թէեւ մէկ զեկոյց հրատարակուեցաւ, սակայն վարչապետը յայտարարութիւն մը ըրաւ առաջին օրուան նիստին մասին, ուր կ'ըսէ՝ «առ այժմ կրնամ միայն յայտնել թէ ձեռնածալ պիտի չմնանք : Այս մասին ապացոյց մըն է մարզպան Կրանվալի ներկայութիւնը» : Իսկ արտաքին նախարար Փինէ, ակնարկելով ժողովին մէջ ծայր տուած վիճաբանութեանց յայտնեց թէ «խնդիրները պէտք է կարգադրուին եւ արդէն շարք մը կէտերու մասին համաձայնութիւն գոյացաւ» : Գոհ է ընդհանրապէս ժողովին ընթացքէն :

Սակայն լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն, թեր ու դէմ կարծիքներու փոխանակութեան ընթացքին, վիճաբանութիւնները ստացան երբեմն բուռն հանգամանք մը : Թէեւ «առանց կիրքի », ինչպէս գրեց կուսակ նախարար մը : Մարզպան Կրանվալի ներկայացուցած ծրագրին մասին կը թուի թէ տարակարծութիւններ ծագած են նախարարներուն միջեւ : Կը կարծուի որ մարզպանին առաջարկները կէտ առ կէտ պիտի քննուին եւ ի հարկին փոփոխութիւններ կրեն, փոխանակ ընդունուելու իրենց ամբողջութեամբ : Ամէն պարագայի մէջ կ'ըսեն թէ մարզպանը կորովի կերպով պաշտպանեց իր տեսակէտները, իր հակառակորդներուն դիմաց : Ալժերիոյ կառավարիչը, Սուսթէլ, համամիտ եղաւ Կրանվալի, ինչ որ զօրացուց այս վերջինոյն դիրքը կառավարութեան առջեւ : Կ'ըսուի նաեւ թէ վարչապետ Ֆոռ որ ջերմ պաշտպանն է մարզպանին քաղաքականութեան, դժուարութիւնները հարթելու համար իր նախարարներուն միջեւ հաշտարարի դեր կատարելով հանդերձ, մեծապէս նպաստեց Կրանվալի շարք մը տեսակէտներուն ընդունման :

Թնճուկին պատճառը միշտ նոյնն է, Մարոքի սուլթանական խնդիրը, ինչպէս ամենք կ'ըսեն «նախորդ կառավարութիւններու ժառանգ ձգած պալարը» : Բարեփոխութեանց ծրագիրներն անգամ յոյս չեն ներշնչեր, առանց այդ խնդրին կարգադրութեան : Կը թուի թէ մարզպանին դրած մէջէն ճամբան, —երբ կարելի չէ նախկին սուլթանը կրկին գահ բարձրացնել, ոչ ալ ուղղակի հրաժարեցնել ներկայ սուլթանը որ կը վայելէ իմամներու եւ այլ աւատապետներու վստահութիւնը, — «Խնամակալ խորհուրդի» մը ստեղծումն է : Սակայն քաղաք. շարք մը խմբակցութիւններ վտանգաւոր կը գտնեն այս լուծումը, որ արմատականութիւն պիտի պատճառէ նոր սուլթանը երկու տարի առաջ գահ բարձրացնել տուող Մարոքցի շարք մը փաշաներու :

Սակայն ինչպէս ըսինք, երբ պաշտօնական զեկոյց մը տակաւին չէ հրատարակուած, վստահօրէն ոչինչ կարելի է ըսել այժմ, բացի այն բանէն թէ մինչեւ Օգոստոս 20 (Նախկին սուլթանին գահընկեցութեան տարեդարձը) անկասկած պիտի տարուին շատ կարեւոր որոշումներ :

✕ Վարչապետ Ֆոռ, առջի օր ճաշի հրաւիրեց խորհրդարանի մեծամասնութեան վարիչները, որպէսզի Մարոքի մասին ձեռք առնուելիք միջոցները հաւանութիւնն ունենան լայն շրջանակներու :

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

ՃԵՊԸՆԹԱՑԸ ԿԸ ՍՈՒՐԱՅ ...

Զայն մը գաւառէն, Գէորգ Զ. ստորագրութեամբ .

— « Գովելի են Համազգային ընկերութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ճիգերը, — դպրոց մը բանալ քաղաքին մէջ :

«Յառաջ»ն ալ արծարծեց խնդիրը, խմբագրականով մը :

Այս առթիւ գիտել կուտար թէ «Թերեւս յապաղումն ալ օգտակար եղաւ» : Տեսակէտով մը միայն ... Նոր ծնելիք հայորդիներուն կամ քիչ մը աւելի մեծերուն համար : Արմէնն ու Արմենուհին մինչեւ որ դպրոցական տարիքին հասնին, ապագայ դպրոցն ալ իր փայլուն շրջանին հասած կ'ըլլայ» :

Իսկ ի՞նչ պիտի ըլլան անոնք որ քանի տարիէ ի վեր կը սպասէին դպրոցի մը բացուելուն ...

Անձկութեան ճիչ մը, որ կը վերջանայ հետեւեալ սրամտութեամբ .

— « Ծնողքին կ'իյնայ իրենց զաւակները ամուսնացնել Հայկին կամ Հայկանոյշին հետ : Անոնց պարտքն է առաջին շողեկառքը փախցնելէ ետք, չփախցնել երկրորդը : Իսկ Համազգային Ընկերութեան՝ չանտեսել եւ գործել :

Լաւ է ուշ քան երբեք :

Ապա թէ ոչ, պէտք պիտի ունենանք ուրիշ Համազգային ընկերութեան մը, առաջին «Թուէն»ը փախցնողները երկրորդին հասցնելու համար ... ժամանակին :

Ա՛յ ժամանակ, ո՞ւր կ'երթաս այսպէս սրընթաց ...» :

Ինչպէս կ'երեւայ, նամակագրին հոգին վառած է, տեսնելով նորահասներու օտարացումը, տարուէ տարի :

Ինքն ալ Միջերկրականի ափերուն վրայ կը բնակի, եւ անհամբեր կը սպասէ Մարսէյլի ճեմարանին բացման :

Ամէնքս ալ գիտենք որ համայնաքոյժ դարմաններ չկան, սերունդին փրկութեան համար :

Բայց կա՛ն պատեհութիւններ եւ միջոցներ : Մանաւորապէս երիտասարդութեան պարտքն է կարելին փորձել :

Ժամանակը ճեպընթաց մըն է որ կը սուրայ ժամը 200 քիլոմեթր արագութեամբ, առանց սպասելու աներկածներուն կամ ուշացողներուն :

Ես կը հաւատամ թէ այս անգամ լուրջ է Մարսէյլի մէջ յայտնուած տրամադրութիւնը, եւ անյապաղ կ'ունենան «հայկական դպրոց մը, նախ փոքր, հետզհետէ մեծցնելու համար» :

Ամէն տեղ ալ, նիւթական կարողութենէ աւելի, բարոյական կորովն է որ կը պակսի :

Երկու յոբելեաններու առթիւ, Մարսէյլի գաղութը հաստատեց թէ հոգեպէս ալ ամուր է եւ ձեռներէց :

Նամակագիրը «Եաւաշ – եաւաշ» դրած էր իր գրութեան գլուխը, իբրեւ խորագիր :

Կը մաղթեմ որ պատճառ չունենայ ուրիշ առեն ալ գործածելու այդ վերնագիրը : ՎԱՀԷ

ՀԻՒԼԷՆ ՈՒՐԻՇ ԲԱՐԻՔՆԵՐ ԱԼ ՊԻՏԻ ՊԱՐԳԵՒԷ

★

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ, ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒՆ.

Ժընեւի հիւլէական համաժողովը իր չորրորդ նիստին զբաղեցաւ առաւելապար ոչ թէ հիւլէական ուժի արտադրութեան խնդիրներով, այլ հիւլէական ճառագայթումին շնորհիւ ձեռք ձգուած շարք մը արուեստական նիւթերու ընձայած հնարաւորութիւններով : Այդ արուեստական նոր նիւթերը, ընդհանրապէս ճառագայթ տեսակները (իզոթոփ) բնութեան մէջ գտնուած 92 տարրային նիւթերէն մէկ քանիին, կը ստացուին բնական երկաթէ եւ ուրիշ հիւլէական բաղդերու եւ շարժակներու մէջ իբրեւ երկրորդական պատրաստութիւն, եւ կամ կրնան պատրաստուիլ հիւլէական ուղղակի միջոցներով : Օրինակ շողարձակ քոպալթը : Բնութեան մէջ անդրոյ այս տարրերը, կը պահեն իրենց անուանակից տարրին յատկութիւնները ընդհանրապէս, սակայն իրենց հիւլէական ծանրութիւնը կը փոխուի — ինչպէս կան իւրանիոմ 238ը եւ իւրանիոմ 235ը — եւ յաճախ շողարձակ են : Այսպէս՝ կարելի է ունենալ ճառագայթումի զանազան տեսակներ, զանազան քանակներով : Գիտնականները կ'ըսեն, թէ անոնց շողարձակումին շնորհիւ կարելի է բուժել բազմաթիւ հիւանդութիւններ : Ամերիկացիները կը յայտնեն թէ մորթային շարք մը հիւանդութեանց եւ ախտային վէրքերու համար, պատրաստելու վրայ են երկու շողարձակ արուեստական նիւթեր : Իսկ Անգլիացիները կը յայտարարեն թէ նմանօրինակ երեք տարրերու գինը յաջողած են իջեցնել պատրաստութեան նոր կերպի մը շնորհիւ, ինչ որ պիտի դիւրացնէ անոնց գործածութիւնը բազմաթիւ հիւանդանոցներու մէջ :

Գալով երկրագործական եւ անասնաբուծական խնդիրներու, կը յայտնուի թէ նոյն արուեստական տարրերու շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ զանազան նոր տեսակներ ստեղծել, բազմապատկել բերքը, ճառագայթներու ազդեցութեան են ենթարկելով հունտերը կամ նոյնիսկ կատերը : Ըստ խորհրդային պատուիրակութեան, Խ. Միութեան գիտնականները յաջողելու վրայ են քլորոֆիլական բուսական համադրութեանց գաղտնիքը բացատրել, ինչ որ թոյլ պիտի տայ հողագործութիւնը զարգացնելու : Իսկ անասնաբուծութեան մէջ, շողարձակ տարրերու ազդեցութիւնը շարք մը ձեղերու եւ ծիներու վրայ, կրնայ պարարտացնել կենդանիները, բազմապատկել սերնդագործութիւնը, եւ նոյնիսկ մէջտեղ բերել կենդանական նոր տեսակներ :

Եւ այս բոլորը՝ հիւլէական տարրալուծութեամբ ուժ ստանալու աշխատանքներուն զուգահեռաբար, որպէսզի իբրեւ հիւլէական ճառագայթումի յարակից ձիւղ, ձեռք ձգուին անունի նոր եւ «ցարդ անբուժելի» ախտերու :

✕ Իւրանիոմի եւ թորիոմի հանքերու յայտնութեան առթիւ, կը հաղորդեն թէ Խ. պատուիրակութիւնը լուռ մնացած է : Շարք մը շրջանակներ դժգոհութիւն կը յայտնեն, թէեւ Խ. Միութիւնը մաս չէր կազմեր այդ յանձնաժողովին :

✕ Գիտնական մը յայտարարեց, թէ երբ գործածելի դառնայ ջրածինի հիւլէն, Ֆրանսայի պէս երկրի մը կարիքներուն պէտք եղած ուժը պիտի հայթայթուի քանի մը կրամ ջրածինով :

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ արտաքին նախարար Ֆոն Պրէնթանոյի Զուիցերիային Պոն վերադարձէն ետք, փոխ վարչապետ Պլիւխէր յայտնեց թէ հաւանական կը գտնէ որ վարչապետ Ատընաուըր Մոսկուայի առաջարկէ ոչ յարձակման դաշինք մը եւ հանդիսաւոր կերպով յայտարարէ թէ Գերմանիա կը հրաժարի ուժի դիմելէ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ երկու զինուորական օդանաւեր իրարու զարնուելով վար ինկան Գերմանիոյ մէջ : Ածխացած են 66 զինուորներ :

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

“ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ՇԵՓՈՐ”

*

ԽՄԲ. — Վաստակաւոր դերասանապետ Ա. Շախխաթունի, որ երկար ժամանակէ մը ի վեր կ'ապրի մեկուսացած՝ անողոք հիւանդութեան մը պատճառով, իր այս յուշերը տուն տուած է բարեկամի մը՝ ինք այլեւս գրիչ բռնելու անկարող :

Սարդարապատի կռիւների առաջին տարեդարձն էր : Հայաստան հռչակուած էր արդէն ազատ Հանրապետութիւն : Ունէր իր սեփական կառավարութիւնը : Ամէն մի գունդի համար նշանակւում է մի տօնի օր : Երեւանի գումարտակի տօնի օրն էր Օգոստոս 15, Աստուածածնայ օրը : Էդ գումարտակը գտնւում էր իմ հրամանատարութեան ներքեւ :

Երեւանի պահակախումբը բաղկացած էր հետեւեալներից.— 3 վաշտ, 12 գնդացիր, 122 ձիաւոր :

Սրանց բոլորն էլ մասնակցել էին Սարդարապատի կռիւներին եւ ամէնքն էլ արժանացել էին զօրավարներ՝ Սիլիկեանի եւ Փիրումեանի մասնաւոր գնահատանքներին : Մնացել էր երկու վաշտ Երեւանում, կարգապահութեան հսկելու եւ միեւնոյն ատեն գործածուելու յետադաս պատահարների մէջ :

Մեր գումարտակը ունէր, բացի դրանից, ենթասպաների վաշտ, որի դերն էր պատրաստել ենթասպաներ : Դա մի դպրոց էր (*) :

Էդ կազմակերպութիւնը իմ հպարտութիւնն էր, որովհետեւ խիստ էր եւ լուրջ ուսուցանելու ծրագիրը : Լաւագոյն սպաներ հրաւիրուած էին իբրեւ ուսուցիչ : Դրանց մէջ յիշում եմ մասնաւորապէս փոխ-գնդապետ՝ Բետրոֆ, աւարտած սպայակոյտի բարձրագոյն դպրոց : Նոյնպէս հազարապետ Խաչատրեան, սպայ Միրավո՛ովիչ, Թնդանօթաձիգ գնդերի համար, եւ նա իր հետ ունէր իմ քեռորդի՝ Ս. Ժ. մի քաջ զինուորական : Այդ զինուորական դպրոցում ուսուցւում էր բացի ռազմագիտական ճիւղից, հայկական պատմութիւն եւ գրականութիւն, յարմար դասուած եղանակով : Ես մեծ կարեւորութիւն էի ընծայում այս վերջին նիւթերին, որովհետեւ մտածում էի դրանցով բարձրացնել ազգային գիտակցութիւնը : Ուրախ եմ որ կարողացայ իրականացնել այդ նպատակը, համոզուած եմ, էս օր էլ, մի ազգ հպարտ կը լինի՝ երբ կը ճանաչէ իր երկրի պատմութիւնը, կը ծանօթանայ նրա գրականութեան :

Այդ պատմութիւնը ուսումնասիրելիս, տեսնւում էր որ՝ Տիգրան, մեծ եղել էր ոչ միայն մի մեծ աշխարհակալ, այլ եւ ինք էր որ կրցած էր լինել առաջինը ձիաւորների կազմութեան մէջ, ռազմագիտական նոր հնարքներ մտցնելիս, որոնք անծանօթ էին էն ժամանակին նոյնիսկ Հռովմէացիներին : Շատ մեծ տեղ տրուած է դրա կարեւորութեան՝ նոյնպէս ռուսական ձիաւորական բանակի պատմութեան մէջ, ինչպէս յիշում է զինուորական գրագէտ գնդապետ Հավանին : Տիգրան Մեծ ունէր իր բանակում 74.000 զրահապատ զինուոր եւ ձիեր :

Մենք ուզում էինք տալ մեր զինուորներին պատմական ուղղութիւն ռազմագիտութեան մէջ, եւ Հայոց Պատմութեան ուսուցումը օգտակար էր լինում այդ որոշ երկու նպատակների մէջ, այդ կերպ կատարուած աշխատանքով :

Գալով իմ վերաբերմունքի դէպի իմ զինուորներին, պէտք է ասեմ որ՝ պահանջում էի նրանցից խիստ կարգապահութիւն, որի մանրամասնութիւնները տուել եմ իմ «Յուշեր»իս մէջ :

Միեւնոյն ատեն ցոյց էի տալիս նրանց հանդէպ արդարադատ ոգի եւ խղճամիտ հասկացողութիւն : Գիտէի նոյնիսկ նրանց զաւակների անունները, քանի որ հետաքրքրւում էի նրանց ընտանեկան վիճակով : Երեկոները անցնելով նրանց մօտ, խօսում էի ծառայութիւնից ազատ նրկատուած զինուորների հետ : Հարցնում էի նրանց երախաների մասին : Նրանք արտասւում էին իմ այդ կարգի հետաքրքրութեան առաջ :

Մի զինուոր, Առաքել Պետրոսեան, ինձ յայտնեց թէ չէ տեսել իր ընտանիքին՝ տարիներից ի վեր : Անմիջապէս նրան շնորհեցի մի քանի օր արձակուրդ որ՝ երթայ տեսնի իր ընտանիքին : Բայց զինուորի պատասխանը եղաւ, «Ուզում եմ գրկել իմ երեխաներին յաղթողի դէմքով, հիմա նախընտրում եմ ճակատ գնալ» :

Բախտը չժպտեց այդ զինուորին տեսնել իր երեխաներին, որովհետեւ պատերազմի դաշտում ընկաւ նա հերոսաբար :

Ամէն ոք թող իմանայ էդ կարգի բազմաթիւ զոհաբերումներ :

Ցայտնի լինի մասնաւորապէս այն Հայերին, որոնք չեն օգնել Հայաստանի ազատութեան, ապրել են եւ ապրում են հանգիստ եւ բարեկեցիկ, արտասահմանում : Սրանք գոնէ չմոռանան Առաքել Պետրոսեանների յիշատակը եւ պատուեն նրանց անունները :

Շատ տարիներ վերջ, գոհունակութեամբ եմ յիշում նրան եւ իր նմաններին :

***

Ասացինք թէ Երեւանի գումարտակի տօնի օր նշանակուել էր Օգոստոս 15ին, Աստուածածնայ տօնին : Նոյն օրը, երեկոյեան, հասնում էր իմ հրամանատարութեան տակ գտնուող գումարտակը իր ամբողջ կարգուսարքով : Ձիաւորների վաշտն էլ մասնակցում էր նրան : Թիկնաթոռներ եւ աթոռներ դրուել էին հրապարակում, պատուոյ հրաւիրեալների համար : Մի անգամից լսուեց կարգախօսը : Հանդարտ, Պատուի առ, ի պատիւ սպարապետին : Ճիշդ էդ ժամանակ ժամանեց սպարապետ զօրավար Նազարբէկեան, իր ամբողջ սպայակոյտով : Անցաւ զինուորների շարքերի առաջ, բարեւեց ասելով. «Բարեւ, քաջեր» : Սպարապետին պատասխանեցին հայ զինուորները զինուորական նոր բարեւով եւ գոչեցին, «Բարեւ, հազար բարեւ Պ. սպարապետ» : Յետոյ հասան կառավարութեան անդամները եւ երեսփոխանական ժողովի նախագահը, որ նոյնպէս բարեւեց զինուորներին ասելով. — «Բարեւ, զինուորներ» : Եւ նրանք կրկնեցին «Բարեւ, հազար բարի, Պ. նախագահ» : Ճիշդ էդ ժամուն, իմ հրամանի համաձայն՝ բերին հայկական դրօշակը, բարձրացուած մի քաջ զինուորի կողմից, որի կրծքին՝ Ս. Գէորգեան չորս պատուանշաններ ցոյց էին տալիս նրա քաջագործութիւնները ռուս բանակում :

Երկու սպաներ, դրօշակի աջ ու ձախ կողմերին կեցած, մերկացրած սուրերով եկան կանգնեցին գնդի աջ կողմը : Հրաման տուի, «Զօրահանդէս, Դրօշակին պատուի առ» : Եւ այդ վայրկեանին սկսուեց փողահարում եւ թմբկահարում, ի պատիւ Դրօշակին :

Մինչ զինուորները, հրացանները ձեռքին, պատուի էին առնում Դրօշակը, գնդի նուագախումբը նուագեց «Մեր Հայրենիք» :

Մեր զինուորական կազմի ամէն մի գունդ ունէր երեք վաշտ, ամէն մի վաշտ՝ երկու կիսավաշտ : Ամէն մի կիսավաշտից յառաջացան երկու կիսավաշտապետ եւ գնացին վաշտի առաջ, ամէն մի վաշտից դուրս եկան երկու վաշտապետ եւ կիսավաշտապետների հետ կանգնեցին գնդի գնդապետի առաջ, որ էր գնդապետ Յակոբեան : Սա՝ իր ետեւ ունենալով էդ բոլորին, ինձ ներկայացաւ և զեկուցում տուեց : Այդ ատեն, ես իմ ետեւ ունենալով այդ բոլորին, ներկայացայ սպարապետին եւ տուի հետեւեալ զեկուցումը. —

« Ձերդ բարձր գերազանցութիւն,

Ամէն մի գումարտակ ունի ... սուր ու թուր եւ ... գնդացիր : Մեր գունդը ոգեկոչում է յիշատակը նրանց, որոնք ընկել են պատուոյ դաշտում, Հայրենիքի ազատութեան համար : Իմ բոլոր զինուորները ողջունելով ձեզ, ցանկանում են արեւշատութիւն, որ աւելի ծառայէք հայրենիքին » :

Բոլոր գումարտակները եւ գունդերը միասին կ'ողջունէին իրենց պետին՝ սպարապետ Նազարբէկեանին, Դիլմանի, Սարդարապատի, Պաշ Աբարանի յաղթականին : Եւ զինուորական նուագախումբը հնչեցնում էր «Երեկոյեան Շեփոր», թմբկահարների հետ միասին : Դրանից յետոյ ամէն մի ջոկատ ու վաշտ կոչ արեց իր անդամներին : Ամէն անգամ որ հոն գտնուող զինուորները լսում էին իրանց անունները, պատասխանում էին «Ներկայ» : Յիշուեց Ստեփան Օհանեանի անունը : Մի զինուոր որ նախապէս նրա կողքին էր մնում, պատասխանեց նրա տեղ.—«Ընկած պատերազմի դաշտում, հայրենիքի ազատութեան համար» : Շատ յուզիչ էր այդ պատասխանը : Բայց եւ այնպէս շարունակուեց անուանակոչումը : Տեսնւում էր, պակսում էին 280 զինուորներ : Դրանք բոլորն էլ ընկել էին հայրենիքի ազատութեան համար :

Էդ տխուր բայց յուզիչ տպաւորութեան տակ, փողեր հնչեցին եւ թմբուկներ թմբկահարեցին աղօթքին պահը եւ ամէնքը միասին ըսին Հայր Մերը : Յետոյ ծափեր եւ կեցցէներ, մինչ արձակւում էին թնդանօթի 21 հարուածներ, որոնց որոտումը աւելի բազմապատկում էր խանդավառութիւնն ու ազմուկի արձագանգը, էդ պահուն, սպաները հրամայեցին իրենց վաշտերին.—

«Հրացանները ուսին առ» իմ հրամանը եղաւ.—

« Պատուաւոր տողանցք.— Քայլ յառաջ, մարշ» : Եւ նուագախումբը հնչում էր, զինուորները յառաջանում էին կառավարութեան անդամների առաջ, եւ սպարապետի առաջ, գլուխները բարձրացրած եւ աչքերը դէպի աջ հայելով, ինչ որ զինուորական յարգանք էր նշանակում :

Դրանից յետոյ յայտնուեց իմ հեծելագունդը իմ հրամանատարութեան տակ, մերկացուցած սուրերը բարձրացուցած եւ քառասմբակ արշաւով :

Ժողովուրդն էլ մասնակցում իր խանդավառութեամբ, արձակելով բարձրագոռ իր կեցցէների աղաղակը :

Այդպէս կատարուեց այդ օր հանդիսաւոր տողանցքը եւ այդպէս հանդէսը վերջացաւ :

***

Իմ այս պատմութեան վրայ, պարտաւոր եմ դարձեալ աւելացնել իմ խոր ցաւը, մտածելով յիշատակին նրանց՝ որոնք եղել են իմ գործակիցները, իմ ընկերները եւ որոնք ընկել են հերոսաբար, պատուի դաշտում, հայրենիքի փրկութեան համար : Անծանօթ ծաղիկներ ծածկում են նրանց անծանօթ գերեզմանները : Խորապէս յուզւում եմ՝ երբ յիշում եմ, երբ ապրում եմ յուշերով :

Աւելի եւս յուզւում եմ՝ երբ մտածում եմ որ ամէն մի ժողովուրդ ունի Անծանօթ Զինուորի յիշատակին նուիրուած մի դամբան՝ նրա աճիւնների յատկացուած :

Ո՞ր տեղ է այդ դամբանը մեր դիւցազների համար :

ԳՆԴ. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

(*) Երբ ասում եմ դա մի դպրոց էր, պէտք չէ շփոթել այդ դպրոցը պետական զինուորական կազմակերպուած դպրոցների հետ, այլ կարելի է ըսել մի հաստատութիւն որտեղ ուսուցւում էին զինուորական հարցերի վերաբերեալ նախնական նիւթեր :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՃԱՓՈՆ Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻՆ

*

ԽՄԲ.— «Օռոռ»ի մէջ փիէռ Պուժէ վերաքաղ մը կ'ընէ Բ. աշխարհամարտի միջոցին Ճափոնի մասնակցութեան եւ պարտութեան մասին : Կ'ամփոփենք գըլխաւոր մասերը :

Ճիշդ տասը տարի առաջ Օգոստոս 10ին Ճափոն անձնատուր կ'ըլլար :

1941 Դեկտեմբեր 8ին Ճափոնի կայսրը պատերազմ կը յայտարարէր Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ :

Չորս տարի ետք 1945 Օգոստոս 15ին Ճափոնցիները լսեցին իրենց կայսեր ձայնը ձայնասփիւռէն, որ կ'ըսէր թէ հրամայեցինք մեր կայսերական կառավարութեան որ յայտնէ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Չինաստանի եւ Խ. Միութեան թէ կ'ընդունի Փոցտամի պայմանները :

Գերմանիոյ առանց պայմանի անձնատուութենէն ետք, 1945, Մայիս 8ը Եւրոպայի յաղթութեան օրն էր, իրական եւ վերջնական յաղթութեան օրը Ասիոյ թշնամութեանց դադարման օրն եղաւ :

Այդ պահուն Ճափոն կը կորսնցնէր Խաղաղականի մէջ շահած յաղթութիւնները : Ճափոնական արշիպեղագոսը ամէն օր ռմբակոծութեան կ'ենթարկուէր, որ կը քանդէր ճարտարարուեստը, հաղորդակցութեանց ճամբաները եւ քաղաքները : Նաւատորմը փտարուած էր ծովերու երեսէն ... : Պատերազմը կը վերջանար Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, այն պատերազմը որ շանթահարիչ յաղթութիւններով սկսած էր միքատոյի բանակներուն կողմէ :

1941ին Ճափոնի դրօշակը կը ծածանէր Հոնկ Քոնկի վրայ, 1942 Յունուարին Ճափոնցիները կը գրաւէին Պալանկան, Փի-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԶՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

★

— Դուք էիք հրամայած որ ընդունիմ՝ ինչ որ ըսէ, այնպէս չէ՞ :

— Բացարձակապէս, պատասխանեց Զոտոմիրսքի :

Նետուեցաւ բազկաթոռի մը վրայ, որ դրան կողմը կը նայէր : Փրավոի պատուհանին մօտ կեցաւ, իսկ ես՝ կրակին մօտ : Զարաշուք նախազգացում մը ծանր թաթը դրեր էր մեր հոգիին վրայ :

Կը տիրէր սգահար լռութիւն մը :

Ցանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ վերարկուի մէջ փաթթուած կին մը, որուն վրայէն ջուր կը կաթկթէր, ծառային մօտէն անցնելով, կեցաւ մեր առջեւ : Խոշոր կնգուղ մը կար գլխուն վրայ : Երբ ետ մղեց կնգուղը, ճանչցանք զինքը՝ Մարիանա Ռավենսքին էր ...

Ես եւ Փրավոին քար կտրեցանք մեր զարմանքէն : Զոտոմիրսքի տեղէն ցատքելով մօտեցաւ անոր :

— Տէր Աստուած, ի՞նչ է պատահած արդեօք, ի՞նչ գործ ունիս հոս :

— Ի՞նչ գործ ունիմ հո՞ս : Դո՞ւն ես այդ հարցումը ինծի ուղղողը, Կէորկի՞, երբ թերեւս այս իրիկունը քու կեանքիդ վերջինը կրնայ ըլլա՞լ : Ինչ գործ ունիմ հոս, հա՞ : Եկեր եմ մնաս բարով ըսելու քեզի : Դեռ երկու ժամ առաջ տեսակցեցանք եւ մէկ խօսք անգամ չըսիր վաղուան ճակատագրականութեան շուրջ : Ճի՞շդ էր այդպէս լուռ անցնիլ, հա՞, կը հարցնեմ քեզի, Կէորկի :

— Նկատի առ, որ առանձին չեմ հոս, Մարիանա : Մտածէ որ մաքուր անունդ կրնայ աղարտիլ, ըսաւ Զոտոմիրսքի հազիւ լսելի ձայնով :

— Իմ ի՞նչ հոգս թէ մարդիկ ի՞նչ կրնան խօսիլ իմ մասիս, չէ՞ որ դուն իմ կեանքս ես, ամէն ինչս :

Այսպիսի պահու մը քեզմէ զատ ի՞նչ կրնամ մտածել ես :

Եւ թեւերը նետելով Զոտոմիրսքիի վիզին շուրջ, գլուխը սեղմեց անոր լայն կուրծքին վրայ :

Ես եւ Փրավոին քանի մը քայլ առինք, հեռանալու համար սենեակէն :

— Կեցէք, պարոններ, ըսաւ վերցնելով գլուխը, քանի որ զիս տեսաք հոս, ձեզմէ այլեւս պահելիք ոչինչ ունիմ, թերեւս ալ ըսելիքներուս կապակցութեամբ կարենաք օգնել ինծի, ըսաւ Մարիանա եւ յանկարծ ինքզինքը Զոտոմիրսքիի ոտներուն նետելով աղաղակեց.

— Կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, Կէորկի, կը հրամայեմ Կէորկի, որ պարոն Շթամի հետ չկատարես այս մենամարտը : Այդ պիսի անպէտկռիւով մը երկու հոգի փըճացնելու հարկ չկայ : Ինծի կը պատկանի քու կեանքդ : Քուկդ չէ այլեւս : Կը լսե՞ս ըսածս, Կէորկի : Պիտի չկատարես այդ մենամարտը :

— Իսէր Աստուծոյ, ի սէր Աստուծոյ, Մարիանա, մի չարչարեր զիս այսպէս : Ինչպէ՞ս կրնամ մերժել՝ կռուիլ : Եթէ կորսնցնեմ պատիւս, փճացում է այդ ինծի համար պարզապէս : Եթէ կարենայի քու ըսածիդ պէս վատաբար նահանջել, ամօթի զգացումը կը սպաննէր զիս առաւել՝ քան Շթամի հրացէնը :

— Հրամանատար, ըսաւ Մարիանա, Փրավոինի, գունդին մէջ դուք պատուաւոր մարդու անուն ունիք : Ուրեմն դուք կրնաք պատուի հարցերու մասին արտայայտուիլ : Գթացէք ինծի, հրամանատար, եւ ըսէք իրեն՝ թէ կրնայ այսպիսի անիմաստ մենամարտ մը մերժել : Բացատրեցէք իրեն, խնդրեմ, թէ այս մէկը մենամարտ չէ, այլ պարզապէս ոճիր, ըսէք, ըսէք իրեն, հրամանատար, եթէ ինծի մտիկ չընէ, ձեզի՝ կ'ընէ :

Ցուզուած էր Փրավոին : Կը դողդղային շրթները եւ աչքերը խոնաւցած էին արցունքով : Ոտքի ելաւ, մօտեցաւ Մարիանայի, համբուրեց անոր ձեռքը յարգալից, եւ դողդոջ ձայնով մը ըսաւ.

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(4)

(Շար.)

չիպեան կղզիներուն մէջ, եւ ապրիլ 7ին կը ստիպէին ամերիկացի զօր. Մըք Արթիւր պարպելու Պաթաան թերակղզին, Մայիս 7ին իր կարգին կ'իյնար Քորէժիտորի ամրոցը որ Մանիլլի ծոցին բանալին է :

1942 Փետրուար 15ին Սինկափուր կը յանձնուի Ճափոնցիներուն, որոնք 70 հազար ռազմագերի կը բռնեն: Եւ վերջապէս 1942 Մարտ 9ին, Հոլանտացիները, որոնք կը պաշտպանէին Ճավան անձնատուր կ'ըլլան, բուռն ճակատամարտէ մը ետք, որ սկսած էր Փետրուար 28ին, այն օրը երբ Ճափոնցիները մտան կղզին :

Այդ պահուն Դաշնակիցները անգործ չէին: 1942էն 1943ի ամառը, կ'ամրացնեն իրենց պաշտպանողականը, պատրաստելու համար իրենց յաղթական հակայարձակումը :

Դաշնակիցներուն կողմէ երկու կարեւոր թուականներ կ'արձանագրուին.— Առաջին, ծովային ճակատամարտը Քորալլի ծովուն մէջ (1942 Մայիս 4–8), որ կ'արգիլէ Ճափոնցիներուն դէպի Աւստրալիա ամէն գործողութիւն: Երկրորդ, Ճափոնցիներուն պարտութիւնը Միտուէյի մէջ (1942 Յունիս 4–6) որու միջոցին ծովակալ Նիմից փճացուց չորս ճափոնական օդանաւակիրներ: Իսկ 1942 Ապրիլ 18ին, ամերիկեան օդանաւեր ռմբակոծեցին Թոքիոն :

1943էն ի վեր դաշնակիցները կը սկսին վերագրաւել ճափոնական գրաւուած հողերը: Երկու տարի չանցած վերագրաւուեցան, Փիլիպեան կղզիները եւ Պորնէոն, ինչպէս եւ Նոր Կուինէան, Լէյթը, Քոռէժիտոռ, Լիւզոն, Մինտանաօ — անուններ որոնք ցոյց կուտան յաղթական ընթացքը դէպի ճափոնական արշիպեղագոսը :

Եւ վերջապէս 1945 Յունիսին ճափոնական երկու կղզիները Իվոշիման եւ Օքինովան կը գրաւուին: Ճափոնի վրայ արշաւանքը մօտալուտ է :

1945 Օգոստոս 6ին, ժամը 8.11ին ամերիկացի ընդդպետ Թիպէթէն 9 հազար մեթր բարձրութենէ մը Հիրոշիմայի վրայ կը նետէր հիւլէական ռումբը: Ճափոն քանդուելու վտանգին տակն է, Օգոստոս 9ին ժամը 11ին Մ. Նահանգները Նակազաքիյի վրայ կը նետեն հիւլէական ռումբը: Երկու ռմբակոծումները միասին երեք հարիւր հազար հոգիի մահուան պատճառ կ'ըլլան :

Մինչ այդ Խ. Միութիւնը պատերազմ կը յայտարարէ Ճափոնի դէմ եւ կը յարձակի Մանչուրիոյ վրայ :

Երկրորդ հիւլէական ռումբին պայթիւնէն ետք, Ճափոնի կայսրը Գերագոյն Խորհուրդ կը հրաւիրէ: Արտաքին նախարարը Թոկօ ոտքի կ'ելլէ եւ կը բացատրէ պատճառները թէ ինչու պէտք է ընդունին Փոցտամի վերջնագիրը, որ ստորագրուած էր Թրումընի, Չըրչիլի եւ Չանկ Քայ Չէքի կողմէ Յուլիս 26ին — վերջնագիր որ կը պարտադրէր Ճափոնին անձնատուութիւն առանց պայմանի; իբրեւ միակ միջոց վերջ տալու պատերազմին: Փոցտամի վերջնագիրը կը նախատեսէ նաեւ, «բնաջնջում պատերազմի պատասխանատուներու եւ հաստատութեանց, գրաւում դաշնակիցներու կողմէ արշիպեղագոսին, պատիժ պատերազմի ոճրագործներուն եւ հատուցումներու հաստատում»: «Պէտք է անձնատուր ըլլալ, կ'ըսէ Թոկօ: Միակ պայման մը պէտք է դնենք թշնամիին — պաշտպանութիւնը կայսերական տոհմին ինչպէս եւ պահպանումը կայսեր իբրեւ հայրենիքին գլուխը»:

Ասոր վրայ պատերազմական նախարարը զօր. Անամին ուժգին կ'ընդդիմանայ, «Երբեք պիտի չյանձնուինք: Մենք պիտի պաշտպանենք մեր նախահայրերու հողը մինչեւ վերջը» եւ կը սկսի բուռն վիճաբանութիւն մը թեր ու դէմ: Եւ Ճափոնի պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով նախարարները կը վիճէին միքատոյին առջեւ: Վերջին խօսքը կ'իյնայ Հիռօ Հիթօ կայսեր, որ կը յայտարարէ թէ պէտք է անձնատուր ըլլալ, «ժամը հնչած է ընդունելու անընդունելին, հանդուրժելու անհանդուրժելին, Ճափոնցի ժողովուրդը աւելի չի կրնար տառապիլ»:

Լռակեաց զինուորներուն աչքերէն կը հոսին արցունքները: Բոլորը կուլան :

Տասը տարի առաջ Օգոստոս 10ին, Ճափոն անձնատուր եղաւ: Ամերիկեան պատասխանը Զուիցերիոյ նախարարին միջոցով տրուեցաւ Օգոստոս 13ին: Դաշնակիցները կ'արձանագրեն Ճափոնի հաւանութիւնը եւ կ'աւելցնեն թէ «անձնատուութեան վայրկեանէնկայսեր եւ ճափոնական կառավարութեան հեղինակութիւնը, վարելու համար պետութիւնը կ'ենթարկուի Դաշնակիցներու գերագոյն իշխանութեան, որ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ գործադրելու անձնատուութեան պայմանները» :

Պատասխանը յստակ չըլլալով ամերիկեան օդային մեծ յարձակում մը կը քանդէ Թոքիոյի եւ Եոքոհամայի ճարտարարուեստական շրջանները: 14ին ժամը 11ին կայսրը դարձեալ կը հրաւիրէ Գերագոյն Խորհուրդը: Այս անգամ սպայակոյտի պետը Սիւմէզուն եւ ծովակալ Թոյոտան կ'ըսեն թէ եթէ անձնատուութիւնը վախճանն է կայսերական տոհմին, պէտք է կռուիլ մինչեւ վերջը:

Կայսրը կուլայ եւ կ'ըսէ, ինչ որ ալ պատահի ինծի իմ իսկ հեղինակութեամբս վերջ կը դնեմ այս պատերազմին :

Օգոստոս 15ին կայսրը ձայնասփիւռէն կը յայտարարէ ժողովուրդին իր որոշումը :

Անակնկալ մը: Խումբ մը սպաներ կ'ըմբոստանան եւ չեն ձգեր որ ձայնասփռուի: Սակայն չեն յաջողիր: Ըմբոստութիւնը կը զսպուի: Եւ Ճափոն անձնատուր կ'ըլլայ վերջնականապէս :

---

173 ՏԱՐԵԿԱՆ Թրքուհի մը մեռեր է Մարտինի մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը: Ծնած է Ապտիւլ Համիտ Ա.ի օրով, տեսնելով տասը ըմէկ սուլթաններու եւ երեք նախագահներու իշխանութիւնը. քառասունեւչորս տարեկան էր 1826ին, երբ Ենիչէրիները ջարդուեցան: Խրիմի պատերազմը վերջացած ատեն 74 գարուններ բոլորած էր: Թուրքիա ութ պատերազմներ մղեց իր օրով: Այս Թրքուհին ունեցած է ութ զաւակներ եւ 48 թոռներ որոնց մին 90 տարեկան է այժմ: Տարիներէ ի վեր միայն մածուն եւ պտուղներ կ'ուտէր եւ թէյ կը խմէր :

ՀԱՐԱՒ. Եւրոպայի մէջ ցուրտերը կը շարունակուին: Կարգ մը շրջաններու մէջ ջերմաչափը իջած է 0էն վար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

4.— LE MONT DORE

★

Ֆրանսայի կարեւոր եւ ծանօթ ջերմուկներէն մէկն ալ Մոն Տօրն է, ուր շնչառական գործարաններու յատուկ հիւանդութիւններու դարմանումը այլ եւս դասական դարձած է :

Կոնակը տուած լերան, բարձր, սեւ եղեւիններ շրջանակաձեւ գօտի մը կազմած են ձորի մը եզերքին թառած — այս գիւղին, ուր ջրաբուժական հաստատութիւնը ընդարձակ կառոյթէ մեհեանի մը ձեւն ունի: Հոն երեք հազար բուժուորներ կրնան միանգամայն դարմանուիլ:

Առտուն կանուխ ջերմուկ գացողը, իրեն յատուկ տարազ մը կը հագնի «Փլանելէ», գլխանոցով մըն ալ պաշտպանուած: Այս հագուստը քմահաճ եւ աւելորդ հանդերձանք մը չէ, անհրաժեշտութիւն մըն է:

Մոն Տօրի ջրաբուժական հաստատութիւնները եւ իր «բարքը» շարունակ կը կատարելագործուին, կը գեղեցկանան :

Այս ապրիլին վերջացած էին արդէն բաղնիքներու եւ ջեռուցիչներու վերանորոգման կարեւոր աշխատանքները: 1954ի ընթացքին աւելի քան 13.000 բուժուորներ (քիւրիսթ) անցած են Մոն Տօրէն: Տնօրէնութեան նպատակն է միշտ կատարելագործել այս կարեւորհաստատութեան ներքին սպասարկութեան հետ կապ ունեցող բոլոր մանրամասնութիւնները, շահակից հաստատութեանց հետ համախորհուրդ :

Ջրաբուժական ոչ մէկ հաստատութիւն չի կրնար օգտուիլ պետական տուրքերու «մեղմ» պայմաններէն: Որպէս լրիւ տուրքի ենթակայ, ամբողջապէս կը վճարեն տասներկու ամսուան համար, «փաթանդ» եւ միւս տուրքերը, հակառակ անոր որ տրամաբանական պիտի ըլլար «եղանակով» աշխատող հաստատութեանց օրէնքին համաձայն հարկատու ըլլալ :

Աւանդական իր սովորութիւնը, միշտ վայելուչ եւ ներկայանալի ըլլալու, պարտաւոր է պահել: Տեղւոյն քաղաքապետութիւնը ամէն ջանք կը թափէ ուրեմն այդ ուղղութեամբ եւ մեծ հոգ կը տանի ոչ միայնՔազինոյին կից նոր դարաստանը զարդարելու այլ եւ հանդիսութեանց իր յայտագիրը պէսպիսուն ու այլազան դարձնելու պալէներով (Մարքի տը Քիւէվաս) երգիչներով, կօլֆի եւ զանազան խաղերու մրցումներով:

Աջակցութեամբ դրացի միւս ջերմուկներու տնօրէնութեանց, կը ծրագրուի կազմել յառաջիկայ տարուան համար Օվերնիան մեծ տօնախմբութիւն մը :

Լրանալու վրայ է Րօյայի մէջ գեղեցիկ շարժուն փավիյեօն «Օվէրնիէն»ի մը կառուցումը, զոր ի հարկին կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել որեւէ ֆրանսական կամ եւրոպական տօնավաճառի: Օվէրնիական ամէն կարգի արտադրութիւն հոն պիտի ներկայացուի եւ նոյնիսկ բոլոր հանքային ջուրերը կարելի պիտի ըլլայ համտեսել այնտեղ :

Վիշի, Պուրպուլ, ՄոնՏօր, Շաթէլ Կիյոն եւ Ռուայա: Փունջ մը հրաբխային ժայթքումներ, Փիւի տըՏօմի լեռնաշղթայի ոտքերէն, իրենց բուժիչ ջուրերով կեդր. Ֆրանսայի կ'ապահովեն մօտ հարիւր հազար բուժուորներու այցելութիւնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ

Սիրելի «Յառաջ»,

Գիտեմ, ուշ հասայ խնջոյքիդ, շիտակը կ'ուզե՞ս, ուշ ճամբայ ելայ, ես գեղացի, բանուոր մարդ, խենդ չէի որ, քու այս երեսնամեայ փառատօնին գայի նստէի այդ «պէթ, պէթ» մարդոց քով եւ անոնց հետ դգալ փարէի: Մտածեցի, այդ շնորհքով մարդիկը թող լմնցնեն խնջոյքը, թող ամէն մէկը գինովցած մէկ մէկ անկիւն սմքին, այն ատեն ես կ'երթամ աւելցուքը ուտելու: Այնքան ճոխ է «Յառաջ»ի սեղանը որ աւելցուքներովը հազարներով ինծի պէս գիւղացիներ կը կշտացնէ: Ու ահա եկայ սիրելի «Յառաջ», փառաւորապէս կը բազմիմ քու անհատնում սեղանիդ առջեւ: Ազատ եմ, ոչ հիւր է մնացեր ոչ ալ տանտէր: Ճաշակեցուք խաղաղութեամբով կը սկսիմ— Պատառաքաղով չեղաւ, դգալով կ'ուտեմ, նոյնիսկ ձեռքերս օգնութեան կրնան հասնիլ:

Այսպէս ուրեմն... 30տարի եղա՞ւ արդէն: Հաւատալս չիգար, ուրեմն երեսուն տարի առա՞ջ էր այն օրը, երբ ես մոռնալով բանուոր մարդու յոգնութիւնս, դրանս առջեւ ոտքի, իր սիրահարին սպասող խենդ տղու նման, ցրուիչին կը սպասէի «Յառաջ»ի առաջին թիւը ստանալու: Ու յետոյ երեսուն տարի շարունակ ես, եւ ինծի պէս հազարաւորներ, սպասեր են «Յառաջ»ին, այս հիւրընկալ բայց լպրծուն մայթերուն վրայ: Իրենց հոգեկան ու ազգային սնունդը ստացան անկէ: Քեզի բան մըն ալ ըսե՞մ, «Յառաջ», պատերազմի այն քանի մը տարիներուն՝ երբ դուն ակամայ դադրեցար, մենք որբացող ուղտերու նման քու նախկին թիւերովդ ապրեցանք: Ահա թէ ինչու համար ես ալ այդ հազարաւորներէն մէկը եղած եմ այսօր փառատօնիդ քու հրաւիրեալներուդ վերջաւորութեան պոչ կապելու:

Քանի որ մինակ ենք սիրելի «Յառաջ», բան մըն ալ ըսեմ, խոստովանանքի մը պէս: Օր մը ես ալ խենդ բաղձանք մը ունեցայ քու էջերուդ մէջ երեւալու ու գրեցի ալ: Սպասեցի, եւ երբ առաջին անգամ տեսայ իմ անունս քու փառաւոր էջերուդ մէջ, չեմ յիշեր թէ կեանքիս մէջ ուրիշ որեւէ ատեն այդքան հոգեկան բաւարարութիւն ունեցած եմ: «Բան մըն» եմ եղեր վերջապէս մտածեցի, թող ըլլայ նոյնիսկ իմ տեղս իր դրան ետեւը :

Շարունակեցի այսպէս երբեմն, զարնել դուռդ, չմերժեցիր բանալ զայն, օրհնեալ ըլլաս :

Ըսեմ նաեւ որ միշտ սիրած եմ մասնաւորապէս քու չորրորդ էջդ: Ինչեր չկան այնտեղ, կատարեալ մեր գաղութին հայելին է ան, որ կեանքն է իր բոլոր երեւոյթներով, ծնունդներով, մահերով, նշանտուքներով, հարսնիքներով, ժողով, Թատրոն, համերգ, զորն ասեմ եւ զորն խոստովանիմ :

Միւս էջերուդ մասին ալ չեմ խօսիր, արդէն շատերը խօսեցան :

Բոցավառ «Յառաջ», երեսուն տարուան վաստակ ունիս, երեսուն զարու բեռ ունիս, մաղթա՞նքս, կեանքդ երեսուն անգամ երեսուն ըլլայ, բեռդ թեթեւ գայ, վաստակդ բազմանայ, ոտքի տակի հողդ «օտար ու լպրծուն» է, դառնայ հաստատուն ու սեփական :

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

(Անցի պատմութենէն համառօտագրուած)

Յառաջացաւ քանի մը քայլ, Սըր Էօսթէյս մէկ ոստումով գնաց պահուըտեցաւ սեղանին ետեւ:

— Երիտասարդները միշտ բարկացոտ կ'ըլլան, յարեց յանդիմանական եղանակով մը: Անկարող՝ գործածելու իրենց ուղեղները, կը վստահին իրենց ջիղերուն: Խօսինք դատողութեամբ: Առ այժմ կացութիւնը ձեր ձեռքն է, սակայն այդպէս չի կրնար մնալ միշտ: Տունը իմ մարդոցմով լեցուն է, իսկ դուք աննշան թիւը կը կազմէք: Ձեր առժամեայ գերազանցութիւնը ձեռք չձգեցիք արկածի մը շնորհիւ...:

— Այդպէ՞ս է:

Հէրիին խօսքին շեշտը Սըր Էօսթէյսին ուշադրութիւնը գրաւեց: Նայեցաւ անոր:

— Այդպէ՞ս է, դարձեալ կրկնեց Հէրին: Նստեցէք Սըր Էօսթէյս եւ մտիկ ըրէք:

Եւ ատրճանակը միշտ ուղղելով անոր, շարունակեց.

— Խաղաքարթերն այս անգամ ձեր դէմ են: Արդ, մտիկ ըրէք ասոր:

Դրան խուլ բախում մը լսեցաւ: Աղաղակներ, հայհոյանքներ, հրացանաձգութեան ձայներ: Սըր Էօսթէյս գունատ.

— Ի՞նչ է այդ, թոթովեց:

— Րէյս եւ իր մարդիկը: Չէիք գիտեր հարկաւ, Սըր Էօսթէյս, որ մենք մեր հաղորդակցութիւններուն համար պայմանադրական բան մը ունինք: Հեռագիրները պէտք է ստորագրուած ըլլային «Ինտի». իսկ նամակները պիտի կրէին «եւ» բառը՝ մէջը խաչանիշով :

Աննը գիտէր ձեր հեռագրին կեղծ ըլլալը: Ան այստեղ եկաւ իր ազատ կամքով եւ ձեր թակարդը ինկաւ կանխամտածումով, յուսալով ձեզ բռնել ձեր իսկ ծուղակին մէջ: Քիմպըրլիյէն մեկնելէն առաջ հեռագրեց ինծի եւ Րէյսին: Անկից ի վեր Տիկին Պլէր յարաբերութեան մէջ էր մեզի հետ: Ստացայ նամակը զոր դուք թելադրած էիք եւ որուն կ'ակնկալէի: Գնդապետ Րէյսն ու ես համոզուած էինք խանութին մէջ գաղտնի անցքի մը գոյութեան եւ գտանք ելքի անցքը:

Լսուեցան հեծեծանքներ, սրտաճմլիկ աղաղակներ, ողբուկոծ ու ահարկու պայթիւն մը, որ ցնցեց սենեակը:

— Քաղաքին այս մասը կը ռմբակոծեն: Անն, պէտք է դուրս հանեմ քեզ ասկից:

Լոյս մը բռցավառեցաւ: Դիմացի տունն էր որ կ'այրէր: Սըր Էօսթէյս ոտքի ելած էր եւ վեր վար կը ճեմէր սենեակին մէջ: Հէրի ատրճանակը միշտ իրեն ուղղած.

— Կը տեսնէք ուրեմն, Սըր Էօսթէյս, որ խաղը վերջացաւ: Դուք էք որ ձեր իսկ ձեռքով մատնեցիք ձեր իսկ թաքստոցը: Րէյսի մարդիկը կը հսկեն գաղտնի անցքի ելքին վրայ: Հակառակ ձեռք առած ձեր բոլոր զգուշական միջոցներուն՝ յաջողեցան ձեզ հետեւիլ:

Սըր Էօսթէյս յանկարծ դառնալով.

— Շատ խելացի էք եւ գովեստի արժանի: Սակայն բան մը եւս պիտի ըսեմ: Եթէ ես կորսնցուցի խաղը, դուք ալ կորսընցուցիք զայն: Բնաւ պիտի չկրնաք ապացուցանել թէ ես սպաննեցի Նատինան: Այդ օրը ես Մարլօ կը գտնուէի. ասիկա միակ փաստն է որ ունիք ինծի դէմ: Նոյնիսկ ոչ ոք կրնայ փաստել թէ կը ճանչնամ այդ կինը: Սակայն դուք ճանչցաք զինքը եւ դրդապատճառ մը ունէիք զայն սպաննելու: Ունիք նաեւ թղթածրար մը որ կը վկայէ ձեր դէմ: Յիշեցէք թէ աւազակ մըն էք դուք: Բան մը կայ որ չէք գիտեր թերեւս; Ադամանդները իմ մօտս են. եւ ահա կ'երթա՜ն: Եւ զարմանալիօրէն արագ շարժումով մը խոյացաւ, վեր վերցուց բազուկը ու պատուհանէն դուրս նետեց:

— Քիմպըրլիի գործին մէջ ձեր անմեղութիւնը հաստատող միակ յոյսը ահա այսպէս կը չքանայ: Ու հիմա խօսինք:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ԱՐՏԱՔԻՆ 4 ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ ՀՈԿՏ. 27ԻՆ

Փարիզի, Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի մէջ միաժամանակ հրատարակուած զեկոյցի մը համաձայն, որոշուած է որ Չորս Մեծերու արտաքին նախարարները, վարչապետներու ժողովին մէջ ծրագրուած հանդիպումը ունենան Հոկտեմբեր 27ին, Ժընեւ: Միւս կողմէ, չորս պետութիւնները համաձայն են որ սահեղծուի միասնական քարտուղարութիւն մը:

Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն օրակարգի մասին ալ համաձայնութիւն գոյացած է: Երեք կէտ:

— Գերմանիոյ միացում եւ ապահովութեան դրութիւն:

— Զինաթափութիւն

— Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւններ եւ փոխանակութիւններ:

Կը յիշեցնենք թէ Օգոստոս 29ին, Նիւ Եորքի մէջ, զինաթափութեան յանձնաժողովը նախապատրաստական աշխատանքներու պիտի ձեռնարկէ, ուժերու կրճատման մասին, դիւրացնելու համար արտաքին նախարարներու գործը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ խառնակութիւնները կը շարունակուին: Զանազան քաղաքներու մէջ ցուցարարներ կը յարձակին զինադադարի յանձնաժողովին կեդրոնին վրայ: Ծանր է կացութիւնը Ուլմի կղզին մէջ ուր 3000 ցուցարարներ բախում ունեցան ամերիկեան ուժերու հետ: Նախագահ Ռի, համդարտութեան կոչ մը ուղղելով յորդորեց ժողովուրդը որ «ոչ մէկ բռնի ուժի դիմէ, մինչեւ իր տեսակցութեան արդիւնքը՝ ամերիկեան ներկայացուցիչին հետ»: Միւս կողմէ Հիւս. Քորէա եւ Փեքին կը բողոքեն զինադադարի յանձնախումբին արտաքսման մասին տրուած վերջնագրին առթիւ, եւ կը պահանջեն որ միջազգային ժողով մը գումարուի Քորէայի խնդրին լուծման համար: Լոնտոն աւելորդ կը գտնէ առայժմ նման ժողով մը, սակայն կը բողոքէ իր կարգին արտաքսման վերջնագրին դէմ:

Իսկ Հարաւ. Քորէայի կառավարութիւնը կը հրաւիրէ Ուաշինկթընը որ ետ քաշէ իր ուժերը, որովհետեւ ինք ի վիճակի է «պաշտպանելու զինադադարի յանձնաժողովին անդամները»:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ առջի օր սկսած էին բուռն կռիւներ սահմանական գօտիին եւ ըմբոստներու միջեւ: Կը հաղորդեն թէ ըմբոստ խումբը փճացուած է ամբողջութեամբ: Գերիներ եւ երեսուն մեռեալ: Ապահովութեան ուժերը տուած են 21 զոհ:

ՀԱՐԱՒ. ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ վարչապետը Տիէմ յայտարարեց թէ երբ ինք չէ ստորագրած Ժընեւի համաձայնութիւնը 1954ին, պարտաւոր չէ ենթարկուիլ անոր տրամադրութեանց: Սակայն ամերիկեան շրջանակները յոյս կը յայտնեն թէ ի վերջոյ պիտի ընդունի ընտրութեանց կազմակերպումը, որպէսզի երկու Հնդկաչիններու միացումը գործադրուի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նոր կառավարութիւնը կազմուեցաւ Շոտրի Մոհամէտ Ալիի վարչապետութեամբ:

ՎՐԻՊԱԿ. — Ուրբաթ օրուան Խորէն Գաբրիկեանի յօդուածին (Գ. Կիւլպէնկեան Բ. եւ վերջին մաս) առաջին սիւնակին Ա. տողը պիտի ըլլայ Փարիզի ռուս դեսպան Իզվոլսքի 25 Փետրուար 1915ին, որ եւն.: (Տողը նետուած է սխալմամբ):

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՇԱՒԻԼԻ ՄԱՏՐԱՆ ՄԷՋ

Այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ կը պատարագէ Տէր Յարութիւն քահանայ: Տեղի կ'ունենայ նաեւ խաղողի օրհնութիւն, իսկ երկուշաբթի Մեռելոցի տօնին առթիւ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Անուշաւան Աբեղայ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ, ընդհանուր ննջեցելոց յիշատակին:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8 (կիրակի), երկուշաբթի ժամը 9:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

Imp. Araxes - 46. Rue Richer. Paris (9e)

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը: Անուշաւան Աբեղայ Զղջանեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ: Բշ. օր 15 Օգոստ. Ս. Պատարագ Մեռելոց: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

ԴԻՒԱՆ

ՏՕՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի այս կիրակի Ս. Աստուածածնայ եւ Լիոնի եկեղեցւոյ տօնին առթիւ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի Պատր. տեղապահ եւ Ս. Էջմիածնայ Աթոռի կաթ. տեղակալ՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ,

իր շուրջ ունենալով կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ և ՇԱՀԷ ՎԱՐԴ. ԱՃԷՄԵԱՆ:

Լիոնի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ աւանդական այս հանդիսութեանց եւ խաղողի օրհնութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՄԱՏԱՂ

ՆԻՍԻ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, 14 Օգոստոսին, Վերափոխման տօնին առթիւ, որ տօնն է նաեւ եկեղեցւոյ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերար-հիմնադիր (կառուցուած 1929ին) հանգուցեալ Տ. Զամքերթէնի յիշատակին:

Նոյն օրը նորոգ հանգուցեալ եկեղեցւոյ բարերարներ Գալուստ Կիւլպէնկեանի եւ իր տիկնոջ Նուարդի հոգւոյն եւս հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, ինչպէս նաեւ համայն հանգուցեալ բարերարներու յիշատակին:

Աւանդական մատաղի եւ խաղողի օրհնութեան պատարագիչն է Աստմ քհնյ.:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումն. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Սէնթ Անտրէի գովասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի՝ Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՄԻՍՏԻԿ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Արտասանութիւն, նուագ (Ս. Չէօրէքճեան): Երգ եւ պար ազգ. տարազով:

Ռատիօ Էօրտէկեան ճոխ երգապնակներով եւ ֆանթէզի մը Պ. Կարպիս Յարութիւնեանէ:

Կէսօրէ առաջ պուլի մրցում (կը խնդրուի պուլերը միասին բերել):

Կարելի է ճաշը միասին բերել, իսկ ըմպելին տեղւոյն վրայ:

ԾԱՆ. — Փլաս տ'էքսէն առնել թիւ 25 հանրակառքը եւ իջնել վերջին կայարանը:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Ի. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1.050.500
Պ. Կ. Նալպանտեան	600
Պ. Բ. Նուրոյեան	500
Պ. Յովհ. Աբիկեան	500
Պ. Յ. Շահինեան	500
Պ. Յ. Տավուտեան	500
Պ. Գ. Գաբրիէլեան	500
Պ. Ո. Չիլինկիրեան	200
Պ. Գ. Խրտըրլարեան	200
Պ. Ճ. Թիմուրեան	200
Պ. Յ. Գասապեան	200
Պ. Վ. Մարտիրոսեան	200
Պ. Պ. Պետրոսեան	200
Պ. Ն. Պետրոսեան	200
Պ. Ա. Յովհաննէսեան	300
Պ. Յ. Մալիքեան	200
Պ. Կ. Մուրոյեան	300
Պ. Ս. Փափազեան	500
Պ. Յ. Մարգարեան	200
Ընդհ. գումար՝	1.056.500

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի: Օգոստոս 21ին, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Քօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքապետ Պ. Փէյի:

Եւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Գ. Փիլիկեանի:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հանդիսավայրը երթալու համար, մասնաւոր օթօքար կը մեկնի Փլաս Մասէնայէն եւ Մայլէնի Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին:

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կայարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14.30 եւ 15ին մեկնող օթօքարներով:

Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախաբր. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ: 14 Օգոստոս, կիրակի ամբողջ օրը, Քափէ Ռէսթորան Ռուժ տը Քամքան, Փոն Թ'Էվէքի գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ երիտասարդ երիտասարդուհիներու: Արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, ղեկավարութեամբ Պ. Աբրահամ Քալաչեանի:

Ճոխ պիւֆէ, (խարբերդի չիչ քապապ):

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս 13ին: Կառ տը Լիոն գտնուիլ ժամը 22էն առաջ:

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ 13 Օգոստոսին, ծնողները պէտք է Կառ տը Լիոն գտնուին առաւօտեան ճիշդ 6.30ին:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ:

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք: Արձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ, 121 Ավրնիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)

Tél. : OBS. 18-28.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կրընոպլի Հայ. Ազգ. Եկեղեց. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս երկուշաբթի Վերափոխման Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ուիւ Ժէյ, Սէն Լուի, ի յիշատակ նորոգ հանգուցեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՆՊԱՇԵԱՆԻ:

Արարողութեան եւ աւանդական խաղողօրհնէքի պատարագիչն է ԱՐՏԱԿ ՎԱՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ. — Եկեղ. Տիկն. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ Փօնէն Տէր եւ Տիկ. Կիւմիւշեանէ երկու հազար ֆր., փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Անդրանիկ Մանուկեանի մահուան առթիւ:

Աղքատախնամ Տիկ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Աղամեանէ հազար ֆր. իր ամուսնութեան առթիւ Օր. Քիլարճեանի հետ: Տիկ. Գոհարիկ Յովնէսեանէ հազար ֆրանք:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 փր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 փր. կամ $ 10 հատը 12 փր

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 14 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7750 31e ANNEE

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3161

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԽԵԼՔ ՄԻՋՆՈՐԴՆԵՐ

Բոլոր գաղութներուն մէջ ալ ունինք զաւանափոխ եւ ծանծաղամիտ նորընծաներ որոնք հայրենասիրութիւն կը սեպեն օր առաջ թաղել արեւմտահայ աշխարհաբարը :

Իբրեւ անձնուէ՛ր կամաւորներ, շատերը կենդանի օրինակներ ալ կու տան, «պետական» ուղղագրութիւնը եւ լեզուն գործածելով իրենց թերթերուն մէջ :

Թերեւս տեսած էք Պուքրէշի «Նոր Կյանք»ը, Սոֆիայի «Երեվան»ը եւ ուրիշ դեղնած տերեւներ՝ Միջին Արեւելքի մէջ, Լիբանանէն մինչեւ Թեհրան :

Պուքրէշի «պրոգրեսիւ»ը անցեալ տարի հարցարան մը բացաւ, որպէսզի միջոցներ ցոյց տան, բոլշեւիկեան հայերէնը արտասահմանի մէջ ալ տարածելու համար :

Այս առթիւ օգնութեան կանչած էր նաեւ ռումանացի դասախօս մը :

Այն ատեն առիթ ունեցանք լայնօրէն բացատրելու այս անմիտ մարզանքին վնասները :

Երկար ատեն լռութիւն պահելէ ետք, այս անգամ ուրիշ փաստարան մը գտեր են, Երեւանէն : Բանասիրութեան թեկնածու մը, որ գոց եղած խօսքեր կրկնելէ ետք, վկայութեան կը կանչէ Հրաչեա՛յ Աճառեանը :

Աչքի առջեւ ունինք հանգուցեալ ակադեմականին հոյակապ գործը, «Հայոց Լեզուի պատմութիւն» (Բ. հատոր), ուր կ՚անդրադառնայ այս հարցին.

— «... Իսկ երբ, ինչպէս ծրագրուած է, Սփիւռքի Հայերը հայրենադարձ լինեն, կարճ ժամանակին նրանք էլ, կամ նրանց որդիները կը փոխեն իրենց լեզուն եւ արեւելահայ գրականը միակ տիրողը կը դառնայ». էջ 553) :

Բայց Աճառեան ուրիշ բաներ ալ — եւ դառն ճշմարտութիւններ — կ՚ըսէ, այդ գրքին 608 էջերուն մէջ :

Ճիշդ ասոր համար ալ, գրքին սկիզբը դրած են մեղայագիր մը, իր ստորագրութեամբ :

Գիրքը, որ պատրաստ էր 1939ին, տպագրութեան յանձնուած է 1949ին :

Մէկ տարի վերջը, լոյս կը տեսնէր Սթալինի լեզուաբանական «հանճարե՛ղ» տեսութիւնը :

Այդ միջոցին Աճառեանի դէմ ալ թունաւոր սլաքներ արձակուեցան, որոնք նոյնութեամբ կրկնուած են գրքին յառաջաբանը գրող դասախօսին, էտ. Աղայեանի կողմէ :

Վաստակաւոր ակադեմականը ստիպուեր է հետեւեալ մեղայականը ստորագրել.

— «Ստալինը լուծեց լեզուաբանութեան կարեւորագոյն հարցերը : Բնական է որ սոյն հատորը կարիք ունէր վերանայման, ըներ Ստալինի հանճարեղ դրոյթների համաձայն : Հեղինակը խորապէս գիտակցած է այդ. սակայն զառամեալ հասակը, մշտական հիւանդագին վիճակը եւ մանաւանդ տեսողութեան գրեթէ կատարեալ կորուստը զրկել են հեղինակին այդ բանը կատարելու հնարաւորութիւնից» :

Կ՚ըմբռնէք ամբողջ ողբերգութիւնը :

Հիւանդագին մարմաջ մը կը մատնեն մեր թեթեւամիտ միջնորդները, կանխահաս մահուան դատապարտելով արեւմտահայ աշխարհաբարը՝ իր անփոխարինելի մշակոյթով :

Երկու գանձեր ունինք արեւելքի թէ արեւմուտքի մէջ : Զգեցէք որ պատօրէն գուրգուրան, իբրեւ համահայկական մշակոյթի աղբիւրներ :

Աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդ թանկագին վաստակի մը կապուած է Հայկական Արտասահմանի մէջ :

Ինչո՞ւ կ՚ուզէք որ ուրանայ զայն, կապկելով մակաբոյծ խառնիճաղանճ մը, — արդիւնք բռնութեան, տգիտութեան եւ կուսակցական մոլեռանդութեան : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՄԻՇՏ ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԷ

*

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Կ՚ԱՐՁԱԿԷ 640.000 ԶԻՆՈՒՈՐ, Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ ԻՐԵՆՑ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ

«Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը որոշած է կրճատել իր զինուորական ուժերը եւ մինչեւ Դեկտեմբեր 15 արձակել 640.000 «բանակայիններ եւ նաւաստիներ», որպէսզի քայլ մը աւելի առնուած ըլլայ դէպի միջազգային կացութեան բարւոքումը» : «Փրաւտա», մեկնաբանելով Խ. Միութեան որոշումը, բնական կը գտնէ զայն իբրեւ տրամաբանական արդիւնքը Ժընեւի ժողովին, եւ ստեղծուած նոր ոգիին : Արձակուած զինուորները անմիջապէս ճարտարարուեստական եւ հողագործական ձեռնարկներու մէջ պիտի սկսին աշխատիլ, իրենց սովորական բնակավայրին շրջաններուն մէջ :

Անշուշտ լուրը մեծ կարեւորութիւն ունի որքան ալ յայտնուին շարք մը վերապահութիւններ : Կրնայ ըսուիլ թէ Խ. Միութիւնը աշխատող ձեռքերու պէտք ունի, երբ «հիւլէական դարու սեմին» խակական ուժը ճարտարարուեստն է եւ երբ կը թուի ծայր տուած ըլլալ աշխատանքի բարի մրցակցութիւն մը : Աւելի սկեպտիկներ կրնան ըսել թէ այս որոշումը կ՚ապացուցանէ Խ. Միութեան անտեսական ներքին տագնապը : Դեռ ուրիշներ՝ թէ 640.000 թիւը ոչինչ կը նշանակէ երբ ծանօթ է խորհրդային իսկական ուժը : Կը կարծուի որ ամերիկեան 3.5 միլիոն զինուորներուն դիմաց, ունի 4.3 միլիոն զինուոր, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել 400.000 ոստիկանական եւ ապահովութեան ուժեր : Ուրեմն, մօտ 14 առ հարիւր կրճատում մը մեծ կարեւորութիւն չունի :

Սակայն եթէ նկատի ունենանք վերջին տասը տարիներու անցուդարձերը անկասկած յատկանշական է երեւոյթը : Մոսկուայի նոր վարիչները, սթալինեան բիրտ քաղաքականութեան կոնակ դարձուցած, կարծէք փաստ փաստի վրայ կ՚ուզեն տեղացնել, իրենց «բարի մտադրութիւններ»ը հրապարակելու նպատակով, նոյնիսկ վստահութիւն ներշնչելու ճիգերով : Թէ անկեղծ են թէ ոչ, այդ ապագան ցոյց կու տայ, ինչպէս կ՚ըսեն իրազեկները : Մեծ է սակայն լաւատեսներու թիւը, որոնք մեկնելով այն իրողութենէն թէ «հիւլէական ռումբը երբ ոչ յաղթող ոչ ալ պարտուող պիտի ձգէ, պատերազմը ըստ տիպուած է նահանջելու», անկեղծ փափաք մը կը տեսնեն երկուստեք՝ իրական համաձայնութեան մը գալու : Յատկանշական կը նկատուի այն պարագան թէ «Ժընեւի ոգիին» հաստատումէն ետք եւ նախքան որեւէ համաձայնութիւն զինաթափութեան մասին, Մոսկուա կը նախաձեռնէ ուժերու կրճատում մը, որ որքան ալ չնչին ըլլայ կը խախտէ ուժերու ներկայ հաւասարակշռութիւնը : «Բարի որոշում մը» որ յուսադրիչ է, թէեւ օդային ուժերու կրճատման մասին, ցարդ ոչ մէկ որոշում. միայն կարմիր բանակայիններ եւ նաւաստիներ են որ կ՚արձակուին :

Մ. Նահանգները, կ՚ուզեն ապացոյց մըն ալ իրենք տալ, «բարի մտադրութեանց» ուղղութեամբ : Արդարեւ, օդային ուժերու սպայակոյտին պետը, առջի օր ճառ մը խօսեցաւ, ուր շեշտելէ ետք թէ ներկայ բարւոք կացութիւնը պատճառ մը չէ որ Մ. Նահանգները տկարացնեն իրենց օդային ուժը եւ գործեն անխոհեմութիւններ, աւելցուց. — «մեծ կարեւորութիւն ունի նախագահ Այզընհաուըրի օդային հետազօտութեան մասին ըրած առաջարկը : Ազդու միջոց մըն է փոխադարձ վստահութիւն ներշնչելու, յանկարծական պատերազմի մը առաջքն առնելու, եւ միջազգային յարաբերութիւնները բարւոքելու» : Կը յիշէք անշուշտ մառեշալ Բուլկանինի Գերադ. Խորհուրդին առջեւ արտասանած առաջին ճառին վերապահութիւնները, Այզընհաուըրի առաջարկին մասին : Իրատես չէր գտներ, եւ կ՚աւելցնէր թէ երբ երկու երկիրները այնքան մեծ տարածութիւն ունին օդային հետազօտութիւնը ազդու չի կրնար ըլլալ որովհետեւ «կրնանք պահել ինչ որ կ՚ուզենք» : Ամերիկացի զօրավարը կարծէք պատասխանելով այս կէտին աւելի յառաջ կ՚երթայ քան նախագահ Այզընհաուըր երբ կ՚առաջարկէ ամերիկեան օդանաւային խարիսխները «ուրախութեամբ խորհրդային հետազօտիչ օդանաւերու տրամադրութեան տակ դնել, որպէսզի կարենան վաւերականութիւն առնել, կամ նորոգուին խանդարման մը պարագային» : Եւ դեռ աւելին՝ կրնան Ամերիկա մնալ որպէսզի «ժամանակ չկորսնցնեն, եւ իրենց հետազօտութիւնը կատարեն որեւէ մէկ պահու, որեւէ մէկ կէտի վրայ» :

Հիւլէական համագործակցութիւն, քաղաքական հոլովոյթին մէջ խոր փոփոխութիւններ, հիմնական խրամատ մը՝ յետպատերազմեան տասը տարիներուն եւ վերջին տասը շաբաթներուն միջեւ : Ինչպէս վարչապետ Ֆոռ կը յայտարարէր Ժընեւէն ետք, «պէտք է հաւատալ փոփոխութեան, որովհետեւ Ժընեւի ոգին յաղթանակն է սկեպտիկութեան եւ վախի հոգեկանին վրայ» :

ՄԱՐՈՔԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅԱՑԱՒ

*

Նախարարաց Խորհուրդը, երկու օրուան վիճաբանութիւններէ ետք առջի գիշեր համաձայնեցաւ Մարոքի մէջ ձեռք առնուելիք միջոցներուն մասին : Նիստէն անմիջապէս ետք, վարչապետ Ֆոռ մեկնեցաւ Վիշիլ, հանրապետութեան նախագահին հաղորդելու համար կառավարութեան որոշումները եւ խորհրդակցելու : Պաշտօնական զեկոյց մը չէ հրատարակուած ցարդ տրուած որոշումներուն մասին, «իբրեւ յարգանք երկրի գերագոյն վարիչին, որ պէտք է գիտնայ առաջին անգամ առթիւ» :

Սակայն իրազեկները կը յայտնեն, թէ Մարզպան Կրանտվալի վերադարձը Ռապաթ ապացոյց մըն է թէ կառավարութիւնը վստահութիւն ունի իր վրայ : Թէեւ նոր դժուարութիւններ սպասուած պիտի ըլլայ դիմագրաւելու, երբ սկսի գործադրութիւնը կառավարութեան առած որոշումներուն, որոնց վերջնական պատճէնը Ռապաթ պիտի ղրկուի շուտով : Այս մասին, կը կարծուի որ պիտի ստեղծուի տեղական ազգեցիկ վարչութիւն մը, որուն մէջ տեղ պիտի ունենան ժողովրդական ամէն խաւերու ներկայացուցիչները : Ներկայ սուլթանը, պէտք է յանձն առնէ ֆրանքօ-մարոքեան համաձայնաբար մշակուած բարեփոխութեանց ծրագիրներուն գործադրութեան համար ամէն ջանք թափել : Իսկ ստեղծուած վարչական մարմինը, որ պիտի ունենայ տեղական կառավարութեան մը հանգամանքները, առաջին քայլը կը նկատուի «անուղղակի կերպով կառավարելու Մարոքը, երբ ցարդ երկրին գործերուն իսկական եւ ուղղակի պատասխանատուն մարզպանն էր» : Թէեւ կը վախցուի որ շարք մը շրջանակներ չուզեն գործակցիլ հակառակորդ խմբակցութիւններու հետ, սակայն երբ «լայնօրէն պիտի ընդարձակուին Մարոքի վարչութեան պատասխանատուութիւնները» յոյս կը յայտնեն թէ դժգոհները փոքրամասնութիւն մը միայն պիտի կազմեն :

Ամէն պարագայի մէջ, վարչապետ Ֆոռ, որ պիտի վերադառնար երէկ իրիկուն, ճառով մը պիտի պարզէ կացութիւնն եւ տրուած որոշումներուն տարողութիւնը :

ԹՈՎՄԱՍ ՄԱՆ ՄԵՌԱՒ

•

Առջի օր Ցիւրիխի մէջ մեռաւ գերմանացի աշխարհահռչակ գրագէտը, Թովմաս Ման, 80 տարեկան հասակին : Ատենէ մը ի վեր հիւանդանոցն էր սրտի հիւանդութեան պատճառով : Ծնած Լիւպէկ՝ հանճարեղ գրագէտը որ Կէօթէի արժանաւոյել ժառանգորդը կը նկատուի, գրականութեան մէջ մուտք գործեց 26 տարեկանին, վէպով մը : Իր «Կախարդիչ Լեռը» երկը եղաւ առաջին պսակը իր տիրական արժէքին, զինք ծանօթացնելով իբրեւ ամէնէն փայլուն արտայայտիչներէն մէկը գերմանական մշակոյթին, բայց նաեւ տրոփիւն սիրտ մը եւ խոր միտք մը՝ մարդկային ցաւերով համակուած : 1929ին կը ստանար Նոպէլեան գրական մրցանակը : Նացիականութիւնը իբրեւ իր խառնուածքին անհամապատասխան գաղափարաբանութիւն, ստիպեց զինք որ հեռանայ իր հայրենիքէն եւ հաստատուի Մ. Նահանգներ : Այնտեղէն բազմաթիւ կոչեր ուղղեց գերման ժողովուրդին որպէսզի չգինովնայ վտանգաւոր ազգայնամոլութենէ մը : Պայքարեցաւ Հիթլէրի դէմ, իր ուժեղ գրիչով : Պատերազմէն ետք Եւրոպա՝ ուր հաստատուեցաւ Ցիւրիխի մէջ : Նորէն պայքար՝ յանուն խաղաղութեան, միջազգային համագործակցութեան եւ ներողամտութեան : Զայնակցելով Այնշթայնի, այս ուղղութեամբ գրեց բազմաթիւ յօդուածներ եւ կոչեր : Իր վերջին երկերն ալ կը ցոլացնեն իր մարդկային մտահոգութիւնները : Սուր միտք, եւ ամբողջական արուեստագէտ՝ Թովմաս Ման կրցաւ տալ տառապանքը ներկայ ժամանակներուն, սակայն միշտ լաւատես, միշտ յուսադրիչ : Անդամ էր պատուոյ լեգէոնին :

ՀԻՒԼԷԱԳԷՏՆԵՐԸ ԶԻՐԱՐ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆ

Մինչ Ժընեւի հիւլէական համագումարին զանազան յանձնաժողովները կը զբաղին իրենց վիճակուած հիւլէական խնդիրներով, ժողովի փակումէն ետք ալ սերտ համագործակցութիւն մը հաստատելու մտահոգութեամբ պատուիրակութիւնները զիրար կը հրաւիրեն :

Այսպէս՝ առջի օր Անգլիան հրաւիրեց Արեւելեան Եւրոպայէն 30 գիտնականներ, որպէսզի այցելեն անգլիական հիւլէական կեդրոնը : Իսկ Ֆրանսական ներկայացուցիչը ուրբաթ օր ճաշի հրաւիրեց կարգ մը պատուիրակութիւններ նաւու մը վրայ, որ երեք ժամուան պտոյտ մը կատարեց Լեմանի բաց երը :

Փոխանակուած հրաւէրներու կարգին, Խ. Միութիւնը առաջարկեց որ ամերիկացի գիտնականներ ներկայ գտնուին Մոսկուայի գիտական կաճառին յառաջիկայ նիստին : Ամերիկացիները իրենց կողմէ կը փափաքին որ խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութիւն մը այցելէ Մ. Նահանգները «որպէսզի տեղւոյն վրայ տեսնէ հիւլէական զանազան նուաճումներ» :

Գալով բո՛ւն աշխատանքներուն, Ամերիկացիները յայտնեցին թէ Արքօ քաղաքը ատենէ մը ի վեր հիւլէական ուժի շնորհիւ կը ստանայ իր ելեկտրականութիւնը, շատ աժան գինով (քիլովաթը 1 ֆրանք...) : Այս մասին, ժապաւէն մըն ալ ցուցադրեցին : Մինչ բժշկական յանձնաժողովը կը շարունակէր իր աշխատանքները ճառագայթումներուն վնասներուն եւ բուժիչ յատկութիւններուն մասին, քիմիական յանձնաժողովը զբաղեցաւ նոր մետաղներու, հանքերու եւն. խնդիրներով : Ծրագիրներ կան միջազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծելու, որ յանձն պիտի առնէ, այժմ ամէնէն աւելի գործածուած նիւթը՝ իւրանիոմ 235ը պատրաստել :

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԴ ՄԸ ՊԱԿՍԵՑԱՒ

*

Զլին լուսոյ արտասուօք
լցեալ (ՆԱՐԵԿ, ԼԲ. Բ.):
ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Առա՞նց մնաք – բարով ըսելու :

Կը խորհէի թէ, ինչպէս վայել էր, թոյլ պիտի տրուէր քեզի՝ նախ երթալ եկեղեցի, — լո՛ւռ պիտի անցնէիր դաւիթէն, պահ մը պիտի կենայիր առեանին մէջտեղը՝ նայելով չորս կողմդ, ստուգելու համար թէ ամէն բան իր տե՞ղն է, յետոյ պիտի կարէիր դասը, բարձրանայիր աւագ սեղան, մօտենայիր մկրտարանին, այնտեղ կարծելով գտնել ու վերջին անգամ ալ դիտել մանկութիւնդ: Պիտի ծռէիր, պիտի համբուրէիր մկրտութեան աւազանը, երգելով լալագին ·

Այսօր եհաս հրաման արարչէն,
Մահու հրաւէր մարմնոյս հողեղէն :

Յետոյ կարդաւ մնաք – բարով պիտի ըսէիր բազմաստեղն աշտանակին, ճաճանչաւոր խաչին, խնկահոտ վարագոյրին, խոյագլուխ գաւազանին, աղաւնաթեւ գըրակալին, լուսամեղու ջահին: Այսպէս պիտի հեռանայիր մինչեւ դաւիթը՝ կսկիծը սրտիդ, եւ յանկարծ ետ պիտի դարձնէիր երեսդ, մէկը մոռցած ըլլայիր կարծես, պահ մը պիտի դիտէիր խորանին կարմիր վարագոյրը, լի՛ճ մը հրեղէն ուր խաչ մը կը լողայ՝ երբ դրան հովը կը զարնէ եւ ալուոր ծփանք մը կուտայ : Եւ բաժանումիդ պահը երկարելու համար քիչ մը եւս, մնաք – բարով պիտի ըսէիր եկեղեցիին սիւներուն, վանդակորմին, պատուհաններուն, որոնք, էր երբեմն, կը սարսռային ձայնովդ՝ երբ «Լոյս զուարթ» կ'երգէիր դուն, մինչ վերջալոյսը, դուրսը, կախարդանք կը թափէր յորդառատ: Եկեղեցիին դրան վրայ, փուլ պիտի գար սիրտդ եւ ողբը պիտի թռչէր շրթներէդ ·

Ես զիս դրի հազար տարու ,
Ղափիլ եկաւ օրս մահու ,
Զիս կու զատեն ամէն բարու ,
Կեցի՛ք բարով, բարեկամներ:
Դուստր եւ որդիքս լալով հետ գան,
Իմ սիրելիքըս միաբան ,
Մինչ որ թաղեն ի յետ դառնան ,
Կեցի՛ք բարով, բարեկամներ:
Հաւսար ելէք զիս նամբեցէք,
Պատանք բերէք զիս պատնեցէք ,
Ի գերեզման զիս իջուցէք,
Թողուք գնայք, բարեկամնե՛ր :

Բայց դուն… թողուցիր գացիր՝ առանց մնաք – բարով ըսելու: Քեզ տեսնողը չէր կրնար մտածել մահուան մասին: Դուն եւս չմտածեցիր երբեք :

Ես գիտէի թէ աշխարհ ինձ միւլք էր
տրուած,
Ուտէի խմէի հետ իմ սիրելեաց ,
Նա մահն յանկարծակի հասաւ յետեւանց,
Զինչ թապտիր ունէի՝ կիս-կատար մնաց:
Յերէկ վարդի նման ես կու փայլէի,
Սիրտ մարդոյ նման ի շուրջ կուգայի ,
Իմ սիրելեացն ի հետ զրուց կուտայի ,
Ես այս աւուրս իսկի խապար չունէի :
Ես գիտէի թէ մարդն չի մեռանիր
Եւ աստենի կենացն չի բաժանիր ,
Բայց մեռանելոյ օրս մօտեցաւ,
Հոգիս ի մարմնոյս բաժանիլ հասաւ :
Աստուած մխիթարէ զձեզ իմ սիրելիք,
Հաւասար ժողովուրդք որ դուք զիս լա-
ցիք:
Ա՛յ իմ սիրուն եղբայրք ,հալալ արէք ինձ.
Որ կերայք հանապազ աղուհաց ընդ իս:

Բայց ես դեռ կը վարանիմ հաւատալ մահուանդ: Դուն որ քաղաքը կը լեցնէի՛ր քու ներկայութեամբդ՝ ինծի կ'երեւիս կայարանին մէջ, նաւահանգիստին քարափին վրայ, խոհանոցէն ներս՝ շարական մը շրթներուդ: Դուն ինծի կ'երեւիս եկեղեցիին մէջ, հանդէսներու մէջ, հացկերոյթներու մէջ, խնջոյքներու մէջ, ու մանաւանդ Լա Թուր տ'Էկի լճին եզերքը, ուր, կը յիշե՞ս, մինչ երկինքը կը շաղար տխրօրէն, երգեցիր «անձրեւն եկաւ շաղէն», իսկ ճաշէն ետքը՝ «Հայր մեր», ու ձայնդ փռուեցաւ լճին ջուրերուն վրայ, յորդեցաւ տարածուեցաւ այգիներուն վըրայ, մինչեւ հեռուները՝ կարծես ճամբայ ցոյց տալու համար մեր բարեկամներուն, որոնք, հովիտին մէջ կորսուած, եկան գտան մեզ՝ «Հայր մեր»դ իրենց առաջնորդ: Դուն ինծի կ'երեւիս, դարձեալ, Փարիզի մեծագոյն պողոտաներուն վրայ, ուր, ձմրան ձիւնոտ երկոյ մը, հեռուէն, ուրախութեան արցունքը աչքերուդ մէջ, կը դիտէիր Ռէքսի մեծ սինէմային աշտարակը, գլխուն լուսավառ թագ մը, որ կը դառնար ու կը դառնար, իսկ տակը կը շողար զաւկիդ անունը մեծատառ ու բոցավառ, — չեմ կրնար ըսել թէ քանի՞ անգամ անցար այդ պողոտայէն, տա՞սն անգամ, քսա՞ն անգամ՝ կարդալու համար զաւկիդ անունը, որուն վրայ թագ մը կը դառնար, բայց գիտեմ թէ պողոտայէն պիտի չբաժնուէիր երբեք՝ եթէ զաւկիդ արուեստագէտի ծածկանունը (Անրի Վէռնէօյ) գրուած ըլլար իր հօրն ու մօրը տըւած անունով : Վերջապէս դուն ինծի կ'երեւիս սեղանին առջեւ՝ սիրական աշխատանքիդ մէջ, երբ խմոր կը շաղուես, եւ ճիշդ բրուտի պէս, կը թրես խմորը, հազար ձեւ կուտաս, յետոյ կը նետես փուռին մէջ ու դուրս կը հանես… վարդ մը, յաճախ խաբերու համար զիս թէ ինչպէս խմորը վարդ դարձաւ, կամ դառնուկի միս, կամ խնձոր մը ճաճանչաւոր: Կէսգիշերը կ'անցնէր եւ մեր զրոյցները կ'երկարէին, մինչ դուն, եկեղեցական երգեցողութեանց «դարձուածքներուն» վարժութեամբդ, կը բացատրէիր հայկական շարականներուն ութ եղանակներուն անունն ու նկարագիրը , — առաջին ձայն կամ ԱՁ, երկրորդ ձայն կամ ԲՁ, երրորդ ձայն կամ ԳՁ, չորրորդ ձայն կամ ԴՁ , առաջին կողմ կամ ԱԿ, աւագ կողմ կամ ԲԿ, վառ ձայն կամ ԳԿ, վերջ ձայն կամ ԴԿ: Կը հարցնէիր ինծի թէ «օրուան ձայնը ի՞նչ է», եւ կը սկսէիր շարական մը «օրուան ձայնով», բայց յանկարծ «օրուան ձայնը» կը դարձնէիր «վառ ձայնի», ինչպէս… խմորը՝ խնձորի, միեւնոյն ձեռնածութեամբ՝ եթէ մեղանչում մը չէ ըսել այդ ձեւով :

Հօրեղբայրս երաժշտագէտ էր, աշակերտ երկրորդ Պապա Համբարձումին՝ բուն անուամբ Զէրչեան: Բարբարոս մարդ էր, չէր խնայեր երգեցողութեանց մէջ «ձայն կորսնցնողներուն»: Շատ բաներով կը նմանէիր հօրեղբօրս: Դիտած եմ որ ջղային եւ անհանդուրժող կ'ըլլան վիրաբոյժները եւ… երաժիշտները: Վիրաբոյժը, բացուած գործարան մը կարելու ժամանակ, երբ օգնականը վայրկեանը վայրկեանին չի հասցներ թելը կամ մըկրատը, կը պոռայ, կը հայհոյէ, նոյնիսկ աքացի կուտայ: Հօրեղբայրս ալ, երբ տիրացուն «չէր բռներ» ձայնը ճիշդ պահանջուած վայրկեանին, կամ կը կատարէր «դարձուածք» մը անճաշակ եւ սխալ, կը հասցնէր… աքացին, ժամուն մէջ կամ դասին: Տեսեր եմ քու ջղայնութիւններդ ալ, որ դուրսը անհանդարտութեամբ միայն կ'արտայայտուէին ,— ահա թէ ինչո՛ւ չէիր կրնար ժամ մը կամ երկու ժամ անընդհատաբար նստիլ տանդ մէջ կամ այլուր : Այլ ո՛րքան կը խաղաղէիր, կ'անուշնայիր ու կը զմայլէիր բազմոցիդ վըրայ՝ երբ մեր զրոյցը կը յամենար «մանրուսումներուն» շուրջ, զորս կ'աշխատէր լուծել Կոմիտաս, — հաւաքածոյ հին եղանակներու, որոնք կը կոչուին կոզեռն, ձագ, անձեռ, բազէ, կատու, առեղն, գուսնակ, խեղեփ, դարբին, վարսեղն գետնոլս, առիւծ, դալրուկ եւայլն: Ամէն անուն ցոյց կուտայ եղանակը, որ կապուած է ծանօթ ութ ձայներուն, — օրինակ՝ դալրուկ անունն է ԱՁ ձայնով եղանակի մը, կոզեռն անունն է ԲԿ ձայնով եղանակի մը: Ո՛րքան հետաքրքրական է, հայ երաժշտութեան պատմութեան համար, ճշդել թէ ի՛նչ կրնանք շահիլ վկայութեանց այն պատառիկներէն, որոնք հասեր են մեզի ·— «Քինոսփենէէս հըմուտ ձայնից զաղանաց եւ թռչնոց զատուցանէ զկողմ առաջին ձայնի», կամ «ապա Սոփեկղեդէս եգիտ զերրորդ ձայն ի հոսանաց գետոց», իսկ «Փոկեղեդէս արար զերկրորդ ձայն ի դարբնականէ» եւ «Պիպիանոս զՉորրորդ ձայնն ի ծփանաց ծովու»: Բայց ի՞նչ կը մնար մեր գիշերէն … քնանալու համար :

— Սեխ բերէք, խաղող բերէք, ձմերուկ բերէք, կը պոռայիր յանկարծ, աշխուժութիւն տալու համար ծանրացող թարթիչներուն :

Յետոյ զրոյցը կ'երկարէր… մեր գրողներուն ցած ցանկապատով պարտէզներն ներս, ուր գրականութիւնը բառ է տակաւին, պատկեր մը որ կը յիշեցնէ քարի դէզը, որուն ճարտարապետը կ'ուշանայ …: Ի զուր կը փնտռես ծանօթութիւն, գաղափար, մտածում, պայմաններ՝ որոնք անհրաժեշտ են արարչագործութեան համար: Բայց դուն բարի՛ էիր, կը յարգէիր, կը քաջալերէիր, կը մեծարէիր, այլ եւ ձեռք կ'երկարէիր ամէնուն :

Եւ քու անսպառ եռանդովդ կը լեցնէիր Մարսէյլ քաղաքը: Ահա թէ ինչո՛ւ մեկնումովդ՝ պարպուեցաւ կարծես քաղաքը: Մարդ մը պակսեցաւ: Մարսէյլ զգաց որ մարդ մը պակսեցաւ :

Հին է պատգամը ·— «Զհող հողոյ տուք»: Բայց դուն հող չես որ տանք հողին, եղբայր իմ ընտրեալ, այլ անուն մը սիրելի, հողի մը ազնիւ եւ անմոռանալի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԻՒՂ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԳԻՒՂՍ

(ՊԱՏԿԵՐ)

*

Ո՞ր ամսուն ,ո՞ր օրը, չեմ գիտեր: Յանցանքը իմս չէ: Մեր տանը Նարեկին կողքին վրայ միայն գրուած էր թէ՝ ծնած եմ 1905ի բակլայ քաշին :

Անկէ քանի՞ տարի ետքը, դարձեալ չեմ գիտեր, երբ օր մը աչքս բացի, տեսայ մայրիկս, հայրիկս նաեւ, որոնք ուրախութեամբ ժպիտ կը ցանէին վրաս :

Յետոյ, առաւօտ մը, տոտիկ տոտիկ, երբ զիս տարին դուրս, տեսայ մարդեր, տեսայ ծառեր, կենդանիներ :

Ուրիշ օր մըն ալ, երբ խելքս ծլաւ, ինչպէս կը ծլի հունտը հողին մէջ, զգացի տաքն ու պաղը: Զանազանեցի չարն ու բարին:

Աւելի վերջը, գիտցայ, որ կ'ապրիմ գիւղի մը մէջ: Թէ ուրիշ գիւղեր ալ կան: Կայ նաեւ աշխարհ :

**

Այդ գիւղը, ո՛րքան սիրեմ, որուն մէջ ծներ ու ապրեր էի միայն տասնեակ մը տարիներ, կը կոչուէր Գոմք :

Գոմք, Մաստառի արեւմտեան թեւին տակ, դաշտի մը նաշխուն գոգերուն վըրայ փռուած՝ կ'ըսես կը նմանէր հարսի մը: Ցերեկը՝ արեւն իր ոսկին, գիշերը՝ լուսինն իր արծաթը կը ցանէր վրան : Գեղեցիկ էր, այնքան գեղեցիկ, որ հեռուէն անցնող ճամբորդներն, ակամայ, իրենց քայլերը կը դարձնէին հոն , դէթ քանի մը վայրկեան վայելելու անոր պարգեւները :

Գոմքցին, իր բոյնին պէս համեստ, հըպարտութիւն չունէր: Անոր հպարտութիւնը, միայն, իր աշխատանքն էր: Իր եզն ու կովը: Իր արօրն ու խոփը: Վաստակը արդար :

Պապիկն ու մամիկը, իւրաքանչիւր եղանակի, ուրախութեամբ կը հիւրասիրէին ամէն անոնք, որոնք յոգնած՝ մախալը ուսերուն, կանգ կ'առնէին իրենց դռնէն առջեւ: Աստուած տուած էր իրենց , ու իրենք ալ, հաճոյքով կը բաժնէին ամէնուն :

**

Գոմք կը նմանէր կալի մը: Ունէր հարիւր յիսուն տուն, հազար հինգ հարիւր դգալ: Տուները, երկյարկանի, շրջապատած էին բերդը, որ շինուած էր շատ, շատ տարիներ առաջ, Ծոփաց աշխարհի նախարարներէն :

Դէմի հարաւը այս բերդին, կանգնած էին դպրոցն ու եկեղեցին: Մէկը մտքի, միւսը հաւատքի տաճարներ :

Մեծ եւ Նոր աղբիւրները, որոնք կը բխէին Թթաստաններուն ստորերէն, կեանքն էին գիւղին: Անոնք, տարիներէ ի վեր, ալիք ալիք հոսելով կուգային հրապարակը, կը համբուրուէին յետոյ, դարձեալ կը բաժնուէին եւ, մէկը աջ եւ միւսը ձախ կողմերէն գիւղը դրկած՝ կ'երթային իրենց արիւնը խառնելու դաշտի արիւնին :

Այդ առուները, իրենց փրփուրներովն ու երգերովը, ծովեզերեայ զբօսավայրի մը պատրանքը կուտային: Հոն էին մամիկները իրենց թոռներով: Հաւերը իրենց ձագերով: Պղտիկները իրենց խաղերով:

Քայլ մը անդին պարտէզներն էին: Աւելի հեռուն, դաշտն ու այգիները: Մաստառը ալեփառ :

Ուշադրութիւն, հայրենի գիւղս կ'անցնի :

**

Գարուն: Երկինքը ծովի գոյն :

Մինչեւ երէկ, դաշտը, որ կը քնանար գլուխը բարձին, այսօր արթնցած՝ իր արեւդարդը կ'ընէ: Ծառերը, իրենց կանանչ հագուստներուն մէջ, կարծէք կը նմանին

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՋՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

★

— Ձեզի որ եւ իցէ վշտէ ազատ կացուցանելու համար, օրիորդ, ես իմ կեանքս կը զոհէի, սակայն խորհուրդ տալ պարոն Ջոտոմիրսքիին, որ այս մենամարտը մերժելով անարժան ըլլայ իր կրած համազգեստին, այդ՝ անհնարին բան է: Իւրաքանչիւր հակառակորդ, Շթամը, ինչպէս եւ ձեր նշանածը, իրաւունք ունի առաջարկելու իր պայմանները: Սակայն ինչ ալ որ ըլլան այդ պայմանները, հրամանատար Ջոտոմիրսքին կը գտնուի կացութեան մը մէջ, ուր բացարձակօրէն հրամայական կը դառնայ այս մենամարտը : Ձեր նշանածը առաջնակարգ մենամարտիկի համբաւ կը վայելէ: Իրեն համար մերժել Շթամի պայմանները, համազօր պիտի ըլլար խուսափելու՝ կռուելէ :

— Բաւական է, բաւական է, Մարիանա, դժբախտ աղջիկ, աղաղակեց Կէորկի, չես գիտեր՝ թէ ի՞նչ է պահանջածդ: Կը փափաքիս ուրեմն, որ այնքան սարսռանամ՝ որ ինքզինքդ անարժա՞ն նկատես ինծի, եւ՝ ամչնա՞ս ինձմէ: Կը հարցնեմ քեզի, դուն ընդունա՞կ ես սիրելու պատուազուրկ մարդ մը …:

Մարիանա նետուած էր բազկաթոռի մը վրայ: Դիակի մը նման տժգոյն, ելաւ ոտքի եւ սկսաւ վերարկուն հագուիլ ձախաւեր շարժումներով :

— Իրաւունք ունիս Կէորկի, այդպիսի պարագայի մը ես չէի դադրեր անշուշտ քեզ սիրելէ, բայց դուն ինքդ կ'ատէիր զիս: Հարկ է ուրեմն գլուխ ծռենք ճակատագրին առջեւ: Տուր ձեռքդ, Կէորկի, թերեւս ալ չտեսնենք զիրար: Վաղը, վաղը, հոգիս …:

Նետուեցաւ Ջոտոմիրսքիի կուրծքին, առանց արցունքի, առանց հեկեկանքի, այլ՝ անյատակ յուսահատութեամբ :

Փափաքեցաւ առանձինն վերադառնալ տուն: Սակայն Ջոտոմիրսքի պնդեց՝ որ ընկերանայ իրեն : Տուն դարձած ատեն ժամը գիշերուան տասներկուքը կը զարնէր:

— Լաւ կ'ըլլայ որ երկուքդ ալ երթաք հանգիստ մը քնանաք, ըսաւ Ջոտոմիրսքի մեզի, երբ ներս մտաւ, քնանալէ առաջ գրելիք մէկ քանի նամակներ ունիմ: Ժամը հինգին հարկ է գտնուինք մենամարտի ժամադրավայրը :

Այնքան ուժասպառ էի, որ ըսածին պէս ալ ըրի, առանց առարկութեան: Փրավտին հիւրանոցն անցաւ, ես՝ Ջոտոմիրսքիի ննջասենեակը, եւ տան տէրն ալ՝ իր գրասենեակը :

Առաւօտեան զով օդը արթնցուց զիս :

Աչքս սեւեռեցի պատուհանին, ուր կը սկսէր երեւիլ արշալոյսի սպիտակութիւնը: Կը լսէի, թէ Փրավտին ալ կը շարժէր իր անկողնին մէջ: Անցայ հիւրասենեակ: Ջոտոմիրսքի անմիջապէս միացաւ մեզի: Տժգոյն էր իր դէմքը այլ՝ խաղաղ :

— Պատրա՞ստ են ձիերը, հարցուց :

Նշան ըրի գլխով՝ դրական :

— Ուրեմն ելլենք ճամբայ, ըսաւ :

Մտանք կառք ու քշեցինք :

Գ.

— Օ, ըսաւ Փրավտի՛ յանկարծ, ահա Միխայլովիչի կառքը: Այո, այո, ինքն է, հետն ալ՝ մերիններէն մէկը, ահա եւ Նալեթօֆը, հեծած՝ իր չէրքէզական ձիուն վրայ: Լաւ, միւսներն ալ եկեր են: Լաւ էր որ կանուխ ճամբայ ելանք :

Կառքը Բովենոքիներու տան առջեւէն կ'անցնէր : Չկրցայ վեր չնայիլ: Խեղճ աղջիկը պատուհանին առջեւն էր, արձանի պէս անշարժ: Գլխով բարեւ մը անգամ չկրցաւ տալ մեզի :

— Աւելի շուտ, աւելի արագ, աղաղակեց Ջոտոմիրսքի, խօսքն ուղղելով կառապանին: Միակ նշանն էր այդ՝ ուրկէ գուշակեցի՝ թէ տեսած էր իր Մարիանան:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(5) (Շար.)

սուտ պուպրիկներու: Միջոցը դարձեր է բոյրերու աւազան մը: Նախիրը կծիկի մը պէս քակուեր է կ'երթայ: Հորթերը մըր-ցումի ելեր են զառներուն առջեւ: Մէկ ար-տին մէջ քաղհաններ, միւսին մէջ լծուոր-ներ: Մշակ մը նստեր թումբին վրայ, ձեռքը ականջին՝ կ'երգէ: Հեռուէն սրինգի մը ձայնը կուգայ եւ կը փշրուի տա-նիքներուն եաին: Ծիծեռնակները գինով-ներու պէս զիրար կը հալածեն: Սոխակը, վարդին թուփին տակ, մեղեդի մը սկը-սած է: Հունա, հորիզոնին դեղնորակ մը-շուշին մէջ, երկինքն ու գետինը բան մը կը փսփսան: Ի՞նչ կ'ըսէին արդեօք:

⁂

Ամառ: Երկինքէն կրակ կը թափի:

Այս պահուն երբ պահ մը կենաք բըր-դին վրայ ու դիտէք հեռուն, պիտի ըսէք, թէ Աստուած հայրիկը, երկինքէն ոսկե-ջուր սրսկեր է դաշտին վրայ: Ձէ՞ք հա-ւատար: Անշուշտ: Քաղքցին ի՞նչ կը հաս-կընայ գիւղին կեանքէն: Բայց տեսէք, Յուլիս ամսուն, երբ անցնիք Պզտիկ Կա-մուրջէն, ձեր առջեւ պիտի գտնէք ծա-ռեր, թուփեր, խոտեր, որո՛նք արեւին կարմիրը ունին իրենց երեսին: Ցորենն-րը խոնարհած՝ կը սպասեն հնձուորներու մանգաղին: Գարին՝ խոզանին մէջ նահա-տակ: Բակլան, ոսպը, պալին մէջ՝ կամը վրան: Յետոյ կ'ըլլան բլուրներ: Կը գա-տեն հատիկը յարդէն, ու կը տանին տուն:

Բայց աշխատանքը դեռ չէ վերջացած: Մեծ աղբիւրէն վեր՝ ուր տափաստան մը կը սկսի ու կը վերջանայ Թեւերով Լե-րան ստորոտը, անկէ ալ Աղձիի սահմա-նը, այգիները յուսահատական ճիչ մը կ'արձակեն.

— Հէ՜յ, շուտ, հասէ՛ք: Մեր պտուղ-ները լեցուեր են, եթէ չաճապարէք, պի-տի պայթին: Քաղցում, կաթիլ կաթիլ, իյնայ գետինը, փճանայ...

Գիւղը կը ծանուցանէ թուականը: Գոմքցին, ամբողջ ընտանիքով կը մեկնի այգեկութի: Կը տանի շունն ալ, կատուն ալ: Տեսակ մը արձակուրդ, որ կը տեւէ երեք շաբաթ:

⁂

Աշուն: Օդը մեղմ եւ հաճելի:

Գոմքցին իր տունը քաշուելէն առաջ, անգամ մըն ալ կը նետուի դաշտ: Կը վախնայ թէ անձրեւները պիտի սկսին ու գործերը մնան կիսատ:

Նայեցէք, գիւղին չորս ճամբաներէն՝ սայլերը, ճռնչելէն կ'երթան: Կ'երթան էշերն ալ իրենց բեռները շալկած: Պահ մը վերջ, իւրաքանչիւր լծուոր կանգ կ'առ-նէ իր բերկին գլուխը:

Սերմնացանը, կը կապէ գոգնոցը, կը խաչակնքէ յետոյ, բուռ բուռ, մէկ աջ մէկ ձախ, կը ցանէ ցորենը: Արօրները, շերտ շերտ, կը բանան հողին փորը: Ա-սոնց ետեւէն կուգայ տափանը ու սերմը, հատիկ հատիկ, կը թաղէ ակօսներուն մէջ:

Երբ սերմնացանը վերջանայ, գիւղա-ցին դարձեալ կ'առնէ արօրները ու կը վե-րադառնայ տուն, քիչ մը յուզուած: Ձի ամբողջ երեք ամիս պիտի չտեսնէ արտին երեսը: Պիտի չխօսի հողին, խոտին, փու-շին հետ: Պիտի բանտարկուի:

⁂

Ձմեռ: Արեւը բանտն են դրեր:

Եւ ահա, քչիկ քչիկ, կը պղտորին եր-կինքին աչքերը: Օդը կը սառի ու վարա-գոյրը մշուշին՝ խաւ առ խաւ, կը ծածկէ համայնապատկերը դաշտին:

Այս պահուն, Գոմքցին կը նստի կրա-կարանին առջեւ ու, թղթուած պատու-հանին լուսանցքէն կը դիտէ պարը ձիւնա-ծաղիկներուն:

Յերեկը կ'անցնի: Կ'անցնի գիշերն ալ: Ձիւնը կը նստի երեք թիզ:

Մութնուլուսուն, գիւղացին կ'ելլէ տա-նիք, թին ձեռքը: Մշուշ չկայ: Զկայ ցուրտ: Դաշտը, իր սպիտակ անկողնին տակ, Աստուծոյ կնիքը վրան:

Հեռուն, տեղ տեղ սակայն, կը տես-նուին ստուերներ: Կը շարժին ու չեն շարժիր: Որսորդներ են անոնք, որ իրենց թակարդներուն մօտ դարանակալ, կը սպասեն աղուէսներու, գայլերու, կաքա-ներու:

Ձմրան օրեր: Մութը կը ցածնայ: Եր-կինքն ու գետինը կը փաթթուին իրարու: Կո՞ւ թէ սիրուըտուք: Ինչ կ'ուզէ ըլլայ: Թող փչէ ձիւնն ալ, քամին ալ: Գիւղացին հոգ պիտի չընէ: Ամբողջ երեք ամիս, ան պիտի նստի կրակին առջեւ՝ գինիին փար-չը մօտը: Մինչեւ որ արեւն ու գարունը եղբայրացած՝ գան ու նոր կեանք տան դաշտին:

ԾԱՏՈՒՐ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

*

Ականջդ իմ հեռու ձայնին՝
Դու քայլում ես ուրիշի հետ,
Այլ փողոցում այդ նոյն ժամին քայլում
եմ ես ուրիշի հետ,
Ոչ ես ու դու ենք բախտաւոր, ոչ քայ-
լողները մեր հետի
Ա՜խ, էլ ինչո՞ւ պիտի կեանքում քայլենք
այսպէս ուրիշի հետ:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

●

Երբ քեզ որոնող աչքերս եմ գոցում,
Յայտնւում ես դու գրկիս մէջ, իմ սէր,
Բայց երբ հիացքից աչքերս եմ բացում,
Չքանում ես դու ու... ծարաւ եմ դեռ:

Ա՜խ, ես հուր եմ, ջուր ես դու,
Թէ ես քոնն եմ, ո՞ւր ես դու:

Թէ ինձ չես սիրում, ինձ չես կարօտում,
Ինչո՞ւ ձեր մօտիկ աղբիւրը թողած,
Մեր աղբիւրից ես գալիս ջուր տանում,
Մազերդ մարմար ուսերիդ փռած:

Ա՜խ, ես հուր եմ, ջուր ես դու,
Թէ ես քոնն եմ, ո՞ւր ես դու:

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՍԼԱՆՈՎ

★

Լրացաւ այս տարի երաժշտագէտ Ալեք-սանդր Ասլանովի ծննդեան 80ամեակը: Այս առթիւ Նիւ Եորքի մէջ հրատարակ-ուող «Նովոյէ Ռուսսկոյէ Սլովօ» թեր-թը կ'անդրադառնայ անոր երաժշտական գործունէութեան ռուսական երաժշտու-թեան մէջ: Ծնած է 1874ին Պաքու: Իր երաժշտական կրթութիւնը կը ստանայ Մոսկուայի Ֆիլարմոնիայի բարձր երա-ժշտանոցը 1901ին որ աւարտելէ ետք կը հրաւիրուի իր ծննդա-վայրը Պաքու, իբրեւ ղեկավար Սէնֆո-նիկ Նուագախումբի: Հոն կ'արժանանայ հայ թէ ռուս երաժշտական քննադատնե-րու գնահատանքին:

Պաքուի մէջ իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայ ազգային մշակութային եւ դե-ղարուեստական կեանքին: Թէեւ անծա-նօթ հայերէն լեզուին, սակայն կը ձայնագրէ եւ կը ներդաշնակէ սէնֆո-նիկ նուագախումբի համար կարգ մը հայ-կական եղանակներ:

Մոսկուայի մէջ կը ծանօթանայ տա-ղանդաւոր երաժշտագէտ Ալեքսանդր Սպենդիարեանին հետ:

Ալեքսանդր Սպենդիարեան իր մահէն ա-ռաջ կը ղրկէ Երեւանի էթիւտները Ա. Աս-լանովին որ իր կարգին զանոնք կը ղրկէ Ռուշինկթըն, Կոնգրէսի գրադարանը, ուր կը մնա՛ ներկայիս:

1912ին Ա. Ասլանով Մարինսքի (Լենին-կրատ) նշանաւոր կայսերական Օփերայի նուագախումբի ղեկավար էր, ուր կ'երգէ-ին ականաւոր երգիչ Շալեափին եւ Օր. Մարգրիտ Պապայեան որ եղերական կեր-պով սպաննուեցաւ իր ծննդավայր Հաշ-տարխանի մէջ: Նոյնպէս հոն կ'երգէր հայազգի յայտնի պարիթոն Գարագաշը: 1913ին Փեթըրսպուրկի Պաւլովսկ ամարա-նոցի սէնֆոնիկ նուագախումբի գլխաւոր ղեկավարն էր եւ յաճախ կայսրը իր ըն-տանիքով եւ շքախումբով ներկայ կը գտ-նուէր: Կայսրը անոր կը նուիրէ փողկապի ադամանդազարդ զարդասեղ մը: Այդ տարիներուն Ասլանով կ'ամուս-նանայ Մարինսկի Օփերայի երգչուհինե-րէն Նատէժ Էյխէնվարդի հետ:

1921ին Փարիզի եւ Մոնթէքարլոյի մէջ կը վարէ ռուսական պարախումբի նուա-գախումբը: Փարիզի մէջ կը հրատարակէ «Կոունկը», երգի եւ դաշնակի համար: 1923ին կը մեկնի Ամերիկա ու կը հաս-տատէ երգի ու օփերայի սթիւտիօ: Իր լաւագոյն աշակերտուհին եղաւ Մարի Ա-րադեան: Նիւ Եորքի մէջ Ա. Ասլանով կը հրապարակէ հայ երգերու ժողովածու մը, ուր ամփոփած են «Հոյ նազանիմ», «Ծաղ-կոց մտայ» եւ «Եայլի»: Ասոնցմէ դաս-դրած է կարգ մը եւրոպական երգեր, ո-րոնք հրատարակուած են Նիւ Եորքի մէջ յայտնի Շիրմէր երաժշտական հրատա-րակչական տան կողմէ:

Տասը տարի առաջ տօնուեցաւ իր երա-ժշտական գործունէութեան 40ամեակը եւ Հայերէ եւ օտարներէն բաղկացած յանձ-նախումբ մը Նիւ Եորքի Թաուն Հոլի մէջ սէնֆոնիկ նուագախումբով նուագահան-դէս մը տուաւ, իբրեւ մեներգող ունե-նալով Մարի Արադեանը: Յայտագիրը կազմուած էր բացառաբար հայ երաժիշտ-ներու գործերէն — Սպենդիարեանի Երե-ւանի էթիւտներէ եւ Պարսկ. մարշէ՝ «Ալմաստ» օփերայէն, Ա. Ասլանովի եւ ու-րիշ երաժիշտներու գործերէն: Ռուսերու կողմէ խօսեցաւ Ասլանովի դասընկեր Եւ-գինէ Պլոտնիկով:

Ասլանով ձայնագրած է բազմաձայն երգ-չախումբի համար Հայաստան Երկիր դը-րախտավայրը:

(Ամփոփուած) Յ. ՄԵՀՐԱՊ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սիրելի Շաւարշ,

ԼՈՆՏՈՆ, 10 Օգոստոս — Ողջունեմ քեզ եւ «Յառաջ»ը ի յիշատակ մեր 44ամեայ ծանօթութեան եւ բարեկամու-թեան:

Յիշե՞ս 1911ի Դեկտեմբերը, երբ ունե-ցայ հաճոյքն հանդիպելու քեզի Կարին, յորում հրատարակէիր «Յառաջ»ն: Յի-շե՞ս Դեկտեմբեր 16ի իրիկուն ի բնակա-րանն Տիկին Հազարապետեանի, ուր հա-ւաքուել էինք յուերժանման ճգնաւորն Ռոստոմ, Պրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Փիլոս, դու եւ տրուպս: Մեկնել էի Բաղէշէն Դեկտեմբեր 3ին եւ յետ վայելման մեր հայրենեաց ձիւնապատ լերանց եւ հով-տաց հմայքն, հասել էի ի Կարինն գնալու արտասահման:

Անցել էի Խոռեանց Խոռխոռունեաց վիհ աշխարհէն, հարաւային Բագրեւան-դէն եւ Բասենէն եւ քեզ պատմեցի Հայաս-տան աշխարհի անօրվոր բարօրութիւնն ու կենդանութիւնն:

Ձիւնն, տեւեղերայս մաքրագոյն եւ ա-նարատ պարգեւն մայր բնութիւնն, պող-պատէր մեր թոքն, ջիղն ու երեւակայու-թիւնն եւ մեզ ուսուցանէր առնել կանխա-հոգ միջոցք:

Այն իրիկուն քեզ խօսեցի Միւշիր Օս-ման բաշայի եւ Վէհիբ պէյի նենգամիտ դրդումք Բաղէշի եւ Տիգրանակերտի մարզում, պրոֆ. Խաչատրեան տուաւ այլ փաստք նման գրգռութեանց ի Բասենն եւ ի Մարգաղի: Դու յայտնեցիր որ յաճախ արձանագրել էիր նման տեղեկութիւնք ի «Յառաջ»ն:

Խնդրեցի ձեզմէ լինել արթուն եւ զգոյշ:

Արդ, յԱրտասահման բոլորել ես մի ե-րեսնամեակ: Ցանկամ քեզ լաւագոյնս եւ մաղթեմ մի 50ամեայ յոբելեան:

Մեծարանք եւ սիրով՝

ԱՐՇԱԿ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

★

ՇԱՐԼ ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ, Ֆրանսական բանակին Նախկին Հայ Ռազմիկներու պատուոյ նախագահ, կը ներկայացնէ հայ մամուլի վեթերանին իր ջերմ շնորհաւո-րութիւնները եւ սիրալիր մաղթանքները «Յառաջ»ի երեսնամեակին առթիւ:

Մարսէյլ, 9 Օգոստոս, 1955

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

(Աննի պատմութենէն համառօտագրուած)

Ձեզ հետ սակարկութիւն մը պիտի ը-նեմ, քանի որ արդէն ձեր ձեռքերուն մէջ եմ: Բէյս իրեն համար անհրաժեշտ ամէն բանը պիտի գտնէ այս տանը մէջ: Կոր-սուած եմ եթէ մնամ այստեղ. բայց երի-տասարդ, դուք ալ կորսուած էք: Հաւա-նաբար փրկուիմ, եթէ թոյլ տաք որ մեկ-նիմ սակից: Ասոր փոխարէն ձեզի կըյա-նձնեմ ստորագրուած թուղթ մը, խոստո-վանելով որ ես սպաննեցի Նաթան:

— Այո, Հէրի, գոչեցի: Այո, այո:

Հէրի խոժոռ դէմքով ինծ նայեցաւ:

— Ոչ, Անն, հազար անգամ ոչ: Ձես գի-տեր ինչ կ'ըսես:

— Գիտեմ թէ ինչ կ'ըսեմ: Ամէն բան կը լուծուի այսպէս:

— Երբեք պիտի չկրնամ Բէյսի երեսը նայիլ: Պիտի փորձեմ բախտս, սակայն երբեք թոյլ պիտի չտամ որ այս նենգա-միտ ծեր աղուէսը ձեռքէս խոյս տայ: Օ-գուտ չունի Անն, չեմ ըներ:

Սըր Էօսթէյս քմծիծաղով մը.

— Լաւ, լաւ, ըսաւ: Անն, գտեր էք ձեր իսկական պաշտպանը: Սակայն կը վստա-հեցնեմ ձեզ երկուքդ ալ որ բարոյախօսա-կան պարկեշտութիւնը երբեմն ձախողու-թեան պատճառ կը դառնայ:

Սանդուխներուն վրայ ոտնաձայներ լսուեցան: Հէրի վերցուց դրան սողնակը: Առաջին անգամ սենեակ մտաւ գնդապետ Բէյս, մեզ տեսնելուն դէմքը պայծառա-ցաւ:

— Ողջ առողջ էք, Անն: Կը վախնայի որ...

Դառնալով Սըր Էօսթէյսին.

— Երկար ատեն է ձեր ետեւէն եմ, Փետըր: Վերջապէս ձեռք ձգեցի ձեզ:

— Ամէն մարդ յիմարացած է այս-տեղ: Այս երիտասարդները ինծի կը սպառնան ատրճանակներով եւ զիս կը դատապարտեն անօրինակ յանցանքներու համար: Զեմ գիտեր ինչ կը նշանակէ այս ամէնը:

— Ձէ՞ք գիտեր: Ասիկա կը նշանակէ որ դտայ «գնդապետ»ը: Կը նշանակէ որ անցեալ յունուար 8ին Քան չէիք դուք, այլ Մարլօ: Կը նշանակէ որ ձեր խամա-ճիկը՝ տիկին Նաթան երբ ձեր դէմ գոր-ծեց ուղեցիք անկից ձերբազատուիլ, եւ վերջապէս պիտի կարողանանք ձեր ոճիր-ները մինչեւ Անգլիա փոխադրել:

— Իսկապէ՞ս: Եւ ուրկից ստացաք այս բոլոր հեռագրքրական տեղեկութիւննե-րը: Այս մարդէ՞ն որ ցարդ ոստիկանու-թեան հետապնդութեան առարկայ է ե-ղած: Իր յայտնութիւնը շատ արժէքաւոր պիտի ըլլայ:

— Տարբեր վկայութիւն ալ ունինք: Ու-րիշ մէկն ալ կայ որ գիտէր թէ Նաթան Միլ Հաուզի մէջ ձեզի պիտի հանդիպէր:

Սըր Էօսթէյս զարմացական արտայայ-տութիւն մը ունեցաւ՝ գնդապետ Բէյս ձեռքով շարժում մը ըրաւ: Արթըր Մինքս կեղծ անունով վեր. Էտուըրտ Չիչեսթըր, կամ Օր. Փեթիկրիւն՝ յառաջացաւ: Գու-նատ էր ան եւ ջղային, բայց խօսեցաւ բաւական յստակ:

— Նաթան տեսայ Փարիզի մէջ այն գիշեր՝ երբ յաջորդ օրը Անգլիա պիտի մեկնէր: Ներկայացուց իբրեւ ռուս կոմս: Պատմեց ինծի իր ծրագրի մասին: Զգուշացուցի ինքը, գիտնալով թէ ինչ տեսակ մարդու մը հետ էր իր գործը. սակայն խորհուրդներուս չանսաց: Սե-ղանին վրայ անթել հեռագիր մը կար որ կարդացի: Յետոյ խորհեցայ փորձ մը ը-նել ադամանդները իմ հաշւոյս գործածե-լու համար: Եոհաննեսպուրկի մէջ Պ. Բէյ-պըրն զիս համոզեց իր կողմը յարիլ:

— Առնէտները միշտ կը հեռանան ըն-կըղմած նաւուն մէջէն: Ես չեմ վախնար առնէտներէն: Ուշ կամ կանուխ կը փճա-ցնեմ զանոնք ու նեխած որդերը, պատաս-խանեց Սըր Էօսթէյս:

— Կ'ուզէի բան մը յանձնել ձեր նկա-տողութեան, Սըր Էօսթէյս, դիտել տուի ես: Թիթեղէ տուփին մէջ զոր դուրս նե-տեցիք պատուհանէն, խճաքարեր միայն կային: Իսկական ադամանդները շատ ա-պահով տեղ մը կը գտնուին: Ըսեմ, մեծ ընձուղտին ստամոքսին մէջ են անոնք: Սիւզան զայն ծակած եւ ստամոքսները, բամպակի մէջ փաթթելով հոն զետեղած էր եւ կափարիչը դարձեալ խցած:

Սըր Էօսթէյս ինծի նայեցաւ քիչ մը ա-տեն: Յետոյ տուաւ հետեւեալ յատկանը-շական պատասխանը.

— Միշտ ալ կ'ատէի այդ գզուելի ըն-ձուղտը: Կարծէք բնազդաբար:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Տար.)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ չորեքշաբթի օր: Խմբագրատունը փակ է երկուշաբթի, Օգոստոս 15ին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀՐԱՒԷՐԻՆ

Փարիզի գերմանական դեսպանը Ֆոն Մալցան, առջի օր յանձնեց խորհրդային դեսպան Վինոկրատովի վարչապետ Ատընաուըրի պատասխանը Մոսկուայի հրաւէրին առթիւ: Ատընաուըր որոշած է մեկնիլ Խ. Միութիւն Սեպտեմբեր 9ին : Թէեւ տակաւին չէ հրատարակուած յուշագրին բովանդակութիւնը, սակայն օրակարգի մասին ինչ որ հաղորդած էինք երէկ, կը հաստատուի լաւատեղեակ շրջանակներու կողմէ: Մինչ այդ, կը յայտնեն թէ Ֆոն Մալցան եւ Վինոկրատով արդէն սկսած են նախապատրաստական աշխատանքներու:

× Արեւել. Գերմանիոյ վարչապետը, անդրադառնալով վարչապետ Ատընաուըրի Մոսկուա այցելութեան, յայտարարեց թէ գերմանական միացումը կարելի է յաջողցնել երբ Պոն հրաժարի զինուելէ եւ Ատլանտեան Ուխտին մաս կազմելէ: Միւս կողմէ պէտք է չէզոքացնէ դրամատէրներն ու մեծ կալուածատէրերը:

× Կը յիշեցնենք որ Ատընաուըրի այցը կը զուգադիպի Ֆրանսական խորհրդարանական պատուիրակութեան այցին: Ատկէ առաջ՝ Նիւ Եորքի զինաթափութեան ժողովը, ետքը՝ Ֆրանսայի վարչապետին այցելութիւնը Մոսկուա, արտաքին չորս նախարարներու ժողովը Ժընեւ, եւ ՄԱԿի 10րդ ընդհ. նիստը Մ. Նահանգներու մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետը ճառի մը մէջ առաջարկեց որ գերմանեւչեխոսլովաք բանակցութիւններ սկսին, Պոնի հետ յարաբերութեանց վերահաստատման համար: Արեւել. Եւրոպայի առաջին արբանեակն է որ նման առաջարկ մը կ'ընէ:

ՍԱՐԻ նախագահ Հոֆման որոշեց ընտրական պայքարը բանալ պաշտօնապէս վաղը: Այս որոշումը արդիւնքն է գերմանասէր կուսակցութեանց բուռն պայքարին, Հոկտեմբեր 23ի հանրաքուէին առթիւ, Սարի միջազգային վարչաձեւին դէմ: Մինչ այդ, կուսակցութիւնները նախագահը կը նկատեն «դաւաճան» մը եւ «Սարը Գերմանիա է» նշանախօսքը կը կրկնեն օրն ի բուն: Հոֆման կոչ պիտի ընէ ժողովուրդին որ միջազգային վարչաձեւին քուէարկէ :

ԺԸՆԵՒԻ չինեւամերիկեան բանակցութեանց առթիւ, ամերիկեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Ամերիկա գտնուող չինացի ուսանողները կրնան հայրենիք վերադառնալ, դիմում ընելով հնդկական հիւպատոսներուն :

ԼՈՆՏՈՆԻ ճափոնեւխորհրդային բանակցութիւնները որոնք շաբաթներէ ի վեր տեղի կ'ունենան, կը շարունակուին «լաւ մթնոլորտի» մը մէջ : Հաւանաբար երեքշաբթի սկսին հաշտութեան դաշնագրի մը քննութեան: Ճափոնցիները կը պահանջեն ռազմագերիներու վերադարձը, սակայն այս վերջին շաբաթներուն արդէն բաւական թիւով ճափոնցիներ արձակուեցան: Հաւանաբար Մոսկուա զիջի մնացեալին արձակման համար ալ:

ՖՐԱՆՔԵՒԼԻԲԻԱԿԱՆ համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ, 7 ամիս բանակցութիւններէ ետք, ըստ որուն Ֆրանսան պիտի պարպէ Ֆէզանի շրջանը եւ երկու օդակայաններ, սակայն պիտի պահէ իրաւունքը այս վերջինները գործածելու : Նաեւ՝ առեւտրական յարաբերութիւններ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ վերջին ըմբոստութեան պատասխանատուները զանազան պատիժներու դատապարտուեցան : Պարագլուխը որ ծովակալ մըն է, ցկեանս, իսկ միւսները ժամանակաւոր բանտարկութեան պատիժը ստացան: Քանի մը ծովային սպաներ ազատ արձակուեցան, սակայն արտաքսուեցան բանակէն :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ կ'առաջարկէ մնացեալ հատուցում վճարել Մ. Նահանգներուն, վար առնուած խորայէլեան օդանաւին ամերիկացի զոհերուն իբրեւ արեան գին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ հանրապետութեան նախագահին ներկայութեան բացուեցաւ Իզմիրի ջրաթումբը զոր շինած են Ֆրանսացի ճարտարագէտներ: Ջրաթումբը խմելիք ջուր պիտի հայթայթէ Պոլսոյ շրջանին համար :

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

Այս Կիրակի Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնը : Անուշաւան Արեղայ Զղջանեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ: Բչ. օր 15 Օգոստ. Ս. Պատարագ Մեռելոց: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ :

ԴԻՒԱՆ

Այրի Տիկին Փիէռ Երանեան եւ զաւակը Քրիստիան Երանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Երանեան, Տէր եւ Տիկին Անթուան Դարտիվ, Տէր եւ Տիկին Արամ Փէշտիմալճեան եւ զաւակները, Ռաֆֆիկ եւ Զապէլ Փէշտիմալճեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Իշխան Նուրիճանեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Մինասեան, Պ. Մկրտիչ Երանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Աննա Երանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Երանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէլիրմէնճեան եւ զաւակներ, եւ բոլոր ազգականները ու բարեկամները խորունկ վիշտով կը յայտնեն իրենց սիրելի ամուսինին, հօր, զաւկին, եղբօր, աներձագին: մօրեղբօր, եղբօրորդւոյն, փեսին, զարմիկին, քրոջորդւոյն եւ ազգականին՝

ՓԻԷՌ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ 25 տարեկան ծաղիկ հասակին, Օգոստ. 12ին:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, երեքշաբթի, 16 Օգոստոս, ժամը 16.15ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քաշանի գերեզմանատունը, իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Կը խնդրուի մահազդ չստացողներէն ներկայս իբր այդ նկատել :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէյինի մասնաճիւղի դաշտահանդէսին :

Օգոստոս 21ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէյինի Պուա տը Սափէն (պաղ ջուրի մօտ):

Մասնաճիւղս մեծ պատրաստութիւն տեսած է այդ դաշտահանդէսին համար :

Ծոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով : Արեւելեան նուագ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան Օր. Արփինէ Փափազեանէ հինգ հազար ֆր., Օր. Անահիտ Փափազեանի նշանուելուն առթիւ ընդ Պ. Ստեփան Միքայէլեանի :

× Աղքատախնամ Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Սողոմոնեանէ հազար ֆր.: Պ. Կ. Սրմաքէշեանէ հազար ֆրանք :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար:

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 4200 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100 :

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանաւանդ թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ շարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

խաճասարի արշաւանքի 58րդ տարեդարձին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի: Օգոստոս 21ին, Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Բօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքապետ Պ. Փէյի :

Եւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը նախագահէ ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Գ. Փիլիկեանի :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Հանդիսավայրը երթալու համար, մասնաւոր օթօքար կը մեկնի Փլաս Մասէնայէն եւ Մալէնի Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին :

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կայարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14.30 եւ 15ին մեկնող օթօքարներով:

Մուտքը ազատ է :

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ Կ'ԸԼԼԱՆ ԿԱՆԽԻԿ :

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ կազմակերպութիւններուն կամ անհատներուն ամէն անգամ յիշեցնել պարտքերը :

Լոյս չեն տեսներ նախապէս չվճարուած յայտարարութիւնները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Մաղաքիա Ասլանեան (ԲԱԲԳԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ)

Կը պարունակէ տեղագրական եւ ազգագրական մանրամասնութիւններ, Հայաջինջ սարսափները, բուռ մը քաջերու արշաւը դէպի Կովկաս եւ ուրիշ անտիպ տեղեկութիւններ : (308 էջ):

Գիրքը զարդարուած է շատ մը հազուագիւտ պատկերներով :

Գին 500 ֆրանք

Դիմել Եփրեմ Թեւանեանի, կամ Վահրին Եսայեանի,
38 - 40, Rue de la Montagne
Ste. Geneviève, Paris (5)

Իսկ Մարսէյլի մէջ.—
Խորէն Նազարէթեանի
7, Bld. Mouren la Cabucelle

Ինչպէս նաեւ Հայկ. գրատուները :

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ :

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք: Արձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ : Գինը 2800 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 3000, դեղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

MON CHEMIN ENSOLEILLÉ
(Recueil de poèmes)
Գրեց ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
Éditions Pierre Seghers
Գին 350 ֆրանք

Կը ծախուի գրատուն Պարսամեան, 46 Ռիւ Ռիշէ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 17 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7751 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3162

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Կը թուի թէ պարբերաբար պիտի գործածենք այս խորագիրը, յիշեցնելու համար կարգ մը տարրական գիտելիքներ :

Երբ կը խօսինք մեր քաղաքական աշխատանքներու մասին, շատեր կը հարցնեն .

— Ի՞նչ օգուտ, քանի որ պարագաները աննպաստ են եւ հորիզոնը մութ է : Ոչ մէկ լուսաւոր հեռանկար...

Ճիշդ ատոր համար ալ, մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ արթուն կենալ եւ ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին :

Դուն քուն, դրացիդ կամ թշնամիդ արթուն :

Պիտի գիտնաս թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ ճամբուդ վրայ, կամ ինչ դաւեր կը լարուին կռնակէդ :

Քաղաքական անդաստանը մարգագետին մըն է, ուր եթէ ընելիքդ չգիտնաս, կը հրմշտկեն եւ մէկդի կը նետեն :

Ցետոյ, միջազգային չարժում է քաղաքական կեանքը : Եթէ չըմբռնես դէպքերու ընթացքը, ի՞նչ տարբերութիւն կ՚ունենաս աւանդութեան յիմար կոյսերէն :

Եւ վերջապէս, ունիս հիմնական Դատ մը, որ անելի մը մատնուած է այսօր, դէպքերու բերումով :

Պիտի աշխատիս ուրացումէ եւ մոռացումէ փրկել զայն, բոլոր կարելի միջոցներով :

Ա՛յս է քաղաքական կուսակցութեան մը առաջին կոչումը :

Կը գտնուինք աննկարագրելի ողբերգութեան մը առջեւ :

Երկու արիւնոտ աշխարհամարտներէ ետք, տակաւին իրենց արդար հատուցը չեն ստացած բազմաթիւ փոքր եւ անճար ժողովուրդներ : Կամ ստացած են մասնիկ մը՝ իրենց բնական իրաւունքներէն :

Միւս կողմէ, եթէ աշխարհի հզօրները չկարենան ելք մը գտնել, ամէնէն առաջ պիտի վտանգուին փոքր ազգերը :

Որեւէ քաղաքական հոսանք իր դերէն զրկած պիտի ըլլայ, եթէ տունը նստի եւ պարզապէս կարծիքներ յայտնէ, ամէն բան ձգելով նախախնամութեան կամքին :

Ոչ թէ պատուհանէն պիտի դիտես, այլ հրապարակ պիտի նետուիս, պատասխանատուութիւններ ստանձնելու համար :

Աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդ հաւաքական աշխատանքի կը սպասէ, որպէսզի թշնամին ու բարեկամը ձեռք ձեռքի չտան, իր մուխը մարելու համար :

Աշխատիլ հասուն գիտակցութեամբ եւ յարատեւօրէն՝ չի նշանակեր արկածախնդրութիւն փորձել :

Երբ ուզածդ չես կրնար ընել, կրցածդ կը փորձես : Միշտ նկատի ունենալով հայրենիքին եւ տարագիր բազմութեանց բարիքը :

Երկրորդ Աշխարհամարտին համաձայնութիւն գոյացած էր, որպէսզի հոսանք մը մէկ ուղղութեամբ գործէ, ուրիշ մը՝ տարբեր ճակատի վրայ :

Դէպքերը կրնան դարձեալ համանման կացութեան մը առջեւ դնել մեզ :

Ուրեմն, ոչ հայրենիքին, ոչ ալ տարագիր բազմութեանց շահերուն ծառայած կ՚ըլլան անոնք որ բան - գործ ըրած են ճակատ ճեղքել, փոխանակ օգնելու ներքին ուժերու աճման եւ զօրացման :

Թուրքը եթէ յաղթեց, պատճառը այն է որ ոչ միայն արտաքին պարագաները նպաստաւոր էին, այլեւ ինք ներքնապէս դիրք բռնած էր միաձայն եւ միակամ :

Այսօր ալ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ, չարախնդութեամբ դիտելով մեր ներքին պառակտումները :

Զօրանալ եւ իրար լրացնել՝ միեւնոյն առաջադրութեամբ :

Ահա՛ օրուան պահանջը, Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼԸ

*

ԲԱՆ ՄԸ ՉԵՆ ԿՈՐՍՆՑՆԵՐ 640.000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԿՐՃԱՏԵԼՈՎ

Ինչպէս հաղորդած էինք կիրակի օր, Խ. Միութիւնը շաբաթ օր կը խոստանար 640.000 զինուորներ արձակել Դեկտեմբեր 15ին : Ցաջորդ օրը, կիրակի, կը հրաւիրէր Անգլիան, Ֆրանսան եւ Մ. Նահանգները որ իրենց կարգին կրճատեն զինեալ ուժերը, «զօրացնելու համար վստահութեան մթնոլորտը ազգերու միջեւ» :

Մոսկուայի զեկոյցը կ՚ըսէր թէ «արձակելի ցամաքային եւ ծովային զինուորները պիտի գործածուին ճարտարարուեստական հաստատութեանց, ինչպէս եւ պետական եւ հաւաքական տնտեսութեանց մէջ (սովխոզ եւ կոլխոզ), իրենց բնակավայրերուն մէջ» :

Իրագէկներ աւելի քան երկու միլիոն կը հաշուեն ցամաքային զինուորները, 750 հազար ալ նաւազները :

Անցեալ յուլիսի վերջը Խ. Միութիւնը կը ծանուցանէր թէ պիտի արձակէ զրահամառ բանակները : Այն ատեն միայն Աւստրիոյ խորհրդային զինուորներուն թիւը կը հաշուէին 45.0000 : Երկու տարի առաջ, 1953 Սեպտեմբերին կը հաղորդէր թէ պիտի արձակուին այն բոլոր զինուորները որ լրացուցած են իրենց շրջանը : Բայց, ինչպէս կը հաւաստեն բաւատեղեակ աղբիւրէ, զօրակոչի կ՚ենթարկէր 1934ին ծնած երիտասարդները եւ ուրիշ կարգ մը զօրադասեր :

Հիւս. Ատլանտեանի Կազմակերպութիւնը անցեալ յունուար 31ին տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներուն զինեալ ուժերը կը հաշուէր աւելի քան վեց միլիոն : Միեւնոյն ատեն տեղեկագիրը կը յայտնէր թէ անոնք կրնան ռազմադաշտ հանել չորս հարիւր զօրաբաժին, զօրաշարժին հրամանէն մէկ ամիս վերջը : Դարձեալ նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութեան բանակը չորունակ 175 զօրաբաժին մնացած է 1947էն ի վեր, բայց մեծապէս աւելցած է իր հրաձիգ եւ մեքենաշարժ ուժը :

Մոսկուայի անթելէն վերջ, կառավարական պաշտօնաթերթը, «Իզվեստիա» եւս բացատրեց թէ 640.000 զինուոր արձակելու որոշումը «նոր եւ համոզիչ ապացոյց մըն է Խ. Միութեան խաղաղասիրութեան : Ուրեմն յուսալի է որ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա եւս միջոցներ ձեռք առնեն, իրենց զինեալ ուժերը կրճատելու համար : Փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ նպաստաւոր պատեհութիւններ կան աւելի մեղմացնելու միջազգային յարաբերութեանց լարումը եւ ապահովելու որ բոլոր երկիրներու ժողովուրդները ապրին խաղաղութեամբ եւ բարեկամութեամբ, ինչ ընկերային եւ քաղաքական կարգուսարք ալ ունենան» :

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԵՆ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը վերապահութիւն յայտնելով հանդերձ, քաջալերական կը գտնէ Խ. Միութեան առաջարկը. բայց զինուորական մասնագէտները թերահաւատ են : Մոսկուայի որոշումը բարենշան համարելով հանդերձ, անոնք դիտել կուտան.

— «Դժբախտաբար մեր դերը, իբրեւ զինուորական, կը թելադրէ ազաղակել. — «Զգո՛յշ» : Ժընեւի խորհրդաժողովը եւ իր ժպիտները կարելի եղան անոր համար որ Արեւմուտքը յաջողած էր — եւ ի՜նչ մեծ ճիգերով — ամրապնդել իր պաշտպանութիւնը : Ժընեւի ժողով պիտի չունենայինք եթէ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը եւ յետագայ համաձայնութիւնները չըլլային : Դժուար չէ գուշակել ռուս վարիչներուն ուզածը՝ մթին խօսքերու մշուշին մէջ : Բուլկանինին բարձրաձայն յայտնեց Ժընեւի ժողովին առաջին օրէն իսկ, — քանդում մեծ պաշտպանողական խմբակցութեանց, կազմալուծում զինակցութեանց եւ հեռացում Եւրոպայի մէջ հաստատուած ամերիկեան զինուորներուն : Այսօր մեզի կը ծանուցանեն թէ կարմիր բանակը որ կը բաղկանայ աւելի քան չորս միլիոն զինուորէ, 640.000ով պիտի կրճատուի մինչեւ տարեվերջ : Կարելի չէ ստուգել այս պարագան, բայց, ընդունինք թէ Ռուսերը պիտի յարգեն իրենց խոստումը : Այս առթիւ յիշեցնենք թէ Մ. Նահանգները համանման կրճատում մը կատարեցին վերջերս : Մենք պէտք է սկեպտիկ մնանք ցորչափ թուլցած չէ Վարշաւայի դաշինքին ռազմագիտական կարգուսարքը : Պէտք է կրկնապէս թերահաւատ ըլլանք, երբ միեւնոյն ատեն մեզի կը տեղեկացնեն թէ կարմիր բանակը պիտի պահէ իր դիրքերը Ռումանիոյ եւ անշուշտ Հունգարիոյ մէջ, Հակառակ Աւստրիոյ դաշինքին ստորագրութեան : Հասկցէք մեր միտքը : Ժընեւի ոգին կը տաքցնէ մեր սիրտը : Բայց արժէք պիտի ունենայ թէ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը անթափանցելի մնայ : Մենք կը վախնանք որ այդ զինակցութիւնը հալի գաղջ ջուրի մէջ, ինչպէս շաքարի կտոր մը» :

× Անգլիոյ մէջ ալ գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ, դիտել կուտան թէ արեւմտեան դաշնակիցները արդէն կանխած են Խ. Միութիւնը, պայմանաւոր զինաթափութեան ճամբուն վրայ : Միեւնոյն ատեն կ՚ըսեն թէ 40.000 հոգի կրճատելով հանդերձ, կարմիր բանակը, որուն զինուորներուն թիւը 4.750.000 կը հաշուէին, շատ մեծ գերակշռութիւն մը պիտի ունենայ, շատ հեռու 1.500.000ի համբաւքէն որ առաջարկուած է երկու կողմէն ալ, իբրեւ առաւելագոյն քանակը Խ. Միութեան, Չինաստանի եւ Մ. Նահանգներուն համար, դատ դատ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Խոստովանութիւն մը, — երբ խմբագրատունն էի եւ հանրային դէմքի մը մահուան գոյժը կը հասնէր հեռագրով կամ հեռաձայնով, կը փութայի ճանի մը տող նուիրել հանգուցեալին :

Մէկ ամսուան բացակայութենէ մը ետք, երբ վերադարձեր եմ, ահա կ՚անցնիմ, նոյն պարտականութիւնը կատարելու համար երեք «նորոգ հանգուցեալ» բարեկամներու հանդէպ, — Տիգրան Բաղտասարեան, Յակոբ Մալաքեան եւ Միքայէլ Էնէքեան :

Բարեբախտաբար լայնօրէն գրուեցաւ առաջին երկուքի մասին :

Տիգրանին Պոլսոյ մէջ հանդիպած էի 1909ին, առանց մօտէն ծանօթանալու ՚

Առաջին մտերմութիւնն սկսաւ Հայաստանի մէջ, 1919 – 20ին :

Դրօն պտոյտ մը սարքած էր դէպի Ապարան, որ այն ատեն կը գտնուէր Հայաստանի սահմաններուն մէջ :

Իգտիրէն ֆիչ անդին, հաստատուած էր զինուորական կայան մը Թաշպրունի մէջ : Բարձր աշտարակէ մը կ՚երեւային Բարբողեան լեռները, որոնք բնական ամրութիւն մը կը կազմեն դէպի Կարս :

Զինուորական սեղան մը սարքած էին, ուր շատերու հետ մեզ կը պատուէին Տիգրան Բաղտասարեան եւ Վահան Փաստրմաճեան :

Ցետոյ ձիերը քշեցինք մինչեւ Արարատի ստորոտը, ուր դիրք բռնած էին խումբ մը զինուորներ, դեղնած՝ ճահճատենդէն :

Տիգրանի հետ աւելի մօտէն ծանօթացայ Փարիզի մէջ, ուր հաստատած էր Մարտիկներու Միութիւն մը, իր պարբերաթերթով (Ռազմիկ) :

Թերթը ունէր նաեւ Մատենաշար մը, որուն Բ. հատորը կազմեց ողբացեալ Հրանտ Փաստրմաճեանի «Լեռնային պատերազմը» :

Իր գլխաւոր ձեռնարկներէն մին եղաւ ժողովրդական ուխտագնացութիւն մը դէպի Փէռ Լաշէզ, Անդրանիկի գերեզմանը : Գեղեցիկ սովորութիւն մը որ շարունակուեցաւ մինչեւ Բ. աշխարհամարտ :

Ուխտագնացութիւնը տեղի կ՚ունենար բազմութեամբ, դրօշներով, ծաղկեպսակներով եւ բանախօսութեամբ, մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով :

Պատերազմը իր մազերն ալ ճերմկցուց :

Զինադադարին կարճ ատեն մը Փարիզ մնալէ ետք անցաւ Միջին Արեւելք, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Իրան, մասնաւոր պաշտօնով :

Զինք վերջին անգամ տեսայ Գահիրէ, անցեալ մայիսին :

Յոգնած կ՚երեւար եւ կ՚ուզէր Փարիզ վերադառնալ, հանգստանալու համար :

Նոյն իսկ հետաքրքրուեցաւ թէ կրնա՞յ օգտուիլ Ֆրանսայի ծանօթ ջերմուկներէն, շնչարգելութեան տկարութիւնը դարմանելու համար :

Ուրեմն իր սի՞րտն ալ...

Եւ միտքս ինկաւ երգ մը Վանի ծովուն ափերէն.

Երբ ժայռերը զոռում էին,
Հայն ի՞նչպէս լուռ կենար.
Երբ լեռները դողում էին,
Մեր սիրտն ի՞նչպէս դիմանար ...

Տիգրիս (Տիգրան) ոչ միայն քաջ ռազմիկ էր, այլեւ ուսումնական՝ բառին ազնուագոյն իմաստով : Գրիչն ալ սահուն էր, ինչպէս կը յիշեն *Ցառաջ*ի եւ *Ցուսաբեր*ի ընթերցողները :

Միեւնոյն ատեն օժտուած էր կազմակերպական կարողութեամբ, եւ իր մարդամօտ բնաւորութեան շնորհիւ, յաջողեցաւ ամուր կապեր հաստատել տեղական իշխանութեանց հետ :

Տարաբախտ Տիգրան, « շատ հաւատներ ունէիր, մէջ սրտիդ մնաց ...» :

ՎԱՀԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ գացող շրջիկներու առաջին խումբը, որ կը բաղկանայ 19 անձերէ, Փարիզէն մեկնեցաւ երէկ : Ուղեւորութիւնը կը կատարուի չոգեկառքով, Փարիզ – Փրակա – Վարշաւա – Մոսկուա – Երեւան :

ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Ուրբաթ իրիկուն աւելի քան 110 «ուխտաւորներ» մեկնեցան դէպի Վենետիկ, ուրկէ մաս մը պիտի անցնի նաեւ Հռոմ :

Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէր կայարանը եւ մեկնողներուն մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ երիտասարդներ : Այս խումբին մասնակցողները Վենետիկի մէջ պիտի մնան Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին մէջ եւ բախտաւորութիւնը պիտի ունենան մօտէն տեսնելու ամէնուս սիրելի՝ ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐԸ :

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ «Հալք» կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Քասըմ Կիւլէք, ձերբակալուեցաւ Օգոստոս 14ին, այն ամբաստանութեամբ թէ զրպարտած է կառավարութիւնը, լրագրական յօդուածի մը ընթացքին : Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ Քասըմ Կիւլէք անարգած է անցեալ տարուան ընտրութիւնները, վիճելի դարձնելով ներկայ կառավարութեան վաւերականութիւնը :

« Միլլէթ »կուսակցութիւնը երկու օր խորհրդակցելէ ետք հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց. —

«Կարելի չէ հաստատել թէ քաղաքական ապահովութիւն կը տիրէ երկրին մէջ, եթէ նկատի առնենք մեր կուսակցութեան վրայ ի գործ դրուած յարաճուն ճնշումը եւ կառավարական կուսակցութեան հակերամութիւնը : Այս վերջինը կը փորձէ ընդդիմադիրները պատասխանատու նկա–

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Տեղական թերթի մը թղթակիցը ուսումնասիրելով Իսրայէլի արդի վիճակը, կը գրէ թէ պէտք է ճամբորդել Իսրայէլի մէջ, հասկնալու համար թէ որքան անհրաժեշտ են հոն ջրատար խողովակները։ Երկիրը կը տառապի ջուրի պակասէն։ Ներկայիս 168 սանթիմեթր տրամագիծով ջրատար խողովակներ կը շինուին, ջրելու համար զանոնք երկրին ամէն կողմը։ Երբ գաղթական մը առաջին անգամ Իսրայէլ կը դնէ ոտքը, իր առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլայ գիտնալ թէ որքան հեռու է ջուրը իր տունէն։

1948ին 25 հազար հեկտար հող ոռոգուեցաւ։ Եօթը տարի ետք այս մակերեսը բարձրացաւ ութսուն հազար հեկտարի։ Երկրին համար անհրաժեշտ է որ քառապատկուի այս չափը։

Ներկայիս մեծ ծրագիր մը իրականանալու վրայ է — Նեկեպի ոռոգման հարցն է.— Նեկեպի հիւսիսային մասին մէջ կը գտնուի Իսրայէլի մշակելի հողը որ ցարդ չէ օգտագործուած։ Իսկ Նեկեպ ջուր չունի։ Երկու մեծ ջրատարներ կը շինուին որոնք Թէլ Ավիվի հիւսիսը գտնուող Եարքոն գետին ջուրը պիտի տանին 120 քիլոմեթր դէպի հարաւ, եւ կեանք պիտի տան հիւսիսային Նեկեպին։ Շուտով կը վերջանայ այս ջրատար խողովակներու գործը։

Եթէ միջազգային համաձայնութիւն մը գոյանայ, կարելի պիտի ըլլայ երկրին ամէնէն կարեւոր գետին՝ Յորդանանի օգտագործումը, ոռոգման համար։ Յորդանան գետը Իսրայէլի մէջէն կ'անցնի Լիբանանի սահմանագլուխէն — Թիպէրիատ լճին հարաւը, ուրկէ կ'անցնի արաբական Յորդանանի մէջ։ Ոչ Իսրայէլ, ոչ ալ Յորդանան չեն կրնար օգտուիլ, որովհետեւ մէկ կամ միւս կողմէ բողոք պիտի բարձրանայ։ Սակայն փոխադարձ համաձայնութեամբ մը, օգտագործելով ջուրը, կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել հողերը եւ ուժ ստեղծել։

Իսրայէլի գոյութեան պայքարին մէջ ջուրը մէկ երեւոյթն է միայն։ 1949ին 33.556 տուն շինեցին, 1951ին արդէն հասած էր թիւը 84.800ի, նշանակելի թիւ մըն է, եթէ նկատի առնուի որ երկրին բնակչութեան թիւը Փարիզի բնակչութեան մէկ երրորդն է, կը գրէ թղթակիցը։

Շատ չըներ Իսրայէլի արտածումները մէկ տասներորդն էին ներածումներուն։ Այսօր մէկ երրորդն է։ Փոխանակ արտադրելու իր սնունդին մէկ հինգերորդը, ինչպէս չորս տարի առաջ, երկիրը կ'արտադրէ ներկայիս կէսէն աւելին եւ նոր ճարտարարուեստներ մէջտեղ ելած են, ինչպէս ինքնաշարժներու եւ անիւներու, Հայֆայի քիմիական արտադրութեանց գործարանները, մեքենաները եւ ազամանդի վրայ աշխատելու աշխատանոցներ, որոնք բոլորն ալ կը բաւարարեն իր պահանջները։

Ասով մէկտեղ բացը տակաւին տարեկան երկու հարիւր միլիոն տոլար է։ Ներկայիս այս բացը կը գոցեն հետեւեալ կերպով.— Մօտ մէկ քառորդը արտասահման հաստատուած Հրեաներու նուէրներով եւ փոխառութիւններով, մէկ երրորդը արեւմտեան Գերմանիոյ հատուցումներով, հինգերորդը ամերիկեան պաշտօնական նուէրներով, տասը առ հարիւրը միայն մասնաւոր չահարկումներով։ Երեք տարի առաջ Նեկեպ անապատային էր, այսօր ցանցնուած է նոր գիւղերով, ծածկուած մշակուած արտերով, եւ ոռոգուած տասնեակներով քիլոմեթրներով հեռուէն եկող ջուրերով։

Մովսէսի համար Նեկեպ երկիր մըն էր որուն քարերը երկաթ են եւ որու բլուրներէն մարդիկ կրնան ոսկի հանել։ Հոն է որ Քրիստոսէ առաջ Ժ. դարուն Սողոմոն կը կեդրոնացնէր իր հանքային գործունէութիւնը։ Երեսուն դար ետք, պատմութիւնը տարօրինակ կերպով կը կրկնուի։ Մեր օրերուն Ագապայի ծոցը կրնայ մեծ նաւահանգիստ մը դառնալ։ Իսրայէլի ապագային համար շատ կարեւոր է ան տնտեսական տեսակէտով։ Ծովային կապ մըն է Ասիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ եւ Իսրայէլ կրնայ ուղղել իր առեւտուրը, միանգամայն դէպի Հնդկաց Ովկիանոսը եւ Ատլանտեան Ովկիանոսը, առանց անցնելու Սուէզի ջրանցքէն։

Նեկեպի մայրաքաղաքը Պերշեպան է, Աբրահամի աստուածաշնչական քաղաքը։ Ան այսօր ունի քսան հազարէ աւելի բնակիչ, լայն փողոցներով եւ նոր շէնքերով։ Թատրոնը, հիւանդանոցը եւ դպրոցը բոլորովին արդիական են։

Իսրայէլի համար լուրջ հարց մըն է արաբ գաղթականներու խնդիրը։

1.700.000 Իսրայէլցիներուն վրայ, մէկ տասներորդէն աւելի Իսլամ են։ 13.000ը Պետուին, որոնց մեծ մասը կը բնակի Նեկեպի մէջ, 18.000 Արաբներ միջին դասակարգէն, որոնք ցրուած կ'ապրին քաղաքներուն մէջ։ Ոչ թշնամի են ոչ ալ խանդավառ եւ երիտասարդները հետզհետէ կը վարժուին նոր վիճակին։

Գալիլիան բոլորովին տարբեր է։ Նազարէթի մօտ եւ մինչեւ Յորդանանի սահմանագլուխը, 130.000 Արաբներ խմբուած կը բնակին։ Անոնց ազգային զգացումը անխախտ է։ Շարունակ վէճեր կը ստեղծուին երկրագործական հարցերու մասին, որովհետեւ այս Արաբներուն մեծ մասը չուզեր այն հողերը որ ատենօք կը պատկանէին իր հայրենակիցներուն եւ որոնք կ'ապրին այսօր գաղթականական կայաններու մէջ, սահմանէն անդին։ Անոնց թիւը կը հասնի 750.000ի։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՔՆԱՐ

1914ի առաջին աշխարհամարտէն ետք, Զինադադարի շրջանին, Պոլսոյ մէջ Տրամաթիք Թատերախումբին երեւումով, Պոլսահայ թատերական շարժումը ստացաւ նոր թռիչք եւ խոյանք։

Այդ շրջանին, թատերական շրջանակներուն քաջ ծանօթ էր արդէն Տիկին Քնարին անունը։

Անիկա փնտռուած ու յարգուած դերասանուհի մըն էր, որ կուգար Արեւմտահայ թատրոնի հին ակունքներէն լեցնել շարքերը նորահաս սերունդին եւ խթան հանդիսանալ անոնց նորաբողբոջ գործունէութեան։

Քնար ծնած է 1876ին, Կ. Պոլիս։ Աղքատ ընտանիքի զաւակ, ապրելու դժուարին պայմաններու տակ ճնշուած ըլլալով, Քնարի ծնողքը հազիւ թէ կրցան իրենց զաւկին պարզ ընթերցանութիւն մը սորվեցնել։

Մայրը՝ դերասանուհի Պերճուհի, որ երկար տարիներ Արեւմտահայ թատրոնին մէջ գործած է, ինք իսկ իր զաւակը կ'առաջնորդէ բեմ։

Թովմաս Ֆասուլեաճեան կը նշմարէ իսկոյն դեռատի Քնարին քով բեմական յատկութիւններ եւ լուրջ կերպով կը հետաքրքրուի իրմով։ Եւ առաջին անգամ ուրեմն, Ֆասուլեաճեանի առաջնորդութեամբ, Քնար բեմ կ'ելլէ Ռոտոսթոյի մէջ Վիքթոր Հիւկոյի «Կոյրին զաւակը» խաղով։

Յաջողութիւնը կ'ըլլայ կատարեալ, որմէ խրախուսուած, վարպետը՝ Ֆասուլեաճեան բոլորովին կը նուիրուի դեռատի դերասանուհիին գեղարուեստական զարգացման գործին։

1892էն 93 Ֆասուլեաճեանի պարբերական ներկայացումներուն մասնակցելով, իր սկսնակի քայլերուն մէջ իսկ, շնորհիւ իր բեմական բնատուր ձիրքերուն, քիչ ժամանակէն Քնար ուշադրութիւնը կը գրաւէ բեմական արուեստի ճաշակն ու հասկացողութիւնը ունեցող անձերու, որոնք ոչ մէկ քաջալերանք ու գնահատութիւն կը զլանան իրեն։

Այս շրջանին կ'երեւայ Մոլիէրի «Երեւակայական հիւանդ»ին Անդուանէթի դերով եւ անկէ ետք շատ մը ուրիշ դերերով կը կերտէ հաստատուն դիրք մը թատերական ընտանիքին մէջ։

1894ին, իր վարպետին՝ Ֆասուլեաճեանի հետ Պուլկարիա անցնելով, վեց տարի շարունակ կը բաժնէ անոր բոլոր ուրախութիւններն ու յուսախաբութիւնները, ամէն ատեն ալ սակայն անայլայլ կատարելով իրեն վստահուած բոլոր դերերը։

Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ կը յաջողի տիրանալ արդար համբաւի մը եւ նշանաւոր կը հանդիսանայ ազգային ողբերգութիւններու մէջ, կատարելով Ռոքսանէի (Արշակ Բ.), Վարդանոյշի (Վարդան), Զարուհի (Ասլան Զարուհի) եւ այլ դերերը։

Այս շրջանին Քնար իր բախտը կը կապէ կատակերգակ Արշակ Սվաճեանի՝ ամուսնանալով անոր հետ, սակայն այս վերջինոյն վաղահաս մահով կը խոցոտուի իր քնքոյշ սիրտը, եւ վիրաւոր ու յուսաբեկ՝ կը վերադառնայ Պոլիս։

Կարճ դադարէ մը ետք, նոր ասպարէզ եւ նոր յաջողութիւններ ձեռք բերելու հեռանկարով, կը լծուի աշխատանքի եւ վերջնականապէս կը հաստատուի Մնակեան Թատերախումբին մէջ, որուն կարեւոր մէկ անդամը կը դառնայ։

Մնակեան Թատերախումբը այդ թուականներուն մեծ գործունէութիւն մը ունէր Պոլսոյ մէջ։ Մարտիրոս Մնակեան, հմուտ դերասան եւ անխոնջ թարգմանիչ, ֆրանսական մելոտրամներու շարք մը սկսած էր հրամցնել ժողովուրդին։ Մնակեանի կազմակերպութեան մէջ, որ Արեւմտահայ թատրոնի նախասահմանադրական շրջանին վերջին մարտկոցը կը ներկայացնէր, Քնար կարեւոր աշխատակցութեան բաժին մը բերած է։

Մնակեանի հետ այս աշխատակցութեան շրջանին, Քնար կ'օգտուի մեծապէս։ Շնորհիւ իր արտակարգ ուշիմութեան, իր ըմբռնելու եւ հասկնալու բնածին յատկութեան եւ մանաւանդ յարատեւ աշխատողի իր նկարագրին, մեծ նուաճումներ կը կատարէ ու կը տիրանայ ընտրեալ արուեստագիտուհիի համբաւին։

Արտակարգ յիշողութիւն մըն է ունեցած Քնար։ Իր այս թանկագին յատկութեան շնորհիւ, իր բոլոր դերերը, առանց բացառութեան, կատարած է առանց յուշարարի, անսայթաք եւ անշփոթ։

Յատկութիւն մը՝ որուն քիչեր տէր են եղած եւ Քնար արեւմտահայ թէ արեւելահայ բեմերուն վրայ եղած է անժխտելի բացառութիւն մը՝ այդ ուղղութեամբ։

Տիկին Քնարին հետ իմ ծանօթութիւնս տեղի է ունեցած 1919ին, Գատըգիւղի իր բնակարանին մէջ։

Պոլիս, «Օջական» Երիտասարդաց Երկսեռ Միութեան Թատերական հատուածին ղեկավարի հանգամանքովս, ներկայացայ իրեն խնդրելու որ ստանձնէր Շիրվանզադէի «Նամուս»ին բեմադրութեան հոգը։

Հեզահամբոյր, բարի ու ազնիւ Տիկին Քնարը, առանց այլեւայլի եւ որեւէ պայմանի, սիրով ընդառաջ գնաց խնդրանքիս, եւ անմիջապէս լծուեցաւ աշխատանքի։

Գիշերը ցերեկին խառնելով, զբաղեցաւ իր «չօճուխ»ներուն հետ, մարզեց, համոզեց, խրատեց, առաջնորդեց մեզ, եւ Շահզատէ Պաշըի «Միլլէթ» թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ մեր «Նամուս»ը որ իբր սիրողներու ներկայացում, ոչինչ ունէր «աննամուս», շնորհիւ զմայլելի արուեստագիտուհիին՝ Տիկին Քնարին։

Պոլսահայ Տրամաթիքին իր աշխատակցութիւնը որքան որ կը յիշեմ, ցանցառ է եղած։ Տիկին Քնար ալ անտեսուածներու կարգին էր դասուած Տրամաթիքի «ա-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՋՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Գ.

Շատ չանցած, գերազանցելով միւս կառքերը, հասանք կռուին տեղի ունենալիք վայրը՝ տափաստան մը, ուր երկու մեծ բուրգեր կը բարձրանային, որ ծանօթ էին, այդ շրջաններուն մէջ, որպէս «Երկու Եղբայրներու Գերեզմանը»։

Արեւուն առաջին ճառագայթները, մաղուելով ծառերուն ընդմէջէն, կը չքացնէին գիշերուան մշուշը։

Միխայլովիչը գրեթէ կրնկակոխ հասաւ մեզի եւ մէկ քանի վայրկեանէն քսան հոգիի չափ եղանք։ Շատ չանցած, խճաքարերուն վրայ այլ քայլեր լսուեցան։ Հակառակորդներն էին։ Շթամ կը քալէր առջեւէն, ձեռքը բռնած տուփ մը, որուն մէջ էին հրաղէնները։ Խոնարհութիւն ըրաւ Ջոտոմիրսքիին եւ միւս սպաներուն։

— Կռուելու հրամանը ո՞վ պիտի տայ, պարոններ, հարցուց Շթամ։

Երկու հակառակորդները եւ իրենց փոխանորդները դարձան սպաներուն, որոնք իրենց կարգին շուարած կը նայէին իրենց։

Ոչ ոք կ'առաջարկէր։ Ոչ ոք կը փափաքէր արտասանել սարսափազդու «երեք»ը, որ վերջ պիտի տար ընկերոջ մը կեանքին։

— Հարիւրապետ, ըսաւ Ջոտոմիրսքի Պէլայէֆի, կ'ուզէ՞ք մատուցանել ինծի այս ծառայութիւնը։

Յանկարծակի դէմ յանդիման գալով այս առաջարկին հետ, Պէլայէֆ չկարողացաւ մերժել, եւ գլխով նշան ըրաւ՝ թէ կ'ընդունէր։

— Պարոններ, բարի եղէք նշանակելու մեր տեղերը, շարունակեց Ջոտոմիրսքի, իր սուրը տալով ինծի, եւ հանելով վերարկուն։

— Լեցուցէք հրաղէնները, եթէ հաճիք, ըսաւ Ջոտոմիրսքի։

— Անօգուտ բան է այդ, պատասխանեց Շթամ, ես բերած եմ զէնքերը։ Անոնցմէ միայն մէկ հատը լեցուն է, իսկ միւսը՝ պարապ։

— Գիտէ՞ք թէ ո՞րն է պարապ, եւ որը՝ լեցուն, հարցուց Փրավտին։

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ատիկա, քանի որ պարոն Ջոտոմիրսքին է որ պիտի ընտրէ։

— Շատ լաւ, պատասխանեց Ջոտոմիրսքի։

Պէլայէֆ քաշեց իր սուրը եւ զայն խոթեց հողին մէջ, երկու բուրգերուն մէջտեղը։ Յետոյ, ուրիշ սուր մը առնելով, տնկեց մէկալին առջեւ։ Երկու սուրերուն շեղբերը միայն մէկ քայլով հեռու էին իրարմէ։ Հակառակորդներէն իւրաքանչիւրը պիտի կենար սուրերէն մէկուն ետեւ, ու երկարէր իր թեւը՝ լրիւ։ Այս կերպով իւրաքանչիւրը իր հակառակորդին հետ գրեթէ սիրտ սրտի եկած կ'ըլլար այն իմաստով, որ իւրաքանչիւրի զէնքին փողը հազիւ տասնեւհինգ սանթիմեթր հեռու կ'ըլլար թշնամիի սրտէն։ Մինչ Պէլայէֆ կը տեսնէր այս պատրաստութիւնները, Շթամ կը քակէր իր սուրը ու կը հանէր վերարկուն։ Իր փոխանորդները բացին զէնքի տուփը։ Ջոտոմիրսքի մօտեցաւ եւ առանց երկմտանքի առաւ առջեւի հրաղէնը։ Յետոյ դիրք բռնեց սուրերէն միոյն ետին։ Շթամ զէնքը կը դիտէր մօտէն։ Ջոտոմիրսքիի դէմքին վրայ մկան մը անգամ չէր շարժեր։ Ոչ մէկ նշան նաեւ իր վրայ՝ մեծխօսիկ հպարտութեան եւ արհամարհանքի արտայայտութեան։ Այլ միայն՝ քաջութեան հանդարտութիւնը։

— Քաջ է, մրմնջաց Շթամ։

Եւ ձեռք առնելով միւս հրաղէնը, դիրքաւորուեցաւ միւս սուրին ետեւ, իր հակառակորդին դիմաց։

Տժգոյն էին երկուքն ալ, սակայն մինչ Ջոտոմիրսքիի աչքերը կը փայլէին անդորր վճռականութեամբ, Շթամի աչքերը անհանգիստ էին եւ խուսափուկ։

Կը զգայի թէ սիրտս կը տրոփէր ուժգին։

Պէլայէֆ յառաջացաւ։ Բոլոր աչքերը սեւեռած էին իրեն։

— Պատրա՞ստ էք, պարոններ, հարցուց։

— Կը սպասենք ձեր հրամանին, պատասխանեցին Ջոտոմիրսքի եւ Շթամ միասին։ Եւ իւրաքանչիւրը ատրճանակին ուղղեց դիմացինի կուրծքին։

Տիրեց մահամման լռութիւն։ Միայն թռչուններու գեղգեղանքն էր որ կը լսուէր մօտի թուփերէն։ Այս լռութեան մէջէն Հարիւրապետ Պէլայէֆի ձայնին որոտումը սարսափ կ'ազդէր բոլորին։

— Մէկ։

— Երկու։

— Երեք։

Յետոյ լսեցինք Ջոտոմիրսքիի հրաղէնին բլթակին քաշուելուն ձայնը միայն։ Գնդակ արձակուած չէր։

Շթամը չէր կրակած եւ կը շարունակէր իր հրաղէնին փողը իր հակառակորդի կուրծքին դէմ բռնած դիրքով մնալ անշարժ։

— Կրակեցէք, ըսաւ Ջոտոմիրսքի, կատարելապէս հանդարտ ձայնով։

— Հրամայելը ձեր ինչ՞ն է պէտք, պարոն, ես ինքս եմ որ հարկ է որոշեմ՝ կրակե՞լ, թէ ոչ, եւ այդ կախում պիտի ունենայ հիմա ձեր ինծի տալիք պատասխանէն, ըսաւ Շթամ։

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(6) (Շար.)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

★

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Լիբանանեան *Մաղրաա* ֆութպոլի խումբը վերջերս շրջապտոյտ մը կատարած է խորհ. Միութեան մէջ եւ զանազան մրցումներ կատարած Քիէվի, Պաքուի մէջ ռուսական *Սպարտակ* խումբերուն հետ: Պաքուէն վերջ Երեւան եւս հանդիպած է խումբը, որուն մէջ գտնուող հայ տղոցմէն մէկը ժօզէֆ Նալպանտեանի կը պատմէ իր տպաւորութիւնները «*Այգ*»ի մէջ:

Անհամբեր էինք շոգեկառքին մէջ Պաքուէն – Երեւան: Այդ ճամբորդութիւնը անվերջանալի կը թուէր մեզի:

Երեւանի նախընթաց կայարանը մեզ դիմաւորել եկած էին Լիբանանէն Հայաստան ներգաղթող մարզիկներ, Հաճի Հայկ, Կարպիս Սարաֆեան եւ ուրիշներ որոնք կարօտով կը դիրկընդխառնուէին արցունքոտ աչքերով, յուզելով նաեւ մեզ:

Խումբին հայ տղոց խումբը կրկնակի էր, պիտի տեսնէինք Հայաստանի մայրաքաղաքը եւ մեր վաղեմի ընկերները:

Երբ Երեւանի կայարանը հասանք մեծ ներգաղթողներու :չկ՝ ճամտհ մտհցղմտհց բազմութեամբ մեզ դիմաւորելու եկած էին ներգաղթողները: Շոգեկառքէն երբորդ իջնողը մեր Լաչինեանն էր, որուն վրայ խուժեց սպասողներու բազմութիւնը, համբոյրներով պիտի խեղդէին կարծես զինքը: Աննկարագրելի էր վայրկեանը: Լիբանանցիք սպասման սրահը առաջնորդուած էին: Քառորդ ժամ վերջը բոլորս առաջնորդուեցանք ինքնաշարժերով դէպի պանդոկ:

Հոն հաւաքուած էին Լիբանանի խաղի մեր ընկերները — Հաճի Հայկ, Մարտիրոս, Այնաչ, Քաջայր, Մանուկեան, Յովսէփ, Անդրանիկ եւ Սարաֆեան: Հաճի Հայկ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց հայրենիքէն ներս կազմուած խումբերու մասին:

— «Սպարտակն է մեր գլխաւոր խումբը, որ Ս. Ս. Ռ. Մ.ի երկրորդ կարգի խուբերէն է եւ Հայաստանի անունով կը մասնակցի Խորհ. Միութեան երկրորդ կարգի խումբերու ախոյենական մրցումներուն: Կան անշուշտ ֆութպոլի խումբեր որոնք խաղացողներ կը հայթայթեն Սպարտակին: Այս գլխաւոր խումբին խաղացողները չեն աշխատիր, մարմնամարզի կը հետեւին եւ ամսական կը ստանան պետութենէն: Լիբանանէն ներգաղթող տղոցմէն երկուքը միայն կը խաղան, միւսները լքած են:

Պաշտօնապէս (փրօֆէսիօնէլութիւն) գոյութիւն չունի Խորհ. Միութեան մէջ թէեւ, բայց արգիլուած ալ չէ:

Սպարտակի տղաքը կը մարզուին, իրենց արհեստը այս է: Ինչպէս Եւրոպայի մէջ, հոս ալ մրցումէն երեք օր առաջ կ'արգելափակուին:

Երեւանի խաղացողները կը ստանան ամսական 1000 – 1500 րուպլի, իսկ երբ յաղթական հանդիսանան պարգեւ մըն ալ կը տրուի իրենց: Այս սկզբունքը նկատի առնելով գիտել տուինք որ ուրեմն Սպարտակը մեր Լիբանանին խումբէն զօրաւոր պէտք է ըլլայ: Բայց ներգաղթող մեր ընկերները ըսին թէ երբ «Լիբանանցիներս», զօրաւոր խումբով մը մրցինք իրեն հետ, նշանակէտերու տարբերութիւնը 2ը կամ 3ը չանցնիր: Արդէն Սպարտակի խմբապետը Լիբանանէն գաղթած Յովսէփ Աստուրեանն է, իսկ է զատ նոյն խումբին մէջ կը խաղայ նաեւ մեր Քաջայրը: Միւսները անծանօթ էին մեզի»:

Հայաստանի խումբին խաղացողներուն կատարեալ թէքնիքը գնահատելու առիթ մըն ալ ունեցանք: «Մաղրաաի հետ ցուցադրութիւն մը ըրին, թէեւ շատ յոգնած էր Լիբանանի խումբը, բայց եւ այնպէս արդիւնքը իննով զէրօ, ապշեցուցիչ պարտութիւն մըն էր Մաղրաաի համար:

Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր մրցումին, մարզադաշտը եւ շրջակայ բլուրները ծածկուած էին, 35 հազարի հասնող հանդիսատեսներով:

Հասարակութեան ընդունելութիւնը խանդավառ էր, բայց Լիբանանեան խումբին խաղին որակը յուսախաբ ըրած էր Հայերը:

Մրցումէն վերջ «Ինթուրիսթ» պանդոկին մէջ, ճոխ սեղանով մը փայլուն ընդունելութիւն մը սարքուած էր մարզիկներուս ի պատիւ: Խրախճանքը հազիւ աւարտած Մաղրաաի նախագահը Պ. Նիկոլա Մաճատալեանի կը հաղորդէր թէ շատ հաւանական էր որ յառաջիկայ տարի Երեւանի Սպարտակը Լիբանան հրաւիրուի: Արդարեւ ընթրիքի ընթացքին նկատելի էր որ Պ. Մաճատալեանի կը խորհրդակցէր Հայաստանի նախարարաց խորհուրդին կից Զբօսներու վարչութեան նախագահ Պ. Սիմոնեանի հետ: Այս ուսմբի նման պայթող լուրը մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց Սպարտակի տղոց, բայց պէտք է սպասել Մաղրաաի խումբին վերադարձին, աւելի որոշ եւ հաստատ գաղափար մը ունենալու համար: Յօդուածագիրը կը պատմէ նաեւ թէ Մաղրաաի ընկերացող հայ տղաքը յաճախ կը հիւրասիրուէին հայ ընտանիքներու մօտ: Խումբին այս տենդոտ այցելութիւնը տեւեց երեք օր եւ երեք գիշեր: Մաղրաաի մեկնելէն վերջ խումբին հայ տղաքը 24 ժամ եւս մնալու արտօնութիւն ձեռք բերին:

Չէին կրնար բաժնուիլ այն հողէն, որ իրենցն էր, 24 ժամ եւս կ'ուզէին շնչել այն ջինջ օդը որ հայկական լեռներէն կուգար լեցնել իրենց թոքերը: Աւանդական ողջերթը նոյնքան բազմութեամբ, նոյնքան խանդավառութեամբ, նուէրներով, պայուսակներով մարզիկ հայորդիները կ'առաջնորդուին կայարան: Շոգեկառքը կարծես բացառիկ արագութեամբ կը բաժնուի Հայաստանէն, մինչ ձեռքեր եւ թաշկինակներ կը շարժին փոխադարձ կարօտով:

ղա»ներուն կողմէ, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս ըրած էին ողբացեալ մեծանուն դերասանուհիին՝ Վարդիթեր Ֆէլէկեանին, այն տարբերութեամբ միայն որ այս վերջնոյն հանդէպ իրենց ատելութիւնը հասցուցած էին հալածանքի …

Երբ դերասանապետ Յովհ. Սեւումեան Հ. Հանրապետութեան կառավարութեան կողմէ Պոլիս եկաւ մասնաւոր առաքելութեամբ, թատերական քատրեր պատրաստելու առնչութեամբ, Քնարի հետ իր ծանօթութենէն վերջ մեծ յարգանք եւ հիացում է յայտնած անոր անձին եւ արուեստին հանդէպ:

Տարիներ են անցած Տիկին Քնարի մահէն ի վեր: Անոր անունն ալ գացած նետուած է մոռացութեան դժնէ փոսին մէջ:

Այս քանի մը տողերս սակայն, թող յիշատակի կոթող մը ըլլան նուիրուած իր անունին, իր «չօճուխ»ներէն մէկուն կողմէ …

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

5.— CHATEL - GUYON

★

Օվերնիան հրաբխային ժայթքումներու 5րդ ջերմուկը Շ. Կիյօն իր հիւրերուն պէտք է պարգեւէ «առողջութիւն, գեղեցկութիւն եւ ապրելու հաճոյք»: Ահա նշանաբան մը զոր որդեգրած են ջերմուկներու տնօրէնութիւնը եւ քաղաքապետութիւնը միասնաբար, ձեռք ձեռքի եւ կ'աշխատին իրագործել զայն:

Դէմքը դարձուցած Լիմանայի եւ արեւելին, Շանթէլկիյօն իր արժանի տեղը ունի ֆրանսական միւս ջերմուկներու կարգին: 1954ի եղանակին 14.300 բուժուորներ ունեցած է, մինչ կրկնապատիկը 1938ի այցելուներուն:

Դարմանուողներ շատ յաջող արդիւնքներ ձեռք բերած են եւ կը սպասուի որ 1955ին նախորդ տարուընէ աւելի պիտի ըլլայ անոնց թիւը, մանաւանդ, ինչպէս բոլորը կը հաստատեն, ջերմուկը իր շրջապատով հետզհետէ աւելի համակրելի կը դառնայ, իր նոր կառուցումներով եւ զանազան յաւելեալ աշխատանքներով: Տեղեկատու նոր գրասենեակ մը հաստատուած է արդէն, բուժուորներուն համար, թենիսի 3խաղարաններ բացուած են ի նորոյ: Դարաստանին ճեմավայրերու մեծ մասը վարդագոյն շինանիւթով կպրուած է: Սարտոն վտակին մեծ մասը ծածկելով, տղոց զբօսավայրին տարածութիւնը կրկնապատկուած է, եւ12էն վար մանուկներու յատուկ մասնաւոր խաղավայրեր հաստատուած են իրենց սիրելի խաղերով: Որովհետեւ Շաթէլ Կիւիօն հետզհետէ կը դառնայ երիտասարդութեան եւ տղոց համար դարմանումի վայր մը: Իրաւ ալ անցեալ տարի 2200 մանուկներ եւ պատանիներ հետեւած են ջերմուկին դարմանումներուն:

Այս «Ջրային իշխանապետութեան» նշանաբաններէն «առողջութիւն, գեղեցկութիւն եւ ապրելու հաճոյք» մինչ ի զօրու ըլլալով ճաշակ ունեցող տիկնոջ մը համար ընտրեալ վայր մըն է:

Երբեմնի սկեպտիկ վերապահութեան տեղ, այժմ մէկ բանի մասին կատարեալ համաձայնութիւն կայ բժիշկներու մէջ:

Ամենավերջին կատարելութիւններով օժտուած այս հաստատութիւնը, իր լողարաններով, ուղահայեաց հորիզոնական, ջրասոյլ, եւ զանազան տեսակի ջրացնցուղներով, 14 շոգիի ժայթքերով կը բուժէ ամէնէն յամառ հիւանդը եւ անոր կը պարգեւէ առողջութիւն եւ լաւ տրամադրութիւն:

Քաղաքապետին եւ բաղնիքներու տնօրէնութեան աշխատանքները չեն լրացած սակայն, 1956–57ին պատրաստ պիտի ըլլայ Թիօմի ճամբուն վրայ բացօթեայ լողարան մը, որուն ջուրը պիտի հայթայթուի Վօլվիքի մաքուր ակէն: Հոս ալ պայքար կայ աղմուկին դէմ, չէ՞ որ մեքենաներու դարն է: Միշտ յոյս կայ սակայն որ օր մը ճարտարագէտ մը անձայն «Մոթոսիկլէթներու» գիւտը պիտի ընէ:

Սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք իրեն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ *որ, ինչպէս գրած էինք Ռիօ Տէ Եանէյրօ գացած էր մասնակցելու համար Ս. Հաղորդութեան համաժողովին, այցելած է Սան Փաւլօ, ուր հայրապետական պատարագ մատուցած է Յուլիս 31ին: «Մասիս» կը գրէ թէ Կարտինալը այցելած է նաեւ Մոնթեվիլիտէօ, ուր պատարագեց Օգոստ. 7ին:*

ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ *ճեմարանին հանրակառք (օթօպիւս) մը նուիրած է Թեհրանէն Պ. Ռոման Իսայեւ: Հանրակառքը, որ պիտի ծառայէ աշակերտներու փոխադրութեան, կ'արժէ մօտ հարիւր հազար թուման:*

ՄԻՀՐԱՆ ՉԷԼԷՊԻ *մեռած է Պէյրութի մէջ յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Ողբացեալը երկար տարիներ վարած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Կեդր. վարչութեան նախագահութիւնը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Էշրէֆիէ Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարանին մատրան մէջ, Օգոստոս վեցին:*

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ *մէջ երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան համաշխարհային Ե. Փէսթիվալին դաշնակի մրցումներուն երկրորդ հանդիսացած է Ե. Հայրապետեան (Հայաստան):*

ԴԱՀԻՐԷԻ *մէջ յիշատակի երեկոյ մը տեղի ունեցած է Օգոստոս 9ին, Տիգրան Բաղտասարեանի եւ Գասպար Ըպտիկեանի համար: Սղահանդէսին նախագահած է ընկեր Օնիկ Մաճառեան: Խօսած են ընկերներ Վ. Նաւասարդեան, Գ. Լազեան եւ Բժ. Ե. Խաթանասեան: Տեղի ունեցած է նաեւ օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը:*

ՇԹՕՐԱՅԻ *մէջ Լիբանանի Օգն. Խաչը հաստատած է կազդուրման կայան մը ուր ամէն տարի 60 – 70 վատոյժ երախաներ կը ղրկուին:*

ՊՈԼՍՈՅ *«Մարմարա»ն սկսած է հրատարակել «Մասիս» շաբաթաթերթի հիմնադիր Կ. Իւթիւճեանի յուշերը: «Իւթիւճեան ծնած է 1822ին, 1848ին մեկնած է Փարիզ ուր մնացած է երեք տարի, կատարելագործելով իր ուսումը: 32 տարի շարունակ հրատարակած է «Մասիս»ը եւ մեծ եղած է իր դերը աշխարհաբարի զարգացման եւ բիւրեղացման մէջ:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

(Անգլի պատմութենէն համառօտագրուած)

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

Այդ գիշեր չկրցանք Եոհաննէսպուրկ վերադառնալ: Ռումբերը կը տեղային անընդհատ: Հաղորդակցութենէ կտրուած էինք, որովհետեւ ըմբոստները արուարձաններուն այս մասը առած էին իրենց տիրապետութեան ներքեւ:

Մեր ապաստանարանը ագարակ մըն էր: Եոհաննեսպուրկէն քանի մղոն հեռու: Զափազանց յոգնած էի իբրեւ հետեւանք նախորդ քանի մը օրերու ջղագրգռութեան ու մտահոգութեանց:

Ես ինծի կը կրկնէի, սակայն առանց հաւատալու, որ բոլոր մեր նեղութիւններն ու տառապանքները վերջ գտած էին: Հէյրին հետ միասին պիտի ըլլայի եւ այլեւս երբեք պիտի չբաժնուէինք իրարմէ: Սակայն կը զգայի որ արգելք մը կար երկուքին միջեւ: Բան մը որ կը ստիպէր Հէյրին ըլլալ վերապահ:

Սըր Էօսթէյս-Հակառակ ուղղութեամբ տարուեցաւ, ընկերակցութեամբ զօրաւոր պահակախումբի մը: Մեկնած առենը ձեռքի շարժումներով մնաք բարով ըսաւ:

Յաջորդ առտու կանուխ տնակէն դուրս ելլելով ակնարկ մը պտըտցուցի Եոհաննեսպուրկի ուղղութեամբ: Թնդանօթաձգութիւնը կը շարունակուէր, ուրեմն յեղափոխութիւնը դեռ չէր վերջացած:

Ագարակապանին տիկինը բարի եւ մայրական սիրտով կին մը՝ գիս նախաճաշի կանչեց: Ըսաւ թէ Հէյրին մթնշաղին դուրս ելած էր եւ տակաւին չէր վերադարձած: Դարձեալ անհանգստութիւն մը զգացի: Ի՞նչ էր մեր երկուքի միջեւ գոյութիւն ունեցող այս ստուերը:

Նախաճաշէն վերջ նստեցայ դրան առջեւ. գիրք մը առի բայց չկրցայ կարդալ: Այնքան գրաղուած էի ներքին խորհուրդներովս որ չնշմարեցի անգամ գնդապետ Րէյսը, որ ձիէն վար կ'իջնէր:

— Բարի լոյս, Անն: Կրնա՞մ նստիլ:

— Օ՛, դո՞ւք էք ըսի եւ կարմրեցայ:

Աթոռ մը առնելով քովս նստաւ: Մաթօփոսի մեր այցելութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով առանձին կը մնայինք իրարու հետ: Այս մարդը ինչպէս միշտ՝ այս անգամ եւս իմ մէջ կ'արթնցնէր հրապոյրի եւ վախի զգացում մը:

— Ի՞նչ նոր լուր, հարցուցի:

— Սմըթս վաղը Եոհաննեսպուրկ կ'ըլլայ:

Յեղափոխութիւնը երեք օրէն վերջ կը գտնէ. բայց կռիւները տակաւին կը շարունակուին: Խոստովանիմ անճարակութիւնս: Փետըըր յաջողեցաւ փախչիլ:

— Ի՞նչ:

— Այո: Չենք գիտեր ինչպէս ըրաւ: Սպարակի սենեակներէն մէկուն մէջ բանտարկած էինք, բայց այս առտու սենեակը պարապ գտեր են եւ թռչունն ալ փախած:

Ներքնապէս ուրախացայ: Կը հիանայի Սըր Էօսթէյսին վրայ: Չար մարդ էր, անշուշտ, սակայն շատ հաճելի, իրեն նմանող մէկու մը բնաւ չէի հանդիպած: Ի հարկէ այս զգացումներս գնդապետ Րէյսին չյայտնեցի: Անոր կարծիքը բոլորովին տարբեր է: Կ'ուզէ դատարան յանձնել: Սըր Էօսթէյսի փախուստը բնաւ զարմանալի չեմ գտներ: Ամբողջ Եոհաննեսպուրկի շրջակայքը ունենալու է բազմաթիւ լրտեսներ ու գործակալներ: Չէի կարծեր թէ պիտի կարենային զինքը վերըստին ձերբակալել:

Գնդապետ Րէյս յանկարծ Հէյրին մասին հարցուց: Պատասխանեցի թէ առտու կանուխ դուրս ելած է եւ ցարդ չեմ տեսած:

— Կը հասկնա՞ք. Անն: Քանի մը փոքրիկ ձեւակերպութիւններ, եւ ահա բոլորովին մաքուր դուրս պիտի ելլէ: Սըր Էօսթէյսի յանցապարտութիւնը հաստատուեցաւ: Բան մը չկայ այլեւս որ կարենայ ձեզ իրարմէ բաժնել:

Այս բառերը արտաբերեց՝ առանց ինծի նայելու եւ թեթեւ ձայնով մը:

— Կը հասկնամ, ըսի երախտագիտօրէն:

— Եւ ոչ մէկ պատճառ՝ յայտնելու համար իր իսկական անունը:

— Անշուշտ չկայ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

տել աղմէն կրած դժուարութեանց որոնք հետեւանք են իր խակ տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութեան: Այս պայմաններուն մէջ կարելի չէ խօսիլ ընտրական ապահովութեան մասին: Մեր կուսակցութիւնը որոշեց չմասնակցիլ քաղաքապետական եւ նահանգային ժողովներու ընտրութեանց :

«Հալք»ն ալ, որ Մ. Քէմալի հիմնած կուսակցութիւնն է, ժողով գումարելով նախորդ նախագահ Իսմէթի նախագահութեամբ, զեկոյց մը հրատարակեց որով կ՚ըսէ. — «Երկրին մէջ բացուած է շրջան մը որ ամէն ապահովութենէ կը զրկէ քաղաքական գործունէութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ «Հալք»ը որոշեց չմասնակցիլ քաղաքապետական ընտրութեանց»:

ՄԱՐՈՔԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Լուրջ մտահոգութիւնն կը տիրէ Մարոքի հարցին կարգադրութեան մասին: Մարզպանը, Պ. Կռանվալ Մարոք վերադարձաւ կիրակի առտու, կառավարութեան հրահանգներն ստանալէ ետք: Ռապաթ հասնելով, անմիջապէս այցելեց Սուլթանին: Նոյն օրը վարչապետը, Պ. Ֆոռ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հանրապետութեան նախագահին հետ: Ապա հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլին. — «Կը յուսամ թէ ամէնէն ուշը մինչեւ մէկ ամիս պիտի փակուի Մարոքի տագնապին ներկայ շրջանը»:

Մարզպանն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ըսաւ.

— «Խորապէս համոզուած եմ թէ պիտի հասնինք համաձայնութեան մը որ պիտի գոհացնէ Մարոքի ժողովուրդին իղձերը: Նպատակակէտը մօտ է եւ կը կարծեմ թէ ձեր վստահութիւնը ի դերեւ պիտի չելլէ: Մարոքի ժողովուրդը թող պահէ իր պաղարիւնը, օգնելով շատ ծանր եւ փափուկ պարտականութեան մը կատարման»:

Մարզպանը միեւնոյն ատեն կոչ մը ուղղեց Մարոքի Ֆրանսացիներուն որպէսզի վստահին կառավարութեան :

Ինչպէս կ՚երեւայ, Մարոքի ազգայնական վարիչները գոհ չեն ծրագրուած կարգադրութենէն: «Իսթիքլալ» (Անկախութիւն) կուսակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց որով ընդունելի չի գտներ Ֆրանսական կառավարութեան ծրագիրը, որ հիմնուած է 1953 Օգոստոսի գործողութեան վրայ (գահընկէցութիւն նախորդ Սուլթանին): «Իսթիքլալ կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ ձախողման դատապարտուած է որեւէ կարգադրութիւն որ չի համապատասխաներ Մարոքի ժողովուրդին իղձերուն: Հետեւաբար չի կրնար երաշխիք ընծայել»:

Ուրիշ կուսակցութիւն մը եւս կը բողոքէ ոստիկանութեան եւ բանակի ուժերուն յաւելման դէմ: Մարոքի ճարտարագործութեան նախարարը, Սի Թաղի, եւս համաձայն չէ առաջարկուած կարգադրութեան եւ կ՚ըսէ թէ ոեւէ հայրենասէր չի կրնար գործակցիլ տագնապին լուծման, ցորչափ չեն գործադրուած հետեւեալ պայմանները.— 1. Ճամբել Սուլթան Պեն Արաֆան եւ խնամակալութեան խորհուրդ մը կազմել.— 2. Ֆրանսա վերադարձնել Սուլթան Պեն Եուսուֆը.— 3. Առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել բանակցութեանց համար, մասնակցութեամբ Մարոքի ժողովուրդին բոլոր հոսանքներուն:

Վերջին լուրերու համաձայն, սեւ մահիկով եւ ատրճանակով ստորագրուած թռուցիկներ բաժնուած են Մարոքի բոլոր քաղաքներուն մէջ, գործադուլ մը սարքելու համար շաբաթ օր:

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բանակէն քսան «քոմանտօ»ներ (ֆետայի) անգլիական զինարանի մը վրայ յարձակելով, գրաւեցին 56 փոքր գնդացիր, 43 հրացան, 12 մեծ գնդացիր եւ երկու հարիւր հազար փամփուշտ: Յարձակողներէն երեքը ձերբակալուեցան: Կ՚ըսուի թէ աւարին 1/5ը ետ առնուած է: Երկրորդ փորձ մը եւս կատարուեցաւ հինգ հոգինոց խումբի մը կողմէ, սակայն ձախողեցաւ: Անգլիա շարժման մէջ դրած է 50.000 ոստիկաններ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երրորդ խորհրդարանը, Երուսաղէմ փոխադրուեցաւ, ի ներկայութեան Հանրապետութեան նախագահին: Մոշէ Շարէթի դահլիճը հրաժարեցաւ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ նոր դաւ մը երեւան հանուեցաւ Նախագահ Փերոնի դէմ: 200 հոգի ձերբակալուեցան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

Պել Ֆոնթէնէն կը հեռախօսեն որ օդափոխութեան կայանի Բ. խումբը հանգիստ հասած է :

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

«Յառաջ»ի երեսնամեակին առթիւ Օր. Ասաղիկ Առաքելեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Գրիգոր Քոթանեանի (Վինիէօ):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կազմակերպած է գեղեցիկ դաշտահանդէս մը, նուիրուած Խանասորի արշաւանքին մասնակցող հերոսներու յիշատակին :

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Շարօ Տէոպի գեղատեսիլ ծառերուն տակ (անցած տարուան վայրը):

Կը բանախօսէ ընկեր Մ. ՄԻՐՁԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս կարող ուժերը :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Օթօքարերը կը մեկնին սովորական վայրերէն: Փլաս Վեռտէօն, ժամը 9ին, դպրոցին առջեւ, 9.15, Հայկոյ, 9.30ին, Քուռժան Ժօռէսի եւ Նիքոլա Շորէի խաչաձեւման տեղը 9.45 անց: Կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղի դաշտահանդէսին :

Օգոստոս 21ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Տէսինի Պուա տը Սաֆէն (պաղ ջուրի մօտ):

Մասնաճիւղս մեծ պատրաստութիւն տեսած է այդ դաշտահանդէսին համար :

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գիներով :

Արեւելեան նուագ: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկառազդու հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ): Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ: Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի :

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի: Օգոստոս 21ին, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Բօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքապետ Պ. ՓԱԷՋԻ:

Եւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի: Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, Հայկական եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Հանդիսավայրը երթալու համար, մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի Փլաս Մասէնայէն եւ Մալէնի Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին :

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կայարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14.30 եւ 15ին մեկնող օթօքարներով:

Մուտքը ազատ է :

Բոլոր անոնք, որոնք կ՚ուզեն Նիս երթալ Օգոստոս 20ին եւ ներկայ գտնուիլ հանդէսին, պարտաւոր են դիմել ընկեր Ա. Պետիկեանին (7 ռիւ Պէրլիօզ), մինչեւ Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ը: Իւրաքանչիւր անձ երթեւեկի եւ պանդոկի համար պէտք է վճարէ 1800 ֆրանք: Օթօքարը կը մեկնի շաբաթ (20 Օգոստոս) կէսօրէն վերջ, եւ կը վերադառնայ կիրակի (21 Օգոստ.) իրիկուն: Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղեկանալ տեղւոյն վրայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յար. Փափազեան Պ. Գ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Սէխեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փարիս Սէխեան, Տէր եւ Տիկ. Աճէմեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով եւ նուէրներով ցաւակից եղան իրենց՝ ողբ. Յակոբ Փափազեանի մահուան առթիւ:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Շաւիլի եկեղեցական ընկերակցութեան վարչութեան եւ քահանայ հայրերուն, որոնք պատշաճ հանդիսութեամբ կատարեցին թաղման տխուր արարողութիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարօ Երանեան իրենց եղբօրորդւոյն՝ Փիէռ Երանեանի կսկծալի մահուան առթիւ 1500 Ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, 1500 ալ Համազգայինին:

⁂

Տէր եւ Տիկին Կ. Երանեան իրենց սիրելի բարեկամին՝ Յարութիւն Վարդերեսեանի եղերական մահուան (Մարսէյլ) առթիւ հազարական ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան եւ Համազգայինին:

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ :

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք: Արձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ս. Նաւարեան կը ծանուցանէ թէ Օգոստոս 21ին առաւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ կը պատարագէ Տէր Ատոմ քհնյ. եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ վաստակաւոր ուսուցիչ եւ բանաստեղծ ԱՍԱՏՈՒՐ ՆԱՒԱՐԵԱՆի հոգւոյն ի հանգիստ

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Գինը 2800 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 3000, գեղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլէն Պ. Հ. Փօլաճեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի կայանի շինութեան, ի յիշատակ իր եղբօր Փայլակ Փօլաճեանի: Ստանալ «Յառաջ»էն :

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 18 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7752 31e ANNEE
Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3163

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

●

Վերջին թղթաբերով հասած թուրքերէն թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը Մոսկուա պիտի հրաւիրէ, նաեւ, Թուրքիոյ եւ Իրանի վարչապետները եւ արտաքին նախարարները, ինչպէս հրաւիրեց Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետները :

Անշուշտ «զբօսանքի» եւ զբօսական պտոյտներ կատարելու սահմանուած չեն այս հրաւէրները: Թէեւ ատոնք ալ անհրաժեշտ կը համարուին, մթնոլորտ ընտելցնելու համար :

Ամփոփուելով Թուրքիոյ վրայ, ուշագրաւ է որ Մոսկուա պարբերաբար կ'արծարծէ բարեաց յարաբերութեանց վերահաստատման խնդիրը :

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին բացառիկ նիստին մէջ ալ խօսուած է այս մասին :

Գերագոյն Խորհուրդի անդամներէն Ցարուբինեան յայտարարած է (ռատիօ).

— Մենք կ'ուզենք բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ հետ: Խ. Միութիւնը քանիցս ձեռնարկներ կատարեց այս ուղղութեամբ. կը սպասենք որ Թուրքիան ընդ առաջ երթայ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, վրացի պատգամաւոր մըն ալ ըսած է.

— Կը փափաքինք լաւ յարաբերութիւններ հաստատել մեր հարաւի դրացիներուն, Թուրքերուն եւ Իրանցիներուն հետ :

Պատահական երեւոյթներ չեն այս կարգի յայտարարութիւնները:

1953 *Մայիս 30էն ի վեր, երբ Խ. Միութիւնը հանդիսաւորապէս կը յայտարարէր* *և Հայաստանի ու Վրաստանի ալ կրկնել կուտար թէ հողային պահանջներ չունի Թուրքիայէն, Մոսկուայի մէջ կարօտ՛վ կը յիշեն 25 տարուան սիրալիր գործակցութիւնը :*

Աւելի քան երկու տարի անցած է Կարս-Արտահանի պահանջին լքումէն ի վեր :

Այդ ժամանակաշրջանին, Խ. Միութեան վարիչները զանազան ձեռնարկներ կատարեցին, վերահաստատելու համար նախկին յարաբերութիւնները :

Մամուլը եւ անթելը կը շարունակեն ողբալ Թուրք ժողովուրդին թշուառութեան վրայ: Կը փորձեն համոզել թէ այդ վիճակը հետեւանք է ամերիկեան աչխարհակալութեան, Ատլանտեան դաշինքին եւ արեւմտեան քաղաքականութեան :

Այս բոլորը կը կատարուին, ապացուցանելու համար թէ Թուրքիոյ բարօրութիւնը կախում ունի ոչ թէ Արեւմուտքէն, այլ Արեւելքէն: Բուն բառով՝ Խ. Միութենէն, որ լման 25 տարի թեւ-թիկունք հանդիսացաւ Անգարայի :

Անոնք նոյն իսկ տնտեսական գործակցութիւն կը խոստանան :

Այս առթիւ, պարծանքով կը յիշեցնեն անցեալին կատարուած նիւթական օժանդակութիւնները, որոնց շնորհիւ ոտքի կանգնեցաւ կիսակործան Թուրքիան :

Անգարան չափազանց չփացած ըլլալով Արեւմուտքի շնորհներէն, կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել մերձեցման այս փորձերուն հանդէպ :

Մոսկուան հայկական պահանջները հրապարակաւ կ'ուրանար 1953 Մայիս 30ին:

Անգարան հազիւ բարեհաճեցաւ նոյն տարուան յուլիս 19ին հաղորդել այս անպատիւ նահանջը :

Պարզապէս արձանագրեց, իբրեւ նիւթ պատմութեան, չոր ու ցամաք պատասխան մըն ալ կցելով :

Եւ տակաւին կը փնտռեն իրենց դարաւոր դրացին ու ձեռնասունը, որ այս անգամ ալ իր կռնակը Արեւմուտքի տուած է, իր անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը պահպանելու համար ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

*

ՍՈՒԼԹԱՆԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ԿԱԶՄԵԼ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Սուլթան Արաֆա, որ կիրակի օր ստացած էր Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին նամակները, երկուշաբթի օր յանձնեց իր պատասխանը: Մարզպանն ալ իր կարգին Փարիզ հաղորդեց զայն: Տեղական թերթերը բարենշան կը նկատեն այս պարագան, այն ենթադրութեամբ թէ Սուլթանը լաւ խորհրդականներ ունի :

Սուլթանը կ'ընդունի Ֆրանսայի առաջարկը, ներկայացուցչական կառավարութիւն մը կազմելու համար, բայց կ'ուզէ ազատօրէն ընտրել թեկնածուները: Միւս կողմէ կը խնդրէ երկարաձգել տրուած պայմանաժամը :

Նախարարական խորհուրդը այսօր, հինգշաբթի, պիտի քննէ Սուլթանին նամակը, որ ամբողջովին չի լուսաբաներ կացութիւնը :

Մինչ այս մինչ այն, երկու կողմերն ալ պատրաստութիւններ կը տեսնեն — շաբաթ օրուան համար, որ երկրորդ տարեդարձն է Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան: Ֆրանսա նոր ուժեր կը ղրկէ, իսկ Մարոքի ազգայնականները կը սպառնան գործադուլ մը սարքել եւ ուրիշ ցոյցեր կատարել :

Առջի օր հազար նոր զինուորներ հասան Մարոք եւ տեղաւորուեցան Քազապլանքայի ու Ֆէսի մէջ: Առաջինը խռովութեանց կեդրոն մըն է սկիզբէն ի վեր, իսկ երկրորդը նուիրական քաղաք մը՝ թունդ իսլամ բնակչութեամբ: «Սեւ Մահիկը», որ ահաբեկչական կազմակերպութիւն մըն է, կը շարունակէ թռուցիկներ ցրուել ընդհ. գործադուլի հրաւիրելով ժողովուրդը, իբրեւ բողոք Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան դէմ եւ «ի յիշատակ ազգային. շարժման հերոսներուն որոնց զլուխները մարմիններէն բաժնուեցան գաղթապետութեան գնդակներով»: Թռուցիկներուն տակ իբրեւ ստորագրութիւն կ'երեւան մահիկ մը եւ ատրճանակ մը, երկուքն ալ սեւ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ ժողովուրդը պիտի լսէ ընդհ. գործադուլի կոչը, համակրելով ազգայնական շարժումին կամ վախնալով ահաբեկիչներու վրէժխնդրութենէն: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին ահաբեկիչները սպաննած են շատ մը բնիկ ոստիկաններ որոնք հաւատարմօրէն կը ծառայէին Ֆրանսական ոստիկանութեան :

Միեւնոյն ատեն բանակցութիւնները կը շարունակուին պաշտօնական շրջանակներու մէջ, չարը խափանելու համար: «Իսթիքլալ» կուսակցութեան վարիչը, Էլ Ֆասի, որ Գահիրէ կը գտնուի, արաբերէն ճառ մը խօսեցաւ անթելի վրայ, հրաւիրելով Մարոքցիները որ ճախողեցնեն Ֆրանսացիներուն բոլոր կարգադրութիւնները, «զորչափ չի ճանչցուիր Մարոքի ազատութեան եւ անկախութեան իրաւունքը»: Յետոյ ազդարարեց թէ «պայքարը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ Սուլթան Եուսուֆ վերահաստատուի Մարոքի գահին վրայ: Մարոք հաստատուած Ֆրանսացիները կամ Ֆրանսայի Ազգ. ժողովը իրաւունք չունին քննելու գահակալութեան խնդիրը»:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ուրիշ երկու ազգայնական կազմակերպութեանց պետերը մարզպանին ներկայացան, բանակցելու համար: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Մարաքէշի փաշան, որ Ֆրանսայի բարեկամ է եւ կուսակից Սուլթան Արաֆայի, ունկնդրութեան ընդունուեցաւ վեհապետին կողմէ :

× *Շէրիֆեան գերագոյն ատեանին* 13 *անդամները հեռագիր մը ուղղեցին մարզպանին, խնդրելով անյապաղ լուծել քաղաքական տագնապը եւ գահուն խնդիրը :*

■■■■■■■■■■■■

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ *Կօա քաղաքը, որ Փորթուկալի կը պատկանի, կռուախնձոր դարձած է երկու երկիրներուն միջեւ: Անցեալ օր 15 Հնդիկներ սպաննուեցան: Իբրեւ փոխվրէժ այս արարքին, Հնդիկները ցոյցեր եւ գործադուլներ սարքեցին ամբողջ երկրին մէջ: Մասնաւորապէս գրգռուած էր Պոմպէյի ժողովուրդը, որ կ'աղաղակէր, խօսքը ուղղելով վարչապետին. — «Նեհրու, դէպի Կօա առաջնորդեցէք մեզ»: Վաթսուն հոգի վիրաւորուեցան եւ 90 հոգի ձերբակալուեցան: Վարչապետը համաձայն չէ զինուորական գործողութեանց դիմելու :*

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

*

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Նարդունի երկրորդ անգամ լացուց մեզ կիրակի օր, իր այնքան սրտայոյզ եղերերգութեամբ, «Մարդ մը պակսեցաւ»:

Երբ կը կարդայի այս առթիւ արտատպուած ժողովրդական ողբերուն առաջին տողերը, դող մը համակեց ամբողջ մարմինս :

Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ Յակոբ Մալաքեան, որ ընդհանրապէս շապիկներ կը քակէր կամ կը կարէր, արհեստանոցին դրան առջեւ նստած, այս անգամ իր պատանքին կապերը կը քակէր սրտմտած, պոռալու համար մեր երեսին .

— Եղա՞ւ այս ձեր ըրածը. ես մեռնելու մա՞րդ էի որ սեւ գիծերու մէջ առեր էք անունս ...

Արդարեւ որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր այս շանթահարիչ հարուածը :

Տունէն դուրս կ'ելլէ եւ բարեկամի մը կը հանդիպի: Հազիւ աթոռի մը վրայ բազմած, տրտունջ մը, — «Անհանգիստ եմ»:

— Տիկին Արաքսին կանչե՞մ :

Ու երբ բարեկամը հեռաձայնը փակելով կը վերադառնայ, Յակոբ Մալաքեան անշունչ փռուած էր աթոռին վրայ ...

Մեր դժբախտ բարեկամը շատ կը նմանէր ողբացեալ Ներսէս Օհանեանի, կարգ մը տեսակէտներով: Նոյնիսկ հասակով եւ բնաւորութեամբ :

Երկուքն ալ հարազատ եւ կենդանի տիպարներ՝ աւանդական ազգասէրներու այն սերունդէն որ նոյնպէս անհետանալու վրայ է :

Երկուքն ալ կը սիրէին ծառայել գործքով: Համաձայն իրենց աշխարհահայեացքին, որ կը բխէր բարութենէ եւ հաւատքէ :

Եթէ Ներսէս Օհանեան որբերով կը զբաղէր, Յակոբ Մալաքեան որդեգրած էր ուրիշ որբեր — հայ ժողովուրդին մշակոյթի արտադրութիւնները: Գիրքե՛ր :

Իրեն համար ճշմարիտ հաճոյք մըն էր տարածել արժէքաւոր գիրք մը, յանձն առնելով ամէն յոգնութիւն :

Պատերազմի օրերուն, երբ կատարեալ չարչարանք էր ուտելիք ճարելը, կը փնտռէր այս կամ այն մտաւորականին հասցէն, *քուլ* մը դրկելու համար:

Իբրեւ միջին դասու Հայ, բարեխառն էր համոզումներով: Բայց յաճախ կ'ունենար պոռթկումներ, ինչպէս Ներսէս Օհանեանը, որ առիթով մը կը բացագանչէր.

— Միայն վարժապետ եւ վարդապե՞տ պիտի ունենանք, «մաքրողական»ն ալ պէտք է ...

Իմացեր էի թէ Յակոբ Մալաքեան եւս ուզեր է յեղափոխական ձեռնարկի մը մասնակցիլ, 25 – 30 տարի առաջ:

Տեւական աշխատանքով — աւե՛ղ — տանելի դիրքի մը հասած, տարաբախտ Մալաքեան սփոփանքն ունեցաւ տեսնելու իր տղուն փառքը՝ միջազգային հորիզոնի վրայ :

Ինք հոգեւին սիրեց «Եկեղեցին Հայկական»: Երգեց եւ աղօթեց անոր պայծառութեան համար :

Լուսաւորչի կանթեղէն շող մը՝ իր գերեզմանին վրայ :

ՎԱՀԷ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Արժանթինի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կ'ամբաստանէ կաթոլիկ ազգայնականները եւ ընդդիմադիրները թէ դաւ մը սարքած էին, սպաննելու համար նախագահ Փերոնը :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երկիրը ամենածանր տագնապը կ'անցընէ անցեալ յունիս 16ի ըմբոստութենէն ի վեր: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ աւելի քան 50 կասկածելիներ ձերբակալուած են, բայց ուրիշներ երկու հարիւրէն աւելի կը հաշուեն կալանաւորներուն թիւը: Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, դաւադիրները ծրագրած էին խռովութիւններ յարուցանել, նախագահ Փերոնը եւ սպարապետը սպաննելու համար, որպէսզի գրաւեն իշխանութիւնը: Նշանակուած ժամուն բազմաթիւ մարտական խումբեր պիտի գրաւէին անթելի կայանները եւ պիտի յարձակէին ռազմագիտական կէտերու վրայ: Դաւադիրները մեծաքանակ զէնքեր ունէին: Մասնաւոր թռուցիկներ ըմբոստութեան կը հրաւիրէին ժողովուրդը յանուն ազատութեան :

Առջի օր Պուէնոս Այրէսի ոստիկանութիւնը արտասովոր կազով ցրուեց 500 *ուսանողներ երբ թշնամական ցոյցեր կը կատարէին Փերոնի դէմ :*

ՈՒԺԵՐՈՒ ԿՐՃԱՏՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տըլըս, դրաւոր յայտարարութիւն մը կարդաց իր լրագրական ասուլիսին մէջ, զինեալ ուժերու կրճատման մասին: Գոհունակութիւն յայտնելով հանդերձ որ Խ. Միութիւնը տրամադիր է 640.000 *զինուորներ արձակելու յառաջիկայ դեկտեմբերին, դիտել տուաւ թէ այդ յանձնառութիւնը իմաստ պիտի ունենայ, եթէ Մոսկուա ընդունի սպառազինութեանց իրական ստուգումը: «Այդ յանձնառութիւնը կը նշանակէ թէ Խ. Միութեան վարիչները կը ճանչնան Մ. Նահանգներուն եւ իր դաշնակիցներուն խաղաղասիրական մտադրութիւնները եւ կ'ընդունին թէ Մ. Նահանգները երբեք պիտի չմասնակցին նախայարձակ պատերազմի մը, ինչպէս յայտարարեց Այզընհաուըր Ժընեւի մէջ: Ամերիկեան կառավարութիւնը գոհունակութեամբ կ'ողջունէ որոշում մը որ եթէ գործադրուի, պիտի համապատասխանէ Ժընեւի ժողովին տրամադրութեանց եւ պիտի կազմէ առաջին նշանակելի կրճատումը խորհրդային ճակատին վրայ, ութ տարիէ ի վեր»:*

Նախարարը այս առթիւ յիշեց թէ Մ. Նահանգներն ալ ուժերու կրճատում կատարած են, 3.500.000 *զինուորներու թիւը իջեցնելով* 2.900.000*ի, վերջին երկու տարիներու ընթացքին: Յետոյ ծանրացաւ սպառազինութեանց հակակշռին վրայ: «Մ. Նահանգները չարունակ կը ջանան ազդու ձեւ մը գտնել այդ հակակշռին համար: Նախագահ Այզընհաուըրի առաջարկը՝ ռազմական տեղեկութիւններ փոխանակելու եւ օդանաւային ստուգում կատարելու մասին՝ մեր ամենավերջին ձեռնարկն է»: Ուրեմն, Մ. Նահանգները էական պայման կը համարին օդանաւային հակակշիռը :*

× *Այզընհաուըր ճառ մը խօսելով, յոյս յայտնեց թէ ուրիշ միջազգային խորհրդաժողով մը եւս պիտի գումարուի երկու երեք տարիէն, հիւլէական ուժի խաղաղ գործածութեան մասին:*

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՄԸ

*

Յ. Ս. Թաւշանճեան (ամերիկաբնակ, վաճառական) 1904ին լաւ քարոզներու համար դրամական մրցանակ մը տալէ վերջ՝ 1905ին ալ բացած էր «Ալքոլամոլութեան դէմ լաւագոյն յօդուածները գրողներուն եւ հրատարակող թերթերուն դրամական մրցանակներ»: Տեսնելու բան էր թէ ինչպէս բազմաթիւ յօդուածագիրներ, ամէն վիճակէ եւ հասակէ, այրեր եւ կիներ, կը խուժէին խմբագրատուները իրենց այլազան յօդուածներովը՝ մասնակցելու համար բացուած հետաքրքրական մրցումին: Պոլսահայ թերթերէն «Մանզումէի Էֆքեար» կը գրէր այս առթիւ. «Բազմաթիւ յօդուածներ հրատարակեցինք ալքոլամոլութեան վրայ եւ խմբագրատանս մէջ պատրաստ պահուած եւ հետզհետէ հասած խիստ շատ յօուածներէն ալ դժուարահաճ ընտրութիւններ կ'ընենք, որպէսզի նիւթին միօրինակութենէն ձանձրոյթ չզգայ ընթերցողը» («Մանզումէի Էֆքեար», 1905 Թ. 1260):

Թաւշանճեանի բացած մրցանակի մասին գաղափար մը տալու համար՝ կը համառօտենք իր գրութիւնը. «Մեր մէջ, որքան ես գիտեմ, ոչ արբեցողները բուժելու հաստատութիւն մը կայ եւ ոչ ալ այս կամ այն գրութիւնը (սիսթէմ) ջատագովող մարմին կամ ընկերութիւն մը: Ուրեմն միակ օգտակարութիւնը զոր կրնանք ունենալ մերիններուն համար, լրագրաց մէջ այս նիւթին վրայ գրուած յօդուածներ հրատարակելն է...: Յարմար դատեցի... մրցանակներ տալ արբեցողութեան վնասներուն եւ դարմանին վրայ գրուած եւ հրատարակուած յօդուածներու... Հետեւեալ պայմաններով, յօդուածները հազար բառէ աւելի եւ 1500է պակաս պէտք է ըլլան: Թուրքիոյ մէջ հրատարակուած ո եւ է հայ լեզուաւ թերթի մէջ երեւցած այսպիսի յօդուածներու լաւագոյնին հեղինակը պիտի ստանայ տասը անգլ. ոսկի: Երկրորդ լաւագոյնը հինգ անգլ. ոսկի: Երկու հատ երրորդ լաւագոյնները երեքական անգլ. ոսկի: Երեք հատ չորրորդ լաւագոյնները երկուքական անգլ. ոսկի: Հինգ հատ հինգերորդ լաւագոյնները մէկ մէկ անգլ. ոսկի: Առաջին մրցանակը ստացող յօդուածը հրատարակող թերթը պիտի ստանայ տասը անգլ. ոսկի: Երկրորդ մրցանակը ստացող յօդուածը հրատարակող թերթը պիտի ստանայ հինգ անգլ. ոսկի... Յօդուածագիր մը, որ կ'ուզէ մրցման դնել իր յօդուածը, զայն պարունակող թերթէն օրինակ մը ղրկելու է Յ. Ս. Թաւշանճեան, Նիւ Եորք հասցէով...» («Մանզումէի Էֆքեար», 1905 Թ. 1185):

Մասիս, որուն ուղղած էր Թաւշանճեան հակալքոլական պայքարի առաջարկը՝ կը գրէ. «Թաւշանճեանի նամակը մեր բարքերուն ու մեր լրագրութեան համար բոլորովին նոր եղող եզրակացութեան մը կը յանգի, հրաւէր մը ու առաջարկ մը նոյնքան ինքնատիպ ու հետաքրքրաշարժ, որքան մարդասիրական ու հանրօգուտ: Թաւշանճեան ոչ միայն կը սիրէ բարեգործել՝ նպաստելով կրթական, եկեղեցական ու մարդասիրական հաստատութեանց, եւ գրականութեան ալ... այլեւ դինը կը միացնէ գործին եւ օգտաշատ տեսութիւններ, աղնիւ թելադրութիւններ կը պարզէ թերթերու միջոցաւ» (Մասիս, 1905 Թ. 11):

Թաւշանճեանի մրցման հրաւէրին մասնակցած են Մասիս, Արեւելք, Բիւզանդիոն, Մանզումէ, Սուրհանդակ, Արեւ. Մամուլ, Բիւրակն, Հանրագիտակ, Ծաղիկ, եւ Փունջ: Իսկ օտար թերթերէն Մոնիթէօռ Օռիանթալ եւ Լէվընթ Հէրըլտ յիշատակութիւն ըրած են: Վերջինը կը գրէր. «Պ. Թաւշանճեան՝ի նախաձեռնութիւնը, յոյժ գովելի է եւ նպատակին հասնելու համար իր ընտրած միջոցը բաւքանչելի»:

Իբրեւ հետաքրքրական՝ ըսենք անմիջապէս թէ հակալքոլական պայքարի այս հայկական գրական մրցումին առթիւ առաջին յօդուածը փրանսացի մը գրած է. — Փիէռ Աբէռի (տես Մասիս, 1905, էջ 229–31): Իսկ մրցումի արդիւնքը՝ ահաւասիկ.

Թաւշանճեան ստացած է 202 յօդուած՝ մրցումի մասնակցողներու կողմէ: Քննիչ յանձնախումբը Ա. մրցանակը տուած է Վահան Վրդ. Տէր-Մինասեանի (իր յօդուածն է՝ (Խոստովանութիւն մը»՝ «Բիւզանդիոն», թիւ 2674), Բ. մրցանակը շահած է Մասիսի յօդուածագիր Փրանսացի Փիէռ Աբէռի, Գ. մրցանակը տրուած է Արամ Անտոնեանի, որ Արեւելեան Մամուլի մէջ գրած էր՝ «Հրաշալի հեղուկը». Գ. մրցանակ մըն ալ ինկած է Աշուր Եուսուֆի (Բիւրակն, Թ. 37), Դ. մրցանակ տուած են Ալտէպարանի (Սուրհանդակ Թ. 1914), Տօքթ. Տ. Ալլահվէրտի որդիի (Արեւելք՝ Թ. 5966) եւ Տօնապետ Լիւլէճեանի (Մանզումէ՝ Թ. 1260), եւայլն: Բիւզանդիոն՝ Ա. մրցանակը ստացող յօդուածը հրատարակած ըլլալով՝ ստացած է տասը անգլ. ոսկի, իսկ Մասիս՝ հինգ անգլ. ոսկի (Հմմտ. Մասիս, 1905, էջ 498–9):

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ ԵՒ ՋԱՆ ԲԵԶԱՐՆԵՐԸ

*

Տարօնի ժողովրդեան վերազարթումի գործին մէջ առաջնակարգ դեր կատարեց Գէորգ Չաւուշ: Այս ճամբու վրայ քամեց դառնութեան բաժակը, բայց իր սրտին մէջ միշտ վառ մնաց ազատութեան կրակը: Կռուեցաւ անհաւասար ուժով, ձերբակալուեցաւ, դանակոծուեցաւ անխնայ, բանտարկուեցաւ ու փախաւ բանտէն: Եւ դարձեալ բարձրացաւ Սասնոյ բարձունքներու վրայ, վերանորոգելու իր քանդուած բոյնը, յեղափոխութեան բոյնը:

Չհանդուրժելով կատարուած բռնութեանց, յաճախ վար կուգար խումբ մը ընտիր քաջերով, կը շանթահարէր թշնամիներն ու վաշերը, կը կազմակերպէր երիտասարդութիւնը, կը հրահրէր անոնց մարտական կորովը եւ կ'աշխատէր կազմակերպութիւնը տարածել բուն երկրին մէջ:

Հպարտ էր իր հայրենի լեռներով ու ձորերով, որոնց վրայ անցած կը տեսնէր հազարամեայ կռիւներու եւ պայքարներու հետքեր: Կը տրտմէր ու վրէժխնդիր կը դառնար աշխարհի անիրաւութեան դէմ: Ժողովուրդը այնքան յուսահատած էր որ կրակը նետուիլ կ'ուզէր... Մինչեւ անգամ կրօնափոխութեան դիմելու փորձեր կ'ընէր:

Այս ցաւերով տարուած կազմակերպեցին Առաքելոց վանքի դիմադրութիւնը 1901ին: Սակայն կատարուած աշխատանքը շատ քիչ կուգար համատարած բռնութեան դէմ: Բոլոր նշանաւոր գիւղերը կըլանուած էին Թուրք բէկերու, եւ քիւրտ աղաներու կողմէ: Իսկ այն գիւղերը ուր կազմակերպութիւն եւ ինքնապաշտպանութեան կորով կը տեսնուէր, կառավարութիւնը լեցուցած էր Թուրք զինուորներով եւ անողոք խուզարկութիւններ կը կատարուէին:

Դուրանի Մոկունկ գիւղը լարուած աշխատանք թափեց որ չունենայ իր Թուրք բէկը կամ քիւրտ աղան: Ջուր անցան իր ճիգերը: Ներքին ճնշումն ու բանտարկութեան սարսափներ հարկադրեցին որ Յակոբ անունով թիկնեղ երիտասարդ մը, կորովի ու քաջ, Միրխպա դառնայ, Մշոյ Քոթանենց Շարիֆ աղային: Այս աղան բարեկամ չէր Հայերու, բայց թշնամութենէ ալ կը խուսափէր: Դժբախտաբար աչք տնկած էր Յակոբի քրոջ՝ Եսթերի եւ դարձած էր կատաղի գազան: Վերջապէս ահուսարսափի մատնելով աղջիկը, հասած կ'ըլլայ իր նպատակին: Եսթէր լալով կը պատմէ եղբօրը, — Լաւ է մեռնիլ, քան ապրիլ այսպէս արատաւորուած...

Յակոբ զայրացած, կ'ըսէ.

— Կանանչ արեւս մատաղ քեզի, քոյրս, ինծի հետեւէ: Զէնքի ձայն չհանենք: Իմ նուիրական դաշոյնս թող սրբէ այդ սեւ արատը:

Կը մտնէ գազանին սենեակը: Աղան կը քնանար, երեսը պատին դարձուցած: Յակոբ, դաշոյնը կը խրէ գազանին թոքերուն մէջ: Հրէշը կը փորձէ վեր կենալ, հարուածը կը կրկնուի, ու դիակը կը փռուի գետին:

Յակոբի մայրը գոռալու ձայն առնելով, կը նետուի դուրս եւ անցուդարձը իմանալով «քաջ եղէք» կ'ըսէ: Եւ դիակը կը տանին Ծովասարի մօտ տեղ մը կը թաղեն: Շատ չանցած գաղտնիքը կը բացուի: Յակոբ կը բարձրանայ լեռ եւ կը միանայ ռազմիկներուն, իսկ Եսթեր, որ յղի էր, կը բանտարկուի:

Շարիֆի սպանութիւնը տանելի չէր Քոթանենց աշիրէթին, որ Մշոյ ամէնէն ազդեցիկներէն էր: Կազմակերպուած դուրս եկան «ջան բեզար»ներ (քիւրտ ֆետայիներ): Սկսան յարձակումներ անզէն ու անպաշտպան գիւղերու վրայ: Առաջին արշաւանքը՝ Մոկունք գիւղի վրայ: Սպաննեցին քանի մը ծերեր ու անկարներ, եւ վառելով քանի մը տուներ: Երկրորդ յարձակումը տեղի ունեցաւ Յունան գիւղին վրայ: Դժբախտ գիւղացին կը քշուի լեռները եւ դաշտի կանաչութեան մէջ: Ջան բեզարը այդ գիւղին մէջ, երկու ծեր, եւ մէկ պառաւ սպաննելով, երգ ու կանչով կ'անցնին Առաջ գիւղ, 25 ձիաւոր լաւ սպառազինուած: Առխայ ձորին մէջ կը հանդիպին Գէորգ Չաւուշին, որուն հետ էին Գալէն, Յակէն, Մայիլի Մկրօն, (Խասգիւղացի), Պարթեւ Մօսոն (Առախ գիւղացի), Անդրօն ու Մարտօն, (Բերդակ գիւղացի):

Ջան բեզարներու երգ ու ռռնոցի ձայնէն, տղաքը կը ճանչնան: «Իրարու հետ չափուելու օրն է», կ'ըսէ Գէորգ եւ կը հրամայէ տղոց, իրարմէ տասը քայլ հեռու փռուիլ գետնին վրայ: Առաջին առթիւ գործածել տասնոցներ, երբ ազդանշան կը տրուի: Ջան բեզարները ծուղակն ինկած էին: Կը պայթի քաջին տասնոցը ու տրաքոց չորս կողմէն:

Մեր «քսան ջան բեզարները չուարելով կը բռնեն փախուստի ճամբան: Դաշտի վրայ կը մնան մէկ սպանուած երեք սատկած ձիեր, եւ մէկ վիրաւոր փախածներուն հետ:

Գէորգ հեգնելով կը պոռայ փախչողներու ետեւէն.

— Վախկոտներ, ինչո՞ւ կը փախչիք, իրարու հետ չափուելու ատեն է: Ես Գէորգն եմ, վեց ընկերներով, ուրիշի չվերագրէք այս հանդիպումը: Երկրորդ անգամ չփորձէք անզէն գիւղերու վրայ յարձակիլ, ամէն ատեն ձեր դէմ պիտի գտնէք քաջ ֆետայիներու վրիժառու խումբեր:

Այսպէս խորտակուեցաւ ջան բեզարներու թափը:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ անդամալուծման վտանգները 85 – 90 առ հարիւր պակսած են, շնորհիւ Սոքի պատուաստին, ինչպէս կը յայտնէ պաշտօնական տեղեկագիր մը:

ԱՆԴՈՒՆԴՆ Ի ՎԱՐ գլորեցաւ մեծ ինքնաշարժ մը, Կռան Սէն Պերնարի ճամբուն վրայ: Տասնվեց հոգի մեռան, եօթը հոգի վիրաւորուեցան:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՋՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Գ.

— Խօսեցէք ուրեմն, բայց ի սէր Աստուծոյ ձեր ըսելիքն ըսէք՝ շուտով:

— Մի վախնաք երբեք: Ես նպատակ չունիմ ձեր համբերութիւնը գործածելու չարաչար:

Բոլորս ալ ականջ էինք կտրեր:

— Ես չեմ եկած սպաննելու ձեզ, պարոն, շարունակեց Շթամ, ես եկած եմ հոս բացարձակ անհոգութեամբը մարդու մը, որուն համար ոչ մէկ հրապոյր ունի կեանքը, քանի որ այդ կեանքը եւ ոչ մէկ բարիք է շնորհած իրեն: Բայց դուք պարոն, հարուստ էք եւ սիրուած, եւ ձեր առջեւ ունիք փայլուն եւ խոստմնալից ապագայ: Կեանքը թանկագին ըլլալու է ձեզի համար: Սակայն ճակատագիրը այլ կերպ է տնօրինած ձեզ համար՝ դուք էք որ պիտի մեռնիք, եւ ոչ թէ՝ ես: Բայց, պարոն Ջոտոմիրսքի, ես պիտի չկրակեմ ձեր վրայ, եթէ դուք ձեր պատուոյ խօսքը տաք, թէ յետ այսու մենամարտելու համար շատ փութկոտութիւն պիտի ցոյց չտաք:

Նոյն պաղարիւն ձայնով, Ջոտոմիրսքի պատասխանեց.

— Ես ձեզ մենամարտի հրաւիրելու մասնաւոր փութկոտութիւն մը չյայտնեցի, պարոն, դուք զիս վիրաւորեցիք ըստորնացուցիչ բախտաւորութեամբ մը, եւ ես ստիպուեցայ ձեզի ասպարէզ հրաւիրել: Կրակեցէք ուրեմն, ես ձեզի ուրիշ ըսելիք չունիմ:

— Պայմաններս ձեր պատիւը ոտնակոխ ընելու բնոյթ չունին, պնդեց Շթամ, եւ աւելցուց, խօսքն ուղղելով Պելայէֆին:

— Հարիւրապետ, դուք եղէք մեր դատաւորը: Ես պիտի յարգեմ ձեր դատումները, թերեւս պարոն Ջոտոմիրսքին ալ հետեւի իմ օրինակիս:

— Պարոն Ջոտոմիրսքի ցուցաբերեց կատարեալ խիզախութիւն: Եթէ չսպաննուի, այդ իր յանցանքը չէ, յայտարարեց Պելայէֆ, եւ դառնալով սպաներուն, հարցուց.

— Պարոն Ջոտոմիրսքին կրնա՞յ ընդունիլ պարտադրուած պայմանները:

— Անշուշտ, անշուշտ որ կրնայ, եւ այդ՝ առանց որեւիցէ կերպով աղարտելու իր պատիւը, աղաղակեցին բոլորը:

Ջոտոմիրսքի կը կենար անշարժ:

Տարեց Փրավտինը առաջ անցնելով ըսաւ.

— Հրամանատարը կը համաձայնի, թէ ապագային պիտի ըլլայ նուազ դիւրագրգիռ:

— Խօսողը դուք էք սակայն եւ ոչ թէ՝ պարոն Ջոտոմիրսքին, պատասխանեց Շթամ:

— Կ'ուզէ՞ք հաստատել ըսածս, պարոն Ջոտոմիրսքի, հարցուց Փրավտին, գրեթէ աղաչանքով:

— Կը համաձայնիմ, պատասխանեց Ջոտոմիրսքի, հազիւ լսելի ձայնով:

— Կեցցէք, կեցցէք, աղաղակեցին բոլոր սպաները, այս գեղեցիկ վերջաւորութենէն խանդավառուած: Մէկ քանի սպաներ իրենց զինուորական գլխարկը օդը նետեցին, տարուելով իրենց ուրախութենէն:

— Ես ձեր բոլորէն աւելի երջանիկ կը զգամ, որ խնդիրը վերջացաւ իմ ուզած ձեւովս: Ես ապացոյցը տուի ձեզի, հրամանատար Ջոտոմիրսքի, թէ վճռական մարդու մը առջեւ մենամարտի մը մէջ հրացանաձգութեան արուեստը ոչինչ կ'արժէ, եւ թէ, երբ հաւանականութիւնները երկուստեք համահաւասար ըլլան, վարպետօրէն տրուած հարուածը, թէ անճարակօրէն տրուածը տարբերութիւն չունին իրարմէ: Ցամենայն դէպս, ես ձեզ սպաննելու միտք չունէի: Միայն մէկ փափաք ունէի՝ տեսնել, թէ դուք ինչպէ՞ս պիտի դիմագրաւէիք մահը: Դուք խիզախ մարդ մըն էք: Ընդունեցէք իմ շնորհաւորութիւններս: Եւ գիտցէք, թէ պարապ էին՝ երկու զէնքերն ալ...: Աւարտելէ յետոյ իր այս խօսքերը, Շթամ քաշեց իր զէնքին ըլթակը: Ոչ գնդակ, ոչ ալ՝ բոց:

Ջոտոմիրսքին բարձրացուց աղաղակ մը, որ կը նմանէր վիրաւորուած առիւծի մռնչիւնին:

— Այ քեզ ստորնութիւն, աղաղակեց, այս մէկը նոր անարգանք մըն է, եւ առաւել մեծ՝ քան առաջինը: Պահ, դուք կ'ըսէք թէ վերջացա՞ւ մենամարտը: Ոչ պարոն, հարկ է վերսկսիլ, եւ այս հեղ՝ լեցուած պիտի ըլլան հրազէնները, եթէ ինծի յանձնուի լեցնելու պարտականութիւնը...:

— Ոչ, հրամանատար, պատասխանեց Շթամ հանդարտօրէն, ես ձեզի շնորհեցի ձեր կեանքը, եւ զայն ետ առնելիք չեմ: Անարգեցէք զիս, եթէ կը փափաքիք, բայց ես պիտի չմենամարտիմ ձեզի հետ:

— Ուրեմն ինծի հետ հարկ է մենամարտիք, պարոն Շթամ, աղաղակեց Փրավտին, կրակ կտրելով բարկութենէն եւ հանելով իր վերարկուն աճապարանօք՝ որպէս պատրաստութիւն՝ անմիջական կռուի: Դուք վարուեցաք ստորին սրիկայի պէս: Դուք խաբեցիք Ջոտոմիրսքին եւ իր փոխանորդները, եւ եթէ հինգ վայրկեանէն ձեր դիակը չտեսնեմ ոտներուս առջեւ, ուրեմն չկայ արդարութիւն կոչուած բան մը:

Շթամ չփոթած էր ակներեւօրէն: Այս միջամտութիւնը հաշուի առած չէր:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(7) (Շար.)

ԲԱՆԱԿԻՆ ՁԱՅՆԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

★

Երբ մարաջախտ Ժուկով ազգ. պաշտպանութեան նախարար դարձաւ, խկոյն մեծ հեղինակութիւն ձեռք բերաւ, ոչ միայն մարաջախտ Բուլկանինի նոր կառավարութեան մէջ, այլեւ Համայնավար կուսակցութեան ղեկավար մարմնին մէջ: Ասպարէզով զինուորականները անոր մէջ գտան զօրաւոր պաշտպան մը եւ կարծես թէ վերջապէս Կրեմլին որոշած է լայնօրէն գնահատել անոնց արժէքները կը գրէ «Լը Մոնտ»ի ռուսական հարցերու մասնագէտը՝ Անտոէ Փիէռ եւ թէ նշանակալից երեւոյթ է նոր ժամանակներու համար, որ Համայնավար կուսակցութիւնը վերջերս արտօնեց ժողովի մը գումարումը, վերագնահատելու համար զին. գրական նիւթերը խորհրդային գրականութեան մէջ: Այս ժողովին մասնակցած 312 գրագէտներ որոնց 238 հին մարտիկներ: Բոլորն ալ ըսին թէ զինուորական նիւթը դանց կ՛առնուէր բանաստեղծութեան, թատրոնին եւ վէպին մէջ: Մեղադրեցին ալ Գրողներու Միութիւնը ջնջած էր զինուորական գրականութեան յանձնախումբը: Առաջարկեցին վերստեղծել բարեկամութեան կլիման որ կը տիրէր գրագէտներու եւ զինուորներուն միջեւ պատերազմի միջոցին եւ պահանջեցին որ ծանօթ գրագէտներ աշխատակցին «Սովետսկի Վայն» եւ «Սովետսկի Մոբիաք» պարբերաթերթերուն: Ազգ. պաշտպանութեան քաղաքական վարչութենէն խնդրեցին որ չփման մէջ մտնէն Գրողներու Միութեան հետ եւ ամէն կերպ օգնեն անոնց որ կը փափաքին պատերազմի պատմուածքներ գրել կամ ուսումնասիրել խաղաղութեան ատեն բանակին գոյութեան պայմանները:

Ամէնէն նշանակալից ճառը խօսեցաւ Զօր. տեզակալ Ս. Շաթիլով, որ ըսաւ թէ այն գրագէտները, որ կ՛աշխատին զինուորական նիւթերու շուրջ, պիտի կրնան օգտագործել բանակին դիւանները եւ պիտի կրնան ունենալ ամէն տեսակ անհրաժեշտ խորհուրդ: Գրողներու խումբեր կրնան ուղղակի երթալ զօրանոցները կամ նաւերը ընտելանալու համար զինուորներու եւ նաւաստիներու կեանքին հետ:

Ասկէ զատ Լենինի քաղաքա–գին. Ակադեմիային մէջ դասախօսութեան շարք մը կազմակերպեցին, չարժանկարի ցուցադրութեամբ, Մոսկուայի գրողներուն համար: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին նաեւ որպէսզի թատրոնները աւելի յաճախ արձանագրեն իրենց խաղացանկին մէջ զինուորական թատերգութիւններ, փառաբանելով ժողովուրդին հերոսական առաքինութիւնները դարերու ընթացքին: Զօրավարը չեշտեց թէ վերջերս բազմաթիւ հեղինակներ չէին տուած «առարկայական գնահատում մը» ազգային պատերազմին դէպքերուն մասին: Անոնք միայն մէկ տեսակէտով լուսաբանած էին, ջանալով ղեղեցկացնել, խոէշալականացնել որոշ դէպքեր: Առարկեցին թէ բաւարար չափով չեն ցոյց տար դժուարութիւնները, կը լռեն սխալներու մասին կամ կը նուազեցնեն գործուած սխալները: Վերջնական պատերազմը շահեցաւ շնորհիւ Խ. Միութեան ժողովուրդին հերոսութեան, «համայնավար կուսակցութեան» եւ Կեդր. Կոմիտէին, սակայն աւելցուց, Շաթիլով, «պէտք չէ լուռ անցնիլ պետութեան մարդոց եւ պատերազմի վարիչներուն դերին վրայէն»:

Իր կարգին գրագէտ Կոլուպով, որ հեղինակն է զինուորական վէպի մը «Երբ ամրոցները չեն յանձնուիր», դիտել տուաւ թէ ազգային պատերազմին նուիրուած գիրքերը կը գրեն միմիայն երկրորդ շրջանի դէպքերու մասին, «ծածկելով առաջին շրջանի դժուարութիւնները: Կարծես թէ գրագէտները կ՛անգիտանան կամ կընըռւազեցնեն 1941ի սխալները»: Համաձայն Սթալինի «հանճարեղ ռազմավարութիւն» բանաձեւին 1941ի պարտութիւնները եւ նահանջները հնարքներ էին, որ նպատակ ունէին կարելի եղածին չափ հեռու քշել թշնամին:

Պ. Անտոէ Փիէռ կ՛աւելցնէ թէ՝ կարելի է ուրեմն սպասել որ սթալինեան դարաշրջանի պատերազմի պատմութիւնը վերաքննուի, այսինքն դէպքերը աւելի առարկայական կերպով ներկայացուին: Այլեւս գրաքննութիւնը պիտի չջնջէ վէպի մը որեւէ մէկ մասը «թէ սպաները չէին վախնար» եւայլն:

Ուրիշ մը առաջարկեց որ մեծ զինուորական վարիչներու կենսագրականները եւ յիշատակները հրատարակուին: Օրինակ վերջերս ամէն մարդ իմացաւ թէ Կանիէվ նշանակուեցաւ իբրեւ գերագոյն հրամանատար Արեւելքի երկիրներու ուժերուն: Ամէնուն համար չահեկան է ճանչնալ զայն իբրեւ մարդ եւ իբրեւ բանակի վարիչ: Վլատիմիր Ռուտնի աւելցուց թէ պէտք ունինք գիրքերու Ժուկովի, Բաղրամեանի, Կովրովի, Ռոքոսովսքիի, Զույքովի եւ ուրիշ ծովակալներու եւ մարաջախտներու մասին: Անոր կարծիքով, անհրաժեշտ է հրատարակել Խ. Միութեան թշնամիներու յիշատակները եւ առաջարկեց որ հրատարակուի Կիւտէրեանի յիշատակներու թարգմանութիւնը. «Այս գիրքը այնքան զինուորապաշտական եւ հակառուս է, եւ այնքան բացայայտ կերպով քարոզութիւն կ՛ընէ ի նպաստ նոր խաչակրութեան դէպի Արեւելք, որ մեր ընթերցողին մէջ կատաղութիւն յառաջ կը բերէ եւ կ՛աւելցնէ անոնց արթնութիւնը: Եւ այնպիսի խոստովանութիւն մը կը պարունակէ մեր ուժին, որ կարեւոր է լսել թշնամիին բերնէն:

Ահա, կը գրէ Ա. Փիէռ Սթալինեան աւանդութենէն խզում մը եւս: Բանակը որ այնքան երկար ատեն մէկ կողմ մնացած էր, առաջին կարգին կուզայ քաղաքական բեմին վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

6.- BAGNOLES-de-L'ORNE

●

«Նորմանտիոյ Զուիցերիան» կը կոչեն իրաւամբ, իր գեղեցիկ բարձունքներուն, լիճին, ծառազարդ ճամբաներուն եւ ծաղկաւէտ պարտէզներուն համար:

Այս ալ «Ֆրանսայի ջերմուկներու» բաժնին զարդերէն մէկն է, հազիւ հարիւր քիլոմեթր հեռու Մանշի ծովափէն:

Առաջին անգամ իր մասին խօսուած է 1542ին, երբ թագաւորներու իշխանութիւնը կ՛ուզէր խլել այդ «հրաշագործ ակին» սեփականութիւնը Նորմանտիոյ ըմբոստ հերոսներու նախահօր՝ Կապրիէլ տը Ֆրէթրէի ձեռքէն:

Այդ շրջանին հիւանդները կը մխրճուէին ժայռերուն մէջ փորուած բնական խոռոչի մը մէջ:

1787ին էր միայն որ անհատական լոգարանները ձեւը ընդհանրացաւ: Այսօր ալ դարմանումի հիմնական սկզբունքը փոխուած չէ: Միջակ ջերմութեամբ ջուրով լեցուն լոգարանի մը մէջ — տասնէն մինչեւ 35 վայրկեան կը մնան բուժուողները: Աւելցած են միայն «տուշերը», որոնք ուժեղ կերպով կ՛ազդեն մկաններու վրայ:

Ջերմուկը երակներու եւ ներծոր գեղձերու դարմանման յատուկ է: «Մեծ Ակին» ռատիօ աքթիւ ուժը լաւագոյնս օգտագործելու համար է որ տնօրէնութիւնը վերջերս երեք յարկաբաժիններով նոր թեւ մը աւելցուց եղածներուն վրայ:

Այս բժշկական յառաջդիմութիւնը հիւանդներու եւ նոյն իսկ զբօսաշրջիկներու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն Պանիէօլ տը Լօրի այլեւ մօտակայ Թեսէ Լա Մատլէնի համար որոնք շրջակայ անտառներուն մէջ բուսնող սունկերու նման աճեցան եւ տարածուեցան: Դժբախտաբար պատերազմի ընթացքին զինուորական գրաւումը վնասեց մեր պանդոկներուն եւ բարքերուն: Քաղաքապետութիւնը ստիպուեցաւ ջերմուկներու եղանակը սկսիլ մէկ Մայիսէն, (փոխանակ Ապրիլ 15ին) մինչեւ Սեպտ. 30: Պանդոկները պատրաստելու եւ այցելուները լաւագոյնս ընդունելու եւ անոնց զբօսանքներ հայթայթելու համար ամէն ճիգ թափելով:

Քաղաքին յարդարումը անտեսուած չէ: Ճամբաները լայնցնել, կայարանը նորոգել եւ մեծցնել, զբօսավայրեր հաստատել թենիսի եւ զանազան խաղերու դաշտեր տրամադրել բուժուողներուն, գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է տնօրէնութեան եւս: Այսպէս Պանիէօլ տը Լօրնը դարձած է արդէն արդիական ջերմուկ մը:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ ՄԱՆՐԷՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ, Ֆրանսայի ներկայացուցիչներէն Լաթարէ յայտնեց թէ մանրէներ թաղուած են Մոն Պլանի գագաթը, ձիւներու տակ եւ պիտի մնան մէկ տարի, փորձելու համար տիեզերական ճառագայթներու ազդեցութիւնը կենդանի էակներու վրայ: «Այս մանրէները տեղաւորեցինք վերջերս, ծակեր բանալով ձիւնին մէջ: Յառաջիկայ տարի լեռան կատարը պիտի բարձրանանք նորէն, փորձելու համար թէ կրնա՞նք երեւան հանել: Երբ գտնենք, մանրէները պիտի տաքցնենք, ստուգելու համար թէ կրնա՞նք ժահրերը գտնել: Կատարուած զննութեանց շնորհիւ, հաստատուած է թէ այս մանրէներուն մէջ բջիջը հարիւրաւոր ժահրեր կ՛արտադրէ չողարձակման տակ»:

× Մասնագէտ գիտնականներ Ժընեւի ժողովին հաղորդեցին կարգ մը գաղտնիքներ որոնց շնորհիւ ելեկտրական ուժ կ՛արտադրուի: Այս առթիւ ռուս գիտնական մը հաստատեց թէ Խ. Միութիւնը մինչեւ մէկ տարի պիտի աւարտէ այն կայանը որ հարիւր հազար քիլովաթ ուժ պիտի արտադրէ եւ թէ քանի մը հատ եւս պիտի շինուին մինչեւ 1960: Գիտնականը մեծ հաւատք ունի այս հիւլէական հնարքներուն վրայ:

× Խ. Միութեան ականաւոր գիտնականներէն Կարպենկօ կ՛ըսէ թէ յաջողած են հրթիռ մը արձակել 500 քիլոմեթր բարձրութեամբ, լեցուած՝ ողջ կենդանիներով: Հրթիռը օդին մէջ կեցած է միայն քանի մը վայրկեան: Կը սպասուի մանրամասնութեանց:

ԿՈԲԱԼՏԻ շողարձակ կտոր մը գողցուած է Ժընեւի հիւլէական ցուցահանդէսին Ֆրանսական բաժնէն: Այս մետաղը կը գործածուէր խլիրդի դէմ: Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը ազդարարութիւն մը ուղղեց, ըսելով թէ մահացու է գողցուած կտորը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Մարոքի բնիկ ժողովուրդին հետ, նոյնքան մտահոգութիւն կը պատճառեն երկու միլիոն Ֆրանսացի գաղթականներ՝ ամբողջ Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Թղթակից մը կ՛ըսէ թէ մարզպանը մէկ ժամ խօսեցաւ Սուլթան Արաֆայի հետ եւ թէ դէմքը մռայլ էր, դուրս ելած ատենը: Քիչեր կը հաւատան թէ Սուլթանը պիտի կրնայ առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել, վստահութիւն ներշնչելով ժողովուրդին: Մարզպանը Փարիզ պիտի գայ Եչ. օր, կացութիւնը պարզելու համար: Անհամբեր կը սպասուի վերջնական ելքի մը, մինչեւ Սեպտ. 12: Եթէ Սուլթան Արաֆա չկարենայ կառավարութիւն մը կազմել, այն ատեն Ֆրանսա պիտի բանակցի Մարոքի քաղաքական հոսանքներուն հետ: Նախորդ Սուլթանին կուսակիցները կը սպառնան բանի գործողութեանց դիմել յառաջիկայ շաբաթ, որ երկրորդ տարեդարձն է անոր պաշտօնանկութեան: Մարաքէշի փաշան, որ Արաֆայի կուսակիցն է, իր կարգին կը սպառնայ ոտքի հանել Պէրպէրի ցեղախումբերը Ատլաս լեռներուն մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԳ.

(Անցի պատմութեանց համառօտագրուած)

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

— Գիտէ՞ք իր իսկական անունը:

Հարցումը զարմացուց զիս:

— Անշուշտ գիտեմ: Հէրի Լիւքաս է, ըսի:

Զղջացախանեց: Իր լռութեան մէջ արտակարգ բան մը նշմարեցի:

— Կը յիշէ՞ք, Անն, այն օրը երբ Մաթօփոսէն տուն կը վերադառնայինք, ըսի ձեզի թէ գիտէի ընելիքս:

— Հարկաւ կը յիշեմ:

— Կարծեմ կրնամ ըսել այժմ, որ ըրի այդ բանը: Մարդը զոր կը սիրէք, ամէն կասկածէ զերծ է այլեւս:

— Ա՞յդ է որ ըսել կ՛ուզէիք: = Այո:

Գլուխս ծռեցի՝ ամօթահար իր հանդէպ անուցած անհիմն կասկածներուս համար: Դարձեալ խօսեցաւ երազուն ձայնով մը.

— Երիտասարդութեանս սիրեցի աղջիկ մը որ լքեց զիս: Ատկէ վերջ այլեւս միայն գործիս մասին մտածեցի: Ասպարէզս ամէն բան էր ինծի համար: Ի վերջոյ ձեզի հանդիպեցայ, Անն եւ ասպարէզս ոչինչ թուեցաւ: Սակայն երիտասարդութիւնը կը կանչէ ձեզ ... Ես տակաւին ունիմ գործս:

Լուռ մնացի: Անշուշտ կարելի չէ անկեղծօրէն երկու հոգի սիրել միաժամանակ. սակայն կրնաք այդպէս զգալ: Այս մարդուն քաշողական զօրութիւնը շատ ուժեղ էր: Յանկարծակիօրէն իրեն նայեցայ:

— Շատ հեռուները պիտի երթաք կարծեմ, ըսի երազուն դէմքով մը: Դուք ձեր առջեւ ունիք փայլուն ասպարէզ մը, աշխարհիս նշանաւոր մարդիկներէն մէկը պիտի ըլլաք դուք:

— Բայց առանձին պիտի ըլլամ:

— Բոլոր մեծ գործեր տեսնողները առանձին են:

— Այդպէ՞ս կը կարծէք: = Վստահ եմ այդ մասին:

Ձեռքս բռնելով մրմնջեց.

— Պիտի նախընտրէի ... միւսը ունենալ:

Վրայ հասաւ Հէրին: Գնդապետը ոտքի ելլելով.

— Բարի լոյս Լիւքաս:

Հէրի մինչեւ գլխուն մազերը կարմրեցաւ, չեմ գիտեր ինչու:

— Այո, ըսի, ուրախ չեշտով մը: Հիմակ պէտք է որ իսկական անունովդ յիշուիս:

Սակայն Հէրին ակնարկը դեռ կը յառէր գնդապետ Րէյսին վրայ:

— Ուրեմն գիտէք, պարոն, յարեց վերջապէս:

— Տեսած դէմքս երբեք չեմ մոռնար: Անգամ մը տեսայ ձեզ, ձեր տղայութեան ժամանակ:

— Ի՞նչ կը նշանակեն այս ամէնը, հարցուցի զարմացած՝ նայելով մերթ մէկուն մերթ միւսին: Երկուքին միջեւ կամքի բախում մը տեղի ունեցաւ կարծէք: Րէյս յաղթական դուրս եկաւ: Հէրի թեթեւակի մէկ կողմ քաշուելով:

— Կը խորհիմ թէ իրաւունք ունիք պարոն:

Ըսէք իրեն իրական անունս:

—Ասիկա Հէրրի Լիւքասը չէ, Անն, անիկա սպաննուեցաւ պատերազմին մէջ: Այս երիտասարդը Ճոն Հէրըլտ Ըրտոլին է, ըսաւ ու մեկնեցաւ, մեզ ձգելով առանձին:

Բաւական ժամանակ նայեցայ Րէյսին ետեւէն: Հէրրիին ձայ՞ը ուշքի բերաւ զիս:

— Ներէ ինձ, Անն, ըսէ թէ կը ներես:

Ձեռքս բռնեց. մեքենաբար ետ քաշեցի:

— Ինչո՞ւ զիս խաբեցիր, ըսի:

— Չեմ գիտեր ինչպէս բացատրեմ: Կը սարսափիմ ճոխութեան, հարստութեան հմայքներէն եւ բոլոր նման բաներէն: Կ՛ուզէի որ սիրես զիս այնպէս ինչպէս որ եմ, առանց պաճուճանքի եւ զարդարանքի:

— Ըսել կ՛ուզես՝ չվստահեցա՞ր ինծի:

— Հարցումը կրնաս դնել այդպէս, եթէ կ՛ուզես, սակայն բոլորովին ճիշդ չըլլար: Դառնացած եմ եւ դարձած կասկածոտ. ու այնքան հրաշալի է սիրուիլ այնպէս ինչպէս դուն սիրեցիր զիս:

— Կը հասկնամ, մրմնջեցի:

Ու յիշեցի իր կեանքին պատմութիւնը. = Դրամին վրայ ունեցած վստահութիւնը ՝կրկին գնելու համար Նատիային մօտ մնացած ադամանդները: Իրենց երկուքին մասին իբրեւ օտար մը արտայայտուելու իր ձեւը: Ու «բարեկամս» բացատրութեամբ ըսել կ՛ուզէր ոչ թէ Ըրտոլին՝ այլ Լիւքասը: Հանդարտաբարոյ Լիւքասն է որ այնքան խորապէս սիրած էր Նատիան:

= Ի՞նչպէս պատահեցաւ այդ բանը, հարցուցի:

— Երկուքս ալ մեր կեանքերէն ձանձրացած էինք. միայն սպաննուելու մասին կը մտածէինք: Գիշեր մը իրարու հետ փոխանակեցինք մեր ինքնութեան տախտակները ... այնպէս: Յաջորդ օրը Լիւքաս սպաննուեցաւ, կտոր կտոր եղաւ:

Սարսուռ մը զգացի:

— Սակայն ինչո՞ւ համար մինչեւ հիմա չպատմեցիր: Քեզ սիրելուս մասին կարծեմ չես կասկածիր:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ըմբոստներուն գործունէութեան ծրագիրը եւ զէնքի պահեստը անգլ. կառավարութեան ձեռքն անցած են, համաձայն Լոնտոնի թերթերուն տեղեկութեանց: Տակաւին ամէն վտանգ անհետացած չի համարուիր: Ըմբոստները կը պահանջեն Ազատ Իրլանտայի միացնել երկրին այն մասը որ Անգլիոյ ձեռքն է:

ՍԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ հանրաքուէի գործողութեանց առթիւ, որ տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ հոկտեմբերին, իրազեկներ կը կարծեն թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը համաձայն չէ եւրոպականացման ծրագրին եւ կ'ուզէ որ այդ երկրամասը Գերմանիոյ կցուի: Շրջանին բնակչութեան թիւն է 900.000:

ՍՈՒՏԱՆԻ խորհրդարանը բացառիկ նիստ մը գումարելով, միաձայն որոշեց խնդրել որ Անգլիա եւ Եգիպտոս եւ քաշեն իրենց զօրքը, որպէսզի երկիրը կարենայ իր ճակատագիրը որոշել ազատօրէն: Միւս կողմէ, Անգլիա եւ Եգիպտոս հաւանեցան որ Սուտանի խորհրդարանը ինք աշրջէ քննիչ յանձնաժողովին անդամները, ծրագրուած հանրաքուէին առթիւ: Այս գործողութեան միջոցաւ պիտի ճշդուի թէ Սուտան անկա՞խ ըլլալ կ'ուզէ թէ Անգլիոյ կամ Եգիպտոսի միանալ:

ԻՐԱՆ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բարեկամութեան դաշինք մը ստորագրեցին, իբրեւ «նոր քայլ մը երկու երկիրներուն սիրալիր յարաբերութեանց երկարատեւ պատմութեան մէջ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ անթելը կը ծանուցանէ թէ առաջին անգամ ըլլալով կին մը ընդունուեցաւ զինուորական վարժարանին մէջ: Այսուհետեւ Թրքուհիները պիտի կրնան զինուորական վարժարան յաճախել եւ զանազան աստիճաններ ստանալ ինչպէս այրերը:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրաքի դեսպանատան զինուորական կցորդը, Սալեհ Մեհտի, պիտի չվերադառնայ: Սուրիոյ սպայակոյտը վերջերս գանգատած էր թէ այդ սպան իր պաշտօնին անհամապատասխան գործեր կը կատարէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախկին դիկտատորը, զօր. Շիշաքլի, քանի տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ ծեծի տակ մեռցուցած է յիսնապետ Մաճիտ Պահրին, խոստովանցնելու համար: Նոյն պատիժին դատապարտուեցաւ հարիւրապետ Շէհատէն, նոյն ամբաստանութեամբ եւ դարձեալ ի բացակայութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը Թեհրան պիտի երթայ Սեպտ. 19ին, Շահին անձնական օդանաւով:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգները մօտերս Թուրքիոյ պիտի յանձնեն երեք հարիւր միլիոն տոլարի փոխ մը զոր նախապէս մերժած էին:

ԱԹԷՆՔԻ ազգայնական թերթերը կը պահանջեն Յունաստանի վերադարձնել արեւելեան Թրակիան, վերաքննելով Լօզանի դաշնագիրը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը հրատարակեց այն զեկոյցը որով տրամադրութիւն կը յայտնէ Մոսկուա երթալու Սեպտեմբեր 9ին: Այս առթիւ մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման խնդիրը կը պահանջէ քննել ուրիշ հարցեր եւս: Այդ հարցերէն մէկն է Գերմանիոյ քաղաքական միութիւնը «որուն լուծման շնորհիւ միայն կարելի է ապահովութեան դրութիւն մը հաստատել Եւրոպայի մէջ»: Ուրիշ խնդիր մըն ալ Խ. Միութեան կամ անոր ենթակայ երկիրներու մէջ հաստատուած Գերմաններու արձակումը: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ այս հարցերուն արագ լուծման կը սպասէ ամբողջ գերման ժողովուրդը իբրեւ անհրաժեշտ պայման յարաբերութեանց կանոնաւորման:

ՍՈՒՐԻՈՅ հունձքերը բարեյաջող չեն եղած այս տարի: Մ. Նահանգները առաջարկեցին բաւականաչափ ցորեն տրամադրել:

ԱՆԳԼԻՈՅ Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, քննելու համար տնտեսական տագնապը որ չափազանց ծանրացած է: Տակաւին վերջնական որոշում չէ տրուած:

ԺՆԵՒԻ խորհրդաժողովին տնտեսագրութիւնները հրատարակելու առաջարկ մը ներկայացուց ամերիկեան կառավարութիւնը: Անգլիա կ'ընդդիմանայ հրատարակութեան:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(ՎԵՆԵՏԻԿ)

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.— Վարժարանս կ'ընդունուին 11–14 տարեկան տղաք:

2.— Արտասահմանէն եկող աշակերտները մօտաւոր երկրի մը մէջ (Իտալիա, Ֆրանսա կամ Յունաստան) ունենալու են խնամակալ մը՝ որուն կարենայ դիմել վարժարանիս տեսչութիւնը որ եւ է դժուար կամ արտաքոյ կարգի պարագայի մը համար:

3.— Ծնողք պէտք են վարժարանիս տեսչութեան ղրկել հետեւեալ վկայականները.—

ա) Ուսման եւ բարի վարքի

բ) Ծննդեան եւ մկրտութեան

գ) Բժշկական

դ) Անցագիր եւ անձնագիր:

4.— Դպրոցական թոշակը ամսական հաշուով 30.000 իտ. լիրէթ է. Ֆրանսայի համար 18.000 ֆրանք, Ամերիկայի համար 45 տոլար. իսկ մնացած երկիրներուն համար 18 սթերլին:

5.— Դպրոցական տարեթոշակին կէսը պէտք է վճարել մուտքին (Հոկտեմբեր), իսկ մնացած կէսը Մարտին:

6.— Թոշակէն դուրս են համազգեստի, գրքերու եւ անհատական բոլոր ծախսերը:

7.— Իբրեւ համազգեստի ծախս ծնողքները վճարելու են, մէկ անգամ ամբողջ դպրոցական շրջանին համար 30.000 իտ. լիրէթ, մէկ անգամով կամ մաս առ մաս: Տղուն հասակը մեծնալով տեսչութիւնը կը մտածէ նոր զգեստ հոգալ, առանց այլեւս ծնողաց վրայ ծանրանալու: Համազգեստը սակայն վարժարանին կը մնայ երբ տղան շրջանաւարտ կ'ըլլայ կամ որեւէ պատճառով դպրոցէն կը հեռանայ կամ ծնողաց կը վերադարձուի:

(Շար.)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն: Ձրի ուտելիք եւ ըմպելի եւ խորոված:

Լիոնէն առնել 16 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Տէսին, եւ երկրորդ կամուրջի կողմը, հանրածանօթ դաշտը:

Արեւելեան նուագ, հայկական երգեր եւն.: Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ, խնջոյքով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կազմակերպած է գեղեցիկ դաշտահանդէս մը, նուիրուած Խանասորի արշաւանքին մասնակցող հերոսներու յիշատակին:

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Շաքօ Տէռպի գեղատեսիլ ծառերուն տակ (անցած տարուան վայրը):

Կը բանախօսէ ընկեր Մ. ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս կարող ուժերը:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով: Օթօքարերը կը մեկնին սովորական վայրերէն: Փլաս Վեռտէօն, ժամը 9ին, դպրոցին առջեւ, 9.15, Հայնոց, 9.30ին, Քուռ ժան Ժօռէսի եւ Նիքօլա Շօրէի խաչաձեւման տեղը 9.45 անց: Կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ: Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նինա Եագուբեանց, Պ. Յովհաննէս Եագուբեանց, Տէր եւ Տիկ. Կամսար Մուրատեան եւ զաւակները Միշէլ եւ Նատիա, եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԽՈՐԷՆ ԵԱԳՈՒԲԵԱՆՑԻ (Եագուպեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

*

ՆԻՍ.— Այրի Տիկին Ա. Նազարեան կը ծանուցանէ թէ Օգոստոս 21ին առաւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ համար:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի: Օգոստոս 21ին, կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Բօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքապետ Պ. ՓԱԷՃԻ:

Եւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ:

Հանդիսավայրը երթալու համար, մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի Փլաս Մասէնայէն եւ Մատլէնի Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին:

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կայարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14.30 եւ 15ին մեկնող օթօքարերով:

Մուտքը ազատ է:

Մարսէյլէն անոնք, որոնք կ'ուզեն Նիս երթալ Օգոստոս 20ին եւ ներկայ գտնուիլ հանդէսին, պարտաւոր են դիմել ընկեր Ա. Պետիկեանին (7 rue Pérrilhoq), մինչեւ Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ը: Իւրաքանչիւր անձ երթեւեկի եւ պանդոկի համար պէտք է վճարէ 1800 ֆրանք: Օթօքարը կը մեկնի շաբաթ (20 Օգոստոս) կէսօրէն վերջ, եւ կը վերադառնայ կիրակի (21 Օգոստ.) իրիկուն: Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղեկանալ տեղւոյն վրայ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար:

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 4200 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100:

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտաչէքի թերթեր պիտի ստանան: Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ չարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկառագրու հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ): Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ: Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի:

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Փարիզի Մշակոյթի Տան հիմնադրամի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, Լիոնի բարեկամներէն եւ ընկերներէն.—

Ճէպրայիլ Պահատուրեան	15.000
Կարպիս Ճրճկրտըրեան	10.000
Կ. Սահակեան	5.000
Տիկին Եղիշէ Փափազեան	5.000
Քէլէկեան	3.000
Բապուճեան	2.000
Պէյլէրեան	2.000
Զէքեան Յովհաննէս	1.000
Ա. Յովհաննէսեան	1.000
Մինասեան	1.000
Լեւոն Կիւլէզեան	1.000
Կղմէս Սանճեան	1.000
Պոստանճեան	1.000
Ս. Պաղտասարեան	1.000
Վարանդեան Կոմիտէ	1.000
Ա. Կիւլպէնկեան	1.000
Թէրզեան	1.000
Ուզունեան	1.000
Պաղտասարեան	1.000
Գումար	54.000

ՇՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ:

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք: Արձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Բէնսի Փավիյոն:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍԵՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Երկու հատոր, հին ուղղագրութեամբ): Որ շատոնց սպառած է Հայաստանի մէջ:

Ամէն շաբթու լոյս կը տեսնեն երկու պրակներ, ընտիր տպագրութեամբ:

Յետագային լրացած եւ կազմուած օրինակին գինը պիտի ըլլայ 12 լիբ. ոսկի:

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ

կը հրատարակէ նաեւ

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Չորս հատոր, համագումար 2402 մեծադիր էջ):

Անգտանելի ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Հայաստանի մէջ:

Դիւրութեան համար բաժանորդագրութիւն հաստատուած է: Կանխիկ բաժնեգինն չորս հատորներուն համար 90 լիբ. ոսկի կամ 30 տոլար:

Եւրոպայի միակ ներկայացուցիչ՝

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 19 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7753 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3164

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

*

Պոլսոյ վերջին թղթարերը ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Թուրքիոյ կուսակցական վէճերու մասին։

Ընդդիմադիր հոսանքները, որոնք միշտ համաձայն են արտաքին քաղաքականութեան, կը չարունակեն նետեր արձակել դեմոկրատ կառավարութեան դէմ, անոր վերագրելով այլազան մեղքեր։

Անոնք օրուան իշխանութիւնը մասնաւորապէս պատասխանատու կը համարին տնտեսական տագնապին, որ սուր հանգամանք առած է, ամիսներէ ի վեր։

Պայքարին սաստկութեան մասին գաղափար մը տալու համար, կը բաւէ ըսել թէ երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններ, երբեմնի ամենազօր «Հալք»ը եւ «Միլլէթ», որոշեցին չմասնակցիլ քաղաքապետական եւ նահանգային ընտրութեանց։

Ոստիկանութիւնը նոյնիսկ ձերբակալեց առաջին կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Քասըմ Կիւլէք, թէեւ պատժական առեանը արձակեց, քանի մը օր ետք։

Օրուան վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, նոյն ուժգնութեամբ կը պատասխանէ յարձակումներուն, պտոյտներ կատարելով եւ լրագրական ասուլիսներ սարքելով։

Վերջին ասուլիսը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 10ին, սահմանուած էր լուսաբանելու հանրային կարծիքը։

Ընդդիմադիրները նորէն գոհ չմնացին, դիտել տալով թէ «վարչապետը մեր պայքարին պատճառներէն ոչ մէկուն ալ պատասխանեց։ Տնտեսական եւ ելմտական ոչ մէկ սխալ սրբագրուեցաւ»։

Ինչպէս ըսինք, բուն տագնապը տնտեսական է, որ միեւնոյն ատեն կը դժուարացնէ պարենաւորումը։

Ատնան Մենտերէս իր լրագրական ասուլիսին մէջ պատմեց թէ ընդդիմադիրները գրգռիչ քարոզութիւններ կը կատարեն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— Ձեր փորը պարապ է։ Ապրուստի սղութենէն պիտի մեռնիք, աղէտը անխուսափելի է...

Յետոյ շարունակեց.

— «Անոնք կը գրգռեն գիւղացիները որպէսզի չվճարեն իրենց պարտքերը եւ պահեն իրենց արմտիքը։ Օտարներուն կը թելադրեն վարկ չտալ Թուրքիոյ, երբ մենք բանակցութեան մէջ ենք։ Մեզ նեղութեան մատնելու համար ժողովուրդին կ'ըսեն.— «Շաքար առէք, քարիւղ առէք։ Եւ շաքարը չիք կ'ըլլայ։ Աստուած անգամ չի ներեր այս բանը։ Եթէ մենք այսպէս պայքարէինք իրենց իշխանութեան օրով, մեր գլուխները կը կտրէին»։

Արդարեւ, կառավարութիւնը արտակարգ դժուարութեանց մատնուած է, դրամին արժէքը պահելու, արտածումներ կատարելու եւ մանաւանդ նոր վարկեր ստանալու համար։

Ամերիկացիները ցարդ կը մերժէին տրամադրել 300 միլիոն տոլարի վարկ մը։

Վերջին լուրերու համաձայն, հաւանած են տալ այդ գումարը, բայց ոչ թէ քսան, այլ երկու տարուան պայմանաժամով։ Ամերիկեան պատուիրակութիւն մը Թուրքիա պիտի երթայ, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Ատնան Մենտերէս կ'ըսէր իր ասուլիսին մէջ.— «Մէկ կողմէ պարտքեր կը վճարենք, միւս կողմէ նոր վարկեր կ'ապահովենք»։

Խնդիրը այն է որ մեծապէս տկարացած է Թուրքիոյ վճարելու կարողութիւնը։

Դեռ վերջերս փարիզեան թերթ մը գիտել կու տար թէ Անգարա կ'առաջարկէ բամպակ յանձնել ֆրանսական ընկերութեանց, իբրեւ փոխարժէք չարք մը հանքօգուտ շինութեանց։ Մինչդեռ, ամերիկեան բամպակը ֆրանսական շուկան ալ բռնած է։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

*

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՈՔԻ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, մանրամասնօրէն քննելու համար Մարոքի կացութիւնը որ միշտ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Օրակարգին վրայ կը գտնուէր բացառիկ առաջարկ մը,— նոր պայմանաժամ տալ Սուլթան Արաֆային եւ ամէն աջակցութիւն ընծայել, որպէսզի կարենայ ներկայացուցչական կառավարութիւն մը կազմել։ Հանրապետութեան նախագահը Փարիզ եկած էր ամառանոցէն, մասնակցելու համար ժողովին։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, շատ յոյս չկայ որ Սուլթան Արաֆա կարենայ կառավարութիւն մը կազմել բոլոր հոսանքներէն, ինչպէս առաջարկած է Ֆրանսա։ Իր հաւատարիմներն անգամ հեռդհետէ կը հեռանան։ Իր քով մնացած են հաւատարիմ խորհրդականը, Հաճուի եւ Մարաքէշի փաշան։ Ուրիշ ցեղապետ մը, որ պալատ հրաւիրուած էր, ըսաւ թէ ոչ միայն չի կրնար մասնակցիլ ծրագրուած կառավարութեան, այլեւ խորհուրդ կու տայ Սուլթանին որ հրաժարի։

Սուլթանին հրաւիրած հինգ երեւելիներէն երկուքը ոչ իսկ ներկայացած են։ Ուրիշ երկու անձեր, Ռապաթի եւ Ֆէսի փաշաները մերժած են մասնակցիլ կառավարութեան։

Սուլթանը ինքն ալ երերուն վիճակ մը ունի եւ տրամադիր կ'երեւայ հրաժարելու։ Պալատին երեք հարիւր քարտուղարները հանրագրութիւն մը ստորագրած են որով կը պահանջեն Սուլթանին հրաժարումը։

Կացութիւնը այնքան փափուկ է որ մարզպանը, Պ. Կռանվալ, կրնայ յետաձգել իր մեկնումը։ (Փարիզ պիտի գայ նոր հրահանգներ ստանալու համար)։

Անձկութեամբ կը սպասուի չաբաթ օրուան (վաղը), որ Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան տարեդարձն է։ Ինչպէս գրած էինք արդէն, Թուցիկներ բաժնուած են Մարոքի բոլոր փողոցներուն մէջ, ընդհ. գործադուլի հրաւիրելով ժողովուրդը եւ բողոքելով նախորդ Սուլթանին գահընկէցութեան դէմ։ Թուցիկներէն մին կը պատուիրէ ծնողներուն չաբաթ օր տունը պահել իրենց զաւակները, «բացի զինեալ երիտասարդներէն եւ կիներէն»։

Սուլթան Արաֆա Ֆրանսայի ուղղած նամակին մէջ կ'ըսէ թէ ընդդիմադիր հոսանքներ սովորական են ժողովրդապետութեանց մէջ, ինչպէս Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները. հետեւաբար չի կրնար կառավարութիւն մը կազմել Մարոքի բոլոր հոսանքներէն։

Իրազեկներու կարծիքով, եթէ Սուլթան Արաֆա վերջնապէս ձախողի, անխուսափելի պիտի դառնայ իր հրաժարումը։ Այն ատեն Ֆրանսայի դահլիճն ալ դժուարութեան պիտի մատնուի, քանի որ կարծիքի տարբերութիւններ կան։

Մարոքի նուիրական քաղաքէն՝ Ֆէսէն խումբ մը կրօնապետներ ֆրանսական մարզպանին այցելելով, յայտարարեցին թէ ներկայ կացութեան մէջ «ապօրէն է» Բեն Արաֆայի ներկայութիւնը սուլթանական պալատին մէջ, իբրեւ վեհապետ եւ կրօնապետ։ Մարզպանը ամէն օր հանրագրութիւններ կը ստանայ զանազան կազմակերպութիւններէ որոնք բոլորն ալ կը պահանջեն օր առաջ հրաժարեցնել Սուլթան Արաֆան։

✕ Մարսէյլէն նոր ուժեր փոխադրուեցան Մարոք, օդանաւերով եւ շոգենաւերով։

(Շար.ը կառդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՄԻՔԱՅԷԼ ԷՆԷԶԵԱՆ

Այս անգամ գոյժը Զուիցերիայէն կու գայ։

Օգոստոս 10ին Ցիւրիխի մէջ մեռեր է Միքայէլ Էնէզեան, 73 տարեկան։

Մի զարմանաք, եթէ ըսեմ որ շատ բան չեմ գիտեր իր կեանքի եւ հանրային գործունէութեան մասին։

Ո՞ր մէկուն կենսագրականը ճարել, այս կսկծալի տերեւաթափին մէջ, որ արդէն սրընթաց համաճարակի մը հանգամանքն առեր է...

Միքայէլի կեանքէն կը յիշեմ հետեւեալ պարագան.—

1920ի աշնան շրջուն հիւանդանոց մը կազմակերպուած էր Պուլկարիոյ մէջ, օգնութեան հասնելու համար հանրապետական Հայաստանի։

Ընկեր Միքայէլն ալ ամէնէն եռանդուն կամաւորներէն մէկն էր, իբրեւ վարժ դեղագործ։

Դէպքերը աղէտի մը յանգեցան եւ շրջուն կամ շարժական հիւանդանոցը չկրցաւ ծառայել իր նպատակին։

Թափառումէ թափառում, հայրենազուրկ Միքայէլն ալ ինկաւ Պարսկաստան, ուր կը մնար աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր։։

Քանի մը տարի առաջ, երբ խմբագրատուն կ'այցելէր, տխրութեամբ յայտնեց թէ ամէն բանէ քաշուած է։

Այլեւս ժամանակ չունեցայ պրպտելու «ինչո՞ւ»ն եւ «ի՞նչպէս»ը։

Հիմա որ իր մահուան լուրը կը հասնի, անշուշտ իրազեկներ պարտք պիտի սեպեն ամփոփել իր կեանքն ու գործը։

... Շատեր կան այսպէս, յուսաբեկ, յոգնած կամ դառնացած։ Բայց եւ այնպէս պահած իրենց հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար։

Կը կարծեմ թէ ողբացեալ Միքայէլն ալ այդպէս մնաց մինչեւ իր մահը, նուիրուելով երկու գիտնական զաւակներու դաստիարակութեան։

Եթէ վերաքաղ մը փորձէինք, ո՞րքան Միքայէլներ լոյս աշխարհ պիտի գային իրենց լուռ ցաւերով եւ խորտակուած երազներով...

Անշուշտ խօսքը դասալիքներու, դաւանափոխներու կամ դիմակաւորներու մասին չէ։

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս Այրէսէն կը հեռագրեն թէ նոր ուժեր եւ թնդանօթներ տեղաւորուած են նախագահ Փերոնի պալատին շուրջը, իբրեւ զգուշական միջոց։ Չորեքշաբթի առտու նոր խռովութիւններ ծագեցան մայր եկեղեցւոյ առջեւ։ Ականատեսներ կը պատմեն թէ 2–300 կաթոլիկներ որոնք եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէին թշնամական կանչեր արձակելով, ընդհարեցան հակառակորդ խումբի մը եւ ծանր անկարգութիւններ ծագեցան ամբողջ հրապարակին վրայ։ Հրշէջները յարձակեցան կաթոլիկ ցուցարարներուն վրայ, թոյլ չտալով որ այցելեն Արժանթինի ազգային հերոսին՝ Սան Մարթինոյի դերեզմանը։ Շատեր վիրաւորուեցան, յիսուն հոգի ձերբակալուեցան։ Ոստիկանութիւնը ամբոխը ցրուեց արտասուաբեր կազ արձակելով եւ ջուր հոսեցնելով։ Կռիւները տեւեցին երկու ժամ։ Հինգ հարիւր հոգի թափօր մը կազմեցին, թշնամական կանչեր եւ սպառնալիքներ արձակելով կառավարութեան դէմ։ Ընդհարումներ տեղի ունեցան ամերիկեան դեսպանատան մօտ։ Կառավարութեան հակառակորդներըմիշտ նոր խմբաւորումներ կը կազմէին գլխաւոր պողոտաներուն վրայ։ Եւ ոստիկանութիւնը դարձեալ կը ցրուէր արտասուաբեր կազով ու ջրհաններու ջուրով։ Վերջնապէս խզուած կը համարուի նախագահ Փերոնի հռչակուած երկամսեայ զինադուլը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ վերջանալու վրայ է, ինչպէս կը հաղորդեն Ժընեւէն։ Ֆրանսայի հիւլէական ուժի վերատեսուչը, Ֆր. Փեռէն, յայտարարեց թէ այլեւս վերջ դրած է հիւլէական հետազօտութեանց մասին տիրող «անհեթեթ գաղտնապահութիւնը»։ Այս առթիւ բացատրեց թէ այդ գաղտնապահութիւնը ուղղակի կապ չունէր միջազգային յարաբերութեանց հետ, քանի որ բոլորն ալ կ'աշխատէին մնութեան մէջ, միեւնոյն արդիւնքին յանգելով։ Գաղտնապահութենէն կը տուժէին միայն փոքր երկիրները։

ԱՆԳԼԻՈՅ տնտեսական տագնապը մեղմացնելու համար, կառավարութիւնը կը խորհի կրճատել սպառազինութեան ծախսերը, զինաթափութեան բանակցութեանց վերսկսումէն առաջ։

ԵՐԵՒԱՆ ԱԼ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Թուրք թերթերը Մոսկուայի հեռագրական գործակալութենէն քաղելով կը ծանուցանեն թէ Խ. Հայաստանի նախագահը, Շմաւոն Առուշանեան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.

«Սովետական Սոցիալիստական Պետութեան պատմութիւնը յստակօրէն ցոյց կու տայ, թէ Խ. Միութիւն երբեք չէ սպառնացած, չսպառնար եւ պիտի չըսպառնայ ուրիշ ժողովուրդներու խաղաղութեան, անկախութեան եւ ինքնիշխանութեան։ Շնորհիւ սովետ կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցներուն, Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ բարի դրացնութեան եւ բարեկամական յարաբերութիւններու զարգացման հիմերը նետուած են։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը ցանկայ, որ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատուին դրացի Թուրք ժողովուրդին հետ։ Արդարեւ հայ ժողովուրդը խանդավառօրէն կը հաստատէ Սովետ կառավարութեան արտաքին խաղաղասէր քաղաքականութիւնը»։

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ Ս.ՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Պատմական վէպ մը որ շռնդալից յայտնութիւններ կը պարունակէ ժամանակակից անցքերու մասին, 1915 Ապրիլ 11/24ի ձերբակալութիւններէն մինչեւ իթթիհատական պետերու կախաղանը Իզմիրի մէջ եւայլն։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ բոլշեւիկ մը, Ստեֆան Սթրոկոֆ, որ գիրք մըն ալ հրատարակեց արտասահմանի մէջ, փորձած էր Մ. Նահանգները մտնել պահուելով ամերիկեան օդանաւի մը մէջ։ Ամերիկա հասած ատեն, բռնուեցաւ օդանաւի բեռներու բաժնին մէջ եւ չխտակ Օրլի փոխադրուեցաւ։ Տղան չէ յուսահատած եւ կ'ըսէ թէ օր մը պիտի կրնայ խուսափիլ ներգաղթի պաշտօնեաներու հսկողութենէն։

ԲՈՒՌՆ ՑՈՅՑԵՐ տեղի ունեցան Սարի Նէօյքիրխէն քաղաքին մէջ, ժողովի մը միջոցին։ Շէնքին առջեւ խռնուած էին քանի մը հարիւր գերմանասէրներ եւ ընդհարումներ պատահեցան ոստիկանութեան հետ։ Խնդիրը կապ ունի հոկտ. 23ի հանրաքուէին հետ, որ պիտի վճռէ Սարի շրջանին ճակատագիրը — եւրոպական կարգավիճա՞կ թէ միացում Գերմանիոյ հետ։

ՌՈՒՍԱԳՐԱՒ ԳԻՐՔ ՄԸ

ԱԼԻ ՖՈՒԱՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

★

Զօր. Ալի Ֆուատ փաշա, ներկայիս Թուրքերէն անունով Ժեներալ Ալի Ֆուատ Ճեպեսոյ, Ա. Համաշխարհային պատերազմին Պաղեստինի ճակատի հրամանատարներէն էր: Քեմալական շարժումին առաջին դէմքերէն՝ նախ քան Իսմէթը՝ արեւմտեան ճակատի հրամանատարն էր:

Հայաստանի խորհրդայնացման նախօրէին, 21 Նոյեմբեր 1920ին նշանակուեցաւ դեսպան Մոսկուայի մէջ, ուր մնաց մինչեւ 2 Յունիս 1922: Այս թուականներուն է որ կնքուեցան Աղեքսանդրապոլի, Մոսկուայի, Կարսի դաշինքները, ուրիշ խօսքով՝ ռուսեւթուրք գործակցութեամբ Հայաստանի ծուատումը:

Զօր. Ալի Ֆուատի յուշերու այս հատորը ամբողջութեամբ նուիրուած է այդ դէպքերուն եւ կը կրէ «Մոսկովա Հաթըրալարը» (Մոսկուայի յուշեր) անունը: Առաջին անգամն է, որ մեր հայրենիքի ու մեր ժողովուրդի ճակատագրին հետ սերտօրէն կապուած հարցերուն վրայէն վարագոյրը կը վերցուի եւ պատասխանատու պետական անձնաւորութիւն մը մեզի չահագրգռող հարցերու մասին կու տայ լուսաբանութիւններ ու իրական փաստեր, որոնց մասին մինչեւ այսօր մենք որոշ բաներ գիտէինք ենթադրութեամբ միայն:

Ընթերցողին առաջին հարցումը պիտի ըլլայ,— Թուրք վարիչը միթէ՞ ճիշդ կը խօսի:

Այո, Թուրք պետական մարդը, նոյնիսկ պատմաբանը, մտաւորականը պարզապէս ճշմարտութեան սիրոյն բան չի գրեր, ոչ ալ հրապարակային խօսք կ'ընէ: Ալի Ֆուատ իրողութիւններու, ճշմարտութիւններու կարեւոր մասը պատմած է ցոյց տալու համար, թէ Սովետները իրենց քիչ օգնած են, մեծ խոստումներ տուած են, բայց ատոր մէկ մասը միայն գործադրած են...:

Ատ որոշ չափով նման է այն մերկացումներուն, երբ կարմիրները հրատարակութեան տուին իրենց թշնամի ցարական պետութեան գաղտնի վաւերաթուղթերը, ուր կային թանկարժէք նիւթեր Հայաստանի մասին:

Զօր. Ալի Ֆուատ իր յուշերը գրած եւ շատ մը գաղտնիքներ հրապարակած է, որովհետեւ այժմ թշնամական են ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները եւ դիւանագիտական, քաղաքական անպատեհութիւններ չեն ներկայացներ այդ մերկացումները:

Ըսենք նաեւ, որ Ալի Ֆուատ Ճեպեսոյ «Վաթան» օրաթերթի կարեւոր աշխատակիցներէն է ու ատենէ մը ի վեր կը զբաղի հրապարակագրութեամբ: Անցեալ տարի ան գլխաւորեց Թուրք լրագրողներու պատուիրակութիւնը, որ այցելեց Եգիպտոս եւ յուշերու Ա. հատորը, նուիրուած քեմալական շարժման, անձամբ մատոյց վարչապետ Ապտէլ Նասըրի:

Յուշերու իր երկրորդ հատորը «Մոսկովա Հաթըրալարը», պէտք է ամբողջութեամբ թարգմանել հայերէնի, որպէսզի մեր ազգակիցները կատարելապէս լուսաբանուին, թէ Հայաստանի փրկիչ ներկայացող Սթալինները ինչպէս գործի լծեցին էնվէրները, Ճէմալ փաշաները եւ ինչքան դիւրութեամբ Կարսը, Արտահանը, Իգդիրը, Նախիջեւանը ընծայաբերեցին Թուրքերուն... Եւ զօր. Ալի Ֆուատ դեռ դժգոհութիւն ունի, յայտնելով, թէ կրնային աւելին տանիլ...:

Առ այժմ կը բաւականանք հատորին բովանդակութեան մասին սեղմ գաղափար մը տալով:

Գիրքը 348 էջերէ կը բաղկանայ, կը պարունակէ երկու քարտէս ու բաժնուած է 45 գլուխներու, բազմաթիւ ենթախորագրերով:

Յիշատակենք այդ գլուխներէն մաս մը.

— «Բագուի մէջ արեւելեան ազգերու համաժողովը.— Ի՞նչպէս սկսաւ բոլշեւիկներու հետ առաջին շփումը արեւելեան ճակատին վրայ.— Համայնավար միջազգայինը ի՞նչպէս կը տեսնէր Թուրքիան.— Սովետներու հետ անհատական շփումներ եւ մեր յարաբերութիւնները.— Սովետներու հետ պաշտօնական յարաբերութիւններու սկսումը.— Մոսկուայի մէջ խորհրդակցութիւններ.— Արեւելեան ճակատին վրայ հայկական շարժումներ.— Խալիլ փաշայի պատմածները.— Մոսկուայի դաշինքը.— Սթալինի հետ երկրորդ տեսակցութիւնս.— Էնվէր փաշայի եւ ընկերներուն հետ շփումներ.— Անգլեւռուս առեւտրական դաշինք եւ Թուրքիա.— Կարսի դաշինքը.— Թուրքեւֆրանսական համաձայնութիւն եւ Ռուսիա.— Ճեմալ փաշայի գործունէութիւնը.— Էնվէր փաշայի վախճանը.— Ինչո՞ւ հեռացայ Մոսկուայի դեսպանութենէն, եւն:

Մուսթաֆա Քեմալ բացառիկ կարեւորութիւն տալով Ռուսերու հետ գործակցութեան, արեւմտեան ճակատի հրամանատար Ֆուատ փաշան իր մօտ կը հրաւիրէ եւ կ'առաջարկէ անոր ստանձնել Մոսկուայի դեսպանութիւնը: Ան կ'ընդունի, պատասխանելով, թէ «վստահ կրնայ ըլլալ, որ հայրենիքի համար ամէն տեսակ անձնուիրութիւն յանձն կ'առնէ»:

Հեղինակը կը պատմէ ու կը ներկայացնէ, նախ քան իր մեկնումը, Բագուի մէջ գումարուած արեւելեան ազգերու համաժողովը, ուր Զինովիեւի հետ հրապարակ կուգայ Էնվէր, ի ներկայութեան երկու հազար պատուիրակներու, քանի մը տասնեակ արեւելեան ազգերէն ղրկուած:

Հեղինակը կը խոստովանի, որ Էնվէր փաշա նախ քան Թուրքիայէն իր փախուստը, Կովկասի մէջ ցրուած էր թրքական զօրամասեր, իսկ Մունտրոսի զինադադարին Իզզէթ փաշա յաջողած էր այդ զինուորները «պահել իրենց տեղերը»:

Ֆուատ փաշա կը մեղադրէ Անգլիան, որ Տենիքենի եւ Վրանկէլի ուժ տուաւ վերահաստատելու համար ցարականութիւնը, «փոխանակ հասկացողութեան գալու Իզզէթ փաշայի հետ եւ Կովկաս գտնուած Թուրք զօրաբաժիններու օգնութեամբ հաստատելու կովկասեան փետերասիոն մը, բաղկացած անկախ պետութիւններէ»:

Կովկասի խորհրդայնացման դէպքերուն սկսելու ատեն կը յիշատակէ, որ «Կովկասի հիւսիսային լեռներէն Ազրպէյճան մուտք գործող Կարմիր բանակի զինուորներու թիւը տասներկու հազարէն աւելի չէր: Իրենց զէնքերն ալ հոսկէ հոնկէ առնուած, քիչ էին: Եթէ Ազրպէյճանին անկախութիւն խոստացած չըլլային, այս տկար ուժով գրաւման չէին կրնար սկսիլ:

«Մինչեւ իսկ վրացական կառավարութիւնը, թէեւ Սովետներու հետ երեւութապէս հասկացողութեան եկած էր, իրականութեան մէջ Անգլիոյ կողմնակից ըլլալէ դադրած չէր: Վրաստանի մէջ համայնավարները ամբողջովին ձերբակալուած էին:

«Դաշնակ Հայաստանի կառավարութիւնը Վրացիներու նման Անգլիացիներուն հակած էր: Ասով հանդերձ, բաղդատմամբ ուրիշ ազգերու, բոլշեւիզմը աւելի տարածուած էր Հայերու մէջ: Հայ բոլշեւիկները, Թուրք իսլամ պետութիւններէն ամէն կողմէ շրջապատուած ըլլալով, կողմնակից դարձած էին Թուրքերու հետ համաձայնելու»:

Յատկանշական է, որ 1920 Նոյեմբեր 21ին Մոսկուայի համար նշանակուած Թուրք դեսպանը երկար ատեն կանգ կ'առնէ ու կը մնայ Կարս, Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն: Եւ Մոսկուա կը հասնի հազիւ 19 Փետր. 1921ին:

Գրքի առաջին բաժնին մէջ, սովետ վարիչներու հետ տեղի ունեցած խօսակցութիւններու ատեն, բազմաթիւ անգամներ կը կրկնուի՝ «Հայաստանի ճամբան բանալու հարցը», ռուսեւթուրք բանակներու միացումը ապահովելու համար:

Մինչեւ զօր. Ֆուատին Մոսկուա հասնիլը, ռուսեւթուրք միացումը, եղբայրակցութիւնը արդէն կատարուած էր Հայաստանի հողերուն մէջէն:

Թուրք դեսպանը առաջին անգամ կը տեսակցի արտաքին գործավար Չիչերինի հետ, որ կ'առաջարկէ հայկական հարցի լուծումին համար Վանի եւ Մուշի վիլայէթներէն հողեր տալ Հայաստանի: Յիշենք որ այս տեսակցութիւնը կը պատահի 1921 Փետրուարի վերջերը, երբ Հայաստանէն դուրս քշուած է Կարմիր բանակը:

Արտաքին փոխ-գործավար Գարախանէն եւս լաւ տպաւորութիւն չի ստանար: Կը հանդիպի զօր. Ալի Ֆուատ երբ կը տեսնուի Ազգութիւններու գործավար Սթալինի հետ:

Հեղինակը մեծ համակրանքով կը խօսի Սթալինի մասին, նկարագրելով անոր հետ ունեցած առաջին տեսակցութիւնը եւ բանակցութիւններու նախապատրաստութիւնը՝ կը գրէ հետեւեալը. (կու տանք բառացի թարգմանութիւնը).—

«Սթալին եւ Հայաստանի հարցը

«Մեր այն հարցումին, թէ Հայաստանի հարցի մասին (բանակցութիւններու ատեն) պիտի խօսուի՞ թէ ոչ, ան (Սթալին) ըսաւ.

— «Դուք ձեզի Հայաստանի խնդիրը լուծեցիք: Եթէ չլուծուած բան մը դեռ մնացած է, ան ալ լուծեցէք, բայց ժամանակը ճշդապէս մեզի իմացուցէք:

«Այս պատասխանը տուաւ: Յետոյ հարցուց, թէ Կիւմրին (Ալեքսանդրապոլը) ե՞րբ պիտի պարպենք: Դաշինքի պայմանները երբ գործադրուին, անմիջապէս պիտի պարպենք եւ Կիւմրին, սեփականացնելու մտադրութիւն չունինք, ըսի իրեն.

«Ընկեր Սթալինի տուած այս կտրուկ եւ գոհունակութեան արժանի յայտարարութենէն ետք, իրեն մնաք բարով ըսինք»:

Մէկ քանի յօդուածով ոչ իսկ կարելի է գրքին կարեւոր մասերը տալ: «Յուսաբեր» անպայման պիտի հրատարակէ հատորին ամբողջութիւնը, ուր ամէն Հայ ընթերցող առատ նիւթ պիտի գտնէ խորհրդածելու եւ ըմբռնելու համար այն բացառիկ տեղը, զոր կը գրաւէ մեր Մինուճարը երկու մեծ թշնամիներու միջեւ:

Գ. Լ.

ԳԱՍՊԱՐ ՌՍՏԻԿԵԱՆ

★

Փրովիտենսի մէջ հողին յանձնուեցաւ վաստակաւոր ու թանկագին ընկեր մը, Գասպար Ռուստիկեան:

Անոնք որ հեռուէն կամ մօտէն հետեւած են ամերիկահայ կեանքին, նոյնիսկ արտասահմանէն, վերջին քառասուն տարիներուն, Ռուստիկեանի անունը ալ պիտի չկարդան Հայ թերթերուն մէջ, սակայն յաճախ պիտի լսեն անոր յիշատակին համար ըսուած անկեղծ ու անվերապահ խօսքեր, միշտ ափսոսանքով եւ միշտ գնահատանքով:

Իր թաղումը համաժողովրդական ցոյց մը եղաւ, խոր վշտի մթնոլորտով մը:

Դամբանախօսները՝ որ խօսեցան, իր յիշատակին ի յարգանս եղած նուիրատուութիւնները, ինչպէս նաեւ ծաղկեպսակները՝ որոնք կը ծածկէին իր դագաղը, վեր էին պայմանադրական ձեւակերպութիւններէ: Սրտաբուխ էին խօսքերը եւ թարգմանը շատ մը սրտերու, որոնք պիտի ուզէին դեռ արտայայտուիլ, բայց լուռ մնացին ու լացին:

Ռուստիկեան, ամէնուն սիրելի Գասպարը, Խարբերդի նահանգէն էր, Հիւսէյնիկէն, որ այնքան ուշագրաւ ու հետաքրքրական դէմքեր տուած է հայ կեանքին, ազգային, կուսակցական եւ մշակութային: Ծնած էր 1886ին, եւ դեռ պատանի, եկած էր Ամերիկա 1900ին, Խարբերդի Փրանսական գոլէճին հետեւելէ ետք: Հոս մեծցած ու զարգացած էր ան, դառնալով լաւ Հայ ու լաւ ու ճշմարիտ Ամերիկացի մը, համերաշխ ու ներդաշնակ ինքն իր մէջ, իր երկու երանգներով: Քիչերէն էր, խորապէս Հայ, իր լեզուով, ազգային աւանդութիւններով եւ իր գաղափարականներով. եւ քիչերէն դարձեալ, որ գիտցած էր ամերիկեան քաղաքացի դառնալ, իր պարզութեամբ ու պարկեշտութեամբ, քաղաքացիական օրինապահութեամբ եւ ճշմարիտ ու ժողովրդավար սկզբունքներով:

Իրաւաբան էր ասպարէզով եւ տեղեակ երկրին օրէնքներուն, անոնց տառին ու ոգիին, որոնցմէ զիջում չէր ըներ իր անձնական ու ընկերային կեանքին մէջ:

Իր երիտասարդ տարիքին դարձած էր կուսակցական, Դաշնակցական. եղած էր գործիչ եւ քարոզած էր ազգային ու կուսակցական իր համոզումները, որոնց կարգին ընկերվարութիւնը: Սակայն, անցեր էին տարիները, թրծուեր էր կեանքի մէջ, յուսախաբութիւններ ունեցեր եւ ճանչցեր էր չոր իրականութիւնը: Մեղմացեր էին իր ոգեւորութիւնները, բայց իր խառնուածքով, իր բարքերով ու բարոյականով, մնացած էր ճշմարիտ ընկերվարական, պարզ ու խոնարհ, ընկերական եւ ուղղամիտ: Յեղափոխական էր ու հակարմատական, հակահամայնավար:

Ժողովուրդին մարդն էր Ռուստիկեան: Կուսակցական էր, հաւատացեալ, կրնանք ըսել անզիջող ու մոլեռանդ, սակայն լայն էր իր մտքի ու սրտի հորիզոնը, եւ ատոր

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԶՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Գ.

— Եւ եթէ հրամանատարը չսպաննէ ձեզ, ես կը սպաննեմ, մէջ մտաւ Նալէթօֆը:

— Կամ ալ՝ ես, կամ ալ՝ ես, աղաղակեցին մնացեալ սպաները միաձայն:

— Չէ՞ որ չեմ կրնար ձեր բոլորին հետ կռուիլ, պատասխանեց Շթամ, ընտրեցէք ձեր մէջէն մէկը, եւ կը կռուիմ իր հետ, թէեւ ոչ թէ մենամարտ եղած պիտի ըլլայ այդ՝ այլ սպանութիւն, ոճիր:

Պելայեֆ պատասխանեց.

— Մենք պատուոյ սահմանէն դուրս չենք կրնար ելլել: Դուք անարգեցիք մեր բոլոր սպաները վանդի կրելով հանդերձ անոնց նման համազգեստ, դուք ցուցաբերեցիք սրիկայ արարածի ընթացք: Դուք կ'ըսէք, թէ չէք կրնար կռուիլ բոլորին հետ, իսկ ես ձեզի կ'ըսեմ, թէ դուք չէք կրնար անոնցմէ որեւիցէ մէկուն հետ մենամարտելու պատուին արժանանալ: Ուրեմն պատրաստուեցէք: Պիտի դատենք ձեզ: Պարոններ, խնդրեմ՝ մօտեցէք:

Մենք շրջապատեցինք Պելայեֆը: Եւ առանց վիճաբանութեան հարկ տեսնուելու, արձակուեցաւ վճիռը: Բոլորիս ալ կարծիքը նոյնն էր:

Ուրեմն Պելայեֆը, որ նախագահի դեր էր ստանձնած, մօտենալով Շթամի, ըսաւ.

— Պարոն, դուք կորսուած էք պատուի ամէն իրաւասութիւն: Ձեր ոճիրը պարզին կանխամտածման արդիւնք էր: Դուք Պ. Զոտոմիրսքիին ապրեցուցիք մահուան դատապարտուած մարդու մը ապրած բոլոր սարսափները, մինչ դուք կատարելապէս խաղաղ էիք, գիտնալով՝ թէ պարապ էին զէնքերը: Եւ վերջապէս՝ դուք մերժեցիք կռուիլ այն մարդուն հետ, զոր անարգեցիք կրկնապէս:

— Լսեցէք ուրեմն հրաւէրները, աղաղակեց Շթամ յուսահատ, ես կը կռուիմ ձեզմէ որեւիցէ մէկուն հետ ալ որ ըլլայ...:

Սակայն Պելայեֆ արհամարհական ժպիտով մը բացասականօրէն շարժեց իր գլուխը.

— Ոչ, պարոն տեղակալ, ըսաւ, դուք այլեւս պիտի չկռուիք ձեր ընկերներուն հետ: Դուք անպատուեցիք ձեր համազգեստը: Չենք կրնար հանդուրժել՝ որ մնաք մեր շարքերուն մէջ: Սպաները պաշտօն յանձնած են ինծի տեղեկացնելու ձեզի, թէ դուք հարկ է տաք ձեր հրաժարականը: Մենք չենք փափաքիր որ ձեր ստորնութեան լուրը հասնի կառավարութեան ականջը, հետեւաբար լաւ կ'ընէք, որ առողջական պատճառներ առաջ քշելով՝ տաք ձեր հրաժարականը: Բժիշկը պատրաստ է հարկ եղած թուղթերը ստորագրելու համար: Այսօր Մայիսի երեքն է: Այս օրուընէ մինչեւ Յունիսի երեքը ժամանակ ունիք հեռանալու զօրագունդէն:

— Ի՞նչ կայ որ, անշուշտ թէ կը ձգեմ: Ոչ թէ ձեր փափաքը կատարած ըլլալու համար, այլ անոր համար, որ ես կը փափաքիմ այդպէս, պատասխանեց Շթամ, իր սուրը վերցնելով, եւ հագնելով իր վերարկուն:

Յետոյ, ցատկեց իր ձիուն վրայ, եւ դէպի գիւղ քշեց ձին, մեր բոլորիս երեսին հայհոյանք մը նետելով: Բոլորս ալ հաւաքուեցանք Զոտոմիրսքիին շուրջը: Տխուր էր ան: Տխրութենէն ալ աւելի՝ մելամաղձոտ խաւ մը ունէր վրան:

— Ինչո՞ւ ստիպեցիք որ ընդունէի այդ սրիկային պայմանները, պարոններ, ըսաւ Զոտոմիրսքի, առանց ձեր պնդման, երբեք չէի ընդունէր իր պայմանները:

Պելայեֆ պատասխանեց:

— Ես եւ ընկերներս ամբողջ պատասխանատուութիւնը կ'առնենք մեր վրայ:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

(8) (Շար.)

համար ալ ունէր բաժին մը պարկեշտ մարդոց յատկացուած, ոչ — կուսակցական ըլլալին անոնք, թէ այլ կուսակցութիւններու պատկանող: Գիտէր գնահատել պարկեշտութիւնը, ուր ալ ըլլար ան, որու քով ալ գտնէր զայն:

Ռստիկեան վաստակաւոր դէմք մըն էր Ամերիկայի մեր կազմակերպութեան մէջ, իբրեւ գործիչ, խրատաբան եւ հանրային դէմք: Իր կորուստը ծանր հարուած մըն է Ամերիկահայ մեր գաղութին եւ մեր կազմակերպութեան համար: Բազմաթիւ անգամներ կարեւոր դիրքերու վրայ եղած էր.— գործիչ, պատգ. ու Կ. Կոմիտէի անդամ, սակայն երբեք չէր հեռացած խոնարհ գործերէն ու աշխատանքներէն. ներկայ էր հոն, ուր կը կանչուէր, առանց դժկամակութեան եւ այսպէս մինչեւ կը — նանք ըսել իր վերջին շունչը: Բազմազբաղ էր, բայց կը գտնէր ժամանակ, հասնելու համար ազգային, կուսակցական կամ հանրային ու բարեկամական գործերու, իր լաւագոյնը ընելու համար: Պարտականութեան մարդն էր.կը խուսափէր ա — թոռներէն, բայց երբ գործի կը հրաւիրուէր, ընդհանուր հաւանութեամբ, կը կատարէր իր պարտքը, ամենայն բարեխղճութեամբ ու պարտաճանաչութեան խոր զգացումով:

Իր մահէն երեք օր առաջ, թէեւ տկար, կ՚առեւնապետէր Հայաստան Քէմփի հաւաքոյթին,ընդառաջ երթալով իրեն եղած դիմումի մը: Չէր կրցած առեւնապետել, սակայն եկած էր, իր պաշտօնը կատարելու համար: Կը բաւէր հեռաձայն մը, եւ արդէն ներկայ էր Ռստիկեանը, ուրախ ու զուարթ, առանց զանգատի մէկ հատիկ բառի:

Իր մահով կը կորսնցնենք Թանկագին, անխարդախ Հայ մը, որ կը գուրգուրար հայ գրին ու մշակոյթին վրայ. մաքուր ու համոզուած Դաշնակցական մը, որ կը հաւատար թէ օր մը իր կազմակերպութիւնը պիտի կրնար իրականացնել մեր ազգային բաղձանքները: Խառնուածքով լաւատես էր, առանց ցնորքներու սակայն. գաղափարապաշտ էր, առանց անտեսելու իրականութիւնը, որ ճշմարտութեան մը ուժը ունէր իրեն համար:

Իբրեւ հանրային մարդ, հաշտարար ոգի ունէր, բայց ունէր նաեւ անկեղծութիւնն ու քաջութիւնը իր կարծիքները արտայայտելու, առանց սակայն պարտադրել փորձելու զանոնք ուրիշներուն: Ջիջումի մարդը չէր, բայց վէճի, պարտադրութեան մարդն ալ չէր: Կը մնար իր կարծիքներուն վրայ, թէ իսկ մինակ գտնէր ինքզինք, թէեւ յայնախոհ էր բաւականաչափ, թոյլ տալու համար որ ուրիշները գործէին իրենց մտածման համաձայն:

Մարդիկ կան, որ ողբերգութեան կը տանին ամէն դժբախտութիւն: Ռստիկեան հեռու էր այդ խառնուածքէն. խուճապի մարդը չէր: Իրատես էր եւ կը ճանչնար աշխարհն ու մարդիկը,— ահա թէ ինչու միշտ ալ ժպիտով, բարձրաձայն ու հաճելի ծիծաղով կը դիմաւորէր դժուարութիւնները, անձնական ըլլային անոնք, թէ հանրային: Շատ կանուխէն ճերմկած էին մազերը, որոնք կը գեղեցկացնէին զինք, թէեւ կը հակասէին իր տարիքին ու խառնուածքին, սակայն կը յիշեցնէին նաեւ թէ մօտ է վերջալոյսը: Ինքնավստահութեամբ, կարելի է ըսել զուարթ ու պարզ փիլիսոփայութեամբ մը կը դիտէր ամէն բան:

Ի՜նչ զգաց վերջին պահուն, եղերական ու անսպասելի վայրկեանին. կեանքի ու մահուան գաղտնիքն է աս. թերեւս ընդունեց մահը՝ իբրեւ անճողոպրելի օրէնքը կեանքին եւ յանձնուեցաւ անոր ցուրտ ու անողոք թեւերուն. կեանքի մեծագոյն ճշմարտութեան:

Բայց, մենք որ կ՚ապրինք դեռ, ունինք ուրիշ ճշմարտութիւն մը. այն՝ որ մեր ամէնուս սիրելի Գասպարը կը մեկնի այս անցաւոր աշխարհէն իր պարտքը կատարած ըլլալով, իբրեւ Հայ ու Դաշնակցական: Կը մեկնի անթօշնելի յիշատակով մը:

Մեր արցունքը իր վշտահար ընտանիքին սուգին մէջ, եւ մեր բոլորին յարգանքը՝ իր սիրելի ու քաղցր յիշատակին:

(Խմբ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

ՀՕՄի 35ՐԴ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Օ. Միութեան (Կ. Խաչ) 35րդ ընդհ. պատգ. ժողովը գումարուեցաւ Յունիս 27ին եւ տեւեց չորս օր:

Ամերիկայի եւ Քանատայի մասնաճիւղերուն ընդհ. թիւն է 81:

Տեղեկագիրներէն յայտնի եղած է որ անցեալ տարուան ընթացքին կազմակերպական կեանքը եղած է բնականոն, բաւանդակալից եւ ունեցած է վերելք, ամէն ուղղութեամբ:

Կեդր. վարչութիւնը մեծ աշխատանք կատարած է Համազգայինի եւ Փալանճեան ճեմարանի 25ամեայ յոբելեանին ու հանգանակութիւնը յաջողութեամբ պսակելու համար:

Անդամագրութեան արշաւ մը բանալու որոշում տալով, ամբողջ տարուան ընթացքին մասնաճիւղերը պիտի օգտագործեն որեւէ ձեռնարկ եւ առիթ՝ աւելցնելու համար անդամներու թիւը, ամէն մասնաճիւղի մէջ: Մասնաւոր ուշադրութեամբ պիտի հետեւին երիտասարդ մասնաճիւղերուն, աւելցնելու համար անոնց թիւը, ճիգ պիտի թափեն երիտասարդուհիներու նոր մասնաճիւղեր կազմելու համար:

Պատգ. ժողովի տուած կարեւոր որոշումներէն մէկն է Ամերիկահայ Նոր Սերունդը Հայկ. կեանքով հետաքրքրել եւ անոնցմէ վարիչներ պատրաստել որու համար լաւագոյն միջոցներէն մէկն է Ամերիկայէն ընդունակ աշակերտներ ճեմարան ղրկել: Պատգ. ժողովը ուրախութեամբ ողջունած է Համազգայինի առաջարկը երկու անվճար աշակերտներ ընդունելու մասին՝ որոշելով 2 աշակերտ եւս ուղարկել ճեմարան յատկացնելով մասնաւոր գումար: Ղրկուելիք աշակերտներուն տարիքը պէտք է ըլլայ 16էն վեր:

Պատգ. ժողովը որոշեց դարձեալ օգնել արտասահմանի ուսանողներուն: Ամէն ուսանողի օժանդակութեան չափը կ՚որոշէ Կեդր. վարչութիւնը: Ասկէ զատ որոշած է բարձրացնել իր դպրոցներուն սակը: Պէտք է զօրաւոր արշաւ տանիլ կրկնապատկելու համար աշակերտներու թիւը: Դասագիրքերը արդիականացնել եւ աւելի աչալուրջ ըլլալ ուսուցիչներու ընտրութեան:

Հայեցի դաստիարակութեան ուժ տալու համար, որոշուած է կազմակերպել երգչախումբեր, թատերախումբեր, պարախումբեր եւ դասախօսութիւններ: Պատրաստել երգարաններ, մանուկներու յարմար երգեր ու պատմուածքներ տարածելու համար տուներու մէջ:

Ամերիկայի մէջ երկրորդական վարժարան մը բանալու հարցը տարիներէ ի վեր կը զբաղեցնէ պատգ. ժողովը: Այս անգամ եւս հարցը եկած էր սեղանի վրայ: Այդ նպատակին համար որոշուած է յատկացնել հինգ հազար տոլար, ամէն տարի:

Վերահաստատուած է նախորդ պատգ. ժողովի որոշումը,— տրամադրել 25.000 տոլար, երբ իրականանայ երկսեռ երկրորդական վարժարան մը հիմնելու ծրագիրը:

Որոշուած է ՀՕՄի պարբերականը կոչել «Անահիտ» եթէ ուրիշ յարմար անուն մը չգտնեն: Նոր տարեշրջանին չորս թիւերէն մէկը պիտի տպեն մեծ քանակով եւ ղրկեն բոլոր մասնաճիւղերուն, ցրուելու համար համակիր եւ բարեկամ անձերու:

Հ. Օ. Միութեան վերջին 30 տարուան գործունէութեան վերաքննութիւնը կատարելու համար, որոշեցին յանձնարարել նորընտիր Կեդր. վարչութեան որպէսզի յարմար ընկերուհի մը ղրկէ արտասահմանի եւ Ամերիկայի շրջանները, ուսումնասիրելու համար ՀՕՄի գործունէութիւնը:

Կեդր. վարչութեան անդամ ընտրուեցան ընկերուհիներ Արաքսի Բաղիկեան, Ս. Մխիթարեան, Վարդուհի Խաչիկեան, Գայիանէ Կանայեան, Սրբուհի Համաստեղ, Արփի Խաշմանեան եւ Էլէն Տատայեան:

Բացի առաջին օրուան ճաշէն, Կեդր. վարչութիւնը կազմակերպած էր նաեւ դաշտահանդէս եւ ճաշ պատգամաւորուհիներուն համար, Հայաստան Քէմփին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը հաճոյքն ունի ջերմօրէն շնորհաւորելու Յառաջի երեսնամեակը եւ մաղթելու որ իր անխոնջ խմբագրապետը դեռ երկար տարիներ մնայ արտասահմանեան արթուն պահակը՝ հայկականութեան եւ Մեծասքանչի:— Վարչութիւն

«ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԼԱԽՏԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ»

Վերջերս շարք մը բնական աղէտներ պատահեցան Թուրքիոյ մէջ: Ամէնէն աւելի վնասուեցաւ Զոնկուլտաք, ուր 200 տուներ եւ 350 խանութներ ողողուեցան, 3 հոգի մեռան եւ 15 հոգի անհետացան: Տեղատարափ անձրեւները քանդեցին հեռաձայնի գիծերը, բազմաթիւ ծառեր արմատախիլ եղան, իսկ ածխահանքները ծանր վնասներ կրեցին: Նիւթական վնասը տասը միլիոն սոկի կը հաշուեն: Ընկոյզի մեծութեամբ կարկուտ ալ տեղացած էր:

Քանի մը օր վերջ, երկրաշարժի ցնցումներ պատահեցան Իզմիրի շրջանին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով:

Սամսոնի կառախումբը գիծէն դուրս ելաւ, խուճապի մատնելով 250 ճամբորդներ:

Դեռ չենք յիշեր ուրիշ աղէտներ: Անգարայի օդերեւութաբան հաստատութիւնը կ՚ըսէ թէ օդերը անբնական երեւոյթ մը ստացած են ամբողջ երկրին մէջ: Հաստատութեան տնօրէնը կը յայտարարէ.— Կլիմայի անակնկալ փոփոխութիւն մը երեւան եկաւ երկրին մէջ: Աննախընթաց է Զոնկուլտաքի աղէտը: Բազմաթիւ շրջաններ ջուրերու տակ մնացին երեք — չորս օր: Ածխահանքերը անգործածելի դարձան: Հողերը, այգերը եւ քարերը ամէն կողմ փակեցին, անկարելի դարձնելով ածուխի արտահանումը:

Տասնեւհինգ օր անձրեւ տեղաց Էտիրնէի մէջ և 15 հոգի կայծակնահար եղան:

Բերքերը փտելու դատապարտուած են Իզմիրի եւ Ատափազարի մէջ, անձրեւներուն հետեւանքով:

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ կարգ մը կրօնաւորներ աստուածային պատուհաս կը համարեն այս աղէտները:

Այսպէս, անոնք սա տեսակ լուրեր կը տարածեն.—

Եղէականի շրջանին վերջին երկրաշարժին պատճառը կիներու արձակ — համարձակ պտոյտն է: Եւ կը հրաւիրեն այրերը որ կիները սքօղուին:

Այս քարոզութեանց եւ թելադրութեանց արդիւնքը անմիջապէս տեսնուեցաւ: Բազմաթիւ կիներ սկսած են փողոց ելլել «եազմա»յով: Այս գլխու ծածկոցը կարճ ատենուան մէջ Սեւ Սակարան ինկաւ:

Սէօքէի մէջ որ վերջին երկրաշարժէն ամէնէն շատ ազդուեցաւ,մոլեռանդները կատղած են որ կիներն ու աղջիկները ամառուան այս եղանակին յատուկ հագուստներով կը շրջին: Այս երկրաշարժը, կը քարոզեն յետադիմականները «Բարձրեալն Աստուծոյ կողմէ Թուրք ազգին գըլխուն իջեցուած լախտի հարուած մըն է:»

Կարճ ատենուան մէջ չարշաֆները այնքան շատցան որ ասոնց գործածութեան յատուկ կերպասները հրապարակէն քաշուեցան:

Թօքատի մէջ երեւան հանուեցաւ Թիճանիներու պատրաստած մէկ Թոուցիկը: Տղայ մը լրատուութիւն բրած է եւ թռուցիկն ալ ոստիկանութեան յանձնած: Այդ թռուցիկը պատի մը փակցուցած էին: 1951ին Թիճանիներուն պատրաստած թռուցիկին պարունակութիւնը ունէր:

Ապահովութեան ընդհ. տեսուչը լուր առած ըլլալով, քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ որո՞նք կը վարեն այս շարժումը, քանի որ բուն ղեկավարը՝ Քէմալ Փիլաւօղլուն բանտն է եւ կարգ մը պարագլուխներ ալ յիմարանոց: Կ՚ենթադրուի թէ դերադրդուած աղանդաւոր մը պատրաստած է այդ թռուցիկը: Քննութիւնը կը շարունակուի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԵՍԱՐԻԱՑԻՆ կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ Վարդավառի տօնը շատ տպաւորիչ հանդիսութեամբ տեղի ունեցած է քաղաքին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Պոլսոյ դպրեվանքի Կեսարացի աշակերտները որոնք արձակուրդի առթիւ գացած են իրենց ծննդավայրը, մասնակցած են պատարագի երգեցողութեան: Հոգեհանգիստ կատարուած է Կեսարիոյ նախկին եկեղեցիներու յաջորդական 38 հանգուցեալ Առաջնորդներու յիշատակին: Արդիական գերեզմանատուն մը շինելու համար կառավարութիւնը ձրիօրէն հող մը տրամադրած էր: Բոլոր յարդարումները եւ բաժանումները լրացած ըլլալով, Օգոստոս 3էն ի վեր սկսած են հոն թաղել ննջեցեալները: Նախկին գերեզմանատան ննջեցեալները հոն պիտի փոխադրուին քաղաքապետութեան տրամադրած մեքենաներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԳՈՐՇ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

(Անգլերէնէ պատմութենէն համառօտագրուած)

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

— Աննա, չուզեցի մեր ներկայ կեանքը խանգարել: Կ՚ուզէի դարձեալ կզղին վերադառնալ քեզի: Ի՞նչ է դրամին արժէքը. անով երջանկութիւն կարելի չէ գտնել, երջանիկ պիտի ըլլանք այնտեղ: Եւ բսեմ քեզի, այդ միւս կեանքէն կը վախնամ, ան արդէն անգամ մը ապականեց զիս:

— Սըր Էօսթէյս գիտէ՞ իրական ինքնութիւնդ:

— Օհ, այո:

— Գարթրնը՞ հապա:

— Ոչ. գիշեր մը մեզ երկուքս ալ տեսաւ Նատախայի հետ՝ Քիմպըրլինի մէջ, բայց որ մէկը ըլլալնիս չհասկցաւ: Խօսքիս հաւատաց որ ես Լիւքաս եմ, իսկ Նատախան ալ խարուեցաւ իր հեռագրէն: Լիւքաս հանդարտաբարոյ եւ խորագգաց երիտասարդ մըն էր, իսկ ես սատանի խառնուածք ունէի: Նատախան անձնապաշտն կ՚ըլլար եթէ իմանար որ յարութիւն առած եմ:

— Հէրի, եթէ գնդապետ Րէյսը չպատմէր, ի՞նչ մտադրած էիր ընելու:

— Ոչինչ չըսել եւ շարունակել ապրիլ իբրեւ Լիւքաս:

— Հապա հօրդ միլիոնները՞:

— Րէյսը կը կարգադրէ այդ խնդիրը: Ամէն պարագայի մէջ ան ինձմէ աւելի լաւ պիտի գործածէ զանոնք: Աննա, ի՞նչ բանի վրայ կը մտածես: Շատ խոժոռեցար:

— Կը մտածեմ որ... երանի թէ գնդապետ Րէյս քեզ պատմել չտար ինծի այս բոլորը:

— Ոչ, ան իրաւունք ունէր. քեզի իրականութիւնը ըսելու պարտական էր:

Կեցաւ պահ մը, յետոյ յանկարծ.

— Գիտե՞ս, Աննա, կը նախանձիմ Րէյսէն: Ան ալ կը սիրէ քեզ եւ անիկա աւելի մեծ մարդ է, ինձմէ աւելի:

Իրեն դարձայ ժպտադէմ.

— Դուն խենթ ես Հէրի. ես քեզ է որ կը սիրեմ. կարեւորը այդ է:

Կարելի եղածին չափ փութով Քէյփ Թաուն մեկնեցանք: Սիւզան եկած էր զիս դիմաւորելու եւ միասին մեծ ընձուղտին փորը բացինք: Յեղափոխութեան ձախողումով գնդապետ Րէյսն ալ եկաւ Քէյփ Թաուն եւ իր թելադրութեամբ՝ Սըր Լորընս Ըրտսլիի Միւիզէնպէրկի մեծ ամարանոց շէնքը վերաբանալով, ամէնքս հաստատուեցանք այնտեղ: Կազմեցինք նոր ծրագիրներ: Սիւզանին հետ Անգլիա պիտի վերադառնայի ու մեր ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենար Լոնտոնի իր տան մէջ: Հարսանեկան հագուստներս Փարիզէն պիտի գնէինք: Սիւզան այս ծրագիրները կազմած ատեն կը հրճուէր չափազանց: Ես ալ: Եւ սակայն ապագան տարօրինակ կերպով անիրական կը թուէր ինծ: Շունչս կը կտրէր. պիտի խեղդուէի կարծէք:

Գիշեր էր: Յաջորդ օրը պիտի մեկնէինք: Չէի կրնար քնանալ: Դժբախտ կը զգայի՝ չեմ գիտեր ինչու: Չէի ուզեր Ափրիկէէն հեռանալ: Կը մտածէի թէ կարելի պիտի ըլլա՞ր արդեօք նոյն այս կեանքը շարունակել:

Փեղկը զարնուեցաւ. ոտքի ցատկեցի: Հէրի դուրսը կեցած էր:

— Վրադ բան մը հագիր եւ դուրս եկուր, Աննա: Խօսելիք ունիմ:

Հնազանդեցայ: Զով գիշեր էր, խաղաղ եւ բուրումնալից: Հէրիին դէմքը գունատ էր ու վճռական. աչքերն ալ կը փայլէին:

— Աննա, կը յիշե՞ս անգամ մը ըսիր թէ կիները հաճոյք կը զգան ընել իրենց չսիրած բաները՝ սիրած մէկու մը սիրոյն համար:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. Հ.

(Մնացեալը յաջորդով)

րով ։ Ահաբեկչական գործողութիւնները կը շարունակուին Մարոքի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ ։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ ՊԻՏԻ ԱՒԵԼՆԱ՞Յ

Նախարարական խորհուրդի օրակարգին վրայ կը գտնուին նաեւ հետեւեալ խնդիրները․—

Միջոցներ ձեռք առնել, ընկերային ապահովութեան բացը գոցելու համար ։ Ելմտական նախարարը կ'առաջարկէ աւելցնել անդամավճարը, 3 առ հարիւր դեղերու գինը եւ ուրիշ դիւրութիւններ ընծայել ։ Անտուկին այս տարուան բացը կը հաշուեն 40 միլիառ ֆրանք ։ Կառավարութիւնը տասը միլիառ ֆրանքի կանխավճար մը կատարած է, բայց ընտիրուած է նոր գումար մը եւս տրամադրել, որպէսզի վճարումները չդադրին ։

Հացին գինն ալ պիտի վերաքննուի ։ Առաջարկուած է 1·50էն մինչեւ 2·50 ֆր․ աւելցնել գինը, պետական նպաստը դադրեցնելու համար ։

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

Նանթի մեքենական եւ նաւային հաստատութեանց վարիչները որոշեցին փակել իրենց գործարանները, իբրեւ հետեւանք ժողովի մը ընթացքին կատարուած բռնութեանց ։

Սէն Նազէրի տագնապը հազիւ լուծուած, այժմ ալ Նանթի հաստատութեանց բանուորները յաւելում կը պահանջեն ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ բանակցութիւններ կը կատարուէին եւ երբ համաձայնութիւն չգոյացաւ, քանի մը հարիւր բանուորներ գործատէրերու գրասենեակը մտնելով, ջարդուփշուր ըրին կարասիները եւ պատուհանէն դուրս նետեցին ամէն բան ։ Ցոյցը տեւեց մէկ ժամ ։ Ցետոյ այնպիսի սպառնալիքներ ուղղուեցան որ, գործատէրերու պատուիրակութեան անդամներէն մին ստորագրեց բանուորներուն պահանջած յաւելումը (25 առ հարիւր) ։ Մինչդեռ գործատէրերը միայն 8 առ հարիւր կ'առաջարկէին ։ Անկարգութիւններէն անմիջապէս վերջ, գործատէրերու պատուիրակութիւնը բողոքագիր մը ստորագրեց, ըսելով թէ արժէք չունին բռնութեան տակ ստորագրըուած համաձայնութիւնները ։

Նահանգապետը հրամայեց փակել Նանթի բոլոր գինետուները, ցնոր տնօրինութիւն ։

*

ԿԻՊՐՈՍԻ անգլիական իշխանութիւնը մաս մը Թուրքեր եւ Հայեր? պիտի ընդունի, արտագաղթի մղելով մաս մը Յոյներ, որպէսզի բարեփոխուի ընտրական մեծամասնութիւնը ։ Այս իմաստով լուր մը հրատարակուած էր Աթէնքի մէջ, բայց Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Մոսկուա պիտի չերթայ, եթէ Ն․ Միութիւնը մերժէ քննել Գերմանիոյ միացման եւ գերիներու արձակման խնդիրները, ինչպէս կը գրէ գերմանական թերթ մը, հիմնուելով լաւատեղեակ աղբիւրներու վրայ ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ քանի մը հազար շրջիկներ կը սպասուին այս տարի, շնորհիւ փոխադարձ համաձայնութեանց ։ Այդ շրջիկները կը սպասուին Անգլիայէն, Ֆրանսայէն, Մ․ Նահանգներէն, Գերմանիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ ։ Կը կարծուի թէ այցելուները շատ աւելի բազմաթիւ պիտի ըլլան 1956ին ։ Այնպէս որ «Ինտուրիստ»ը ստիպուած է փութացնել նոր պանդոկներու շինութիւնը ։

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ԴԱՐՈՒ նկարիչը, Ֆեռնան Լեժէ, մեռաւ սրտի տագնապի մը հետեւանքով ։ 74 տարեկան էր ։ Իր մասնագիտութիւնն էր նկարներ գծել ներկայ մեքենացած աշխարհէն, բանաստեղծական երեւոյթ մը տալով այս չորուցամաք նիւթին ։ Ցաճախ «մետաղանման» մարդկային մարմիններ կը գծէր կենդանի դէմքերով ։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ հայրենասէրները ջլամարտ մը սարքած են բրիտանական իշխանութեանց դէմ ։ Օրուան բոլոր ժամերուն հեռաձայնով կը ծանուցանեն թէ նոր արշաւներ պիտի կատարուին, բայց երբ ոստիկանները եւ զինուորները նշանակուած վայրը հասնին, կը տեսնեն որ խաբուած են ։

68 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ, 1623 հոգի վիրաւորուած են շաբաթ կէսօրէն մինչեւ երեքշաբթի կէս օր, իբրեւ հետեւանք ինքնաշարժի արկածներու, (Օգոստ․ 15ի արձակուրդին առթիւ) ։

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(ՎԵՆԵՏԻԿ)

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1·— Վարժարանս կ'ընդունուին 11–14 տարեկան տղաք ։

2·— Արտասահմանէն եկող աշակերտները մօտաւոր երկրի մը մէջ (Իտալիա, Ֆրանսա կամ Յունաստան) ունենալու են խնամակալ մը՝ որուն կարենայ դիմել վարժարանիս տեսչութիւնը որ եւ է դժուար կամ արտաքոյ կարգի պարագայի մը համար ։

3·— Ծնողք պէտք են վարժարանիս տեսչութեան ղրկել հետեւեալ վկայականները․—

ա) Ուսման եւ բարի վարքի
բ) Ծննդեան եւ մկրտութեան
գ) Բժշկական
դ) Անցագիր եւ անձնագիր ։

4·— Դպրոցական Թոշակը ամսական հաշուով 30·000 իտ․ լիրէթ է․ Ֆրանսայի համար 18·000 ֆրանք, Ամերիկայի համար 45 տոլար․ իսկ մնացած երկիրներուն համար 18 սթերլին ։

5·— Դպրոցական տարեթոշակին կէսը պէտք է վճարել մուտքին (Հոկտեմբեր), իսկ մնացած կէսը Մարտին ։

6·— Թոշակէն դուրս են համազգեստի, գրքերու եւ անհատական բոլոր ծախսերը ։

7·— Իբրեւ համազգեստի ծախս ծնողքները վճարելու են, մէկ անգամ ամբողջ դպրոցական շրջանին համար 30·000 իտ․ լիրէթ, մէկ անգամով կամ մաս առ մաս ։ Տղուն հասակը մեծնալով տեսչութիւնը կը մտածէ նոր զգեստ հոգալ, առանց այլեւս ծնողաց վրայ ծանրանալու ։ Համազգեստը սակայն վարժարանին կը մնայ երբ տղան շրջանաւարտ կ'ըլլայ կամ որեւէ պատճառով դպրոցէն կը հեռանայ կամ ծնողաց կը վերադարձուի ։

8·— Ծնողքին պարտականութիւնն է հոգալ աշակերտին զգեստները, ճերմակեղէնները, կօշիկները եւ բոլոր պիտոյքները համեմատ ցուցակին, որ կը գտնուի ընդունելութեան պայմաններուն վերջաւորութեան ։

9·— Ծնողքին պարտականութիւնն է դարձեալ հոգալ տղուն առանձնական դասերու, կամ երաժշտական գործիք մը գործելու, տեւական հիւանդութեան, ակռաներու եւ այլ դարմանումներու, լուսանկարի, թղթակցութեան, ճամբորդութիւններու, տուն վերադարձի, վկայականի եւն․ բոլոր ծախքերը ։

10·— Վարժարանիս Տեսչութիւնը կը ստանձնէ աշակերտին բարոյական եւ ուսումնական դաստիարակութեան եւ նիւթական խնամքի հոգը, սնունդի, լուացքի, զգեստեղէններու կարկատումի եւ ուրիշ տնական պէտքերու ծախքերը, ինչպէս խաղերու, մարզանքի, բարձրագոյն դասընթացքներու բնական, բնաբանական եւ քիմիական գիտութիւններու փորձերու ծախքերը ։

Ուրիշ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Direction du Collège Arménien
Moorat-Raphaël
Al Carmini, Venise
Italie

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդարձին առթիւ ։

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ «Գէորգ Չաւուշ» խումբի ։ Օգոստոս 21ին, Կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Բօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքապետ Պ․ ՓԱԷԶԻ ։

Եւ Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ կոմիտէի ։

Կը նախագահէ ընկ․ Գ․ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
Կը խօսի ընկ․ ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին ։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ ։

Ձոխ եւ մատչելի պիւֆէ ։

Հանդիսավայրը երթալու համար, մասնաւոր օթօքառը կը մեկնի Փլաս Մասէնայէն եւ Մատլէնի Հայոց եկեղեցիին առջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին ։

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կայարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14·30 եւ 15ին մեկնող օթօքառերով ։

Մուտքը ազատ է ։

Մարսէյլէն անոնք, որոնք կ'ուզեն Նիս երթալ Օգոստոս 20ին եւ ներկայ գտնուիլ հանդէսին, պարտաւոր են դիմել ընկեր Ա․ Պետիկեանին (7 ռիւ Պէրլիօզ), մինչեւ Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ը ։ Իւրաքանչիւր անձ երթեւեկի եւ պանդոկի համար պէտք է վճարէ 1800 ֆրանք ։ Օթօքառը կը մեկնի շաբաթ (20 Օգոստոս) կէսօրէն վերջ, եւ կը վերադառնայ կիրակի (21 Օգոստ․) իրիկուն ։ Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղեկանալ տեղւոյն վրայ ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն ։ Ձոխ ուտելիք եւ ըմպելի եւ խորոված ։

Լիոնէն առնել 16 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Տէսին, եւ երկրորդ կամուրջի կողմը, հանրածանօթ դաշտը ։

Արեւելեան նուագ, հայկական երգեր եւն․ ։ Անձրեւի պարագային հանդէսը տեղի կ'ունենայ Հ․ Յ․ Դ․ սրահին մէջ, խնջոյքով ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ․ Իւմիւտեանէ (Նիս) 500 ֆրանք ։

ՃՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ․ Կ․ Խաչի Արնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օրը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ ։

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք ։ Արձանագրութեան համար դիմել Պ․ ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ․ 446 Կոնէս ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են ։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով ։

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ․ Յ․ Դ․ Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կազմակերպած է գեղեցիկ դաշտահանդէս մը, նուիրուած Խանասորի արշաւանքին մասնակցող հերոսներու յիշատակին ։

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Շարօ Տէռայի գեղատեսիլ ծառերուն տակ (անցած տարուան վայրը) ։

Կը բանախօսէ ընկեր Մ․ ՄԻՐՁԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս կարող ուժերը ։

Ձոխ պիւֆէ մատչելի գիներով ։ Օթօքարերը կը մեկնին սովորական վայրերէն ։ Փլաս Վեռտէօն, ժամը 9ին, դպրոցին առջեւ, 9·15, Հայնոց, 9·30ին, Քուռժան Ժօռէսի եւ Նիքօլա Շօրէի խաչաձեւման տեղը 9·45 անց ։ Կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ ։ Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նինա Եազութեանց, Պ․ Յովհաննէս Եազութեանց, Տէր եւ Տիկ․ Կամսար Մուրատեան եւ զաւակները Միշէլ եւ Նատիա, եւ բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ԽՈՐԷՆ ԵԱԶՈՒԹԵԱՆՑԻ (Եազուպեան)

մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

*

ՆԻՍ·— Այրի Տիկին Ա․ Նաւարեան կը ծանուցանէ թէ Օգոստոս 21ին առաւօտՍ․ Աստուածածին մատրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՆԱՒԱՐԵԱՆի համար ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI 20 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7754 31e ANNEE

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3165

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱԼ ԳԱՂՏՆԻՔ ՉՄՆԱՑ»

*

Այսպէս կ'ըսէր Ֆրանսայի Հիւլէական Ուժի Հաստատութեան վերատեսուչը, Պ. Ֆր. Փեռէն, լրագրական ասուլիս մը սարքելով Ժընեւի մէջ։

Անշուշտ հարցը կը վերաբերի գիտական եւ արհեստագիտական գաղտնիքներու, եւ ոչ թէ ռազմական հնարքներու, որոնք միշտ կղպուած կը մնան։

Ֆրանսայի գիտնականը աւելի բացորոշապէս կը յայտնէր իր միտքը, պատասխանելով հարցումի մը.

— «Երբ բազմաճակատ յարաբերութիւնները բարւոքեցան շնորհիւ Ժընեւի խորհրդաժողովին, մասնակցող երկիրները դիտեցին թէ անհեթեթ բան է գաղտնի պահել բնութեան գործերը։ Բոլոր այն երկիրները որոնք մտաւոր եւ արհեստագիտական անհրաժեշտ կարգուսարքն ունէին, համանման արդիւնքներու հասած էին անկախօրէն աշխատելով։ Եւ բոլորն ալ գրեթէ նոյն հետազօտութիւնները կատարած են։ Ուրեմն աւելորդ չէ՞ ծածկել ինչ որ ամէն մէկը կրնայ գտնել»։

Գիտականօրէն ճիշդ են այս բոլորը, ինչպէս ուրիշ հեղինակաւոր դէմքեր ալ բացատրեցին։

Եւ արդէն անհրաժեշտ էր յայտնել այս ճշմարտութիւնը, քանի որ Ժընեւի երկրորդ խորհրդաժողովին նպատակն է հիւլէական գաղտնիքները օգտագործել ի խնդիր մարդկային բարօրութեան։

Խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը ամրապնդելու միջոց մըն ալ այս, շատ աւելի ազդու քան բոլոր դաշինքները։

Դժբախտաբար գիտնականները որոնք դիւանագէտներու տրամադրութեան տակ դրած են գիտութեան հրաշալիքները, իրենք ալ վստահ չեն թէ անոնք չարաչար պիտի չգործածեն զանոնք, հետեւելով իրենց աշխարհակալութեան շահերուն։

Վառօդը եւ ուժանակն ալ օգտակար գիւտեր էին։ Եւ սակայն...

Ամբողջ խնդիրը այն է որ աշխարհի բոլոր գիտունները ալ միացեալ ճակատ կազմեն, ապահովելու համար խաղաղութիւնը՝ ազատութեամբ եւ արդարութեամբ։

Երբ Այնշթայն՝ գիտնական, Թոմաս Ման՝ գրագէտ եւ ուրիշներ ձայն կուտան գերեզմանէն, պատերազմը խափանելու համար, ներելի չէ որ անոնց ժառանգորդներն ու հետեւորդները հակամարտ ճակատներու բաժնուին, դիւրացնելով բանակներուն եւ պատերազմի հրձիգներուն գործը։

Աշխարհ իրապէս կը խաղաղի այն ատեն, երբ ամէն ժողովուրդ իր ազատ բոյնը կ'ունենայ արեւուն տակ։ Երբ գիտութեան գաղտնիքները կը տրամադրուին բոլորին, յանուն մարդկային բարօրութեան։

Միջազգային մթնոլորտը յայտնապէս նօսրացաւ, Ժընեւի երկու խորհրդաժողովներուն շնորհիւ։

Տակաւին գործնական քայլեր առնուած չեն, այս կամ այն միջազգային խնդիրը լուծելու համար։

Ոչ մէկ իրական զիջում՝ հիմնական տեսակէտներու մէջ։

Բայց պատկերը պիտի պարզուի յառաջիկայ հոկտեմբերին, երբ կլոր սեղանին առջեւ դարձեալ Չորս Մեծ պետութեանց արտաքին գործերու նախարարները։

Ո՛ւր էր որ, ինչպէս գիտնականները, դիւանագէտներն ալ կարենային ըսել թէ այլեւս գաղտնիք չմնաց իրենց քաղաքական գիտերուն մէջ։

Այն ատեն իսկապէս փարատած պիտի ըլլար աշխարհի մղձաւանջը։

Մինչեւ այդ երջանիկ օրը, միշտ ալ հաւանական են դղրդալից փոթորիկներ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՕՐ ՄԸ ՄԱՐՈՔԻ ՀԱՄԱՐ (ԱՅՍՕՐ, ՇԱԲԱԹ)

*

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

*

Այսօր, Շաբաթ, 20 Օգոստոս, ճակատագրական օր մըն է Մարոքի համար։ Կը վախցուի որ ծանր դէպքեր պատահին, նախորդ Սուլթանին գահընկէցութեան Բ. տարեդարձին առթիւ։

Արդէն իսկ ախտանշաններ կ'երեւան։ Հինգշաբթի գիշեր ծանր դէպքեր պատահեցան Քազապլանքայի մէջ։ Առաջին լուրերու համաձայն, հինգ հոգի սպաննուած, եօթը հոգի վիրաւորուած են։ Ուրիշ քաղաքներէ ալ ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին։

Հինգշաբթի գիշեր բնիկներ յարձակեցան Ֆրանսական պահականոցի մը վրայ ուր կը գտնուէին Ֆրանսացի մը եւ երկու տեղացի ոստիկաններ։ Այս վերջինները երբ կը փորձէին վանել յարձակողները, ամբոխը խռնուեցաւ։ Պահականոցին պետը օգնութիւն խնդրեց հեռաձայնով, բայց խօսքը չէր վերջացուցած երբ ամբոխը խզեց հեռաձայնի թելերը, խորտակելով ձողերը։ Անցորդ մը յարձակում կրեց իր ինքնաշարժին մէջ եւ քիչ մնաց որ բզիկ բզիկ ըլլար։ Բարեբախտաբար պաշտօնական կառք մը հասաւ եւ պաշտօնեաները երկու արտասուաբեր ռումբեր նետելով ցրուեցին ամբոխը։ Անցորդը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ծանր վիճակի մէջ։ Այդ միջոցին խռովութիւնները սաստկացած էին եւ նոր հասած օգնական զօրքը ընդունուեցաւ ատրճանակներով եւ քարերով։ Դաւադիրները միեւնոյն ատեն մարած էին բոլոր լապտերները։ Հարկ եղաւ օգտուիլ բեռնակառքին լոյսերէն, անկարգութիւնները զսպելու համար։ Կիներն անգամ կը մասնակցէին յոյզերուն, թշնամական կանչեր արձակելով։ Իրարանցումը տեւեց մինչեւ առտու։ Ամբոխը կը շարունակէր քարկոծել զինուորները եւ ոստիկանները։ Հարկ եղաւ դաւադիրները անձնատրութեան հրաւիրել բարձրախօսի միջոցաւ։ Նոյն ատեն ուրիշներ կը դրդուէին տեղի չտալ։ Ի վերջոյ քիչ մը անձնատուր եղան։ Իրենց հետեւեցան փոքր խումբեր, կիներու լուսանցքներուն տակ։ Առաւօտեան դէմ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց վեց հազար բնակիչներու մէջ, մինչ կիները անտարբեր կը դիտէին։ Հրապարակը ամայացած էր եւ ոստիկանութիւնը սկսաւ հաւաքել մեռեալները եւ վիրաւորները։

Կէս օրէն ետք նոր ընդհարումներ պատահեցան քաղաքին եւրոպական մասին մէջ։ Դաւադիրները թափօր մը կազմեցին գլխաւոր պողոտաներու վրայ։ Առջեւէն կ'երթային կիներ՝ ազգային դրօշներով։ Ցուցարարները քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ, ծափահարելով նախկին Սուլթանը։ Յետոյ յարձակեցան հեռաձայնի ձողերուն եւ փողոցի լապտերներուն վրայ։ Ոստիկանները հարկադրուեցան օգնութեան կանչել զօրքը որ յաջողեցաւ վերահաստատել բարեկարգութիւնը։ Կան վիրաւորներ եւ մեռեալներ։

Ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ տասը ռումբեր գտնուած են մարոքեան ընկերութեան մը կեդրոնին մէջ։ Կ'ըսեն թէ այդ ռումբերը պիտի գործածուէին այսօր, շաբաթ։

× Ալժերիոյ կացութիւնն ալ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Առջի օր չորս ըմբոստներ սպաննուեցան, եւ ուրիշ 38 հոգի ձերբակալուեցան։ Դաւադիրներ ռումբ մը նետեցին Ալժէի 9րդ Թաղամասի պահականոցին վրայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՍԱՐԳԻՍ ՍՐԵՆՑ

Եւ ահաւասիկ չորրորդ մը։

Պուքրէշի հայերէն միակ շաբաթաթերթը, «Նոր Կեանք», որ կը խմբագրուի նոր, այսինքն կոր ու չոր ուղղագրութեամբ, իր Գ. էջի 6րդ սիւնակին մէջ, պարահանդէսի մը ծանուցումին տակ, հրատարակած է մահազդ մը (22 Յուլիս)։

Այս տասը տողնոց ընտանեկան ազդէն կ'իմանամ թէ Յուլիս 19ին մեռած եւ Պուքրէշի Հայոց գերեզմանատան մէջ թաղուած է *Սարգիս Սրենց*։

Ուրիշ ոչ մէկ տող ու բառ, իմանալու համար հանգուցեալին ինքնութիւնը։

Ուրեմն մեր ճանչցած Սրենցն է, վաղեմի ուսուցիչ եւ ազգային գործիչ, 85-90 տարեկան։

Ինչպէս իր կեանքին վերջին շրջանը, անհա իր վախճանն ալ ճշմարիտ ողբերգութիւն մը կը դառնայ։

Բնիկ Ռոտոսթոցի, Սարգիս Սրենց ազգային կրթութիւնը լրացնելէ վերջ, կը դրկուի Նանսի, կատարելագործելու իր ուսումը։

Վերադարձին ուսուցչական պաշտօններ վարած է Ռոտոսթօ, Պարտիզակ, Պոլիս եւայլն։

Քաջ ֆրանսագէտ էր եւ թրքագէտ։

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, ատեն մըն ալ ինք թուրքերէնի կը թարգմանէր «*Ազատամարտ*»ի խմբագրականները։

Հայաջինջ Սարսափներու շրջանին աքսորուեցաւ Գոնիա, բայց կրցաւ ազատիլ եւ թաքստոց մը ապաստանիլ։

Զինադադարին ատեն մը վարեց «Ճակատամարտ»ի վարչական գործերը։

Այդ շրջանին էր որ իր յուշերը գրեց, *Ծերուկ* ստորագրութեամբ։

Միեւնոյն ատեն ֆրանսերէնի կը թարգմանէր Հայաջինջ Սարսափներու մասին հաւաքուած տեղեկագիրներ, որոնց համար մասնաւոր դիւան մը հաստատած էր *Ճակատամարտ*ի խմբագրատան մէջ. (Օրիորդ մըն ալ անգլերէն թարգմանութիւնները կը կատարէր)։

Վարած է կուսակցական կարեւոր պաշտօններ։

Վերջին արտագաղթին նետուեցաւ Ռումանիա, վարելու համար Սթրունկայի որբանոցին տեսչութիւնը։

Կ'աշխատակցէր զանազան թերթերու եւ մասնաւորապէս «*Յուսաբեր*»ի, Թուրքիոյ վերաբերեալ նիւթեր մշակելով, Ռ. Տօնապետեան ստորագրութեամբ։ (Այս յօդուածաշարքը գրքոյկի մը վերածուեցաւ)։

Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին երբեմն լուրեր կ'առնէինք։ Զինադադարին կարճ յայտարարութիւն մը կը հրատարակէր, յայտնելով թէ կը հրաժարի Դաշնակցութենէն։

Անշուշտ ազդուած էր համատարած ահուսարսափէն, երբ խմբական աքսորներ կը կատարուէին, հայանուն լրտեսներու մատնանշումով։

Լեզուն բաղդատաբար չափաւոր էր։ Շփոթահար նահանջ, ի տես նոր ուժերու։

Այնուհետեւ ոչ մէկ լուր՝ մինչեւ իր յանշուք մահազդը։

ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ

Մարոքի Ֆրանսական մարզպանը, Պ. Կռանվալ, Փարիզ եկաւ օդանաւով, կացութիւնը պարզելու եւ նոր հրահանգներ ստանալու համար։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ պիտի հրաժարի, եթէ կառավարութիւնը շարունակէ ձգձգումները, նոր զիջումներ ընելով Սուլթան Արաֆայի Ֆրանսացի եւ տեղացի կուսակիցներուն։ Պ. Կռանվալ անմիջապէս Մարոք վերադարձաւ, անձամբ հետեւելու համար շաբաթ օրուան անցուդարձին։

Նախարարական խորհուրդը իր բացառիկ նիստին մէջ որոշեց կարճ պայմանաժամ մը եւս շնորհել Սուլթան Արաֆայի, որպէսզի կազմէ իր ծրագրած կառավարութիւնը։

Սուլթանը փակուած է իր պալատին մէջ։ Թերթերը հրատարակեցին իր կոչը Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին ուղղուած նամակներ, ուր կ'ըսէ թէ պարտականութիւն կը սեպէ պաշտպանել Մարոքի գահին արժանապատուութիւնը եւ թոյլ չտալ որ ուրիշներ որոշեն Մարոքի ապագ. կառավարութեան անդամները։ Ֆրանսայի վարչապետը թեկնածուներու ցանկ մը ղրկած էր, թելադրելով ներկայացուցչական կառավարութիւն մը կազմել եւ հաշտուիլ իր ազգայնական հակառակորդներուն հետ, որպէսզի կարենայ պահել իր իշխանութիւնը։ Իրազեկներ գիտել կուտան թէ նամակները վարպետօրէն խմբագրուած են, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Սուլթանը ճարտար խորհրդականներ ունի եւ ամէն միջոց կը փորձէ, գահին վրայ մնալու համար։ Շատ մը պահպանողականներ, Ֆրանսացի թէ տեղացի, կ'ուզեն որ Սուլթան Արաֆա պահէ իր իշխանութիւնը, նոյն իսկ եթէ հարկ ըլլայ կռուիլ ազգայնականներուն դէմ։

Նախարարական խորհուրդը նախապէս պայմանաժամ տուած էր մինչեւ Օգոստ. 18, բայց Արաֆա չկրցաւ կազմել կառավարութիւնը, «անյաղթելի» դժուարութեանց հանդիպելով։ Միեւնոյն ատեն որոշած է Փարիզ հրաւիրել Մարոքի բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, համաձայնութեան մը յանգելու համար։ Ժողովը պիտի գումարուի Բշ.։

Նախապէս կ'ուզէին այս ժողովը գումարել Նիսի մէջ, բայց այժմ նախընտրելի կը գտնեն Փարիզը։

ՆՈՐ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

7000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՎՐԱՅ — 70 ՎԻՐԱՒՈՐ (ցուցարարներ եւ ոստիկաններ)

Առջի օր աւելի ծանր անկարգութիւններ պատահեցան Նանթի մէջ։ Առաւօտեան հանդարտութիւն կը տիրէր։ Հրապարակային ժողով մը գումարուած էր մասնակցութեամբ քանի մը հազար բանուորներու։ Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ, առանց բարեկարգութիւնը խանգարելու։ Կէսօրէն ետքն ալ հանդարտութիւն կը տիրէր եւ նոր ժողով մը գումարուեցաւ Աշխատանքի սակարանին մէջ։ Այս առթիւ խօսք առնելով, Աշխատանքի Դաշնակցութեան պատուիրակը պահանջեց որ ետ կանչուին ոստիկանական ուժերը։ Միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ սենտիքաները ամէն միջոց պիտի փորձեն, արագօրէն լուծելու համար տագնապը։

Ժողովէն վերջ մօտ եօթը հազար բանուորներ թափօր մը կազմեցին, «Էնթէրնասիոնալ» երգելով։ Կ'ուզէին նահանգապետարան երթալ, ուր պատուիրակութիւն մը ընդունուած էր արդէն, բայց ոստիկանական շղթայ մը գտան իրենց առջեւ։ Այսպէս տեւեց 15 վայրկեան, երբ ռումբ մը պայթեցաւ ապահովութեան ուժերուն առջեւ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, եւ 27 ոստիկաններ վիրաւորուեցան, եօթը ծանրապէս։ Հարկ եղաւ արտասուաբեր ռումբեր արձակել, վիրաւորները ազատելու համար։ Այս դէպքին վրայ նահանգապետը մերժեց բանակցիլ բանուորական պատուիրակութեան հետ։

Ժամը 19ին ցուցարարները համախմբուեցան մայր եկեղեցւոյ առջեւ եւ նոր ընդհարումներ պատահեցան։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ցուցարարները նախապէս ստացած էին կարգ մը [illegible], տասը միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով։ Ժամը 20ին ցուցարարներու մեծ մասը ցրուած էր, բայց 22ին հազիւ ցուցարարներ փո–

(Շար.ը կարդալ Գ. էջ)

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽԱՐԽԱՓՈՒՄՆԵՐ

★

Հիւս. Ափրիկէի խնդիրը հրատապ հանգամանք ստացած է:

Հակառակ Թունուզի ներքին ինքնավարութեան հարցը ձեւ ու մարմին առած, սեղանի վրայ կը դրուին, միաժամանակ, Մարոքի եւ Ալժերիոյ ըմբոստութիւնները:

Անտարակոյս, ձեւին մէջ նոյն նպատակին կը ձգտին արաբական ազգային շարժումները, բայց խորքին մէջ բոլորովին տարբեր են: Այս երեք երկիրներէն ամէն մէկը, իր ուրոյն վարչական եւ աշխարհագրական պահանջներն ու բաղձանքներն ունի, որքան ալ համարաբական խէթներ փայփայէ: Նախ, Թունուզցին, Ալժերիացին եւ Մարոքցին չունին քաղաքակրթական միեւնոյն գիտակցութիւնը, չունին միջազգային դաշնագիրներով վաւերացուած միատեսակ պայմաններ, չունին, նաեւ, քաղաքական եւ կուսակցական ձեռնհաս ղեկավարներ:

Ահա Մարոքը, որ յարաճուն խռովութիւններու թատերաբեմ է դարձած երկու տարի է ի վեր, տակաւին յստակ ու մեկին ձեւակերպութիւն մը չէ տուած իր նուազագոյն եւ առաւելագոյն ազգային տենչերուն: Աւատական եւ ցեղապետական ինքնիշխանութիւնները, նոյնքան կը տիրապետեն, որքան կուսակցական հոսանքները: Ազգայնական ծայրայեղ հոսանքը, ցարդ, Մարոքի թնջուկի լուծման մէկ ձեւ է գտած, — նախկին գահրնկէց սուլթանին վերադարձը: Ըստ Իսթիքլալի, Մարոքի միակ վաւերական ներկայացուցիչը կը համարուի նախկին վեհապետը: Գահին բարձրութեան վրայ նոյնացած կը տեսնէ իր ազգային դերագոյն փափաքները: Տմարդի, սանձարձակ ահաբեկումներն ու հրկիզումները կը ծառայեն քաղաքական մթնոլորտ ու կլիմայ ստեղծելու, ի նպաստ իրենց հետապնդած նպատակներուն: Բոլոր ժողովուրդները, իրենց յեղափոխական զարթօնքի պահուն, շատ խտրութիւն չեն դրած միջոցներուն մէջ, բայց բնաւ չեն ներկած իրենց ձեռքերը անմեղ եւ անպատասխանատու զոհերուն արիւնով, երկայրի սուր է «խելագարուած ամբոխներու» ցասումը, որ կրնայ դիւրութեամբ փշրել իր պաշտած կուռքերը:

Սակայն, ո՞ւր կը գտնուի Մարոքի տագնապին լուծման բանալին: Ի՞նչ տեսակէտներ կ'իշխեն եւ ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկուին:

Դժուար է թնճուկը քակել այսպիսի յետամնաց եւ խաւարակուռ երկրի մը մէջ, ուր ժողովուրդի ստուար մեծամասնութիւնը անգրագէտ է: Բուն բրաւատէրը,— ժողովուրդը, մերկ ու թշուառ, զուրկ քաղաքակրթութեան բարիքներէն, կ'ապրի եղէգնեայ հիւղակներու, թիթեղէ տաղաւարներու, քարածերպերու կամ գետնափոր խրճիթներու մէջ, կարօտ հացի, յոյսի եւ լոյսի:

Մորթի, աչքի եւ ներքին այլազան հիւանդութիւններու մահասփիւռ արշաւը կանխելու համար, չէք գտներ տեղական կազմակերպութիւն մը, որ բան դործ ընէ առողջապահական տարրական գիտելիքներ տարածել, դեղ ու դարման հասցնել, այդ մոռցուած բազմութեան: Իրենց սեփական նախաձեռնութեան եւ գոհողութեան պակասը, կը վերագրեն հողատէր իշխանութեան: Տեղացի Կրեսոններ կը սկսին այս երկրին մէջ, հաստատելու համար դպրոցներ, դարմանատուներ եւ արհեստանոցներ: Վստահաբար կարելի է ըսել թէ իր կատարած ահաբեկումները եւ հրկիզումները շատ աւելի մեծ գումարներ կլլած են:

Ահա, ծաղկաքաղ մը, Մարոքի ղեկավար տարրերու միտքերէն, ներկայ անել կացութեան մասին:

Տրիս Մաճտի, ազգայնական հոսանքէն, նախ կը փառաբանէ Ֆրանսայի մեծութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը, դեղարուեստն ու գրականութիւնը, մշակոյթն ու ստեղծագործական հանճարը, որոնցմէ բաժին հանած է Մարոքի յառաջդիմութեան եւ զարգացման համար: «Բայց, քառասուն տարուան հողատարութենէն վերջ, ժամանակները փոխուած են, այժմ հասած է Ֆրանսական կրթութիւն ստացած երիտասարդ սերունդ մը, որ կ'ուզէ կիրարկուած տեսնել մեծ յեղափոխութեան նշանաբանները:

Ուրիշ մը՝ իրաւաբան Թամի Ուազանի, Ժողովրդավար Անկախութեան հոսանքի ազդեցիկ դէմքերէն, վերլուծելով Մարոքի տագնապը, կը խորհրդածէ.

— «Այս տագնապը երկու հետեւանք կրնայ ունենալ: Կամ շարժումը կը ծաւալի եւ ժողովրդական բոլոր խաւերու սեփականութիւն կը դառնայ, այն ատենը գուր է այլեւս խաղաղութիւն սպասել, եւ կամ բախտաւոր լուծում մը կը գտնուի եւ գոհացում կը տրուի մեր ազգային վեհապետական բաղձանքներուն: Ահա, այդ «բախտաւոր լուծումն» է, որ երկու տարիէ ի վեր, վարիչ շրջանակները նետած է ամուլ խարխափումներու մէջ:

Պալատական ատեանը, փաշաներն ու կրօնապետները, ցեղապետներն ու կառավարական խորհրդի անդամները նշանակովի են եւ չեն ներկայացներ Մարոքի իրական դիմագիծը: Պաշտօնական եւ անպաշտօն իշխանութիւնները տեղեակ չեն Մարոքի իսկական կացութեան: Մենք չենք ուրանար Ֆրանսայի կատարած հսկայական ճիգերն ու ձեռնարկները, մեր երկրի տնտեսական եւ քաղաքակրթական վերելքի ճամբուն վրայ: Սակայն ինչո՞ւ չեն բարեփոխեր չէրիֆեան արդարադատութիւնը, չեն թարմացներ պալատական ատեանը (Մահզէն), աշխատանք չեն ճարեր անգործներուն եւ ժողովուրդը չեն փրկեր անօթութենէ եւ հիւանդութիւններէ:

Ֆրանսական բանակին մէջ ծառայած արաբ նախկին սպայի մը դիտել կուտայ.

— Ո՞վ կը տուժէ ամէնէն աւելի այս վիճակէն: Անշուշտ, նախ ժողովուրդը եւ յետոյ երկրին տնտեսութիւնն ու առեւտուրը: Ո՞վ չուզեր վիճելի հարցերը կարգադրել բարեկամութեամբ եւ համերաշխութեամբ: Ես ալ համաձայն եմ մարեշալ Ժիւէնին, երբ կ'ըսէ թէ «գահակալութեան հարցը արհեստականօրէն ստեղծուած նախապայման մըն է»:

Ինչպէս կը տեսնէք գլխաւոր պատճառը ցոյց կը տրուի միշտ, նախկին վեհապետին վերադարձը: Սուլթան Եուսուֆ ծայրայեղ ազգայնականներուն կուռքն է:

Ֆրանսական գաղութին ձեռնհաս տարրերն ալ ունին իրենց սեփական կարծիքը: Անոնք ալ մտահոգ են Մարոքի ճակատագրով: Փարիզէն ալ, շարք մը պատասխանատու դէմքեր եկած, քննութիւններ կատարած ու վերադարձած են: Անոնք եւս հարցին բարւոք լուծման ձեւեր ու եղանակներ կ'առաջարկեն:

Մարոքի բնիկ Ֆրանսացիներու թիւը կը հաշուեն 350.000 հոգի: Անոնք կը սիրեն այդ երկիրը, եւ անժխտելի շահեր ունին հոն: Այդ շահերու ապահովութեան ձեւն է, որ Ֆրանսացիներն ալ բաժնած է տարբեր հոսանքներու: Փոլ Քրիւէլը, որ առաջադիմեան հոսանքի պաշտպաններէն է, կ'ըսէ թէ «Հողատարութիւնը Ֆրանսական շահերու պաշտպանութեան միջոց մըն է եւ բնաւ չի հակասեր ոչ Մարոքի գերիշխանութեան, ոչ ալ Մարոքցիներու ազատութեան»:

Ուրիշ մը, Ժաք Պասօ, կ'ուզէ նախակարապետն ըլլալ անդրծովեան Ֆրանսական թեւարկութեան ենթակայ ազատ ժողովուրդներու համադաշնակցութեան մը, ուր Ֆրանսան եւ Մարոքը իրենց մասնաւոր տեղերը պիտի ունենան: Իսկ Փոլ Պիւթէն կ'առաջարկէ Մարոքի համար քաղաքական անկախութիւն, բայց տնտեսական կիսանկախութիւն: Պէտք չէ մոռնալ, կ'ըսէ, որ Ֆրանսական հողատարութեան եւ շահերուն դիմաց, կան ութ միլիոն Մարոքցիներ: Պէտք է մերձեցման եւ հարցին լուծման ձեւ մը գտնել, Մարոքի բոլոր հոսանքներուն հետ համախորհուրդ:

Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչներէն՝ Ռոպէր Վերտիէ, որ տեղին վրայ քննութիւնները ալ կատարած է, կը գրէ թէ, նախ քան բարենորոգումներու գործադրութիւնը պէտք է լսուին Մարոքցիներու եւ Ֆրանսացիներու բաղձանքները:

Եզրակացութի՞ւնը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը գտնուի երեք հիմնական առաջարկներու առջեւ.—

Ա.— Եղ կատի եւ հարաւի ցեղապետներուն պահանջը.— Օրինական սուլթանը Մուլէյ Պէն Արաֆան է: Որեւէ զիջում Մուլէյ Եուսուֆի, Մարոքը կրնայ մատնել շատ աւելի ծանր կացութեան մը:

Բ.— Չափաւոր ազգայնականները կ'առաջարկեն ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը: Առժամապէս, խնամակալութիւն կազմել, մինչեւ որ ճամբան հարթուի ուրիշ սուլթանի մը օրինական գահակալութեան համար:

Գ.— Ծայրայեղ ազգայնականները վճռապէս կը պնդեն Մուլէյ Եուսուֆի վերադարձին վրայ: Դժուար է միջին ճամբայ մը գտնել այս երեք առաջարկներուն մէջ:

Նոր մարզպանը՝ Կրանտվալ, իր բազմիցս կրկնեց թէ ինք եկած է հոս «միտքերու մէջ խաղաղութիւն, սիրտերու մէջ համերաշխութիւն եւ աշխատանքի մէջ կարգ ու կանոն հաստատելու»:

Ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասեն գործեան հանգոյցի լուծման:

ՎԱՀԱՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱՃԱՐԻՆ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄԸ

●

ԽՄԲ.— Նոր ստացանք Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթին՝ «Էջմիածին» ամսագրի Մարտի թիւը, որ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ տաճարին վերանորոգման մասին: Կան պատկերներ ալ, որոնք ցոյց կուտան նորոգութենէն առաջ եւ վերջը կատարուած բարեփոխումները:

Նորոգութիւնը սկսած է անցեալ տարի աշնան, պետական ծախքով եւ կը յուսան աւարտել այս ամրան վերջը:

Հետեւեալ ամփոփումը կը պարզէ թէ ինչ առաջադրութիւններ ունեցած են Հայաստանի ճարտարապետները եւ արուեստագէտները, նորոգութեան ձեռնարկած ատեն:

Ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է ապահովել հիմնական յուշարձանին՝ Մայր Տաճարին հաստատուն վիճակը եւ կանխել Տաճարին սպառնացող վտանգը: Իսկ այդպիսի վտանգ կայ եւ շատ լուրջ է: Մասնագէտներէ կազմուած ստուար յանձնաժողով մը տեղւոյն վրայ մանրամասն ստուգելով Մայր Տաճարին շինարարական վիճակը, եկաւ այն եզրակացութեան, թէ Տաճարին վիճակը բաւական խախուտ է: Տանիքէն հոսած անձրեւաջուրերը ժամանակի ընթացքին թափանցելով պատերուն մէջ, որոշ հատուածներուն մէջ քայքայած են ինչպէս քարերը, նոյնպէս եւ շաղախը: Տաճարին հիմքերը խոր չեն, խորութիւնը հաւասար է մէկէն մինչեւ 1.1 մեթրի: Չորս գմբէթակիր մոյթերն ալ իրենց որոշ հատուածներուն մէջ ունին ճեղքեր: Նոյնպէս ճեղքեր ունի արեւմտեան գմբէթակիր կամարը:

Տաճարին հաստատուն գոյութեան ըսպառնացող այս վտանգը կանխելու համար ձեռք առնուած են ճարտարագիտական արտակարգ միջոցներ: Նախ՝ պատերու քայքայուած եւ խախուտ քարերը պէտք է փոխարինուին նորերով: Պատերու մէջ եղած ճեղքերը պէտք է փակուին կրաղիւսի մասնաւոր բաղադրութեան շաղախի ներարկումով:

Շատ աւելի բարդ է գմբէթաւոր մոյթերու (սիւներ) եւ կամարներու ամրացման գործը, որ կը պահանջէ մեծ աշխատանք: Մասնագէտները առաջարկած են ամրացնել հետեւեալ կերպով — քանդել բոլոր մոյթերու ծեփը, ապա մոյթերու չորս կողմէն ամրացնել երկաթեայ հորիզոնական գօտիներ՝ իրարմէ մէկ մեթր հեռաւորութեամբ՝ յատակէն մինչեւ մոյթը ընդգրկող կամարին կրունկը: Մոյթերու ճեղքերը կը փակուին կրաղիւսի շաղախի ներարկումով: Այնուհետեւ մոյթերը կը պատեն երկաթ-պեթոնէ շապիկով, սակայն այն հաշուով, որ մոյթերու չափերը շատ չխախտուին:

Մօտաւորապէս կը նախատեսնուի նոյն ձեւով ամրացնել գմբէթաւոր կամարները: Այդ նպատակով պիտի կառուցուին լրացուցիչ երկաթ-պեթոնէ կամարներ:

Կառուցողական ձեռք առնուած այս բոլոր միջոցներուն նպատակն է ապահովել Մայր Տաճարին հաստատուն վիճակը, կանխել քանդուելու որեւէ վտանգ:

Բազմակողմանի կերպով քննած են թէ նորոգման համար պէ՞տք է Մայր Տաճարը ճարտարապետական կամ շինութեան փոփոխութեանց ենթարկուի, թէ՞ ոչ: Բոլոր մասնագէտները, ինչպէս եւ ճարտարապետները միահամուռ կերպով այն եզրակացութեան եկած են, թէ բոլորովին անիմաստ են այդպիսի վերափոխումները:

Եւ իրաք: Էջմիածնի Տաճարը 1650 տարուան հնութիւն է: Անոր ճարտարապետական ամբողջ արժէքը ատոր մէջ է: Կատարել որեւէ փոփոխութիւն, կը նշանակէ զեղծել ճարտարապետական կոթողը, մեղանչել պատմութեան հանդէպ, աղաւաղել այդ բացառիկ, հայակերտ շէնքը այնպիսի տարրերով, որոնք ոչ մէկ կերպով չեն կրնար առնչութիւն ունենալ անոր ճարտարապետական ամբողջութեան հետ:

Իրաւացի են ճարտարապետութեան մասնագէտները եւ պատմաբանները, որոնք միաբերան կը յայտարարեն թէ Էջմիածնի Տաճարը այնպիսի կոթող մըն է, որ պէտք չունի ճարտարապետական վերափոխութեանց եւ վերակառուցումներու: Խնդիրը այն է որ պահպանուի այդ պատմական յուշարձանը այն վիճակին մէջ, ինչպէս որ եղած է անցեալին մէջ:

Ահա թէ ինչու, մեկնելով այս հիմնական ու կարեւոր սկզբունքէն, Մայր Տաճարի վերականգնման եւ նորոգման աշխատանքները հիմնականին մէջ կ'ըլլան մէկ ուղղութեամբ — վերականգնել ինչ եղած է, պահպանել, ինչ որ կայ:

Տաճարին նորոգման աշխատանքներուն մէջ մեծ տեղ տրուած է նաեւ առաստաղներու մանրանկարներու վերականգնումին, որովհետեւ այս զարդանկարները գեղարուեստական բացառիկ մեծ արժէք կը ներկայացնեն: Մայր Տաճարի նկարազարդումը կատարուած է ԺԸ. դարու, Հայ ականաւոր վարպետ նկարիչներ Նաղաշ եւ Յովնաթան Յովնաթանեաններու կողմէ: Ցեխաջրային կաւերէն հոսած խոնաւութեան հետեւանքով, այդ զարդա—

ՔՕՏՕՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Գ.

Դուք ասպետօրէն վիրաւորուեցաք ձեր հակառակորդին հետ, պարոն Քօտոմիրսքի, եւ յանուն բոլորիս, ես պէտք է ըսեմ ձեզի, թէ դուք պատուի տէր մարդ էք:

Յետոյ, դառնալով միւս սպաներուն, շարունակեց.

— Երթանք, պարոններ: Հարկ է տեղեակ պահենք Գնդապետը, անցած - դարձածէն:

Նստանք մեր կառքերը: Մինչ կը յառաջանայինք, հեռուէն կը նշմարէինք Շթամը, որ քասամբակ երագումով կը քշէր իր ձին լերան կողն ի վեր, վաղուց անցած ըլլալով գիւղին ընդմէջէն: Քօտոմիրսքի աչքերովը կը հետեւէր անոր:

— Չեմ գիտեր ի՞նչ նախապղացում է զիս չարչարողը: Երանի իր հրացէնը յեցուն եղած ըլլար եւ ամէն ինչ՝ վերջացած...:

Խոր հառաչ մը արձակեց, յետոյ, ցնցեց գլուխը, կարծես այդպէսով հնարաւոր ըլլար հեռացնել իր մելամաղձոտ խորհուրդները:

— Դէպի տուն, հրամայեց կառապանին:

Հետեւեցանք նոյն այն ճամբուն, ուրկէ եկած էինք: Հետեւաբար անցանք Մարիանա Ծովէնսքիի պատուհանին առջեւէն: Ամէն մէկս վեր նայեցանք: Բայց հոն չէր Մարիանան:

— Հրամանատար, ըսաւ Քօտոմիրսքի, կ'ուզէ՞ք ծառայութիւն մը մատուցանել ինծի:

— Ամենայն սիրով, պատասխանեցի:

— Կը խնդրեմ ձեզմէ, որ դուք անձամբ պատմէք իմ խեղճ Մարիանային, այս թշուառական խնդրին արդիւնքը:

— Շատ սիրով: Ե՞րբ ըսեմ անիկա:

— Հիմա: Որքան շուտ՝ այնքան լաւ:

— Կայ, հրամայեց Քօտոմիրսքիի կառապանին: Ես իջայ եւ կառքը շարունակեց ճամբան:

Դ.

Դեռ նոր էր իր տունը հասեր Քօտոմիրսքին: Երբ զիս տեսաւ իր հիւրանոցի դրան առջեւ, դէպի զիս ատտում մը կատարելով, բերանբաց փարմանքով հարցուց.

— Ի սէր Աստուծոյ, հրամանատար, ի՞նչ է պատահած...:

Անկասկած թէ դեղնած էր դէմքս եւ վշտի անխուսափական կնիքն էր դրուած այտերուս վրայ:

(9) (Մնացեալը յաջորդով)

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

Թարգմ. Ս. Ա.

նկարներու մեծ մասը քայքայուած ու թափուած է։ Մնացած է չնչին մաս մը միայն՝ գլխաւոր գմբէթի եւ իր յարակից կամարներու տակ ։

Իր ատենին այն կարծիքը կար թէ նկարներու եղած բեկորներու հիման վրայ անհնարին է Յովնաթանեաններու գործը ամբողջութեամբ վերականգնել ։ Սակայն աւելի ուշ ցոյց տրուեցաւ թէ այս փաստարկումները եւս զուրկ են որեւէ լուրջ հիմքէ ։

Մասնագէտ նկարիչներէ եւ հնագէտներէն կազմուած հեղինակաւոր յանձնաժողով մը երկարատեւ ու մանրազննին ուսումնասիրութիւններէ ետք կըրցաւ եղած բեկորներու հիման վրայ ճըշգրիտ կերպով որոշել, թէ ինչպէս եղած է ամբողջ տաճարին նկարազարդման նախնական պատկերը եւ ըստ այնմ կազմել այդ մանրանկարներու վերականգնման նախագիծը, որու հիման վրայ այժմ կը կատարուի Տաճարի ներսի մանրանկարներու վերականգնումը ։

Ներկայիս մանրանկարներու վերականգնման աշխատանքներու մօտ մէկ երրորդը արդէն կատարուած է ։ Ամբողջովին նկարազարդուած են արեւմտեան եւ հարաւային խորաններու առաստաղները, աւարտած է կեդրոնական գմբէթի կամարի նկարներու վերականգնումը, կամ աւելի ճիշդ թարմացումը, քանի որ անոնք ժամանակի ընթացքին կորսնցուցած էին իրենց վաղեմի գոյնը ։

Ըստ նախագծի, պիտի նկարազարդուին Տաճարին ամբողջ առաստաղը ու կամարները՝ մինչեւ պատերու ու գմբէթակիր մոյթերու որոշ մասը՝ ամբողջ պարագծով։ Պատերու եւ սիւներու մնացած մասը՝ մինչեւ յատակը պիտի ներկուի համապատասխան գոյնով։ Պիտի վերականգնեն նաեւ սեղանին մարմարապատ ճակատի վրայ եղած զարդանկարները ։

Մանրանկարներու վերականգնման աշխատանքները կը կատարեն Երեւանի գեղարուեստական կաճառը աւարտած խումբ մը երիտասարդ նկարիչներ, Հայաստանի Պետական Թանգարանի եւ Պատկերասրահի հին հայկական բաժնի վարիչ Լ. Դուռնովայի ղեկավարութեամբ, ինչպէս եւ ականաւոր նկարիչ – մասնագէտներու ընդհանուր հսկողութեամբ ։

Էջմիածնի Մայր Տաճարի յետագայ պահպանման համար կարեւոր նշանակութիւն ունի կտուրի վերանորոգումը ։

Տաճարի կտուրը պատած է սրբատաշ սալաքարերով։ Եթէ գմբէթներու կտուրները իրենց խիստ թեքութեան շնորհիւ զերծ մնացած են անձրեւաջուրերու ազդեցութենէն, սակայն նոյնը կարելի չէ ըսել շէնքի կտուրի միւս հատուածներու մասին, որոնք չունին այդպիսի թեքութիւն ։ Եւ ահա այս հատուածներու սալաքարերու քարերը ենթարկուած են քայքայման եւ անոնց միջոցով խոնաւութիւնը ներս ծծած է եւ պատճառ դարձած շէնքի մասնակի խարխլման, առաջին հերթին մանրանկարներու մեծագոյն մասի ոչնչացման ։

Ճարտարապետական խորհուրդին մէջ կտուրի նորոգման նախագիծը քննարկելով, մասնագէտներ ըսին թէ Տաճարի պատերու եւ մոյթերու վրայ գործադրուող ճնշումը թեթեւցնելու, հետեւաբար վտանգները կանխելու համար լաւ կ'ըլլայ, եթէ կտուրի եւ գմբէթներու ներկայ ծածկը ամբողջովին փոխարինուի թիթեղով։ Ճարտարապետական խորհուրդը որոշեց կտուրի ծածկը թողուլ նոյնը, սակայն կրաշիւի եւ այլ նիւթերու յատուկ բաղադրութեան միջոցով ամրացնել սալաքարերու կարերը, իսկ այն մասերը, որոնք համեմատաբար հարթ են ու անձրեւաջուրերու ազդեցութեան աւելի ենթակայ՝ պատել ցինկապատ թիթեղով ։ Կտուրին աշխատանքները սկսած են այս նախագծով ։

Բակի բարեկարգման համար որոշուեցաւ քանդել կաւաշէն պարիսպը, որ պատմական արժէք չի ներկայացներ։ Անոր փոխարէն ճարտարապետներ Ա. Սափարեանի եւ Ռ. Իսրայէլեանի նախագծով կը վերաշինուի նոր պարիսպ։ Անիկա ճարտարապետական գեղեցիկ շինուածք մըն է 3–5 մեթր բարձրութեամբ։ Ամբողջովին կը շինուի տուֆ քարով, որով շինուած է Տաճարը։ Բակի կողմէն, պարիսպին մէջ, իրարմէ որոշ հեռաւորութեան վրայ եղած են կամարակապ որմնախորշեր։ Մէկ երկու ամիսէն ամբողջովին կը վերջանայ պարիսպը ։

Գեղեցիկ կերպով կը ձեւաւորուի դէպի Մայր Տաճարի բակը տանող արտաքին մուտքը։ Բակին մէջ կը տնկեն նոր ծառեր, պիտի պատրաստուին ծաղկոցներ, պիտի կուպրապատեն անցուղիները, պիտի շինուին ցայտաղբիւրներ (շատրուան)։

Մասնակի նորոգման պիտի ենթարկուին նաեւ Մայր Տաճարին յարակից շէնքերը ։ Վեհարանին հողապատ կտուրը պիտի փոխուի նորով։ Պիտի նորոգուին Ծաղկեան դահլիճի մանրանկարները։

Գ. ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ 40ԱՄԵԱԿԸ

●

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) — Կարմիր Վարդավառի 40ամեայ տխուր տարեդարձը պիտի տօնուէր դաշտահանդէսով մը ինչպէս յայտարարուած էր նախօրօք, բայց օդին անորոշ վիճակը նախատեսել տուած էր միեւնոյն ատեն գոց սրահը ։

Եւ իրապէս, կիրակի, 7 Օգոստոս ; կէսօրէ վերջ մեր ծրագրած հանդէսը տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընդարձակ սրահին մէջ, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը։ Հիւրեր ունէինք Փարիզէն, Կրընոպլէն, Մարսէյլէն, Սէն Շամոնէն եւ մօտիկ շրջաններէն։ Ճիշդ ժամը 4ին, հայրենակից Կ. Տէրմոյեան իբրեւ նախագահ՝ հանդէսին բացումը կատարեց եւ հրաւիրեց երիտասարդները երգելու խրոխտ «Տալուորիկը»։

Մթնոլորտը արդէն խանդավառուած է, Ս. Կարապետի ուխտաւորներու կատարեալ հաւաքոյթ մը՝ հիւրընկալ եւ շատ մտերիմ յարկի մը տակ ։ Բարձրախօսը կը հնչեցնէ հայերէն երգապնակներ։ Սեղանները ճոխ են, սպասարկողները եռանդով եւ հաճոյակատարութեամբ կ'երթեւեկեն գոհ ձգելով հասարակութիւնը։ Իսկ բակին մէջ շամփուրները եւ ուրիշ ուտելիքներ կը պատրաստուին ճարտար ձեռքերով ։

Եւ ահա գեղարուեստական բաժինը ծայր կուտայ։ Նախ կը հրաւիրուի հայրենակից Զոհրապ Մուրատեան (Փարիզէն) որ ինքնագիր շատ գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց նուիրուած Տարօնի աշխարհին եւ իր անմահ նահատակներուն, ապա կորովի շեշտերով եւ յուզուած՝ արտասանեց նահատակ Սիամանթոյի «Դաշտափարին»։ Անակնկալ հիւր մը՝ հեռաւոր Պարսկաստանէն եւ ծնունդով Տարօնցի, Հ. Պօղոս վրդ. Տէր Պօղոսեան, իբրեւ ականատես մը սարսափի օրերուն, պարզ խօսքերով, փառքը հիւսեց մեր հայրենի աշխարհի անմահ հերոսներու եւ նահատակներուն։ Պանծացնելէ վերջ Տարօնի աշխարհը իբրեւ օրրան եւ մշակոյթի հնոց համայն հայութեան, տուաւ հակիրճ, բայց խրախուսիչ տեղեկութիւններ 120 հազարի հասնող իրանահայ գաղութի մասին։ Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզէն) մեներգելու։ Ներկաները ունկնդրեցին մեծ հաճոյքով, հայաշունչ նորանոր երգեր, մէկը՝ միւսէն խանդավառ ։

Ուրիշ պատուական հիւր մը, նմանապէս Փարիզէն, Ստեփան Պօղոսեան, ինքնավստահ եւ շատ ներդաշնակօրէն երգեց «Անուշի» մը եւ «Մոկաց Միրզէն» ։

Մէջ ընդ մէջ, նախագահին հրաւէրով տեղի ունեցան ուրիշ արտասանութիւններ ալ։ Օր. Տապաղեան մաքուր առոգանութեամբ արտասանեց Ե. Չարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանին»։ Մուրատ Սարգիսեան, Տարօն Տուրուբերանի Կեդր. վարչութեան իբրեւ ողջերթ սան եւ աշակերտ Մուրատեան վարժարանի, արտասանեց Սիամանթոյէն «Տարօնի» նուիրուած կոթողային տողերը։ Ֆիլիպ Սարգիսեան եւ Կրընոպլէն երկու հայրենակից օրիորդներ՝ Այվազեան եւ Ալիքեան գեղեցիկ արտասանութիւններով ճոխացուցին մեր յայտագիրը։ Նմանապէս Կրընոպլէն, Պ. Քիւրքճեան երգեց հայերէն եւ ֆրանսերէն։ Բայց գեղարուեստական բաժինը փակեց Սէն Շամոնէն հայրենակից Եփրեմ Միքայէլեան, արտասանելով աշուղական ինքնագիր երկար տաղ մը, իրայատուկ շարժուձեւերով եւ շեշտերով ։

Ի պատիւ Տարօնցիներուս պէտք է արձանագրեմ որ այս տարուան գեղարուեստական բաժինը խնամուած էր եւ տօնակատարութեան պատշաճ։ Իսկ մասնակցողները իրենց անթերի երգեցողութեամբ եւ արտասանութեամբ արժանացան խանդավառ ծափերու։ Ապա խոր լռութիւն մը ամբողջ սրահին մէջ, լսելու օրուան բանախօսը՝ դոկտ. Նշան Պէշիկթաշլեան ։

Իբրեւ թէ շարժապատկերի պաստառի վրայ ըլլար՝ հեթանոսական շրջանէն ըսկսեալ, Տարօնի պատմութիւնը մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը Հայոց մէջ, պարզուեցաւ հմայիչ կերպով։ Մեծագոյն դէմքերը եւ դէպքերը, մի առ մի, մինչեւ նորագոյն շրջանները յիշելէ վերջ, արագ թռիչքով մը, բանախօսը իր պատմական եւ դիւցազներգական ճառը վերջացուց խորիմաստ ոգեկոչումով մը ուղղուած Տարօնի Սուրբերուն, Տարօնէն ծնունդ առած՝ Հայոց դիւցազուն սպարապետներուն ։

Սրահը մէկէն թնդաց ծափերու տարափին տակ։ Պահը յուզիչ էր։ Եւ ահա ձայն մը բարձրախօսէն որով մեր սիրելի բանախօսին կը տրուէր Տարօնցիի քաղաքացիութեան պատիւը։ Նորէն անվերջ ծափեր։

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան ներկայացուցիչը ինքնաբուխ նուէր մը կ'առաջարկէ ի նպաստ Տէսինի միութեան, ինչ որ շնորհակալութեամբ կ'ընդունուի ։

Այդ օրինակը վարակիչ դառնալով, նուէրներուն գումարը հասաւ 14 հազար ֆրանքի։ Իսկ Պ. Խաչէրեանն ալ ուզելով հաճելի անակնկալ մը ընել կազմակերպիչներուն, նուիրեց երեք հայկական երգապնակներ առաջադրուած վիճակախաղին համար ։

Տարօն Տուրուբերանի Տէսինի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն, անխտիր ներկայ հասարակութեան։ Շնորհակալութիւններ նմանապէս գեղարուեստական բաժինին սատարողներուն եւ յարգելի բանախօսներուն ։ Երախտապարտութեան եւ շնորհակալութեան խօսք ունինք նաեւ մեր սիրելի «Յառաջ»ին, բոցավառ ջահին որ ամէն տարի իր թանկագին էջերը կը նուիրէ Տարօնի կարմիր Վարդավառին։

Մենք ալ, թարգմանը հանդիսանալով մեր պանդուխտ եւ տարագիր հայրենակիցներուն կը մաղթենք «Յառաջ»ին իր փառաւոր, նախանձելի 30ամեակին առթիւ ուժ, կորով եւ լուսաշող ապագայ մը ։

Կ. Տ. ՄՇԵՑԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐ. ՏԵՂԱՊԱՀԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Օգոստ. 14, Կիրակի երեկոյեան ժամը վեցէն առաջ մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հրապարակը, ողջունելու համար Երուսաղէմի Պատր. տեղապահը Եղիշէ արք. Տէրտէրեան, որուն կ'ընկերանային Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, Շահէ Վ. Աճէմեան եւ Վալանսի Ազգ. Միութեան ատենապետը Պ. Անտոնեան։

Դուրսը լուսանկարուելէ վերջ հիւրերը եկեղեցի մտան բազմութիւնն ալ միասին։

Ներկայ էին Ֆրանսացի հիւրեր եւ տեղական թերթերու թղթակիցներն ու լուսանկարիչները, ինչպէս եւ հեռաւոր ու մօտակայ հայաշատ կեդրոններէն բազմաթիւ հայ ընտանիքներ ։

Եղիշէ արք. հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ, նախ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելով եղած հիւրընկալութեան համար ։ «Այս առիթով ես ձեզի կը բերեմ Երուսաղէմի, Բեթղեհէմի եւ ուրիշ սրբազան վայրերու օրհնութիւնը, ողջոյն բոլոր այն բարձունքներէն որոնց վրայ դարերով ու դարերով վառ է մնացեր քրիստոնէական հաւատքը։ Բոլոր անոնք, որ կասկած են ունեցած հայ ժողովուրդի յարատեւութեան մասին, երբ գան Երուսաղէմ, այնտեղ կը տեսնեն մեծութիւնը, անոր կատարած ճարտարապետական եւ քաղաքակրթական հրաշքը ...։ Կը բերեմ օրհնութիւնը նաեւ Սիոնի այն բարձունքէն որուն վրայ երկու հարիւր հազար քառ. մեթր տարածութիւն կը գրաւէ Հայոց վանքը ...։ Երբ մեր մտածումները կ'երթան դէպի մեր նախնեաց սատուածները եւ մեր նախահայրերը, կը տեսնենք որ անոնք ալ հաւատացին հայ ժողովուրդի անմահութեան եւ այդ հաւատքով ալ լծուեցան անոր արդար դատին ու փրկութեան գործին։ Ժողովուրդներ կան որոնց աշխարհագրական դիրքն եղած է իրենց ազգային առաւելութիւնը, այլապէս շատոնց անհետացած կ'ըլլային։ Մենք ընդհակառակն ունեցած ենք դժնդակ աշխարհագրական պայմաններ։ Ամէն տեսակ վայրենի ցեղեր արշաւած են ալան թալանով, փշրած են մեր վանքերը, ջարդած են մեր ոսկորները, սակայն յոյսով ու հաւատքով մաքառած ու պայքարած ենք մեր գոյութեան համար իբրեւ քաղաքակիրթ ու վսեմ գաղափարներով օժտուած ժողովուրդ մը ... Քառասուն տարի առաջ վատ ու տմարդի թշնամին ուզեց ոչնչացնել մեր գոյութիւնը, սակայն չարաչար սխալեցաւ։ Այո, խորտակեց մեր

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԳՈՐԾ ԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

*

(Անձի պատմութենէն համառօտագրուած)

ԳԼՈՒԽ ԼԴ.

— Այո, ըսի, զարմանալով թէ վերջը ինչ պիտի ըսէ։

Զիս դիտելով.

— Անն, հետս եկուր. հիմակ, այս գիշեր. վերադառնանք Ռոտեզիա, եա դէպի կղզի։ Չեմ կրնար հանդուրժել այս յիմարութիւններուն։ Ալ չեմ կրնար սպասել...

Բազուկներէն ձերբազատուելով՝ կեղծ ուրախ ձայնով մը պատասխանեցի։

— Հապա ֆրանսական զգե՞ստս։

— Գետինն անցնի ֆրանսական զգեստը։ Կը կարծե՞ս թէ թոյլ պիտի տամ որ հագնիս զայն։ Աւելի պիտի նախընտրէի պատռել, նետել։ Չեմ ձգեր որ մեկնիս, կը լսե՞ս։ Դուն իմ կինն ես։ Եթէ թոյլ տամ որ մեկնիս՝ կարելի է կը կորսնցնեմ քեզ։ Վրադ վստահութիւն չունիմ։ Ինծի հետ պիտի գաս, հիմակ, այս գիշեր իսկ. եւ թող ամէնքն ալ գետնին տակը անցնին։

Դարձեալ թեւերուն մէջ առաւ զիս, գրկեց, համբուրեց այն աստիճան, որ դժուարաւ կը շնչէի ։

— Չեմ կրնար սպասել այլեւս, Անն, իրաւ որ չեմ կրնար։ Կ'ատեմ այդ բոլոր դրամները։ Բէյսը թող առնէ զանոնք։ Եկուր, երթանք։

— Հապա ակռայի վրձի՞նս։

— Հատ մը կը գնես։ Գիտեմ թէ ապուշցած եմ, բայց Աստուծոյ սիրոյն՝ եկո՛ւր։

Արագ քայլերով ու սիգաճեմ սկսաւ յառաջանալ։ Հետեւեցայ իրեն հեզահամբոյր, նման այն Պարոթի կնոջ՝ որուն հանդիպեր էի Ջրվէժները եղած միջոցիս, մինակ տարբերութեամբ որ տապակ մը չէի կրեր գլխուս վրայ։ Այնքան արագ կը քալէր որ չէի կրնար քայլերս համաչափել իր հետ։

— Հէրի, ըսի, վերջապէս, տկար ձայնով մը, այսպէս պիտի քալե՞նք մինչեւ Ռոտեզիա ։

Յանկարծ ետեւ դարձաւ եւ բարձրաձայն ծիծաղելով՝ զիս առաւ բազուկներուն մէջ։

— Իմ սիրուն աղջիկս, խենթ եմ ես, գիտեմ։ Սակայն շատ կը սիրեմ քեզ ։

— Զոյգ մը սիրահարներ ենք։ Հէրի թէեւ բնաւ չհարցուցիր, բայց ըրածս երբեք զոհողութիւն չէ։ Ուզեցի գալ քեզ հետ ։

⁂

Երկու տարի է անցած արդէն, ու մենք տակաւին կը բնակինք կղզին մէջ։ Մանչուկս պառկած արեւին մէջ՝ սրունքները կը հարուածէ։ Սիւզան միշտ կը գրէ ։

Նամակ մը ստացայ Սըր Էօսթէյս Փետլըրէն՝ ի Պոլիվիա, ուր յաջողեր է պաշտօնանիլ։ Ինծի ղրկած էր նաեւ իր «Յուշ»երը, պատմութիւնս գրելու ատեն անոնցմէ օգտուելու համար։ Կը ներեմ Սըր Էօսթէյս Փետլըրին, սակայն Նատիային՝ երբեք ։

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

Թարգմ. Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

(Վերջ)

Փիլիքականը, բայց հոգին երբեք ... Ու աշխարհի չորս հովերուն ցրուած բայց ողջ մնացած հոգիները քով քովի եկան, նորէն կազմեցին հաւաքական միութիւն մը ատամնակարգ մշակոյթով...» :

Այս առթիւ յիշեց թէ երբ մայրերը պանդխտութեան կը ղրկէին իրենց տղաքը, կ'ըսէին, — Տղաս, ամէն բան ոչինչ, միայն հոգիդ ողջ մնայ» :

« ... Այս առիթով ես ալ մեր աքան-չելի եկեղեցւոյ սուրբ խորանին առջեւ, սիրելի եւ պատուական ժողովուրդ Վա-լանսի, կը բարեմաղթեմ ձեր հոգիներու ողջութիւնը» :

Բառորդ ժամուան մէջ ամէն ինչ վեր-ջացաւ : ԱՇՈՏ Ա.

ղոյլ մը սալայատակները քանդեցին եւ ծառեր տապալեցին, պատնէշ մը կազմե-լու համար :

Ընդհարումներու մէջօցին վիրաւորուե-ցան 70 ոստիկաններ եւ բանուորներ : Ցուցարարները քարեր կ'արձակէին ոստի-կաններուն վրայ որոնք ինքնապաշտպա-նութեան կը դիմէին բիրերով : Բանուոր-ները ժամական 40 Ֆրանք յաւելում կը պահանջեն : Առ այժմ բոլոր գործարան-ներն ալ փակուած են եւ կ բղաշտպան-ուին զինեալ ուժերու կողմէ : Տագնապէն պիտի ազդուին 15·000 բանուորներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ վեց իրանցի լր-տեսներ, իբրեւ դաւադիր եւ բոլշեւիկեան լրտես : Անցեալ տարի 650 կասկածելիներ ձերբակալուած էին եւ 27 սպաներ ու քա-ղաքացիներ գնդակահարուեցան : Շահը ցկեանս բանտարկութեան փոխեց ուրիշ 44 սպաներու մահապատիժը : Օգոստոս 18ի գնդակահարութենէն եւք, զօր. Հո-սէյն Ազմոտէ ցեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ. — «Այս վեց սպաները ամբաս-տանուած էին իբրեւ դաւաճաններ եւ լր-տեսներ : Իրենց գործած մեղքերը անհե-րելի ըլլալով, բոլորն ալ գնդակահարուե-ցան » :

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ տեղի ունեցան Սարի շըր-ջանին մէջ, ծրագրուած հանրաքուէին առթիւ որ պիտի որոշէ այդ շրջանին ճա-կատագիրը : Գերմանիոյ միացման կու-սակիցները թշնամական կանչեր կ'ար-ձակէին վարչապետ Հոֆմանի դէմ, երբ ճառ մը կը խօսէր, պաշտպանելով շրջա-նին եւրոպականացումը : Ոստիկանու-թիւնը միջամտեց բիրերը շարժելով եւ ջուր հոսեցնելով ցուցարարներուն վրայ : Միեւնոյն ատեն շիշեր եւ աղիւսներ կը նետուէին պատուհաններէն, ժողովասր-րահին վրայ : Երկրորդ ցոյցն էր այս, 24 ժամուան մէջ : Երկու կողմերը իրար կը մեղադրեն : Հաշտարար յանձնախումբ մը միջամտեց, կիրքերը մեղմացնելու հա-մար :

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախա-գահ ընտրուեցաւ նախկին նախագահը, Շիւքրի Քուաթլի, որ հեռացուած էր զնդ. Զայիմի կողմէ եւ երկար ատեն ար-տասահման ապաստանեցաւ : Ծնած է 1891ին Դամասկոս : Բարձրագոյն կըր-թութիւնը ստացած է Պոլսոյ մէջ եւ ան-միջապէս միացած արաբական ազգային կազմակերպութեանց :

ԻՐԱՆԻ Թագուհին՝ Սորայա, Նիս եկաւ մասնաւոր օդանաւով մը : Պիտի մնայ 10-15 օր :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած տեղեկութեանց համաձայն Խ. Միութեան նոր վարիչները հետզհետէ կ'արձակեն քաղաքական յան-ցաւորները՝ բռնի աշխատանքի կայան-ներէն : Անգլիացի եւ ամերիկացի առեւ-տրականներ, որոնք նոր վերադարձած են, հանդիպած են շատ մը վերադարձող-ներու, մեծ մասով կիներ որոնք սթալին-եան շրջանին դատապարտուած էին այն ամբաստանութեամբ թէ կապեր կը պա-հէին Արեւմուտքցիներու հետ : Իրենց կարծիքով, կառավարութիւնը որոշած է արձակել քաղաքական յանցաւորները, ե-թէ ծանր ոճիրներ չեն գործած :

ԾԱՆՕԹ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿ Իլէս Փրաթիկի որ Ֆրանսայի ախոյեան է «Աքլոր» ծան-րութեանց, հինգշաբթի օր կառքի ծանր արկած մը ունեցաւ Մարսիլիոյ ճամբուն վրայ : Ծանրապէս վիրաւորուած է գլու-խէն եւ ողնայարէն : Նոյնիսկ եթէ ողջ մնայ, այլեւս պիտի չկրնայ մասնակցիլ մրցումներու :

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինու-թեան համար այն հայրենակիցները ո-րոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործ-նական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շանթիէն, առ տը Փանսիոնա, Պ. Մ. Ագիլեանի :

Դիւան Ազգ. Միութեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւ-նը շնորհակալութեամբ ստացած է հե-տեւեալ նուէրները. —

Երուսաղէմի Տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանէ 10·000 ֆր., Նիսէն Օր. Հերմինէ Միքճեան իր նորոգ հանգուց-եալ մօրը յիշատակին 2000 ֆր., Կրընոպ-լէն Պ. Միքճեան 2000 ֆր., Սէն Մորի-սէն Պ. Ահարոն Գորթոշեան 2000 ֆր., պոլսեցի Տիկին Ալթըփարմագեան Պ. Թէրզեանի միջոցաւ 50,000 ֆր., Տիկին Եսթեր Յակոբեան 1000 ֆր., Տիկին Զա-րուհի Նաճարեան փոխան ծաղկի 1000 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՆԻՍ. — Այրի Տիկին Ա. Նաւարեան կը ծանուցանէ թէ Օգոստոս 21ին առա-ւօտ Ս. Աստուածածին մատրան մէջ հոգե-հանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ամուսնոյն՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՆԱՒԱՐԵԱՆԻ հա-մար :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա-տակը յարգողները :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 58րդ տարեդար-ձին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի. Օգոստոս 21ին, կիրա-կի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Պաքիւս, Լա Բօլ սիւր Լու (Կրասի ճամբուն վրայ) ծառախիտ անտառին մէջ, բարձր հովանաւորութեամբ Նիսի փոխ քաղաքա-պետ Պ. ՓԱԷՋԻ :

Եւ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի :

Կը նախագահէ ընկ. Գ. ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, հայկա-կան եւ եւրոպական պարեր, տեղական ուժերու եւ Մարսէյլէն հրաւիրուած՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խում-բին նուագախումբի եւ պարախումբի կողմէ :

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ :

Հանդիսավայրը երթալու համար, մաս-նաւոր օթօքառը կը մեկնի Փլաս Մասէ-նայէն եւ Մալէնի Հայոց եկեղեցիին առ-ջեւէն, ժամը ճիշդ 9ին :

Երթեւեկի միջոցներ կան օթօպիւսի կա-յարանէն՝ ժամը 10ին, 11, 14, 14·30 եւ 15ին մեկնող օթօքառերով :

Մուտքը ազատ է :

Մարսէյլէն անոնք, որոնք կ'ուզեն Նիս եր-թալ Օգոստոս 20ին եւ ներկայ գտնուիլ հանդէսին, պարտաւոր են դիմել ընկեր Ա. Պետիկեանին (7 ռիւ Պէրլիօզ), մինչեւ Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8ը : Իւրաքանչիւր անձ երթեւեկի եւ պանդոկի համար պէտք է վճարէ 1800 ֆրանք : Օթօքառը կը մեկնի շաբաթ (20 Օգոստոս) կէսօրէն վերջ, եւ կը վերադառնայ կիրակի (21 Օգոստ.) իրիկուն : Ուրիշ մանրամասնութիւնները տեղեկանալ տեղւոյն վրայ :

Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Եսայեան, ի-րենց եղբօր՝ Գեղամ Եսայեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Հայաս-տան) հազարական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու Առնուվի-լի մասնաճիւղերուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի Տէսինի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն : Ճոխ ուտելիք եւ ըմպելի եւ խորոված :

Լիոնէն առնել 16 թիւ օթօպիւսը եւ իջ-նել Տէսին, եւ երկրորդ կամուրջի կողմը, հանրածանօթ դաշտը :

Արեւելեան նուագ, հայկական երգեր եւն. : Անձրեւի պարագային հանդէսը տե-ղի կ'ունենայ Հ. Յ. Դ. սրահին մէջ, խն-ջոյքով :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ խա-ղողի նուէրներ ստացած ենք հետեւեալ անձերէ. — Տէր եւ Տիկին Կիւլպէնկ եւ Աղաւնի Թաթարեան, Տէր եւ Տիկին Քի-րէմէթճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Գա-վէզեան, Տէր եւ Տիկին Չաքչաքեան, Տէր եւ Տիկին Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Յա-րութիւն Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Մարգար եւ Իսկուհի Աստուրեան, Տիկին Մուրատեան, Տիկին Տօլմաճեան, Տիկին Աչիկեան, Տիկին Սիրանոյշ Սարգիսեան, Տիկին Պալապանեան, Այրի Տիկին Սրբու-հի Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Էլիզա-պէթ Յակոբեան, Տիկին Տէմիրճեան, Այ-րի Տիկին Թագուհի Էլմասեան, Պ. Տիգ-րան Տէմիրճեան, Պ. Յովհաննէս Տարագ-ճեան, Պ. Պետրոս Նատիրեան, Պ. Նշան Փոլատեան, Պ. Նշան Մարգարեան, Պ. Մարտիրոս Կիրակոսեան, Պ. Պետրոս Փէհլիվանեան, Պ. Մանուկեան, Պ. Փայ-լակ Միքայէլեան, Պ. Պ. Յարութիւն, Ա-շոտ եւ Հրայր Շիրվանեաններ : Հաճի Նո-տարեան եղբայրներ : (ԿՆԻՔ)

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹՕՔԱՐՈՎ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը կազմակերպած է 21 Օգոստոս, կիրակի օ-րը առաւօտեան ժամը ճիշդ հինգին, դէպի Լիզիէօ եւ Տօվիլ :

Երթ ու դարձի ծախս 1200 ֆրանք : Ար-ձանագրութեան համար դիմել Պ. ՆԻԿՈ-ՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ, 121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս, Արնուվիլ լէ Կոնէս, Հեռ. 446 Կոնէս :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

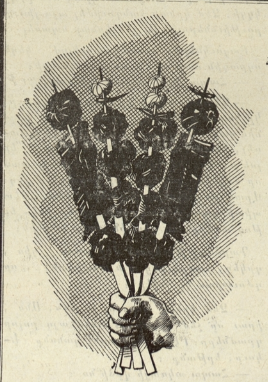
Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն կազմակերպած է գեղեցիկ դաշտահանդէս մը, նուիրուած Խանասորի արշաւանքին մասնակցող հերոսներու յիշատակին :

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրի-կուն Շաթօ Տէոպի գեղատեսիլ ծառերուն տակ (անցած տարուան վայրը) :

Կը բանախօսէ ընկեր Մ. ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին տեղւոյս կարող ուժերը :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով : Օթօ-քարերը կը մեկնին սովորական վայրե-րէն : Փլաս Վէոտէօն, ժամը 9ին, դպրո-ցին առջեւ, 9·15, Հայկոց, 9·30ին, Քուռ ժան Ժօռէսի եւ Նիքօլա Շօրէի խաչաձեւ-ման տեղը 9·45 անց : Կը խնդրուի ճշտա-պահ ըլլալ : Անձրեւի պարագային կը յե-տաձգուի :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 21 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7755 31e ANNEE
խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3166

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԶՈՒՐ ԿԸ ԳՈՒՆԱՒՈՐԵՆ

*

Երեւանի թերթերը կը շարունակեն տեսութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ հրատարակել, Միքայէլ Նալպանտեանի ծննդեան 125ամեակին առթիւ :

Բոլորն ալ, ամէն բանէ առաջ, կը ներբողեն «ռեւոլուցիոն – դեմոկրատ» հեղինակը, մասնաւոր դեր մը վերագրելով անոր, նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ :

Նոր վէպ մը եւս հրատարակուեցաւ, «Ազատութիւնն Աքսորական», երկու հատոր : (Արաքսմանեան) :

Ընթերցողները թերեւս կը յիշեն թէ այդ վէպէն հատուած մը հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, ինչպէս եւ չահեկան ուսումնասիրութիւն մը Նալպանտեանի կեանքի եւ գործի մասին (Շաքէ) :

Աչքի առջեւ ունինք ուրիշ ուսումնասիրութիւն մը, «Նալպանդեանի ազդեցութիւնը Արեւմտահայ հասարակական – քաղաքական մտքի վրայ». (Սովետական Գրականութիւն, 1955 *Ապրիլ*) :

Յօդուածագիրը, Գ. Ն. Գասպարեան, զանազան պարագաներ եւ դրութիւններ յիշելով, կը փորձէ ապացուցանել թէ Նալպանտեան մեծ ազդեցութիւն ունեցած է Ստեփան Ոսկանի վրայ, Փարիզ հանդիպած ատեն, Գր. Չիլինկիրեանի վրայ, Զմիւռնիա (1861) *եւայլն* :

Իր վկայութեամբ, Նալպանտեանի ազդեցութիւնը կրած է նաեւ Արմենակ Հայկունի, որ կ'աշխատակցէր Չիլինկիրեանի «Ծաղիկ»ին :

Իսկ իր «ամենաջայսուն հետեւորդը» եղած է «Մեղու»ի խմբագիրը, Յարութիւն Սվաճեան :

Երկար կանգ առնելով երկուքին մտերմութեան եւ գործակցութեան վրայ, յօդուածագիրը Նալպանտեանի ազդեցութեան կը վերագրէ, նաեւ, Յակոբ Պարոնեանի երգիծական պայքարը :

Քանի մը հատուածներ.

— «Ոչ միայն Չամուռճեանի դէմ մղած իր պայքարում, այլ եւ առ հասարակ իր գործունէութեան հետագայ ամբողջ ընթացքում Պարոնեանը հետեւեց մեծ Նալբանդեանի ռեւոլուցիոն ոգուն եւ իր հոգեհօր՝ Սվաճեանի անմիջական ցուցումներին» (*էջ* 123) :

Յաջորդ էջին վրայ աւելի ընդլայնելով այս տեսութիւնը, Գ. Գասպարեան կը շարունակէ .

.— «... Նալբանդեանի հայեացքների ու զգտումների ռեւոլուցիոն շնչի տակ թրծուել են բազմահազար հայ երիտասարդներ, այդ թւում եւ հայ հասարակական – քաղաքական դեմոկրատական մտքի խոշորագոյն ներկայացուցիչ՝ ֆաղաքական սատիրայի (երգիծանքի) հանճար՝ Յակոբ Պարոնեանը» :

Եւ վերջապէս, «Պարոնեանի Դեմոկրատիզմի ակունքները առաջին հերթին պէտք է որոնել Նալբանդեանի մօտ, «Մեղու»ի այդ մթնոլորտի մէջ» :

Գնահատելով հանդերձ յօդուածագրին տքնաջան պրպտումները, կը կարծենք թէ առ նուազն կը չափազանցէ :

Բանասէրներու կ'իյնայ մաղէ մը անցնել ամբողջ ուսումնասիրութիւնը, զանազանելու համար ծուռն ու շիտակը :

Արտասահմանի մէջ շատ աւելի ճոխ աղբիւրներ կան, այդպիսի վերաքննութեան մը համար :

Մասնաւորաբար Պարոնեանի պարագան կը մնայ խորապէս վիճելի :

Դժբախտ երգիծաբանը բոլորովին ինքնուրոյն դէմք մըն էր ոչ միայն իր անհատականութեամբ, այլեւ ստեղծագործութեամբ :

Ներելի չէ քմահաճ մեկնութիւններ յօրինել, հիմնուելով պատահական զուգադիպութեան մը վրայ :

Ի զուր կը գունաւորեն զանազան երեւոյթներ, որոնք չեն համապատասխաներ իրականութեան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

★

ՈՒՂՂԱԿԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՎԱՂԸ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

★

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ որոշեց որ վաղը, երկուշաբթի, Ֆրանսայի եւ Մարոքի ներկայացուցիչները հաւաքուին Էքս լէ Պէնի մէջ, լուծելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները : Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէր մարդպանը, Պ. Կռանվալ, որ անմիջապէս Մարոք վերադարձաւ :

Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթեր, Սուլթան Արաֆա դեռ չէ յաջողած կառ[...]ութիւն մը կազմել մասնակցութեա[մբ] Մարոքի բոլոր քաղաքական հոսանքներուն : Միւս կողմէ, բանաւոր չէր համարուիր գահընկէց Սուլթանին վերադարձը : Ուրեմն, կը մնայ ելք մը գտնել, ուրիշ խօսքով խնամակալութեան խորհուրդ մը ստեղծել, առժամապէս լուծելու համար արքայական խնդիրը :

Շատ լայն հանգամանք պիտի ունենայ Էքս լէ Պէնի խորհրդակցութիւնը : Սպանիական Մարոքէն ալ ներկայացուցիչներ հրաւիրուած են : Ֆրանսայի կողմէ պիտի մասնակցին հինգ նախարարներ եւ մարդպանը, ամէն իրիկուն Փարիզ հաղորդելով բանակցութեանց ընթացքը : Մարդպանը իր պաշտօնավարը մեկնելէ առաջ գոհունակութիւն յայտնեց տրուած որոշումներուն համար :

Ուրեմն, վաղը, երկուշաբթի, կը սկսի տագնապին լուծման երկրորդ շրջանը : Բոլոր նախարարներն ալ համաձայն կ'երեւան այս անգամ : Վարչապետը, որ նախագահն է Հինգերու յանձնախումբին, յայտարարեց թէ կը գործեն «կատարեալ ներդաշնակութեամբ» եւ թէ հիմք չունին տարակարծութեանց մասին շրջած զրոյցները :

Թէեւ նոր պայմանաժամ մը տրուած է Սուլթան Արաֆայի, բայց յոյս չկայ որ յաջողի կազմել Ֆրանսայի կողմէ առաջարկուած ներկայացուցչական կառավարութիւնը : Կը թուի թէ վերջնական որոշումը պիտի տրուի Էքս լէ Պէնի մէջ :

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ օր ծանր խռովութիւններ ծագեցան Խենիֆրայի մէջ (Մեքնէսի շրջան) : Տասը Մարոքցիներ սպաննուեցան եւ ուրիշ բազմաթիւ բնիկներ վիրաւորուեցան, երեք ոստիկաններու հետ : Երկու ոստիկանական տեսուչներ ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան, ծուղակին իյնալով : Ցուցարարները հրկիզեցին 28 խանութներ եւ մթերանոցներ, ինչպէս եւ չորս կառքեր : Միեւնոյն ատեն աւարի տուին տասը բնակարաններ : Ժամը 7·15ին մարոքցի մանուկներ եւ երիտասարդներ խաղաղ թափօր մը կազմած էին քաղաքին եւրոպական մասին մէջ : Ուրիշներ ալ միացան եւ ցուցարարներուն թիւը բարձրացաւ 700ի : Շատ չանցած խաղաղ ցոյցը խռովութեան վերածուեցաւ : Ամբոխը աւարի տուաւ խանութները, ինչպէս եւ երկու շտեմարաններու մէջ ամբարուած ապրանքը : Ցուցարարները հետզհետէ գրգռուելով, պաշարեցին ոստիկանական պահականոցը, նախապէս խորտակելով հեռագրական ձողերը : Ցեխոյ քարերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, եւ վերջինները մը ուղղեցին որպէսզի անձնատուր ըլլան : Այդ պահուն Օտար Լեգէոնէն օգնական ուժեր հասնելով ազատեցին պահականոցը եւ սկսան մաքրել հրապարակը, աջակցութեամբ օդաչուներու : Ժամը 10·30ին բարեկարգութիւնը վերահաստատուած էր քաղաքին եւրոպական մասին մէջ : Բնիկներուն հրամայուած էր տուներէն դուրս չելլել :

Նոյն օրը ուրիշ դէպքեր ալ պատահեցան Քազապլանքայի զանազան մասերուն մէջ : Բանակը եւ ոստիկան զօրքը միջամտեցին եւ բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան : Զոհերուն թիւը ճշդուած չէ տակաւին : Առաջին ցոյցին ատեն հինգ հարիւր Մարոքցիներ փողոց թափած էին ազգային դրօշներով եւ «կեցցէ Սուլթան Պեն Եուսուֆ» կ'աղաղակէին : Յամրաբար յառաջ խաղալով, անոնք պաշարեցին պահականոցը եւ սկսան քարկոծել : Ոստիկանները ստիպուեցան օգնութիւն խնդրել միեւնոյն ատեն հրացան պարպելով : Օգնական ուժեր հասնելով պաշարեցին թաղամասը, ուր 15·000 տեղացիներ կը բնակին : Ցուցարարները գերագրգռուելով կիներու «Եու – եու»ներէն, նոր թափօր մը կազմեցին եւ աւարի տուին եւրոպական հաստատութիւն մը : Ուրիշ ծանր դէպք մը պատահեցաւ երրորդ թաղամասի մը մէջ : Այժմ կարեւոր ուժեր զրաւած են գլխաւոր դիրքերը ապահովելու համար բարեկարգութիւնը : Մարոքի ամերիկեան խարիսխներուն զինուորներն ալ կազմ եւ պատրաստ կը սպասեն ի նախատեսութիւն նոր խռովութեանց :

■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■

*

ԵՒ ԱՄԷ ՏԷՐՆ ՄԵՐ...

Անցեալ տարի պարտք սեպեցի քանի մը դիտողութիւններ ուղղել, երբ թերթերը կը ծանուցանէին թէ «Մարանաթա» եղբայրներուն համար եկեղեցի մը պիտի շինուի Վալանսի մէջ :

Կ'իմանամ թէ աղօթատեղին շինուած է արդէն, 11 միլիոն ֆրանք ծախքով :

Ուրեմն, հազիւ երեսուն հաւատացեալներ իրենց եկեղեցին կ'ունենան երեք հազարնոց գաղութի մը մէջ, առանձին աղանդ մը կազմելով :

Լը Տոֆինէ Լիպէռէ թերթին Օգոստոս 11ի թիւէն կ'իմանամ թէ բարերարը, Պ. Փիթըր (Պետրոս) Թօզլեան, որ Քալիֆորնիա հաստատուած է եւ Զամիչի թագաւոր կը կոչուի, այժմ ձեռնարկած է ծերանոց մը հաստատելու, Վալանսէն քիչ անդին :

Այս առաջադրութեամբ, որոշած է գնել — թերեւս ալ գնած է — ԺԶ. դարէն մնացած դղեակ մը, Մոնթելեժէ, որ ունի նաեւ 30 հեկտար հող, երկու ագարակներով եւ պարտիզպանի յատուկ տնակ մը :

Ուրիշ աղբիւր մը կը քաղեմ հետեւեալ մանրամասնութիւնները. —

Դղեակը պիտի արժէ 70 միլիոն ֆրանք եւ երբ անհրաժեշտ յարդարանքները կատարուին, պիտի կրնայ պարունակել 120 անկողին :

Պ. Փիթըր Թօզլեան ինչպէս տաճարին, նոյնպէս ծերանոցին հսկողութիւնը յանձնած է սափրիչի մը (Թէրզեան), որ իր արհեստէն դուրս բան չի գիտեր :

Ծերանոցին վարչութիւնն ալ պիտի ստանձնէ սափրիչին կինը, որ անշուշտ խանութէն եւ խոհանոցէն դուրս չէ ելած :

Ոչ մէկ խորհրդակցութիւն՝ Վալանսի Ազգ. Միութեան եւ ուրիշ ազգային կամ տեղական հաստատութեանց հետ :

Թերեւս Պ. Թօզլեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան եւ միւս «Մարանաթա»ները տեղեկութիւն անգամ չունին թէ քանի՛ անտէր ծերունիներ կան Վալանսի շրջանին մէջ :

Անշուշտ Պ. Թօզլեան կ'ուզէ աստուածահաճոյ գործ մը կատարել, եւ ես իրաւունք չունիմ խառնուելու :

Բայց, քիչ – շատ քրիստոնէական կրթութիւն ստացած ըլլալով, կը կարծեմ թէ ոչ Աստուած, ոչ ալ Տէրն մեր Յիսուս – Քրիստոս պիտի ախորժին այս ձեռնարկէն :

Անոնք պիտի ըսեն, ամենայն իրաւամբ.

— Պ. Պ. Թօզլեան, Թէրզեան եւ երեսուն եղբարք ի Մարանաթա, եթէ կ'ուզէիք հաճոյք պատճառել մեզի, ձեր առաջին գործը պիտի ըլլար այդ 80–100 միլիոն ֆրանքը տրամադրել Հայոց ազգին, որ մեր առաջին հաւատացեալներէն եղաւ եւ չարաչար կը տառապի մինչեւ այսօր, ի սփիւռս աշխարհի :

Աղօթելու տեղ չի պակսիր ձեզի : Ոչ Վալանսի մէջ, ոչ ալ այլուր :

Վալանսի ափ մը ծերերն ալ անտէր չեն :

Ձեր միլիոններով կրնայիք դպրոց մը շինել, ցիրուցան ազգին զաւակներուն փրկութեան համար :

Եւ կամ եթէ անպատճառ ծերանոց կ'ուզէք, հաստատեցէք Մարսէյլի մէջ, ուր 25 – 30·000 ժողովուրդ ունինք, բազմաթիւ անկարներով :

Ի զուր կը կարծէք թէ դրախտին դուռները կռնակի վրայ պիտի բացուին, եթէ յամառիք նոր նեղքեր բանալ, փառք մուրալով յանուն Յիսուսի – Քրիստոսի...

ՎԱՀԷ

Այսօր, կիրակի, մեր նոր թերթօնը

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Շունչալից յայտնութիւններ Թուրքիոյ ժամանակակից կեանքէն :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՀԱՒԱՆԻ ՔՆՆԵԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԻԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Խ. Միութիւնը Օգոստոս 19ին հաւանութիւն յայտնեց որ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման եւ գերման գերիներու արձակման խնդիրներն ալ քննուին, Տոքթ. Ատընաուըրի այցելութեան առթիւ : Կ'ընդունի նաեւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին որոշած թուականը, 9 Սեպտեմբեր :

Այս պատասխանը հաղորդուեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպանին կողմէ գերման դեսպանին : Ծանուցագիրը հաւանութիւն կը յայտնէ Օգոստոս 12ին Խ. Միութեան ուղղուած գերմանական ծանուցագրին պայմաններուն, ձգելով թէ «որեւէ խնդիր դուրս պիտի չձգուի Մոսկուայի խորհրդակցութեան ատեն : Այդ ծանուցագրով արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը կը յիշեցնէր թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման հարցին անբաժան մաս կը կազմեն Գերմանիոյ միացման եւ գերիներու արձակման խնդիրները :

Մոսկուայի ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ «ծանօթ է Խ. Միութեան դիրքը Գերմանիոյ միացման հարցի մասին եւ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որեւէ արգելք չի տեսներ կարծիքներու փոխանակութիւն կատարելու համար այս հարցին, ինչպէս եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու մասին» :

Ինչպէս կը յիշուի, Խ. Միութեան վարչապետը, Մառեշալ Բուլկանին Ժընեւի մէջ յայտարարեց թէ վերամիացման համար արգելք մըն է Գերմանիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեան դաշինքին :

Խորհրդային ծանուցագիրը կը հրատարակուի ճիշդ այն պահուն երբ արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիայէն աւելի քան հազար շրջիկներ կը գտնուին Մոսկուա, բազմաթիւ լրագրողներու հետ եւ շնչալից ազդեր կը տպուին ֆութպոլի մրցումի մը առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր, կիրակի, Ռուսերու եւ արեւմտեան Գերմանններու միջեւ :

300 ՎԻՐԱՒՈՐ ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր զարմանալ արիւնալի դէպքեր պատահեցան Նանթի մէջ : Ցուցարար մը սպաննուեցաւ եւ երեք բանուորներ ծանրապէս վիրաւորուեցան :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ հազար

(Շար.-ը կառդալ Դ. էջ)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ճերմակ օձիքով, գորշ կապոյտ գոգնոցին մէջ, տրտմանոյշ եւ հպարտ կեցուածք մը ունի: Ձախ ձեռքով բռնած ճաշի սակառը, աջով՝ գիրքերու կաշիէ պայուսակը, ամէն առաւօտ ճամբուս եզերքէն է ան, իմ բնակած արուարձանէս քաղաք կ'իջնէ, երթալու համար Գալուստեան վարժարանը: Ես մէկ քանի քայլ առաջ կը մտնեմ գրասենեակ, եւ երկար ատեն աչքերս լեցուն կը մնան անոր պատկերով:

Մայթին եզերքէն կը քալէ միշտ, ուղիղ գիծի մը վրայ: Վստահ եմ որ այդ գիծէն պիտի չշեղի երբեք կեանքի ճամբուն մէջն ալ: Անիկա պիտի մնայ միշտ լուսաճաճանչ գիծը պարտականութեան, ներդաշնակ գիծը սիրոյ, հրեղէն գիծը նուիրումի:

Անոր հասակէն կը կռահեմ, որ երեք տարի ետքը ընթացաւարտ պիտի ըլլայ: Ես ալ այդքան ժամանակ դեռ պիտի աշխատիմ Ջուրի Ընկերութեան մէջ՝ թուանշաններու ցանցին մէջ բռնուած, այնպէս որ առաւօտեան իմ հանդիպումներուս ամէնէն սրտագրաւը պիտի հանդիսանայ մինչեւ այն ատեն, անծանօթ հայ աշակերտուհին:

Անգամ մը, երբ գնացքէն իջած՝ կը խօսակցէր պառաւ կնոջ մը հետ, թերեւս ազգականուհի մը, կանգ առի պահ մը, զինքը ուշադրութեամբ դիտելու համար: Սեւ աչքերուն մէջ խոհուն բան մը կար, ինչպէս եթէ ներաշխարհին վրայ բացուած երկինքներ ըլլային հայ աղջկան լուսեղէն, բայց խռովայոյզ այդ աչքերը:

Գոգնոցէն, հացի սակառէն, հնամաշ պայուսակէն դատելով, վստահաբար համեստ ընտանիքի մը, իր օրապահիկը տաժանքով շահող հօր մը, տունէն հազիւ ամիսը անգամ մը դուրս ելլող մօր մը զաւակն է ան:

Դէմքին խստամբեր գիծերը, յունական քիթը, թաւ յօնքերը, բարակ շրթունքներով ներդաշնակ բերանը, սեւ, շատ սեւ մազերը գեղեցիկ գլուխ մը չեն կազմեր, բայց հզօր կամքի մը արտայայտութիւնը կուտան անոր պատկերին: Երբ կը քալէ, մարմինը ուղիղ բռնած, գլուխը վեր, նայուածքը սեւեռուն իր անցած ճամբուն ծայրը՝ ուր վարժարանին շէնքը կը յայտնուի առաւօտեան լոյսին մէջ, կարելի չէ հիացումով չդիտել, չհամակուիլ հայրական ջերմ սիրով, չխոնարհիլ ցեղին վիրաւոր ծոցէն ծլարձակ այդ խնկաբոյր վարդենիին առջեւ:

Ան զաւակն է ժողովուրդի մը՝ որ ամենուրեք իր հետը կը տանի արեւելքէն արդարօրէն շահուած կրակը: Սիրոյ եւ գեղեցկութեան բոցը՝ որուն մէջ անդադար կ'այրին իր երազներն ու յոյսերը: Կրակը՝ զոր վառ կը պահէ ան իր շունչով, եւ որուն առջեւ ամէն գիշեր աղօթքի կը կենայ՝ իր մեռելներուն օրհնութիւնը հայցելու եւ գալիք օրուան տառապանքին մէջ անյաղթելիօրէն զօրանալու համար:

Քանիներ, որոնք անոր հասակն ունէին, խլուեցան չարաշուք օր մը իրենց ծնողքին ծոցէն ու բռնեկտուեցան անմեղութեան ամէնէն սպիտակ շուշաններուն պէս: Խունկը, ոչ մէկ սրբանուէր կամարի տակ, ոչ մէկ ոսկեղէն բուրվառի մէջ, անոնց մարմիններուն վարդաբոյր դղխանքովը մխաց. ու մարդկային ոճիրը չհասաւ երբեք այն սրտակեղեք արհաւիրքին՝ որուն մէջ կորսուեցան այդ նահատակուած սրբուհիները:

Եւ հիմա կը թուի ինծի, ամէն առաւօտ, երբ կը հանդիպիմ անոր, թէ յարուցեալ մէկն է ան բազմահազար այն կոյսերէն՝ որոնք իրենց արիւնին վարդեբովը մահուան խուժդուժ դամբաններ ծածկեցին:

Գիտէ՞ արդեօք պատմութիւնը իր անծանօթ քոյրերուն՝ որոնք իրեն պէս լոյսի վառարանը կը դիմէին, եւ որոնք Ապրիլի գեղածիծաղ առաւօտ մը՝ ապառաժներու դէմ ջախջախուեցան նետահար տատրակներու նման:

Գիտէ՞ արդեօք:

Եւ անո՞ր համար է որ իր աչքերուն մէջ ծանր թախիծ մը կայ, եւ ամբափակ իր նուրբ շրթներուն անկիւնը դառնութեան գիծ մը կը պատկերանայ:

Կը քալէ ուղիղ, մայթին եզերքէն, հպարտ՝ ըլլալուն համար զաւակը ցեղի մը՝ որ լոյս ու ծաղիկ սփռեց արեւելքի աւերակ պարտէզներուն մէջ, եւ իր լուսատրոփ արիւնովը գեղեցկացուց անապատներու տատասկները:

Նշանախեց մ'իսկ չի շեղիր ուղիէն, կարծես ուժեղ գիտակցութիւնը ունի եւ անընկճելի կամքը միշտ հետեւելու միակ գիծին՝ որով մտադրած է ան հասնիլ իր նպատակին:

Լուսաճաճանչ գիծը. պարտականութեան ներդաշնակ գիծը սիրոյ, հրեղէն գիծը զոհաբերումի:

Գիծեր՝ որոնք կ'ամբողջացնեն հարազատ աղնուագեղ պատկերը ցեղին:

Ճերմակ օձիքով, գորշ կապոյտ գոգնոցին մէջ, տրտմանոյշ եւ հպարտ հայուհին, իմ առաւօտեան հանդիպումներուս ամէնէն սրտագրաւ տեսիլքը:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՂՋԻԿ ՄԸ Կ'ԱՂԱՂԱԿԷՐ 75 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ.— Վիէննայի մեր տեղացի աշխատակիցը, Հ. Եփրեմ Պօղոսեան, կը շարունակէ իր շարքը.— «Պատմութիւն Հայ Մշակութային ընկերութիւններու»: «Հանդէս Ամսօրեայ», 1954 Նոյեմբեր-Դեկտեմբերի եւ 1955 Յունուար-Փետրուարի թիւերուն մէջ հրատարակեց իր քաղած տեղեկութիւնները Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան հաստատման մասին, որ տեղի ունեցած է 1879 Ապրիլ 11ին, Սկիւտար, մասնակցութեամբ 150 տիկիններու եւ օրիորդներու: Այս առթիւ հետեւեալ ճառը խօսած է հիմնադիրը, Օր. Զապէլ Խանճեան (Զ. Ասատուր, Սիպիլ) որ այն ատեն 16 տարեկան էր.—

Լեզուն ալ, անշուշտ, այն ատենուան գրաբարախառն աշխարհաբարն էր.—

Տիկնայք եւ Օրիորդք,

Մարդկութեան ամէնէն մեծ եւ վսեմ գործն է բարերարել վասն զի անով կրնայ մարդս իւր Արարչին նմանիլ, բարերարել սրտի մէջ ապրիլ է եւ սրտի մէջ ապրիլը անմահութիւն: Պէտք է ինքզինքնիս վարժեցնենք բարիք գործելու, կ'ըսէ Անգլիացի քերթողը Էրնկ, վասն զի այս է բնութեան մարդուն տուած առաջին եւ վերջին դասը: Եւ ի՞նչ է բարերարութիւնը՝ օգնել տկարին եւ կարօտելոյն պիտոյքը հոգալ, կարօտութիւն եւ տկարութիւն երկու տեսակ է, նիւթական եւ բարոյական: Ես վստահ եմ եւ գիտեմ թէ ամէնքնիդ ալ նիւթապէս ըստ կարի օգնած էք եւ կ'օգնէք թշուառաց, բայց բարոյականի մասին, կարծեմ քիչեր պիտի գտնուին մեր մէջ, որք կարենան իրենց ձեռքը սրտին վերայ դնելով ըսել. «պարտքս կատարած եմ»:

Վասն զի թէ ամէն Հայուհի իւր այդ բարոյական պարտքը ըստ մասին կատարէր, այսօր գաւառաց մէջ պիտի չգտնուէր անհատ մի, որ լուսաւորութենէ զուրկ թշուառութեան եւ բռնութեան տակ հեծէր, սակայն որքան ցաւալի է տեսանել որ այն քաջերու երկիրը մեր Հայաստանը, կ'ըսեմ, հարստահարութեան, թշուառութեան, անարգութեան եւ տգիտութեան մարդախողխող ծիրաններուն մէջ կը դեգերի, մինչդեռ մենք հոս վարժարաններ կանգնած, տուներ կառուցած եւ մինչեւ իսկ թատրոններ, զբօսավայրեր հիմնած՝ անդորր կեանք կ'անցնեմք: Իրաւ կցուիմք նոցա կրած տառապանաց վերայ, սակայն դարման չեմք տանիր, ինչո՞ւ, վասն զի միջոցները կպակսին մեզ: Կը դրեմք ոտանաւորներ, բանաստեղծութիւններ մեր Հայաստանի վերայ, կարծես իրարու հետ մրցելու համար թէ տեսնեմք որերնիս աւելի աղէկ կ'ողբամք մեր հայրենեաց աղէտները, բայց գո՞րծ — ոչինչ: Ինչո՞ւ վասն զի չեմք կարող: Մեք, տկար սեռ մի, որ առանձին երկու քայլ առնելու կարողութիւն չունիմք, ի՞նչպէս պիտի փրկեմք մեր հայրենիքը, մինչդեռ ամբողջ ազգ մի, ազգասէր եւ հզօր պատրիարք մի իւր արժանաւոր եպիսկոպոսներով, պատգամաւորներով ամբողջ Եւրոպիոյ եւ Արեւելքի արքունիքը պտտեցաւ, բայց դրեթէ մեծ արդիւնք մի չկրցաւ ձեռք բերել:

Երբ այսպէս մտածեմք, յիրաւի պէտք է գործէ քաշուիմք իսպառ եւ շարունակեմք մեր նիւթական անփոյթ կեանքը, որ զմեզ ցարդ մեռելական վիճակի մէջ պահած է: Սակայն երբ միւս կողմէն անցեալ դարերու վերայ դարձնեմք մեր աչքերը, քննեմք մեծագործ կանանց յաղթանակները, որով իրենց հայրենիքը փրկեցին եւ մարդկութեան յառաջդիմութեանը նպաստեցին, երբ մեզ ներկայանան Յուդիթ, Եսթեր, Ժան տ'Արք եւ Եղիշէի յիշած փափկասուն Տիկիններն Հայոց աշխարհին, ո՛հ, եռանդով կը լցուիմք եւ մեր բարձր կարողութիւնը ճանչնալով կրնամք ըսել: Աշխատիմք, որպէսզի պարտաւոր չմնանք ազգին եւ մարդկութեան, աշխատիմք որպէս զի մեր գաւառացի քոյրերը լոյս առնուն, աշխատիմք, որպէսզի մեր Հայրենիքը փրկեմք եւ աշխատիմք որպէսզի իգական սեռը մարդկութեան մէջ տեղ մի բռնէ: Իրաւ, դժուար է բարիք գործել, բարեգործութիւնը փշալից վարդ մի է ով որ մերձենայ անոր՝ ձեռքերը կ'արիւնին: Իրաւ, երբ մենք մեր Հայաստանը փրկելու համար ճամբայ կ'ելնեմք, շատ մեծ վտանգներ ունիմք, ահագին անտառներէ պիտի անցնիմք, ուր թշնամի գազաններ իրենց ահարկու մռնչիւններով պիտի ջանան ահաբեկել զմեզ, ծովերէ պիտի անցնիմք ձմեռ ժամանակի մէջ եւ ատելութեան մրրիկներն ու նախանձու ալիքները պիտի ճգնին մեր բարեգործութեան նաւը խորտակել. ձմեռ ժամանակ կ'ըսեմ, վասն զի մեր ազգը տակաւին լուսաւորութեան ձմեռուան մէջ է եւ անշուշտ իւր փոթորիկներով պիտի հարուածէ զմեզ, սակայն մի վախնաք, ձմեռուան կը յաջորդէ գարուն եւ մեր ըստ մեծի մասին տգէտ ժողովուրդը մեր գործոց բարի ըլլալը տեսնելով, փոխանակ շանթի, ծաղիկ կթոթափէ մեր գլխուն: Բայց չի վհատիմք, նաւապետ մի երբ փոթորկի ատեն ճամբայ կ'ելնէ, գիտէ որ մեծ արգելքներ պիտի պատահին իրեն եւ անոնց դիմադրելու կը պատրաստուի նախապէս, մեք ալ որ այս բարեգործ ընկերութեան նաւապետներն եմք, պատրաստուիմք մեր դէմ ելած խոժոռ ալեաց դէմ դնելու:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԻՆԸ.— Այսօր տրամադրութիւնդ ինչպէ՞ս է:

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Շատ լաւ է:

ԿԻՆԸ.— Ուրեմն տուր ինծի խոստացած յիսուն ոսկիդ:

ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Եթէ այդպէս ըսես տրամադրութիւնս կը փճանայ:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՋՈՐԻՆ ՉԻ ԾՆԻՐ...

(ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Ճորոխը, խենթ է, խաչ վկայ որ խելապէս խենթ է:

Նայեցէք, իր ջրային երակները պրկեց, զայրացած օձի նման կեցաւ իր պոչին վրայ, ընդվզեցաւ ու բարձրացաւ, լեցուց նեղլիկ ձորերը, հարուածեց ապառաժներն ու քարափները, գետին պառկեցուց ծառերը:

Ճորոխի ատելութիւնը իր չափը չունի, ոչ ալ բարկութիւնը՝ իր սահմանը: Ձորը նեղ ու բարակ է, նիհար աղջկան մը մէջքին պէս, Ճորոխը այդ ձորէն պիտի անցնի ...: ո՞վ կ'ըլլար այս ձորը որ կը յանդգնի իր ճամբան նեղցնել... ու բարկացեր է Ճորոխը, կը յարձակի, կը կռուի անոր դէմ, որ լայնցնէ իր հունը եւ ապահովէ իր հոսումին ազատութիւնը: Նեղ ձորը անարգանք է իր ջրային առնականութեան:

Ճորոխը վայրագ է ցուլի պէս: Կ'ուզէ իրեն հպատակեցնել երկիրը եւ սարսափեցնել երկինքը: Հայրենի գետը ամբարտաւանութիւնն է անզուսպ ուժին եւ ինքնահաւան յանդգնութիւնը յամառութեան, անպարտելի աստուած մը կը կարծէ ինքզինքը ... ատոր համար՝ չի գիտեր թէ ինքը ի՞նչ կրնայ ըլլալ ու ի՞նչ չի կրնար ըլլալ, իր անցքին երկու կողմերուն վրայ կը բարձրանան անմատչելի լեռներ՝ իրենց սեպ կատարներովը, ի՞նչպէս պիտի կրնայ լափել լեռները, ու լայնցնել իր հունը:

Ճորոխը կամակոր է ու հեստ: Կը գոռայ ու կ'աղմկէ: Կը փլցնէ ու կը քանդէ, իր ջրային ուժի տիրապետութեան տակ կը պահէ երկիրն ու երկինքը, մեղուներէ հալածուած ձիու պէս Ճորոխը կը վազէ, կը ցատկէ խութերու եւ խոռոչներու վըրայէն ...:

***

Սպերի լեռնային գօտիներու մէջտեղը լճացած ջուր մը կայ, փռուեր է դաշտի մը հարթութեանը վրայ: Այս ջուրը իր կեանքի ուժականութեան վերջին պաշարը սպառած պառաւի մը պէս է, կը տքայ ու կը հեւայ. նայուածքէն մահուան հոտ կու գայ, եւ շունչէն կ'առնես գերեզմանի հողին բոյրը:

Լճացած այս ջուրը իր երգը չունի: Մեղք: Երգ չունեցող ջուրը կորսնցուցած կ'ըլլայ իր կենսունակութիւնը: Ցողնած ու պղտորուած ջուրին մահն է ասիկա, աւելի ցաւալի քան մարդու մահը:

Բայց՝ Սպերի լեռնային գօտիներու մէջ լճացած ու հմայաթափ այս ջուրը ե՞րբ գոյութիւն ունեցաւ, չէ՞ որ «Մեծաց աշխարհի» աշխարհագրական գիտութիւնը բառ մը անգամ չըսեր անոր մասին: Միթէ՞ երէկ չկար, ու այս գիշերը, երբ ամէն մարդ, երկիրն ու երկինքը կը քնանային, քմահաճ աստուած մը ստեղծեց զայն ու սաւանի մը պէս փռեց այս հարթութեան վրայ ..., ջուր մը, առանց երգի եւ առանց ջուրերու վեհապետութեան հզօր պատգամի:

— Ի՞նչ կը կոչուի այս լճացած, այս անհոգի ջուրը, հարցուցի ես:

— Ճորոխ, պատասխանեցին ինծի:

— Չեմ հաւատար, Աստուած վկայ չեմ հաւատար որ՝ «գիժ» Ճորոխը, որ առնական ու ըմբոստ Ճորոխը, օր մը կրնայ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԶՈՏՈՄԻՐՍՔԻԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Գ.

Զինքը հեռացուցի հիւրանոցէն:

— Սիրելիս, ըսի, աճապարէ, եթէ ողջ տեսնել կ'ուզես Մարիանան:

Մարիանա իր պատուհանին առջեւ կը սպասէր: Տեսած էր Շթամի արագավազ ձիով մը հեռանալը: Քանի որ Շթամ ողջ էր, կը հետեւէր ուրեմն, թէ մեռած էիք դուք: Ասոր վրայ, աղաղակելով կը փըլուի գետին: Այդ վայրկեանէն ի վեր երբեք չէ բացած աչքերը:

— Ախ իմ նախազգացումս, ախ իմ նախազգացումս, աղաղակեց Զոտոմիրսքի եւ առանց սուրին եւ զինուորական գլխարկին, վազեց փողոց:

Օրիորդ Ռավենսքիի տան աստիճաններուն վրայ հանդիպեցաւ բժիշկին, որ վար կ'իջնէր:

— Բժիշկ, աղաղակեց, կեցնելով զայն, աւելի լաւ է հիմա, այնպէս չէ՞:

— Այո, պատասխանեց բժիշկը, աւելի լաւ է հիմա, քանի որ չի տառապիր այլեւս ...:

— Մեռաւ ուրեմն, մրմնջաց Զոտոմիրսքի, դեփ-դեղին կտրելով եւ կռթընելով պատին, մեռաւ ուրեմն ...:

— Միշտ կ'ըսէի խեղճ աղջկան, թէ հարկ էր խուսափէր ամէն կարգի յուզումներէ, քանի որ տկար էր սիրտը եւ ..

Բայց Զոտոմիրսքի դադրած էր ունկնդրելէ: Աստիճաններէն թռելով անցաւ սրահէն ու հիւրանոցէն, խենթի պէս կանչելով.

— Մարիանա, Մարիանա ...:

Ննջասենեակի դրան առջեւ կեցած էր Մարիանայի ծերուկ սպասուհին որ կը ջանար անոր սենեակ մուտքն արգիլել: Զոտոմիրսքի մէկդի հրեց զայն ու մտաւ ննջասենեակ:

Մարիանա անշարժ պառկած էր անկողնին մէջ: Դէմքը քնացողի մը դէմքին նըման խաղաղ էր: Զոտոմիրսքի նետուեցաւ անոր անկողնին առջեւ, ծունկի գալով, եւ բռնեց ննջեցեալին ձեռքը: Պաղ էր ձեռքը եւ կծկուած այդ ձեռքին մէջ սեւ մազի դանգուր մը կար:

— Իմ մազս է, աղաղակեց Զոտոմիրսքի բղձկելով:

— Այո, ձեր մազն է, ըսաւ ծերուկ ըսպասուհին, ձեր մազն է, զոր կտրած էր ձեր գլխէն, երբ Փեթերսպուրկի մէջ կը բաժնուէր ձեզմէ: Միշտ կ'ըսէր, թէ ձեզմէ մէկուն դժբախտութիւն պիտի բերէր այդ ...:

Եթէ կը փափաքիք գիտնալ թէ ի՞նչ պատահեցաւ Զոտոմիրքիին այնուհետեւ, Թրոյցայի Վանքը երթալով հարցուցէք Եղբայր Վասիլիի մասին:

Սուրբ եղբայրները այցելուին ցոյց կուտան անոր գերեզմանը: Ոչ իր իսկական անունը գիտեն, ոչ ալ այն պատճառները որ քսանեւվեց տարեկանին մղած էին զինքը ճգնաւորի կապան հագնելու: Միայն անցողակի կ'ըսեն, թէ մեծ վշտէ մը ետքըն էր պատահած այդ, վիշտ մը, որուն պատճառն էր իր սիրած աղջկան մահը:

Թարգ. Ս. ԱՇՃԵԱՆ (Պէյրութ)

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՏԻՒՄԱ (Հայր)

(10 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Սիրոյ անհուն առեղծուածը չեմ կարե -
· նում հասկանալ ,
Սէրը կորո՞ւստ, թէ մի գանձ է, չեմ կա-
րենում հասկանալ,
Ես քեզ սիրում, իսկ դու անսէր, չոր մի
սիրտ ես թափանիկ,
Յաղթո՞ղն եմ ես, թէ յաղթուածը՝ չեմ
կարենում հասկանալ···

***

Ինձ ասում են՝ բախտաւոր եմ, ունեմ
արդէն փառք եւ անուն ,
Ուր գնում եմ՝ հետեւիցս բանաստեղծ են
ինձ անուանում ,
Չնանաչէ՛ր ոչ մէկը ինձ, ու քու կողքին,
քեզ հետ մէկտեղ
Այս երեկոյ մինչ ուշ գիշեր թափառէինք
Արռվեանում :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

***

Ա՛խ, երբ ես լամ եւ իմ արցունքից
Թէկուզ մի ծաղկի ծարաւն յագենայ,
Ես այնպէս կուլամ իմ սրտի խորքից
Որ ոչ մի ծաղիկ ծարաւ չմնայ :

Ես ծով կը հանեմ իմ աղբիւր սրտից ,
Միայն թէ սէրդ ծարաւ չմնայ :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

լճանալ, դանդաղիլ, կորսնցնել իր Ջրային երգն ու արուեստը, ապա՝ յանձնուիլ մահուան :

Կը ցաւիմ , ով գետ Հայրենի, ով վարպետ գիւցազնական երգի : Անէծք անոր որ հարուածեց քեզ, քեզ մատնեց անշարժութեան, ով հզօր ճիչ մեր քաջամարտ երկրի, եւ ով մարտական երգ մեր ռազմաշունչ ժողովուրդի :

***

Հայ պառաւ մը ինծի պատմեց Ճորոխ գետին, Սպերի լեռնային գօտիներու մէջտեղը լճացման պատճառը :

Թէ՝ դարեր առաջ, սովորականին պէս Ճորոխը կը հոսէր արագ ու չնդալից կը փլցնէր իր ափերը, կը փշրէր ժայռերը, կ'ողողէր հովիտը, տիղմ կը լեցնէր պարտէզներու եւ այգիներու մէջ : Ո՞վ կը համարձակէր մտնել անոր մէջ, կամ՝ ձիով կամ ոտքով կը յանդգնէր մէկ ափէն միւսը անցնիլ : Այդպիսի պահու մը Ճորոխը կը գայրանար, ալիքները կ'ուռենային, կը հարուածէր եւ կը խղդէր : Ճորոխը բազմաթիւ մարդերու եւ կենդանիներու գլուխը կերած է :

Օր մը, սուրբ մարդ մը երեւցաւ այս կողմերը : Ան երկար մօրուք ունէր եւ լայն հագուստ : Աչքերէն անմեղութիւն կը հոսէր, եւ հագուստներէն՝ աղօթքի բոյր, նստած էր Ջորիի վրայ, անծանօթ էր Ճորոխի խենթութեան, ուզեց անցնիլ միւս ափը, քշեց կենդանին դէպի Ջուրը, աներկիւղ եւ արհամարհոտ՝ մտաւ գետը : Ճորոխը գայրացաւ, ո՞վ էր այս յանդուգն արարածը, որ կ'անարգէր զինքը, կ'արհամարհէր իր Ջրային վեհապետութեան ուժն ու եսականութիւնը, բարկութենէն փրփրեցաւ , ճչաց եւ աղմկեց , իր ալիքներովը հարուածեց Ջորին, որ՝ իր վախէն գլուխը ետ դարձուց, ելաւ ցամաք, հեծեալը նետեց գետափը, իսկ ինքը՝ փախաւ դէպի անտառը :

Սուրբ մարդը իր գայրոյթէն՝ անիծեց Ճորոխը, որ անկէ ետքը կորսնցուց իր վազքին թափը, լճացաւ, ալ ոչ առնականութիւն եւ ոչ ալ իր երգը ունեցաւ : Անիծեց նաեւ զինքը գետին նետող եւ դէպի անտառը փախող Ջորին, որ անկէ վերջ՝ յաւիտենական ամլութեան դատապարտուեցաւ : Այն օրէն ի վեր է որ արու Ջորիին անծանօթ մնաց հայրութեան զգացումը, իսկ էգը՝ չվայելեց մայրութեան հպարտանքը ···:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹՈՄԱՍ ՄԱՆ

*

Ինչպէս գրեցինք ներկայ ժամանակներու ամէնէն մեծ դէմքերէն մէկը՝ Թոմաս Ման չիջեցաւ Օգոստոս 12ին Զուիցերիա, Ցիւրիխի մօտ Երլընպախի մէջ, ուր քաշուած կ'ապրէր վերջին տարիները :

Գերմանացի այս մեծ վիպասանին 80-ամեակը տօնուեցաւ երկու ամիս առաջ, համաշխարհային համակրանքի աննախընթաց արտայայտութեամբ, որ ընդհանրապէս տեղի կ'ունենայ մեծ մարդոց մահէն վերջ :

Թոմաս Ման շատ կանուխէն տիրացաւ համբաւի : Քսանըհինգ տարեկան էր երբ 1901ին գրեց իր Պուտըն Պրուքսը ուրկէ մէկ միլիոն օրինակ լոյս տեսաւ Գերմանիոյ մէջ , այդ թուականներուն : Գիրքը կը նկարագրէ քաղքենի ընտանիքի մը անկումը, որ գրեթէ հեղինակին ապրած շրջանակը կը կազմէ :

Տասնըհինգ տարուան լռութենէ մը ետք 1924ին հրատարակեց «Մոգական Լեռը» եւ հինգ տարի ետք ստացաւ Նոպէլի գրական մրցանակը, որ 1912էն ի վեր ոչ մէկ Գերմանի տրուած էր :

Երկու պատերազմներու միջեւ շրջանը վճռական եղաւ Թոմաս Մանի համար : Այս ինքնուրոյն գերման հեղինակը, են - թարկուեցաւ խոր բարեշրջման, որ կը համապատասխանէ հին Գերմանիոյ խոր ցնցումներուն — Վայմարի Հանրապետութեան խորտակման եւ Գ. Ռայխի ծնունդին— պիտի փոխակերպէր գերման մտածող մը զուտ մարդկային հանճարի մը :

Ան արտասահման կը գտնուէր երբ Հիթլէր իշխանութեան գլուխ անցաւ : Վարանումներէ ետք, ի վերջոյ 1936ին վճռական կը դառնայ : Կոչ կ'ընէ իր հայրենիքի խորունկ եւ առողջ ուժերուն, պարզելով Նացի բարբարոսութիւնը : Կը պաշտպանէ Հրեաները եւ 1938ին կը գրէ մարգարէական գիրքը՝ «Դեմոկրատներուն յաղթութիւնը կ'ընթանայ» :

Պատերազմի միջոցին Ամերիկա գնաց եւ դասախօս նշանակուեցաւ Նիւ Ճըրսիի Փրինսթըն համալսարանին : Յետոյ քաշուեցաւ Քալիֆորնիա, ուրկէ պատգամներ կը ղրկէր իր հայրենակիցներուն : Զափազանց լաւատես էր, կը նկարագրէր անոնց ապագայ աշխարհը , ուր խելամուտ՝ իրենց դժբախտութեանց, պիտի կրնային վերականգնիլ :

Երբ նացիականութիւնը կը խորտակուի, Թոմաս Ման Եւրոպա կը վերադառնայ : Զուզեր հաստատուիլ երկուքի բաժնուած Գերմանիոյ մէջ, թէեւ բազմաթիւ առաջարկներ կ'ըլլան իրեն եւ 1949ի Կէօթէի մրցանակը կուտան իրեն :

Ման կը հաստատուի Ցիւրիխ եւ կը ճայնակցի այն ամերիկացի անձնաւորութեանց , որոնք կը պահանջեն որ օրէնքէ դուրս հռչակուի հիւլէական ռումբը :

Իր վէպերուն եւ նորավէպերուն մէջ , ողբերգութիւնը միշտ անհատին ողբերգութիւնն է, որովհետեւ անհատը ինքն իսկ իր մէջն ունի ամբողջ մարդկութիւնը, եւ ոչ թէ մարդկութեան այն մասնիկը, որ կը սահմանափակուի միայն իր «ինքնութեան» սահմաններուն մէջ :

Իր նիւթերը ճոխ են եւ իր արուեստը կատարեալ է : Այս է պատճառը որ իր գործերը լայն համակրանք կը վայելեն : Իր յաջողութեան պատճառները կը գրէ Մարսէլ Պրիոն, պէտք է փնտռել ներկայ հոգեբանական եւ բարոյական մտահոգութեանց մէջ :

Իր փիլիսոփայութիւնը դառն հեգնութիւն մըն է, եւ իւրաքանչիւր գործին մէջ ոչ միայն մահուան պատկերը կը տեսնուի դրոշմուած այլեւ ցանկութեան եւ հիւանդութեան : Թոմաս Ման կը միացնէ իր գործին մէջ բնագէտը, կամքը, նկարագիրը եւ ճակատագիրը մէկ անլուծելի խուրձի մէջ :

Գերման վիպապաշտներու հերոսներուն բաղդատմամբ , Թոմաս Մանի հերոսները աւելի պարզ են եւ աւելի մարդկային : Ան կ'ըսէր թէ բարեկամ է կեանքին եւ չի մոռնար մահը :

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի կառավարութեան որոշման համաձայն Արուեստի պատմութեան եւ տեսութեան երաժշտական բաժինը պիտի հրատարակէ Կոմիտասի երկերու ժողովածուն :

Այս նպատակով կազմուած է խմբագրական մարմին մը, ուր կան գործին հմուտ մասնագէտներ, ինչպէս Քրիստափոր Քուշնարեան, Մուշեղ Աղայեան , Սամսոն Գասպարեան, Ռոպերթ Աթայեան եւ Մաթէոս Մուրատեան :

Կոմիտասի երկերու ժողովածուն պիտի հրատարակուի հինգ հատորով ուր պիտի ըլլան ոչ միայն Կոմիտասի ժառանգութիւնը, այլեւ տեսական աշխատութիւնները, նամակները եւն. :

Նիւթերը պիտի բաժնուին հետեւեալ ձեւով .—

Առաջին հատորը պիտի ընդգրկէ հայ ժողովրդական երգերը — մեներգներ՝ դաշնակի :

Երկրորդ հատորին մէջ պիտի ըլլան հայ ժողովրդական խմբերգները, որոնց - մէ հրատարակուածները կը կազմեն այդ հատորի առաջին գիրքը, իսկ անտիպները՝ երկրորդ գիրքը :

Երրորդ հատորի մէջ են հայ ժողովրդական երգերու ազգագրական նիւթերը , իրենց նախնական վիճակին մէջ, միայն մեղեդիները՝ երգեր, պարերգեր եւ պարեղանակներ : Այս գրքին առաջին մասին մէջ են ցարդ հրապարակ ելած երգերը , իսկ երկրորդին անտիպ ձեռագիր , ազգագրական նիւթերը :

Չորրորդ եւ հինգերորդ հատորներուն մէջ Կոմիտասի պատմական աշխատութիւնները՝ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, նամակներ եւն. :

Ցարդ Կոմիտասի երկերը լոյս են տեսած մեծ ու փոքր աղճատումներով ,որոնք պիտի ուղղէ յանձնախումբը, դիւաններուն մէջ պահած ձեռագիրներու հիման վրայ : Ամէն մէկ հատոր պիտի ունենայ յառաջաբան, ծանօթագրութիւններ, որոնք արդիւնք են երկարատեւ եւ յամառ ուսումնասիրութեան :

Երգերու բնագիրը եւ ժողովածուի ընդհ. յառաջաբանը որ պիտի գրէ Ա. Իսահակեան, կենսագրականը Մ. Մուրատեան, լոյս պիտի տեսնեն հայերէն եւ ռուսերէն : Վերջերս մեծ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած է Կոմիտաս ռուս գրականութեան մէջ :

Արդէն Ա. հատորը (Ռ. Աթայեան) պատրաստ է : Գեղարուեստական բաժինը յանձնուած է նկարիչ Մ. Սարեանի : Պատրաստ է նաեւ Բ. հատորը (Մ. Աղայեան) : Պատրաստուելու վրայ է Գ. հատորը (Մ. Աղայեան) : Չորրորդ հատորը պատրաստ կ'ըլլայ 1956ին :

Երաժշտական յանձնախումբի դժուարութիւնը այն է որ Կոմիտասի ձեռագիրներու մէկ մասը կը գտնուի Խ. Հայաստանէն դուրս, արտասահման՝ Երուսաղէմ, Պոլիս եւ այլուր : Այդ պատճառով ալ օգտագործման համար անմատչելի են :

Ակադեմիայի Արուեստներու Պատմութեան եւ տեսութեան վարիչ Ռուբէն Զարեան տուած է այս տեղեկութիւնները : «Սովետական Հայաստան » (ամսագիր 1955 Յունիս 5) կը գրէ թէ՝ եթէ կարելի չէ առնք ունենալ, ապա գոնէ պէտք է արտասահմանի մէջ եղած Կոմիտասեան նիւթերու նկարները հանել :

ԴԱՏԱՒՈՐԸ.— Յուցափեղկին ապակին կոտրեր եւ յափշտակեր ես ադամանդեայ մանեակը :

ԳՈՂԸ.— Որովհետեւ, պարոն դատաւոր, ցուցափեղկին վրայ գրած էր.—«Մի փախցնէք այս միակ առիթը »··· :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

★

ԽՄԲ.— Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթը այս պատմութիւնը կը հրատարակէ առանց հեղինակին անունը յիշելու : Տարակոյս չկայ թէ աղբիւրը թրքական է· Թերթը կ'ըսէ՝ «Մեծ աշխատանքով եւ պրպտումներով պատրաստուած » :

Մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք իբրեւ հում նիւթ պատմութեան համար .—

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

26 Յունիս 1926, Շաբաթ օր : Երկրին մէջ մեծ յուզում եւ վրդովում կը տիրէ, եւ ամէնուն ուշադրութիւնը յառած է Իզմիր, Անկախութեան Ատեանին վրայ, ուր ձերբակալուած են եւ իբրեւ դաւադիր պիտի դատուին տասնեակներով նախկին Իթթիհատականներ, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան Նախագահ Կազի փաշայի դէմ դիրք բռնած ատենանաւոր անձեր , զինուորականներ, հրամանատարներ, երեսփոխաններ, որոնց շատեր իրենց կուսակցական տարազը փոխած եւ ապաւինած էին Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան անունին տակ :

Ամրան այդ հեղձուցիչ օրուան մէջ, խուռն բազմութիւն մը խռնած է Իզմիրի Միլլի Գրադարանը, որուն մեծ դահլիճին մէջ կը գումարուի Անկախութեան Ատեանը, նախագահութեամբ Աֆիոնի երեսփոխան Ալի պէյի, եւ անդամակցութեամբ Գըլըճ Ալի, դարձեալ Ալի եւ Րէշիտ Կալիպ պէյերու : Ընդհանուր դատախազն է Տէնիզլիի երեսփոխան Նէճիպ Ալի պէյ :

Անմիջապէս բսենք որ անսահման իրաւասութիւն տրուած է Անկախութեան Դատարանին, որուն վճիռները ո՛չ կը վերաքննուին, ոչ ալ կը բեկանուին, իսկոյն կը գործադրուին առանց առարկութեան, եւ Ազգ. Ժողովին գործադիր իշխանութիւնն է որ յանձնուած է այդ դատարանին, ան կրնայ ձերբակալել, դատել ու դատապարտել ամէն ոք, մինչեւ ամենաբարձր պաշտօնատարն ու զինուորականը :

Ամբաստանութիւնը շատ ծանր է, երկրին մէջ երկար ատենէ ի վեր կազմուած եւ ճիւղաւորուած է դաւադրական ցանց մը, որ նպատակ ունէր յարմար առիթը գտնել եւ սպաննել Հանրապետութեան Նախագահ եւ Մեծ Ազատարար Կազի Փաշան, տապալել կառավարութիւնն ու պետական վարչաձեւը եւ ստանձնել իշխանութիւնը :Ամբաստանեալներուն մէջ կան Իթթիհատական բազմաթիւ վարիչներ , ինչպէս նախկին կրթական նախարար եւ Իզմիթի երեսփոխան Շիւքրիւ, նախկին ոստիկանական տեսուչ եւ Իսթանպուլի երեսփոխան Իսմայիլ Ճանպօլաթ, ելմտական նախկին նախարար Ճավիտ, ապայակոյտի գնդապետ եւ Էսկիշէհիրի երեսփոխան Արիֆ, Լազիստանի երեսփոխան Զիա Խուրշիտ (յանդուգն եւ պաղարիւն երիտասարդ մը, որ ահրափործին առանցքը կը կազմէր Շիւքրիւ պէյի հետ), Արտահանի երեսփոխան Հիլմի պէյ, Սարուխանի երեսփոխան Ապիտին, Ամասիայի երեսփոխան Պէքիր Սամի, ինչպէս նաեւ Քեազըմ Գարապէքիր փաշա, Րէֆէթ , Ալի Ֆուատ, Ճաֆէր Թայեար փաշաներ , Էրզրումի երեսփոխան Րիւշտիւ փաշա , համբաւաւոր ֆօմիթէճի մը, Սարը Էֆէ Էտիպ, Սվազի երեսփոխան Հալիս Թուրկուտ, Տրապզոնի երեսփոխան եւ նախկին դատական նախարար Հաֆըզ Մէհմէտ , Մերսինի երեսփոխան Զօլաք Սալահէտտին, անսանձարձակ - գնդապետ Ռասիմ , նախկին երեսփոխան Ճեմալ փաշա, Իզմիրի նախորդ կուսակալ Րահմի, եւն. :

Ամբաստանեալներուն մէջ կան նաեւ Իթթիհատի նշանաւոր պարենաւորման նախարարը, Գարա Քէմալ, եւ Անգարայի նախկին կուսակալ Ապտիւլգատիր , որոնք հակառակ ամէն փնտռտուքի անյայտ կը մնան , ինչպէս նաեւ նախորդ վարչապետ Րաուֆ պէյ եւ քաղաքական ու բժշկական ծանօթ դէմք մը, Տօքթ. Ատնան, որոնք արտասահման կը գտնուին եւ կը դատուին ի բացակայութեան : Դաւադրութեան կազմակերպիչները դրամ տուած եւ զէնքեր հայթայթած են, ռումբեր, հրազէններ, եւն. եւ կրակելու պաշտօնը յանձնած են կաշառեալ մարդասպաններու, Լազ Իսմայիլ, Զօփուր Հիլմի, Վրացի Եուսուֆ, եւն. :

Բոլորն ալ շարուած են հիմա Անկախութեան Ատեանին առջեւ, ամբաստանեալներու այն մասնաւոր տեղը, որ զատուած է փայտէ վանդակորմով մը : Արիւնոտ ամբողջ պատմութիւն մըն է որ երեւան կ'ելլէ այդ պահուն իր բազմաթիւ ողբերգութիւններով, իր կսկծալի դրուագներով, սկսելով առաջին աշխարհամարտի տխուր օրերէն մինչեւ Հանրապետական շրջանը, եւ Իթթիհատի ղեկավարները իրենց գործունէութեան հաշիւը կուտան հիմա անհեղասաստ արդարութեան մը առջեւ, եւ դաւադիրներէն շատեր կը ջանան պարտկել կամ ուրանալ իրենց նիւթած ոճիրը, ուրիշներ գլխիկոր կը սպասեն վերահաս վախճանին :

Վայրկանը ճակատագրական է եւ ընդհ. դատախազը խստիւ կը պախարակէ դաւադիրները, իւրաքանչիւր ամբաստանեալի դերն ու դիրքը ճշդելով, ծանրանալով առանձնապէս Իթթիհատականներու գաղտնի եւ ստորերկրեայ գործունէութիւններուն վրայ, որով հանդիստ չէին նստած եւ ծածուկ ժողովներ գումարած էին տուներու, խաներու մէջ, եւ մասնաւոր պաշտօններ յանձնած էին իրենց գեբակատարներուն :

(Շար.)

բանուորներ փորձեցին յարձակիլ այն ոստիկաններուն եւ զինուորներուն վրայ որոնք դիրք բռնած էին, նահանգապետարանը պաշտպանելու համար։ Բուռն կռիւներ տեղի ունեցան փողոցներուն մէջ։ ցուցարարները քարեր կը նետէին ոստիկաններուն վրայ որոնք անմիջապէս կը պատասխանէին արտասուաբեր ռումբեր արձակելով։ Մաս մը ցուցարարներ յարձակեցան զինարանի մը վրայ, գրաւելով հրացաններ եւ ատրճանակներ։ Միեւնոյն ատեն Սենատիքանները դիմում կը կատարէին վարչապետին, որպէսզի ստիպողական միջոցներ ձեռք առնէ, վերջ տալու համար «անհանդուրժելի կացութեան մը»։ Բանուորական Ուժը անհրաժեշտ կը գտնէր եւ քաշել ոստիկանները եւ վերաբանալ նաւագործարանները »։

Ոստիկանութեան վերատեսուչը կ՚ըսէ թէ երեք հարիւր ոստիկաններ այնքան խոշտանգուած եւ վիրաւորուած են երկու օրուան ընդհարումներէն որ, չեն կրնար կատարել իրենց պարտականութիւնը։ Վիրաւոր ոստիկաններէն 42 եւ բանուորներէն 22 հոգի հիւանդանոց փոխադրուած են։

Ոստիկանութիւնը արտասուաբեր կազով եւ բիրերով պաշտպանեց Նանթի բանտը, երբ հազար բանուորներ կը փորձէին ազատել իրենց բանտարկեալ ընկերները։ Ցուցարարները յարձակեցան նաեւ դատական պալատին վրայ, խորտակելով ապակիները։ Կռիւը տեւեց մօտ մէկ ժամ, մինչեւ որ օգնական ուժեր հասան։ Այդ պահուն էր որ բանուոր մը սպաննուեցաւ։ Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ գիշերը։ Թէնի արտակարգ նահանգապետին յանձնարարուեցաւ ժողովի հրաւիրել գործատէրերը եւ սենտիքաներու պատուիրակները, տագնապը լուծելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ հանրաքուէի վերըստուգիչ յանձնախումբը յաջողեցաւ 15 օրուան զինադադար մը կնքել եւրոպականացման կուսակիցներուն եւ գերմանասէրներուն միջեւ, կանխելու համար աւելի ծանր ընդհարումներ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարգարէթ (Մարգրիտ) իշխանուհին, այսօր լրացնելով իր 25րդ տարեդարձը, այլեւս ազատ է ամուսին մը ընտրելու առանց իր քրոջ՝ Թագուհի Էլիզապէթի հաւանութեան։ Վերջին լուրերու համաձայն, յայտնած է արքայական գերդաստանին թէ միտք չունի ամուսնանալու օդաչու սպայ Թաունսէնտի հետ։

Մ․ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ գացող օտար ուսանողները այսուհետեւ յայտարարութիւն մը պիտի ստորագրեն, ըսելով թէ «կ՚ըմբռնեն իրենց իրաւունքները, առանձնաշնորհները եւ պատասխանատուութիւնները»։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ վերջնապէս խզեց իր կապերը Փորթուկալի հետ, փակելով Պոմպէյի, Մատրասի եւ Կալկաթայի հիւպատոսարանները, իբրեւ բողոք Հնդիկներու դէմ կատարուած արիւնալի յարձակումներու։ Օգոստոս 8ին ալ փակած էր Փորթուկալի դեսպանատունը։ Հնդկաստան կը պահանջէ պարպել Կոա կոչուած երկրամասը, որ փորթուկալեան գաղթավայրի մը վերածուած է դարերէ ի վեր։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ռուսական եւ անգլիական զինուորները սկսան քաշուիլ։ Սովետական բոլոր պատուարները վերցուած են։

ՀՈՂԱԳՈՐԾՆԵՐԸ կը սպառնան նոր ցոյցեր սարքել միջին Ֆրանսայի մէջ, եթէ գոհացում չստանան մինչեւ Օգոստոս 25։

ՍՈՒՏԱՆԻ բանակէն խումբ մը զինուորներ ըմբոստանալով ջարդեցին իրենց սպաները եւ անտառները ապաստանեցան։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, խռովութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին մասնաւորապէս Պուէնոս Այրէսի եւ ուրիշ գլխաւոր քաղաքներու մէջ։ Ներքին գործերու նախարարը յայտարարեց թէ բարեկարգութիւնը պիտի պահպանուի ամէն գնով։ «Կառավարութեան գթութիւնը եւ ներողամտութիւնն ալ սահման մը ունին։ Չենք կրնար թոյլ տալ որ երկու հարիւր ընտանիքներ ահուդողի մատնեն 19 միլիոն Արժանթինցիներ որոնք ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ ապրիլ խաղաղութեամբ եւ ապահովութեամբ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ խորհրդաժողովը, որ եր-

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
(ՎԵՆԵՏԻԿ)

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1․— Վարժարանս կ՚ընդունուին 11–14 տարեկան տղաք։

2․— Արտասահմանէն եկող աշակերտները մօտաւոր երկրի մը մէջ (Իտալիա, Ֆրանսա կամ Յունաստան) ունենալու են խնամակալ մը՝ որուն կարենայ դիմել վարժարանիս տեսչութիւնը որ եւ է դժուար կամ արտաքոյ կարգի պարագայի մը համար։

3․— Ծնողք պէտք են վարժարանիս տեսչութեան ղրկել հետեւեալ վկայականները․—

ա) Ուսման եւ բարի վարքի
բ) Ծննդեան եւ մկրտութեան
գ) Բժշկական
դ) Անցագիր եւ անձնագիր։

4․— Դպրոցական թոշակը ամսական հաշուով 30․000 իտ․ լիրէթ է․ Ֆրանսայի համար 18․000 ֆրանք, Ամերիկայի համար 45 տոլար․ իսկ մնացած երկիրներուն համար 18 սթերլին։

5․— Դպրոցական տարեթոշակին կէսը պէտք է վճարել մուտքին (Հոկտեմբեր), իսկ մնացած կէսը Մարտին։

6․— Թոշակէն դուրս են համազգեստի, գրքերու եւ անհատական բոլոր ծախսերը։

7․— Իբրեւ համազգեստի ծախս ծնողքները վճարելու են, մէկ անգամ ամբողջ դպրոցական շրջանին համար 30․000 իտ․ լիրէթ, մէկ անգամով կամ մաս առ մաս։ Տղուն հասակը մեծնալով տեսչութիւնը կը մտածէ նոր զգեստ հոգալ, առանց այլեւս ծնողաց վրայ ծանրանալու։ Համազգեստը սակայն վարժարանին կը մնայ երբ տղան շրջանաւարտ կ՚ըլլայ կամ որեւէ պատճառով դպրոցէն կը հեռանայ կամ ծնողաց կը վերադարձուի։

8․— Ծնողքին պարտականութիւնն է հոգալ աշակերտին զգեստները, ճերմակեղէնները, կօշիկները եւ բոլոր պիտոյքները համեմատ ցուցակին, որ կը գտնուի ընդունելութեան պայմաններուն վերջաւորութեան։

9․— Ծնողքին պարտականութիւնն է դարձեալ հոգալ տղուն առանձնական դասերու, կամ երաժշտական գործիք մը դարնելու, տեւական հիւանդութեան, ակռաներու եւ այլ դարմանումներու, լուսանկարի, թղթակցութեան, ճամբորդութիւններու, տուն վերադարձի, վկայականի եւն․ բոլոր ծախքերը։

10․— Վարժարանիս Տեսչութիւնը կը ստանձնէ աշակերտին բարոյական եւ ուսումնական դաստիարակութեան եւ նիւթական խնամքի հոգը, սնունդի, լուացքի, զգեստեղէններու կարկատումի եւ ուրիշ տնական պէտքերու ծախքերը, ինչպէս խաղերու, մարզանքի, բարձրագոյն դասընթացքներու բնական, բնաբանական եւ քիմիական գիտութիւններու փորձերու ծախքերը։

Ուրիշ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Direction du Collège Arménien
Moorat-Raphaël
Al Carmini, Venise
Italie

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ․ Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին Ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շաբթիէն, ժիւ տը Փանսիոնս, Պ․ Մ․ Աղիլեանի։

Դիւան Ազգ․ Միութեան

կու շաբաթէ ի վեր կը շարունակուէր Ժընեւի մէջ, փակուեցաւ շաբաթ օր։ Մասնակցող գիտնականները շատ գոհ են արդիւնքէն։

ԱՌԱՏՈՒԹԵԱՆ շրջան մը կը բոլորէ Ֆրանսան, այս տարի։ Կառավարութիւնը որոշած է արտածել 120․000 թոն միս, 20 հազար թոն կարագ, 22 միլիոն կենդինար ցորեն, աւելորդ մթերքը սպառելու համար, մանաւանդ որ գիւղացիները հետզհետէ պահանջկոտ կը դառնան։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ անփոփոխ պիտի մնայ, նախարարական խորհուրդի որոշումով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Այրամճեանէ (Փարիզ), երկու հազար ֆրանք, «Յառաջ»ի երեսնամեակին առթիւ։ Նոյնպէս հազար ֆրանք ընկեր Թեպոյեանէ, Վալանս։

Շնորհաւորութեան նամակները՝ յաջորդով։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Պ․ Մարտիրոս Սարգիսեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Համազգային Մշակ․ Միութեան եւ հազար Ֆր․ Ֆ․ Կապ․ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին, իր սանիկին Սարգիս Ջիմագեանի ծննդեան առթիւ։(Համազգայինի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն)։

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Ճունկուրտայեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Պչքըճեան եւ զաւակները՝ Նուարդ եւ Կարպիս սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԵՂԻՇԷ ՃՈՒՆԿՈՒՐՏԱՅԵԱՆԻ
(75 տարեկան)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 15ին, իր բնակարանին մէջ։

Թաղումը կը կատարուի երկուշաբթի ժամը 10ին, Լիլայի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ։ Աշխատասիրեց փրոֆ․ Յ․ Յ․ Չագմաճեան։ Բ․ Տպագրութիւն։ Հրատ․ «Ազդակ»ի, Պէյրութ։ Բառարանին կցուած են պատմական եւ ուրիշ շահեկան գիտելիքներ։ Գին՝ 4000 ֆրանք։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ • MARDI 23 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7756 31e ANNEE խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3167

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻՇՏ ՅԱՌԱՋ, ԵՒ Ի ՎԵՐ»

*

Այսպէս ուրեմն, 76 տարի առաջ, 16 տարեկան աղջիկ մը Ազգանուէր Հայուհեաց ընկերութիւնը կը կազմէ Պոլսոյ մէջ, ժողովի մը հրաւիրելով ուխտ դասընկերուհիներ։

Իր դրամագլո՞ւխը,— Երիտասարդական կրակ, հաւատք եւ աշխատանք.

— «Աշխատի՛մք, որպէսզի պարտաւոր չմնամք ազգին եւ մարդկութեան։ Աշխատի՛մք, որպէսզի մեր գաւառացի քոյրերը լոյս առնուն, աշխատի՛մք, որպէսզի մեր հայրենիքը փրկեմք եւ աշխատի՛մք, որպէսզի մեր իգական սեռը մարդկութեան մէջ տեղ մի բռնէ»։

Ո՜րքան ջերմութիւն եւ վճռականութիւն, այս դրաբարաբառ ճառին սկիզբէն մինչեւ վերջը։

Մանկամարդուհին Հայաստանի փրկութեան մասին ալ կը խօսի, արտասանելով «Ազատն Աստուած»ի մէկ տունը, եւ երգումի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները.

— «Ամէնէն աւելի երդում բնեմք որ երբեք անմիաբանութեան, ատելութեան, անձնասիրութեան ոգի չկրեմք, երդնու՛մք որ վանեմք մեր մէջէն նախանձու զգացումը, երդնո՛ւմք աշխատիլ ցշունչ յետին, երդնո՛ւմք ամէն ջանք ի գործ դնել մեր հայրենիքը փրկելու»։

Այս աղջիկն էր որ յետոյ պիտի դառնար բանաստեղծ Սիպիլը, կամ Զապէլ Ասատուր, հմուտ ուսուցչուհի եւ հեղինակ աշխարհաբարի քերականութեան, ամուսնացած Հրանտ Ասատուրի հետ։

Խօսքէն գործի անցնելով, 1879 Ապրիլ 11ին կը հիմնէ Ազգանուէր Հայուհեաց ընկերութիւնը, որ իր առաջին շրջանին 15 տարի կը պահէ տասը դպրոց գաւառի մէջ, յետոյ կը խափանուի (1893)։

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին վերակազմուելով, ընկերութիւնը կը բանայ 39 դպրոցներ, 1908էն 1914։ Յետոյ ամէն ինչ կը վերջանայ, Հայաջինջ Սպանդին հետ ...

Նոյն շրջանին կը կազմուէր ուրիշ կանացի Միութիւն մը, Դպրոցասէր Տիկնանցը, որ կը գործէ մինչեւ այսօր, բոլորովին տարբեր պայմաններու մէջ։

Այդ օրերէն ասդին, հետզհետէ ծաւալեցաւ շարժումը, եւ կանացի կազմակերպութիւնները դարձան անբաժան մասը հանրային կեանքին, բնագաւառէն մինչեւ արտասահման։

Մեր այսօրուան «Խաչ»երն ալ նոյն ցանցին օղակներն են, կոչուած՝ աւելի ծաւալուն եւ բազմակողմանի աշխատանքներ կատարելու։

Շարժումը ծաւալած էր նաեւ Կովկասի մէջ, նոյն հայրենասիրական առաջադրութիւններով։

Եօթանասունեւվեց տարի առաջ, 16 տարեկան աղջկան մը արձակած աղաղակը մինչեւ այսօր ալ կը պահէ իր ուժը.

— «Բայց քայլ մը պէտք չէ ընկրկիմք մեր նպատակէն, միշտ յառա՛ջ, միշտ ի լո՛յս, միշտ ի վե՛ր»։

Անհրաժեշտ է աւելի ուժգնօրէն հնչեցնել այդ ազդանշանը, որպէսզի եւ չմոռնանք ժամանակի պահանջներէն։

Հարկ է, մանաւանդ, նոյն խանդավառութիւնը ներշնչել հայկուհիներու նոր սերունդին, որպէսզի կանուխէն վարժուին կատարել իրենց պարտքը՝ տարագիր բազմութեանց հանդէպ։

Այն ատեն իրենց տարեկիցները անվըհատ կը գործէին, ճակատելով բռնութեան եւ ագիտութեան ճիրաններուն դէմ։

Այսօրուան «ազգանուէր»ները անդարմանելի մեղք մը գործած պիտի ըլլան, եթէ նորահասներուն չսորվեցնեն քալել «միշտ յառաջ, միշտ ի լոյս, միշտ ի վեր», օգտուելով ազատութեան եւ ապահովութեան բարիքներէն։

Շ.

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՋԱՐԴ, ՈՒԹ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՀԵՐՈՎ

Շաբաթ օր արիւնալից կռիւներ տեղի ունեցան Ալժերիոյ եւ Մարոքի զանազան քաղաքներուն մէջ, անհաշուելի վնասներ եւ մարդկային կորուստներ պատճառելով։

Ամէնէն ծանր խռովութիւնը ծագեցաւ Ալժերիոյ մէջ, ուր ըմբոստները միաժամանակ յարձակեցան Կոստանդինի 14 կարեւոր կէտերուն վրայ։ Քանի մը ժամուան կռիւներու ընթացքին սպաննուեցան 480 բնիկներ եւ 70 Եւրոպացիներ, ինչպէս կը հաղորդէ Ֆրանսայի Հեռագրական գործակալութիւնը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, վիրաւորներուն թիւը 230էն աւելի է։ Ֆրանսացիները գերի բռնած են 600 ըմբոստներ։

Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ կիրակի օր, բայց կը կարծուի թէ զոհերուն թիւը շատ աւելի մեծ է։

Խռովութիւններն սկսան շաբաթ կէսօրին, երբ առնուազն վեց ռումբեր կը պայթէին Կոստանդինի մէջ, գրեթէ միաժամանակ, մարդկային կորուստներ պատճառելով։ Նոյն պահուն ահաբեկիչները յարձակումներ կատարելով անցորդներ կը սպաննէին փողոցներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս հակայարձակումի դիմեց բոլոր վտանգուած վայրերուն մէջ։ Քանի մը հարիւր ըմբոստներ որոնք զինուած էին հրացաններով, կացիններով, եւ դանակներով, յարձակում գործեցին Ֆիլիփվիլի մէջ։ Ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ եւ սպաննեց առ նուազն 39 ըմբոստներ։

Ուէտ Զենատի մէջ ըմբոստները յարձակեցան ոստիկանութեան կեդրոնին եւ քաղաքապետարանին վրայ։ Այս ընդհարման հետեւանքով սպաննուեցան 80 հոգի։ Վիրաւորներուն թիւը կը հաշուեն 50։ Գերի բռնուեցան վաթսուն հոգի։ Ըմբոստներու խումբ մը յարձակեցաւ Թրուպա քաղաքին վրայ։ Յարձակողներէն 20 հոգի սպաննուեցան։ Աւարի տրուեցաւ Այն Ապիտ քաղաքը եւ քանի մը հոգի սպաննուեցան։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն ըմբոստները յանկարծ յարձակում գործած են այն ենթադրութեամբ թէ ֆրանսական ոստիկանութեան կարեւոր մասը Մարոք փոխադրուած է, յարձակում նախատեսելով շաբաթ օր, Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան Բ. տարեդարձին առթիւ։

ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՋԱՐԴԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, շաբաթ օր արիւնալի դէպքեր պատահեցան Մարոքի մէջ, Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան Բ. տարեդարձին առթիւ։ Զոհերուն թիւը հարիւրներով կը հաշուեն։ Դէպքերը բաղդատաբար թեթեւ էին գլխաւոր քաղաքներուն, Ռապաթի, Ֆէսի, Մեքնէսի, նոյն իսկ խռովայոյզ Քազապլանքայի մէջ։ Բայց կատարեալ ապստամբութիւն մը տեղի ունեցաւ Թատլայի եւ Զայանի շրջանին մէջ, հարիւր քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ։ Իսկ ինչ որ կատարուեցաւ Ուէտ Զեմի եւ Քէնիֆրայի մէջ, ծրագրուած ջարդէ մը տարբերութիւն չունէր։

Առաջին քաղաքին մէջ ըմբոստները ամբողջ 5 ժամ իրենց կատաղութիւնը թափեցին Եւրոպացիներուն վրայ։ Մոլեռանդ խումբեր կը սպաննէին, կը թալանէին եւ հրկիզումներ կը կատարէին իրենց անցած ճամբաներուն վրայ։ Բոլոր թղթակիցները կը հաստատեն թէ երկար ատենէ ի վեր այսքան արիւնալից վայրենութիւն տեսնուած չէր Մարոքի մէջ։

Մոլեգնած ահաբեկիչներու խումբեր քանի մը ժամ տէր - տիրական դարձեր էին Ուէտ – Զեմի, որ կը գտնուի Քազապլանքայէն 150 քիլոմեթր դէպի արեւելք։ Առաջին առթիւ անոնք սպաննեցին յիսուն Եւրոպացիներ եւ շատեր ալ վիրաւորեցին։ Յետոյ գլխաւորաց յարձակեցան հանքի մը պաշտօնէութեան վրայ, սպաննելով 12 Եւրոպացիներ։ Խռովութիւնն սկսաւ շաբաթ առտու եւ տեւեց մինչեւ կէս օր։ Իրիկուան դէմ բանակը կացութեան տէրն էր։

Առ նուազն 219 Ֆրանսացիներ եւ բնիկներ սպաննուած են, համաձայն առաջին տեղեկութեանց։ Ֆրանսացիներուն կորուստը կը հաշուեն 67 որոնց երեքը թերթերու թղթակից։ Զոհերուն մէջ կան շատ մը կիներ եւ մանուկներ, ինչպէս եւ երկու ամսուան երախայ մը, բոլորն ալ վայրենօրէն ջարդուած։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Պերպերի ցեղախումբերը, որոնք մասնակցած էին Ուէտ – Զեմի ջարդին, սկսած են իրենց լեռները քաշուիլ։ Ֆրանսական իշխանութիւնները կը հաստատեն թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է առ այժմ։ Հիւս. Ափրիկէի զինուորական ուժերը կեդրոնացած են Քազապլանքայի մէջ։ Նոր ուժեր ալ ղրկուեցան եւ դեռ պիտի ղրկուին։

Կը հաստատուի թէ Ուէտ – Զեմի զոհերը կէս առ կէս մանուկներ են։ Երախայ մը սպաննուած է իր մօրը գրկին մէջ։ Երկու ընտանիքներ կորսնցուցած են չորսական զաւակներ, ուրիշ երկու ընտանիքներ ալ երեք։ Չորս մայրեր սպաննուած են իրենց զաւակներուն հետ, իսկ մամիկ մը՝ իր թոռնիկին հետ։ Սպաննուած երեք լրագրողները Ֆրանսացի են, երկուքը՝ «ըՖրանս - Սուար»ի թղթակից։ Ուրիշ երկու լրագրողներ ծանրապէս վիրաւորուած են։

Մարոքի խռովութիւնները տարածուած էին 10 - 12 քաղաքներու վրայ։ Քազապլանքայի մէջ սպաննուած էին առ նուազն 36 բնիկներ, որոնց յուղարկաւորութեան ներկայ եղան 40.000 Արաբներ։ Զօրական գործողութեանց կը մասնակցէին ֆրանսական օդանաւեր եւ հրասայլեր։

Քէնիֆրայի մէջ 2000 – 4000 Պերպերի ձիաւորներ աւարի տուին քաղաքը, մինչեւ որ Ֆրանսացի օդաչուներ օգնութեան հասան։ Այս քաղաքը հաստատուած է ներքին լեռներու ստորոտը, եւ միակ ճամբայ մը ունի արտաքին աշխարհին հետ։ Այստեղ կը բնակին 500 Եւրոպացիներ տասը հազար բնիկներու մէջ։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետը Էքս լէ Պէն մեկնեցաւ կիրակի օր, վարելու համար բանակցութիւնները՝ Մարոքի ներկայացուցիչներուն հետ։ Իրեն կ'ընկերանան չորս նախարարներ, — արտաքին գործերու (Փինէ), ազգ. պաշտպանութեան (զօր. Քէօնիկ), արդարադատութեան, Մարոքի եւ Թունուզի գործերու։

Վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Ալժերիոյ մասին. — Կառավարութիւնը թոյլ պիտի չտայ որ ահաբեկիչներու հրոսախումբեր վնասեն ֆրանսական Ալժերիոյ ճակատագրին։ Գործուած ոճիրները պիտի պատժուին խստօրէն»։

Մարոքի դէպքերուն առթիւ ալ ըսաւ. — Օգոստոս 20ը ծանր փորձութիւն մը եղաւ Մարոքի եւ Ֆրանսայի համար։ Քէնիֆրայի եւ Ուէտ - Զեմի մէջ գործուեցան ահուսարսափի եւ վայրենութեան արարքներ զորս ոչ ոք կրնայ ներել։ Կառավարութիւնը խոնարհելով անմեղ զոհերուն առջեւ, կը խոստանայ պատժել յանցաւորները։ Ֆրանքօ-մարոքեան բարեկամութիւնը պէտք չէ ազդուի այս եղեռնական արարքներէն»։

ОՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԿՈՒԶԷՔ ԽՆԴԱՑԷՔ, ԿՈՒԶԷՔ ԼԱՑԷՔ

«Հայ – Բոյժ»ի Մայիս – Յունիսի միացեալ թիւին մէջ, խմբագրութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով իր քառամեակին առթիւ գրուած գնահատումներուն համար, հետեւեալ դիտողութիւնը կ'արձանագրէ.

— «Ունինք թերթեր ալ որոնք եւս պէտք ունեին արտայայտուիլ՝ եթէ կապոյտը բանային եւ կարդային «Հայ – Բոյժ»ը։ Բայց անուանարկիչ յօդուածներ չունի «Հայ – Բոյժ»ը, արթնցնելու համար նման հետաքրքրութիւն մը։ Եւ յետոյ, ամէն թերթ որ կը փոխանակուի «Հայ – Բոյժ»ի հետ, ըստ սովորութեան, կը կարծէ՞ք թէ լուր ունի թէ ո՞ւր կը հրատարակուի մեր թերթը։ Տարիներէ ի վեր հասցէ փոխած է «Հայ – Բոյժ»ը, եւ սակայն բազմաթիւ թերթեր որոնք կը փոխանակուին, մեզի կը ղրկուին հին հասցէով եւ կը կորսուին»։

Կը զարմանամ «Հայ – Բոյժ»ի զարմանքին վրայ, վասն զի նոյն փորձանքին ենթակայ է նաեւ Յառաջը։

Աւելի քան երկու տարի է որ տեղափոխուած են Յառաջը եւ Հայ – Բոյժը։ Երկուքն ալ նոյն հասցէն ունին, որ արձանագրուած է թերթերուն ճակատը, խոշոր տառերով։

Բազմաթիւ անգամներ յիշեցուցինք։ Նոյն իսկ հին հասցէն գործածող թերթերուն անուններն ալ տպելով։

Անօգո՛ւտ։ Նամակներ եւ թերթեր կը ղրկուին հին հասցէով։

Յաճախ թղթատարական պաշտօնեաները կը շտկեն հասցէն, անշուշտ սրտնեղութեամբ։

Եւ կամ նախկին տպարանին տէրը ատեն ատեն թերթերու կապոցներ կը բերէ, եթէ կորսուած չըլլան։

Խմբագրութիւններ կան որոնք փոխանակուած թերթերուն կապոցները կը բանան, ամէն բանէ առաջ բանավէճի նիւթ կամ ... արտատպելիք յօդուած, նոր լուր փնտռելու համար։

Որո՞ւ հոգ հասցէն, եթէ նոյն իսկ վարչութիւնը Արմաշ կամ Կտուց Անապատ գրած ըլլայ։

Դարձեալ այս ողբալի անտիրութիւնն է պատճառը, երբ շատ մը թերթեր ոչ միայն չեն սրբագրեր մատնանշուած լեզուական եւ ուղղագրական կոպիտ սխալները, այլեւ արտատպուած գրութեան մը վրիպակներն ալ նոյնութեամբ կը տպեն ...

ՎԱՀԷ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Շաբաթէն կիրակի գիշեր ծանր դէպք մը պատահեցաւ Ալպիի մէջ ուր Սօ տիւ Թառն գործարանի վարչութիւնը մերժած էր բանուորներու օրավարձքի յաւելման առաջարկը։ Խումբ մը բանուորներ փորձեցին Ալպիի նահանգապետարանը մտնել եւ յաջողեցան, երբ գործարանի վարիչները կը մեկնէին։

Սէն Ժուէնի բանթոլները եւս երկու խումբերով փութացին նահանգապետարան, եւ երբ ապահովութեան ուժերը արտասուաբեր ռումբեր կ'արձակէին, քարեր նետեցին, փշրելով նահանգապետարանին ապակիները։

Պահակ մը եւ հինգ գործաւորներ վիրաւորուեցան։ Հինգ հոգի ձերբակալուեցան, բայց յետոյ արձակուեցան։

Ցուցարարները խնդրեցին Թառն նահանգի բանուորական կազմակերպութիւններէն ջակցիլ, անմիջական գործադուլներ սարքելով։

««Փուժատ» շարժման ներկայացուցիչը (տուրքերու վճարումը մերժելու կուսակից) յայտարարեց թէ շարժումին ընթացքին 24 ժամ փակ պիտի պահեն իրենց խանութները, իբրեւ համակրանք բանուորներու պահանջներուն։

(Շար. կարդալ Դ. էջ)

ՋՈՐ. ԱԼԻ ՖՈՒԱՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

★

Բ.

ԽԱԼԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ՍԽՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թալէաթ, Էնվէր եւ Ճէմալ փաշաներուն պէս, Խալիլ փաշա եւս ռուսեւթուրք գործակցութեան նախակարապետներէն է։

Խալիլ Էնվէր փաշայի հօրեղբայրն է, որ Ա. Համաշխարհային պատերազմին գտնուեցաւ Իրաքի եւ Կովկասի ճակատներուն վրայ։ Նախ պարտուեցաւ զօր. Նազարբէգեանէն, իսկ բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ետք, երբ կովկասեան ճակատը քայքայուեցաւ, Խալիլ փաշայի բանակը գրաւեց Հայաստանը, Խալիլ այցելութեան գնաց Երեւան՝ զօր. Նազարբէգեանին։

Զինադադարին Անգլիացիները Պոլսոյ մէջ զինք ձերբակալեցին, բայց յաջողեցաւ բանտէն փախչիլ եւ ապաստանիլ Անատոլու։

Զօր. Ալի Ֆուատ իր յուշերուն մէջ առանձին տեղ տուած է գործունէութեանը Խալիլ փաշայի, որուն հանդիպած է Մոսկուայի մէջ ու պատմել տուած է իր ոդիսականը։

Խալիլ, Անատոլու անցնելէ ետք քեմալական շարժման սկիզբը, կը տեսակցի Մ. Քեմալի հետ, որուն դասընկերը եղած էր։ Նախ կը մտածուի Իզմիրի ճակատին ընդհ. հրամանատար նշանակել զինք, սակայն անյարմար կը նկատուի։ Մ. Քեմալ իրեն կ՚ըսէ.

— « Քեզմէ կ՚ուզենք օգտուիլ արեւելեան ճակատի վրայ։ Օրինակ, մեր եւ բոլշեւիկներու միջեւ ճամբան բանալ, այս կերպով յարաբերութիւն հաստատել, յետոյ բոլշեւիկներէն զէնք, ռազմամթերք եւ դրամական օգնութիւն ստանալ։ Նախ քան զինադադարը, Կովկասի մեր բանակներու շարժումներու մէջ գտնուեցաք։ Այն ժամանակէն մօտէն կը ճանչնաք բոլշեւիկները։ Այդ կողմէն Անատոլուի համար ձեր կատարելիք օգնութիւնը աւելի թանկարժէք պիտի ըլլայ, քան ուրիշ վայրի մէջ»։

Առանց վարանումի՝ առաջարկուած պաշտօնը կ՚ընդունի Խալիլ փաշա եւ այս առթիւ կը յայտնէ այն կարծիքը, թէ բոլշեւիկները դրամատիրութեան դէմ էին, իսկ Թուրքերու մեծագոյն թշնամին Անգլիացիներն են, այս պայմաններուն մէջ «բոլշեւիկներուն համար մեզմէ աւելի լաւ դաշնակից կարելի չէր երեւակայել»։

1919ի վերջերը Խալիլ, « Հարաւային Կովկասի մէջ կարգ մը դժուարութիւններու հանդիպելէ ետք, կը հասնի Բագու »։ Ամենայն հաւանականութեամբ անցած պիտի ըլլայ Նախիջեւանէն, ուր մնացած էին Թրքական բանակին մնացորդները։

Բագուի մէջ հաստատուած էր Ազրպէյջանի ազգային կառավարութիւնը, բայց Խալիլ գայն տկար կը գտնէ, իսկ բանուորութեան մէջ համայնավարութիւնը զօրաւոր տեղ գրաւած էր։ Խալիլի առաքելութիւնն էր Մոսկուա երթալ։ Դէպի հիւսիս բարձրանալու ատեն կը հանդիպի Կարմիր բանակի զօրամասերուն, որոնց հրամանատարին կը ծանօթացնէ ինքզինք եւ իրեն տրուած դիւրութիւններուն շնորհիւ կը հասնի Մոսկուա։

Հոն արտաքին գործավար Զիչերինին եւ իր օգնական Գարախանին կը ներկայանայ իբրեւ Թուրք ազգային բանակի ներկայացուցիչ ու անոնց կը մատուցանէ Մ. Քէմալ փաշայի յարգանքները։ Անատոլուի կացութիւնը մանրամասնօրէն կը պարզէ եւ կը յայտնէ Թուրքերու վճռակամութիւնը պարտութեան մատնելու Յոյները եւ Անգլիացիներուն ենթարկուած Պոլսոյ կառավարութիւնը։ Անատոլուի մէջ սկըսուած շարժումը պիտի տարածուէր ամբողջ իսլամութեան եւ Ասիոյ մէջ։ Կը ջանայ հաստատել, որ դրամատիրութեան ողնայարը Ասիոյ մէջ պիտի կոտրուի։ Կը հասկցնէ, թէ շուտով Անատոլուի մէջ Թուրք ազգային կառավարութիւն պիտի կազմուի եւ անմիջապէս բոլշեւիկներու հետ բարեկամական դաշինք պիտի կընքուի։

Զիչերին եւ Գարախան կը պատասխանեն, թէ պիտի օգնեն Թուրքիոյ, բայց պիտի քննեն նախ հաղորդակցութեանց ճամբաները։ Խալիլ կը պնդէ, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու, մինչեւ կողմերու միջեւ յարաբերութեանց հաստատումը, ծովի ու ցամաքի վրայ տրամադրելի միջոցներով զէնք, ռազմամթերք եւ դրամ ղրկել անհրաժեշտ է։

Ալի Ֆուատի այն հարցումին, թէ ի՞նչ օգնութիւններ կրցաւ ապահովել, Խալիլ փաշա կը պատասխանէ.

— « Քանակը այժմ չեմ յիշեր. ծովի ճամբով զէնք, ռազմամթերք ղրկեցի եւ անձամբ հարիւր հազար ոսկեդրամ արժէքով ձոյլ ոսկի յանձնեցի Գարաքէօսէ գտնուող զօրաբաժնի հրամանատար Ճավիտ պէյին» (էջ 137)։

Խալիլ փաշա կը մնայ Ռուսաստան եւ հոն եւս կը դառնայ սերտ գործակիցը Էնվէրի։ Այս առթիւ ըսենք, որ քանի մը տարի առաջ Խալիլ փաշա Թուրք մամուլին մէջ հրատարակեց իր յուշերը, ուր Կովկասի եւ Հայաստանի դէպքերու մասին ընդարձակ տեղեկութիւններ կային։

Այս գլուխը փակելէ առաջ, յիշատակենք Խալիլ փաշայի տուած չնական բացատրութիւնը հայկական ջարդերու մասին, երբ Պոլիս անգլիացի սպայի մը կողմէ հարցաքննութեան կը կանչուի։

Խալիլ իր պաշտպանողականին մէջ կ՚ըսէ.

— « Մեր կնքած համաձայնութեան հակառակ, Հայերը ըմբոստացան բանակին կռուած շրջանակին մէջ, վտանգեցին թիկունքի մեր սպասարկութիւնները եւ առաջին գիծէն ալ ուզեցին անցնիլ։ Ասոնց հետեւանքով հրամայեցի, որ բնաջնջեն բանակի շրջանակին մէջ գտնուած հայկական զինեալ չէթէները, իսկ Հայերը տեղահանուին դէպի հեռաւոր շրջաններ։ «Չէթէ»ներու բնաջնջումին եւ տեղահանութեան ատեններ շատեր մահացան։ Ասոնց թիւը երեք հարիւր հազարէն պակա՞ս թէ աւելի եղաւ, չկրցայ ճշդել »։

Խալիլ փաշա նոյն չնական ձեւով կը բացատրէ Պաղտատի ճակատին վրայ իր կատարած հալածանքներն ու ջարդերը խաղաղ բնակչութեան դէմ։ Գ. Լ.

ԽՄԲ. — Ա. մասը տես Յառաջ 19 Օգոստոս.

16 ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՂՋԻԿ ՄԸ Կ՚ԱՂԱՂԱԿԷՐ 75 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թող բամբասեն, զրպարտեն զմեզ, որչափ որ կ՚ուզեն, մենք վստահ եմք որ մեր գործը բարի է, մեք մեր հայրենիքը փրկելու պատրաստուող դիւցազնուհիներ եմք, չարամտութեան եւ տգիտութեան նետերը պէտք է որ արհամարհեմք։ Այսպիսի գործ մի, որ տակաւին նոր կտեսնուի մեր ազգին մէջ, ի հարկէ շատ թշնամիներ, ծաղրողներ կ՚ունենայ. մեր պատասխանը միշտ սա պիտի ըլլայ,«ջանք եւ յարատեւութիւն ամէն բանի կյաղթեն»։ Շատեր կ՚ըսեն եւ պիտի ըսեն թէ չէք կրնար յաջողիլ, սակայն որ մեծ գործ առաջին փորձով յաջողած է, եթէ մեք չյաջողիմք՝ գէթ հիմը դրած կ՚ըլլամք եւ ուրիշ մի կը կատարելագործէ զայն, տեսէք շոգեկառքին, կատարելագործութիւնը քանի անձանց կը վերաբերի, Բաբէն շոգեշարժ մեքենայով նաւեր շարժելու գաղափարը կը յղանայ. Ռօթ զայն ի գործ կը դնէ, Պօլթն կը կատարելագործէ Թրիվիվիթ անուն կառքեր քաշելու գաղափարը կ՚երկնէ, Սթիֆինսն ի գործ կը դնէ եւ կատարելագործեալ վիճակի մէջ մարդկութեան կը նուիրէ շոգեկառքը։ Ըսել է մեծ գործ մի ըլլալու համար ժամանակի պէտք կայ. մեք կ՚աշխատիմք այս ընկերութիւնը յառաջ տանելու և ապագայ սերունդը թող կատարելագործէ զայն, թերեւս չեմք յաջողիր երկիւղը թող չվհատեցնէ զմեզ։ Արդէն, սկսած են շատերը ծաղրել զմեզ ըսելով թէ « օրակարգ ալ ունին եղեր» եւն., բայց մեք եթէ վախնամք ծաղրաբանութենէ, բամբասանքէ, եթէ կարեւորութիւն տամք ժողովրդեան մէջ պտտած սին խօսքերուն, բան մը չեմք կրնար ըլլալ, եւ մեզի պէս բոլոր ազգին բարերարները այսպէս չարախօսութենէ վախնալով ետ քաշուէին, մեք այս օր ոչ դպրոց կ՚ունենայինք, ոչ եկեղեցի, ոչ ընկերութիւն եւ ոչինչ, բայց տեսէք, Նալբանդեան մի իւր ազգին ծառայելու համար կը տքնի, կը չարչարուի եւ աքսորանաց մէջ կմեռնի գոչելով.

Ազատութիւն գոչեցի, թո՛ղ որոտայ իմ գլխին փայլակ, կայծակ, հուր, երկաթ, թող դաւ դնէ թշնամին։

Ես մինչ ի մահ կախաղան, մինչեւ անարգ մահու սիւն.

Պիտի գոռամ, պիտի գոչեմ անդադար ազատութիւն։

Ի՛նչ վսեմ խօսք, տեսէք օրօրոցէն մինչեւ գերեզման ազատութիւն կգոչէ եւ կմեռնի մեք ալ անոր հետեւելով՝ մինչեւ վերջին շունչերնիս գոչեմք. «փրկութիւն Հայաստանի» եւ գիտցէք որ Հայաստան պիտի փրկուի։

Իգական սեռը եթէ ուզէ, կրնայ հրաշքներ գործել եւ սոր փորձը ամէն ուրեք տեսնուած է։ Մեք այս ընկերութիւնը կազմած օրերնիս 12 հայուհի էինք, բայց այսօր ուրախութենէս չեմ կրնար համրել ազգասէր Տիկնանց թիւը։ Այս ընկերութիւնը դեռ նոր է եւ բաժանորդներէ ի՛ վատ հարիւրէն աւելի անդամ ունի. եթէ ամէնքնիս միատեղ աշխատիմք, քիչ ժամանակէն բոլոր հայ իգական սեռը մէջը պիտի պարփակեմք։ Կը յիշէ՞ք, քոյրեր երբ սոյն ընկերութիւնը կազմելու համար առաջին անգամ հրաւիրեցի զձեզ, ծիծաղելով իրարու երես կը նայէիք թէ մե՞ք պիտի փրկեմք Հայաստանը, բայց տեսէք որչափ ազգասէր ձեռքեր միացան մեզ, տեսէ՛ք Աստուած որչափ կ՚օգնէ բարի ձեռնարկութեանց։ Բայց քայլ մը պէտք չէ ընկրկիմք մեր նպատակէն, միշտ յառա՛ջ, միշտ ի լո՛յս, միշտ ի վե՛ր, եթէ լաւ մտածեմք, կը հասկնամք թէ մեր ընկերութիւնը շատ բարձր է ուրիշներէ։

Վասնզի նոր է, վասն զի առաջինն է մեր սեռին համար, ջանամք որ ինքզինքնիս այս բարձր դիրքին մէջ պահեմք աշխատիմք միահաղոյն ձեռք ձեռքի տանք գրկեմք զիրար սերտ սիրով եւ ամէնէն աւելի երդում ընեմք հոս որ երբեք անմիաբանութեան, ատելութեան, անձնասիրութեան ոգի չկրեմք, երդնումք որ վանեմք մեր մէջէն նախանձու զգացումը, երդնումք աշխատիլ ցշունչ յետին, երդնումք ամէն ջանք գործ դնել մեր հայրենիքը փրկելու եւ երկինք լսելով մեր ուխտը օրհնէ մեր նպատակը եւ պսակէ մեր իղձը։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ Բաղտասարեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Յուլիս 22ին, ինչպէս կը գրէ Ալիք։ Առաւօտեան ժամը 8էն, ընկերներու, համակիրներու մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր Ալիքի խմբագրատունը, ուր դրուած էր դագաղը եռագոյնով ծածկուած։

Ժամը իննին եկեղեցական ծիսակատարութենէն ետք, դագաղը ուսամբարձ փոխադրուած է Ս. Աստուածածին մայր եկեղեցին։

« Արարատ»ի սկաուտները պահակ կեցած էին եկեղեցիին մուտքին առաջ, իսկ եկեղեցին ու բակը լեցուած էին հոծ բազմութեամբ։ Պատարագին երգած է երգչախումբը Պ. Հ. Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ։ Եկեղեցիին մէջ դամբանական խօսած են Յովհ. Ա. քհնյ. Հաճեան։ Իսկ բակին մէջ ընկերներ Տ. Պօղոսեան, Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի կողմէ, Դաշնակցական

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

●

Ծնած է Սեբաստիա 1892 Թուականներուն, համեստ եւ բազմանդամ ընտանիքէ մը։

Ծնողքը նկատելով իր բացառիկ ձիրքերը, ղրկած էր զինքը Արամեան վարժարան։

Հոն պատանի Երուանդ լի ու լի գոհացում կը գտնէր իր ուսումնատենչ զգացումներուն, որոնց հետ զուգընթաց կ՚արթննար իր մէջ, աւելի վսեմ, աւելի սուրբ հաւատք մը, հայրենասիրութիւնը։

Հայ յեղափոխական կազմակերպութիւններու առաջին եւ արժանաւոր հունձքերէն եղաւ ան։

Յաջորդական ազգային մեծ աղէտներ աւելի քան եւս ամրապնդեցին եւ խորացուցին իր մէջ հայրենասիրութիւնը, որ այլեւս իրեն համար դաւանանք մը դարձաւ։

Մտերիմ գործակիցը մեր ազատագրութեան պայքարի մեծագոյն հերոսներէն սեբաստացի Մուրատի, եղաւ հաւատարիմ ջահակիրը անոր սկզբունքներուն եւ գայն սիրեց պաշտամունքով։

Մեծ Եղեռնէն վերջ արտագաղթի առաջին տարիներուն էր որ իրարու հանդիպեցանք Փարիզի համեստ պանդոկներէն մէկուն մէջ։

Նախճիրէն հրաշքով ազատած, մաս կազմած էր մտաւորականներու կարաւանին եւ անոնց հետ քալած մինչեւ մահուան դուռը։ Ստացած էր այդ մեծ մարտիրոսներու օրհնութիւնը եւ լսած անոնց կտակը։ Նահատակուելէ առաջ անոնք յեցուցած էին արդէն Երուանդի զգայուն սիրտը, գաղափարական մեծ ճշմարտութիւններով եւ հայրենասիրութեան եւ նըւիրումի յուզիչ դրուագներով։

Առաջին իսկ տեսակցութեանս, գուշակեցի իր սրտին մեծ թախիծը, որուն խորութիւնը, աւաղ, հիմակ է որ միայն կ՚ըմբռնեմ։

Հալածանքէ նոր ազատած եւ հացիւ իր օրապահիկը ապահոված, Երուանդ կը յծուէր աշխատանքի, օժանդակ հանդիսանալու գաղթական հայրենակիցներու յարաճուն բազմութեան մը, որ եկած էր հաց, աշխատանք եւ ազատութիւն փնտռելու։

Նախապատրաստական երկար եւ դանդաղ ժողովներէ ետք, վերջապէս կը յաջողէր, քանի մը հայրենակիցներու գործակցութիւնը ապահովելով՝ կազմել Սեբաստիոյ Նահանգային Միութիւնը, որուն բարոյական թէ նիւթական օժանդակութիւնը պիտի վայելէին բազմաթիւ ընտանիքներ։ Այս Միութիւնը բեղմնաւոր գործունէութեամբ մը պիտի շարունակուէր մինչեւ Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, կարկառուն ապացոյցը դառնալով մեր հանգուցեալ հայրենակցի նուիրումի եւ մարդասիրական զգացումներուն։

Ցամաք եւ տկուն նկարագրով մը օժտուած, երկար տարիներ պայքարելէ վերջ ուրիշներու բարօրութեանը համար, կրցաւ օր մըն ալ ընտանիքի հայր դառնալ եւ երկու զաւակներու տէր։ Իր դռնէն ներս մտնողները Սեբաստիան կը զգչէին՝ տաքուկ եւ գուրգուրալից։

1922ի գաղթականական ներխուժումը շատոնց դադրած էր։ Հայերս Ֆրանսայի մէջ բարոյական թէ նիւթական բաղձալի դիրքեր ապահոված էինք եւ հիւրընկալ ժողովուրդը հիացումով կը դիտէր մեր վերելքը։

Չարչարուած եւ արնաքամ բեկորներէն ծնած էր, ուշիմ, զօրեղ եւ գունագեղ սերունդ մը, որ կ՚աճի եւ հասակ պիտի առնէ օտարութեան մէջ։ Երկար տարիներու աշխատութեան եւ բազում զրկանքներու մեր վարձքը՝ այս սերունդը որ տակաւին մերն է, բայց վա՞ղը կամ տասնեակ մը տարիներ վերջ, երբ մենք հիներս բոլորովին անհետանանք։ Երուանդ առաջիններէն եղաւ այս հարցումը ուղղելու եւ նաեւ առաջիններէն՝ գործի ձեռնարկելով, օտարացման հեղեղին առաջքը թումբ կանգնելու։

Միջնաբերդ մը կ՚ուզէր կառուցանել, փայփայանքով պահելու եւ պահպանելու անոր մէջ մեր ապագայ արժէքները։

Կառուցուեցաւ խարիսխ մը, որուն աջակողմը պահապաններէն եղաւ ինք, եւ որ կոչուեցաւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան։ Այդ օրը կը կարծեմ թէ իր կեանքի երջանկագոյնը եղաւ։ Անսահման ոգեւորութեամբ մը համակուած էր, ի տես Սեբաստիա – Մուրատ անուններու համադրութեանը, ուրախութենէն գինովցաւ։

«Մէկը միւսին չափ մեծ եւ մէկը միւսին լրացուցիչը», կը գոչէր։

Երկուքին ալ անձնուէր խնկարկուն եղաւ եւ, ամբողջ կեանքը ապրեցաւ ի փառս եւ ի համբաւս անոնց։

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան սաները որոնք «Մուրատի Թոռները» կոչուեցան, ինչպէս նաեւ մենք բոլոր Սեբաստացիներս կը խոնարհինք այս չափազանց համեստ եւ մեծ մարդու յիշատակին առջեւ։

ՅԱԿՈԲ

ԱՐՔ․ ՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ «ԺՈՒՌՆԱԼ» ՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

●

ԽՄԲ. — Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը «Յուսաբեր» անգլերէն բնագրէն թարգմանելով, Օգոստոս 17ի թիւին մէջ հրատարակած է Հիւս․ Ամերիկայի նախորդ առաջնորդ Տիրան Արք․ Ներսոյեանի մէկ նամակը, որ պատմական պիտի մնայ, իբրեւ նմոյշ ժամանակակից բարքերու։

Գրութիւնը ուղղուած է Մ․ Ա․ Գալենտէր անուն անձի մը, որ, ըստ նամակի, կապ ունի Մ․ Նահանգներու արտաքին գործերու պաշտօնատան հետ, որուն գաղտնի տեղեկագիր մը պիտի յանձնէր Դաշնակցութեան մասին։

Այս իմաստով նամակ մը առած ըլլալով Մ․ Ա․ Գալենտէրէ՝ Տիրան արք․ Ներսոյեան կ՚առաջարկէ ցուցմունքներ տալ անոր, թէ ինչ հիմերով կազմել պէտք է այդ ժուռնալը Դաշնակցութեան դէմ...

Այս յաւէտ յիշատակելի գրութիւնը ինչ ինչ ճամբաներով անցած է Ռոյ Քարլըրն — Աւետիս Տէրունեան — կոչուած անձին ձեռքը, որ առած եւ զայն հրատարակութեան տուած է «Րիփորթըր» անգլերէն պարբերականին մէջ, ուրկէ առնելով հրատարակութեան կուտանք նաեւ մենք։

Պէտք եղած է, ուրեմն, երեք տարի, որպէսզի ճշմարտանայ Աւետարանի այն խօսքը, թէ չիք ինչ գաղտնի, որ ոչ յայտնի լիցի...

Անհամբերութեամբ կը սպասենք Տիրան արք․ Ներսոյեանի բացատրութեան, խնդրելով միաժամանակ յայտնել, թէ ինք ո՞ր թուականէն սկսած է այս ձեւի աշխատանք տանիլ։

Ստորեւ — նամակը։

***

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

(Թարգմ․ անգլերէնէ հայերէնի)

Գրասեն․ 630 Սէքընտ Էվընիւ, Ն․ Եորք

Թէլ․ Լիքսինկթըն, 2— 5790

Մարտ 21, 1952/52/

Պ․ Մէթհիու (Մաթէոս) Ա․ Գալենտէր, 7 Հարթի Սթրիթ, Պոլտուին, Լ․ Ա․ Ն․ Ե․

Սիրելի Պ․ Գալենտէր,

Մարտ 7 թիւ նամակդ ստացած եմ, երբ կը պատրաստուէի Մայամիէն մեկնելու։ Երէկ Նիւ Եորք հասայ։

Կը փութամ պատասխանել նամակիդ, որովհետեւ շատ կարեւոր կը նկատեմ

կ՚ակնարկեմ ձեր կոչին, ուղղուած Սթէյթ Տիփարթմընթին։ Ուշադրութեամբ կարդացի զայն։ Կը յուսամ թէ տակաւին գրկած չէք, իմ հետեւեալ դիտողութիւններս նկատի կ՚ունենաք, կը յուսամ, իսկ եթէ գրկած էք, աւելորդ կ՚ըլլայ։ Այլապէս կը յուսամ թէ նկատի կ՚առնէք զանոնք։

Պէտք է նկատի ունենալ, որ Արեւմտեան Պետութեանց դիրքը Հայերու հանդէպ երբեք եղած չէ եւ չի ալ կրնար այլախրական ըլլալ։ Բոլոր կառավարութիւնները ստեղծուած են պաշտպանելու համար իրենց ժողովուրդներուն շահերը։

Մէկ խօսքով, երբ Սթէյթ Տիփարթմընթին կը մօտենանք, մեր տեսակէտը պատճառաբանուած պէտք է ըլլայ հետեւեալ հիմերով.—

«Մենք կ՚ատենք համայնավարները եւ համայնավարութիւնը, որ բռնապետական եւ անկրօն սխթեմ մըն է։ Մենք այդ կէտին մէջ կը համաձայնինք Սթէյթ Տիփարթմընթին, իբրեւ հաւատարիմ ամերիկացիներ։ Սակայն դաշնակներուն գործելակերպը, որ քաջալերուած է Սթէյթ Տիփարթմընթին կողմէ, որեւէ օգտակարութիւն չունի ոչ պետական պաշտօնատան եւ ոչ ալ ամերիկեան շահերու տեսակէտէն։ Որովհետեւ Դաշնակները չեն ներկայացներ հայ ժողովուրդը։ Անոնց ձայնը ոչ մէկ կշիռ ունի սփիւռքի հայ ժողովուրդի զանգուածին քով։ Եւ Հայաստանի ժողովուրդը խորապէս կ՚ատէ ինչ որ Դաշնակցութեան կողմէ կուգայ։ Սթէյթ Տիփարթմընթի կողմէ Դաշնակները քաջալերելը միմիայն կը ծառայէ վարկաբեկելու Ամերիկան հայ ժողովուրդի գերակշիռ մեծամասնութեան աչքին, ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ փոխանակ Հայերը շահելու ժողովրդավար երկիրներու կողմը, ընդհակառակն, կը հեռացնէ զանոնք անոնցմէ։ Դաշնակները, որ աւելի լաւ չեն, քան Մաք — Քարթիականները, միայն չարիք կը հասցնեն Ամերիկայի վարկին, փոխանակ օգտակար ըլլալու անոր։

«Դաշնակներու պայքարը Հայ Եկեղեցիին դէմ միայն մէկ նպատակ ունի,— տիրանալ Հայ եկեղեցիի հակակշռին եւ շահագործել անոր վարկը եւ բոլոր աղբիւրները՝ իրենց հատուածական նպատակներուն համար։ Անոնք կը ջանան հայ ժողովուրդը հեռացնել եկեղեցիէն այն բոլոր վայրերու մէջ, ուր չեն յաջողիր տիրանալ անոր, եւ այդ կ՚ընեն ապահովելու համար իրենց հետեւորդներու հլու հնազանդութիւնը։

«Դաշնակները միջազգային քաղաքականութեան մէջ — պղտոր ջուրերու մէջ ձուկ կ՚որսան, միմիայն իրենց սեփական հատուածի շահերուն համար։ Այդ շահերը իրականին մէջ զուգընթաց չեն ամերիկեան շահերուն, թէեւ, մակերեսային կերպով, այդպէս կը թուին ըլլալ»։

Եթէ վերոյիշեալ ձեւով փաստարկութիւն մը համոզիչ կերպով ընդլայնուի, Սթէյթ Տիփարթմընթին առջեւ կշիռ կ՚ունենայ։

Ձերդ անկեղծօրէն եւ լաւագոյն մաղթանքներով,

Ստորագրուած՝ ԱՐՔԵՊԻՇԱՓ ՏԻՐԱՆ

(Տիրան արքեպս․)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Կառավարական կուսակցութեան եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ ծագած պայքարին առթիւ, որ հետզհետէ կը սաստկանայ, փոխ—վարչապետ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ լրագրական ասուլիս մը սարքեց, ի ներկայութեան նախարարներու։

Քէօփրիւլիւ պարզեց վերջին դէպքերը ու յայտնեց թէ ինչպէս Ազգ․ Մեծ Ժողովին արձակուրդէն վերջ, ընդդիմադիրները հայրենիքի ամէն կողմ հրապարակային միթինկներով յարձակեցան կառավարութեան դէմ։

— Այս յարձակումները մեծ համբերութեամբ եւ պաղարիւնով դիմաւորեցինք։ Սակայն մեր համբերութիւնը քաջալերանք նկատեցին։ Կրկին համբերեցինք իրենց նպատակները հասկնալու համար։ Եւ կառավարութիւնը Յուլիս երեքին յայտարարութեամբ մը կացութիւնը լուսաբանեց եւ ընդդիմադիրներուն զէնքերն ու մեթոտները երեւան հանեց։

Ընդդիմադիրները եղմական եւ տընտեսական մահափորձի դիմեցին։ Կառավարութիւնը բացատրութիւններ տուաւ, հակառակ ասոր անոնք իրենց հրձիգութիւնը շարունակեցին եւ զրպարտութիւններ եւ քսութիւններ ըրին։

— Քաղաքական պայքարի ամենավնասակար ճամբան է աս եւ հայրենասիրութեան հետ հաշտ չէ։ Քաղաքական կիրքը անոնց բանականութիւնը խանգարած է, ժամ առաջ իշխանութեան գլուխ գալու ցանկութիւնը ջրատած է իրենց ուղեղը․ տեւականօրէնկարգ կանոնն ու անդորրութիւնը կը ձգտին խանգարել, վստահութիւնը խախտել եւ շփոթութեան մատնել կառավարութիւնը։ Մեր երկիրը, արտաքին աշխարհին ծանօթացուցին իբրեւ երկիր մը, որուն կարելի չէ վստահիլ։ Աշխարհի ոչ մէկ կողմ նման հայրենադաւութիւն տեսնուած է։ Ասոր անունը ընդդիմադրութիւն չէ, այլ հայրենադաւութիւն։

— Շահագործումը աշխարհիս ամէնէն հակաբարոյական արարքն է։ Ընդդիմադիրները վերջերս արուեստական տագնապ մը ստեղծելու համար ամէն ջանք ի գործ դրին, յոռի քարոզութիւն կատարեցին այնպիսի ձեւով մը որ այս երկրին մէջ այլեւս անհնար դարձաւ իրարմէ զանազանել անոնց եւ համայնավարներուն քարոզութիւնները։

Եւ ի՞նչ կ՚ըլլեն, ազատութեան դիմակին տակ անիշխանութի՞ւն։ Երբ երկրի մը մէջ անիշխանութիւն տիրէ, այդ երկիրը կը դիմէ դէպի մենատիրութիւն։

Անկարելի է ներողամտութեամբ շարժիլ․ մեր կուսակցութիւնը վճռած է հայրենիքին անդորրութիւնը պահպանել։ Այսպէս հրամայած է մեզի ազգը եւ մենք անոր կամքը կը կատարենք։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

*

Երկար ատենէ ի վեր, մեր Կապոյտ Խաչուհիներուն թափած ջանքերուն արդիւնքը տեսնելու վայելքը ունեցանք, երբ այցելեցինք Ժիւրա նահանգին Պէլֆոնթէն գիւղի սեփական կայանը։

Երբ մօտեցանք, տեսանք որ մեր սեւ աչուկներով ձագուկները, կը խաղան ընդարձակ մարգագետինին վրայ։

Առաջնորդուեցանք տեսչութեան սենեակը, ուր Տիկին Գ․ Իփէքեան, հարազատ մօր մը գուրգուրանքով կը վարէր գործերը։

Մեզի համար խիկապէս հոգեկան, վայելք մը եղաւ տեսնել թէ, ինչ զոհողութիւններով տիրացած են այս գեղեցիկ եւ ընդարձակ շէնքին ու հողին, շնորհիւ Կապոյտ Խաչի վայելած վստահութեան։

Այնտեղ մեր փոքրիկները կը ստանան հայկական կրթութիւն, առատ սնունդ, եւ իրական օդափոխութիւն։

Այցելեցինք նաեւ մառանը, լեցուն սննդարար ուտելիքներով, որոնք լի ու լի գոհացում կուտան փոքրիկներուն։

Պէլֆոնթէնը գեղեցիկ վայր մըն է, 1028 մեթր բարձրութեամբ Ժիւրայի լեռներուն տակ, յարգելի տնօրէնուհին անհրաժեշտ կը գտնէ նաեւ գիմացի շէնքը, որպէսզի աւելի թիւով պզտիկներ օգտուին։ Մեր այցելած պահուն 53 էր սաներուն թիւը։ Պէտք է ըսել նաեւ որ, կը վայելեն առողջապահական ու մաքրութեան բոլոր պայմանները։ Ուրախալի էր տեսնել տեղացի ժողովուրդին համակրանքը։ Հակառակ առաջին տարին ըլլալուն, մերինը կը գերազանցէր շրջակայ երկու երեք օդափոխութեան կայանները։ Ունին նաեւ մասնաւոր հեռաձայն, որմէ միւսներն ալ կ՚օգտուին, շնորհակալութիւններ յայտնելով։

Յառաջիկային կարգ մը նորոգութիւններ եւ ներքին բարեփոխութիւններ եւս պիտի կատարուին։ Անշուշտ օժանդակողներ պիտի չպակսին։

Պզտիկներուն ծնողքները կրնան վստահ ըլլալ որ, իրենց հոգեհատորները ամէն գուրգուրանք կը վայելեն։

Հազար ապրին մեր Խաչուհիները։

ՋԱՐԵՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Գրական Թերթ»ը, որ միեւնոյն ատեն քաղաքական խնդիրներով կը զբաղի, երեք սիւնակի վրայ տպուած գրութեամբ մը կը պարզէ Մ․ Նահանգներուն խաղաղասիրական զգացումները։ Յօդուածագիրը կ՚ըսէ․ — «Ամերիկան կը ներկայացնէ պարկեշտ եւ խաղաղասէր ժողովուրդ մը որ կ՚ուզէ բարեկամութեամբ ապրիլ ուրիշ ժողովուրդներու հետ»։ Ուրիշ բոլշեւիկեան թերթեր եւ Մոսկուայի անթէլն ալ նոյնիմաստ հրատարակութիւններ կ՚ընեն, ատենէ մը ի վեր։

մամուլի եւ մարմիններու, Թեհրանի Թեմական խորհուրդի եւ Հանրային միւս հաստատութեանց եւ միութիւններու կողմէ, Ե․ Ցընտըղեան Խուզիստանի մարմիններու կողմէ։

Գերեզմանատան մէջ խօսած են ընկ․ներ Ա․ Գառնէ, Թեհրանի ընկերներէն Հ․ Կոսոյեան, Վասպուրականցիներու կողմէ Պ․ Սա․ Խաչիկեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

★

Տեւականօրէն գումարուած Գարա Քէմալի Մէսաուէթ խանի գրասենեակը, Ճավիտ, Շիւքրիւ եւ այլ անձերու տուները։ Աւելի առաջ կապ հաստատած էին Կովկաս գտնուող Էնվէր փաշայի հետ որուն նպատակն էր նեղել եւ դժուարութեան մատնել Անկախութեան պատերազմի սպարապետ Կազի փաշան, հաւաքուիլ Պաթում եւ պատեհ ժամուն բանակին կոնակէն հարուածել Միլլի բանակը։

Անկախութեան Ատեանի հրատարակած փաստաթուղթերուն մէջ գոյացութեանց մանրամասնութիւններ կան այս մասին, եւ անոնք ցոյց կուտան թէ 1918ի պարտութենէն վերջ Իթթիհատական պետերը իրենց կուսակցութիւնն ու իշխանութիւնը ջնջելէ եւ երկիրը օտար զրաման յանձնելէ ետք, փախած էին արտասահման եւ վնասակար եւ աղիտալի ծրագիրներ կը մշակէին, միայն իրենց կիրքն ու քինախնդրութիւնը յագեցնելու եւ օր մը դարձեալ իշխանութեան գլուխ գալու համար։

Այդ կը հաստատէին, օրինակ, նախկին կրթական նախարար եւ համբաւաւոր ֆօմիտէնի Շիւքրիւ պէյի կատարած ձեռնարկները Անկախութեան պայքարէն վերջ, իր գաղտնի չփումները Քարա Քէմալի հետ եւ անկէ ստացած նիւթական անհաշիւ վարկը, Իթթիհատական ծանօթ գործիչ Տօքթ․ Նազըմի կատարած ձեռնարկները արտասահմանի գործակալներուն մօտ, Ճավիտ պէյի Նշանթաշի բնակարանին մէջ գումարուած գաղտնի համաժողովը եւ պատրաստուած գաղտնի ծրագիրը, Իթթիհատի պատասխանատու—քարտուղար Նաիլ պէյի երկսայրի քաղաքականութիւնը՝ Անգարայի մէջ ու երկրէն դուրս, մինչեւ Ռուսիա, Էնվէր փաշայի հիմնած շարժումին հանդէպ։ Նայիլ պէյ իբրեւ Էնվէր փաշայի պատգամաւորը եկած հաստատուած էր Անգարա եւ իբրեւ թէ կապ հաստատած Միլլի պայքարի ղեկավարներուն հետ, իրականութեան մէջ լծուած էր ստորերկրեայ գործունէութեան մը եւ առաջին Ազգ․ Ժողովի օրերուն, պառակտիչ դեր մը կատարած ժողովին երկու խմբակցութիւններուն միջեւ։ Միլլի յաղթանակէն վերջ Նայիլ պէյ ամբողջովին անձնատուր եղած էր Իթթիհատը վերականգնելու աշխատանքին եւ սերտ կապ հաստատած Գարա Քէմալի հիմնած նիւթական ու քաղաքական ցանցին հետ։ Մասնակցած է Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած համաժողովներուն եւ անդամակցած այս առթիւ կազմուած գաղտնի կոմիտէին ու եռապետութիւն մը հիմնած Գարա Քէմալի եւ Անգարայի նախորդ կուսակալ Ապտիւլգատիրի հետ։

Այս կը հաստատէր նոյնպէս Իթթիհատական ծանօթ դէմքի մը Արտահանի երեսփոխան Հիլմի պէյի գործակցութիւնը դաւադրական ցանցին հետ, որով շատ մութ եւ կասկածելի գործունէութիւն մը ցոյց կուտար Ազգ․ Ժողովին մէջ եւ ծածկաբար կապ հաստատած արտասահմանի Իթթիհատականներուն, Էնվէր փաշայի եւ նմաններուն հետ, այսինքն այն պատեհապաշտ մարդոց, որոնք երկրէն դուրս կը գործէին Միլլի պայքարին եւ անոր ղեկավարներուն դէմ, եւ կը ջանային Ռուսիայէ, Թուրքիստանէ եւ այլ ճամբաներէ երկիր մտնել եւ անդամալուծել Կազի փաշայի շարժումը, եւ այստեղի Իթթիհատական գերակատարներու հետ միանալով՝ պետութիւնը տապալել եւ ստանալ իրենց ջնջուած իշխանութիւնը։

Հրատարակուած եւ հաւաքուած փաստաթուղթերը ցոյց կուտան թէ Էնվէր փաշայի ծրագիրները կրնային ծանրակշիռ հետեւանքներ ունենալ, ուստի Անգարայի կառավարութիւնը յարմար դատած էր Հիլմի պէյը ղրկել Ռուսիա, որպէսզի համոզէ Էնվէր փաշան եւ իր համախոհները ետ կենալ իր այդ աղիտալի նպատակներէն, բայց Հիլմի պէյ հազիւ Անգարայէն մեկնած, արդէն իսկ սկսած էր Անգարայի կառավարութեան հակառակ եւ արտասահմանի Իթթիհատականներուն ի նպաստ քարոզութիւններ կատարել, եւ դեռ Պաթում չհասած՝ խստիւ ետ կանչուած էր Անգարայի իշխանութեան կողմէ։ Յետագային, Հիլմի պէյ տենդոտ գործունէութեան մը լծուած էր եւ հաւատարմօրէն մասնակցած Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած գաղտնի ժողովներուն, Գարա Քէմալի, Ապտիւլգատիրի եւ Նաիլի հետ սերտ կապ հաստատած, մասնակցած Մէսաուէթ խանի խորհրդակցութիւններուն եւ Կազի փաշայի դէմ նիւթուած մահափորձի ձեռնարկներուն։

Հիլմի պէյ իբր թէ վաճառականութիւն ընելու համար գացած էր դաւառ, բայց վայրկեան մը իսկ հրաժարած չէր քաղաքական գործերէն, եւ յանկարծ Իսթանպուլ փութացած էր երբ լսած էր թէ դաւադիրներու ձեռնարկները կը հասունանան, եւ Անգարայի վիժած մահափորձէն ետք, Իզմիրի մէջ պիտի իրագործուէր վերջապէս եղեռնական ծրագիրը։

Օրուան դասական իշխանութիւնը իր հրատարակած զեկոյցներով դառնօրէն կը դատապարտէր Իթթիհատական այս նորօրինակ շարժումը եւ անոր իշխանութեան շրջանի աղիտաբեր քաղաքականութիւնն ու գործած սխալները։

(Շար․)

ՆԱՆԹԻ ԴԷՊՔԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Նանթի մետաղագործական ճարտարարուեստի բանուորներն ու գործատէրերը կիրակի չարունակեցին բանակցութիւննե-րէնի մէջ ։ Շրջանային նահանգապետը ըսած էր որ երկու պատուիրակութիւն - ները ջանան համաձայնութեան եզր մը գտնել, վերաբանալու համար գործարան-ները ։ Ի վերջոյ երկու պատգամաւորու - թիւնները հաւանեցան որ գործարանները բացուին 23 Օգոստոսին եւ աշխատանքը վերսկսի համաձայն Օգոստոս 16ի կացու-թեան ։ Երկուստեք համաձայն են որ հիմ-նական վէճերը շուտով լուծուին ։

Այս համաձայնութիւնը բանուորներու հաւանութեան պիտի ենթարկուէր երկու-շաբթի առտու աշխատանոցներու մուտ - քերուն առջեւ եւ հաստատման պարագա - յին վերաբացումը պիտի կատարուի ե - րեքշաբթի առտու (այսօր) ։ Երկուշաբթի օրավարձքերը պիտի վճարուէին Մայիս մէկի վճարումներու հիման վրայ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՏԱՆԻ բանակին մէջ ծագած ըմ - բոստութիւնը կը ծաւալի, համաձայն վերջին լուրերու ։ Շատ մը ըմբոստներ ձերբակալուած են, իսկ ուրիշներ լեռնե - րը ապաստանած ։

10·226 ԱՐԻՆԵՐ (սկաուտ) կը մասնակ-ցին 8րդ համաշխարհային ճամբարին, որ բացուեցաւ կիրակի, 21 Օգոստոս, Նիակարայի մէջ, նախագահութեամբ Քանատայի կուսակալին ։ Ինչպէս յայտնի է,ափ մը հայ արիներ ալ կը մասնակցին, 68 ազգերու ներկայացուցիչներուն հետ ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ տնտեսական բանակ - ցութիւններ կը կատարուին Խ․ Միու - թեան եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ ։ Մառեշալ Վորոշիլով ընդունելով Պելկրատի պատ - ուիրակութիւնը, ըսաւ թէ «ճշմարիտ գա-րուն մը բացուած է մեր յարաբերու - թեանց մէջ» ։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ Արտէ - շի մէջ ։ Մոնփըզայի լարաձիգ երկաթու - ղին (ֆինիքիւլէռ) մեքենան կոտրելով կառքը թաւալգլոր վար սահեցաւ եւ ջախջախուեցաւ վարի մեքենաներուն վը-րայ ։ Հետեւանքը — տասը մեռեալ եւ մէկ ծանր վիրաւոր, ամէնքն ալ զբօսաշրջիկներ ։

Խ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր․ Կոմիտէին ընդ-հանուր քարտուղարը, Խրուշչեւ, Պուքրէշ գնաց, Ռումանիոյ «ազատագրման» մե-տասներորդ տարեդարձին առթիւ ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետին Մոսկուա այ-ցելութեան առթիւ, Խ․ Միութեան պաշտօնաթերթերը կը գրեն թէ այդ հան-դիպումը պիտի սատարէ երկու երկիրնե - րու բարեկամական կապերու ամրապնդ - ման եւ պիտի նպաստէ ընդհանուր խա - ղաղութեան ։ «Հակառակ վարչաձեւերու տարբերութեան, երկու երկիրները կը ձգտին հաշտ ապրիլ եւ առկախ հարցերը լուծել համաձայն համակեցութեան սկզ - բունքներու » ։

ԾԱՆՐ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Միացեալ Նահանգներուն մէջ ։ Արդէն 183 մեռեալ կը հաշուեն եւ առ նուազն նոյն - քան անհետացած ։ Նիւթական վնասը՝ մէկ միլիառ տոլար ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ժողովի փակման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ օր, Հնդկաստա-նի պատուիրակը, Պհապա, իբրեւ ժողովին նախագահը կարդաց մարաջախտ Բուլկա-նինի նամակը՝ որ յոյս կը յայտնէ թէ հիւլէական խորհրդաժողովը պիտի ծառա-յէ խաղաղութեա՛ դատին եւ միջազգային կացութեան բարելաւման ։ Նախագահ Այ - զընհաուըրն ալ գոհունակութիւն յայտնե-լով, կը յուսայ թէ երկրորդ ժողով մը ա-ւելի պիտի զօրացնէ գործակցութեան ո - գին ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Մարկարէթ իշխանուհին իր ծննդեան 25ամեակը տօնեց կիրակի օր, ընտանեկան շրջանակի մէջ ։ Շաբաթ օր մասնակցեցաւ բարենպատակ վաճառքի մը (պազար) ։ Խոտին վրայ քալած առե՛ն ոտքը սահեցաւ, եւ բժիշկը 24 ժամ հան-գիստ պատուիրեց ։ Թերթերը կը գրեն թէ վաճառքի պահուն արեւ - քրտինք մտած էր եւ ամէնէն շատ ապրանք ծախեց ։

ԽԼԻՐԳԷՆ (քանսէր) 74·500 հոգի մե - ռած են Ֆրանսայի մէջ, 1954ի ընթաց - քին ։

ԿԻՊՐՈՍԷՆ արտաքսուեցաւ յոյն արհի-մանդրիտ մը, որ դատ բացած է Անգլիոյ գաղթային նախարարին դէմ ։

Imp. Araxes - 46, Rue Richer, Paris (9e)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ․— Կիրակի օր պաշտօնապէս բացուեցաւ 55-56ի Ֆրան-սայի փրոֆէսիոնէլ ցաւին եղանակը ։ Փառք տէ Փրէնսի մէջ Սէ Ա․ Փարին (որուն մէջ կը խաղայ Եաղճեան իբրեւ վերջա - պահ) հաւասար մնաց Պզանսոնի հետ 1-1 ։ Աւելի վերջ, մինչ երկրորդ բաժանումի լաւագոյն խումբերէն Ռէնն պարտութեան մատնեց Սթատ Ֆրանսէն մէկի դէմ երեք կէտով, երեք կէտն ալ նշանակելով երկ - րորդ կիսախաղին ։ Առաջին բաժանումին, ախոյեան խումբը, Ռէնս պարտուեցաւ Սէն Թ՛Էթիէնէն 1-3 ։

Միջազգային հանդիպումներու կարգին Մոսկուայի մէջ Խ․ Միութիւնը պարտու-թեան մատնեց Արեւմտեան Գերմանիոյ խումբը երկուքի դէմ երեքով ։

Ֆրանսա - Ռումանիա աթլէթիզմի մըր-ցումներուն մէջ, որոնք տեղի ունեցան Պուքրէշ, Ֆրանսա պարտուեցաւ 101ի դէմ 112 կէտով ։

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ․ Տան շինու - թեան համար այն հայրենակիցները ո-րոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործ-նական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին Նոյեմբերին 1-ի եկեղեցւոյ շաբթին, տիւ տը Փանսիոն, Պ․ Մ․ Ազիլեանին ։

Դիւան Ազգ․ Միութեան

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Բաղտասարեան եւ զաւակը՝ Ժաքօ եւ ազգականները ի - րենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտ-նեն Հ․ Յ․ Դ․ մարմիններուն եւ անհատ ընկերներու, Ֆր․ Կ․ Խաչին, Համազգա - յին ընկերութեան եւ բոլոր անոնց որ փութացին իրենց վշտակցութիւնը յայտ - նել իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՆԴ․ ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ ։

ԳԻՐՔԻ ԽՆԴՐԱՆՔ

Գահիրէի Ազգ․ Առաջնորդարանի Թոր-գոմեան Ազգային Մատենադարանին հա-մար ջերմապէս կը խնդրենք յարգոյ հե - ղինակներէն, հրատարակիչներէն եւ հան-դէսներու եւ թերթերու վարչութիւններէն իրենց լոյս ընծայած գիրքերէն կամ պար-բերականներէն մէկական օրինակ նուի - րել մեր հոգածութեան յանձնուած մատե-նադարանին ։

Հասցէ․—

Bibliothèque Torcomian
Patriarcat Arménien
179, Nahdat Masr Le Caire (Egypte)

Յ․ Գ․— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 — *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 — հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 24 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7757 — 31e ANNEE — Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3168

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ

*

Բազմաթիւ քաղաքական այցելութիւններ պիտի կատարուին մինչեւ աշնանավերջ կամ յառաջիկայ տարի ։

Պատահաբար կ'արձանագրենք անոնք որ պաշտօնապէս հաստատուեցան ։

Սեպտեմբեր 9ին Մոսկուա պիտի այցելէ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ ։

Հրաւէրը ուղղուած էր Ն. Մինթեան կողմէ, եւ ընդունուեցաւ երկար բանակցութիւններէ վերջ ։

Մոսկուա հրաւիրուած են, նաեւ, Ֆրանսայի վարչապետը եւ արտաքին գործերու նախարարը, որոնք ճամբայ պիտի ելլեն յառաջիկայ հոկտեմբերին ։

Նոյնպէս հրաւիրուած է Եգիպտոսի վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասր եւ պիտի մեկնի հոկտեմբերին ։

Անգլիա հրաւիրուած են Ն. Մինթեան վարչապետը, արտաքին նախարարը եւ կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ ։

Միեւնոյն ատեն, Մոսկուայի թերթերը կը յայտնեն թէ Ն. Մինթիենը սիրով պիտի ողջունէ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը եւ իր գործակիցները ։

Անցեալ օր իրազեկ աղբիւրէ մը կը հաղորդէին թէ մառեշալ Բուլկանին Թեհրան եւ Գահիրէ պիտի այցելէ ։

Ն. Մինթինը պաշտօնապէս Մոսկուա հրաւիրած է Իրանի Շահը ։

Պարբերաբար կը խօսուի Ն. Մինթեան եւ Մ. Նահանգներու վարիչներուն փոխադարձ այցելութեան մասին ։

Ու վերջապէս, գրուեցաւ թէ Մոսկուա պիտի հրաւիրուին, նաեւ, Թուրքիոյ վարչապետը եւ արտաքին գործերու նախարարը ։

Տարակոյս չկայ թէ մինչեւ տարեվերջ պիտի ծանուցուին ուրիշ այցելութիւններ ալ։ Անշուշտ փոխադարձ ։

Ուրեմն, «Ժընեւի ոգին» կը շարունակէ գործել, բարենշան շողեր արձակելով ։

Թանձր սառեր հալեցան կամ ճեղքուեցան Յուլիս 18էն ի վեր, տանելի վիճակի մը վերածելով միջազգային յարաբերութիւնները։ Հոգ չէ թէ գործնական արդիւնքները ուշանան ։

Դիւանագիտականին յաջորդեց գիտականը, — հիւլէական խորհրդաժողով՝ մասնակցութեամբ 73 երկիրներու ականաւոր գիտուններուն ։

Թերեւս այս վերջինը աւելի արդիւնաւոր ելքի մը յանգեցաւ, լայնօրէն բանալով արհեստագիտական գաղտնիքներու վարագոյրը ։

Տարակոյս չկայ թէ, որքան յաճախադէպ դառնան հանդիպումները, այնքան կը պայծառանայ քաղաքական հորիզոնը ։

Ամէն պարագայի մէջ, երբ իրարու հանդէպ նախապաշարուած պետութեանց վարիչները քով քովի կուգան, կամ համբաւաւոր գիտնականներ իրենց գաղտնիքները կը պարզեն կլոր սեղանի մը շուրջը, միշտ ալ կարելի է բարիք մը յուսալ ։

Միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ չար ոգին պիտի անհետանայ, շնորհիւ այդպիսի հանդիպումներու ։

Անստուգութեան մղձաւանջը միշտ ալ պիտի ճնշէ ժողովուրդներու ճակատագրին վրայ, ցորչափ միլիոնաւոր տկարներ կը հեծեն հզօրներու թաթին տակ ։

Բայց եւ այնպէս, որեւէ հանդիպում, գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը, կոչկոռկապած կասկածներու փարատումը ապահովաբար լուսաւոր հետքեր կը ձգեն իրենց ետին ։

Անշուշտ ամէնքն ալ իրենց ներքին պատճառներն ունին, երբ սիրով ընդառաջ կ'երթան որեւէ հրաւէրի ։

Այդ պարագան իսկ ցոյց կուտայ թէ բան մը փոխուած է միջազգային յարաբերութեանց մէջ ։ — **Շ.**

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԴՈՎԻՉ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

•

ԶՈՀԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ ՀԱԶԱՐԷՆ ԱՒԵԼԻ

•

Տեղական թերթերու մէջ հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ալժերիոյ եւ Մարոքի մէջ սպաննուած են աւելի քան հազար հոգի, երկօրեայ խռովութեանց հետեւանքով։ (Ֆրանսայի համախավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, որ կոչ մը հրատարակած էր երէկ, աւելի քան երկու հազար կը հաշուէ մեռեալներուն թիւը, — Ֆրանսացի, Ալժերիացի եւ Մարոքցի) ։

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ կռիւները դեռ կը շարունակուին Մարոքի մէջ։ Այտ Ամառի մէջ պահակախումբ մը դիմադրութեան հանդիպելով խումբ մը Մարոքցիներու կողմէ, քսան հոգի ըսպաննեց։ Շաբաթ գիշեր 12 Եւրոպացիներ ջարդուած էին այդ քաղաքին մէջ, որ կը գտնուի Քազապլանքայէն 60 մղոն դէպի հարաւ – արեւելք ։ Նոյն շրջանէն Խուրիպկայի մէջ ըմբոստները առնուազն եռեք միլիոն տոլարի վնաս պատճառած են կիրակի օր, յարձակելով ֆոսֆատի ամենամեծ հաստատութեան վրայ։ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է։ Բնիկներու կորուստը կը հաշուեն երկու հարիւր սպաննեալ։ Ուէտ Զեմի մէջ, ուր ըմբոստները հիւանդանոցի մը պատսպարեալներն անգամ ջարդած էին, Օտար Լեգէոնի զինուորները եւ ուրիշ ուժեր դեռ կը շարունակեն կռուիլ, ամբողջ շրջանը մաքրելու համար ։

Ֆրանսացիները կը հերքեն այն լուրը թէ թնդանօթներ գործածուած են Ուէտ Զեմի տուներուն դէմ, ըմբոստները ոչնչացնելու համար. բայց կը հաստատեն թէ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին ։

Ըմբոստները աւարառութիւններ եւ հրկիզումներ կատարած էին նաեւ Մարաքէշի մէջ, որ միջնաբերդն է ներկայ Սուլթանին կուսակիցներէն Էլ Կլաուիի, մեծահարուստ եւ պահպանողական ։ Այս փաշան հարաւային Մարոքի տէրն ու տիրականն է 1912էն ի վեր, աջակցութեամբ մոլեռանդ լեռնականներու որոնք ոչ կարդալ գիտեն, ոչ ալ գրել։ Այս պարագան կ'ապացուցանէ թէ Մարաքէշի փաշային ազդեցութիւնը տկարացած է ։

Առջի գիշեր մասնաւոր օդանաւեր օդնական զօրք ղրկեցին, Քազապլանքա ։ Անոնց մէջ կը գտնուէին 700 զինուորներ Զատի հետեւակազօրքէն որ այնքան չքանշաններ ստացած է իր քաջութեան համար։ Կարգ մը քաղաքներու մէջ բացառիկ ծառայութեան կոչուած են բազմաթիւ ընտանիքի հայրեր։ Հրասայլերը կը շարունակեն գործել Քենիֆրայի շրջանին մէջ, ուր այնքան զարհուրելի դէպքեր պատահած էին։ Թերթերը սրտաճմլիկ մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն ջարդի մասին։ Հանքերու եւրոպացի վարիչները կը պատմեն թէ յարձակում կրեցին բուն իսկ իրենց բնիկ պաշտօնեաներուն կողմէ։ Խուրիպկայի հանքային հաստատութեան մեքենաները այնքան քանդուած են որ առնուազն 9000 Արաբներ անգործութեան պիտի դատապարտուին առժամապէս ։

Մարոքի մէջ միշտ այն վախը կը տիրէ թէ նոր դէպքեր կրնան պատահիլ, նման Ալժերիոյ մէջ գործուած վայրագութեանց։

Զօրս լրագրողներու (մէկը տեղացի)

(Շար․ը կառուկ Դ․ էջ)

■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■

*

« ՏԵՆԴԵՆՑԻՈԶ » ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐ

Երեւանի «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրին 1955 Յուլիսի թիւին մէջ, ծանօթ գրագատ մը, Ստ. Կուրտիկեան, գովասանական տողեր կը հիւսէ բանաստեղծական հատորի մը մասին, որ տպուած է Պէյրութի մէջ։

Գրքին անունն է՝ «Պատնէշին վրայ» ։ Հեղինակը՝ Գէորգ Ադդարեան ։

Ոչ գիրքը տեսած եմ, ոչ ալ գրողը կը ճանչնամ ։

Գրախօսականէն կ'իմանամ որ բանաստեղծութեանց այս ժողովածուն կը պարունակէ «պայքարի, հայրենասիրութեան ու սիրո երգեր»։

Հեղինակն ալ գրագատին ջերմ գնահատման արժանացած է, իբրեւ ներկայացուցիչ «պրոգրեսիւ, ռեւոլուցիոն եւ տենդենցիոզ պոէզիայի»։

Գրագատը Ադդարեանի բանաստեղծութեանց մէջ կը տեսնէ «Չարենցի ու Նազըմ Հիքմէթի, Վարուժանի եւ Մեծարենցի բարերար ազդեցութիւնը»։

Ըսի թէ գիրքը չեմ տեսած հետեւաբար չեմ գիտեր թէ որքան վաւերական է այս վկայութիւնը, մասնաւորապէս Վարուժանի եւ Մեծարենցի ազդեցութեան մասին ։

Արտատպուած քանի մը հատուածներն ալ, արեւմտեան կամ արեւելեան հայերէնով, պարզապէս «տենդենցիոզ» կանչեր են։ Մէկ բառով՝ մարտակոչ, ներշնչուած՝ «ինտերնացիոնալ ռեւոլուցիոն» շարժումներէն ։

Այս բոլորը բացատրած ատեն, գրագատը յանկարծ կը յիշէ թէ ուրիշ պաշտօն մը եւս ունի, — քար մը գլորել Դաշնակցութեան դէմ ։

« Ոգեւորիչ երեւոյթ » համարելով լիբանահայ բանաստեղծին ժողովածուն, Ստ. Կուրտիկեան կը գրէ, ամենայն չտեսութեամբ .

— *« Դա բնութագրում է, որ սփիւռքահայ դեմոկրատական պոէզիան զարգացման ճիշդ ուղու վրայ է գտնւում եւ իր առողջ, մարդկային ոգով հակադրւում է դաշնակ նացիոնալիստական գրչակների շովինիստական, ռասայական (ցեղապաշտ), պոռնոգրաֆիական (պոռնկագրական) եւ անկումային պոէզիային»* ։ (էջ 157)։

Չեմ գիտեր թէ քանի կտոր դաշնակցական բանաստեղծութիւն կարդացած է այս «տենդենցիոզ» քննադատը, որ դեռ լոյս աշխարհ եկած չէր, երբ Դաշնակցութիւնը անձնախնդրութեան բարձրութեան մը կը հասցնէր բուն գեղարուեստական գրականութիւնը, արձակ թէ ոտանաւոր, աւելի քան վաթսուն տարիներու ալեկոծութեանց ընթացքին ։

Անշուշտ իր մատնանշած «գրչակներուն» մաս կը կազմեն Սիամանթօն, Վարուժանը, Մեծարենցը, Ռուբէն Սեւակը, եւն.։

Իսկ ողջերէն՝ Շ. Նարդունի, Ահարոն, Ն. Սարաֆեան, Արսէն Երկաթ, Մ. Իշխան, Անդր. Ծառուկեան, Արամայիս Սրապեան, Կ. Փօլատեան, Լութֆի Մինաս, Եդ. Պոյաճեան, Արմէն Անոյշ եւ դեռ ուրիշ արժէքներ որոնք մօտէն կամ հեռուէն կապ ունին Դաշնակցութեան հետ ։

Այս ի՞նչ «ռասայական» ատելութիւն է որ չի յագենար քառասուն տարիէ ի վեր..

ՎԱՀԷ

ԻՆՉԵՐ ՊԱՏԱՀԱԾ ԵՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ալժերիայէն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ մտահոգութիւնը չէ փարատած տակաւին։ Շաբաթ օրուան խռովութեանց ընթացքին ըմբոստները յարձակած էին 24 տարբեր կէտերու վրայ ։ Զոհերուն թիւը կը հաշուեն աւելի քան 600 հոգի, որոնց 70ը եւրոպացի։ Ֆիլիփվիլի մէջ, ուր 170 հոգի մեռած են, կարծողներ կան թէ հրաշքով խուսափեցան աւելի մեծ նախճիրէ մը։ Արաբ լրատուներու միջոցաւ ոստիկանութիւնը գրաւեց երկու կառքեր որոնց մէջ կազոլինով լեցուած շիշեր կային, եթէ պայթեցնէին, ամբողջ քաղաքը աւերակոյտի մը պիտի վերածուէր։ Բոլոր քաղաքներուն մէջ խռովութիւնները ծագեցան կէս օրին, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ նախապէս կազմակերպուած էին։ Բազմաթիւ գիւղեր հաղորդակցութենէ զրկուած են։ Հեռաձայնն ալ չի բանիր։ Ֆիլիփվիլի, Կոստանդինի եւ Պոնի մէջ զօրքը բռնած է բոլոր ռազմագիտական դիրքերը։ Գլխաւոր փողոցներուն վրայ կը հարցաքննուին արաբ անցորդները։ Ամէն ականատես ահաւոր սափի դէպք մը կը պատմէ։ Տասնըչորս տարեկան տղայ մը որ նոր վերադարձած էր Ֆրանսայի մէջ կատարած արձակուրդէն, մայրիկէն արտօնութիւն խնդրած էր ձուկ որսալու։ Երբ տուն կը վերադառնար մօրեղբօրը հետ, ըմբոստները յարձակեցան կառքին վրայ եւ կտրեցին մօրեղբօր վիզը, իսկ տղուն մատները կացինով կտրտեցէ ետք, վիզն ալ կտրեցին եւ յետոյ հրկիզեցին երկու դիակները ։

× Իր իսկ վարած օդանաւին մէջ մեռած գտնուեցաւ Մարոքի զօրքին ընդհ. հրամանատարը, զօր. Տիւվալ։ Պատճառը ճշդուած չէ տակաւին, մեքենայի խանգարո՞ւմ թէ ընդհարում բլուրի մը վրայ, քանի որ օդանաւը շատ ցածէն կը թռչէր։

ԶՈՐՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐ առեւանգուած եւ յետոյ արձակուած են Սուրիացի հրոսակներու կողմէ, Գալիլիոյ ծովակի լողանքի ատեն ։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՊՏ. 25-30ԻՆ

Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն կը հաղորդեն մեզի.—

Այսօր ստացանք Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդէն 19 Օգոստոս թուակիր հեռագիր մը, որով կը հաղորդեն թէ յառաջիկայ Սեպտ. 25-30ին հրաւիրուած է Ազգ. Եկեղեց. Ժողովը՝ ընտրելու համար Հայոց Ընդհանրական Հայրապետը։ Ընտրութենէն եւ օծումէն անմիջապէս վերջ տեղի պիտի ունենան եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւններ, իսկ Հոկտ. 3ին, Թարգմանչաց տօնին, պիտի կատարուի Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւն ։

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը կը հրահանգէ անյապաղ ընտրել աշխարհական պատգամաւորները եւ անոնց անուններն ու յարակից ծանօթութիւնները հաղորդել Ս. Էջմիածին, ստանալու համար մուտքի վիզաները։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հաղորդեն հեռաձայնով.

— Կիրակի օր մեծ յաջողութեամբ տօնուեցաւ Խանասորի արշաւանքին տարեդարձը Նիսի մէջ, ի ներկայութեան 400 հայրենակիցներու։ Կը նախագահէր ընկեր Գ. Խօսրովեան։ Խանդավառ բանախօսութիւն մը կատարեց ընկեր Յ. Պապիկեան։ Մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեցին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Լուի «Սիամանթօ» խումբին նուագախումբը եւ պարախումբը։ Մարսէյլէն ալ բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ եկած էին գլխաւորութեամբ ընկերներ Ա. Պետիկեանի եւ Գ. Փիլիկեանի ։

ՍԱՐԻ հանրաքուէին առթիւ վերստուգիչ յանձնախումբը առաջարկած էր պայքարը դադրեցնել առ այժմ ։ Առաջարկը մերժեցին մասնակցող ութ կուսակցութիւններէն վեցը ։

ՋՕՐ. ԱԼԻ ՖՈՒԱՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

*

Գ.

ՊԷՔԻՐ ՍԱՄԻԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ Խալիլ փաշաներուն Մոսկուայի մէջ կատարած նախապատրաստական աշխատանքներէն ետք, արդէն Անգարայի մէջ որոշ ձեւ ըստացած էր Թուրք նոր իշխանութիւնը։ Անգարան անհրաժեշտ ու սովորական նկատեց մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Մոսկուա, Ռուսներուն հետ պաշտօնապէս համաձայնութիւն մը կնքելու համար։

Այս պատասխանատու առաքելութեան նախագահ նշանակուեցաւ արտաքին գործավար Պէքիր Սամի պէյ, իսկ անդամ՝ Եուսուֆ Քէմալ պէյ, գնդ. տոքթ. Իպրահիմ Թալի, Լազիստանի երեսփոխան Օսման, սպայակոյտի անդամներէն Սէյֆի։

Պէքիր Սամի սահմանադրութեան շըրջանին Տրապիզոնի կուսակալ եղած էր։ Անոր պատուիրակութիւնը չկրցաւ անցնիլ Հայաստանէն կամ Վրաստանէն, որոնց հետ յարաբերութիւններ հաստատուած չէին։ Պատուիրակութիւնը ծովի ճամբով Տրապիզոնէն կ'երթայ Թուապսէ։ Երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները կանոնաւորուած չէին, եւ 69 օրէն միայն կը հասնին Մոսկուա։

Արտաքին գործավար Չիչերին Պէքիր Սամիի պատուիրակութիւնը կ'ընդունի 1920 Յուլիս 24ին։ Տեսակցութեան ներկայ կը գտնուի նաեւ արտաքին փոխ գործավար հայազգի Գարախան։ Չիչերին կը յայտնէ, որ հիմնական խնդիրներու շուրջ արդէն համաձայնութեան եկած էին Ճէմալ եւ Խալիլ փաշաներուն հետ, կը մնար ճշդել մանրամասնութիւնները։ Պէքիր Սամի կը փութայ պատասխանել, թէ Ճէմալ եւ Խալիլ Թուրք Ազգ. Ժողովին կողմէ պաշտօնական հանգամանք ստացած չէին եւ անձնական հանգամանքով նախաձեռնութիւն ստանձնած էին։

Այս տեսակցութենէն անմիջապէս ետք Պէքիր Սամի կը հեռագրէ Անգարա, թէ Թուրք պատուիրակութիւնը ջերմ ընդունելութեան արժանացած է եւ բոլշեւիկները խոստացած են Անգլիացիներուն հետ կնքելիք հաւանական համաձայնութեան ընթացքին նկատի ունենալ նաեւ Թուրքիոյ տեսակէտը։

Անմիջապէս յիշեցնենք Հայ ընթերցողին, որ այս ամիսներուն, Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Լեւոն Շանթի պատուիրակութիւնը եւս կը գտնուէր Մոսկուա։ Հայկ. պատուիրակութեան ձախողութիւնը, կասկած չկայ, արդիւնք էր ամէնէն առաջ բոլշեւիկներու արեւելեան քաղաքականութեան, որուն առանցքը կը կազմէին Թուրքերը։

Պէքիր Սամիի պատուիրակութիւնը նոյն գիշերը երկրորդ տեսակցութիւնը կ'ունենայ Գարախանի հետ առանձին։ Ալի Ֆուատ այս մասին կը գրէ.

— «Մերինները շեշտած են հայկական ճամբան բանալու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի մեզի անհրաժեշտ զէնք և պիտոյք արագօրէն Անատոլու փոխադրուին։ Իսկ Գարախան, Լեհաստանի կարեւորութիւնը բացատրելով, դժուար պիտի ըլլայ, կ'ըսէ, հոնկէ ուժեր քաշել եւ ճամբան բանալ։ Առանց պատճառի Հայաստանի վրայ յարձակում մը յոռի տպաւորութիւն պիտի ձգէ արեւմտեան ու ամերիկեան պետութիւններուն վրայ։ Հայաստան ղրկուած պատուիրակութիւնը, հայ կառավարութեան ընդդիմութեան պատճառով, չէ կրցած սահմանը անցնիլ։ Քաղաքական ձեռնարկներու սկսուած ըլլալով, այս մէկ երկու շաբթուան ընթացքին կը յուսայ, որ ճամբան պիտի բացուի» (էջ 63.։

Պէքիր Սամի կը պատասխանէ. — «Մեր ներկայ կացութիւնը թոյլ չի տար նոյնիսկ երկու շաբաթ սպասել»։

Գարախան նոր հաւաստիքներ կուտայ, թէ «25 փութ (հազար քիլոկրամ) ոսկի, չորսական թնդանօթով երկու մարտկոց, վեց հազար հրացան, հարիւր գնդացիր եւ առատ ռազմամթերք պատրաստ են ու պիտի ղրկուին Խալիլ փաշայի Անգարայի դեսպանատան քարտուղարին հետ, որոնք պիտի ընկերանան Հայաստան գացող պատուիրակութեան։ Հրաման տուած ենք, որպէս զի ի նպաստ ազրպէյջանի գըրաւուին Ղարաբաղի, Նախիջեւանի, Ալակէօզի եւ Զանգեզուրի շրջանները։ Մինչեւ որ Լեհաստանէն նոր ուժեր գան, աւելի ընդարձակ շարժումներ կարելի չէ եւ եթէ Հայաստան յարձակի Օլթիի վըրայ, որուն երեսփոխանը Ազգ. Ժողովին անդամն է, պատճառ պիտի դառնայ, որ սովետական կառավարութիւնը խիստ քաղաքականութեան մը հետեւի։ Տեսակցութիւնը այս ձեւով վերջացաւ» (էջ 63)։

Կ'արժէ որ հայ ընթերցողը երկար կանգ առնէ մեր ընդգծած պարբերութեան վըրայ։ Գարախան կը խոստովանի, թէ իրենք հրաման տուած են, որպէս զի Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Զանգեզուր գրաւուին ի նպաստ Ազրպէյջանի։ Իսկ Օլթիի վրայ Հայերու կողմէ յարձակում մը պատրուակ պիտի ծառայէր «խիստ քաղաքականութեան»։

Եւ դեռ Սփիւռքի մէջ կամաւոր կոյրեր, չարամիտներ ունինք, որոնք չեն ուզեր տեսնել ի վնաս Հայաստանի գործուած ռուսեւթուրք դաւադրութեան ծալքերը։

Գ. Լ.

ՏՈԼՍՏՈՅԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

*

ԽՄԲ.— Փարիզի «Ռուսական Միտք» թերթին աշխատակիցներէն Վ. Սպերանսկի մեծ գովասանքով կը խօսի հանգուցեալ արձանագործ Յ. Գիւրճեանի մասին, փառաբանելով անոր Տոլստոյի յուշարձանը որուն բացումը կատարուեցաւ վերջերս, Փարիզի մէջ։

Հանգուցեալ քանդակագործ Յ. Մ. Գիւրջեանի մարմարեայ հրաշալի ձեռակերտը, որ վերջերս դարձաւ Լեւ Տոլստոյի առաջին յուշարձանը արտասահմանում, մէկն է մեծ գրագէտի այն փոքրաթիւ դիմանկարներից, որոնք կարող են համարուիլ յաջողուած։ Տոլստոյից առնուած դիմագծութիւնները անհամար են։ Հանգուցեալը չէր կարողանում էր ըստ հարկին ինքզինքը ցուցադրելու, ոչ էլ սիրում էր նկարուիլ։ Բայց եւ այնպէս, նրան պատկերացրել են անթիւ նկարիչներ, քանդակագործներ եւ լուսանկարիչներ հազարաւոր դիրքերով, կերպերով ու լոյսերով։

Ռուսաստանում Տոլստոյի անուան ձօնուած երկու թանգարանները, Մոսկվայում եւ Պետերբուրգում — լի են նրա կերպարներով։ Դրանց մէջ կան բազմաթիւ նկարներ, որոնք ոչ մի նմանութիւն չունին հանգուցեալին։ Ինչ տարբեր ազգային նմանութիւններ ու տիպեր ասես որ տուած չլինին, Լ. Տոլստոյին այդ մէկը միւսին մրցակից նկարիչներ, եւ ռուսական եւ հրէական եւ թաթարական եւ գերմանական եւ սկանդինաւեան գոյների, պահերի եւ տրամադրութիւնների մի ամբողջ սամազան շրջան։ Եւ այդպիսով, դիմանկարիչների շատ քիչ անգամ էր յաջողւում նկատել Տոլստոյի մէջ ամէնէն յատկանշականը, անփոխարինելին ու անկրկնելին։

Տաղանդաւոր հայ քանդակագործ Յ. Մ. Գիւրջեանը բախտ է ունեցել իր պողպատեայ նրբագոյն քարահատ գչլրով յաւերժացնելու հոգեկան ու մարմնական դէմքի ամէնէն էական ու ամէնէն անհատական գծերը Տոլստոյի, կամ այլապէս ասած — Լեւ Մեծագոյնին, ինչպէս որ նրան անուանում են Հնդկաստանում, հետեւելով Գանդիի օրինակին ...

Այսուհետեւ Փարիզը պիտի տեսնէ ռուս հանճարը ստեղծագործօրէն կենդանակերպուած իր երկրային կեանքի խաղաղ ու երանաւէտ իմաստութեան վերջին շըրջանին։

Ամբողջ աշխարհում գոյութիւն ունեն Տոլստոյի առաւելապէս ծերութեան նըկարները։ Այն ինչ նրա ուսանողական կամ սպայական տարիների սակաւաթիւ նըկարներում կարելի է — համբերութեամբ դիտելով — նկատել նրա այն սուր անհատականը եւ աննմանելի խրայատուկը, որպիսին յատուկ էր միայն իրեն, Տոլստոյին։

Այս սակաւաթիւ նկարները արտացոլում են Եասնայա —Պոլեանայի— Տոլստոյի բնակատեղին — հսկայի հոգեկան անսահման աճման հիմնական պահերը։ Գարնանային խռովայոյզ փոթորիկները եկան անցան այս տարերային հոգւով, սակայն, մեռեալ անդեղ խուլերի եւ ոչ մի միտք չթողին նրա հոգուն մէջ։ Եւ կարծես թէ եւ սպիտակատառ համազգեստով սնապարծ ուսանող եւ «դերադանցօրէն անվեհեր» սպայ եւ յոնակիտ մտածկոտ կալուածատէր Տոլստոյը — այս ամէնը կուռ ու անքակտելի անուրներն են միեւնոյն հոգեբանական շղթային։ Տոլստոյի անօրինակ հսկայածաւալ կեանքը ամբողջովին տպաւորուած է այդպիսի ակնբախ ու ցցուն պատկերների մէջ։

***

Քանդակագործութիւնը նոյնն է ինչ որ երաժշտութիւնը քարացած, նրա մէջ մեռնում անշարժանում են վեհագոյն տրամադրութեանց ստեղծագործ մեղեդիները, ինչպէս՝ կարների մէջ ալիքները ծովի։ Նրա քանդակագործութեան — նախասահմանուած միադունութիւնը մեծ վարպետների ձեռքերին տակ դառնում է ոչ պակաս արտայայտիչ ու պերճախօս քան գոյներով վառ նկարչութիւնը, քան բազմաթիւ երանգներով տողորուած խօսքը։ Անհամար փառապանծ գովասանքների են արժանացել Փիդիասը եւ Միքէլ Անջէլօն, իրենց արժանաւոր բազմացեղ յաջորդներով միասին՝ կենդանի կերպարները հրաշալիօրէն կենդանակերպելու համար եւ մանաւանդ նրանց աչքերը անհասանելի հմտութեամբ կենդանի պահելուն համար։

«Միթէ հնարաւոր է ու կարելի կտաւի կամ թղթի միջոցով կենդանակերպել Լեւ Տոլստոյի աչքերը, որոնք ճեղքում, թափանցում մարդուս հոգին եւ, կարծես թէ, զննում են զայն», հարցնում էր ինքը իրեն, Մոսկվայի գեղարուեստական թատրոնի մեծ հիմնադիր Կոնստանտին Ալեքսէեւ Ստանիսլաւսկին իր «Իմ կեանքը Արուեստի մէջ» (1863 – 1938) գրքում։

«Դրանք աչքեր էին մերթ սուր, իբրեւ փուշ, մերթ տամուկ արեգական։ Երբ Տոլստոյը իր հայեացքը նետում էր մէկին, դառնում էր անշարժ, կենտրոնացած եւ, իբրեւ հարցական, մխրճւում էր մարդուս ներսը։ Այդ րոպէներին նրա աչքերը թաղնւում էին իր թաւ ու կախ ունքերի տակ, ինչպէս արեգակը ամպերի ետեւ։ Նրա այդ հայեացքից ես ինձ զգում էի իբրեւ նետահարուած։ Ընդարմացման այդ վիճակի մէջ ես վատ էի գիտակցում թէ ինչ է կատարւում իմ մէջ եւ իմ շուրջը... «Ոչ մի լուսանկար եւ ոչ իսկ Տոլստոյից առած նկարները անկարող են տալ այն տպաւորութիւնը, որ իրապէս ստացւում էր նրա դէմքից ու կերպարանքից եզրակացնում է Կ– Ս. Ստանիսլաւսկին (Բեռլին, 1926 թ., էջ 185)։

Եւ թատրոնների բեմերում եւ կեանքի իրական խոնարհ խաւերում գեղարուեստական մարդաբանութեան մարմնացեալ մանագէտի՝ ռուսական բեմի հռչակաւոր վարպետի, Ստանիսլաւսկիի, Տոլստոյի մասին արած այս յուզումնալից ցուցմունքը, անտարակոյս, առաւելապէս արժէքաւոր է եւ առանձնապէս գնահատելի։

Բունինը — յայտնի ռուս գրագէտ, որի

ԳԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

*

Մեր ճամբաներն իրենց մթին խորհուրդներով, գիւղ կը մտնեն լուռ ու անձայն հոսումներով։ Ցերեկ ըլլայ, կամ թէ գիշեր՝ խտիր չկայ, կը հոսին գերթ երազ գետեր, գիւղ կը բերեն թանձրախորհուրդ, հին պատգամներ։

Գիւղացիներ թէ կը ծընին, թէ կը մեռնին, ըստ օրէնքին պարտադրաբար հոսող կեանքին, մեռածները տակ կը պառկին խոնաւ հողին՝ սպասելով վերյառնումի քաղցըր կանչին, իսկ ծնածներ՝ արեւուն տակ քաջ ու բարի, աշխատելով մահ կը հիւսեն իրենց կեանքի։

Գիւղը մարդ է, անոր նման կը կանաչնայ եւ կը խամրի, մերթ ալ մահէն հոգի կ'առնէ, կը վերծնի՝ որ թաւալի անիւն կեանքին հզօր հովէն, ինչպէս ջաղցի անիւը կոշտ՝ ջուրի վայրագ հարուածներէն։

ԱՇՏԻ ՃԱՄԲԱՆ

Ամէնէն շատ լայն ու երկար, ամէնէն շատ սրբագնափառ, բազկերակը մեծ ու կայտառ՝ որ դաշտը գիւղին հետ կը կապէ եղբայրաբար։

Սերմնահատիկն գիւղէն կ'ելլէ, անկէ կ'երթայ դաշտը յուռթի, որ՝ հողին մէջ եւ հողին հետ, սիրոյ տանջով եւ կարօտի՝ պառկի նման սիրականի, եւ օր մըն ալ ծլի, ծաղկի, ու հասկ կերտէ համակ ոսկի, ապա՝ ուրախ եւ բերկրութեամբ հարսնեւորի, գիւղը դառնայ երգովն հացի։

Կովն ու ոչխար, մատակ գոմէշն ու այծն կայտառ՝ խումբեր կազմած եւ կամ ջոկ ջոկ, անկէ կ'երթան դաշտ ու բլուր, լեռներու գոգ, որ արածին, կամ ճարակէն կանաչն ու խոտ, ու ծիծերը լեցած կաթով արեւահոտ, գիւղը դառնան խինդ ու ծափով, յաղթանակի դափնիներով, բերեն գիւղէն կաթ ու պանիր, բերեն կարագ արեւածիր, որոնց նման՝ չունի երբեք ոչ մէկ երկիր։

Այդ նոյն ճամբով, երգ ու պարով, հազար տեսակ խօսք – զրոյցով, մեր աղջիկներն լուսնաման, մեր հարսերը արեւածամ, լեռներ կ'երթան կախարդական, որ հաւաքեն ծիլ ու բանջար, որ փունջ կապեն ծաղիկներէն մեր կենսավառ, ապա՝ ետ գան գիւղն հայրենի, բերեն յոյսեր առողջ կեանքի։

Դաշտէն, լեռնէն, հովիտներէն եւ հունտերէն, աստուածակերտ եւ անյարդար այդ ճամբայէն, կուգան մեզի ինչ որ պէտք է, ինչ որ բարի, ինչ որ սուրբ է. աթարն, քակորն, ցախն ու խուիւ՝ թոնրի համար, կտաւատի իւղը արդար՝ ժամու համար, բուրդն ու բամպակն՝ գիւղի համար, օհէ, շատ բան, շատ բան, ինչ որ պէտք է մեզի համար՝ թէ այսօրուան եւ թէ վաղուան։

Այս ճամբայէն, հեզ ու արդար, ամէն ատեն գիւղը կուգար դաշտի ագին՝ ձեռքը բռնած աշխատանքի խաչն ու բուրվառ, կ'օրհնէր գիւղը որպէս լուսեղ սրբատաճար։

ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՆ

Ծուռտիկ – մուռտիկ, խեղճ ու նեղլիկ, տխուր էր ան, անցեալը ծեր՝ կուզեր անկէ, կատուի նման դառն կը ճուար։ Ով որ անկէ հեզ մը անցնէր, անոր ողբերգն պիտի լսէր։

Ոտքիդ առջեւ, կամ ոտքիդ տակ, հողը անոր՝ սիրտ մ'էր կարծես հիւծախտաւոր, որ կը հեւար, եւ կը տփար ամէն ատեն, դուլթ հարցերով անցորդներէն։

Եզերքներուն վրայ անոր թուփերն էին դաժան ու չոր, երբ հպէին քու քղանցքիդ, կամ կառչէին թեւիդ, ոտքիդ, անոնց մէջէն վիշտ կը հոսէր, իսկ վիշտէն ալ՝ ցաւոտ երգեր ...։

Հոս, հոն քարեր՝ լալկան ու ծեր, այս տեղ թուփեր՝ մահ են հագեր, այն տեղ հողը դադաղացեր ...., ասոնց մէջէն՝ լոկ մողէսներ շրջան կ'ընեն վախով մը խեւ։

Թէեւ մեռած, թէեւ անշունչ, չունի հեւանք, ոչ ալ մրմունջ, սակայն իբրեւ սիրտ ու հոգի, իբրեւ բեկոր յիշատակի՝ գիւղի մէջէն են գրկեր, մէկը նորն է, ուր անցեալի ..։

Երէկ չկա՞յ, չկայ ներկան, ներկան թէ չկա՞յ՝ չկայ ապագան, թէ մահ չկայ՝ չկայ եւ դաղաղ, առանց չիրմի՝ ի՞նչ կը փնտռէք յառնումի տաղ ...։

Այս նեղ ճամբուն երկու ծայրեր, երկու գիւղի մէջէն են գրկեր, մէկը նորն է, ուր կեանքն յորդ է, ուր կեանքին երգ՝ ողջ ու քաջ է, միւսը՝ հին է, շատոնց մեռած, մահ կը հոտի, բայց թէ չըլլար մեռած այս գիւղ՝ պիտի մեռնէր նորդ այն գիւղ, ժամէն մինչեւ յետնագոյն հիւղ։

Այս ճամբայէն ցուրտ ու մթար, ամէն տարի — դարէ ի դար—, Աւերակի տղին կուգայ, ձեռքը բռնած բազմադարեայ գիրքը հզօր, կը յորդորէ որ անվարան՝ գիւղն պայքարի կեանքին ընդդէմ, տաք ու դաժան, մինչեւ ծագի կարմիր արեւն ազատութեան ...։

ԽԱՉ-ՔԱՐԻ ՃԱՄԲԱՆ

Այս ճամբան կ'իջնէր գիւղին կոնակէն, կ'երթար հեղեղատ՝ արտերու մէջէն, ապա վեր կ'ելլէր բլուրի գագաթ, ուր խաչքար մը կար ծանր ու հաստատ։

Այն հին ժամանակ, երբ դեռ ողջ էին մեր հին պապերուն՝ պապերուն պապեր, մեր այս գիւղին մէջ քոլերա ինկեր, բազմաթիւ այր, կին, ծեր ու մանուկներ անխընայ զարկեր, գիւղը ճարահատ հըրկում կատարեր, լացեր, աղօթեր, յետոյ այս խաչ – քարն բլուրին վրայ բերեր ու տնկեր, իբրեւ արգելիչ այս քոլերային, իբրեւ պահապան մեր արդար գիւղին՝ ընդդէմ չարագործ ախտ ու վարակին.

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

« Տոլստոյի պատուիրը » զարմանահրաշ գիրքը նմանեցնում է Լեւ Մեծագոյնի մասին 68 լեզուներով գրուած բոլոր 40.000 հատորները » , ասում է .— « Պարզութիւնն ու արքայավայելչութիւնը , ներքին գեղեցկութիւնը ու ձեւերի նրբութիւնը Տոլստոյի մօտ զուգորդւում էին ի մի ... արքայավայել պատուարժանութիւնը կազմում էր նրա օրգանական մասը եւ եթէ ինձ հարցնելու լինէին թէ ո՞րն էր ամէնէն աւելի աշխարհի մարդը , որին ես պատահել էի կեանքիս մէջ, պիտի տայի Տոլստոյի անունը : Այդպէս էր նա սովորական զրոյցի ատեն, բայց հենց որ խօսքը վերաբերէր մի քիչ թէ շատ լուրջ հարցի, մէկէն ու մէկ այդ տանուտէրը զգացնել էր տալիս իր հրաբխային ոգին» :

Բունինը, կատարելապէս համամիտ Դ. Ս. Սամոխվալովին հետ, գտնում էր որ Տոլստոյի դժուարանիշ գոյնի աչքերը , յանկարծ դառնում էին կապտագոյն, սեւ, գորշ, չականակագոյն, արտացոլում էին բոլոր գոյները փոխն ի փոխ »...

Շնորհալի, նրբազգաց ու խորաղէտ նըկարիչ Յ. Մ. Գիւրջեանը, բախտաւոր կերպով, բարոյապէս ու ամենայն օրինապահութեամբ խուսափելով Տոլստոյի աչքերը պատկերացնելու արհեստագիտական դժուարագոյն գործից, իր երախտաշատ ու հլու պողպատեայ քարաբեկ գըրիչով ստեղծել է Տոլստոյի մարմարեայ համանման երկուորեակը, զարմանահրաշ իր նմանութեամբ եւ հրապուրիչ դէմքի գեղեցիկ արտայայտութեամբ :

Մեծ մարդը պատկերացուած է գետնահայեաց աչքերով, բայց ծայր աստիճան պերճախօս, իմաստալից ու բարեժպիտ դէմքով :

Այդպիսով Ֆրանսան այսուհետեւ բոլոր մեծ պետութիւններից առաջինը կ'ունենայ իր մայրաքաղաքի մի գեղեցիկ ու անմեղ վայրում գեղեցիկ յուշարձանը մեր դարու ամէնէն ժողովրդական ու ամէնէն ազդեցիկ համաշխարհային գրագէտին :

Տոլստոյի հայրենիքում, ուր, ըստ պաշտօնական տեղեկութեանց, նրա երկերը տարածուած են շուրջ 55 միլիոն օրինակ, նրա ձեռակերտ յուշարձանը կառուցանելու մասին ցայժմ հարց չէ յարուցուած ոչ իշխանութեան կողմից, ոչ էլ գրող եղբօրց կողմից : Վ. Սպերանսկի («Ռուս Միտք», 8 Յուլիսի 1955 թ.) :

Թարգմանեց ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱԶԵԱՆՅ

Յ. Գ.— Թէեւ ես շատ հեռու եմ այս օրինակ գործերի մասին իմ կարծիքը ունենալու կարողութիւնից, սակայն, այսուհանդերձ, պիտի ասեմ որ երբ ես, բոլորովին պատահմամբ, գտնուեցայ Տոլստոյի յուշարձանի աջ կողմը, յանկարծակիի եկայ, երբ տեսայ թէ ինչ մեծ վարպետութեամբ հանդուցեալ Գիւրջեանը կարողացել է պատկերացնել Տոլստոյի աչքերը, առանց խուսափելու այդ դըժուարագոյն գործից : Ա. Վ.

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵՑԻՆ ՀԱԼՔԻ ԸՆԴ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք «Հալք»ի ընդ. քարտուղար Քասըմ Կիւլէքի ձերբակալութեան մասին: Ինչպէս գրած էինք արդէն, պատժական ատեանը ազատ արձակեց երբեմնի ամենազօր կուսակցութեան ներկայացուցիչը .—

Հալքի ընդհանուր քարտուղար Գասըմ Կիւլէք, ընկերակցութեամբ Ճէլալ Տօրայի եւ Հալքեան լրագրողներու. «Էրզրում» շոգենաւով Էրէյլի հասաւ: Հալքի պատկանող ստուարաթիւ անձեր շոգեմակոյկներով ու նաւակներով դիմաւորեցին զայն: Կիւլէք ուղղակի Հալքի կեդրոնը գնաց եւ ճառ մը խօսեցաւ :

— Հեղեղներէն վնասուած հայրենակիցներուն անմիջապէս եւ առաւելագոյն չափով պէտք է օգնել: Շահագրգռուող նախարարները, աղէտէն վերջ այստեղ ուանքը եկան, խոստումներ ըրին, սակայն դեռ բան մը չկրցան ընել :

Յետոյ անդրադարձաւ ընտրութեանց չմասնակցելու որոշումին ու ըսաւ .

— Ցաւելով այս որոշումը առինք, որովհետեւ գիտենք թէ շատ տեղեր պիտի շահէինք : Սակայն ինչ ընենք որ ծանր պայմաններ կային: Հաւաքոյթի եւ խօսքի ազատութեան պէս բնական իրաւունքները թէեւ միջազգային ժողովներու մէջ ընդունած է Թուրքիա, բայց ինչ ընենք որ նոյնիսկ մեր հաւաքոյթներուն իսկ միջամըտեցին: Այս պայմաններու տակ բնականաբար չէինք կրնար ընտրութեանց մասնակցիլ : Ձեր ուշադրութիւնը կը հը[illegible] այդ մարդոց հոգեվիճակին վըրայ: Երեւակայեցէք որ ճամբորդութեանս յայտագիրը աւրելու համար չորս ժամ յապաղումով շոգենաւը ճամբայ հանեցին եւ որպէսզի առիթ չունենամ Զօնկուլտաքի հայրենակիցներուս հետ շփման մէջ մտնելու, շոգենաւը հոս բերին իբրեւ թէ ածուխ առնելու համար: Ինքնավստահ մարդիկ այդպիսի միջոցներու չեն դիմեր: Նը վախնան եւ իրար անցած են. ալ կրնաք երեւակայել թէ ինչերու պիտի չդիմէին, եթէ ընտրութեանց մասնակցէինք: Սա ստոյգ է որ այսօր Հալքի անդամ ըլլալ, հերոսութիւն է, կտրիճի գործ է :

Յետոյ քաղաքին մէջ պտոյտ մը ըրաւ ու ժամը 19ին նաւ նստաւ որպէսզի Զօնկուլտաք երթայ :

Մեր ժողովրդապետութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով այսօր պետական պաշտօնեայ մը մահուամբ ըսպառնաց ընդդիմադիր պետի մը եւ զայն ազատութենէ զրկեց: Ահաւասիկ.

« Էրզրում » շոգենաւը ժամը 8ին Էրէյլի հասաւ. բնականոն պայմաններու տակ նաւը ժամ մը սպասելէ վերջ Զօնկուլտաք պիտի մեկնէր, բայց հանքածուխ առնելու պատրուակով քանի մը ժամ Էրէյլի մնաց, յետոյ Զօնկուլտաք ալ սաանկ պիտի հանդիպէր ու անցնէր, որպէսզի Կիւլէք չհասնի այնտեղի հաւաքոյթին: Այս պատճառաւ քաղաքին մէջ ճառը խօսեցաւ, յետոյ պատրաստուած չարժանաւով մը որոշեց Զօնկուլտաք երթալ :

Սակայն զայմագամը ազդարարեց թէ չարժանաւը ձկնորսութեան յատուկ ըլլալով մարդ չի կրնար տանիլ Կիւլէքին արտօնեց միայն որ նաւ վերադառնայ : Սակայն Հալքի անդամներէն մէկը չորս հոգինոց չարժանաւ մը տրամադրեց ու Կիւլէք մեծ արագութեամբ հասաւ Զօնկուլտաք ուր հսկայ ցոյցերով դիմաւորուեցաւ :Ժողովուրդը ուսամբարձ տարաւ զայն սրահը, ուր քննադատական ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտնեց թէ վերջին հեղեղներուն աւերը եթէ արագօրէն չդարմանուի այս ձմեռ ածուխի նեղութիւն պիտի քաշենք :

Խօսելէ եւ երկու հարիւր մեթրի չափ հեռաւոր երթալէ վերջ երբ ինքնաշարժով մը կը պատրաստուէր աղէտեալ վայրը երթալու, դիմացէն «ճիփ» մը սըրընթաց հասաւ ու մէջէն քաղաքային տարազով անձ մը իջնելով ինքզինքը ներկայացուց.

— Ապահովութեան տնօրէն Ջէքի Ագալըն: Եւ Կիւլէքը պաշտօնատուն հրաւիրեց: Կիւլէք գրաւոր հրամանագիր մը ուզեց, քանի որ որեւէ պատճառ չկար : Տնօրէնը գոչեց թէ առանց գրաւոր բան մը չկար, այլ ինք իր իրաւասութիւնները կը գործածէ: Յետոյ ահաւոր զայրոյթով մը գոչեց. ձեռքը ատրճանակին տանելով.

— Եթէ չգաս, կը սպաննեմ քեզ:

Այդ միջոցին լուսանկարի գործիքս չակեցի երկու պատկեր քաշելու համար : Տնօրէնը տեսնելուն պէս ոստիկաններուն պոռաց .

— Թոյլ մի տաք .մեքենան առէք ձեռքէն. ոստիկանները բաւական խոշտանգեցին նաեւ ներկայ Իսթանպուլցի լրագրողները: Առիթէն օգտուելով մեքենաս ազատեցի :

Կիւլէք, կուսակցական ընկերներն ու Մալաթիոյ երեսփոխան Քեամիլը, ոստիկանութեան տնօրէնին այս բոլորին պատճառը հարցուցին, քանի որ որեւէ առթիւ ազատութիւնը չէին կապտած :

— Ձեզմէ չեմ վախնար, ըսաւ տնօրէնը, կրնաք բողոքել, հրաման առի: Յետոյ դառնալով Կիւլէքին ըսաւ .

— Պէտք չէ որ հոս գայիք :

Մինչ այդ պողոտաները լեցնող ժողովուրդը Կիւլէքին համակրական ցոյցեր կ'ընէր. այդ միջոցին նաւը Զօնկուլտաք հասաւ. ոստիկան ու ոստիկան – զինուորներ ամէն կողմ լեցուցած էին. Կիւլէք եւ ընկերները նաւակով նաւ տարուեցան որ անմիջապէս ճամբայ ելաւ :

— Լրագրողներ ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ կուտան: Այսպէս Կիւլէք Զօնկուլտաքի քաղաքապետարանին առջեւ հասած ատեն, դեմոկրատները զինքը անարգած են. «ազգային խաբեբայ ստախօս հայիտ»: Այդ միջոցին երկու կուսակցութեանց անդամներն ալ կռուի կը բռնուին: Ոստիկանութիւնը դժուարաւ կը յաջողի զսպել կռուարարները իսկ ոստիկան տնօրէնը «քեզ կը սպաննեմ» սպառնալիքը ընելէն վերջ, Կիւլէքին թեւը կը բռնէ, չուան կը փաթթէ ու բռնի պահականոց կը տանի :

Ոստիկանապետ Նիազին ալ կը սպառնայ.

— Լրագրող եղեր է կամ ոչ, ով կ'ուզէ թող ըլլայ, կը ծեծեմ :

Այս բոլոր խօսակցութիւնները բազմախօսի առնուած են եւ լուսանկարներով վաւերացուած են :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ո՞ՒՐ ԻՋԱՆՔ ...

ՎԻԷՆ.— Օգոստոս 12էն սկսեալ Վիէնի Խարբերդցիները եռուզեռի մէջ էին: Պատգամաւորները եկած էին օրեր առաջ: Կիրակին շատ գեղեցիկ արեւոտ օր մը եղաւ, Հանդէսին վայրը շատ մօտ էր քաղաքին: Նուագախումբը կը հնչէր առաւօտէն ի վեր: Օրուան նախագահը բացումը կատարեց բաւական գեղեցիկ ճառով մը, բացատրելով Միութեան նպատակը : Ուրիշներ ալ ըսին թէ Միութեան նպատակն է լայնօրէն օգնել մեր չքաւոր հայրակիցներուն, թէ Միջին Արեւելքի մէջ ունինք շատ մը չքաւոր հայրենակիցներ, մանաւանդ Խարբերդի եւ շրջաններու մէջ, պէտք է ուժ տանք կեդր. վարչութեան որպէսզի կարենան եկեղեցի եւ դպրոց շինել մեր դժբախտ բեկորներուն համար: Լիոնի պատգամաւորն ալ թելադրեց բոլոր Խարբերդցիներուն անդամագրուիլ Միութեան ,չարունակելու համար նահատակներուն գործը :

Այս բոլոր գեղեցիկ ճառերէն վերջ, արեւելեան նուագախումբը հնչեցուց «Զիֆթէ Թէլլին» որուն յաջորդեցին «դէյպէկ»ն ու լաչի պարը: Կարծես մարդիկ կազմ եւ պատրաստ կը սպասէին բանախօսութեանց վերջանալուն: Ալեխառն մազերով այրեր ու կիներ իրար խառնուած կ'ոստոստէին: Մենք որ ճամբէն կը դիտէինք ափ ի բերան մնացինք բարեկամիս հետ: Տեղացիներէն մէկը հարցուց թէ այս խաղերը Ամերիկայէ՞ն եկած են: Բարեկամս պատասխանեց թէ նուէր ստացած ենք Թուրքիայէն: Եթէ Թուրք թղթակից մը տեսնէր ինչե՞ր պիտի գրէր ...

Բարեկամս գիս ալ մեղադրեց որ Խարբերդցի ըլլալով հանդերձ հեռուէն կը դիտեմ փոխանակ սաստ մը ուղղելու : Ի՞նչ կրնայի ընել եթէ ոչ թաշկինակս աչքերուս տանիլ եւ հեռանալ : Քիչ անդին աղբիւր մըն ալ գտայ եւ աչքերս լուացի, որպէսզի տեսնողը չգիտնայ թէ լացած եմ: Խեղճ Զօպանեան, դուն ալ բախտ ունեցար Համախարբերդի դաշտահանդէսին խօսելու Վիէնի մէջ: Երբ ճառդ վերջացաւ, նոյն տեսարանը պարզուեցաւ եւ ստիպուեցար յանդիմանութիւններ ուղղել, յուսալով թէ այլեւս չեն կրկնուիր.. Այսօր աւելի յառաջ գացած են:

Իսկ դուն սիրելի «Յառաջ» ջուրը ջաղացքը տարեր է, դուն մայրենի լեզուով կը զբաղիս .... ԽԱՐԲԵՐԴՑԻ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

★

Եւ կ՚ եզրակացնէր թէ ան գոյութեան իրաւունք չունէր եւ ժամանակավրէպ մըն էր այլեւս, ո՛ւր մնաց մահացնել Կազի փաշան եւ տապալել հանրապետական նորածին կառավարութիւնը:

Իթթիհատ խստիւ կը քննադատուէր ու կ'ամբաստանուէր պաշտօնական բերաններու կողմէ, ոչ միայն գործուած քաղաքական սխալներուն, երկրին տրուած հարուածներուն, այլեւ տնտեսական չարաշահութեանց համար: Անկախութեան Պայքարէն մինչեւ վերջնական հաշուեյարդարի թուականը, Իթթիհատական ղեկավարները վայրկեան մը չէին հրաժարած իրենց ծածուկ գործունէութենէն եւ քաղաքական ու մենատիրական փառասիրութենէն, եւ ի գին ամէն բանի ուզած էին յագուրդ տալ իրենց կիրքերուն եւ աթոռի տենչերուն ու գործը ի վերջոյ արիւնով կարգադրել:

Ուշագրաւ է որ Անկախութեան Ատեանի նախագահը դեռ Իթթիհատականներու դատավարութիւնը չսկսած՝ նախնական հարցաքննութեանց օրերուն իսկ կը յայտարարէր հրապարակով.— «Յանցաւորները ամէն գնով պիտի ճզմենք, արդարութիւնը պիտի գործադրուի իրենց վրայ»: Եւ դատարանի ընդհանուր դատախազն ալ կ'ազդարարէր իր ամբաստանագրին մէջ.— Էֆէնտինե՛ր, ձեր շրջանը վերջ գտած է այլեւս, քաշուեցէք թատերաբեմէն եւ նստեցէք խղճի քննութեան :

Առաջին ընդհանուր պատերազմի շըրջանն էր որ կը յանձնուէր այս կերպով պատմութեան եւ արդարութեան դատաստանին, իր ոճրագործութիւններով եւ ստեղծուած քաղաքական ու ներքին բարդութիւններով, որով Իթթիհատի պէս մեծազօր կուսակցութիւն մը տարիներու միահեծան տիրապետութենէ մը ետք, երկիրը դէպի անդունդ առաջնորդեր, եւ աւելի վերջ սկսեր էր նիզակ ճօճել փրկարարին դէմ :

Ոճրագործութիւնը կատարեալ ընելու համար, յիշենք նաեւ ընդհանուր պատերազմի տարիներուն զանգուածային տեղահանութիւնները, տարագրութիւններն ու հալածանքները, ինչպէս նաեւ ժողովուրդի մը մտաւորական ընտրանիին ձերբակալումն ու վախճանը այնքան եղերական պայմաններու տակ, անմեղ ու անդատապարտ մարդոց վերապահուած այնքան կսկծալի վախճանը:

Շարժանկարի ժապաւէնի մը պէս կը տողանցեն պատմութեան աչքերուն առջեւ այս ցաւալի դրուագներ, որով նախապէս տրուած ու ծրագրուած հրահանգի մը համաձայն 11 Ապրիլ 1915ին եւ այլ թուականներու մէջ, հասարակ ոճրագործներու պէս կը ձերբակալուէին եւ Անատոլու կը ղրկուէին հայ մտաւորականութեան պատկառելի ներկայացուցիչները, ուսուցիչներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ, հրապարակագիրներ, բժիշկներ, օրագրողներ, ինչպէս Բիւզանդ Քէչեան, Կոմիտաս Վարդապետ, Տոքթ. Տաղաւարեան, Գրիգոր Զօհրապ, Ռուբէն Սեւակ, Վարուժան,, Զարդարեան, Ատոմ Եարճանեան, Արտաշէս Յարութիւնեան, Գեղամ Բարսեղեան, Վարդգէս, Տիրան Քէլէկեան, Հրաչեայ Սուրէնեան, եւ այլն, առանց հաշուելու գաւառի մտաւորականութիւնը եւ յառաջադէմ ժողովուրդը, որոնք ծաղկեցուցեր էին իրենց բնակած տեղերը իրենց պարկեշտութեամբ, ստեղծագործ ոգիով, աշխատասիրութեամբ, շինարարութեամբ, եւ ուզեր էին լոյս մը սփռել հասարակաց աշխատանքին մէջ:

Այսպէս, Զանկըրըի բանտերը կը յորդէին այսպիսի ձերբակալեալներով, որոնցմէ շատեր անդարձ կը բաժնուէին ու սեւ շղարշ մը կ'իջնէր այս ոճրագործութեան վրայ:

Դատավարութեանց ընթացքին, յաճախակի յիշուեցան նաեւ Իթթիհատական նշանաւոր դէմքերու, Էնվէր, Թալէաթ, Ճէմալ փաշաներու անունները: Այս առթիւ խստիւ հարցաքննուեցան այն անձերը որոնք հեռուէն կամ մօտէն գործակցեր էին Էնվէր փաշայի, երբեմնի զօրեղ այդ սպարապետին ու պատերազմական նախարարին, որ Իթթիհատի ինքնաջնջումէն վերջ անցած էր Կովկաս եւ կ'աշխատէր Կանաչ Բանակը կազմել, համիսլամական շարժումը ստեղծել զինուորական ու քաղաքական նոր արշաւանքի մը համար:

Այս ուղղութեամբ իր ուժերը կեդրոնացուցած էր Թուրքիստանի մէջ եւ համաժողովներ գումարեր էր Կովկաս, գործակցութեամբը ուրիշ արկածախնդիրի մը՝ Հաճի Սամիի, որ, ոխերիմ թշնամի Միլլի իշխանութեան եւ Թուրք Հանրապետութեան վարիչներուն հազարումէկ մեքենայութիւններ եւ դաւադրութիւններ սարքելէ վերջ, 1927 Օգոստոսին քանի մը չարագործներու հետ Յունաստանէն նաւակով մը անցած էր Թուրքիա, Կազի Փաշային դէմ մահափորձ կատարելու եւ իրենց յետին նպատակը իրագործելու համար :

սպանութիւնը կատարուած է կատարեալ բարբարոսութեամբ։ Սպաննուած երեք Ֆրանսացի Թղթակիցներէն իւրաքանչիւրը քառասուն վէրք ստացած էր։ Մարդասպանները բզիկ բզիկ ըրած էին անոնց Թուղթերը եւ լրագրական գործիքները։ Երեք դիակները Ֆրանսա պիտի փոխադրուին օդանաւով։ Բոլոր ականատեսները կը պատմեն թէ ամէն բանէ աւելի սարսափ կը պատճառէին ըմբոստներուն դաշոյնները եւ դանակները։ Բազմաթիւ զոհեր վայրագօրէն յօշոտուած էին։ Եւրոպացի երիտասարդ ամոլ մը կիրակի օր բնիկներուն ձեռքն իյնալով, սարսափելի յօշոտուած էր մինչեւ մահ։ Նաւային սպայի մը կինը մեռաւ նոյն չարչարանքներով։

Միլիոնաւոր տոլար կը հաշուեն անհատական եւ պետական վնասները։ Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ամբոխը նախապէս պատրաստուած էր, դրօշակաւոր դէմքեր եւ դիրքեր զարնելու համար։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

●

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր բացուեցաւ Էքս լէ Պէնի խորհրդաժողովը, ուր հրաւիրուած են Մարոքի բոլոր հոսանքներուն ներկայացուցիչները։ Առաջին երեւելին էր մեծ-եպարքոսը, Էլ Մոքրի, որուն համար կ՚ըսեն թէ 102-108 տարեկան է եւ պաշտօն կը վարէ օսմանեան Սուլթաններու շրջանէն ի վեր։ Ծերունին պանդոկ մտաւ իր տղուն Թեւէն բռնած։ Տղան ալ ելմտական խորհրդականն է ներկայ Սուլթանին։ Ֆրանսացի ներկայացուցիչներն են վարչապետը՝ հինգ նախարարներով։ Իրենց գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ նիւթեր հաւաքել բոլոր քաղաքական հոսանքներէն, տեղական ինքնավարութիւն տալու համար Ֆրանսական Մարոքի։ Պիտի խօսին նաեւ «Իսթիքլալ» կուսակցութեան հետ, որ կատարեալ անկախութիւն կը պահանջէ։

Բոլոր տեղեկութիւնները քաղելէ վերջ, Ֆրանսայի հինգ նախարարները իրենց եզրակացութիւնը պիտի հաղորդեն դահլիճի լիակատար նիստին, վերջնական որոշում տալու համար։

× Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները միշտ կը խորհրդակցին, Հիւս. Ափրիկէի կացութեան մասին։ Երկուքն ալ մտահոգ են ոչ միայն խռովութեանց հետեւանքով, այլ եւ սուլթանական հարցին պատճառով։

× Ռիֆի երբեմնի ապստամբապետը, Ապտ Էլ Քերիմ, որ 73 տարեկան է եւ Գահիրէ կը բնակի այժմ, յայտարարեց թէ Ֆրանսա պարտաւոր է կատարեալ անկախութիւն տալ Հիւս. Ափրիկէի ժողովուրդներուն։

ԴԷՊԻ ՄՈՍԿՈՒԱ

●

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, որ իր արձակուրդի վերջին օրերը կ՚անցընէ Պաւարիոյ մէջ, զբաղած է ի դէպ Մոսկուա կատարելիք ճամբորդութեան կարգադրութիւններով։

Այսօր իր մենաստանը կը հաւաքուին արեւմտեան Գերմանիոյ գլխաւոր պաշտօնատարները, արտաքին նախարարը, փոխանորդը, Ուաշինկթընի դեսպանը եւ ՄԱԿի գերման ներկայացուցիչը, պետական խորհրդականներ եւ ուրիշ պաշտօնատարներ վերջին որոշումները տալու համար։ Առջի օր Փարիզէն անցնելով Փրակա մեկնեցաւ Ֆոն Շիրչքի որ պաշտօն ունի Մոսկուայի ճամբորդութեան նիւթական եւ վարչական մանրամասնութիւնները կարգադրելու։

Արտակարգ նշանակութիւն ունի վարչապետին ճամբորդութիւնը։ Եթէ Մոսկուայէն ձեռնունայն վերադառնայ, դժուար պիտի ձգէ ժողովուրդը եւ պիտի կորսնցնէ իր մեծամասնութիւնը։ Իսկ եթէ չօշափելի արդիւնք ստանայ, այս անգամ Ուաշինկթըն է որ կրնայ կասկածի մատնուիլ եւ բաւ այնմ ճշդել իր դիրքը, կ՚ըսեն կարգ մը թերթեր։

Արդարեւ Ատընաուըրի կը վիճակի չափել Կրեմլինի «ժպիտ»ներուն արժէքն ու սահմանը, Թափանցել Բուլկանինի եւ Խրուշչեւի յետին միտքերուն, եւ որոշել Արեւմտեան Գերմանիոյ միացման համար վճարելիք գինը։

ՍՈՒՏԱՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սուտանի ըմբոստութիւնը կը մեղմանայ եւ կացութիւնը բնականոն ընթացք մը կը ստանայ։ Սակայն դիւանագիտական գործունէութիւն մը կը տիրէ որքան Խարթումի, այնքան եւ Լոնտոնի եւ Գահիրէի մէջ։

Խումբ մը ըմբոստներ անձնատուր եղած են, իսկ ուրիշներ պատրաստ են բանակցելու։

Եգիպտոսի ազգային առաջնորդութեան եւ Սուտանի հարցերուն նախարար Սալահ Սալեմ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գահիրէի անգլիական դեսպանին հետ, յիշեցնելով թէ երկու պետութիւնները յանձն առած են ապահովել խաղաղութիւնը։ Նախարարը առաջարկեց որ Անգլիա եւ Եգիպտոս զինուոր ղրկեն ապստամբութեան վայրերը, բայց Անգլիա մերժեց։

Միւս կողմէ Անգլիա եւ Եգիպտոս տակաւին չեն համաձայնած միջազգային յանձնախումբի կազմութեան մասին։ Յանձնախումբին պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել հանրաքուէին վրայ որ պիտի ճշդէ Սուտանի ապագայ վարչաձեւը։ Սուտանի խորհրդարանը կ՚առաջարկէ որ այդ միջազգային յանձնախումբը կազմեն Նորվեկիա, Շուէտ, Հնդկաստան, Փաքիստան, Եուկոսլաւիա, Չեխոսլովաքիա եւ Զուիցերիա։

ԲՈԼՈՐԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸԼԼԱՆ ԿԱՆԽԻԿ։

Վարչութիւնը ի վիճակի չէ կազմակերպութիւններուն կամ անհատներուն ամէն անգամ յիշեցնել պարտքերը։

Լոյս չեն տեսներ նախապէս չվճարուած յայտարարութիւնները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով։

Արձանագրութիւնները կ՚ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար։

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շանթիէն, ուր տը Փանխոնս, Պ. Մ. Ագիլեանի։

Դիւան Ազգ. Միութեան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնին եւ հօր՝ Խաչիկ Գալուստեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին (ռիւ Լուի Պլան) այս կիրակի առաւօտուն յետ պատարագի։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԵՂԻՆ ՁԱՅՆԸ

Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ եւ ուրիշ պատմուածքներ, պատկերներով։

Գրեց՝ ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Գին 750 ֆրանք։ Դիմել ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ Գրատուն, 46 ռիւ Ռիշէ կամ «Յառաջ»ի։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Գրեց՝ Կ. Փօլատեան։ Ականատեսի մը յուշերը Տէր Զօրի Սարսափներէն, (արձակ եւ ոտանաւոր)։ Տպ. Յուսաբեր, 1955։ Գին 500 ֆրանք։

Դիմել «Յուսաբեր»ի վարչութեան կամ ուղղակի հեղինակին,

G. Poladian, 53, Chemin de St. Julien
Marseille (B. du R.) France

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(ՎԵՆԵՏԻԿ)

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.— Վարժարանս կ՚ընդունուին 11-14 տարեկան տղաք։

2.— Արտասահմանէն եկող աշակերտները մօտաւոր երկրի մը մէջ (Իտալիա, Ֆրանսա կամ Յունաստան) ունենալու են խնամակալ մը՝ որուն կարենայ դիմել վարժարանիս տեսչութիւնը որ եւ է դժուար կամ արտաքոյ կարգի պարագայի մը համար։

3.— Ծնողք պէտք են վարժարանիս տեսչութեան ղրկել հետեւեալ վկայականները.—

ա) Ուսման եւ բարի վարքի
բ) Ծննդեան եւ մկրտութեան
գ) Բժշկական
դ) Անցագիր եւ անձնագիր։

4.— Դպրոցական թոշակը ամսական հաշուով 30.000 իտ. լիրէթ է. Ֆրանսայի համար 18.000 ֆրանք, Ամերիկայի համար 45 տոլար. իսկ մնացած երկիրներուն համար 18 սթերլին։

5.— Դպրոցական տարեթոշակին կէսը պէտք է վճարել մուտքին (Հոկտեմբեր), իսկ մնացած կէսը Մարտին։

6.— Թոշակէն դուրս են համազգեստի, գրքերու եւ անհատական բոլոր ծախսերը։

7.— Իբրեւ համազգեստի ծախս ծնողքները վճարելու են, մէկ անգամ ամբողջ դպրոցական շրջանին համար 30.000 իտ. լիրէթ, մէկ անգամով կամ մաս առ մաս։ Տղուն հասակը մեծնալով տեսչութիւնը կը մտածէ նոր զգեստ հոգալ, առանց այլեւս ծնողաց վրայ ծանրանալու։ Համազգեստը սակայն վարժարանին կը մնայ երբ տղան շրջանաւարտ կ՚ըլլայ կամ որեւէ պատճառով դպրոցէն կը հեռանայ կամ ծնողաց կը վերադարձուի։

8.— Ծնողքին պարտականութիւնն է հոգալ աշակերտին զգեստները, ճերմակեղէնները, կօշիկները եւ բոլոր պիտոյքները համեմատ ցուցակին, որ կը գտնուի ընդունելութեան պայմաններուն վերջաւորութեան։

9.— Ծնողքին պարտականութիւնն է վճարել հոգալ տղուն առանձնական դասերու, կամ երաժշտական գործիք մը զարնելու, տեւական հիւանդութեան, ակռաներու եւ այլ դարմանումներու, լուսանկարի, թղթակցութեան, ճամբորդութիւններու, տուն վերադարձի, վկայականի եւն. բոլոր ծախքերը։

10.— Վարժարանիս Տեսչութիւնը կը ստանձնէ աշակերտին բարոյական եւ ուսումնական դաստիարակութեան եւ նիւթական խնամքի հոգը, սնունդի, լուացքի, զգեստեղէններու կարկատումի եւ ուրիշ տնական պէտքերու ծախքերը, ինչպէս խաղերու, մարզանքի, բարձրագոյն դասընթացքներու բնական, բնաբանական եւ քիմիական գիտութիւններու փորձերու ծախքերը։

Ուրիշ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

Direction du Collège Arménien
Moorat-Raphaël
Al Carmini, Venise
Italie

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով։

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն։

ԳԻՐՔԻ ԽՆԴՐԱՆՔ

Գահիրէի Ազգ. Առաջնորդարանի Թորգոմեան Ազգային Մատենադարանին համար ջերմապէս կը խնդրենք յարգոյ հեղինակներէն, հրատարակիչներէն եւ հանդէսներու եւ թերթերու վարչութիւններէն իրենց լոյս ընծայած գիրքերէն կամ պարբերականներէն մէկական օրինակ նուիրել մեր հոգածութեան յանձնուած մատենադարանին։

Հասցէ.—

Bibliothèque Torcomian
Patriarcat Arménien
179, Nahdat Masr Le Caire (Egypte)

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՍԵՒԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼ Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Երկու հատոր, հին ուղղագրութեամբ)։
Որ շատոնց սպառած է Հայաստանի մէջ։

Ամէն շաբթու լոյս կը տեսնեն երկու պրակներ, ընտիր տպագրութեամբ։

Ցետագային լրացած եւ կազմուած օրինակին գինը պիտի ըլլայ 12 լիբ. ոսկի։

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԸ
կը հրատարակէ նաեւ

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

(Չորս հատոր, համագումար 2402 մեծադիր էջ)։

Անգտանելի ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Հայաստանի մէջ։

Դիւրութեան համար բաժանորդագրութիւն հաստատուած է։ Կանխիկ բաժնեգին չորս հատորներուն համար 90 լիբ. ոսկի կամ 30 տոլար։

Եւրոպայի միակ ներկայացուցիչ՝

Գրատուն՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ,

51, Rue Mr. le Prince. Paris 6e

Imp. Araxes - 26, Rue Richer. Paris (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60

Le Directeur : SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e

C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600

Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ • JEUDI 25 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7758 31e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3169

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԷՆ ԼՈԶԱՆ

Այս միջոցին կատաղի փոխասացութիւն մը տեղի կ'ունենայ Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ: Լրագրական մենամարտ մը, ուր Թուրքերը սուր կը ճօճեն, մինչեւ Աթէնք արշաւելու սպառնալիքով :

Խնդիրը ծագած է Կիպրոսի թնճուկէն, որ հետզհետէ կը բարդանայ :

Ինչպէս գիտէք, Յոյները կը պահանջեն իրենց հայրենիքին կցել այդ կղզին, քանի որ իրենք մեծամասնութիւն կը կազմեն :

Թուրքերը ոչ իսկ լսել կ'ուզեն: Կը նախընտրեն որ պահուի ներկայ գոյավիճակը: Իսկ եթէ Անգլիան պիտի հեռանայ, պէտք է կղզին յանձնէ իր «օրինաւոր տիրոջ»ը, Թուրքիոյ :

Դժուար է հաւատալ թէ Անգլիացիները կը հեռանան: Մանաւանդ հիմա որ Սուէզի շրջանը լքելով, իրենց ռազմական խարիսխը փոխադրած են Կիպրոս :

Բայց, միեւնոյն ատեն կը տեսնեն որ անել կացութեան մը մատնուած են, իբրեւ հետեւանք ահաբեկչական գործունէութեան :

Զանազան լուծումներ փորձելէ ետք, Լոնտոն որոշեց ժողովի մը հրաւիրել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի ներկայացուցիչները, խորհրդակցելու համար :

Քանի մօտեցան ժողովին գումարման օրերը, այնքան տաքցաւ մթնոլորտը :

Աթենական թերթ մը պահանջեց Յունաստանի վերադարձնել արեւմտեան Թրակիան (Էտիրնէ եւն.), վերաքննելով Լօզանի դաշնագիրը :

Այսքանը բաւական էր, որպէսզի փոթորիկ մը պայթէր Անգարայի մէջ :

Միեւնոյն ատեն, ճերմակ Տետրակ մը կը հրատարակուէր Աթէնքի մէջ, պարզելով Յունաստանի տեսակէտները :

Այս երկու հրատարակութիւնները պատճառ եղան որ կարգ մը Թուրք թերթեր եւ Համալսարանական Ուսանողներու Միութիւնը ջերմագին պատերազմ յայտարարեն Յունաստանի դէմ, դղրդագին սպառնալիքներով :

Նախ ազդարարեցին, բացէ ի բաց.

— Ոչ Էտիրնէն կուտանք, ոչ ալ ուրիշ որեւէ բան: Կը պահանջենք մեզի վերադարձնել Տէտէ Աղաճը, Կիւմիւլճինէն, Քսանթին, Սէրէզը, Սելանիկը: Մէկ խօսքով՝ ամբողջ յունական Թրակիան եւ չորս մը կղզիներ: Եթէ չտաք, մենք շատ լաւ գիտենք զանոնք ետ առնելու ձեւը ...

Վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ պայքարը աւելի սաստկացած է :

Ամբոխավար թերթ մը, Վաթան Ա. էջին վրայ հրատարակելով Կիպրոսի խոշոր քարտէսը, «Կիպրոսը Թուրքին մայր դաշտն է», կ'ըսէ եւ կը թելադրէ միացեալ ճակատ կազմել այս դաշտին շուրջ :

Ուրիշ թերթեր ալ իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, պնդելով թէ Կիպրոսի Թուրքերը ստիպուած են գաղթել, իբրեւ հետեւանք յունական ահուսարսափին :

Իսկ Ուս. Միութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակած է, ուր «փալիքարիա» եւ «ստոր ազգ» անուանելով Յոյները, կ'ազդարարէ.

— « Փոխանակ հող պահանջելու Թուրքիայէն, աւելի լաւ է մահ ուզել Աստուծմէ: Մեր վերջին ազդարարութիւնն է.— Կամ թող յոժն, կամ թող անապարեն: Թուրքերը միշտ պատրաստ են նոր Օգոստոս 30 մը կերտելու :

« Դիպուածով ձեր ձեռքը մնացած հողերով գոհացէք, այլապէս ձեր ծայրայեղութիւնը շատ սուղի պիտի նստի ձեզի. ձայներնիդ կտրեցէք, եթէ չէք ուզեր որ օր մը թրքական դրօշը ծածանի Ակրոպոլիսի վրայ» (18 *Օգոստ.*):

Ինչպէս կը տեսնէք, աւելի քան սուր է Լօզանի մէջ բացուած ախորժակը :

Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ յաղթականները իրենք թեւ տուին պարտեալին, նուիրագործելով ցեղասպանութիւնն իսկ ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԽՍՏՈՒԹԵԱՄԲ

•

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԵՒ ԶՕՐԱԿՈՉ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԵՒ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը հաստատեն բոլոր թերթերը, զինուորական իշխանութիւնը ձեռնարկած է Մարոքի եւ Ալժերիոյ ապստամբական շրջաններու մաքրագործման, «ծայրագոյն ուժգնութեամբ»: Մանրամասնութիւններ կը պակսին: Ըմբոստութեան վարիչները կ'աշխատին մնացեալ բնակչութենէն եւ սպառազէն բանակը կը գործէ համաձայն տեղական պահանջներուն : Խստօրէն կը հետապնդուին այն բնիկները որոնք կը շարունակեն դիմադրել գիւղերու կամ լեռներու մէջ :

Մարոքի մէջ զսպողական գործողութիւնները սկսան Ուէտ Զեմէն, ուր ջարդ մը տեղի ունեցած էր շաբաթ օր: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, տակաւին անապահովութիւն կը տիրէ հեռաւոր գիւղերու մէջ, ուր փոքրաթիւ Ֆրանսացիներ կը բնակին: Շատ մը շրջաններու մէջ Ֆրանսացիները և Հրեաները հեռացած են իրենց տուներէն, աւելի ապահով տեղեր ապաստանելու համար: Մազականի մէջ ուր 1000ի չափ Հրեաներ կան, շատեր իրենց տուները կողպուցած ըլլալով քաղաքին դպրոցը ապաստանած են: Ամերիկայի Հրեաները հաց, միս եւ կաթ կը ճարեն այս փախստականներուն: Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ամբոխը մասնաւորապէս գրգռուած է Ֆրանսացիներուն, Հրեաներուն եւ տեղացի գործակիցներուն դէմ :

Ճամբաներու անապահովութեան պատճառով, կարգադրութիւններ եղած են որպէսզի թերթերու թղթակիցները ընկերանան զինուորական կարաւաններուն, որոնք ապստամբութեան վայրերը կը մեկնին օրական երեք անգամ: Մասնաւոր արտօնագիրներ ալ տրուած են թղթակիցներուն որպէսզի այցելեն ըմբոստութեան կեդրոնները :

Խլրտումները վերսկսած են Քազապլանքայի մէջ: Առջի օր սպաննուեցաւ իսլամ ուսանող մը, 15 տարեկան: Արաբական թաղէն անցած ատեն գնդակ մը ստացաւ գլխուն ետեւէն: Տղան կը յաճախէր արաբական դպրոց մը որ կը գտնուի Ֆրանսացիներու հովանաւորութեան տակ: Ինչպէս կ'երեւայ, որեւէ գործակցութիւն Ֆրանսացիներու հետ՝ ենթակայ է մահապատժի :

Նոյն օրը յարձակում կրեց նաեւ իսլամ ագարակապան մը: Ռումբեր նետուեցան իր երկու բնակարաններուն մէջ, կէս գիշերին: Ագարակապանը յաջողած էր դուրս ելլել խախտելով զինուորական արգելքը: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Քազապլանքայի Ֆրանսացիները ի վիճակի են դիմադրելու հաւաքական յարձակման, բայց չեն կրնար կասեցնել անհատական սպանութիւնները : Ամէն օր մէկ երկու հոգի զոհ կ'երթան դաւադիրներու գնդակին :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 23ին ընդհանուր խուզարկութեան մը ձեռնարկուեցաւ Մարոքի վաչկատուն ցեղախումբերուն մէջ, մասնաւոր արշաւախումբի մը կողմէ որ կը բաղկանայ օտար Լեգէոնի կամաւորներէ, Սենեկալցի զինուորներէ եւ Ֆրանսացի նաւազներէ :

Արշաւազումբը կը գործէ հրասայլերով, օդանաւերով եւ զրահապատ կառքերով: Ատլաս լեռներուն մէջ պաշարուած են երեք քաղաքներ, իբրեւ միջնաբերդեր ապստամբութեան: Գործողութեանց կը մասնակցին քանի մը հազար զինուորներ : Ռապաթէն օդնական զօրք փոխադրուեցաւ Թադլայի շրջանը: Օտար

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ՈՐՔԱՆ ՇԱՏ, ԱՅՆՔԱՆ ԼԱՒ

«*Յառաջ*»ի ուղղուած ազդէ մը կ'իմանամ թէ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. վարչութիւնը հինգ սան եւս որդեգրած է :

Այս յանձնառութեամբ ութի կը բարձրանայ սաներու թիւը, միայն Ֆրանսայի շրջանին մէջ:

Ուրեմն, ութ Տարօնցի պատանիներ, որոնք հոս ծնած են, հայկական ուսում պիտի ստանան միջնակարգ վարժարաններու մէջ :

Գիտեմ որ ուրիշ Հայր. Միութիւններ ալ կը հետեւին այս փրկարար ուղղութեան, համաձայն իրենց նիւթական միջոցներուն :

Բդեշխները սաներ կը պահեն տարիներէ ի վեր, այստեղ եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Սեբաստիոյ «Ուսումնասիրաց»ն ալ երկու սաներ ունի Մուրատեան վարժարանին մէջ: Իսկ առ նուազն ուրիշ տասը պատանիներ կարգի կը սպասեն :

Կը կարծեմ թէ ժամանակն է որ մեր Հայր. Միութիւնները իրենց հոգերու եւ պարտականութեանց առաջին էջին վրայ արձանագրեն նոր սերունդի փրկութեան խնդիրը :

Աւելի պարզ խօսելով, ոչ միայն զատ - զատ, այլ եւ հաւաքաբար մտածեն կարելի եղածին չափ շատ երիտասարդներ փրկել օտարացումէ :

Այդ ալ չի բաւեր:

Եթէ գոհանան «քչիկ մը» կարդալ - գրել սորվեցնելով, պարզապէս էրած սրտի մխիթարանք մը պիտի ունենան :

Իրենց հիմնական առաջադրութիւնը պիտի ըլլայ առ նուազն միջնակարգ ուսում ապահովել արժանաւոր սաներու, որպէսզի դառնան մտաւոր ուժեր՝ տարագիր բազմութեանց համար :

Ի՞նչ օգուտ հայախօս շուկացիներէ :

Եթէ բոլոր Հայր. Միութիւնները ձեռք ձեռքի տան եւ նիւթական միջոցներ նուիրեն, դժուար չէ ամէն տարի հրապարակ հանել տասնեակներով շրջանաւարտներ, հերթափոխներ կամ ժառանգորդներ — կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք :

Չքաւորները հոգացողներ միշտ պիտի գտնուին :

Նոր աւաններու շինութիւնն ալ կորսնցուցած է իր սուր հանգամանքը :

Ո՞ր օրուան համար են դիզուած գումարները, երբ տարագիր երիտասարդութիւնը կը հալի մեր աչքերուն առջեւ : Երբ ուսուցիչ եւ ուրիշ մտաւորականներ կը փնտռեն ամէն տեղ :

Հայր. Միութիւնները կրնան օրինակ առնել, նաեւ, մեր վանքերու վարչութիւններէն, որոնք ամէն տարի ընծայացուներ կը պատրաստեն, քահանայ կամ աբեղայ ձեռնադրելու համար :

ՎԱՀԷ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Մետաղագործական աշխատաւորներու խլրտումները Նանթի եւ Սէն Նազէրի մէջ հազիւ խաղաղած, նոր խլրտումներ ծագեցան հարաւային Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորապէս Թուլոն - Լա Սէյն :

Երկուշաբթի աշխատանքը վերսկսաւ Նանթի գործարաններուն մէջ, կէս ժամուան դադարով մը, ի յարգանս միջադէպի ընթացքին սպաննուած բանուորի մը թաղման : Յուղարկաւորութեան ներկայ էին քանի հազար հոգի : Դագաղը ծածկուած էր կարմիր ծաղիկներու տակ : Դամբանականներ խօսեցան աշխատաւորական երեք կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները :

Երէկ նոր ժողով մը պիտի գումարէին ձեռնարկատէրերու եւ գործատէրերու ներկայացուցիչները, գոհացուցիչ լուծում մը գտնելու համար օրավարձերու կնճռոտ հարցին:

Երկուշաբթիէն չորեքշաբթի գիշեր, Սէն Մառիթիմի նաւաշինարանի աշխատաւորներն ու տեսչութիւնը համաձայնութիւն մը ստորագրեցին որով քան առ հարիւր յաւելում մը կ'ըլլայ օրավարձերուն վրայ եւ «մինչեւ 1958 ամբողջական աշխատանքի ապահովութիւն մը» կը տրուի բանուորներուն: Առաջին անգամն է որ այս պայմանը կ'երեւայ համաձայնութեան մը մէջ:

Սակայն Վառի նահանգին մէջ, Լա Սէյնի նաւաշինարանին բանուորները, երեք հազար հոգի, երկուշաբթի օր լքեցին աշխատանքը պահանջելով որ Սէն Նազէրի գործաւորներուն տրուած առաւելութիւններէն իրենք ալ օգտուին: Բանուորական Ուժի եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու կազմակերպութեանց եւ նաւարանի վարչութեան միջեւ կնքուած համաձայնութիւն մը 12 առ հարիւր կ'աւելցնէ օրավարձերը եւ կ'ընդունի վեցամսեայ յաւելուածական վճարում մը, մէկ ամսականի համեմատութեամբ :

Այս որոշումը մերժեց սակայն Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը որ 85 առ հարիւր ուժ մը կը ներկայացնէ բանուորներուն մէջ: Իբրեւ հետեւանք այս մերժումին, բանուորները գրաւեցին աշխատանոցները: Նաւարանին տնօրէնը որ արձակուրդի մէջ է, անյապաղ Թուլօն կը սպասուի, վերսկսելու համար բանակցութիւնները :

Լա Սիոթայի նաւարանին աշխատաւորները նոյնպէս հաւասարութիւն կը պահանջեն Սէն Նազէրի բանուորներուն հետ եւ եթէ պահանջը չընդունուի հինգշաբթի օր կէս ժամուան գործադուլ մը պիտի սարքեն տեղին վրայ (նստուկ գործադուլ):

Սօ տիւ Թառնի մէջ տակաւին փոփոխութիւն մը չկայ, բայց հաշտարար նշանակուած պաշտօնատարը նախագիծ մը խմբագրած է եւ կը յուսայ ի մօտոյ Թուլուզի մէջ ժողով մը գումարել տալ եւ հաշտեցնել բանուորներն ու գործատէրերը: Բանուորական Ուժի կազմակերպութիւնը (ընկերվարական) յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ թէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (համայնավար) ժամանակը հասած կը նկատէ լայն գործակցութեան մը համար եւ այդ ուղղութեամբ լարած է իր ուժերը, բայց կը մերժէ բռնութիւնը, գործատեղիներու քանդումը եւ նման արարքներ: Համայնավարներու նպատակն է, կ'ըսէ յայտարարութիւնը, ջլատել միւս կազմակերպութիւնները եւ չէզոքացնել անոնց զօրութիւնն ու ազդեցութիւնը: Սակայն 1947ի անջատումը եւ ուրիշ պարագաներ ցոյց կուտան թէ կրնանք դիմադրել այս խաղերուն եւ ձախողեցնել զանոնք :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

•

Փարիզէն Վենետիկ գացած ուխտաւորներու մէկ մասը վերադարձած է: Միւսները մնացած են, Հռոմ եւ ուրիշ քաղաքներ այցելելու համար: Վերադարձողները ջերմ գոհունակութիւն կը յայտնեն ձեռնարկին յաջողութեան եւ Ս. Ղազարի մէջ կատարուած ընդունելութեանց մասին :

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ գրաւեց Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի երէկուան թիւը, որ կը պարունակէր յօդուած մը հետեւեալ խորագրով.— «Դադրեցուցէք ահուսարսափը», (Հիւս. Ափրիկէի դէպքերուն առթիւ):

ԶՕՐ. ԱԼԻ ՖՈՒԱՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

★

Դ.

Պէքիր Սամիի պատուիրակութիւնը 4 Օգոստոս 1920ին կ՚ունենայ երկրորդ տեսակցութիւն մը Գարախանի հետ, որուն առաջին խօսքը կ՚ըլլայ (իր ձեռքը բռնած հեռագրին նայելով) յայտնել, թէ Հայերու աննշան դիմադրութենէն ետք սովետական բանակը մտած է Նախիջեւանի նահանգը եւ այդ կողմերը գտնուած Թուրք զօրամասերուն հետ կապ հաստատած է: Նոյն ատեն Գարախան կ՚աւելցնէ.

— «Տեղեկացանք, թէ Անգարայի կառավարութիւնը, Հայաստանի յուշագիր մը տալով, պահանջած է որ հայ գնդուորները քաշուին Պրեսթ — Լիթովսկի դաշնագրով ճշդուած սահմանները: Զանազան պատճառներով յարմար չենք գտներ, որ Թուրքիա առանձին եւ կամ Խ. Միութեան հետ միասնաբար Հայերուն պահանջներ ներկայացնէ: Նախկին Ռուսաստանի մաս կազմող Հայաստանի հետ խնդիրը մենք կը կարգադրենք: Պատերազմ չուզելով հանդերձ, Հայաստանի դէմ պատրաստութիւններ կը տեսնենք: Հայաստանի դէմ պատերազմի պատճառներ գտնել մեզի կը վերաբերի. ատոր համար ալ մենք ձեռքի տակ փաստեր ունինք: Ասոնք ձեւի մը վերածելով պիտի յայտարարենք, օրինակ, թէ Թուրքիա ղրկած մեր 25 փութ ոսկին Հայերը գրաւած են: Հայաստանի կառավարութեան վերջնագիր մը տալինք, որպէսզի 48 ժամուան մէջ վերադարձնէ այդ ոսկին: Հայաստանի կառավարութիւնը եւ կանչած է Մոսկուայի հայ պատուիրակութիւնը (Շանթի պատուիրակութեան մասին է խօսքը. Գ. Լ.): Անհրաժեշտ կարեւորութեամբ կը դնահատենք Թուրքիոյ օգնութեան կարիքը: Լաւ գիտցէք, որ մինչեւ այս ամսուան վերջը ճամբան պիտի բացուի: Խնդիրը գաղտնի պէտք է մնայ, միայն ձեր կառավարութեան յայտնեցէք: Կը պահանջէք Պրեսթ Լիթովսկի սահմանները: Ճիշդ չէ ամէն բան կապել դաշնագրի մը որ ներկայիս ի զօրու չէ: Ժամանակ անցաւ եւ շատ բաներ փոխուեցան: Այսուհանդերձ, այդ դաշնագիրը պիտի քննենք»:

Անկէ ետք Գարախան Թուրքերուն կ՚ընէ հաճելի առաջարկ մը. «Բագուի մէջ եօթանասուն անգլիացի գերիներ կան, որոնց մէկը անուանի անձնաւորութիւն մըն է: Անգլ. կառավարութիւնը մեզմէ պահանջեց այդ գերիները: Պատասխանեցինք, թէ Ազրպէյջան անկախ պետութիւն մըն է, ուստի այդ խնդիրը անոր հետ լուծելու է: Այս դիմումէն օգտուելով մտածեցինք գերիները փոխանակել Մալթա բանտարկուած Թուրքերուն հետ: Ազրպէյջանի կառավարութիւնն ալ ատոր համաձայն է: Մեզի ցուցակ մը տուէք.

միայն թէ Ազրպէյջանի կառավարութիւնը դժուար վիճակի մը չմատնենք: Յարմար է որ Մ. Քեմալի յեղափոխութեան հետ առնչութիւն ունեցող գերիները պահանջենք»:

Ծանօթ է, որ ի վերջոյ ազատ արձակուեցան Մալթայի բոլոր Թուրք բանտարկեալները, որոնց մեծ մասը նախկին նախարարներ, պետական բարձր պաշտօնատարներ, մտաւորականներ, հրամանատարներ, Իթթիհատի նախկին վարիչ դէմքեր, պատերազմի եւ հայկական ջարդերու յանցագործներ էին: Այս մարդիկը գացին զօրացնել քեմալական պետութիւնն ու բանակը, որպէսզի Թուրք բանակը գիւրութեամբ յառաջանայ դէպի Հայաստան, Կիլիկիա, Իզմիր եւ ի վերջոյ գրաւէ Պոլիսը:

Ծակատագրի ինչ հեգնանք. այն վատութիւնը գործուեցաւ Հայու մը՝ Գարախանի միջնորդութեամբ:

Պէտք չէ մոռնալ որ Պէքիր Սամիի պատուիրակութիւնը Մոսկուա կը գտնուէր 1920ի ամառը, երբ կնքուելու վրայ էր Սեւրի դաշնագիրը եւ երբ Թուրքիա կ՚ապրէր իր ամէնէն տագնապալի օրերը:

Ռուսաստան եւս քայքայուած էր եւ կը պարտուէր Լեհաստանի ու Վրանկէլի բանակներուն կողմէ:

Այս ծանր վիճակը նկատի առնելով, արտաքին գործավար Չիչերին երբ Օգոստոս 13ին (1920) կրկին կ՚ընդունի Պէքիր Սամի պէյի պատուիրակութիւնը, Թուրքերուն համար խիստ անախորժ առաջարկ մը կ՚ընէ: Գոնէ այսպէս կը պատմէ զօր. Ալի Ֆուատ: Նախապէս Սովետները միշտ ձգձգած էին բանակցութիւնները, խուսափողական պատասխաններ տուած էին կնքուելիք դաշինքի մասին: Իսկ այս անգամ Չիչերին առաջարկեր է. «Նախկին հայկական նահանգներէն՝ Պիթլիսէն, Վանէն եւ Մուշէն մաս մը տալ Հայաստանի, որ հանգիստ շունչ չի կրնար քաշել: Նոյնիսկ բնակիչներու փոխանակութեան շուրջ խորհրդակցութիւն կատարուած է: Այս ամէնը Անատոլուի կառավարութեան բացատրելու համար Խալիլ փաշա մեկնած է Անատոլու եւ պատուիրակութեան կողմէ համայնավար դրականութիւն Անատոլուի մէջ տարածելու մասին խոստացած է բոտանալ Ազգ. Ժողովի հաւանութիւնը» (էջ 70): Գ. Լ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵԾԱՐԺԷՔ ՆՈՒԷՐ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ

●

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք Հայաստանի Պետական Մատենադարանը (Ձեռագրատունը) վերջերս 42 կտոր հայերէն ձեռագիրներ ստացաւ Պուքրէշէն, իբրեւ Ռումանահայերու նուէր: Միջանկեալ ըսենք թէ տաքաքալստ Յ. Ճ. Սիրունին, որ նոր վերադարձաւ տասնամեայ աքսորէն, տարիներով տքնաջան աշխատանք թափած է, այս կարգի ձեռագիրներու հաւաքման համար:

«Սովետական Հայաստան» ամսագրի Յունիսի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները վերոյիշեալ ձեռագիրներու մասին.—

Հայերէն այդ ձեռագիրները հաւաքուած են ժամանակի ընթացքին Բուկովինայի եւ Մոլտավիոյ երբեմնի հայաշատ քաղաքներ Սուչավայէն, Եաշէն, Բոտոշանէն, Ռոմանէն և Ֆոկշանէն: Այս ձեռագիրները պահպանուած են 1927ին հիմնուած Պուքրէշի ռումանահայ կեդր. մատենադարանին մէջ եւ ապա 1944ին Պուքրէշի «Հայ Մշակոյթի Տան» ձեռագրական բաժնին մէջ: Ղրկուածները՝ Պուքրէշ հաւաքուած հայերէն ձեռագիրներէն հնագոյններն են:

Այս ձեռագիրներուն մէջ ամէնէն մեծ շահեկանութիւնը կը ներկայացնէ 1265ին Կիլիկիայէն Մաշկեւորի վանքին մէջ գրուած Աւետարանը որուն գրիչը, այսինքն ընդօրինակողը, Կիրակոս է, իսկ գիրքը կազմած է Առաքել Հնազանդեանցը: Այս ձեռագիրը երկար ատեն պահուած է Ռոման քաղաքը: Անհրաժեշտ է նշել, որ Երեւանի Պետ. Մատենադարանին մէջ պահուած եւ Մաշկեւորի մէջ գրուած ձեռագրերէն, ամէնէն հնագոյնն է այս, եթէ չհաշուենք 1258ին Կիլիկիոյ մէջ գրուած, բայց անյայտ մնացած ուրիշ Աւետարան մը որուն գրիչն ու կազմողըդարձեալ վերոյիշեալ անձերն են: Բացի այս երկու ձեռագրերէն, կան նաեւ 1260 եւ 1271ին Սեւ Քարին եւ Դրազարկին մէջ գրուած, Առաքել Հնազանդեանցի կողմէ կազմուած ու այժմ Պետ. Մատենադարանին մէջ պահուած ուրիշ երկու ձեռագրեր եւս:

Կարեւոր նշանակութիւն ունի նաեւ երկար ժամանակ Բոտոշանի մէջ պահուած ԺԴ. դարու Աւետարան մը, որու յիշատակարանը չկայ: Ինչպէս կ՚երեւայ նկարներու ոճէն, այս ձեռագիրը նկարազարդած է Կիլիկեան Հայաստանի հռչակաւոր նկարիչ Սարգիս Պիծակը: Պետական Մատենադարանին մէջ պահուած եւ Ս. Պիծակի կողմէ նկարուած ձեռագրերու թիւը, այս ձեռագրին հետ միասին, կը հասնի տասնի: Ուշագրաւ է որ այս ձեռագրերու պահպանակը իր հնագրական առեալներով կը ներկայացնէ Ժ. դարուն Մեսրոպեան երկաթագրով գրուած Աւետարանի մագաղաթեայ մէկ թերթը:

Ձեռագրերու պատմութեան տեսակէտէն շահեկան է 1313ին Երուսաղէմի մէջ գրուած Ճաշոց գրքի պատմութիւնը, որ յայտնի է եղած ձեռագրին մէջ պահպանուած բազմաթիւ յիշատակութիւններէն:

Ձեռագրի ստեղծման ատեն Հայերը ունէին պետականութիւն: Ձեռագիրը ընդօրինակած է Կարապետ քահն.: Գրուելէն քսան տարի ետք, 1333ին, այդ ձեռագիրը ստացած է Ասլեր տիկինը, որ նուիրած է Երուսաղէմի Ս. Յակոբի վանքին: 1371ին ձեռագիրը կը ածխուի գրչի տղուն կողմէ, իսկ 1390ին Դիրջանի մէջ ասպատակողները կը յափշտակեն ձեռագիրը եւ միայն յետադային, Հայերը փրկագին վճարելով ետ կը ստանան զայն: 1687ին այս ձեռագիրը կը վերակազմուի Ռումանիայի Ծուրճովա (Գէորգէն) քաղաքին մէջ, Ստեփաննոս դպիր Կամենիցացիի կողմէ: Իսկ 1837ին կը պահուի Սուչավայի մէջ: Դար մը Սուչավա մնալէն ետքը ձեռագիրը կը փոխադրուի Պուքրէշի Հայկ. Մատենադարանը: Ներկայիս իր մշտական տեղն ունի Երեւանի պետական Մատենադարանին մէջ:

Հայ միջնադարեան անցեալը ուսումնասիրելու տեսակէտէն արժէքաւոր է 1621ին Կամենիցի մէջ գրուած Կանոնագիրքը, որ կը պատկանի Յ. Օձնեցիի խմբագրած կանոնագրքերուն (Է–Ը դար), յետագայ դարերուն ճոխացած՝ նորանոր յաւելումներով: Ուրիշ ձեռագիր մը, որ ձեռք բերուած է Պուքրէշ 1948ին, ընդօրինակուած է ԺԻ. դարուն եւ կը պատկանի Գէորգ Լամբրոնացիի, Գրիգոր Կեսարացիի եւ Սարաբիա Սասնեցիի կողմէ խմբագրուած կանոնագրքերու խումբին: Ձեռագրի երկրորդ մասին մէջ կը գտնուի հայ միջնադարեան նշանաւոր գիտնական Մխիթար Գոշի (ԺԲ. դար) Դատաստանագիրքը: Ձեռագիրը 1711ին պահպանուած է Ռոտոսթօ, ուրկէ ետք ԺԸ. դարու վերջը փոխադրուած է Եաշ ու այնտեղէն Բոտոշան:

Շահեկան ժողովածու է 1613–1615ին Լվովի Հաճի Խըտր Գնդաղեացիի կողմէ գրուած ձեռագիրը: Մեծ մասը կը պարունակէ հատուածներ ԺԴ. - ԺԵ. դարերուն ապրած հայ նշանաւոր գիտնական Գրիգոր Տաթեւացիի «Գիրք Հարցմանց» աշխատութենէն: Ձեռագրին մէջ կան նաեւ հայ միջնադարեան անուանի հեղինակներ Վարդան Այգեկցիի, Յովհաննէս Երզնկացիի (ԺԳ. դար) խրատները, Յակոբ Ղրիմցիի (ԺԵ. դար) տոմարագիտական մէկ աշխատութիւնը:

Ռումանիոյ Թրանսիլվանիա (Արդեալ) շրջանի Հայերու ներկայիս անհետացած բարբառը ուսումնասիրելու տեսակէտէն նշանակութիւն ունի 1819 – 1830ին Ռումանիոյ Եղիսաբեթուպոլիս (Դումբրըվէն) քաղաքին մէջ գրուած քարոզներու հին հատորնոց ժողովածուն, զոր գրած է նոյն քաղաքի ժողովրդապետ Յովհաննէս Գապտեպոլեան: Անոր քարոզները կարեւոր են Թրանսիլվանիոյ Հայերու պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար:

Ղրկուած ձեռագրերուն մէջ կան նաեւ երկու բժշկարաններ՝ գրուած ԺԹ. դարու սկիզբը, հայ հեղինակի մը կողմէ, որուն անունը չէ պահպանուած: Հեղինակը իր գրքին մէջ, բացի հայերէնէն, օգտագործած է նաեւ լատիներէն, իտալերէն, արաբերէն, պարսկերէն բժշկական բառերը: Բժշկարանի առաջին հատորի ներա-

ԳԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ հին դարերու խաչ – քարն է ահա, որ բլրի գլխուն վրայ կը մնայ, թէեւ մենաւոր, հովի ու ձիւնի միշտ ալ ենթակայ, բայց եւ աներկիւղ, յանդուգն ու արի՝ կը կռուի ընդդէմ չարի ու ցաւի, չի թողուր մտնեն մեր գիւղը բարի:

Այս նեղ ճամբայէն, Խաչ - Քարի Ողին, նստած հաւատքի Քուռկէ Ջալալին, մեր գիւղը կուգար՝ ըսելու համար, թէ՝ անհոգ եղէք, որքան ատեն որ կ՚ապրի ձեր Խաչ – Քար, ոչ սով, ոչ վտանգ չի կրնար ձեզի երբեք սպառնալ:

ԿԱԼԵՐՈՒ ՃԱՄԲԱՆ

Կալերու ճամբան՝ բաց Աւետարան, ուրկէ կը բխի հրաշքի, մը պտղամ, կը հոսի դէպի անդ ու անդաստան, կ՚իյնայ հնձուորի բազուկի վրան, կը խառնուի անոր սրբազան քիրտին ..:

Քիրտը կը կաթի վրայ մանգաղին ...

Մանգաղը կ՚երգէ հզօր փառերգը արգաւանդ հողին:

Կալերու ճամբան՝ սիրտ մ՚է հարազատ, անկէ ծոր կուտայ գութը խանդակաթ, կը հոսի, կ՚երթայ դէպի դաշտ ու արտ, կը կաթի վրայ հնձուորի սրտին, կը կապուի անոր խղճի տըրոփին...:

Խիղճը կ՚ողջունէ գալուստը հասկին:

Աշխատանքն մինչդեռ՝ կը հիւսէ պսակ, որ տայ հնձուորին:

⁂

Կալերու ճամբան՝ գիրկ է մայրական, ահա կը տեսնէ սայլը ճռընչան, որ չալակ առած խուրձերով ցորեան՝ կուգայ դէպի կալ արքայի նման, կը քալէ դանդաղ, կը շարժի խաղաղ, օ, արտը բոներ հունձքին գիւթախաղ...: Ճամբան կը գրկէ սայլը բեռնաւոր, տաք, տաք կը պագնէ անիւներն անոր...: Մինչեւ ճղուղներէն սիրերդ կը ծորի՝ սայլուորն կը ծափէ նման գինովի:

Սոնակը սայլին գրոյցն կը պատմէ հայկական կալի:

Կալերու ճամբան՝ հովի անապակ, պառկած արեւու ոսկի լոյսին տակ, կը ծծէ անոր լոյսը սուրբ ու տաք, ծաղկով կը շինէ փառքի զարդմանակ, որ երբ բեռնաբարձ սայլը կալ հասնի, խուրձերն վար թափէ, կալն ընէ ոսկի՝ զարդարէ գլուխն անխռով սայլուորի ...:

Կալերու ճամբան՝ աւղի հաշտարար,

Հունձի լոյս ոգին՝ անոր վրայ թառ, ամէն առաւօտ՝ մեր գիւղը կուգար, կ՚աւետէր անոր կեանքի լուսարաց՝ ձեռքին մէջ բռնած հայկեան թոնրի հաց ...

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՅԱՆ ՃԱՄԲԱՆ

Վրայ այս ճամբուն՝ ամէն ինչ տքուն, ամէն ինչ թախծոտ, ամէն ինչ տրտում: Ուռիներ լալկան, հակած առուի թաց ու մահարոյր երկու եզերքին, կարծես ըլլային սգաւոր մայրեր արտասուող իրենց դեռ երէկ թաղուած սիրելի տղոց վրայ շիրիմին:

Բարտիներ՝ կերոն, հրաշքէն կը վառին, ինչպէս մոմերը ժամու խորանին: Մեռելատան ճամբան՝ տող ունայնութեան որուն վրայ, Ան՝ գրեց անվարան, օրէնքը մահուան ...:

Իսկ մահը ի՞նչ է, տխուր վերջաբան՝ մեր ապրած կեանքին ցուրտ ողբերգութեան, որուն ծայրը կայ Խաչն ու Գողգոթան, ապա առասպելն՝ մարդու յարութեան:

Մեռելը մահ է, եւ մահը՝ մեռել, օրէնք չենք կրնար մենք երբեք փոխել, բայց թէ ոգին կ՚ապրի քաջ ու անվեհեր՝ պատճառն է մեռել, մեռեալը սուրբ է, ընտանի սատուած, որ թէեւ թաղուած, բայց հայրենի տուն բնաւ չէ մոռցած ..:

Մեռելը կուգայ իր տունը այցի, թէ չէն է տունը՝ սատուէ կը բերկրի, իսկ թէ սգաւոր տխուր է իր տուն՝ մեռեալը հեղ մըն ալ կը մեռնի նկուն: Ոգիները կ՚ապրին շնորհիւ իրենց սուրբ մեռելներուն:

Այս տխուր ճամբէն, սկսած հին օրէն, շիրմատան ոգին՝ գիւղ կուգայ այցի, կ՚ըսէ ամէնուն, կ՚ըսէ ամէն դի՝ թէ, «ողջըն մեռելի շնորհիւ կ՚ապրի, թէ մեռել չկայ՝ ՏՈՒՆԸ տէր չունի:

ՄԱՏՈՒՌԻ ՃԱՄԲԱՆ

Խենթ ու մանկունակ, ժպտուն չարուանակ, մանուկ մ՚է կարծես, միշտ խըռովումներես: Անոր եզերքին՝ խոտեր կը ծլին, առոյգ եւ կանաչ, թարմովը կեանքին:

Այս ճամբուն վրայ՝ հազար գիւթանք կայ, մարդն ցաւով կուգայ, սփոփուած կ՚երթայ, թէ կին է եկող, սիրտը վախ ու դող իր տուն կը դառնայ զուարթ ու շէնշող, թէ՝ աղջիկ մ՚եկաւ արցունքոտ աչքով, արցունքն կը կարի յոյսին յորդոբով:

Այս ճամբու հողէն՝ խունկի հոտ կ՚առնես, իղձիդ կը հասնիս եթէ աղօթես, պանդուխտ կուգայ եթէ զոհ ընես ...:

Այս ժպտուն ճամբէն կը քալէ ոգին՝ այս մեր գիւղակի բարի մատուռին, կը մտնէ գիւղը, ամէն տան սեմին, թոնրին ու բարձին՝ վրայ կը զնէ ծաղիկը յոյսին:

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ծաղանին մէջ հեղինակը խորհուրդներ կուտայ բժիշկներուն, կը խօսի հիւանդի հետ վարուելու մասին: Երկրորդ հատորը մեծ մասով նուիրուած է դեղագործութեան եւ ունի գործնական նշանակութիւն: Հեղինակը օգտագործած է Արիստոտելի, Հիպոկրատի, Աւիցեննայի (Իպնը Սինա), Գալիանոսի եւ ուրիշներու առոյթները, ինչպէս եւ օգտուած է հայ բժիշկներու, իր ուսուցիչ «Թիֆլիզեցի Յոհաննէս Ճարտար» բժշկի փորձէն: Բացի իր ուսուցիչէն, կը յիշէ նաեւ Հնդկաստանի մէջ բազմաթիւ տարիներ բժշկութեամբ զբաղած Կարբեցի բժիշկ Դաւիթ Մկրտիչեանը: Այս բժշկարաններու գըլխաւոր արժէքը անոնց առաւելապէս վիրաբուժական հարցերու նուիրուած ըլլալըն է :

Այս ձեռագիրները արժէքաւոր նիւթեր կը պարունակեն մասնաւորաբար հայ գաղութներու համար: Կան նիւթեր, որոնք կը վերաբերին Ռումանիոյ, Ուկրանիոյ, Լեհաստանի հին գաղութներու անցեալի պատմութեան: Շահեկան է Փոկշան քաղաքի հայկական դպրոցներուն նուիրուած երգերու շարքը, ուր երախտագիտութեան խօսքեր կան ուղղուած ռուսական եւ մոլդաւական պետութիւններուն եւ Մոլդավիոյ իշխան Միխայիլ Ստուրզային, որ այդ շրջանին իշխանական հրովարտակով Մոլդավիոյ հայկական դպրոցներ պետական հովանաւորութեան տակ առած էր :

Ձեռագրերէն մեծ մասը, գրուած ըլլալով տարբեր երկիրներու կարգ մը քաղաքներուն մէջ, որոշ նիւթեր կը պարունակեն նաեւ Ռուսաստանի, Ռումանիոյ, Ուկրանիայի, Լեհաստանի, Հունգարիոյ եւ ուրիշ երկիրներու ժողովուրդներու պատմութեան մասին:

Ձեռագրերը որոշ չափով կը պատկերացնեն նաեւ Մաշկեւորի (Կիլիկիա), Կոստանդնուպոլսի, Մարաշի, Երուսաղէմի, Կաֆայի, Լվովի, Կամենեցի եւ այլ վայրերու մէջ ծաղկած հայ գրչութեան արուեստի մասին :

Շատ ծանր եղած է ձեռագրեր արտագրողներու կեանքը: Յաճախ մութ ու խոնաւ խուցերու մէջ, ճէթի աղօտ լոյսի տակ հիւանդ եւ անօթի, թողած են իրենց ժառանգութիւնը նոր սերունդներուն: Ձեռագրերը աւարտելէն ետք, գրիչները, բացի իրենց ժամանակի պատմական դէպքերէն, դեղանուններէն եւ կարգ մը անձնանուններէն, քանի մը տողով նկարագրած են նաեւ իրենց ծանր վիճակը եւ դժուարութիւնները :

Ղրկուած ձեռագրերուն մէջ կան նաեւ 1632ին գրուած տօնացոյց մը, զանազան մեկնութեանց եւ քերթողներու ժողովածուներ, քերականութեան տետր, ինչպէս եւ ԺԹ. դարու Ադրիանապոլսոյ եւ Աղեքսանդրիոյ Հայերու վիճակագրութիւնները, ձեռագիր բառարաններ, նամականի գրութեան տետրեր :

ՍՈՒՐԷՆ ԳՈՒԼԱՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՃԻԳԵՐԸ

●

1945ին հիմը կը դրուէր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, փրկելու համար օտար ափերու վրայ ծնած ու մեծցած հայ երիտասարդութիւնը այլասերման վտանգէն :

Արտասահմանեան հայ մամուլը պարբերաբար կը յիշեցնէր թէ նոր սերունդը փրկելու համար մինչ այդ ի գործ դրուած միջոցները անբաւարար են: Դպրոց, եկեղեցի շատ դեղեցիկ ազդակներ են ազգապահպանման համար, բայց երիտասարդութիւնը պէտք ունէր խանդավառութեան : Կ'ուզէր աւելի մօտէն ծանօթանալ իր հայրենիքին, անոր փառաւոր անցեալին, մշակոյթին, պատմութեան եւ մանաւանդ հայկական հարցին որ պէտք էր լայնօրէն լուսաբանուէր: Ճառարին պէտք էր յաջորդէր լոյսը: Մէկ խօսքով արմատական հեղփոխութիւն մը որ պիտի փրկէր հայ երիտասարդութիւնը ամէն տեսակ փորձութիւններէ :

Այս բոլորին համար անհրաժեշտ էր կուռ կազմակերպութիւն մը, որովհետեւ տեղական լեզուն ու փառքերը սկսած էին բոյն դնել տարագիր երիտասարդներու սրտին մէջ :Անոնք գաղափար չունենալով ոչ հայրենիքի, ոչ ալ մեր մշակոյթին ու մանաւանդ մեր դարաւոր քաղաքակրթութեան մասին, ստորակայութեան զգացում մը խկ կ'ունենային, իբրեւ թափառական ժողովուրդի մը թշուառ զաւակները :

Այս ազգային մղձաւանջէն ազատուելու միակ միջոցն էր հաւաքել հայ երիտասարդութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան չուրջ, ստեղծել կազմակերպեալ նոր սերունդ մը եւ տալ անոր նախ գաղափար մը մեր հայրենիքին, մեր մօտաւոր անցեալի հերոսական մարտնչումներուն, մեր ոսկեդարուն, մեր գրական ու քաղաքական դէմքերուն ու միջազգային դետնի վրայ կատարուած մեր մշակութային նուաճումներուն :

Համաշխարհային պատմութեան մէջ չկայ ժողովուրդ մը, որ իր զաւակներուն կէսը զոհած ըլլայ յանուն միւս կէսին փրկութեան :

Ասիկա տրուած է մեր ժողովուրդին, եւ այս բոլորը խորացնելէ վերջ, ամօթ պիտի ըլլար տակաւին ստորակայութեան զգացում ունենալ :

Տարիներու ընթացքին հայ մամուլը արդար քննադատութիւններ ըրաւ Նոր Սերունդին մասին: Նոր Սերունդը լսեց զանոնք եւ ըմբռնեց, աշխատեցաւ ուղղել իր սխալները, ֆրանսերէնով սկսուած դասախօսութիւնը շարունակուեցաւ հայերէնով, հայերէնի դասընթացքներ մուտք գործեցին ու մեր տղաքը սկսան գրել «Հայաստան»ի մէջ թէ հայերէն եւ թէ ֆրանսերէն :

Նոր Սերունդի գործունէութեան ամէնէն խանդավառ ձեռնարկէն է օդափոխութեան կայանը (բանակում) ուր հայ երիտասարդներ Ֆրանսայի զանազան շրջաններէ կուգան կը ծանօթանան իրարու եւ ամբողջ մէկ ամիս փոքրիկ Հայաստան մը կը ստեղծեն, հպարտանալով իբրեւ Հայ:

Մեր վերջին պատգամ. ժողովը հաստատեց թէ որքան փոփոխութիւն մտած է մեր տղոց հոգեբանութեան մէջ : Մեր ուրախութիւնը անսահման եղաւ, երբ պատգամաւորները կ'ըսէին .

— «Ձի բաւեր միայն հին դարերու պատմութիւն սորվեցնել, անոնց զուգընթաց տուէք Հայոց նորագոյն պատմութիւնը, պարզեցէք Հայկական Դատը, տուէք մեզի մէկ խօսքով Դաշնակցութեան պատմութիւնը, որպէսզի մենք ալ դրյն ստանանք ու պայքարինք բոլոր անոնց դէմ որ օտար աղբիւրներէ ներշնչուելով կը գործեն մեր ժողովրդի կենսական շահերուն դէմ »:

Վստահ եմ որ ամէն Հայու սիրտ պիտի հրճուի տեսնելով այս հոգեփոխութիւնը որ մուտք գործած է Նոր սերունդին մէջ, շնորհիւ հայ մամուլին արդար քննադատութեանց, շնորհիւ հին սերունդին ցոյց տուած հայրական գուրգուրանքին եւ մտահոգութեանց, եւ մանաւանդ շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ տարիներէ ի վեր ստանձնած է հայ նոր սերունդ պատրաստելու հրաշագործութիւնը :

Քանի կը մնայ այդ զարկերը, արտասահմանի մէջ ալ պիտի ունենանք նոր սերունդ մը, որ հայրենիքի համար տքնելու գիտակցութիւնն ունի այսօր, ու ծարաւը վաղուան մեծ յաղթանակին :

ՍՈՒՐԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

★

ՄԻԼԱՆՕ, 18 Օգոստոս.— «Յառաջ»ի բացառիկ թիւը ձեռքս հասաւ գիւղին մէջ: Կամքէ անկախ պատճառներով քիչ մը ուշ, ի սրտէ կը շնորհաւորեմ «Յառաջ»ը, որ դիմագրաւելով նիւթական եւ բարոյական անհնարին դժուարութիններ, միշտ մնաց պատնէշին վրայ, որպէսզի ազգի եւ հայրենիքի սրբազան գաղափարները, իրենց կրակէն կարմրած դրօշներու նման, շարունակեն ծածանիլ մեր տարագիր Հայու սրտին եւ խղճմտանքին մէջ :

Արամայիս Սրապեան

ԽՄԲ.— Նոյնքան սրտագին շնորհաւորանք մը գրած է մեր բազմաստեղծ աշխատակցին երէց եղբայրը, Ստեփան :Երկուքն ալ նախկին որբեր, մէկը 12, միւսը 8 տարեկանին ազատուելով 1915ի սպանդէն, այժմ փայլուն դիրք մը կը գրաւեն Միլանի հրապարակին վրայ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի «Յառաջ», ես ալ քու մէկ սանդ, իբրեւ իր երամէն ուշացած կռունկ մը, կուգամ շնորհաւորել երեսուն տարիներու անխոնջ վաստակը : Դուն, երկրորդ հայր Ֆրանսայի մէջ ցրուած որբերուս, դուն լուսաւոր փարոս նաւաբեկեալներուս, դուն թեւաւոր արծիւ, քու չուքդ հովանի ըրիր մեզի:

Մենք, եաթաղանէն ազատած որբերս, բան մը չունինք քեզի տալիք, միայն մեր սրտէն բխած երախտագիտութեան անկեղծ մաղթանքն ունինք զոր երբեմն մեր անուշիկ մայրերը կ'ուղղէին մեզի.— Ոտքիդ քար չդպչի, հող բռնես, ոսկի դառնայ, ցաւ չտեսնես, մէկ օրդ հազար ըլլայ եւ, քու բառովդ իսկ, արեւդ միշտ կանանչ մնայ:

Գր. Փիլիկեան

ԼԻՈՆ, 18 Օգոստոս.— Սիրելի Յառաջ, երկտող մը չգրեցի երեսնամեակիդ առթիւ. լուր ալ չունեցայ: Իրենք իրենց հարսնիք ըրին, հոգ չէ: «Յառաջ»ը մերն է, մենք «Յառաջ»ինը: Թող կոչնականները մէկիկ մէկիկ անցնին, անեցիներուն համար միշտ ալ անկիւն մը կը գտնուի :

Երկիրը, ուռենիներով շրջապատուած մեր պարտէզին ճիշդ կեդրոնը բարձր եւ վիթխարի բարտի մը կար, իր կատարը ամպերուն մէջ ցցած: Գիւղացիները ոչ իր տարիքը գիտէին, ոչ ալ հասակը չափած էին: Ամէն ոք պատկառանքով կը նայէր անոր: Բարտին մնաց կանգուն Թուրքին մահասարսուռ հնձումէն վերջ: Ինչ եղած է հիմա, չեմ գիտեր, «Յառաջ»ը եւ մեր պարտէզին վիթխարի կաղնին նոյն կշիռը, նոյն հասակը եւ նոյն ծանրութիւնն ունին ինծի համար — մեզի համար : Ահա թէ ինչ'ու չափ չունի խանդաղատանքս: Է՛հ, գիւրին բան չէ չունչ ու չուք բաժնել այնքան առատօրէն, սիրայօժար, մանաւանդ մեզի պէս անապատէն ու որբանոցներէն եկողներու: Շունչդ եւ չուքդ անպակաս մեր վրայէն:

Միսաք Միրզէ

ՌՕԱՆ, 18 Օգոստոս.—Սիրելի Յառաջ, Հայրենասիրական մեծ պարտականութիւն մը կատարեցիք ընդհանրապէս բոլորին եւ մասնաւորապէս Յառաջի ընթերցողներուն հանդէպ, որոնք կրկնակի օգտուեցան ձեր հանապազօրեայ անսպառ պաշարէն:

Արդարեւ, մարդ որքան ալ հաւատաւոր ըլլայ եւ աննկուն, կը սկսի կքիլ ու լճանալ, երբ աղբիւրը կը ցամքի, բայց երբ «Յառաջ»ը կը բերէ արմենական ազնիւ կանչը, խարազանելով թմրած հոգիները, անկասկած բոլորն ալ կ'արթննան :

Կը մաղթեմ որ բախտը ձեզ ժպտի եւ կարենաք երեսնամեակ մը եւս կատարել ձեր նուիրական դերը :

Մեսրոպ Թորոսեան

Կը մեռնի մեծ վաշխառու պարոն Ամբակումը :

Դամբանախօս սրբազանը.— Հանգուցեալը անման ազնուէր, աղքատասէր, եկեղեցասէր, ընկերասէր եւ բարեպաշտ էր: Գործերը՝ մաքուր, խիղճը՝ մաքուր ...

Հանգուցեալի այրին.— (Մեկուսի), արդեօք սրբազանը ուրիշ մեռելի մասի՞ն կը խօսի ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

★

Հաճի Սամի, որ Էնվէր փաշայի աջ բազուկն էր, իր եղբօր եւ ուրիշ երեք մարդասպաններու հետ վիչերանց ելած էր Գուչատա, ռումբերով եւ հրացաններով զինուած: Ոստիկան զօրքը կրակ բացած էր դաւադիրներուն վրայ :

Արիւնոտ կռիւ մը տեղի ունեցած էր Մարտան լերան լանջքերուն վրայ, այն պահուն ուր Հաճի Սամի իր արբանեակներով կը ջանար յառաջանալ Անատոլուի խորերը եւ նոր արիւնահեղութիւններու տեղի տալ: Իվերջոյ ինք ու իր եղբայրը սպաննուած էին ոստիկան զինուորներու գնդակներուն տակ եւ մեռեալ վիճակի մէջ ձեռք անցուած, իսկ միւս երեք արբանեակները, Ապազա Հաքքը, Տիւզճէցի Մէճիտ եւ Սէօքէցի Մէճիտ, վիրաւոր վիճակի մէջ ձերբակալուած եւ զգայացունց խոստովանութիւններ ըրած էին :

Հաճի Սամիի հրոսախումբին այս բեկորները յանձնուեցան Իսթանպուլի Եղենադատ Ատեանին եւ մահուան դատապարտուելով կախաղան հանուեցան Էմինէօնիւի հրապարակը, 17 Յունուար 1928ին: Դատավարութեան ընթացքին յայտնի եղաւ որ ոճրագործները, գլխաւորութեամբ Հաճի Սամիի, ուժանակով օդը պիտի հանէին Կազի փաշայի եւ երեսփոխաններու նստած կառախումբը եւ յետոյ զինեալ ըմբոստութեամբ մը պիտի տապալէին հանրապետական կառավարութիւնը: Երեք մահապարտները կախաղանին վրայ անէծք կարդացին Հաճի Սամիի, որ իրենց տգիտութիւնը շահագործելով, այդ փորձանքը բերած էր իրենց գլխուն :

Էնվէր փաշայի մահը պատահեցաւ 1922ին Թուրքիստանի մէջ, երբ կը պատերազմէր ռուս բանակին դէմ, անկախ պետութիւն մը ստեղծելու փափաքով : Արիւնալի կռիւը սկսաւ արշալոյսին, անհաւասար ուժերու դէմ, Ապըտէրէի մօտերը, պոլշեւիկները կը յարձակէին անխնայ, ամէնավերջին զէնքերով: Էնվէր փաշա, առաջին աշխարհամարտին, ամբողջ Օսմանեան Կայսրութեան ճակատագիրը ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր եւ համբաւ շահած իր այնքան յանդուգն տնօրինութիւններով, ձիու մը վրայ հեծած աջ ու ձախ հրամաններ կ'արձակէր, կարենալ դիմադրելու համար պոլշեւիկեան հեծեալ եւ հետեւակ բանակին: Փաշան պաշարուած էր երեք թեւերով, եւ Ռուսերը կ'արշաւէին ու կը մօտենային Ապըտէրէի հովիտին, ուր կը գտնուէր Էնվէր փաշայի բանակատեղին: Կը ջանար փրկուիլ պաշարումէն եւ միանալ Պէլճիվանի ուժերուն, բայց օղակը փակուած էր եւ հակառակորդ կողմը ընդհ. յարձակողական ձեռնարկած: Գնդացիրները, ուժանակները, ռումբերը կարկուտ կը տեղային հովիտին վրայ, ամէն կողմ կրակի եւ մուխի վարագոյր մը ծածկած էր եւ Էնվէր փաշա կը պոռար իր օգնականներուն.— Յառաջ, ճեղքեցէք թշնամին :

Փաշան սուր ճենելին խոյացաւ զօրավար Բուտեննըյի յառաջապահ ուժերուն վրայ, մտաւ առաջին գիծերուն մէջ, բայց մարտկոցներու տարափ մը տեղաց իր վրայ :Էնվէր փաշա կը պոռար տակաւին.— Իլէրի՛, Ալլա՛հ:

Նոյն պահուն գնդակ մը ստացաւ ճիշդ իր սրտին եւ ինկաւ վար ձիէն, մեռաւ իր սիրելի պահակին Չէրքէզ Հիւսէյին չավուշի թեւերուն մէջ: Ճակատամարտի ընթացքին ճակտէն զարնուելով սպաննուեցաւ նաեւ Էնվէր փաշայի յեղափոխական շարժումին միւս ղեկավարը, Տէվլէթ մէնտ պէյ, անկարող դիմադրելու թշնամի գերակշիռ ուժերուն: Այսպէս վերջ գտաւ նաեւ Թուրքիստանի անկախ - ազգայնական յեղափոխութիւնը :

Անկախութեան Ատեանի դատավարութեանց ընթացքին մանրամասնօրէն քննուեցան Էնվէր կամ Թալէաթ փաշաներու գործունէութիւնը արտասահմանի մէջ, Անգարայի կառավարութեան կազմութեան շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Իթթիհատի հիմնած ճիւղաւորումները երկրէն ներս թէ երկրէն դուրս: Եւ հաստատուեցաւ թէ Կազիին եւ իր հիմնած պետութեան դէմ ծրագրուած մահափորձը եւ դաւադրական շարժումը շատ խոր արմատներ ունէր ու կազմակերպուած էր երկար ժամանակէ ի վեր, զանազան գոյներու, տարազներու տակ, եւ հազարումէկ դիմակներ կրող յայտնի կամ ծածուկ դերակատարներու մեղսակցութեամբ :

Խօսքը տանք այստեղ Անկախութեան Ատեանի հռչակաւոր մէկ անդամին, Գըլըճ Ալիի, որ եղած է ոչ միայն Կազի փաշային գործակիցը, այլեւ կարեւոր գործունէութիւն մը ունի Միլլի Պայքարի օրերուն: Տեսէք թէ Գըլըճ Ալի ինչպիսի յայտնութիւններ կ'ընէ իր վերջին Յիշատակներուն մէջ.—

« Իթթիհատականները առաջին աշխարհամարտէն պարտութիւնով դուրս գալէ վերջ, երբ լուծեցին իրենց իշխանութիւնը եւ դայն պատմութեան յանձնեցին, իրենցմէ ոմանք չմարսեցին այս անկումը եւ արտասահմանի մէջ գործունէութեան լծուեցան դաղտնի կոմիտէի մը ձեւին տակ ու չփման մէջ մտան երկիր դըտնուող անձերու հետ : Անոնք որ Եւրոպա խոյս տուին, երբ տեսան որ Կազի Մուսթաֆա Քեմալ փրկեց երկիրը, արտասահմանի մէջ վերստին հերոսական հովեր առին եւ փափաքեցան Անատոլու մտնել, դարձեալ միջամուխ ըլլալ կառավարութեան գործերուն :

(Շար.)

Լեգէոնին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ Գերմաններ :

Շաբաթ օրուան խռովութեանց զոհերուն թիւը միշտ կ'աճի : Ամէն օր նոր ցանկեր կը հասնին :

Ալժերիոյ մէջ ալ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են, մասնաւորապէս գիւղական շրջաններու դէմ : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ինը գիւղեր մաքրուած են : Բոլոր կասկածելիները անմիջապէս կը պատժուին, եթէ զէնք, դաշոյն կամ դանակ ունին : Գործողութիւնները կը վարէ զօր. Անթուան Ֆրանքի, Քազաբլանքայի զինուորական կառավարիչը որ յաջորդած էր հանգուցեալ զօր. Տիւվալի :

Վերջին լուրերու համաձայն, խլրտումները կը շարունակուին Կոստանդինի շրջանին մէջ : Առջի օր հինգ զինուորներ սպաննուեցան ըմբոստներու կողմէ որոնք յարձակումներ կատարելով մեկուսացեալ վայրերու մէջ, լեռները կ'ապաստանին : Ներքին գործերու նախարարութիւնը կը խորհի բացառիկ օրէնքը տարածել ամբողջ Ալժերիոյ մէջ, օր առաջ վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը : Նոր ուժեր ղրկուած են Ալժերիա : Կը հաստատուի թէ շաբաթ օրուան դէպքերը կանխաւ սարքուած էին, միաժամանակ ամէն տեղ եւ ըմբոստները յանձն կ'առնէին սպաննուիլ տեղն ու տեղը, փոխանակ անձնատուր ըլլալու : Ամէնքն ալ յատկապէս մարզուած էին փողոցի կռիւներու համար :

Ամերիկեան թերթերը այս դէպքերուն համար պատասխանատու կը համարին Գահիրէի անթենը, ըսելով թէ գրգռիչ կոչեր կ'ուղղէր :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Հիւս. Ափրիկէի դէպքերը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Մ. Նահանգներուն մէջ, հետեւեալ պատճառներով. — Ֆրանսա հարկադրուած է օդնական ուժեր ղրկել Ափրիկէ, ինչ որ կը վնասէ Ատլանտեան ճակատին . — Անհրաժեշտ է պաշտպանել Մարոքի ամերիկեան խարիսխները . — Զսպողական գործողութիւնները կը կատարուին ամերիկեան զէնքերով :

Անգլիա յայտնապէս վերապահ դիրք մը բռնած է, Ֆրանսայի յատուկ խնդիր մը համարելով Հիւս. Ափրիկէի հարցը : Միջազգային շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Հիւս. Ափրիկէն Ատլանտեան դաշինքին առանցքն է, հետեւաբար լուրջ ուշադրութիւն կը պահանջէ :

× Կառավարութիւնը հրամայեց զէնքի տակ առնել վաթսուն հազար զինուորներ, — այն երիտասարդները որոնք վերջերս արձակուած էին եւ կը պատկանին 1953/2, 1953/1, 1952/2, 1952/1 եւ 1951/2 զօրագասերուն եւ տրոնք պահեստներու շարքը անցնելէ առաջ, տրամադրելի կը մնան երեք տարուան համար : Զօրակոչը պիտի կատարուի երեք – չորս ամսուան մէջ :

ԷՔՍ - ԼԷ - ՊԷՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի վարչապետը եւ չորս իրաւասու նախարարներ կը շարունակեն լսել Մարոքի քաղաքական հոսանքներուն ներկայացուցիչները : Առջի օր լսեցին Մարաքէշի փաշան, Կլաուի, որ գործօն դեր կատարեց, Սուլթան Եուսուֆի գահընկէցութեան մէջ : Կ'ըսուի թէ այս անգամ չափաւոր արտայայտուած է :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչները միշտ կը յիշեցնեն թէ ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է վերահաստատել խաղաղութիւնը : Վարչապետը հերքեց մարզպան Կռանվալի դէմ ուղղուած մեղադրանքները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ «ազատագրութեան» 11րդ տարեդարձին առթիւ, պոլշեւիկ վարչապետը, Կէորկիու Տաժ, իր ճառին մէջ խոստովանեցաւ թէ Խ. Միութեան հետ, Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Անգլիա եւս օգնեցին, երկիրը փրկելու համար հիթլերական տիրապետութենէն : Ցարդ միայն Խ. Միութիւնը կը համարուէր ազատարար : Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը իր քաղաքականութիւնը հիմնած է երկարատեւ համակեցութեան մը վրայ : Յետոյ բացատրեց թէ միջազգային կացութիւնը բարւոքած ըլլալով հանդերձ, «դեռ շատ մը դժուարութիւններ կան որոնք մեծ ճիգեր եւ յարատեւութիւն կը պահանջեն, խաղաղութիւնը ապահովելու համար» :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը, Ճէլալ Պայար, Թեհրան պիտի երթայ Սեպտ 19ին, իբրեւ Իրանի Շահին հիւրը :

Imp. Araxes - 46. Rue Richer. Paris (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ԺԸ. ՑԱՆԿ

Կարօ Երանեան	2.500
Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Ֆօնթրնէ)	1.000
Մարտիրոս Սարգիսեան (Վալանս)	1.000
Ոմն (Ալֆորվիլէն)	500
Կարապետ Տատոզեան	500
Գումար՝	5.500
Նախորդ գումար՝	862.700
Ընդհ. գումար	862.200

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Մեր քանի մը հայրենակիցներու դիմումին եւ Փարիզի մեր մասնաճիւղի խընդրանքին վրայ, Ամերիկայի մեր Կեդր. Վարչութիւնն ու Պատգ. Ժողովը որոշած են ընդունիլ հինգ նոր ուսանողներ Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ : Անոնք են՝ Փարիզէն Փոսթոյեան եւ Տօնիկեան, Տէսինէն՝ Ադամեան, Վիէնէն՝ Մարգարեան, Ռընաժէն՝ Խաչատուրեան :

Մուրատեան վարժարանին մէջ անցեալ տարուընէ ունէինք արդէն երկու սաներ, Միրոյեան Փարիզէն եւ Սարգիսեան՝ Տէսինէն : Իսկ Վենետիկի Մխիթարեանց վարժարանը աւարտելով Փատովայի ճարտարագիտական համալսարանը կը յաճախէ Մարգարեան, Մուլինոյէն : Այսպէսով միայն Ֆրանսայի շրջանը կ'ունենայ ութը ուսանողներ :

Արդ, թէեւ Սեւրի վարժարանին ուսանողներու թիւը լեցուած է, բայց վարչութիւնս իր ժամանակին անհրաժեշտ դիմումը կատարած ըլլալով տեսչութեան մօտ, մեր ուսանողներուն տեղը ապահովուած է :

Կը խնդրենք ուրեմն վերոյիշեալ տղոց ծնողքներէն անոնք որոնք ցարդ բժշկական եւ կրթական անհրաժեշտ թուղթերը ղըրկած չէին, անյապաղ հասցնել մեզ, վերջնական կարգադրութեան համար :

Տ. Տ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հասցէ՝ Լեւոն Տօնիկեան, 52 ռիւ Կիւթավ Քուրպէ, Պանեէօ (Սէն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ տէր եւ Տիկին Պարոյր Միսաքեանին, որոնք իրենց մօրը մահուան քառասունքին առթիւ 5000 ֆրանք նուիրեցին, մասնաճիւղիս դպրոցին :

Գործնական օրինակ մը անոնց որ կը հետաքրքրուին նոր սերունդին փրկութեամբ :

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Համախարբ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 25 ռիւ Պէլ Իմաժ : Օրակարգ.— Նամակներու ընթերցում, զեկուցում պատգմ. ժողովին, վարչութեան ընտրութիւն : Սիրով կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր Խարբերդցիները : Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Կ. Կիւմիւշեան : — Վարչութիւն

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով :

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար :

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. — Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնին եւ հօր՝ Խաչիկ Գալուստեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին (ռիւ Լուի Պլան) այս կիրակի առաւօտուն յետ պատարագի : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏՈՒՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շանթիէն, ռիւ տը Փանսիոնս, Պ. Պ. Ազիլեանի :

Դիւան Ազգ. Միութեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան, Պ. Մկրտիչ Թոփալեան (Նիւ-Եորք), Տէր եւ Տիկին Իզմիրլեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Հարրի Գասպարեան եւ Հայկ Գասպարեան (Նիւ-Եորք), Այրի Տիկին Զաքարեան եւ զաւակները, Գալֆայեան ընտանիք, Այրի Տիկին Ծիտէճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տաքէսեան, Գասպարեան, Սարաճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԹՈՓԱԼԵԱՆԻ (Իզմիրցի)

յանկարծական մահը որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի առտու, սրտի տագնապի մը հետեւանքով :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս ուրբաթ առաւօտ ժամը 8.30ին : Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 31 ռիւ տը լ'Իլ տը Ֆրանս, Սեւրան, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Հաղ. միջոց. — Կառ. ռիւ Նորէն կառախումբ կամ Ժոռէսէն քար Սթեփա : Իջնել վերջին կայանը :

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, ներկայս իբր այդ նկատել :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են :

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով :

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Ռէնսի Փավիյեօն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Թելեֆերիքի մօտակայ Շաթէնէ կոչուած վայրը, անտառի մարգագետնին վրայ : Հաճելի ժամանց ամէնուն, մասնաւորապէս երիտասարդութեան համար : Երաժշտական բաժին ժողովրդական երգերով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 26 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7759 31e ANNEE — խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3170

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈԳԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

●

Ձայն մը — Շատ կը զբաղիք Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Միջին Արեւելքի ներքին խնդիրներով :

— Ընդհակառակն : Մեր չահը կը պահանջէ աւելի լայնօրէն զբաղիլ : Կը պահանջէ յարատեւօրէն պրպտել, քննել, վերլուծել : Ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին, աւելի յստակ տեսնելու համար մեր ճամբան :

Ո՛ւր էր որ ամէն քաղաքական հոսանք եւ ամէն հեղինակաւոր դէմք բան - գործ ունէր նորոգել եւ լրացնել իր պաշարը՝ դրացի երկիրներու մասին :

Իրականին մէջ, շատեր կը գոհանան իրենց հնոտի գիտելիքներով, եւ տեսակէտներ կը յայտնեն տիրաբար, առանց գիրք մը թղթատելու կամ պատուհանէն դուրս նայելու :

Այս ուղղութեան հետեւելով, հանրային կարծիքն ալ կը ծանծաղի ու կը լճանայ :

Մարդիկ որեւէ ճիգ չեն փորձեր, վերաքննելու համար իրենց գիտցածը : Կը նախընտրեն աշխարհը դիտել ու դատել իրենց հաճելի եղանակով : Ծիրդ այն ակնոցներով որ կը գործածուէին տարիներ կամ դարեր առաջ :

Ինչո՞ւ կը զարմանաք, երբ շատ մը բանիմաց մարդիկ անգամ չեն ըմբռներ դէպքերու ընթացքը :

Երբ որեւէ թերթ կամ քաղաքական հոսանք հրապարակագրութիւնը կը շփոթէ ամբոխին կեր ճարելու արհեստին հետ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ բան մը փոխուի մեր ազգային կամ քաղաքական կեանքին մէջ :

Տակաւին չենք խօսիր այն խժալուր ժխորի մասին, որ պարբերաբար կը նորոգուի այս կամ այն գաղութին մէջ, թմբկահարելով մթնոլորտը :

Անցեալ գարնան այդ ժխորին մատնուեցան Միջին Արեւելքի գաղութները, կաթողիկոսական հարցին կամ ընտրական պայքարներու առթիւ :

Այս անգամ ժխորը փոխադրուած է Հիւս. Ամերիկա, ուրիշ պատրուակներով :

Աւելորդ է ըսել թէ ամէն տեղ ալ չափուելու փորձ մըն է որ կը կատարուի, բութ սլաքներ արձակելով Դաշնակցութեան դէմ :

Տեղական որեւէ խնդիր կը դառնայ հոսուն աղբիւր, ջուրերը պղտորելու համար, եւ երթալով մինչեւ 60-65 տարի :

« Դուն աս ես» : — «Դուն ան ես» :

Եւ պայթուցիկներ կ'արձակեն ամիսներով — յաճախ տարիներով — մինչեւ որ ուրիշ աղբիւր մը կամ նեխած ջրհոր մը գտնեն :

Անդին դրացին կը գործէ : Դրացիները կը գործեն, նոր ելքեր կը փնտռեն, իրենց կացութիւնը բարւոքելու համար :

Անոնց քաղաքական կամ ընկերային - տնտեսական գործունէութիւնը կրնայ կապ ունենալ մեր ճակատագրին հետ :

Ո՞րն հոգ : Մենք մեր կոչնակը զարնենք, դիմացինը հարուածելու համար...

Այս տրամադրութեան մէջ, այլեւս ո՞վ կը զբաղի Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Միջին Արեւելքի քաղաքական եւեւէջներով, անցեալ կամ ներկայ դէպքերով :

Իրենց կիսկատար կամ ոսկեզօծ գիտելիքները լիուլի կը բաւեն, հանրային կարծիք վարելու կամ «խրովսանն ծառայելու համար» :

Հետեւա՞նքը, — Եւրոպա եւ Ամերիկա բնակելով հանդերձ, ազգային եւ քաղաքական գիտակցութեամբ կը մնանք միշտ մանուկ : Առ նուազն՝ յաւիտենական ուսանող :

Կը թուի թէ խորհրդաւոր ձեռք մը մանկական կառքի մը մէջ դրած է մեզ եւ կը քշէ իր ուզած ուղղութեամբ : Մինչեւ որ մեր քունը տանի կամ կառքը քարի մը զարնուի ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԻՍՏ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԼԵՌՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, երկու հազար Ֆրանսացի եւ գաղթային զինուորներ հետապնդումներ կը կատարեն արեւելեան Մարոքի գիւղերուն եւ լեռներուն մէջ, սանձելու համար ըմբոստ ցեղախումբերը որոնք ջարդեր սարքած էին անցեալ շաբթու : Օդնական ուժեր ալ հասած են եւ մաքրագործումը կը շարունակուի Ուէտ Զեմ, Քենիֆրա եւ Խուտիպկա քաղաքներուն մէջ : Կարգ մը ցեղախումբեր կը փորձեն դիմադրել : Հեծեալ ցեղախումբեր որոնք Ուէտ Զեմ իջած էին անցեալ շաբաթ օր, այժմ ցիրուցան կը թափառին լեռնէ լեռ, ցեխէ եւ թիթեղէ հիւղակներու մէջ ապաստանելով :

Անցեալ շաբթուան խռովութեանց զոհերուն թիւը այժմ կը հաշուեն երկու հազար, թէեւ պաշտօնական տեղեկութիւններ կը պակսին : Հաւանական չէ որ բուն թիւը ճշդուի երկրի մը մէջ ուր կեանքը աժան կը համարուի եւ բնիկները զանազան միջոցներ կը գտնեն իրենց մեռելները ծածկելու համար :

× Երէկ տեղեկութիւններ քաղած էինք լրիկուան թերթէ մը, նոր զօրակոչի մասին : Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ այդ զօրակոչին ենթակայ է նախ 1953/2ի զօրադասը, որ արձակուեցաւ վերջերս : Վարչապետը ինք 50.000 - 60.000 կը հաշուէ այս զօրադասին պատկանողներուն թիւը : (24 տարեկաններ) :

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄ ՉԵՆ ՅՈՒՍԱՐ

Վարչապետը Էքս լէ Պէնէն Փարիզ եկաւ առջի օր եւ մնաց հինգ ժամ, տեղեկութիւններ հաղորդելով հանրապետութեան նախագահին եւ խորհրդակցելով նախարարներուն եւ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ : Այս առթիւ հաւաստուցած է թէ չի յուսար որ արագ լուծում գտնուի Մարոքի եւ Ալժերիոյ հարցերուն համար : Յետոյ մերժեց մանրամասնութիւններ հաղորդել Էքս լէ Պէնի խօսակցութեանց մասին, դիտել տալով որ եթէ գաղտնապահութիւնը չյարգեն, կարելի չէ արդիւնաւոր գործ կատարել : «Ամէն պարագայի մէջ, հանրութիւնը ծանօթ է դժուարութեանց եւ պէտք է պաշտպանուի եւ պայծառատեսութեամբ քննենք ամէն բան» :

Վարչապետին բացակայութեան առեն, դատական նախարարը, Պ. Մորիս Շուման Էքս լէ Պէնի մէջ յաջորդաբար լսեց Մարոքի ներկայացուցիչները : Թէեւ Իսթիքլալ (անկախութիւն) կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Մոհամմէտ Լիազիտի եւս հասած էր, բայց վարչապետը խնդրած է որ յետաձգեն իր ունկնդրութիւնը, որպէսզի վերադարձին անձամբ նախագահէ ժողովին :

Խումբ մը ընդդիմադիր երեսփոխաններ հեռագիր մը ուղղած են վարչապետին, յանուն հինգ չափաւոր կուսակցութեանց, յիշեցնելով թէ յանձն առած էր խորհրդակցիլ խորհրդարանի ներկայացուցիչներուն հետ, Մարոքի մասին որեւէ ծանրակշիռ որոշում տուած առեն : Հեռագիրը դիտել կուտայ թէ «այդպիսի որոշումներ կրնան տրուիլ» եւ կը հարցնէ : — « Այս պարագաներուն մէջ, չէ՞ք ընդունիր թէ ժամանակն է նիստի հրաւիրելու խորհրդարանը, համաձայն ձեր յայտարարութեանց» :

Իրազեկներ հաւանական կը գտնեն որ նախարարական տագնապ մը ծագի, այս հարցին առթիւ : Հիւս. Ափրիկէի հարցին քննութեան առթիւ էր որ ինկաւ Մենտէս Ֆրանսի դահլիճը :

Վարչապետին ուղղուած հեռագրին հե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

▪ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ▪

*

«ՀԱՐԳ ԻՍԹԷՐՈՒՔ...»

Այս մարտակոչը ինկաւ միտքս, երբ կը կարդայի թուրք թերթերու եւ համալսարանական ուսանողներու բարկանալթ կանչերը Յոյներուն դէմ :

Ի՛նչ բառեր, ի՛նչ ածականներ, — «փուլիքարիա», «ստորին ազգ» եւն. :

Շատ հին է մարտակոչը, եւ պատմական դարձաւ Կրետէի հարցին առթիւ :

« *Կիրիտ պիզիմ չանըմըզ, — Ֆետա օլսուն ճանըմըզ*» :

Եւ կը հաւաքուէին Սուլթան Ահմէտի հրապարակը, կամ թափօր մը կը կազմէին դէպի Պապը Ալի :

Ժամանակները փոխուած են այժմ : Եւ թուրք մամուլն ալ դարձած է «արդիական», մերկանդամ գեղուհիներու — նոյն իսկ Թրքուհիներու — պատկերներ հրատարակելու աստիճան :

Բայց, հոգեբանութիւնը կը մնայ անփոփոխ : Նոյն առելավառ „ոգին՝ հպատակութենէ անկախութեան հասած ազգերու կամ առ հասարակ ոչ – թուրք փոքրամասնութեանց հանդէպ :

Որ եւ է պատրուակ բաւական է, ոչ միայն մաղձ եւ թոյն թափելու, այլ եւ բացորոշ սպառնալիքներ արձակելու համար :

— Էտիրնէ՞ն կ'ուզէք, հրամեցէք առ – պարէզ, որպէսզի լախտի հարուած մը եւս իջեցնենք ...

— Կիպրո՞սը կ'ուզէք, աղօթեցէք որ Աստուած մահ պարգեւէ ձեզի ...

— Լռեցէք, եթէ ոչ օր մը թրքական դրօշը կը ծածանի Ակրոպոլիսի վրայ...

Ամէնէն պարկե՛շտ խօսքերն են ասոնք, մեր տեսած թերթերուն մէջ :

Ապահովաբար «ա լա թուրքա» ծաղրանկարներ ալ հրատարակուած են, իբրեւ լրացուցիչ մաս լրագրական խուժանավարութեան :

Միեւնոյն ատեն ազդարարութիւններ կ'ուղղուին Պոլսոյ Յունաց պատրիարքին, որպէս զի ճշդէ իր դիրքը՝ Կիպրոսի հարցին մէջ :

Վաղը կրնան Հայոց պատրիարքին ալ դիմել, որպէսզի վկայէ թէ Թուրքիա 1878ին Կիպրոսը սիրայօժար յանձնեց Մեծն Բրիտանիոյ, Պերլինի դաշնագրին 16րդ յօդուածը 61րդի վերածելու համար, հետեւաբար ...

Եթէ այս միջոցին կատաղի մենամարտի մը բռնուած չըլլային Թուրքիոյ երկու գլխաւոր կուսակցութիւնները, Դեմոկրատ եւ Հալք, ո՞վ գիտէ դեռ ի՛նչ թունաւոր սլաքներ պիտի արձակէր թուրք մամուլը, ահուսարսափ տարածելու համար :

ՎԱՀԷ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Նանթի մետաղագործական բանուորներու օրավարձքի յաւելման բանակցութիւնները շարունակուեցան չորեքշաբթի օր, առանց համաձայնութեան մը յանգելու : Երեք ժամուան վիճաբանութիւններէ վերջ բանուորներու ներկայացուցիչները հաստատ մնացին ժամական 40 ֆրանքի յաւելման իրենց պահանջին վրայ : Բանակցութեանց ներկայ էր Նորմանտիոյ շրջանին արտակարգ նահանգապետը : Այս առթիւ նախ զարմանք յայտնեցին բանուորները, բայց ապա օգտակար նկատեցին հաշտարար անձնաւորութեան մը մասնակցութիւնը :

Ժողովին ներկայացան Նանթի շրջանի զանազան գործարաններու բանուորական պատուիրակութիւններ, պահանջելու համար գործարաններու փակ մնացած օրերու աշխատավարձքը, ինչպէս եւ հատուցում այն անձնական հագուստներու եւ գործիքներուն համար որ փճացած են եղեր, հաստատութեանց զինուորական գրաւման առեն :

Կը թուի թէ գործատէրերը տրամադիր են մետաղագործութեան եւ նաւաշինութեան համար տարբեր յաւելումներ առաջարկելու : Նաւարաններու համար, Սէն Նազէրի օրավարձքը՝ հինգ առ հարիւր շրջանային գեղչով մը, իսկ մետաղագործութեան համար ժամական 10-15 ֆրանքի յաւելում մը, համաձայն իւրաքանչիւր հաստատութեան տնտեսական կացութեան :

Ժողովէն վերջ շրջանային նահանգապետը յայտարարեց թէ բանուորները անբաւարար կը գտնեն եղած առաջարկները : Գործատէրերը Փարիզ պիտի գան խորհրդակցութեան համար եւ իրենց վերադարձէն վերջ կրնան վերսկսիլ բանակցութիւնները :

Հարաւային շրջանի խլրտումներուն մասին, Թուլոնէն կը հաղորդեն թէ չորեքշաբթի առտու ոստիկանական ուժեր պարպել տուին Լա Սէյնի նաւաշինարանին աշխատանոցները, որոնք գրաւուած էին բանթողներու կողմէ : Ծանր միջադէպեր չպատահեցան : Միայն երեք թեթեւ վիրաւորներ կան :

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԵՐՈՒՆ եւ երաշտին հետեւանքով հինգ հրդեհներ ծագեցան Նորմանտիոյ ծառախիտ շրջաններու մէջ, եւ այլուր : Հինգ հողի մեռան արեւահար :

ԱՅՍՕՐ՝ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(Պատկերներ Հայաջինջ սարսափներէն)
Գրեց՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

ՆՈՐԷՆ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ

★

Եգիպտոսի կառավարութիւնը խզեց բանակցութիւնները որ կը կատարուէին Իսրայէլի հետ, համաձայն ՄԱԿի Ապահովութեան խորհուրդին անցեալ մարտի առաջարկին, մեղմացնելու համար Կազայի շրջանին մէջ տիրող լարուած կացութիւնը : Խզումը հաղորդուեցաւ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին ուղղուած հեռագրով մը :

Կէսօրէ վերջ հրատարակուած զեկոյցով մը եգիպտական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ բանակցութեանց ամբողջ ընթացքին Իսրայէլ ջանաց քաղաքական շահեր ապահովել, մերժելով հանդերձ վարչապետ Կամալ Ապտէլ Նասերի առաջարկը, Կազայի մէջ չէզոք եւ ապազինեալ շրջան մը ստեղծելու մասին :

Խզումը զարմանք չպատճառեց Ազգաժողովին պաշտօնական շրջանակներուն մէջ, նկատելով որ Եգիպտոս կը պրկէր իր դիրքը : 28 Յունիսին սկսած բանակցութիւնները արդէն ընդհատուած էին անցեալ շաբթու պատահած միջադէպին վրայ, ուր երեք եգիպտացի զինուորներ սպաննուեցան : Եգիպտոսի որոշումը բան մը չի փոխեր կացութեան մէջ, քանի որ իրական բանակցութիւն չկար : Եգիպտոս միշտ կ'ուզէ Իսրայէլի հետ բանակցիլ Ազգաժողովին միջոցաւ, մինչ Իսրայէլ կը նախընտրէ ուղղակի խօսակցութիւնները :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ մասնակցող արաբական ութ պետութեանց ներկայացուցիչները խնդրեցին ընդհ. քարտուղարէն միջամտել, մեղմացնելու համար Մարոքի կացութիւնը : Կ'ըսուի թէ Մ. Նահանգները պիտի առաջարկեն յառաջիկայ ընդհ. ժողովին օրակարգը անցընել այս խնդիրը :

14 ԺԱՄԷՆ Լոնտոն – Նիւ Եորք երթուդարձը կատարեց անգլիական օդանաւ մը, միջին հաշուով ժամական 741 քիլոմեթր արագութեամբ : Հեռաւորութիւնը՝ 11500 քիլոմեթր :

ՉՕՐ. ԱԼԻ ՖՈՒԱՏԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

★

Դ.

(Ե. եւ վերջին մաս)

Չիչերինի այս անսպասելի խօսքերուն ի լուր՝ Թուրք պատուիրակութիւնը կը յայտնէ, թէ «Թուրքիոյ մէջ ոչ մէկ ատեն հայկական նահանգ գոյութիւն ունեցած չէ»:

Ալի Ֆուատ իր յուշերուն մէջ կը գրէ, որ Ռուսերուն նպատակն էր իրենց կատարելիք օգնութեան փոխարէն մեր հողերու հաշուին սակարկութիւններ ընել ի նպաստ Հայաստանի, զոր յետագային կուլ պիտի տային:

Օր մը ետք, Թուրք պատուիրակութիւնը կ՚ընդունուի Լենինի կողմէ: Փոխադարձ բարեկամութեան եւ գործակցութեան սիրալիր խօսքերէ ետք, Թուրքերը կը դժգոհին, որ «Հայաստանի ճամբան դեռ չբացուեցաւ», հակառակ տրուած խոստումներուն, միւս կողմէ «մեր միջեւ հաղորդակցութիւն հաստատող միակ ճամբան՝ Նախիջեւան — Շահթախթ երկաթուղին սովետական կառավարութեան կողմէ Հայաստանին տրուիլը զարմանք եւ ցաւ պատճառած է մեզի», կ՚աւելցնեն Թուրք պատուիրակները:

Լենին անմիջապէս կ՚ըսէ.— «Այո, ասոր մէջ անիրաւութիւն մը, սխալ մը եղաւ: Այսուհանդերձ խնդիրը կը քննուի, երեք չորս օրէն, կը յուսամ որ նպաստաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ»(*):

Պէքիր Սամի իր տեսակցութեան արդիւնքը Անգարա հաղորդելու ատեն սա պարբերութիւնը կը գործածէ. «Լենինը գտանք խիստ սիրալիր եւ սրտաբաց անձնաւորութիւն մը: Մեզի եւ իսլամութեան նկատմամբ բարեացակամ է»:

Դեռ կայ աւելին: Ուրիշ պաշտօնական գրութեան մը մէջ դարձեալ Պէքիր Սամի կը գրէ. «Մինչեւ որ բոլշեւիկները անվտանգ չդարձնեն Վրանկելը, չեն ուզեր Հայաստանի եւ Վրաստանի խնդիր մը բանեցնել: Ի նպաստ Հայաստանի Գարաբաղի խաղացած դերը յատակ ըլլալով հանդերձ, հաւատացած եմ, որ կառավարութիւնը եւ Համայնավար կուսակցութիւնը կ՚ուզեն հարուածել դաշնակ Հայաստանի կառավարութիւնը: Գիտնալով հանդերձ, որ Անատոլուի վիճակը Թոյլատու չէ սպասելու, դեռ մեր յոյսը կտրելու կացութեան մէջ չենք» (էջ 75):

2 Սեպտեմբեր 1920 Թուակիր ընդարձակ գրութեամբ մը Ազգ. Մեծ Ժողովը կը յայտնէ իր մտավախութիւնը բանակցութիւններու ձգձգումի հետեւանքներուն մասին եւ չորս յանձնարարութիւններ կ՚ընէ. երրորդ կէտին մէջ կ՚ըսէ.

— «Ազրպէյճանի հետ կապ հաստատելու եւ Հայաստանի համար կատարուած իրողութիւն մը ստեղծելու պարագան պէտք չէ կապել Մոսկուայի հաւանութեան. պէտք է օգտուիլ ներկայացող առաջին առիթէն» (էջ 78):

Ի վերջոյ ռուսեւթուրք բանակցութիւնները արդիւնքի կը հասնին եւ երկու կողմէն պատուիրակները 24 Օգոստոս 1920ին կը ստորագրեն եօթը կէտերէ բաղկացած համաձայնութիւն մը (զօր. Ալի Ֆուատի գիրքին մէջ կայ համաձայնութեան պատճէնը): Պատուիրակներէն Եուսուֆ Քեմալ պէյ, իր հետ ունենալով համաձայնագիրը եւ Պէքիր Սամիի կարեւոր տեղեկագիրը, կը մեկնի Մոսկուայէն եւ 16 օրուան ճամբորդութենէ մը ետք կը հասնի Տրապիզոն, իսկ 18 Սեպտեմբերին մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ Անգարա:

Համաձայնագրի Գ. կէտով կողմերը յանձնառու կ՚ըլլան ամէն միջոցի դիմել երկաթուղիի կապ հաստատելու համար..

Այլեւս Չիչերին չի կրկներ Վանէն եւ Պիթլիսէն Հայաստանին հողեր տալու յանձնարարութիւնը, որ այնքան խրտչեցուցած էր Թուրքերը: Ալի Ֆուատ այդ մասին երկար էջեր տրամադրած է իր յուշերուն մէջ, այս օրուան նոր պայմաններուն տուրք տալու եւ հաստատելու համար, թէ Ռուսերը միշտ թշնամական տրամադրութիւններ ունեցած են Թուրքիոյ հանդէպ:

Նոյն Չիչերինը «համաձայն գտնուեցաւ Սարըղամիշի եւ Շահթախթի (Նախիջեւան) գրաւումին, Թուրքերու կողմէ» (էջ 83):

Կարելի է ենթադրել, որ Թուրքերը ստրսափեցնելու եւ քաղաքականապէս իրենց ենթարկելու համար, Ռուսերը Վանի, Պիթլիսի հողերը կը յիշեցնէին անոնց, ապա իբրեւ Թուրքերու ազատարարը ներկայանալու համար: Եւ դէպքերը այդ ուղղութեամբ ալ ընթացան:

Ռուսերը զէնքի, ռազմամթերքի, ոսկիի նոր եւ մեծ առաքումներ կը կատարեն: Իսկ ստորագրուած նախնական համաձայնութիւնը արդէն բաւական էր, որ Թուրքերը անցնէին յարձակումի՝ Հայաստանի դէմ:

Շատ խելք ունենալու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար, թէ Թուականներու պարզ զուգադիպութիւն մը չէ, որ 1920 Սեպտեմբեր 18ին Եուսուֆ Քեմալ կնքուած համաձայնութեան բովանդակութիւնը Տրապիզոնէն կը հեռագրէ Անգարա. իսկ Սեպտեմբեր 23ին, առանց պաշտօնապէս պատերազմ յայտարարելու, Թրքական բանակը ընդհանուր յարձակողականի կ՚անցնի Հայաստանի դէմ: Իսկ Կարմիր բանակը Թիկունքէն կը հարուածէ մեր հայրենիքը՝ Իջեւանի (Դիլիճան) եւ Նախիջեւանի ճակատներէն ... :

Գ. Լ.

(*) 1920 Օգոստոս 10ին Թիֆլիսի մէջ սովետ. ներկայացուցիչ Լըկրանի եւ Հ. Հանրապետութեան պատուիրակներ Ա. Ջամալեանի եւ Ա. Բաբալեանի միջեւ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, ըստ որու Հայաստանի զօրքերը պիտի գրաւէին Շահթախթ - Խոկ – Աղնաբերդ – Սուլթանբէկ գիծը. Շահթախթ — Ջուլֆա երկաթուղին պիտի օգտագործուէր Հայաստանի երկաթուղային վարչութեան կողմէ:

Ահա այս համաձայնութեան շուրջ է Թուրքերու բողոքը եւ Լենինի խոստումը զայն ջնջելու մասին: Արդարեւ, Մոսկուա չվաւերացուց այդ համաձայնութիւնը եւ յետագային Լըկրան պահանջ դրաւ խորհրդայնացնել ամբողջ Հայաստանը:

Գ. Լ.

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԱՐԳԻՍ ՍՐԵՆՑ

★

Մեծ պատերազմին յաջորդող օրերուն, յաճախ կը հանդիպէի իր տոմսերուն, «Ծակատամարտ»ի առաջին էջին մէջ: Թէեւ այդ քրո՛նիկները շատ մօտ չէին երգիծանքի, բայց պարզ եւ հիւթեղ, անշուշտ կը կարդացուէին հաճոյքով: Մասնաւորաբար ուշադրութիւնս գրաւած էր Օտեանի նուիրած իր մէկ տոմսակը, որ կը պատկերացնէր անոր անտարբերութիւնը, Երեսփ. Ժողովի նիստերուն:

Ակներեւ իրողութիւն մըն էր, Երուանդ Օտեանի անոնց հանդէպ տածած տեսակ մը դերվիշական սկեպտիկութիւնը, որ ընդունայն կը համարէր այդ բոլոր ճառերը, վէճերն ու հակաճառութիւնները եւ երեսփոխաններուն վրայ կը նայէր երանելի քմծիծաղով մը:

Մաթեմաթիկեան գիտութիւններով ծանրաբեռնուած մեր դասաժամերէն դուրս, ինչ աւելի անխառն հաճոյք քան երթալ տեսնել միսով - ոսկորով այն ազգային կաչաղակները, որոնց ծիծաղելի սիլուէթը շատ անգամ կ՚արտացոլար տաղանդաւոր երգիծաբանին քրոնիկներուն եւ մանաւանդ վէպերուն մէջ:

Ազգ. Ժողովի սրահը մեր քթին տակն էր, Կեդրոնական վարժարանի մուտքի աջ թեւին՝ ընդարձակ եւ պատշաճօրէն սարքաւորուած դահլիճի մը մէջ:

Հոն էր որ տեղի ունեցած էին պատմական ժողովները, հայ ժողովուրդի ճակատագրական օրերուն: Հոն էր որ ընդունած էինք Զաւէն Պատրիարքը՝ աքսորէ վերադարձին: Դեռ հոն կը թեւածէին ստուերները Խաժակի, Վարդգէսի, Զօհրապի, Շահրիկեանի եւ Զարդարեանի, որոնք տիտանները կը համարուէին Երեսփոխանական Ժողովի ամպիոնին:

Հոն էր վերջապէս որ մեծարած էինք Պոլսոյ Ֆրանսական մարզպան զօր. Փելլէն: Թերեւս աւելորդ չըլլայ այստեղ յիշել, որ Ֆրանսայի կրթական նախարարութիւնը խիստ նախանձախնդիր Ֆրանսերէն լեզուն եւ գրականութիւնը տարածելու Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ի միջի այլոց տարեթոշակ մը յատկացուցած էր Էսայեան եւ Կեդրոնական վարժարաններուն, ինչպէս կը ծանուցանէին օրուան թերթերը:

Ուրեմն, յիշատակելի այդ «փախուստ»ներէն մէկուն ընթացքին՝ իրիկուն մը դահլիճին մէկ անկիւնը գտած էի ես ինծի, քանի մը ընկերներու հետ:

Ամպիոնին առջեւ, կարճահասակ մարդ մը կանգնած, կը ճառէր:

«Ծակատամարտ»ի «Ծերուկ»ն էր:

Բայց, ինչ «Ծերուկ», Աստուած իմ: Խոզանակաձեւ կտրուած մազեր.— ուր կը փայլփլէին արծաթէ թելեր,— կը ծածկէին իր առնական գլուխը: Ակնոցներուն ետեւէն՝ զոյգ մը կայծկլտուն աչքեր, կարծես իրենց ամբողջ ուժականութիւնը կ՚արձակէին իր խտացած մարմնէն, որ շտեմարան մըն էր կամքի եւ կորովի: Կտրուկ էր իր խօսքը, վճռական, անտեղիտալի ...

Երեսփ. Ժողովի նախագահը՝ Աբրահամ Տէր Յակոբեան, «ուսուցչապետ ի Բոպերթեան վարժարան», կատարեալ տիպարն էր պատուելիականութեան, որ իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը կը գտնէր իմաստասիրական ներհայեցողութեան մէջ: Ձայնով մը, որ աւելի Նիրվանայի աշխարհէն կուգար, կը պաղատէր.

— Բայց, պարոն Սրենց, ինչու այդչափ կը բարկանաք, կ՚աղաչեմ, հանդարտօրէն խօսեցէք ...

Բացայայտ էր որ «Ծերուկը» համակարծիք չէր նախագահին, որովհետեւ իրբեւ պայքարի միջոց կը սիրէր գործածել իր բռունցքները, որոնք անդադար ծեծելով ամպիոնը, աւելի ուժականութիւն մը կուտային իր համոզումներուն.

—Յարգելի ժողովականներ, ես կը պահանջեմ որ հարցին արմատական լուծում մը տրուի, որեւէ յետաձգում ոճիր մը պիտի ըլլար եւ մեծ պատասխանատուութեան պիտի ենթարկէր մեզ բոլորս ...

Վայրկեանը «կրիտական» էր, բայց նոյնքան ... հաճոյական, վերապրելու համար յիշողութեանս մէջ, Պահպանողականները՝ միշտ ... անսխալական եւ «կոճկուած» ազգասէրներ, սկիզբէն մինչեւ վերջը իրենք իրենց վերապահելու համար «փորձառու մարդիկ»ը զապելու երկնատուր առաքելութիւնը, շատ հետաքրքրական տեսարաններ կը պարզէին:

Վահան Թէքէեան, Թիկնաթոռին կռթնած՝ հեգնական նայուածք մը կը նետէր «Ծերուկ»ին, ակնոցներուն ետեւէն:

Դաւիթ Տէր Մովսէսեան,— Նշանաւոր «ավոքաթ Տավութ էֆէնտի»ն— վտիտ մարմնին վրայ հաստատուած իր պինդ գլուխը ճօճելով, կարծես կը ճգնէր Փէսին ծոպին օրօրումներով կշռոյթ մը տալ իր Թրքախառն աղճատ հայերէնին ...

Մարկոս Նաթանեան՝ ինքն իր վրայ կծկուած, յանկարծ կը սթափէր եւ յարմար առիթին կը սպասէր պատմելու դիւցազներգութիւնը Վարդանանց, ի սէր ազգային համերաշխութեան:

Արշակ Ալպօյաճեան՝ ինքնիրմէ ելած, ջղագրգիռ կը ճռւար:

Ներսէս Օհանեան՝ կամաց մը վեր կը բարձրացնէր դունչը արծաթակոթ գաւազանէն եւ ձեռքը պարզած կը բարբառէր իր ժողովրդական հայեվարով.

— Պէ պապամ, ձգեցէք որ մարդը խօսի, ետքէն ըսելիք մը ունենալու ըլլանք նէ, մենք ալ կ՚ելլենք կը խօսինք ...

Եւ Սարգիս Սրենց, քաջալերուած «Որբերու Հայրիկ»ին միջամտութենէն, կը շարունակէր խօսիլ, հետզհետէ աւելի ոգեւորուած, արագ, կտրուկ եւ ցասմնահար շեշտով մը::

— Այս ծերուկը պիպէռ է, պիպէռ, կը փսփսար ընկերներէս մէկը:

— Ինչ կ՚ըսես, կայծ ու կրակ է, վրայ կը բերէի ես:

Այս բոլորը փոթորիկներուն մէջ, Օտեան կը մնար հաւատարիմ ինքն իրեն, սկիզբէն մինչեւ վերջը: Հանդարտ, ըսկեպտիկ եւ ստոյիկեան, այնպէս ինչպէս ներկայացուցած էր «Ծերուկ»ը իր քրոնիկին մէջ: Եւ երբ նախագահը, «յատենի երեսփոխանական ժողովոյ» կը ծանուցանէր փակումը նիստին, տաղանդաւոր երգիծաբանը մշիկ մշիկ կը քնանար իր Թիկնաթոռին մէջ ...

ԱՐԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

●

(ԷՋԵՐ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ, ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Սիրով եւ խանդաղատանքով «Յառաջ»ի 30ամեակին, իր սանին կողմէ:

Երբ քաղաքը հասայ, արդէն մութը սկսած էր իր սեւ շղարշը քաշել ամէն դի: Հիմնովի կործանած Թաղամասի մը մէջ՝ հրաշքով կարծես կանգուն մնացած մեծկակ տան մը դրան առջեւ կանգ առի ու որուն մէկ պատուհանէն լոյսի աղօտ շերտ մը կը ցոլար: Ձեռքս երկարեցի դրան Թակոցին, բայց, վարանեցայ: Ներսը վախ եւ տատանում կար: Մերժուելու հոգը ծանր կը ճնշէր սրտիս վրայ ... Հապա եթէ...

Նպատակս ակներեւ էր: Ցուրտը, անօթութիւնը եւ յոգնութիւնը կը ստիպէին որ «երեսս ժիր ընեմ», ճար մը գտնեմ տաքուկ անկիւն մը՝ պատառ մը չոր հաց ճարելու:

Շուրջիս խաւարը տակաւ կը Թանձրանար: Խոր, մեռելային լռութիւն մը կը տիրէր: Ամէն կողմ փլած տուներու, կործանած շէնքերու աւերակներ տարածուած էին: Հոն՝ աւելի բարձրը, քանի մը լոյսի ցոլքեր կը պլպլային եթերին մէջ կախուած աստղերու պէս: Վարը՝ կիսախաւարին մէջ, փայլուն, արծաթէ գօտիի մը պէս փռուած էր գետը, որ, հանդարտ Փչոցով մը կը շարունակէր իր յաւիտենական ընթացքը:

Աչնան այդ օրերու յատուկ ձայնաւոր քամին՝ համարձակօրէն կը սուրար փլատակներու մէջ՝ ու վար կը Թափէր շաղախի եւ փոշիի կտորներ: Հոն, հոն, աւելի հեռուն, աւերակներու ծայրամասը իր ամեհի մեծութեամբ կանգնած էր բերդը: «Սուրբ Մարսուպ»ը:

Այո, այո, այո... Ես անծանօթ մը այս քաղաքին, այս շրջանին, բայց, երկու անուններ — Արածանի գետ՝ եւ «Սուրբ Մարսուպ» բերդը՝ անծանօթներ չէին ինծի... խոր, քստմնելի եւ անջնջելի յիշատակներով կապուած էի անոնց հետ..

Եւ, ինչո՞ւ չէ, Թերեւս անոնց զօրութիւնն էր որ կրկին այս արիւնոտ եւ կիսակործան քաղաքը առաջնորդեց իմ քայլերս:

Այո, այո, այո... Նոյն բերդն էր դէմս կանգնած, նոյն գետը, նոյն արիւնոտ կամուրջը: Ահ, ինչ պիտի խօսուի ու գրուի այս պատմական, այս եղեռնատես կամուրջի մասին ...: Որքան շունչ ու մելան պէտք է սպառել գրի առնելու, պատմելու համար այն բոլորը, որ կատարուեցան հոս՝ այս կամուրջին վրայ ու անոր շուրջ ...

Քանի՞ հազարներ, քանի՞ տասնեակ հազար անմեղներ, լոյս ցորեկով մորթոտուեցան հոս՝ արեւին եւ Աստուծոյ աչքերուն դիմաց արձակ - համարձակ, եւ վայրենի քրքիջներով: Այդ անմեղները ջարդուեցան բրիչներով, կացիններով, բիրերով ու քարերով:

Այո, կը յիշեմ, այս օրուան պէս կը յիշեմ, այս ամեհի բերդին տակ էր որ, տարիներ առաջ, մեզ «Դատապարտուած»ներս, ոչխարի հօտերու նման վրայէ վրայ տեղաւորեցին, յետոյ Թուրք - քիւրտ խուժանը կացիններով ու բիրերով զինուած՝ վայրենի մոլեգնութեամբ աւարի տուաւ մեր ինչքն ու պատիւը... Այդ օրն էր, որ ես կամովին բաժնուեցայ իմ հարազատներէս: Անոնք կացինէն ու բիրէն խուսափելու համար ընտրեցին «կամաւոր մահը», Եփրատի ջուրերուն մէջ, իսկ ես ապրելու համար ընտրեցի Թրքական դեհնը ...

Մօրս մշտատեւ Թախանձանքներուն անսալով՝ Քիւրտի մը «այո, կուզամ» ըսի ու բաժնուեցայ սիրելիներէս:

Ծիշդ տասնըհինգ տարեկան էի, երբ սկսանք քալել Գողգոթայի ճամբան: Այժմ տասնինը տարու՝ դիմացկուն կազմով, Թիկնեղ ու սիրով, բարձր հասակով երիտասարդ մըն էի :Դառնութիւններով սընած՝ անլուր տաժանքներով մեծցած, ոչ րոշ փորձառութիւններու տիրացած, հիմա, կը փնտռէի այն բաները որոնք անցեալին կը պատկանէին:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՏ Կ'ՈՒԶԵՆ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՀՈՂԵՐԸ

●

ԽՄԲ.— Աթէնքի յունարէն «էթնիքոս Քիրիքս» թերթը վերջերս կը պահանջէր Յունաստանի վերադարձնել Էտիրնէն եւ ուրիշ հողեր, վերաքննելով Լոզանի դաշնագիրը: Թուրքերէն թերթերը նորէն բռնկած են, այս հրատարակութեան առթիւ: Թէրճիւմանը կը գրէ.— «Ինչո՞ւ Էտիրնէն տանք, Կիւմիւլճինէն կ'ուզենք» խորագրով (16 Օգոստ.).—

Կը տեսնուի որ Յունաստան իր անել կացութեան մէջ յարձակողական դիրք մը բռնած է: Թուրքիա մինչեւ հիմա որեւէ խօսք ըրած չէ Երկոտասան կղզիներու կամ Արեւմտ. Թրակիոյ մասին մինչդեռ Երկոտասանք կը գտնուին Թրքական ջուրերուն մէջ, եւ մեր ծովեզերքներուն ապահովութեան հետ կապ ունին: Իսկ Արեւմտեան Թրակիան հարազատ Թրքական հող է:

Մենք Էտիրնէն չենք տար, շատ շատ Կիւմիւլճինեան եւ Իսքէչէն կ'առնենք: Իմրօզը, Պոզճաատան տալու փոխարէն, Հայդոսը, Սաքըզն ու Միտիլլին կ'առնենք: Ան որ ուզել գիտէ, պէտք է տալ սորվի:

Իսթանպուլի Ռուս. Միութիւնն ալ հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց.

— Մինչեւ այսօր չզիջանեցանք պատասխանել Հելլէն պահանջներուն, այն նկատումով որ անոնք Թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը աւրելու ձգտող համայնավար գրգռութեանց արդիւնք են: Սակայն որոշեցինք այսուհետեւ արժանի պատասխանը տալ բարեկամութեան դիմակին տակ գործունէութեան լծուած դըրայիններուն:

Թուրք կառավարութեան ծանրախոհ քաղաքականութիւնը մեզի կը յիշեցնէ թէ պէտք է շարժինք ոչ թէ զգացումներով, այլ տրամաբանութեամբ: Կը ցանկայինք որ Հելլէն համալսարանն ալ նոյն ողջմտութեամբ ձայնը լսելի ընէր:

Ռուս. Միութեան յայտարարութիւնը յայտնելէ վերջ թէ այլեւս իրենց համբերութիւնը կը հատնի, կը դատապարտէ Աթէնական թերթը եւ Սպիտակ գիրքը, որոնք Էտիրնէն, Իմրօզն ու Պոզճաատան կը պահանջեն ու կ'ըսէ.

— Շատ դիւրին է այսպէս գրողներուն երեսին իջեցնել պատմական ապտակ մը: Չենք գիտեր թէ ինչ կը խորհի մեր կառավարութիւնը սակայն մենք ալ պահանջներ ունինք Հելլէններէն:

Թուրքերուն տրուելու են Թրքական Կիպրոսը եւ Սելանիկը, Գավալան, Տէտէաղաճը, ամբողջ Արեւմտեան Թրակիան, Երկոտասան կղզիները եւ Թուրք հողին կապուած ու գրեթէ Թերակղզիի պէս երեւցող Եգէականի բոլոր կղզիները:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

●

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այս տարի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէն աւելի հոծ բազմութեամբ եւ աւելի ճոխ յայտագրով մը տօնեց Խանասորի պատմական արշաւանքին տարեդարձը: Անցած կիրակի առաւօտէն սկսեալ, Կրընոպլէն եւ շրջանէն հայրենասէր բազմութիւն մը եկած համախմբուած էր «Շաթօ Տէրպի», գեղեցիկ դարաստանին մէջ, քաղաքէն մօտ 15 քիլոմեթր հեռու բարձունքի մը վրայ, կանանչազարդ լեռներով աքանչելի վայր մը:

Հիւրեր ունէինք Փարիզէն, Լիոնէն, Վիէնէն եւ Մարսէյլէն: Ճիշդ ժամը 3ին օրուան նախագահը ընկեր Պ. Մանուկեան, հանդէսին բացումը կատարեց հրաւիրելով երգիչ խումբը որ ղեկավարութեամբ ընկեր Ե. Մարաշեանի երգեց «Կարկուտ տեղաց»ը, յոտնկայս: Յետոյ աւելցուց.— «Սիրելի հայրենակիցներ, եթէ այս տարի քիչ մը ուշ կը տօնենք այս նուիրական օրը, պատճառը մեր անմոռանալի ընկեր Յարութիւն Օնպաշեանի անակնկալ մահն է, ուստի կը խնդրեմ որ մէկ վայրկեան ոտքի կենանք յարգելու յիշատակը յաւէտ ողբացեալ ընկերոջ, ինչպէս եւ բոլոր այն հերոսներուն որոնք ինկան Խանասորի եւ այլ կռիւներուն մէջ: Վայ այն ժողովուրդներուն որ հերոսներ եւ երգեր չունին: Փառք Դաշնակցութեան, մենք ունինք թէ մէկը եւ թէ միւսը: Մեզի կը մնայ վառ պահել անոնց ոգին ու յիշատակը եւ զանոնք փոխանցել մեզ յաջորդող սերունդին:

Հանդէսը ունէր խնամուած եւ օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը: Կարգով արտասանեցին, պատանիներ Մարտիկ Թիւթիւնճեան, «Հայդուկ մըն եմ ես», Ստեփան Կիւմիւշեան «Հայրենիքիս հետ», Թորոսեան Ե. Զարենցի «Հայաստանի զովքը», երեքն ալ Կ. Խաչի դպրոցին աշակերտ: Իր բարձր ձայնով «Պանք Օթօման»ը երգեց ընկեր Մարաշեան: Տիկին Պայծառ Մուրատեան երգեց անոյշ երգ մը: Անգամ մը եւս հաճոյքով լսեցինք տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեանի մէկ նոր արտասանութիւնը, «Արիւնոտ տասնամեակը» նուիրուած Խանասորի դաշտին հերոսներու յիշատակին: Տիկին Նուրեան (Փարիզէն) մեղմանոյշ ձայնով մը երգեց «Ով ծովակը»: Արտասանեց նաեւ ընկեր Ղ. Թորոսեան: Սասնոյ հսկաներուն»: Բոլորն ալ գնահատուեցան ներկաներու ջերմ ծափերով:

Կարգը եկած էր օրուան բանախօսին՝ ընկեր Միսաք Միրզէին, որ յստակ եւ փաստացի պարզեց բոլոր այն շարժումները — ջարդ, կողոպուտ, առեւանգում եւ բազմատեսակ բռնութիւններ որոնք ի վերջոյ յանգեցան յեղափոխութեան: «Եթէ այսօր ունինք ափ մը հող որուն վրայ կը գուրգուրանք բոլորս ալ, կը պարտինք ազատագրական կռիւներու: Հայ ժողովուրդին ուզածը ափ մը ազատ հող էր, այսօր ալ նոյնն է բոլորիս նպատակը, առէք մեր գրողները, ըլլան Հայաստան կամ արտասահման, նոյն մտքերը կը յայտնեն քիչ մը բաց, քիչ մը գոց: Երիտասարդներ կարդացէք մեր պատմութիւնը, սորվեցէք զայն եւ հոն պիտի տեսնէք թէ ինչեր ըրած են անոնք երբ ձեր տարիքն ունէին»:

Ընկերը իր խօսքերը վերջացուց բուռն ծափերու մէջ: Այնքան ազդեցիկ էին ընկեր Միրզէին խօսքերը որ, Փարիզէն 80-ամեայ մայրիկ մը որուն անունը մոռցած եմ դժբախտաբար, ինքնաբերաբար բեմ եկաւ եւ խօսեցաւ քսան տարեկան երիտասարդի հոգիով: «Քառասուն տարեկանիս այրի եմ մնացած, ըսաւ մայրիկը, ջարդերու ընթացքին կորսնցուցի բոլոր հարազատներս ու զաւակներս, բայց հաւաքեցի հայ որբեր, պահեցի, մեծցուցի ու կազմել տուի ապագայ հայ ընտանիքը: Այս ոգին իմ մէջ մտցուցած էր իմ Դաշնակցական ամուսինս: Ահա այսպէս է Դաշնակցութիւնը ապագայ Հայը կը կերտէ»:

Հանդէսին պաշտօնական մասը փակուեցաւ «Տալուրիկի զաւակ եմ քաջ» խմբերգով: Ի պատիւ կազմակերպիչ ընկերներուն պէտք է արձանագրեմ որ այս տարուան դաշտահանդէսը եղակի էր ամէն տեսակէտով: Յաջողութեան համար շատ բան կը պարտինք ընկեր եւ ընկերուհի Սարգիս Կիւմիւշեանին: Խրախճանքները շարունակուեցան մինչեւ որ մութը իջաւ: Յետոյ ժողովուրդը ուրախ եւ զուարթ երգերով վերադարձաւ քաղաք, լաւագոյն տպաւորութեամբ:

ԳԱՐՈՒՆԻ

ՆՈՅՆ ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

●

ՆԻՍ.— Մենք ալ տօնեցինք Խանասորի արշաւանքին 58րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, կիրակի 21 Օգոստ.ին, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Լա Քոլ Սիւր Լու, Նիսէն քսան քիլ. հեռու ծառախիտ անտառին մէջ:

Առտուն կանուխ արդէն ընտանիքներ անձնական կառքերով սկսան գալ հանդիսավայրը, նոյնպէս մասնաւոր օթոքար մը Դաշնակցական ընտանիքներով եւ համակիրներով:

«Գէորգ Չաւուշ» խումբի վարչութիւնը ամէն ջանք թափած էր դաշտահանդէսը հաճելի դարձնելու համար: Կար առատ պիւֆէ եւ ձմերուկ դիւրամատչելի գիներով:

Մարսէյլէն յատկապէս հրաւիրուած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբը: Մօտաւորապէս քսան հոգի երբ խմբովին հասան Մարսէյլէն՝ դիմաւորուեցան ջերմ ծափերով: Յետոյ առաջնորդուեցան իրենց յատուկ ճոխ սեղանը զոր սարքած էր «Գէորգ Չաւուշ» խումբի վարչութիւնը: Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, Ալֆորվիլէն Պ. Դաւիթ Փաշաեանը (Ջէնկիլէրցի) այդ երիտասարդ շնորհալի հիւրերուն հրամցուց խմիչք եւ զովացուցիչներ: Օրուան նախագահը, ընկեր Գեղամ Խոսրովեան կէս օրուան ճաշէն վերջ հանդէսը բացուած յայտարարելով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ «Սիամանթօ» խումբին: Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը:

Հայ Սերունդի կողմէ եղան հայկական պարեր ընկերակցութեամբ նուագի: Երգեց Օր. Պերճուհի Թիրէքեան, արտասանեցին Օր. Եղիսաբէթ Կոչկարեան եւ Օր. Գորգոեան, հայկական տարազներով՝ պարեցին Նոր Սերունդին անդամները, Պատիւ իրենց առաջնորդին ընկեր Գ. Փիլիկեանի, որ վառ կը պահէ ազգային ոգին նորահաս երիտասարդութեան մէջ:

Ընկեր նախագահը պարզելով տօնակատարութեան նպատակը, բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, ընկեր Յ. Պալիկեան (Մարսէյլէն), որ պատմեց թէ ինչպէս 250 քաջեր 1897 Յուլիս 24ի գիշերը ազդու դաս մը տուին Մազրիկ ցեղին, Խանասորի դաշտին վրայ:

«Ֆետայիներուն մէջ կային ներկայացուցիչներ ամէն դասակարգէ, մտաւորականներ, սպաներ, նոյն իսկ հոգեւորականներ: Խանասորի արշաւանքը յեղափոխական յանդուգն ձեռնարկ մըն էր, որ հաստատեց թէ Հայը գիտէ կռուիլ իր ազատութեան համար: 19 զոհեր տուին Ֆետայիները: Այս տօնակատարութիւնը ձօնուած է անոնց յիշատակին: Մենք պիտի տօնենք ամէն տարի Յուլիս 25ին այս տարեդարձը, Օրը սուրբերու որոնք բարձրացուցին Հայուն դիմադրական կորովը եւ ազատութեան տենչը»:

Բանախօսութենէն վերջ անմիջապէս «Սիամանթօ» խումբը նուագի ընկերակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ ժողովուրդին երգեց «Կարկուտ տեղաց»ը: Յետոյ արտասանեցին փոքրիկն Սալբի եւ Արամ Գէորգեան: Այս երկու քոյր եղբայր փոքրիկները շատ վարժ եւ զգայուն արտասանողներ են: Օր. Լիտա Գասպարեան երգեց «Մի գոյգ աչեր»ը: Փարիզէն ընկ. Ժիրայր Մուրատեան արտասանեց Հայրենասիրական կտոր մը, յուզելով ներկաները, ընկեր Կարապետ Օսմանճեան նոյնպէս Փարիզէն արտասանեց Վարուժանի «Դերենիկը»: Տիկին Մարգրիտ Գրգոյեան արտասանեց Սիամանթոյի «Պար»ը: Կովկասեան պարը ընկեր Ասատուր Պապանա-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

*

Այդ նպատակին իրագործման համար, Թուրքիոյ մէջ հիմնած էին իբր թէ «տնտեսական» կազմակերպութիւններ, որոնցմէ յիշենք Իթթիհատականներու պարենաւորման նախարար Գարա Քեմալի հիմնած ցանցը, «Միլլի Գանթարիյէ» եւ այլ անուններու տակ: Իրականութեան մէջ այդ կազմակերպութիւնները տնտեսական կամ առեւտրական նպատակ չունէին, այլ խռովարարութեան մէկ մէկ բոյներ էին եւ ծածկաբար կը գործէին զոյնզոյն պիտակներու տակ:

Մալթայէ վերադառնալէ ետք, Գարա Քեմալ իբրեւ մատակարար դարձեալ գլուխը անցաւ Իթթիհատականներու համբաւաւոր «Գանթարիյէ», «Միլլի Իճրաաթ» եւ այլ ընկերութիւններուն, իր համախոհները շուրջը հաւաքեց եւ երեւութապէս այն տպաւորութիւնը թողուց թէ նպատակ ունի վերականգնել այդ ընկերութիւնները եւ փրկել անոնց դրամագլուխը:

Մէկը բան մը չէր կրնար ըսել անոր այս ընթացքներուն եւ գործերուն: Ներողամիտ աչքով կը նայէին իրեն: Մինչդեռ յետագայ դառն դէպքերը եկան հաստատել թէ որքան սխալ եղեր է այս ներողամտութիւնը ցոյց տալ Գարա Քեմալի:

Ան հետզհետէ քաջալերուելով այս վեհանձնութենէն եւ ներողամտութենէն, իր հիմնած խռովարարական օճախներով ուրիշ բան չէր ըրած, բայց եթէ դաւաճանել հայրենիքին եւ ազգին անդորրութեան, դաւաճանել նոյն իսկ Մուսթաֆա Քեմալի կեանքին եւ գլխաւոր ազդակներէն մին հանդիսանալ ծրագրուած մահափորձին:

ՈՒՐԻՇ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ

Սաքարիայի պատերազմին օրերէն իսկ պատրաստութիւնները սկսած էին, միշտ ու միայն Իթթիհատը վերականգնելու եւ այս նպատակին շուրջ ի հարկին արիւնահեղութեան տեղի տալու համար: Էնվէր եւ Հալիլ փաշաները, Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղար Նաիլ, (որ Անգարա կախաղան հանուեցաւ Ճավիտի, Տօքթ. Նազըմի եւ Հիլմի պէյի հետ) նշանաւոր չարագործ Հաճի Սամի (որ Թուրքիա մտնելէ վերջ սպաննուեցաւ ոստիկան զօրքի հետ բախումի պահուն), Քիւչիւք Թալէաթ պէյ եւ ուրիշ Իթթիհատական դէմքեր Պաթումի մէջ գումարուեցան Սաքարիայի կռիւներու օրերուն, եւ այդ գումարման համաժողովի մը գոյնը տալով, աշխատեցան իբրեւ կամաւոր եւ կամ տարբեր հանգամանքներու տակ երկիր մտցնել կարգ մը փօլիթիքաններ, որպէսզի կապ հաստատեն Թուրքիա գտնուող իրենց ընկերներուն հետ: Զանազան որոշումներ կուտային, միջոցներ ձեռք կ'առնէին, իրենց կորսնցուցած դիրքը, ազդեցութիւնը վերստանալու համար: Նոյնիսկ գաղտնաբար Պաթում կանչած էին նախկին դատական գործավար Հաֆըզ Մէհմէտ պէյը (որ Իզմիրի մէջ կախաղան հանուեցաւ միւս դաւադիրներուն հետ) որպէսզի իրենց համախոհներուն հետ կարենան խռովութիւններ յարուցանել երկրին մէջ: Անոնք սկսած էին թափառիլ սահմանագլխուն մօտիկ վայրերու մէջ, այն համոզումով թէ Մուսթաֆա Քէմալ երկրին մէջ կորսնցուցած էր իր ազդեցութիւնը եւ երկիրը դէպի անիշխանութիւն կ'երթար, հետեւաբար այս վիճակէն օգտուելով կարելի էր պատեհ վայրկեանին Թուրքիա մտնել: Արտասահմանէ նոյնինքն Ճավիտ պէյի ղրկուած ծածկանուն նամակ մը կը բացատրէ այս պարագան.— «Մ. Քէմալ *թէ իր դիրքը կորսնցուցած եւ անիշխանութիւն ստեղծուած է, յարմարագոյն է ներս մտնել, հակառակ պարագային պէտք չէ մտնել, այլ երթալ սահմանագլխուն մօտ, Պաթում: Ընդունեցայ այս պայմանը»:

Զինադադարի օրերուն էր, եւ Իսթանպուլ Համաձայնականներու գրաւման տակ կը գտնուէր տակաւին: Գարա Քէմալ Իսթանպուլի մէջ ընդունեց Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի ներկայացուցիչները եւ կերպով մը սակարկութեան մտաւ անոնց հետ: Պայման կը դնէր որ համաձայնութիւն գոյանար իրենց եւ Միլլի իշխանութեան միջեւ, այսինքն Իթթիհատի կարեւորութիւն ընծայուէր իբրեւ բարձրագոյն ուժ մը, եւ ան կռուան հանդիսանար Անատոլուի մէջ ստեղծուած ազգայնական շարժումին:

Երբ Կազի Փաշա Իզմիթ ժամանեց եւ ընդունեց լրագրողները, Գարա Քէմալ եւս առիթը գտաւ ներկայանալու Կազիին եւ տեսակցիլ անոր հետ: Գարա Քէմալ Կազիին կրկնեց այն գաղափարներն ու առաջարկները, զորս առենօք ըսած էր անոր ներկայացուցիչներուն: Խնդրեց նոյնիսկ որ արտօնութիւն տրուի իրեն Անգարա գալ եւ աշխատիլ: Կազի փաշան բաւականացաւ սակայն հետեւեալը ըսելով Գարա Քէմալի.

— «Իսթանպուլի մէջ Իրաւանց Պաշտպանութիւն անունին տակ կազմակերպութիւն մը կայ, միացէք անոր եւ իբրեւ սովորական անհատ աշխատեցէք, այս կերպով ձեր հայրենասիրական փափաքներուն գոհացում կուտաք»:

Մինչդեռ Գարա Քէմալի համար այսպիսի առաջարկ մը անբաւական կուգար, ան կը պահանջէր որ նոր ընտրութիւն կատարուի, նոր կեդրոն մը կազմուի եւ այս կեդրոնին անդամակցին նաեւ իր ցոյց տուած թեկնածուները:

(Շար.)

նի կողմէ ծափեր խլեց նաեւ Օր. Ա. Սթատեանի պարը ։ Ամէնէն վերջ աճուրդի դրուեցաւ ափսէ մը թերթանուշ որմէ գոյացաւ կոկիկ գումար մը ։ Ծախողն եղաւ Պ. Լեւոն Շիրինեան, Փարիզէն ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով, երգուած Սիամանթօ խումբին կողմէ ։

Մութը կոխած էր երբ բաժնուեցանք հանդիսավայրէն ։ Ուրախութիւնը տեւեց կառքերուն մէջ եւ տուն հասանք ազգային եւ յեղափոխական երգերով ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ղինակներէն մին, Ժիլլի Պաւէս, յայտարարեց թէ պիտի տապալեն դահլիճը, եթէ Պ. Էտկար Ֆոր նկատի չառնէ իրենց պահանջները ։ «Մենք ուզեցինք թոյլ չտալ որ կառավարութիւնը կարգադրութիւններ ընէ բռնութեան տակ ։ Սկիզբէն ի վեր կը յիշեցնենք վարչապետին թէ կարելի չէ վերահաստատել բարեկարգութիւնը, տեղի տալով անկարգութեանց առջեւ » ։

Այս ընդդիմադիրները, կը կարծեն թէ Էքս լէ Պէնի խորհրդաժողովը սարքելով կառավարութիւնը խօսակցած կ'ըլլայ անոնց հետ որոնք պատասխանատու են Ֆրանսայի թափած արիւնին ։ Վարչապետը մերժեց այս տեսակէտները, դիտել տալով թէ «խաղաղ լուծում մը փնտռելը տկարութեան նշան չէ ։ Ընդհակառակն, տկարութիւն պիտի ըլլար չկատարել այդ փորձը եւ լքել արդէն ձեռնարկուած գործը ։ Անշուշտ չենք անտեսեր բարեկարգութեան պահպանումը» ։ Վարչապետը միեւնոյն ատեն յայտնեց թէ «պատճառ չունինք վերջին դէպքերուն պատասխանատու համարելու Էքս լէ Պէն հրաւիրուած ներկայացուցիչները» ։

Վարչապետը ցաւով յայտնեց թէ Մարոքի «ասանդապահ» հոսանքները մեծամասնութիւն կը կազմեն Էքս լէ Պէնի ժողովին մէջ, ինչ որ արգելք մըն է ժողովուրդին իրական եւ վաւերական կարծիքն իմանալու ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը միեւնոյն ատեն կը խորհի մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստել Մ. Նահանգներուն եւ ուրիշ պետութեանց համար, բացատրելով թէ «անհաբեկիչ հրամխումբեր խռովութիւններ յարուցին Ալժերիոյ մէջ, դուրսէն եկած հրամաններով » ։

ՑՈՅՑԵՐ ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ԴԷՄ

Կարգ մը թերթեր կը հաստատեն թէ Մարոքի մարզպանը, Կռանվալ, ետ պիտի կանչուի եւ իրեն պիտի յաջորդէ հրամանատարը, զօր. տը Լաթուռ ։ Արդէն հրաժարած է իր գլխաւոր օգնականը, զօր. Լը Պլան, որ կը մեղադրուի թէ մեղմութեամբ վարուած է ազգայնականներուն հետ, իսկ խստութեամբ՝ Ֆրանսական գաղութին հետ ։ Զօր. Տիւվալի յուղարկաւորութեան ատեն, Ֆրանսացի գաղթականները թշնամական ցոյցեր կատարեցին մարզպանին դէմ, երբ դամբանական կը խօսէր ։ Ոմանք իր երեսին կը պոռային «մարդասպա՛ն» եւ կը պահանջէին որ հրաժարի ։ Մարզպանին կուսակիցները դիտել կու տան թէ «20րդ դարու կէսն է եւ կարելի չէ խնդիրները լուծել գաղթապետական միջոցներով» ։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բարեկարգութիւնը հետզհետէ կը վերահաստատուի, թէեւ երթեւեկը արգիլուած է շատ մը շրջաններու մէջ, սկսելով Քազապլանքայէն ։

× Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Մարոքի Սուլթանը Թանճէր պիտի քաշուի ։ Կը հաստատուի մարզպանին հրաժարումը ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Անգլիա վճռած է որեւէ զիջում չընել Յունաստանի, Կիպրոսի հարցին մէջ ։

Անգլեւթուրք – յունական ժողով մը սարքելով, որ պիտի գումարուի յառաջիկայ երկուշաբթի, Անգլիա կ'ուզէ պարզապէս հաշտարար երեւոյթ մը տալ իր քաղաքականութեան, ստիպելով Յունաստանը որ հրատապ հարցի մը չվերածէ Կիպրոսի խնդիրը ։

« Թայմզ »ի դիւանագիտական խմբագիրը կը գրէ թէ որեւէ զիջում Յունաստանի տեսակէտին (կցում), հակազդեցութիւն մը յառաջ պիտի բերէ Թուրքիոյ կողմէ որուն զինուորական արտակարգ արժէքը բացորոշ է ։

Հետեւաբար ճիշդ չէ թէ Անգլիա թուական մը պիտի ընդունի–նոյնիսկ հեռաւոր– Կիպրոսի վարչական անկախութեան համար ։ Ան պիտի բաւականանայ նոր սահմանադրութիւն մը առաջարկելով ։

× Նիկոսիայէն կը հեռագրեն թէ Կիպրոսի կուսակալը Լոնտոն մեկնեցաւ մասնակցելու համար երկուշաբթի օր բացուելիք ժողովին ։

Կիպրոսի մէջ վեց քաղաքներ պաշարուեցան, ազդարարելու համար թէ օրէնքի որեւէ խախտում անմիջապէս պիտի զսպուի ։ Ուժերու այս ցուցադրութեան գլխաւոր նպատակն է խափանել ահաբեկչական ձեռնարկները Լոնտոնի ժողովի ընթացքին ։

Յունական գաղտնի կազմակերպութիւն մը թռուցիկով մը կը յայտարարէ. — « Որքան աւելցնէք ձեր զինուորական ուժերը, այնքան շատ պիտի ըլլան ձեր տրուած զոհերը » ։

Կուսակալին հետ օդանաւ նստած բոլոր ճամբորդներուն պայուսակները խուզարկուեցան ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհաւորելով թերթիս երեսնամեակը Տիկին Բարսեղեան (Շաթուէն) 500 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, լաւագոյն մաղթանքներով ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Մեր քանի մը հայրենակիցներու դիմումին եւ Փարիզի մեր մասնաճիւղի խնդրանքին վրայ, Ամերիկայի մեր Կեդր. Վարչութիւնն ու Պատգ. Ժողովը որոշած են ընդունիլ հինգ նոր ուսանողներ Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ ։ Անոնք են՝ Փարիզէն Փօսթոյեան եւ Տօնիկեան, Տէսինէն՝ Աղամեան, Վիէնէն՝ Մարգարեան, Ռընաժէն՝ Խաչատուրեան ։

Մուրատեան վարժարանին մէջ անցեալ տարուընէ ունէինք արդէն երկու սաներ, Միրոյեան Փարիզէն եւ Սարգիսեան՝ Տէսինէն ։ Իսկ Վենետիկի Մխիթարեանց վարժարանը աւարտելով Փատովայի ճարտարագիտական համալսարանը կը յաճախէ Մարգարեան, Մուլինոյէն ։ Այսպէսով միայն Ֆրանսայի շրջանը կ'ունենայ ութը ուսանողներ ։

Արդ, թէեւ Սեւրի վարժարանին ուսանողներու թիւը լեցուած է, բայց վարչութիւնս իր ժամանակին անհրաժեշտ դիմումը կատարած ըլլալով տեսչութեան մօտ, մեր ուսանողներուն տեղը ապահովուած է ։

Կը խնդրենք ուրեմն վերոյիշեալ տղոց ծնողքներէն անոնք որոնք ցարդ բժշկական եւ կրթական անհրաժեշտ թուղթերը ղրկած չէին, անյապաղ հասցնել մեզ, վերջնական կարգադրութեան համար ։

Տ. Տ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հասցէ՝ Լեւոն Տօնիկեան, 52 ռիւ Կիւբավ Քուրպէ, Պանեէօ (Սէն) ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

1955 Օգոստոս 1էն ի վեր օրաթերթ եւ ամսագիր «Հայրենիք»ներուն Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

որուն պէտք է դիմել ամէն կարգի վճարումներու եւ նոր բաժանորդագրութեան համար ։

«Հայրենիք» օրաթերթի տարեկան բաժնեգինն է 4200 ֆրանք, «Հայրենիք» ամսագրի տարեկան բաժնեգինն է 2100 ։

Անոնք որ մինչեւ այսօր առկախ ձգած են իրենց վճարումները, շուտով մանտաչէքի թերթեր պիտի ստանան ։ Կը խնդրուի անմիջապէս պատասխանել, եթէ կը փափաքին որ շարունակուի իրենց թերթերուն առաքումը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ զինուորական ընդհ. դատախազը, Համտի էլ Սալեհ, սուրիական ծանրապէս վիրաւորուեցաւ անծանօթներու կողմէ ։ Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ։ Դատախազը պիտի դատէր այն ամբաստանեալները որոնք մեղսակից կը համարուին սպայակոյտի անդամ Ատնան Մալեքի սպանութեան, ապրիլ 22-ին ։ Ուրիշ դատախազ մը նշանակուեցաւ ։

Imp. Ara… …Rue Richer, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին ։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով ։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար ։

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնին եւ հօր՝ Խաչիկ Գալուստեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին (ռիւ Լուի Պլան) այս կիրակի առաւօտուն յետ պատարագի ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՃՈՒԱՐԹՆՈՑ, ամսաթերթ գրականութեան եւ արուեստներու ։ Նոր շրջան թիւ 1 (1955, Սեպտ. 1) ։ Խմբագիր Հրանդ Բալուեան ։ Ութ էջ, «Յառաջ»ի ծաւալով ։ Կը պարունակէ գրուածքներ ծանօթ գրողներէ ։ Պատկերազարդ ։

Տարեկան բաժնեգին հազար ֆրանք ։ Հատը՝ հարիւր ֆրանք ։ Հասցէ. —

H. PALOUYAN. 43, Rue Richer, Paris (9e)
Tél. PRO. 25-46. R. C. 46325

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Համախարբ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 25 ռիւ Պէլ Իմաժ ։ Օրակարգ.— Նամակներու ընթերցում, զեկուցում պատգ. ժողովին, վարչութեան ընտրութիւն ։ Սիրով կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր Խարբերդցիները ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Կ. Կիւմիւշեան ։ — Վարչութիւն

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շաբթէն, ռիւ տը Փանսիոնս, Պ. Պ. Ալիքեանի ։

Դիւան Ազգ. Միութեան

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի լաւ կտրող մը այր թէ կին, թրիքոյի համար ։ Դիմել՝

Ets. JEPE
28, Rue Beaubourg, Paris 3e.

— ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ —

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են ։

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով ։

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Թելեֆերիքի մօտակայ Շաթէնէ կոչուած վայրը, անտառի մարգագետնին վրայ ։ Հաճելի ժամանց ամէնուն, մասնաւորապէս երիտասարդութեան համար ։ Երաժշտական բաժին ժողովրդական երգերով ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՍԷՆ Լուի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Լ. Յ. Կարապետեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Ստեփան Մարկոսեանի մահուան առթիւ ։

Նոյնպէս Վրէժ Ելքովանեանէ հինգ հազար ֆրանք իր ողբացեալ հօր ՎՌԱՄ ԵԼՔՈՎԱՆԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ ։ Գինը 2800 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 3000, գեղեցիկ եւ լաթակազմ ։ Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն ։

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Issayan, 38. Rue du Ménil, Asnières
Seine France

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86-60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C.Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՇԱԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 27 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7760 31e ANNEE խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3171

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐԸ

●

Կը յիշուի թէ Ժընեւի խորհրդաժողովը բացուած առեն Այզընհաուըր յուզեց, նաեւ, արբանեակ երկիրներու ազատութեան խնդիրը :

Միեւնոյն առեն անհրաժեշտ կը գտնէր դադրեցնել համայնավարական խլրտումները ազատ երկիրներու մէջ :

Մառեչալ Բուլկանին փութաց հաստատել թէ ակնարկուած երկիրները ազատօրէն ընդունած են իրենց ներկայ վարչական կարգուսարքը :

Յետոյ ըսուեցաւ թէ խորհրդաժողովը իրաւունք չունի խառնուելու պետութեանց ներքին գործերուն ...

Խնդիրը այդպէս ալ փակուեցաւ :

Արեւմտեան դաշնակիցները չուզեցին աւելի յառաջ երթալ, որպէսզի այնքան դժուարութեամբ կազմակերպուած ժողովը կէս ճամբան չմնայ :

Հիմա որ ժողովը վերջացած է եւ ամէնքն ալ դոհ կ'երեւան «Ժընեւի ոգիէն», Ամերիկացիները պարբերաբար կ'արծարծեն գերի ազգերու փրկութեան խնդիրը : Ուղղակի կամ անուղղակի :

Ծերակոյտն ալ որոշում ունի այս մասին, եւ նախագահը կ'օգտագործէ ամէն պատեհութիւն, յիշեցնելու համար զայն :

Այսպէս, Այզընհաուըր Օգոստոս 25ին ճառ մը խօսելով Ֆիլատելֆիայի մէջ, անգամ մը եւս յիշեցուց թէ «Ժընեւի ոգին եթէ պիտի նպաստէ խաղաղութեան, եթէ անկեղծ է եւ ոչ թէ մակերեսային, պէտք է մէջ առնենք դարմանելու անարդարութիւնները, յարգելու մարդուն իրաւունքները եւ դադրեցնելու համաշխարհային գետնի վրայ սարքուած խռովութիւն մը» :

Ճառը մօտաւորապէս այն է ինչ որ խօսուեցաւ Ժընեւի մէջ :

Նախագահը երեք հիմնական կէտերու մէջ ամփոփեց Մ. Նահանգներուն արտաքին քաղաքականութիւնը .—

1. Գերմանիոյ երկու մասի բաժանումը չի կրնար արդարանալ սահմանային, լեզուական կամ ընկերային ծագման փաստարկութիւններով :

2. Գերութեան մատնուած ազգերու վրայ տիրապետութիւնը այլեւս չի կրնար արդարանալ ապահովութեան պատճառներով :

3. Եւ վերջապէս, միջազգային գործիք մը որ կը գործէ գերիշխան ազգերու սահմաններէն ներս, զանոնք խախտելու համար քաղաքական եւ գաղափարական տեսակէտով, չի կրնար մշակոյթի շարժումի վերածուիլ կեղծիքով :

Աւելի ընդլայնելով այս հիմնական կէտերը, Նախագահը յայտարարեց, առանց վերապահութեան .

— «Այսօր աշխարհը կը ցնցուի նոր արթնցած ժողովուրդներու կողմէ : Այդ երկիրները կ'ուզեն ապացուցանել թէ իրենք արժանի են վարելու իրենց ճակատագիրը եւ գոհացնելու իրենց մտաւոր եւ հոգեւոր տենչերը : Պէտք չէ եւ կարելի չէ խափանել անոնց յառաջխաղացութիւնը» :

Ինչպէս բացատրած ենք զանազան առիթներով, այս յայտարարութիւնները կ'ըլլան պարզապէս գաղափարական հոսանք մը ստեղծելու համար :

Մ. Նահանգները տրամադիր չեն գինեալ միջամտութիւն կատարելու կամ որ եւ է գործնական քայլ առնելու :

Բուն խնդիրն ալ աւելի շատ կապ ունի այն վեց երկիրներուն հետ որոնք բանի դարձած են արբանեակ Խ. Միութեան (Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Ալպանիա) :

Տարբեր բան չըսեր «Ամերիկայի Ձայնը», Աղամանեանի երկու ակներուն վրայ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՅՈՒՍԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼ ՄԱՐՈՔԻ ՄԱՍԻՆ

★

ԱՐՔՈՒՆԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ ՏԵՂ

Տեղական թերթերը կը հաստատեն թէ կարելի եղած է միջին ճամբայ մը գտնել Էքս լէ Պէնի մէջ, լուծելու համար Մարոքի տագնապը : Սուլթան Արաֆա գահէն պիտի հրաժարի, եւ առժամապէս արքունի խորհուրդ մը պիտի հաստատուի, արքայական իշխանութիւնը վարելու համար : Միեւնոյն առեն պիտի կազմուի ներկայացուցչական կառավարութիւն մը, բարենորոգումները գործադրելու համար : Ֆրանսական մարզպանն ալ, Կռանվալ, որ հրաժարական տուած էր Օգոստոս 13ին, Փարիզ պիտի վերադառնայ շաբաթ օր :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, «Իսթիքլալ» (Անկախութիւն) կուսակցութիւնը, որ գլխաւոր ընդդիմադիրն է, համաձայն է այս կարգադրութեան, իբրեւ անմիջական լուծում : Ֆրանսական տեսակէտով այս ծրագիրը կը գոհացնէ Մարոքի ազգայնականները որոնք սկիզբէն ի վեր Սուլթան Արաֆայի հրաժարումը կը պահանջեն : Ֆրանսայի ազգայնականներն ալ գոհացում կը ստանան մարզպանին հրաժարումով : Անոնց կարծիքով Պ. Կռանվալ շատ յառաջ գացած էր բարենորոգման ճամբուն վրայ, զիջումներ կատարելով :

Այս կարգադրութեամբ վարչապետը կը յուսայ կանխել կառավարական տագնապ մը, որ անխուսափելի կը համարուէր վերջին խռովութեանց հետեւանքով :

Առջի օր Մարոքի ներկայացուցիչներուն հետ խօսակցելէ ետք, Պ. Էտ. Ֆոր յայտարարեց թէ կը հաւատայ որ «ճամբայ մը բացուած է հաշտութեան համար» : Իր յայտարարութեան համաձայն, Իսթիքլալ եւս անհրաժեշտ կը գտնէ ֆրանքօ-մարոքեան գործակցութիւնը եւ կառավարական բարենորոգումը : Եթէ ֆրանսական ծրագիրը գործադրուի, եւ Սուլթան Արաֆան ու մարզպան Կռանվալը հեռանան Մարոքէն, այն առեն սեղանի վրայ պիտի գայ բարենորոգման խնդիրը :

Էքս լէ Պէնի խորհրդակցութեանց մէջ մասնաւորապէս քննուեցաւ գահուն խնդիրը : Իսթիքլալ կ'ուզէ որ վերադառնայ աքսորական Սուլթանը, Սիտի Մոհամմէտ Եուսուֆ : Ֆրանսա բացարձակապէս կը մերժէ : Խնամակալութեան մասին երկար վիճաբանելէ ետք, երկու կողմերը համաձայնեցան կազմել արքունի խորհուրդ մը : Եթէ Սուլթանը խնամակալութեան մը յանձնէր արքայական իրաւասութիւնները, Իսթիքլալի տեսակէտով պիտի նշանակէր թէ նախորդ սուլթանը այլեւս իրաւունք չունի գահուն վրայ բազմելու, մինչդեռ արքունի խորհուրդի մը կազմութեամբ աքսորական Սուլթանը կրնայ վերահաստատում պահանջել :

Ո՞Վ ՆԵՐՇՆՉԱԾ ԷՐ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս եղրակացութեան յանգելէ ետք, խլամ օրէնսդէտներըՌապատ վերադարձան օդանաւով, որպէսզի մշակեն վերջնական բանաձեւը :

× Մարզպան Կռանվալ, որ այդ պաշտօնին կոչուեցաւ անցեալ յունիսին, բակիզբէն ի վեր անհրաժեշտ կը գտնէր Սուլթան Արաֆայի հրաժարումը : Ֆրանսացի գաղթականները կը մեղադրեն թէ թոյլ էր ըմբոստներուն հանդէպ . մինչդեռ այժմ կը վախցուի որ հաւատարիմ ցեղախումբերն ալ խլրտին :

× Մարոքի արքունիքը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, հերքելով այն լուրը թէ Սուլթանը եւ ուրիշ երեւելիներ Թանճէր պիտի երթան :

× Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մարոքի վերջին ըմբոստութիւնը թե — (Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԾՈՒԽ ՈՒ ՇԻՏԱԿ

Ակամայ ընդհատուած էր այս շարքը, ամառնային արձակուրդի առթիւ :

Քանի որ կը մօտենան դպրոցական վերամուտի օրերը, կը վերսկսիմ :

Գիտնալով հանդերձ որ, ոչ Յուսաբերը իր «Թիւրն ու թերին»ով, ոչ Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն իր «Մեղքի պարտէզի» դասընթացքով, ոչ ալ «Յառաջ»ը իր այս շարքով պիտի կրնան տարրական Ա. դասարանէն Բ. փոխադրել շատ մը գրողներ :

Զեմ զարմանար, քանի որ բազմաթեայ խմբագիրներ անգամ ոչ կը հետեւին, ոչ կը սորվին, ոչ ալ կը կարմրին :

Վենետիկի Բազմավէպը վերջապէս գտաւ աշխատակից մը, շարունակելու համար Հ. Արսէն Ղազիկեանի դասընթացքը, — «Գրեցէք ... Մի գրէք» :

Նոր աշխատակիցը, Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեան, ամիսներէ ի վեր կը ջանայ դասեր ալ, «Ի սէր Մեծասքանչ»ին :

Պիտի ուզէի որ յաջողէր, աւելի ընդլայնելով իր տեսութիւնները :

Ամսագրի վերջին թիւին մէջ (Յունիս-Յուլիս), Հ. Ներսէս կը փնտռէ «թելէվիզիոն»ին հայերէնը :

Քանի մը տարի առաջ, ես կը թելադրէի հեռատեսիլ բառը :

Ուրիշներ կը գործածէին «պատկերասփիւռ», հետեւողութեամբ «ձայնասփիւռ»ի : Կամ «հեռապատկեր» :

Յառաջ կ'ընդունէր այս վերջինը, բառին միւս իմաստին համար գործածելով «հեռանկար» :

«Բազմավէպ»ի աշխատակիցը կը նախընտրէ «հեռատեսիլ»ը, որ թէ պատկերի եւ թէ շարժումի տպաւորութիւն կը գործէ :

Այս առթիւ ըսեմ որ «Սովետական Հայաստան»ի մէջ (3 Մարտ, 1955) հանդիպեցայ բարբարոս հայկաբանութեան մը, — «հեռուստատեսական կեդրոն» :

Զարմանալի բան, Հայկազեան բառարանին ամէնէն թանկագին եւ հարազատ բառերը կը մերժեն, օտար կապկութիւններ փորձելով, միւս կողմէ հայկաբանութիւն կը փորձեն՝ Միջին դարերու բանգիտութեամբ :

× Վարդապետը կը փորձէ համոզել զիս թէ սխալ չէ «ամէն պարագայի» բացատրութիւնը :

Դժբախտաբար քմահաճ են իր մեկնութիւնները :

Ֆրանսացին, Անգլիացին, մինչեւ անգամ Թուրքը «ամէն պարագայի մէջ» կ'ըսեն, երկու իմաստով ալ : Եւ մեր գրաբարն ալ կ'ըսէ .— «Յամենայն դէպս» :

Ո՞ւր կ'երթանք, եթէ անվիճելիներն ալ վիճելի դարձնենք ...

× Խմբագիրներ, պաշտօնական անձեր, գրագէտնե՛ր տակաւին չմոռցան «յետ այսու»ն, «միոյն»ը — միա՛ս» ...

Թերթեր կան որ դեռ չեն կրնար զանազանել «գուցէ»ն եւ «թերեւս»ը :

Ուրիշներ ալ՝ կը գրեն «փառայեղ»(փառահեղ) : Եւ կամ ծայրահեղ (ծայրայեղ) :

Եթէ վարժապետ ըլլայի, բոլորին անուններն սեւ շրջանակի մէջ առնելով շրջաբերականի մը կը վերածէի :

ՎԱՀԷ

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վարչապետը բացառիկ նիստի մը հրաւիրած է արտաքարգ նահանգապետները, քննելու համար բանուորական խլրտումներու խնդիրը, նկատելով որ գործադուլները իրարու կը յաջորդեն, մասնաւորապէս մետաղագործութեան մէջ : Տակաւին համաձայնութիւն գոյացած չէ Նանթի նաւարաններու բանուորներուն հետ եւ մասնակի գործադուլները յաճախադէպ են այս ամենամեծ հաստատութեան զանազան մասերուն մէջ : Նահանգապետը հրաժարեցաւ, իբրեւ հետեւանք անցեալ շաբթուան դէպքերու որոնց ընթացքին 300 հոգի վիրաւորուեցան :

Երեք մեծ սենտիքաները գործադուլներ սարքած են Թուլոնի, Ֆէօնքէրքի, Հավրի, Ռուանի, Պոռտոյի, Պռեսթի եւ Լորիանի մէջ :

Վարչապետը Դշ. օր Փարիզ եկած առեն, յատուկ մասնախումբի մը յանձնեց աշխատավարձքի խնդիրներուն կարգադրութեան հոգը : Մասնախումբը կարգ մը յաւելումներու համաձայն ըլլալով հանդերձ, վճռապէս կը մերժէ գիներու որեւէ բարձրացում, որ կրնայ խախտել երկրին տնտեսական հաւասարակշռութիւնը :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը յանձնարարէ պետական պաշտօնեաներուն վերսկսիլ պայքարը, ամբողջովին ստանալու համար Թոշակի յաւելումները, Հոկտեմբերէն մէկէն իսկ :

ՍԱՐԻ շրջանին պողպատի ամենամեծ հաստատութեան տէրն ու տիրականը, Ռոխլինկ, մեռաւ 82 տարեկան հասակին մէջ : Դատապարտուած էր իբրեւ պատերազմի ոճրագործ : 1945ին երբ ամերիկեան զօրքը վերագրաւեց Սարը, ամբողջ գերդաստանը զրկուեցաւ ամէն իրաւունքէ ; Ֆրանսա եւ արեւմտեան Գերմանիա կը բանակցին, կարգադրելու համար ժառանգութեան խնդիրը :

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հեռագրեն թէ խումբ մը ապստամբներ ձերբակալուեցան Ալժերիոյ սահմանին վրայ :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կ'իմանանք թէ չորս աշխարհական պատգամաւորներ պիտի ընտրուին Փարիզէն, մասնակցելու համար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութեան : Հրաւիրուած են նաեւ երեք վարդապետներ, գլուխն ըլլալով առաջնորդը՝ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան :

Պատգամաւորներ ընտրելու հրաւիրուած են Անգլիոյ : Պելժիոյ եւ Իտալիոյ գաղութները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 11րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսութիւններ սարքուած են եւ քաղաքը դրօշազարդուած է : Հանդիսութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ կիրակի : Ամէնէն կարեւորը տեղի պիտի ունենայ այսօր, շաբաթ, Յաղթական Կամարին տակ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը պաշտօնէ արձակելով կարգապահական ատեանին յանձնեց Ապահովութեան վերատեսուչը, Էմիր Շահապ եւ ուրիշ քանի մը բարձր պաշտօնատարներ :

ԻՐԱՔԻ ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ համայնավարական բջիջ մը երեւան հանուած է Պաղտատի մօտ, Քատիման քաղաքին մէջ : Ձերբակալուած են ութ անձեր : Բռնուած թուղթերէն կ'ենթադրուի թէ կապ մը հաստատուած էր Իրաքի համայնավարական դաղտնի կոմիտէին եւ Իրանի Թուտէ կուսակցութեան միջեւ :

ՍՈՒՏԱՆԻ բանակին ըմբոստներուն կոչ մը ուղղեց անգլիացի կուսակալը, որպէս զի անձնատուր ըլլան : Վերջնագիր տրուած է 24 ժամուան համար : Կը վախցուի որ շարժումը ընդհ. ապստամբութեան մը վերածուի հարաւային Սուտանի մէջ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ զինուորական ատեանը սկսաւ դատել 17 ամբաստանեալներ, իբրեւ մեղսակից գնդ. Ատնան Մալքիի սպանութեան : Ուրիշ 55 ամբաստանեալներ պիտի դատուին ի բացակայութեան : Մահապատիժ կը նախատեսուի 31 ամբաստանեալներու համար :

ԸՆԹԵՐՑՈՂ ՀԱՍՑՆԵՆՔ...

... Երեւանի պաշտօնաթերթը՝ «Սովետական Հայաստան»՝ վերջերս յօդուած մը հրատարակած էր, ստորագրութեանը տակ Ա. Միրզոյեանի, ի մասին «Ալ. Միասնիկեան» պետական մատենադարանի :

Ըստ յօդուածագրին՝ մատենադարանը ունի 3·112·000 հատոր գիրք: Ընթերցողներու թիւն է, միջին հաշուով, աւելի քան 12·000: Ամէն օր մատենադարան կը յաճախեն շուրջ հազար ընթերցողներ :

Մատենադարանին մէջ կան արժէքաւոր հաւաքածոներ ոչ միայն հայերէն եւ ռուսերէն, այլ եւ տարբեր լեզուներով: Անկէ զատ՝ ամէն տարի մատենադարանը կը ստանայ մօտ 230·000 նոր հրատարակութիւններ :

Հայպետհրատը իր հրատարակած գիրքերուն վրայ կը նշանակէ տպաքանակը (թիրաժ): Նկատած ենք, որ գրքի մը նուազագոյն տպաքանակն է երկու հազար, առաւելագոյնը՝ 15·000: Այսպէս՝ Եղիշէ Չարենցի «Ընտիր երկեր»ը հրատարակուած է 15·000 օրինակ եւ, ինչ որ բացառիկ երեւոյթ է մեր մէջ, բոլոր օրինակները սպառած են ԵՐԿՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ընթացքին :

Կան գիրքեր, որոնք երկրորդ, նոյնիսկ երրորդ տպագրութեան արժանացած են, ինչ որ կը նշանակէ՝ ՍՊԱՌԱԾ ԵՆ առաջին հրատարակութիւնները,— 4000, 6000, 8000 օրինակ կամ աւելի :

Հայաստանի մէջ կ'ապրին շուրջ 1·200·000 Հայեր: Գրեթէ նոյնքան Հայեր կ'ապրին նաեւ Հայկական Սփիւռքի մէջ: Հարեւանցի բաղդատութիւնն իսկ Երկրի եւ Արտերկրի մէջ հրատարակուած եւ սպառած գիրքերու, ցոյց կուտայ առաջինին աննախընթաց գերակշռութիւնը երկրորդին վրայ :

Այստեղ, Հայկ. Սփիւռքի մէջ, բացառիկ երեւոյթ է գրական երկի մը առաջին տպագրութեան սպառումը (շուրջ 8-900 օրինակ):

Այնտեղ, Հայաստանի մէջ, բացառիկ երեւոյթ է առաջին տպագրութեան չսպառիլը (շուրջ երկու կամ երեք հազար օրինակ):

Դարձեալ, Հայկ. Սփիւռքի մէջ չկայ մատենադարան մը (Մխիթարեան Միաբանութեանց մատենադարաններն ալ միասին հաշուելով), որ 3·112·000 գիրք ունենայ, կամ որ ամէն տարի 230·000 նոր հրատարակութիւններ ստանայ :

Զենք ուրանար, որ մենք պետական նպաստ չենք ստանար գիրք հրատարակելու կամ գնելու համար: Բայց ընթերցողներու քանա՞կը հասպ. ընթերցող ըլլալու համար նո՞յնպէս անհրաժեշտ է պետական նպաստը ...

Եզրակացութիւնը պարզ է.— Հայաստանի մէջ թէ աւելի շատ գիրք կը սպառի եւ թէ մանաւանդ աւելի շատ գիրք կը կարդացուի :

Թերեւս առարկողներ ըլլան, թէ Հայաստանի մէջ ոչ միայն երկրորդական վարժարաններ կան, այլ եւ կայ համալսարան. թէ կրթական այդ հաստատութիւններն են, որ ընթերցող կը հասցնեն. թէ, վերջապէս, արտասահմանի մէջ մենք չունինք նման հաստատութիւններ, ուստի նաեւ չենք կրնար ունենալ ընթերցողներու նոյնքան բարձր քանակ :

Ճշմարտութեան բաժին մը կայ անշուշտ այս առարկութեան մէջ, որ առարկութիւն մըն է միայն, բայց ոչ արդարացում մը: Հայկ. Սփիւռքի մէջ եւս նուազ չէ թիւը երկրորդական — թող թէ օտար — կրթութիւն ստացած երիտասարդներու :

Ըսենք պարզ ու յստակ.—
ա) Մեզի կը պակսի ընթերցումի սէրը :
բ) Մենք ընթերցող չենք հասցներ:

Այս երկու պարագաներն ալ վտանգ մըն են մեր մտաւորականութեան ոլակին եւ առհասարակ մեր գրականութեան համար:

Ահաւասիկ, իբրեւ բաղդատութեան եզր, քանի մը թիւեր, զորս կը քաղենք Գալուստեան եւ Նուպարեան վարժարաններու ամավերջի տեղեկագիրներէն:

Գալուստեան վարժարանի տնօրէնը կը գրէ, ի միջի այլոց.— Աշակերտներ, ուսուցիչներ եւ նախկին աշակերտներ այս տարի վարժարանի մատենադարանէն առած եւ կարդացած են շուրջ 3000 գիրք, պատանեկան թերթերէն սկսեալ մինչեւ գրական եւ պատմական լուրջ հատորներ: Ամէնէն շատ կարդացուած հեղինակներն են Րաֆֆի եւ Թումանեան :

Աւելցնենք, որ Գալուստեան վարժարանի մատենադարանը ունի աւելի քան չորս հազար անուն գիրք: Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին գնուած կամ նուիրուած են 950 նոր գիրքեր:

Նուպարեան վարժարանի տնօրէնը կը գրէ իր կարգին.— Վարժարանի մատենադարանը ունի շուրջ 800 հայերէն գիրքեր եւ կարգ մը պարբերաթերթեր: Տարուան ընթացքին 61 հոգի կարդացած են 365 գիրք, ուրեմն իւրաքանչիւրը վեց գիրք: Անցեալ տարեշրջանին գնուած կամ նուէր ստացուած են 50 նոր գիրքեր:

Այս թիւերը կը գտնենք մխիթարական, բայց ոչ բաւարար: Մեզի համար պարզ է, որ ընթերցումը կը ճոխացնէ մեր տղոց մտքի աղքատիկ պաշարը: Նոր հորիզոն կը բանայ անոնց առջեւ: Կ'ընդարձակէ իրենց հետաքրքրութեան սահմանները եւ աւելի եւս կը սրէ նոր բան մը սորվելու, իրենց ունեցածին վրայ նոր բան մը աւելցնելու փափաքը :

Ասիկա շահ մըն է իրենց, մեզի եւ մեր գրականութեան համար:

Զենք գիտեր, թէ վարժարաններէն դուրս՝ մեր «արդոյ հասարակութիւն»ը քանի՞ գիրք գնած, մանաւանդ քանի՞ գիրք կարդացած է մէկ տարուան ընթացքին: Եթէ գիտնայինք, կրնայինք հետաքրքրական վիճակագրութիւն մը կազմել այն մասին, թէ ի՞նչ կը կարդան հայրերը եւ ի՞նչ կը կարդան զաւակները: Կամ թէ որո՞նք աւելի շատ կը կարդան,— հայրե՞րը թէ զաւակները :

Վերի վերոյ գիտենք սակայն, թէ անցեալ եւ ներկայ տարեշրջաններուն շատ արժէքաւոր գործեր հրատարակուեցան այստեղ կամ այլուր: Եւ կրնանք վկայել, որ այդ գիրքերուն սպառումը մխիթարական չէ ոչ մեր գաղութին, ոչ ալ մեր միւս գաղութներուն համար :

Անկէ 15–20 տարի առաջ քիչ շատ ներկայանալի գործ մը մեր գաղութին մէջ կը սպառէր շուրջ 250 օրինակ. հիմա կը սպառի ... յիսուն օրինակ :

Դարձեալ, մեր գաղութին մէջ հրատարակուած զոյգ օրաթերթերուն սպառումը աւելի չէ, կ'ենթադրենք, քան, օրինակ, «Յառաջ»ի սպառումը երկրի մը մէջ, ուր մեր երիտասարդ սերունդը ֆրանսերէն կը խօսի, ֆրանսերէն կը կարդայ եւ ֆրանսերէն կը գրէ :

Մեր ըսածներէն կարելի է հետեւցնել, թէ ուզենք կամ չուզենք պիտի հաշտուինք այն գաղափարին հետ, որ ընթերցողի տագնապը հետզհետէ աւելի կը չեշտուի մեր մէջ, իսկ ընթերցումի սէրը «չի յառաջդիմեր», այլ «կը յետադիմէ»:

Ի՞նչ դարման կարելի է առաջարկել այս տխուր իրականութեան :

Ի՞նչպէս ընել, որ ընթերցումի սէրը հետզհետէ աւելի չեշտուի, եւ ընթերցողներու թիւը հետզհետէ աւելի աճի :

Հարցը այս ձեւով ներկայացնելէ ետք՝ կ'արժէ, որ փորձենք եզրակացութեան մը հանիլ :

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Հիւսիսային Ափրիկէի արիւնալի դէպքերուն առթիւ, տեղական թերթերը անգամ մը եւս ազգագրական, վարչական եւ տնտեսական տեղեկութիւններ կը հրատարակեն Մարոքի եւ Ալժերիոյ մասին : Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը .—

Ալժերիա կը գտնուի Միջերկրականի ափերուն վրայ, Մարոքի եւ Թունուզի մէջտեղ: Կը բաղկանայ չորս նահանգներէ, Ալժէ, Օրան, Կոստանդին եւ Պոն, այս վերջինը դեռ նոր նահանգի վերածուած : Ալժերիոյ տարածութիւնը կը հաւասարի մօտաւորապէս Ֆրանսայի 35 նահանգներու տարածութեան, 207 հազար քառակուսի քիլոմեթրով, մինչ Ֆրանսայի 90 նահանգներու տարածութիւնն է 551 հազար քառակուսի քիլոմեթր: Իսկ բնակչութեան թիւը, ինը միլիոնով մօտաւորապէս կը համապատասխանէ Ֆրանսայի 15 նահանգներու բնակչութեան :

Բնակչութիւնը խիտ է, քանի որ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ 209 անձ կը հաշուեն, մինչ Ֆրանսայի խտութեանը միջինը 76 անձ է :

Բնակչութեան ինը միլիոնին 750 հազարը Եւրոպացիներ են կամ եւրոպական ծագում ունեցողներ: Նախ Ֆրանսացիներ, առաւելապէս Քորսիքացիներ, Փռովանսցիներ եւ Ալզաս–Լոռենցիներ որոնք 1870ի պարտութենէն վերջ չուզելով Գերմաններ դառնալ գաղթած են հոն: Միւս եւրոպական ծագում ունեցողներն են Սպանիացիներ՝ մասնաւորապէս Օրանի մէջ, Իտալացիներ՝ Կոստանդինի շրջանին մէջ եւ Մալթացիներ՝ քիչ մը ամէն տեղ:

Մնացեալ ութը միլիոն բնիկներուն վրայ պէտք է հաշուել 300·000 Հրեաներ, որոնցմէ շատեր ֆրանսական քաղաքացիներ էին համաձայն 24 Հոկտեմբեր 1870ի եւ «Քրէմիէօ հրովարտակ» անունով ծանօթ օրէնքին: Բայց այս օրէնքին գործադրութիւնը զանազան մեկնութիւններու եւ դժուարութիւններու տեղի տուած էր եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ որ քաղաքացի ճանչցուին այն Հրեաները՝ որոնց նախահայրերը Ալժերիոյ գրաւման թուականին 1830էն առաջ հաստատուած են Ալժերիոյ մէջ :

Մինչեւ 1946, ուրեմն քաղաքացի եւ ոչ-քաղաքացի Հրեաներ կային, բայց Հրեաները Մահմետականներուն պէս ունէին իրենց ուրոյն ու ներքին կանոնադրութիւնը որուն սկզբունքները կը բխէին Մովսէսի «Հնգամատեան»էն եւ «Թալմուտ»էն : Մահմետական բնիկներուն մէջ շատեր քաղաքացի դարձած էին անձնական հրամանագիրներով, բայց 1947ին Ազգ. Ժողովը Ալժերիոյ համար նոր սահմանադրութիւն մը քուէարկեց, որուն հիման վրայ բոլոր Ալժերիացիները ֆրանսական քաղաքացի են :

1947ին քուէարկուած սահմանադրութեան հիման վրայ Ալժերիոյ չորս նահանգները կը վայելեն բարոյական անձնաւորութեան առաւելութիւն եւ տնտեսական անկախութիւն: Ալժերիոյ կուսակալը հանրապետութեան կառավարութեան ներկայացուցիչն է եւ պատասխանատու անոր: Վարչութեան պետն է քանի որ բոլոր սպասարկութիւնները, բացի դատականէն, ենթակայ են իր իրաւասութեան : Վեց անդամներէ բաղկացած կառավարական խորհուրդ մը կը գործադրէ Ալժերիոյ ընդհ. ժողովին որոշումները :

Բոլոր Մահմետականները, այր թէ կին, քուէի իրաւունք ունին: Քուէարկողներու երկու դաս կայ: Եւրոպական կամ առաջին դասուն կը մասնակցին Ալժերիացիներէն միայն նախկին ռազմիկները: 23 տարեկանէն սկսեալ միւս քուէարկուները իրաւասու են քուէարկելու երկրորդ դասուն մէջ:

Ալժերիոյ ազգ. ժողովը 120 անդամ ունի, կ'ընտրուի վեց տարուան համար: Պաշտօնն է քուէարկել երկրին ելմտացոյցը, վարել չորս նահանգներու տեղական խնդիրները եւ Ֆրանսայի ազգ. ժողովի օրէնքները վերաքննելով յարմարցնել

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԿԱՄՈՒՐՋԷ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

Այսօր, հիմա զարմանալի հետաքրքրութեամբ մը կ'ուզէի քրքրել այդ անթեղուած մոխիրները, փնտռելով հոգեկան սփոփանք մը:

Լման չորս տարի իմ գերագոյն ցանկութիւնս եղաւ անգամ մը եւս լոյս աչքերով տեսնել այս քաղաքը, այս շրջանը մեր ապրած եղերերգութեան, այս արիւնոտ վայրերը: Ու, ահա ճակատագրի թէ բախտի բերումով հոս էի ...

Շուարած ու երերուն, երկար կանգնած մնացի մեծ դրան առջեւ առանց գիտնալու ինչ ընելիքս Անորոշ մտածումներ պաշարեր էին ուղեղս: Ցայտնի տատանում մը կար շարժումներուս մէջ: Մտածեցի առանց դուռը թակելու հեռանալ, փորձը ուրիշ տեղ կատարել, բայց, քայլերս առաջ չգացին: Ի՞նչ կրնար պատահիլ եթէ այս ցուրտին, այս յոգնած ու անօթի վիճակով ամբողջ գիշերը դուրսը մնայի :

Եթէ լոյս ցերեկով կարենայի այս քաղաքը հասնիլ, այն ատեն դիւրին էր, ելք մը կարելի էր գտնել: Բայց, հիմա, այս ժամուն ո՞ւր կրնայի երթալ, որո՞ւ կրնայի դիմել :

Մէկուկէս օր անդադար քալեր էի առանց բերանս բան մը դնելու: Քիւրտին տունէն ինչ որ տուին իբրեւ «ճամբու պաշար» մէկ ժամով արդէն վերջացուցած էի: Այժմ յոգնութիւնն, անօթութիւնը, այլ մանաւանդ ցուրտը բացարձակ տէրն էին իմ ուժերուս: Անհրաժեշտ էր ճար մը գտնել :

Ձեռքս կրկին երկարեցի թակոցին, բայց նորէն վարանեցայ: Օ՛, դժուար, շատ դժուար էր ինծի համար, դուռ մը թակել, տեղ եւ հաց մուրալու համար :

Քայլս փոխեցի ետ դառնալու երբ, յանկարծ, վերէն թաւ ձայն մը հասաւ ականջիս .

— «Ո՞վ էք, ի՞նչ կ'ուզէք »:

Աչքերս վեր բարձրացուցի, առաջին յարկի պատուհանէն մութին մէջ գլուխ մը դուրս երկարած, ինծի կը խօսէր :

— Ճամբորդ օտարական մըն եմ, աղա, ըսի խղճուկ ձայնով մը, գիշերուան մը ապաստան՝ եւ պատառ մը չոր հաց, ի սէր Ալլահին :

Պատուհանին փեղկը աղմուկով գոցուեցաւ՝ ու ամէն ինչ լռեց: Յոյսս լիովին ջլատուեցաւ: Ո՞ւր երթայի, որո՞ւ դուռը զարնէի, Աստուած իմ... յուսահատ, անորոշ մտքերով երերուն կը պատրաստուէի մեկնիլ, երբ դրան ետեւ ոտքի հաստատ ձայներ լսեցի: Ապա, մեծ դուռը կիսովին բացուեցաւ եւ անոր սեմին վրայ երեւաց յաղթակազմ ծերունի մը : Մարդը ձեռքին բռնած լապտերովը լաւ մը զննեց հասակս ու կերպարանքս, ու յետոյ, կրկնեց նոյն հարցումները — ո՞վ էի, եւ ի՞նչ կ'ուզէի այս ժամուն :

— Խնուսցի Մուհաճիր եմ, ըսի ու կրկնեցի խնդրանքս :

— Հա, Խնուսցի, կրկնեց տանտէրը, կարծես դժգոհ, Խնուսցի մուհաճիրներէն բերանս այրած է: Քանիներ, քանի քանիներ եկան, կուգան, դուռ կը զարնեն, գործ, աշխատանք կը խնդրեն: Կը մեղքընաս, ներս կ'առնես, գործ հաց կուտաս, բայց յետո՞յ... Քանի մը օր կը կենան, կ'ուտեն, կը խմեն, կը հագնին ու օրին մէկը, յանկարծ, ծանր վնաս մըն ալ կը հասցնեն՝ ու կը հեռանան :

Խնուսցի եւ Ալաշկերտցի «մուհաճիր»ներուն արհեստն է ասիկա :

— Իրաւ էք, աղա, ըսի յուսահատ շեշտով մը, ճշմարիտ են ձեր ըսածները : Իրօք մեր հայրենակիցները ամէն տեղ համը հոտը փախցուցին, այնպէս որ, եթէ անոնց մէջ լաւեր ալ կան գէշերուն հետ կ'այրին :

— Հա, յարեց ծերուկը հանդարտ շեշտով մը, այս... բոլոր ներս առած Խնուսցիներն ալ ձեզի պէս անոյշ լեզու ունէին, նոյն ձեւով կը խօսէին, նոյնքան սրտառուչ նախադասութիւններ կը գործածէին, բայց յետո՞յ, ... լեզուն ոսկոր չունի, մանչս, որ կողմ ուզես՝ այն կողմ կը դառնայ :

Տրտում, յուսահատ նայուածք մը ձգեցի տանտիրոջ վրայ, ուսերս թօթուեցի, եւ ետ դարձայ մեկնելու համար :

— Կեցիր, ձայնեց ծերուկը: Կեցիր : Ի՞նչ է անունդ : = Մըստօ :

— Մըստօ... Հա Մուստաֆա: Հանգուցեալ մեծ եղբօրս անունն է: Քանի՞ տարեկան ես :

= Տասնը եօթը, ըսի դիմամբ :

— Տասնը եօթ, հա: Լաւ կազմ ունիս : Հայր, մայր, քոյր, եղբա՞յր ...

= Ոչ ոք, ոչ ոք ունիմ, աղա, թող Ալլահը ողջ պահէ ձերիններուն գլուխը ...

— Մինչեւ հիմա ո՞ւր էիր, որո՞ւ մօտ :

= Մեր տեղահանութենէն մինչեւ հիմա, մօտ երեք տարի, Օխուր մէջ Քիւրտի մը մօտ կը ծառայէի: Բարի, աստուածավախ մարդ մըն էր: Բաւական լաւ կը նայէր ինծի, բայց, Ալլահը թող խնայէ ձեր տանը, անոնց տունն ալ մերիններուն պէս քարուքանդ եղաւ, անոնք ալ մեծով ու պզտիկով աւուր հացի կարօտ մնացին: Անոր համար ալ ստիպուեցաւ զիս ճամբու դնել: «Գնա, ըսաւ, գնա եւ աշխատէ որ ձմեռնամուտէն առաջ գլուխդ դնելու տեղ մը ճարես :

— Երեք տարի մէկտեղ միեւնոյն մարդուն քով՝ ատիկա լաւ նշան է, ցած ձայնով խորհրդածեց, խօսակիցս: Ապա շարունակեց, — Լաւ Մըստօ, այս գիշեր հոս կեցիր, տաքցիր, հանգստացիր, պատառ մը բան կեր, մնացածին մասին կը խօսինք վաղ առտու: Կ'ըլլա՞յ... Ու առանց ըսպասելու իմ «այո» եւ կամ «ոչ»իս, անուն մը կանչեց, «աղջի Սիսէ, հոս եկուր» :

(Շար.) ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁ:

տեղական պայմաններուն :

Մահմէտական բնիկներու ընթացիկ կեանքը կը վարեն առաւելապէս Գուրանի սկզբունքով եւ աւանդական օրէնքներով :

Մահմէտական Ալժերիացիները մեծագոյն մասով կը պատկանին «Մալեքեան» հատուածին որ մահմետական ուղղափառ չորս հատուածներէն մին է : Կան նաեւ «Խալիկեան»ներ որոնք հերձուածողներ կը համարուին :

Որքան ալ կրօնապետական իրական աստիճաններ չըլլան եւ ամէն հաւատացեալ, ինք իր միջոցաւ կարենայ յարաբերիլ Ալլահին հետ, կան պաշտօններ՝ որոնք կէս աստուածապետական հանգամանք ունին, բխելով Գուրանի սկզբունքներէն : Դատաւորները կը դատեն մանր վէճերը : Եթէ ազդեցիկ են կ՚ըլլան «Մուֆթի» : Մուֆթին է դարձեալ որ մզկիթներուն մէջ կը վարէ աղօթքներն ու պաշտօնները, իսկ «մուէզզին»ը աղօթքի կը հրաւիրէ հաւատացեալները :

Ասոնց հետ, մանաւանդ գիւղերուն մէջ տեղական ազդեցութիւն ունեցողներ ալ կան, որոնց «մարապու» կամ «շէյխ» անունը կուտան, տեսակ մը գիւղապետներ առանց կամ նուազ որոշ իրաւասութիւններով :

Ալժերիոյ մահմետականները ամէնքն ալ Արաբներ չեն : Երեսուն առ հարիւրը Պերպերի ցեղին կը պատկանին, իսկ մեծ մասն ալ Արաբներու եւ Պերպերներու խառնուրդ են :

Պերպերները կը բնակին Ալժերիոյ լեռները, Քապիլիոյ, Ծուրծուրայի եւ Օրէսի շրջանները : Իրենց խօսած լեզուն խառնուրդ մըն է եգիպտական եւ եթովպական լեզուներուն : Ատենօք նախնական այբուբեն մըն ալ հնարած են որ տակաւին կը գործածեն Սահարայի Թուարէկները :

Իրենց մահմետականացումը, սկսած Է. դարուն, բաւական դժուար եղած է, որովհետեւ նախապէս քրիստոնեայ կամ մովսիսական ցեղախումբեր կային : Օրինակ Ս. Օգոստինոս Պերպերի էր ծագումով :

Պերպերին համար իրական հայրենիքը իր գիւղն է : Ամէն ոք իրաւունք ունի իր հողերն ու խնդիրները երթալ բացատրելու «ճեմաա»յին՝ որ ժողովն է Ռամազանը յարգող հաւատացեալներուն եւ որ իրաւասու է դատական կամ վարչական վճիռներ արձակելու :

Ալժերիա աղքատ երկիր է իր հնարաւորութիւնները սահմանափակ են, բայց արտակարգ կենսունակութիւն մը ունի : Պատերազմէն տասը տարի վերջ ոչ միայն վերադտած էր պատերազմին պատճառած տնտեսական կորուստները այլ եւ հիմերը նետած իրական վերածնունդի մը :

Ալժերիա իր հարստութեան մեծագոյն մասը կը քաղէ երկրագործութենէն : Իր արտածումներուն 84 առ հարիւրը երկրագործական բերքեր են : Այս կը պարտի առաւելապէս Եւրոպացիներու՝ որոնք գիտցան նորագոյն մեթոտներ կիրարկել մշակումին մէջ : Ջրաբաշխական աշխատանքներ տարուած են, մասնաւորապէս Պէնի – Պահսէլի ջրամբարի շինութեամբ :

Արմտիքի մշակման յատկացուած տարածութիւն է երեք միլիոն հեկտար, որուն 75 առ հարիւրը կը պատկանի մահմետականներուն : Այգիներուն տարածութիւնն է չորս հարիւր հազար հեկտար, որ կը պատկանի առաւելապէս Ֆրանսացիներու : Պտղամշակութիւնն ալ շատ զարգացած է, մասնաւորապէս սալորենին :

Հակառակ աշխատաւոր ձեռքերու բազմութեան, իրական ճարտարարուեստ մը չկայ Ալժերիոյ մէջ :

ՉԷՆԿԻԼԷՐՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՄԻՍԸ

★

Պրուսայի եւ Իզմիթի նահանգներուն եւ Եալովայի սահմանակից՝ բնութեան գեղեցկութիւններով օժտուած՝ Չէնկիլէրի պատմական ամիսն է, Օգոստոսը :

1908 Յուլիս 10ի Օսմ. խարտուկ Սահմանադրութենէն վերջ, նոր շրջան մը բացուեցաւ Թուրքիոյ հայութեան համար :

Օգոստոս ամսուն կիրակի մը կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, ժողովուրդը՝ նախապէս իմանալով եկեղեցւոյ զանգակին անժամանակ եւ աննախընթաց ղօղանջը, կը խուժէ հոն խումբերով : Կէս ժամէն ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած ընդարձակ Թատերասրահ մը նորաշէն վարոր իր իսկ ձեռակերտն էր :

Որոշեալ ժամուն, օրուան երիտասարդ բանախօսը՝ ընկեր Բարսեղ Շահպազ՝ մանրամասնօրէն պարզելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազատագրական պայքարը, բացատրեց նոր շրջանին պարտականութիւնները : Անհամար բազմութիւնը՝ մօտ երկու հազար, բանախօսին առոյգ եւ գօտեպնդ ձայնին ելեւէջներէն մագնիսացած ճառին կը հետեւէր լարուած ուշադրութեամբ : Արդիւնքը այն եղաւ որ, երեք հարիւր երիտասարդներ եւ տարեցներ անմիջապէս անդամագրուեցան, ուխտելով միշտ հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան եւ սատարել որեւէ համրօգուտ ձեռնարկի :

Հայրենակից Սարգիս Մինասեան՝ տասնեւվեց տարի վերջ, Եւրոպայէն ազատօրէն վերադարձին՝ կը հրճուէր իր ծննդավայրի եղբայրներուն այս տաք եւ եղական վերաբերումէն :

Ասպարէզը բաց էր այլեւս եւ Չէնկիլէրցին ալ ձեռնարկեց շինարար աշխատանքի : Ազգ. Մշակոյթին զարկ տալու համար՝ նախ՝ կազմեց «Ընթացասիրաց Միութիւնը» իր մատենադարանով ուր բարձրաձայն խօսիլն ու ծխելը բացարձակապէս արգիլուած էր : Ունէր նաեւ ընդարձակ Թատերասրահ մը ներաշէն վարժարանի եւ ամէն ամիս ներկայացում կուտար նորակազմ Թատերախումբը :

Մէկ խօսքով, նոր կեանք, եռանդ եւ գործակցութիւն սկսաւ բոլոր խմբերու մէջ :

Երիտասարդութիւնը՝ քաջալերուած այս գնահատելի յառաջդիմութենէն, որ տնտեսական եւ նիւթական տեսակէտով եւս լայնօրէն օգտակար հանդիսանալու համար «Ընթերցասիրացը» վերածեց Ուսումնասիրացի, կրկնապատկելով իր խտացած շարքերը :

Ուսումնասիրացի եռանդուն վարչութիւնը որոշեց գործակցական ընկերութիւն մը կազմել՝ յետոյ գիւղին հիւս. արեւմտեան կողմը «Քէրմիրճըրդ» կոչուած ազգապատկան հողին վրայ, գիւշերօթիկ բարձրագոյն վարժարան մը հիմնել, քովն ալ փոքր հիւանդանոց մը :

Մէկ տարուան մէջ, գործակցական ընկերութիւնը այնքան յառաջ գնաց որ տեղական իշխանութեանց ուշադրութիւնը գրաւեց :

Առողջապահական գործին ալ զարկ տալու համար, միմիայն ծերերէ կազմուած «Համրօգուտ» միութիւնը, իր ունեցած հազար ոսկիով «Ազգասիրչինաց»ի հետ ձեռք ձեռքի, գիւղին ճիշդ մէջտեղէն անցնող կոյուղին շինեց, աւելի քան մէկ քիլոմեթրի երկայնութեամբ :

Մեսաքսի չորս մեծ գործարանատէրերը՝ ու տասնէ աւելի խողակի «մանճըլըգ» ունեցողները հակառակ կառավարութեան յարուցած յարատեւ խոչընդոտներուն՝ կը յաջողին հանր. պարտքի վարչութեան մասնաճիւղ մը հաստատել «Կալերը», գիւղին արեւմտեան կողմը Ազգային ընդարձակ հողին վրայ :

Որոշուեցաւ իւրաքանչիւր խողակ ծախողներէ անխտիր, երկերկու ղրուշ գանձել, ի նպաստ Ազգային Մեսրոպ - Հռիփսիմեան վարժարանի, որ ունէր տիպար մանկապարտէզն ու նախակրթարան մը, 700 աշակերտներով, մանչ եւ աղջիկ :

Չէնկիլէրը մեղուանոցի մը վերածուած էր :

Բնութեան սքանչելի բարիքները վայելելու համար, 1913 Օգոստոսին ողբացեալ Սարգիս Մինասեան, ընկերակցութեամբ՝ Կոմիտաս Վարդապետի եւ Սանթիկ Փապուճեանի (Չէնկիլէրցի) կ՚այցելէ իր սիրեցեալ ծննդավայրը : Մեր թանկագին հիւրերը ջերմապէս գնահատեցին չորս տարուան մէջ կատարուած շինարար աշխատանքը :

Օգոստոս 15ին, ընթերցարանի մեծ սրահին մէջ, հոծ հրաւիրեալներու ներկայութեամբ սարքուած ճաշի մը առթիւ, Կոմիտաս վարդապետ նախ երգեց «Կռունկ»ը ապա «Հով արէք»ը, խոր հիացում պատճառելով :

Վարդապետը խոստացաւ յառաջիկայ տարուան Օգոստոսին եւս այցելել եւ աւելի երկար մնալով ժողովրդական երգեր ալ հաւաքել :

Դժբախտաբար 1915 Ապրիլ 11–24ին՝ հայաջինջ քաղաքականութեան զոհ գացին բոլորն ալ :

Ցաւէտ անհետացած նահատակներ, տիպար եւ տիտան ռահվիրաներ ազատատենչ հայութեան, ձեր ոգին թող լուսաւորէ Մնացորդացի ճամբան, օտարութեան փուշերուն մէջ...

Կ. Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— Երկու անգամ յետաձգուելէ ետք, Սթանօզի Հայր. Միութիւնը մեծ խանդավառութեամբ կատարեց իր տարեկան դաշտահանդէսը : Միութեան բոլոր անդամները ջանք չէին խնայած այս ձեռնարկին յաջողութեան համար :

Շրջանի բոլոր հայրենակիցները միացած էին Սթանօզցիներուն ստեղծելով հայկական տաք մթնոլորտ մը : Հանդիսավայրը որ գեղեցիկ եւ ծառախիտ անտառմըն էր, շուտով լեցուեցաւ ընտանիքներով որոնց կ՚ընկերանային իրենց զաւակները : Բոլորն ալ կը խօսէին մեր մայրենի լեզուն : Մեծ գոհունակութիւն պատճառեց բազմաթիւ երիտասարդներու ներկայութիւնը եւ մանաւանդ աջակցութիւնը, հանդէսին յաջողութեան համար : Գովելի են նաեւ երեցները, որոնք հետզհետէ երես կը դարձնեն Թուրքերէն երգերուն եւ պարերուն : Աւելի գոհ պիտի ըլլայինք, եթէ ֆրանսահայ երիտասարդներուն սորվեցնէին մեր հայրենի բարքերը :

Դաշտահանդէսին պաշտօնական բացումը կատարեց Միութեան ատենապետը, Պ. Յ. Ահարոնեան օրուան պատշաճ ճառով մը որուն ընթացքին պարզեց Սթանօզի Հայր. Միութեան գործունէութիւնն եւ նպատակը.— աջակցիլ ազգապահպանման աշխատանքին եւ օգնել մեր չքաւոր հայրենակիցներուն :

«Լը Տոֆինէ Լիպէռէ»ի թղթակիցը որ միշտ կը ջանայ ներկայ ըլլալ մեր հանդէսներուն, յաջորդ օրը կոկիկ տեղ մը յատկացուցած էր Հայերուն, գովասանքի տողերով :

Դաշտահանդէսը բաւական յառաջացած էր եւ բոլոր ներկաները հաւաքուած էին սեղաններու շուրջ որոնց վրայ անպակաս էին աւանդական խորովածը եւ գինին, երբ բարձրախօսը յանկարծ լռեց : Ներկաները շարունակեցին մթնոլորտը ոգեւորել հայկական երգերով : Ուրախութիւնը վերջացաւ ուշ ատեն :

ՀԱՅԿ ՊԵՐՆԱՌ

ԻՐԱՆԻ Մաաշէդ Սոլէյման քաղաքի գպրոցաշէն յանձնախումբը որ անցեալ տարի ձեռնարկած էր «Միհրդատ» վարժարանի նոր սրահին շինութեան, առժամապէս ընդհատած էր աշխատանքները, շինանիւթի պակասին պատճառով : Այս տարի կարելի եղած է Նաւթային ընկերութենէն ձրիաբար ստանալ անհրաժեշտ շինանիւթերը եւ կառուցման աշխատանքը լրացնելով կատարել սրահին բացումը : Ազգային իշխանութեան կողմէ ճառեր խօսուեցան շնորհաւորելով մասնաւորապէս Մաաշէդ Սոլէյմանի հասարակութիւնը որ 200.000 ռիալի ծախքով մը գլուխ հանած էր սրահին շինութիւնը եւ բեմին յարդարումը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Յայտնի էր որ Գարա Քէմալ իր այս առաջարկներուն եւ գաղափարներուն մէջ հեռու էր անկեղծ ըլլալէ : Ինք եւ իր ընկերները կը ջանային օրէ օր վերականգնել Իթթիհատը տարբեր ծրագրով մը, եւ այս ուղղութեամբ իրենց ձեռնարկներուն թափ կուտային : Գարա Քէմալ ձեռքի տակէ հիմերը կը դնէր այս ծրագրին :

Գարա Քէմալ Իզմիթի մէջ Կազի Մուսթաֆա Քէմալի հետ տեսակցելէ ետք երբ Իսթանպուլ վերադարձաւ, անմիջապէս Մէսատէթ խանի իր գրասենեակը կանչեց իր Իթթիհատական ընկերները եւ Սահմանադրութեան շրջանի փեսայիներէն մէկ քանին. պարզեց Կազիին հետ ունեցած իր տեսակցութեան մանրամասնութիւնները : Իր խօսակիցները առարկութիւններ ըրին եւ պահանջեցին որ Իթթիհատը ամէն գնով վերականգնէ :

Անգարայի կառավարութեան դէմ դիրք բռնած էր մասնաւորապէս Իթթիհատի Նշանաւոր «քոմիթաճի»ներէն նախկին կրթական նախարար Շիւքրիւ պէյ (Իզմիրի մէջ կախաղան հանուած, երբ գլխաւոր յանցապարտ), որ կառավարութեան եւ պետական վարչաձեւին սխալները կը մատնանշէր եւ անհրաժեշտ կը նկատէր արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել : Կազմուած ցանցը հետզհետէ կը սեղմուէր : Անգարայի դատավարութեան ընթացքին այս մասին զգայացունց յայտնութիւններ ըրաւ Գարա Քէմալի մօտիկ ընկերներէն Քէօր Իհսան պէյ, նոր լոյս մը սփռելով երկար ժամանակէ ի վեր ծրագրուած ոճրափորձի մասին : Լսենք իր յայտարարութիւնը.—

« 1925 Հոկտեմբերին երբ ուզեցի Գարա Քէմալի գրասենեակը մտնել, սենեկապանը չթողուց եւ ուզեց արգելք ըլլալ, հակառակ անոր որ ազատ – համարձակ միշտ սովոր էի մտնել : — Կարելի չէ, փաշիրոնը հրահանգ տուաւ, կարգ մը ընկերներու հետ կը տեսակցի : — Ո՞վքեր են այդ ընկերները, հարցուցի : — Ջիյա Խուրշիտ, Հաֆըզ Մէհմէտ պէյերը եւ դեռ քանի մը հոգի : Ցետագային ճշդեցի թէ Իզմիրի ապագայ մահափորձին մասին էր որ խորհրդակցութիւններ կ՚ունենային » :

ՃԱՎԻՏ ՊԷՅԻ ԴԵՐԸ

Լսուած էր որ նաեւ Իթթիհատի համբաւաւոր ելմտական նախարարը, Ճավիտ պէյ, իր նախագահութեամբ գաղտնի ժողովներ կը գումարէր իր բնակարանին մէջ ուր Իթթիհատը վերականգնելու համար, պատրաստուած էր մասնաւոր ծրագիր – կանոնագիր մը, եւ մեծամասնութեան կողմէ վաւերացուած : Ինը յօդուածէ բաղկացած այդ ծրագիրը կը յիշեցնէր Թէրաքքըրփէրվէր կուսակցութեան քաղաքական ծրագիրը, եւ սեւագրութիւնները կը մատնէին նոյնինքն Շիւքրիւ պէյի ձեռագիրը : Խորհրդակցութիւններ կատարուած էին, որոնք կը հաստատէին Իզմիրի դաւադրութեան շուրջ յայտնուած գաղափարները :

Յայտնի էր որ նաեւ այդ գաղտնի ժողովները գումարած պահուն, Ճավիտ պէյ յարաբերութեան մէջ էր արտասահմանի հետ : Ձեռք ձգուած փաստաթուղթ մը սապէս կը բնորոշէ կացութիւնը.— Արեւելեան Անատոլուի մէջ հետզհետէ կը ստուարանան մեր ուժերը, ուստի անհրաժեշտ է փութով ծրագիր մը կազմել, նախկին Իթթիհատականները միակ կէտի մը շուրջ համախմբելու համար : Եթէ ցրուած մնանք, երկիրը զինուորականներու ձեռքը կը մնայ» : Կը հետեւի թէ Իթթիհատ եւ Թէրաքքըրփէրվէր կերպով մը իրար կը լրացնէին :

Մինչ այդ, Գարա Քէմալ իր երեւութական հայրենասէրի եւ միջնորդի դիմակին տակ, յաջողած էր իր դերին մէջ :

Ահա այս դիմակին տակ պարտկուած գործունէութեամբ եւ Ճավիտ պէյի տան մէջ գումարուած ժողովներու արդիւնքով, կրցած էին մէջտեղ հանել առաջին Ազգ. Ժողովի Բ. խմբակը եւ յետագային, երկրորդ Ազգ. Ժողովին մէջ, այդ երկրորդ խմբակը նոյնացնել Թէրաքքըրփէրվէրականներուն հետ եւ բոլորը մէկ առնել Իթթիհատականներու ծոցին մէջ :

Այսպիսի խառնուրդով մը հրապարակ իջած էին, ինչպէս հաստատեց Իզմիրի դատավարութեան ընթացքին ամբաստանեալներէն Գարա Վասըֆ պէյ : Այս Իթթիհատականը Բ. խմբակի անդամներէն էր եւ անոր միջոցաւ Գարա Քէմալ շփման մէջ մտած էր Ժողովին Բ. խմբակին հետ : Այս նպատակով խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցած էին ոչ միայն իր գրասենեակին, այլ եւ Զօլաք Սալահէտտին պէյի բնակարանին մէջ : Այս կերպով Գարա Քէմալ յաջողեցաւ Ժողովի Բ. խմբակը կապել իր հիմնած խմբակին, համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ ծրագիր – կանոնագրի մը նախագիծը բերել : Ցետագային, այս նախագիծը Թէրաքքըրփէրվէր կուսակցութեան կանոնագիրը կազմեց եւ կուսակցութեան հիմնադիրները եղան Գարա Քէմալ, Ռաուֆ, Շիւքրիւ պէյերը եւ Ալի Ֆուատ փաշա :

Զօլաք Սալահէտտին իր դատավարութեան ընթացքին հետեւեալը յայտարարեց.— Ձեռք մը կը վարէր այս բոլորը, Գարա Քէմալի ճամբան կը հարթէր, կը ստիպէր որ փաշաները բանակէն հրաժարին եւ ժողովին յարին : (Շար.)

լադրուած էր դուրսէն։ Այս յայտարարութեան վրայ, Երկրի ապահովութեան վերատեսուչը էքս լէ Պէն գնաց կայծակի արագութեամբ։ Իրաւասու իշխանութիւնը կը շարունակէ պրպտումներ կատարել, անցեալ շաբթուան դէպքերուն շարժառիթները եւ դրդիչները երեւան հանելու համար։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կասկածներ կը տիրեն համայնավարներուն եւ արաբ ազգայնականներուն մասին։ Կ'ըսեն թէ այս վերջինները յայտնապէս կը քաջալերուին Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու կողմէ։ Կը հաստատուի թէ Խուրիպկայի եւ Ուէտ Զեմի ցեղախումբերը, որոնք այնքան վայրագութիւններ գործեցին, կանխաւ պատրաստուած էին։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը Եւրոպացիներու մարմինները այնքան յօշոտուած էր որ, դժուար էր վերակազմել, թաղելու համար։

× Պատաւէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 700.000 տոլար տրամադրած է, օգնելու համար Մարոքի ազգայնականներուն։ Դրամը պիտի ղրկուի Միջազգային Կարմիր Խաչին եւ Իրաքի Կարմիր Մահիկին միջոցաւ, դեղեր եւ ուրիշ պիտոյքներ գնելու համար։ Վարչապետը խոստացաւ դարձեալ նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն ընծայել Հիւս. Ափրիկէի Արաբներուն։

× Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, մաղթեց որ էքս լէ Պէնի խորհրդակցութիւնները բարեյաջող ելքի մը յանգին։ Յետոյ աւելցուց. — «Ազգաժողովին կողմէ որեւէ միջամտութիւն նպատակայարմար կրնայ ըլլալ եթէ օգտակար է կամ կը նպաստէ խնդիրը լուծելու»։

× Նոր զօրակոչին առթիւ պաշտօնապէս կը ճշդուի թէ հրամանագիրը նկատի ունի 1932 Նոյեմբեր 16ի եւ 1933 Մարտ 5ի միջեւ ծնած երիտասարդները, որոնք պիտի կանչուին համաձայն օրուան պէտքերուն, անհատապէս կամ շարք - շարք։ Ուրեմն ամէնքն ալ մէկ անգամէն զօրաշարժի ենթակայ չեն։

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ֆրանսական ուժերը կը շարունակեն յառաջխաղալ դէպի Ատլաս լեռները, հետապնդելով ըմբոստ ցեղախումբերը։ Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Սմալա ցեղախումբէն երկու հազար հոգի, կիներով եւ մանուկներով հաւանաբար հինգ հազար հոգի, անհետացած են իրենց նախկին բնակավայրէն եւ ապաստանած են Միջին Ատլասի ամենաբարձր կատարներուն վրայ։ Զինուորական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ այս փախստականները կրնան հրոսախումբեր կազմել, դժուարին կացութիւն մը ստեղծելով։ Ուստի կը գործեն ուժգնօրէն, թէեւ հաղորդակցութեան միջոցներ դրեթէ չկան։

Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ ոչ միայն ջարդը յատկապէս կազմակերպուած էր, այլ եւ Խուրիպկայի Փոսֆատի հանքերուն քանդումը կատարուած էր մասնագիտօրէն։ Այժմ անգործութեան դատապարտուած են 8000 պաշտօնեաներ։ «Իւմանիթէ» տասը հազար կը հաշուէ հետապնդող բանակին զինուորներուն թիւը, ուրիշ թերթեր՝ երեք հազար, սպառազինուած՝ արդիական զէնքերով։

× Ալժերիոյ կուսակալը, Ժագ Սուսթէլ, յայտարարեց թէ երկար ժամանակի կը կարօտի Կոստանդինի շրջանին անդորրութեան վերահաստատումը։ «Թէեւ ըմբոստները իրենց նպատակին չհասան, բայց ամէն միջոց կը փորձեն, անիշխանական վիճակ մը ստեղծելու համար։ Զինեալ ուժերը ոչ միայն կ'ապահովեն եւրոպական կեդրոններուն պաշտպանութիւնը, այլ եւ հակայարձակումի կը դիմեն, մաքրելով ըմբոստութեան բոյները։ Այնտեղ ալ ապստամբութեան գլխաւոր կեդրոնը կը գտնուի լեռներու վրայ, ուր ըմբոստները կը պահուին անմատչելի անդունդներու եւ քարայրներու մէջ»։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ 15.4000 բժիշկները եւ ատամնաբոյժները երկօրեայ գործադուլ մը սարքեցին, բողոքելու համար նոր օրէնքի մը դէմ որ կը սահմանափակէ իրենց անհատական գործունէութիւնը եւ «կը մըտնդէ իրենց անկախութիւնը»։ Բոլոր մասնաւոր բուժարանները փակուեցան։ Վիէննայի բժիշկները թափօր մը կազմեցին փողոցներուն մէջ, իրենց ճերմակ շապիկներով։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ եւս որոշեց կրճատել իր բանակին թիւը, հետեւողութեամբ Խ.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ԺԲ. ՑԱՆԿ ՓԱՐԻԶԻ (Սրբագրուած)

Կարօ Երամեան	2.500
Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Ֆօնթընէ)	1.000
Մարտիրոս Սարգիսեան (Վալանս)	1.000
Ոմն (Ալֆորվիլէն)	500
	5.000
Նախորդ գումար՝	856.700
Ընդհ. գումար	861.700

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՏԵԼԲԵՐԳ.— Խորին կսկիծով կը յայտնեմ ցաւակցութիւնս Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին եւ ընկերներին գնդ. ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ։ Հ. Օհանեան։

Միութեան։ Չեխական բանակին զինուորներուն թիւը կը հաշուեն 240.000 հոգի, 200.000 պահեստիներով։ Ոստիկանութեան եւ ապահովութեան զինուորներուն թիւն է 260.000։

ՀԻՒԼԷՍԱԿԱՆ 150 մասնագէտներ 35 երկիրներէ որոնց մէջ կան խորհրդային եւ չինական պատուիրակները, առջի օր այցելեցին Անգլիոյ Հարուէլի հիւլէական փորձերու կեդրոնը։ Թերթերը կ'ըսեն թէ Անգլիոյ կատարած այս հրաւէրին նպատակն է առաջնակարգ տեղ մը գրաւել հիւլէական գործիքներու շուկային մէջ։ Կարմիր ճակատին այցելուներու թիւն էր 39։

Imp. Araxes Rue Richer, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին։

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնին եւ հօր՝ Խաչիկ Գալուստեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Լիոնի Հայոց եկեղեցին (ռիւ Լուի Պլան) այս կիրակի առաւօտուն յետ պատարագի։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

Համախարբ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանին մէջ, 25 ռիւ Պէլ Իմաժ։ Օրակարգ.— Նամակներու ընթերցում, զեկուցում պատգմ. ժողովին, վարչութեան ընտրութիւն։ Սիրով կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր Խարբերդցիները։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Կ. Կիւմիւշեան։ — Վարչութիւն

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ ժամը 20.30ին դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Առ որ անկ է.— Որ եւ է թղթակցութիւն չենք ստացած այդ յուղարկաւորութեան առթիւ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԷՔՍ ԼԷ ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Թելեֆերիքի մօտակայ Շաթէնէ կոչուած վայրը, անտառի մարգագետնին վրայ։ Հաճելի ժամանց ամէնուն, մասնաւորապէս երիտասարդութեան համար։ Երաժշտական բաժին ժողովրդական երգերով։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 28 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7761 31e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3172

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԱՐՇԱՒԸ

•

— Ժամանա՞կն է լեզուական խնդիրներ յարուցանելու, երբ այնքան հոգեր ունինք մեր աչքին առջեւ, մեր գլխուն վերեւ:

Կը թուի թէ շատեր տակաւին չեն ըմբռներ ինչ որ տեղի կ'ունենայ մեր աչքին առջեւ, մեր գլխուն վերեւ, Հայաստանի թէ արտասահմանի մէջ:

Միեւնոյն ատեն, անոնք հրապարակագրութիւնը կը շփոթեն տրամաբանեալ պատուիրանքի մը կամ նորոյթի հետ, չափազանց սահմանափակելով անոր սահմանուած դերը:

Հանրային կեանքն ալ անընդհատ շարժում է, բազմակողմանի երեւոյթներով եւ այլազան պահանջներով:

Եւ ամէն հոգ իր տեղն ունի:

Եթէ խնդիրներ կան որոնք լայն եւ յարատեւ ուշադրութիւն կը պահանջեն, այդ չի նշանակեր թէ մնացեալ հարցերը պէտք է անտեսուին:

Ներելի չէ նեղ պատեանի մը մէջ ամփոփուիլ, միակողմանի դիրք բռնելով:

Պէտք ունենանք լայն հորիզոն, ըստ կարգի արծարծելով, հետապնդելով, քննելով ամէն խնդիր, համաձայն իր կարեւորութեան:

Լեզուական խնդիրն ալ հոգ մըն է որու մասին եթէ տեսակէտ չունենանք եւ ամբողջական տրամաբանութեան հետեւինք, մեքենաբար մասնակցած պիտի ըլլանք հիմնական ճակատի մը տկարացման եւ կազմալուծման:

Մնաց որ, մեր մղած պայքարը ոչ քմայք է, ոչ ալ պատահմունք:

Միայն ծանծաղամիտներ եւ տգէտներ կրնան արդարացնել Հայրենիքին մէջ պարտադրուած անճոռնի օտարաբանութեանց մարզանքները:

Այդ օտարոտի պատուաստը, որ հիմնուած է բռնութեան, տգիտութեան եւ կամայականութեան վրայ, կը սպառնայ ցամքեցնել մայրենի լեզուին ակունքը, զայն վերածելով անճանաչելի ծանծաղուտի մը:

Ինչ որ կատարուեցաւ բոլշեւիկեան տիրապետութեան ընթացքին, որեւէ բացատրութեան չի կարօտիր:

Բանաստեղծութիւններէն դուրս, շատ քիչ գրուածքներ կը դիմանան հարեւանցի քննութեան մը, լեզուական տեսակէտով:

Խաթարումը սրընթաց կ'արշաւէ ոչ միայն օրաթերթերու էջերէն, ,սոցիալական, *քաղաքական եւ* էկոնոմիկական *շարադրութեանց մէջ, այլեւ նոյն «ճիգմէ»ներով կը կոխկռտէ բուն գրական անդաստանը:*

Կատարեալ բոստան, *ուր ռուս-թաթարական կամ լատինական փուշեր եւ եղինձներ կը խեղդեն մայրենի բառն ու խօսքը:*

Եւ հատ-հատ բառեր չեն, այլ ամբողջ շարքեր՝ իրարու կցուած.—

Մեր կլասիկ պոէզիայի տրադիցիաները, նախառեւոլուցիոն եւ ռեւոլուցիոն տարիների, սիմվոլիստական պոէզիայի: (*Սովետական Գրականութիւն*, 1955 *Յուլիս*, *էջ* 136 – 137):

Հարցնէիք թէ այս բարեկենդանային խեղկատակութեան մէջ, քանի՞ յաջող բառ ու բացատրութիւն գտած են, ճոխացնելու համար «պետական» կոչուած լեզուն, քառասուն տարուան մէջ:

Ասդին, արտասահմանի մէջ, այլապէս վրդովիչ իրողութիւն մը:

Գոյնզգոյն թերթերու գլուխը բազմած խմբագիրներ եւ անոնց մնայուն կամ պատահական աշխատակիցները ոչ միայն որեւէ ճիգ չեն փորձեր արդի աշխարհաբարին զարգացման համար, այլեւ բաց են ձգած իրենց էջերը, որպէսզի յետին տգէտը լեզուն լլկէ, ազատ-համարձակ:

Հարկ է կրկին անդրադառնալ, պարզելու համար ամբողջ ողբերգութիւնը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

★

ՄԱՐՈՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀՐԱԺԱՐԻԼ

Առջի օր վերջացաւ Էքս լէ Պէնի խորհրդաժողովը, որ կազմակերպուած էր կառավարութեան կողմէ, լսելու համար Մարոքի քաղաքական բոլոր հոսանքներուն ներկայացուցիչները: Վարչապետը լաւատես է արդիւնքի մասին եւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Կը կարծեմ թէ կատարուած խօսակցութիւններէն վերջ, մեր ձեռնարկած հաշտարար գործը չի կրնար ձախողիլ եւ պէտք չէ որ ձախողի»:

Վարչապետը եւ գործակից չորս նախարարները Փարիզ վերադարձած են արդէն եւ այսօր, կիրակի, նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնեն իրենց եզրակացութիւնները, նախագահութեամբ հանրապետութեան նախագահին: Դեռ ամէն խնդիր հարթուած չէ, բայց արդիւնքը նպաստաւոր կը համարուի: Վարչապետը կրկնեց թէ «համոզուած է որ ելք մը պիտի գտնուի: Անշուշտ տակաւին դժուարութիւններ պիտի ծագին, յետագայ որոշումները գործադրելու եւ սկզբունքները ճշդելու համար: Կիրակի օրուան (այսօր) նախարարական խորհուրդը պիտի ճշդէ իր քաղաքականութեան ընդհանուր գիծերը: Հաւանական է որ կարելի չըլլայ ճշդել բոլոր մանրամասնութիւնները: Բայց կը պնդեմ թէ մեր սահմանած պայմանաժամուն (12 Սեպտ.) կառավարութիւնը եզրակացութեան մը յանգած եւ գործի ձեռնարկած պիտի ըլլայ»:

Կը հաստատուի թէ Էքս լէ Պէնի ժողովը հետեւեալ եզրակացութեանց յանգած է. 1.— Արքունի խորհուրդը պիտի վերահաստատէ գահուն օրինաւորութիւնը: 2.— Առժամեայ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի ընտրութիւններ կատարելու համար Մարոքի մէջ: 3.— Ազգայնականները կ'ընդունին որ Մարաքէշի փաշային կուսակիցներն ալ մասնակցին կառավարութեան:

Վերջին պահուն նոր անակնկալ մը պատահեցաւ: Սուլթան Արաֆայի արարողապետը, որ Էքս լէ Պէն գացած էր օրինաւոր բանաձեւ մը կազմելու համար արքունի խորհուրդի մասին, քանի մը ժամ խօսակցելէ վերջ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց մամուլին.

— «Ն. Վեհափառութիւն Սուլթանը կը զարմանայ կարգ մը թերթերու նպաստաւոր գրոյցներուն հրատարակութեան համար: Ն. Վեհափառութիւնը բացորոշապէս կը կրկնէ իր վերջնական որոշումը,— Մնալ գահուն վրայ եւ կատարել այն աստուածային առաքելութիւնը որ տրուած է իրեն եւ մնալ Ռապաթ, իր հպատակներուն հետ»:

Ինչպէս յայտնի է, ներկայ Սուլթանը գահ բարձրացաւ երկու տարի առաջ, յաջորդելով Սիտի Մոհամմէտ Եուսէֆի որ Մատակասքար աքսորուած է: Ֆրանսական կառավարութիւնը չուզեր միեւնոյն ընթացքը բռնել իրեն հանդէպ: Որ եւ է բռնութեան հակառակ է մանաւանդ պաշտպանութեան նախարարը, զօր. Քէօնիկ (Նախկին Կոլեան):

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ԸՄԲՈՍՏՆԵՐ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսական հրամանատարութեան կոչին վրայ, Մարոքի Սմալա ցեղախումբէն տասը հազար հոգի անձնատուր եղած են: Ուրիշներ ալ պիտի ըլլան հետզհետէ, ինչպէս կը յայտարարէ զօր. Միքէլ: Ֆրանսացի հրամանատարը ուզած է որ ներում

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ОРЕ — ՕՐԸ ՕՐԻՆ

*

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս 1945ին, այս անգամ ալ խումբ մը հին եւ նոր վարդապետներ եպիսկոպոս պիտի ձեռնադրուին Էջմիածնի մէջ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ:

Անհրաժեշտ չէ գուշակութիւններ կատարել:

Էջմիածնի շրջուն դեսպանը, պրոֆ. Աշոտ Աբրահամեան, որ անցեալ գարնան Անթիլիաս կը գտնուէր, ատեւխսը հաղորդած էր արդէն, յատկապէս յիշելով խումբ մը վարդապետներ:

Ուրեմն, շքախումբ մը եւս պիտի աւելնայ եղածներուն վրայ, կազմելով տեսակ մը եպիսկոպոսապետութիւն:

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ գաղութները վարժապետ եւ տէրտէր կը փնտռեն, անմիջական պէտքեր գոհացնելու համար:

Աւանդապաշտները գիտեն որ վարդապետները ստիպուած էին երկար ծառայութիւններ մատուցանել, նոյն իսկ մազ ներմկցնել իբրեւ առաջնորդ, եպիսկոպոսութեան աստիճանն ստանալու համար:

Միւս կողմէ, տարրական պայման էր որ աստիճանի այդ բարձրացումը առաջարկէին թեմերու Գաւառ. ժողովները կամ ազգ. վարչութիւնները:

Չեմ գիտեր, այսօրուան թեկնածուները կը լրացնե՞ն այս պայմանները, թէ ի յառաջագունէ նշանակուած են, բարեխօսութեամբ կողմնակի անձերու:

Ամէն պարագայի մէջ, թեկնածուները իրենք պարտաւոր են խղճի քննութիւն մը կատարել, հարցումը ուղղելով իրենք իրենց:

— Արժանի՞ եմ: Ո՞ր թանկագին ծառայութեան համար:

Առանց այս քննութեան, կը վախնամ որ ձեռնադրելի վարդապետներն ալ դառնան աթոռակալ պաշտօնատարներ: Ոչ թէ գործնապէս ծառայելու համար Հայ. Եկեղեցւոյ, այլ արտակարգ դեսպանի պաշտօններ վարելու համար, ամուլ յաւակնութիւններով:

Կը չափազանցե՞մ:

Ազատ էք դատելու, քննելով պատկերը՝ 1945էն ասդին:

Վ.Ա.Հ.

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՀԵՏ

Այզընհաուըրէն վերջ, Մ. Նահանգներու փոխ նախագահը, Նիքսըն եւս ճառ մը խօսելով Ֆիլատելֆիայի մէջ, պահանջեց որ Խ. Միութիւնը գործքով ապացուցանէ իր խաղաղասիրական տրամադրութիւնները: Այս առթիւ յիշեցուց թէ Խ. Միութիւնը պարտաւոր է ընդունիլ հետեւեալ պահանջները, ապացուցանելու համար թէ իսկապէս կ'ուզէ «մեղմացնել միջազգային յարաբերութիւնները եւ խաղաղութեամբ ապրիլ».—

1. Ընդունիլ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացումը՝ ազատ ընտրութիւններով.— 2. Պահանջել Չինաստանէն որ իր զօրքը քաշէ հիւս. Քորէայէն.— 3. Ընդունիլ Այզընհաուըրի ծրագիրը՝ սպառազինութեանց օդանաւային ստուգման մասին.— 4. Ազատել արբանեակ երկիրները.— 5. Դադրեցնել համայնավար կազմակերպութեանց գործունէութիւնը ազատ ազգերու մէջ.— 6. Վերցնել երկաթեայ վարագոյրը:

Եզրակացնելով փոխ նախագահը յայտարարեց.— Մինչեւ տարեվերջ պիտի գիտնանք թէ Մոսկուա խաղաղութիւն կ'ուզէ՞ պարկեշտօրէն»:

× Ամերիկացի ծերակուտական Էլէնտըր կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մոսկուայի մէջ, Ա. փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեանի հետ: Խօսակցութիւնը տեւեց մէկ ժամ 45 վայրկեան: Պ. Միկոյեան հաւաստեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը ջերմապէս կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Մ. Նահանգներուն հետ»: Ծերակուտականը բացատրեց թէ միջազգային համայնավարութեան գործունէութիւնը ծանր կ'ազդէ ամերիկեան ժողովուրդին վրայ: Միկոյեան ժխտեց իր խօսակցին այն պնդումը թէ համայնավար ճակատին կապուած երկիրները Խ. Միութեան արբանեակներն են:

ԿԻՊՐՈՍԻ համար ծրագրուած խորհրդաժողովը պիտի բացուի վաղը, երկուշաբթի, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա երբեք տրամադիր չէ կղզին Յունաստանի յանձնելու: Պիտի առաջարկէ սահմանափակ ինքնավարութիւն մը, իբրեւ բրիտանական գաղթավայր պահելով Կիպրոսը: Յոյները 400.000 կը հաշուեն Կիպրոսի ազգակիցներուն թիւը, իսկ հարիւր հազար՝ Թուրք բնակչութիւնը: Թուրքիոյ վարչապետը ողջերթ մաղթելով թրքական պատուիրակութեան, վախ յայտնեց թէ կիրակի օր խռովութիւններ կրնան ծագիլ, ջարդի մատնելով Թուրք բնակիչները: Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը փարատեց այս վախերը: Թրքական պատուիրակութիւնը պիտի պաշտպանէ հետեւեալ տեսակէտը.— Պահել Կիպրոսի ներկայ զոյավիճակը: Եթէ փոփոխութիւն պիտի կատարուի ներկայ կարգուսարքին մէջ, պէտք է Թուրքիոյ վերադարձնել կղզին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

ԱՐԱԲԵՒԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը հետեւեալ ծրագիրը պարզեց արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի միջեւ ծագած վէճերը կարգադրելու համար, նախագահ Այզընհաուըրի մասնաւոր արտօնութեամբ.—

Մ. Նահանգները պիտի երաշխաւորեն որ երկու կողմերէն մին չյարձակի միւսին վրայ: Անգամ մը որ փոխադարձ վախերը փարատին, երկու կողմերը պիտի ազատին սպառազինութեանց բեռէն, նուիրուելով շինարար աշխատանքի: Մ. Նահանգները կ'ուզեն որ Իսրայէլի սահմաններուն վրայ խռնուած 900.000 արաբ տարագիրները տեղաւորուին արաբ. երկիրներու մէջ կամ վերադառնան իրենց տուները (Իսրայէլ): Այս առթիւ պիտի առաջարկեն միջազգային փոխառութիւն մը տրամադրել, որպէսզի Հրէական պետութիւնը կարենայ հատուցում վճարել Արաբներուն: Ամերիկան յանձն կ'առնէ նաեւ մասնակցիլ ջրաբաշխական ձեռնարկներու, որպէս զի այլուր տեղաւորուած Արաբները կարենան բնակիլ անջրդի վայրերու մէջ:

Վերջապէս, Մ. Նահանգները պիտի օգնեն, ճշդելու համար արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի վերջնական սահմանները, համաձայն 1949ի զինադադարի պայմաններուն: Նախարարը միջանկեալ յիշեց նաեւ թէ «կարելի պիտի ըլլայ» համաձայնութեան մը յանգիլ Երուսաղէմի մասին եւ թէ Մ. Նահանգները պիտի աջակցին որ Ազգաժողովը դարձեալ քննէ այս խնդիրը:

× Իսրայէլի բանակին ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Եգիպտացիները ծուղակը ձգեցին Իսրայէլեան կառք մը Կազայի մէջ, սպաննելով գաղթական մը: Եգիպտական ցեկոյց մըն ալ կը ծանուցանէ թէ եգիպտական ուժերը սպաննեցին 12 Հրեաներ որոնք Կազայի սահմանագիծը անցած էին շրջուն պահակախումբի մը հետ:

ԽԱՂՈՂԻ ՏՕՆ

Ա.

25 տարի առաջ, Իտալիոյ մէջ հաստատուեցաւ «խաղողի տօն» մը: Այս տօնին նպատակն էր քաջալերել այգեգործութիւնը, աւելի շատ սպառել իտալական խաղողը: Մասնաւոր մարմին մը, որուն յանձնուած էր խաղողի տօնին կազմակերպութիւնը, սարքեց գեղարուեստական երեկոյթներ, ուր գովքը կ'երգէին խաղողին՝ հովուերգական մթնոլորտի մը մէջ, ցուցահանդէսներ բացաւ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ՝ ներկայացնելու համար մարգարտաշար ողկոյզներու գեղեցկութիւնը: Իր կարգին մամուլն ալ բացաւ իր շաղակրատ բերանը, գովեց ու գովեց Նոյի տունկին բարիքները:

Առաջին տարին (1930), խաղողի տօնը գրաւեց մէկ օր միայն (Սեպտ. 28): Յաջողութիւնը այնքան մեծ էր, որ յաջորդ տարի խաղողի միօրեայ տօնը տեւեց շաբաթ մը, եւ ի վերջոյ շաբաթօրեակն ալ դարձաւ տասնօրեակ: Այս տօնին շնորհիւ, Իտալիա եռապատկեց խաղողի սպառումը, ինչպէս եւ արտածումը (դէպի Գերմանիա):

Օրինակը դարձաւ վարակիչ: Նման տօներ հաստատուեցան նաեւ Պրազիլիոյ, Քալիֆորնիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ:

Սակայն, Ֆրանսա, որ կը պարծի իր այգիներով, ուշ մնաց: Խաղողակերութիւնը, զարմանալի է, ետ կը մնայ այս երկրին մէջ: Արդարեւ, սպառումի քանակէն դատելով, Ֆրանսացին կ'ուտէ երկու քիլօ, Գերմանացին՝ երեք քիլօ, Անգլիացին՝ 12 քիլօ, Սպանացին՝ ութ քիլօ, Յոյնը՝ 12 քիլօ, Ռումանացին՝ քսան քիլօ: Հապա Հա՞յը:

Ահա թէ ինչո՛ւ, քանի մը տարի առաջ, պայքար մը բացուեցաւ քաջալերելու համար խաղողակերութիւնը Ֆրանսայի մէջ եւս: Հաստատուեցան խաղողակերութեան կայաններ, հրատարակուեցան քարոզչական գրքոյկներ եւ յօդուածներ, արձագանգ տրուեցաւ իտալական հանդէսներուն՝ ի փառս Բագոսի:

Արդարեւ, Իտալիա կը տօնէ խաղողին փառքը՝ տարուէ տարի աւելի խանդավառ, աւելի պերճաշուք: Որթատունկի բարունակներով պատած կանանչ կառքեր, ամէն մէկուն վրայ ամպհովանի մը՝ ուրկէ ողկոյզներ կը կախուին ու կ'օրօրուին, անոնց ետեւէն երիտասարդ աղջիկներ ու տղաքներ խաղողի տերեւներով պսակ շինած, — թափօր կը կազմեն ու կը պտըտին գիւղէ գիւղ, երգելով, պարելով ու նուագելով: Երեկոները թատերական ու գեղարուեստական հանդէսներ, — եւ աղմուկ, եւ պաղտըրուք, եւ գինարբուք:

Հին Հռոմն է, որ, ամէն աշնան, կ'ըսեն, կը վերակենդանանայ իր աւանդութիւններով, իր զուարճութիւններով: Բայց Հռոմ խաղողի տօնը ընդօրինակած էր Աթէնքէն: Ըստ ոմանց, իտալական խաղողի տօնը ընդօրինակութիւնն է հելլենական անթէսթէրիին, — բայց այս տօնը կը կատարուէր անթէսթէրիոն ամսուն մէջ, որ կը զուգադիպի մեր Մարտ կամ Ապրիլ ամիսներուն, երբ խաղող չկայ դեռ: Աւելի ճիշդ է ըսել թէ ընդօրինակութիւնն է օսխոփորիին, որ կը կատարուէր աշնան մէջ, փիանէփսիոն ամսուն (որ թարգմանի՝ բակլակերաց ամիս): Իսկական տօնն այս էր, երբ երկու երիտասարդներ, յատկապէս ընտրուած՝ քաղաքին ամէնէն ազնուական եւ փարթամ ընտանիքներէն, աղջիկներու պէս հագուած, իրենց ձեռքերուն մէջ որթատունկի մէկ մէկ բարունակ՝ ստնադեղ ողկոյզով, ճամբայ կ'ելլէին Դիոնեսոսի մեհեանէն, որ կը գտնուէր Աթէնքի մէջ, հասնելու համար Սկիրասի մեհեանը, որ կը գտնուէր Ֆալերոնի մէջ: Այս երիտասարդներուն կը հետեւէր երգչախումբ մը, որ օսխոփորիքաներ կ'երգէր ճամբու ընթացքին, իրենց ետեւէն՝ կը յառաջանար բազմութիւն մը, թափօր կազմած, ամէն մէկը իր ձեռքին մէջ ճօճելով որթատունկի ճիւղ մը (*): Քարոզիչներուն բերանը՝ կանգ կ'առնէր թափօրը եւ կը սկսէին պարերը: Թափօրին մաս կը կազմէին երիտասարդներուն մայրերը, իրենց ձեռքին մէջ մէկ մէկ սակառ ուտելիք՝ օսխոփորներուն համար (թարգմանի՝ ոստարարձ): Սկիրասի մեհեանին մէջ, զոհաբերութենէն ետքը, այս բազմութիւնը կը սկսէր աղաղակել. Ելէլու, իո՛ւ իո՛ւ: Յետոյ կը շարունակէին խրախճանքները:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Աթենացիք, այգիներուն մէջ, ծառերէն կը կախէին դիմակներ, Բագոսի պատկերով, ու կը հաւատային թէ հովը ո՛ր կողմը դարձնէր Բագոսին երեսը, այգիին այդ կողմը՝ աւելի շուտ կը հասունար խաղողը, ողկոյզները առատ (տես վկայութիւնը Վիրգիլիոսի *Մշակականքին* մէջ, Բ. 390): Բագոսի այդ դիմակը կը կոչուէր *օսիլլում*:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

(ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ՝ ՔՆՆԱԴԱՏԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ)

ԽՄԲ.— Երեւանի «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի 1955 Յուլիսի թիւին մէջ, Հր. Յովհաննիսեան **ընդարձակ** ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Հայաստանի երիտասարդ գրողներու մասին, հետեւեալ խորագրով.— «Գրական Երիտասարդութեան ստեղծագործական աճի համար»:

Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, արեւմտահայ աշխարհաբարի վերածելով: (Կարգ մը բառեր եւ խօսքեր՝ նոյնութեամբ, շեղագիր).—

... Ընդհանուր ակնարկ մը նետելով երիտասարդ գրողներու վերջին տարիներու ստեղծագործական վաստակին վրայ, (մենք նկատի ունինք բացառապէս մամուլի մէջ տպուած գործերը), կը տեսնենք որ աչքի կը զարնէ որոշ իմաստով բարեբեր երեւոյթ մը: Եթէ գրական նախորդ սերունդին մէջ գեղարուեստական որակով աչքի զարկին առաւելապէս բանաստեղծները, այս սերունդը տուած է քանի մը շնորհալի արձակագիրներ, որոնք իրենց գրական կուլտուրայով, պրոֆեսիոնալիզմով եւ ստեղծագործական անհատականութեամբ աւելի ուշադրութիւն կը գրաւեն: Այդ շնորհալի արձակագիրներէն յիշենք Կ. Սուրէնեանը, Կ. Հոգտանեանը, Հ. Վարդանեանը, Բ. Յովսէփեանը, Պ. Զէյթունցեանը, որոնց գրական ձիրքի մասին կարելի է անվերապահօրէն այժմէն իսկ խօսիլ: Այս ընկերներու գործերը տպուած են ե՛ւ առանձին գրքոյկներով, ե՛ւ մեր մամուլին մէջ:

Կ. Հոգտանեանի «Զամպա» վիպակը, որուն նիւթը քաղուած է Յունաստանի պատանիներու կեանքէն, կը հաստատէ երիտասարդ գրողին անվիճելի շնորհքը:

Իր քանի մը պատմուածքներով վերջին տարիներս աչքի զարկաւ երիտասարդ արձակագիր Կ. Սուրէնեանը: Այդ պատմուածքներուն մէջ կը պարզուի յոյն աշխատաւորներու քաղաքական ինքնագիտակցութեան, հոգեւոր հասունութեան պրոցեսը, ինչպէս եւ ռեվոլուցիոն մարտիկի ազնիւ եւ յուզական կերպարը:

Իր մշակած նիւթի տեսակէտով (թեմատիկա) վերոյիշեալ գրողներէն կը տարբերի երիտասարդ արձակագիր Բ. Յովսէփեան, որ իր պատմուածքներու եւ ակնարկներու (պատկեր) նիւթը կը քաղէ մեր կեանքէն, մեր իրականութենէն: Ան յատկապէս իր ձիրքը ցոյց տուաւ «Յանձնենք «Դարբերին» եւ «Տեմուչը» երգիծական պատմուածքներով:

... Մեր երիտասարդ արձակագիրներու գործերը ի հարկէ զերծ չեն թերութիւններէ: Ամէն բանէ առաջ անոնց պէտք է ցանկալ խիզախութիւն թեմաներ նուաճելու հարցին մէջ: Թեմատիկայի ընդարձակում: Գաղտնիք չէ որ մեր կեանքի, աշխատանքի մարդոց նկարագրութիւնն աւելի ամբողջական կը դառնայ արձակի մէջ: Անոնք պիտի չհրապուրուին կինոսցենարի (շարժանկար) հնարքներով, երբ գործ ունին արձակ պատմուածքներու հետ: Ֆորմալիստական եւ իմպրեսիոնիստական պատկերներն ու արտայայտութիւնները, որ երբեմն կը նշմարուին անոնց գործերուն մէջ, պէտք է ամբողջովին մերժուին: Անոնք պէտք է աշխատին իրենց ոճը հիւթեղ, պատկերներն աւելի յստակ ու շօշափելի, խօսքն աւելի թանձրացեալ եւ դիպուկ դարձնել:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին զգալապէս բազմացած է երիտասարդ բանաստեղծներու զումարտակը: Պոէզիան (բանաստեղծութիւն) երիտասարդ հասակի քոյրն է, անբաժանելի, անհրաժեշտ բան մը որով հրապուրուած են եւ կը հրապուրուին բոլոր երիտասարդները, թէեւ անոնց մեծ մասը կեանքի մէջ կը շեղի եւ կ'երթայ բոլորովին այլ, չակնկալուած ճամբաներով: Համատարած գրագիտութեան, ժողովուրդի հոգեւոր մշակոյթի զարգացման, լուսաւորութեան այս պայմաններուն մէջ բնական է որ միջնակարգ դպրոցի, ուսումնարանի սովորողը կամ նոյն իսկ երիտասարդ բանուորն ու գիւղացին, ծառայողն ու բանակայինը (զինուոր) ներքին պահանջ զգայ բանաստեղծութիւններով արտայայտել իր նուիրական զգացումները, իր երազանքները: Մեր խմբագրութիւնները եւ հրատարակչական գրասենեակները ամէն օր տառապէս կ'ողողուին անոնց բանաստեղծութիւններով: Մեծ պատասխանատուութիւն, հոգատարութիւն կը պահանջուի մամուլի եւ հրատարակչական օրկաններէն՝ այդ բազմաթիւ անվարժ, թերի բանաստեղծութիւնները մշակած եւ անոնց հեղինակներուն խորհուրդ տուած ատեն: Անոնց գործերը միակողմանի եւ անպատասխանատու կերպով քաջալերած ատեն կրնանք շատ մը երիտասարդներ մոլորեցնել եւ վնաս հասցնել անոնց ապագային: (ՅԱՌԱՋ.— Նոյն պատկերը արտասահմանի մէջ):

... Առնենք երիտասարդ բանաստեղծներու պոէզիան այն չափով որ կ'երեւայ մեր մամուլի էջերէն: Բայց մինչեւ ստեղծագործութեանց անցնիլը, ըսենք թէ երիտասարդ բանաստեղծներ յորջորջումը մենք այստեղ կը գործածենք վերապահութեամբ: Որովհետեւ տարիներու ընթացքին այդ արտայայտութիւնը կարծես անընդհատ փոխուած է, հեռացած՝ իր բուն իմաստէն: Ո՞վ կրնայ 30ամեայ Շէլլին, 26ամեայ Պետեֆին, 27ամեայ Լերմոնտովը, քսանամեայ Դուրեանը, 22ամեայ Մեծարենցը համարել երիտասարդ բանաստեղծներ, որոնց ստեղծագործութիւնները դարձած են իրենց ժողովուրդներու ազգային պարծանքը:

... Ի՞նչ հիմնական թերութիւններ կը նշմարուին մեր երիտասարդական պոէզիայում: Նախ՝ թեմատիկայի տեսակէտէն (նիւթ) երբեք այնքան միօրինակ եւ անձուկ չէ եղած երիտասարդական բանաստեղծութիւնը, ինչպէս հիմա: Այս պարագան լուրջ խոչընդոտ մըն է, որ կրնայ երկար ժամանակ երիտասարդ բանաստեղծները պահել փակուղիի առջեւ: Երկու խօսքով ըսենք այդ նիւթի բովանդակութիւնը.— Հայրենի գիւղի պասսիվ (կրաւորական) յուշ, բարտիներու տակ կանգնած աղջկան եւ տղու տարտամ ու դատարկ զրոյց, հանրակացարանի միջանցքին մէջ ուսանողուհի աղջկան ուղղուած անհամ կոմպլիմենտ: Երիտասարդ բանաստեղծները զարմանալի անզօրութիւն կը ցուցնեն նիւթեր փնտռելու, թեմատիկան ընդարձակելու, բանաստեղծու—

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԿԱՄՈՒՐՋԻ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

Ներսը, մեծ դրան հանդիպակաց դուռ մը բացուեցաւ ու անոր շէմքին վրայ յայտնուեցաւ նիհար ազապուն կազմով, դրդլիկներով ծածկուած փոքրիկ աղջնակ մը: Ձեթէ ճրագին աղօտ լոյսին տակ անիկա ուրուականի մը երեւոյթը ունէր: Միսէ, դնա ներսը, ըսէ հիւր ունինք, թող տաք ապուր մը պատրաստեն հետն ալ հաց ու պանիր բեր այս Նորեկին»:

Աղջնակը մեկնեցաւ:

Տանտէրը զիս առաջնորդեց ախոռը, ցոյց տուաւ նստելիք ու պառկելիք տեղս, ձեթէ ճրագ մը վառեց տեղաւորեց «Թախտ»ին քով ու ինքն ալ մեկնեցաւ:

Ցուրտէն ու յոգնութենէն այնքան ընկճուած էի որ, երբ ախոռը մտայ եւ տաքգոլորշին սառած ոսկորներուս հասաւ, այնպիսի երանութիւն մը զգացի որ մոռցեալ բոլոր պէտքերն ու պակասները աչքէս չքացան:

Հազիւ տեղաւորուած էի «Թախ»ին վրայ, փոքրիկ աղջնակը ներս մտաւ: Խոշոր աման մը ոսպապուր, հետն ալ հաց ու պանիր:

Աղջնակը բերածները տեղաւորեց առջեւս, եւ առանց բառ մը արտասանելու, առանց երեսս նայելու մեկնեցաւ:

Սոված գայլի մը պէս բոլոր բերածները լափեցի ու երկարեցայ: Քունս եղաւ անմիջական ու խոր:

Առտուն արթնցայ ատենին, ճրագը վառեցի, հագուեցայ, վար իջայ «Թախտ»էն: Ախոռին մէջ նոյն կարգին վրայ կապուած էին սիրուն նժոյգ մը եւ երկու ջորիներ: «Թախտ»ին ճիշդ քովը տեղաւորուած էին աւելը եւ կենդանիները մաքրելու գործիքները: Աւլեցի մաքրեցի յատակը, աղբը հաւաքեցի որոշեալ անկիւնը, յետոյ սկսայ խաչուել նժոյգը: Այս գործողութիւններով զբաղած էի, երբ ներս մտաւ ծանօթ ծերուկը: — «Եաշա», այս ի՞նչ աշխատասէր տղայ ես եղեր..»: (Խաշաւ - կենդանիներու մազեր մաքրելու գործիք մը):

— Դուք, ըսի, բարի գտնուեցաք ինծի հանդէպ, ես ալ ուզեցի բանով մը օգտակար ըլլալ ձեզի:

Տանտէրը զննեց իր շուրջը, նայեցաւ յատակին: Միասին կեր տունը կենդանիներուն, ապա զիս քաշեց մէկ կողմ.

— Լաէ Լաօ... Մտիկ ըրէ: Այս տունին մէջ միշտ մէկու մը պէտքը կայ, մէկը որ ըլլայ մաքուր, պատուաւոր, աշխատասէր: Մէկը որ այս տունին գործերուն նայի իր սեփական գործին պէս, այդպիսին այստեղ միշտ տաքուկ անկիւն մը՝ եւ կուշտ փոր հաց կ'ունենայ»:

«Ունեցայ այդպիսի քանի մը մաքուր ու պարկեշտ ծառաներ, — Կեավուրի լաճեր — բայց, վիզը տակը մնայ սա Ամերիկացի կոչուած անհաւատներուն: Եկեր, Խ. քաղաքը որբանոցներ բացեր են, ու ելողը կը վազէ հոն կ'երթայ, հիմա մնացեր ենք ծոյլ, աղտոտ ու անպիտան մուհաճիրներու ձեռքը:

«Շիտակը, չեմ ախորժիր սա տղէտ Քիւրտերէն, ըլլան Խնուսցի թէ, Ալաշկերտցի: Քիւրտը միշտ նոյն Քիւրտն է, ամէն տեղ՝ ամէն ատենի համար: Անոնք ծառայ ըլլալէ, աւելի մէկ մէկ պատուհասներ են: Իրենց խելքը չարութենէ եւ գողութենէ անդին չանցնիր: Արհեստով ծոյլեր եւ մուրացիկներ են:

«Բայց, քու վարմունքդ լաւ գտայ: Կարծես թէ դուն բանով մը կը տարբերիս միւսներէն: Այն միւսներ, երբ մեզքը գործէի ներս առնելու ծոյլ – ծոյլ կը յօրանջէին, ու յաճախ դժուարութեամբ ճամբու կը դնէի:

«Մըստօ, եթէ կ'ուզես կեցիր, երբ աշխատասէր եւ պարկեշտ մնաս, միշտ գործ եւ հաց կայ քեզի համար:

«Դուրսը հազարաւոր լաճեր կան, շարունակեց շատախօս ծերուկը,— մերկ, անօթի, թշուառ, անոնք իրենց այդ վիճակովն իսկ եղկելի են, անբարտաւան ու ցոփ: Փորձէ մէկը ներս առնել, գործ տալ, հաց տալ, կը տեսնես, շուտով կը համոզուիս կէսօրէն աւելի չեն դիմանար, դարձեալ դուրսը, նորէն փողոցները, ճամբաներու վրայ մուրացիկի աղտոտ տոպրակը իրենց ուսէն կախ դուռնէ դուռ:

«Դուն երեք տարի միեւնոյն տեղը տքտուկ ըրած ես, ինչ որ լաւ նշան է: Լեզուդ ալ բանի մը կը նմանի: Ծիշդն ըսելով դէմքդ, դիմագիծդ շարժուձեւերդ շատ Քրտու լաճի չեն նմանիր ...»:

Կոպերուս տակէն ակնարկ մը նետեցի ծերուկին դէմքին, բայց, բառ չփոխանակեցի:

Տանտէրը ծխամորճը լեցուց, վառեց ու ծուխը քթին ծակերէն դուրս տալով կրկին դարձաւ ինծի,— ըսէ Լաօ, միտք ունի՞ս մնալու»:

— Ձեր կամքը թող ըլլայ, աղա, ըսի գլուխս տալով: Շատ գոհ կը մնայի, եթէ կարենայի արդարացնել իմ վրայ դրուած յոյսերը:

Աղան ինծի նայեցաւ լուռ, հարցական ակնարկով մը: Կարծես ըսել կ'ուզէր,— «Խնուսցի Քիւրտ մը այդքան տրամաբանել գիտէ՞...»:

Տանտէրը օրուան մէջ ընելիքներս պարզեց: Զիս ծանօթացուց տնեցիներուն, ապա, հինգ դահեկան երկարեց ինծի, հետն ալ ծրար մը կիսամաշ հագուստ,— «առ սանք, բաղնիք գնա, մաքրուէ եկուր»:

Գացի բաղնիք, լուացուեցայ, ածիլուեցայ, հագայ աղային տուած լաթերը ու տուն եկայ:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

(Շար.)

թեան մէջ աւելի շատ միտք ու զգացում դնելու համար: Կարծես անոնք այլեւս չեն հետաքրքրուիր մարդոց բախտով, խաղաղութեան համար մղուած պայքարով, մեր երկրի վերելքով, մեր սերունդի սխրանքով, գալիքի երազանքով, ժողովուրդներու բարեկամութեամբ, լայն եւ խորունկ խորհրդածութիւններով՝ կեանքի, մարդու, անոր գործի, ժողովուրդի, հայրենիքի մասին: Մի՞թէ քաղաքացիական այն պաթոսն ու կիրքը, որով ամէնէն շատ երիտասարդն է օժտուած, մարած է իրենց հոգիներուն մէջ: Մի՞թէ սիրոյ, բարեկամութեան, մտերմութեան, անձնուիրութեան, վշտի ու կարօտի թեմաները գտնում են իրենց տողը եւ ուժեղ արձագանգը մեր երիտասարդներու բանաստեղծութեան մէջ: Տարաբախտաբար ոչ:

Առնենք նախայեղափոխական հայ մամուլը եւ տեսնենք քանի՞ հարիւր բանաստեղծ, ճիշդ նոյն ձեւով գրել անցել են.. Հարկաւո՞ր են մեզ սիրոյ, մտերմութեան, ներման, կշտամբանքի, հպարտութեան, անձնուիրութեան, մենութեան, բնութեան, հիացման, հեռաւոր սրտակցի կարօտի, հոգիի խռովքի եւ անդորրի երգեր: Հարկաւո՛ր են: Բայց պիտի ըլլան նոր, թարմաշունչ, հետաքրքրական եւ ամենակարեւորը՝ ուժեղ: Մենք չնչին զգացումներ չունինք: Մենք վիշտն ու հիասթափութիւնը, սիրոյ տաղնապն ու ցնծութիւնը աւելի խոր, մաքուր եւ երկարատեւ կ'ապրինք: Պէտք է ուժո՛վ արտայայտել այդ զգացումները: Բանաստեղծը այնպէս պիտի ցնծայ երջանկութենէն որ արցունքներ ցայտեն. բանաստեղծը այնպէս պիտի երազէ որ հոգին ոչ թէ թալկանայ, այլ բռնկի տենչանքի հուրով եւ ձգտի երազին հասնելու: Ջերմութիւն, յոյզ, զգացումի ուժ, մտքի սլացք, հոգեկան հարստութիւն, կենսունակութիւն, — ահա ինչ որ չկայմեր շատ բանաստեղծներու պոէզիայում: Եւ աւելի գէշը այն է որ կարծես ոչ մէկը ինքնուրոյն կեանքով կ'ապրի: Բոլորն ալ կը գրեն նոյն բանի մասին եւ նոյն ձեւով: Անոնք իրարմէ կը թռցնեն տրամադրութիւններ, ապրումներ, սրամտութիւններ, այսպէս կոչուած « գիւտեր » եւ կը դեղուն իրենց երգերուն մէջ:

ՀՐ. ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ.— Ուրիշ հատուածներ՝ յառաջիկային:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Պելժ թերթերու աշխատակից Պ. Արման Մասիս որ այս տարի ալ սոսացու (Քագիմոտոյի) ծպտումով (Պալ տը Լա Մոնէի մէջ). մրցանակը, Օգոստոս 29-ին Լիւքսէմպուրկի հեռապատկերէն պիտի ներկանայ իր 1954ի տարաղով իբրեւ նկարիչ Թուլուզ - Լոթրէք (նոյնպէս մրցանակի արժանացած):

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հիւս. Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցը, «Հայրենիք», « Ազգային ժառանգութիւնը » խորագրով խմբագրականի մը մէջ, չափազանց տժգոյն կը տեսնէ ներկան եւ ապագան.

— «Մեր դպրոցները պարապ կը մնան. մեր աշակերտներու թիւը կը նուազի. մեր լեզուն ու գրականութիւնը կը տժգունին, հետզհետէ. նոր անուններ չեն ծաղկիր մեր մտքի դաշտերուն մէջ, իսկ հիներն ալ չեն տար ծաղիկ: Մեր երգերն ու երաժշտութիւնը շատ քիչ կը փնտռուին. մեր պատմութիւնն ու մշակոյթը նետուած են երկրորդական գծերու վրայ, առաջին գծերու վրայ բերուած ըլլալով օտար արժէքները, ոգին, շունչը եւ յաճախ շպարն ալ...

Անշուշտ, դէմ չենք օտար գրին ու գրականութեան, արուեստին ու ստեղծագործութեանց: Ընդհակառակն. կը գիտակցինք անոնց անհրաժեշտութեան՝ մեր հոգեկան ու իմացական հորիզոններուն ընդարձակման ու պայծառացման համար: Սակայն, գիտենք նաեւ որ անոնք չեն կրնար ապրեցնել մեզ, իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն, եթէ կը սնուցանեն մեզ. չեն կրնար փրկել մեր գոյութիւնը, եթէ կը հարստացնեն մեր կեանքը:

Մեզ ապրեցնողը՝ մեր արտն ու այգին պիտի ըլլան, մեր հայրերուն շունչը, վաղուան սերունդներուն ստեղծումներն ու տեսիլքները: Հեռու ենք հայրենիքէն, օտար հորիզոններու տակ եւ պէտք ունինք ազգային ինքնապաշտպանութեան հզօր ազդակներու:

Կոչուած ենք տէր կենալու մեր ազգային ժառանգութեան, եթէ չենք ուզեր որ սնանկանանք իբրեւ ժողովուրդ եւ քաշուինք պատմութեան բեմերէն դէպի թանգարաններու մութ ու խոնաւ նկուղները: Հիներուն, հին սերունդին պարտքն է մտածել այս մասին, ոչ միայն ազգային ժառանգութիւնը պահելու եւ զարգացնելու համար, այլեւ անոր փոխանցումը կարելի դարձնելու համար նորերու, գիտակից ու արժանաւոր ժառանգորդներ պատրաստելով:

Արտակարգ պայմաններու մէջ կ'ապրինք, ազգովին, հետեւաբար, կոչուած ենք արտակարգ միջոցներու դիմել, մեր գոյութիւնը պահելու, մեր ժառանգութիւնը զարգացնելու եւ անոր ապագան ապահովելու համար »:

«Յուսաբեր » նոր խմբագրականով մը կը լրացնէ իր խորհրդածութիւնները հայերէն գրքի սպառման մասին եւ կ'եզրակացնէ (20 Օգոստոս):

Ընթերցումը, — ազատ ընթերցումը, — պէտք է սկսի դպրոցէն: Հայ գիրքը սիրցնել՝ ոչ միայն պարտքն է հայ դպրոցին, այլ եւ կոչումը: «Կը կարդաս, կը կարդաս, անվերջ կը կարդաս, վարդապե՞տ պիտի ըլլաս ինչ է», կ'ըսէին մեր հայրերը, երբ տեսնէին, որ իրենց զաւակները տարուան մէջ մէկ կամ երկու գիրք կը կարդային:

Հիմա այլեւս անցած է այն շրջանը, երբ վարդապետները կամ վարդապետացուները միայն գիրք կը կարդային: Հիմա մենք կ'ապրինք դարու մը մէջ, ուր վարդապետներն են, որ ... գիրք չեն կարդար այլեւս:

1926ին, Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանի մանկավարժական խորհուրդին առջեւ զեկուցում մը ընելով «Արդի ուսուցման թերութիւնները» նիւթին շուրջ, մեր մեծանուն ընկերը՝ Լեւոն Շանթ՝ կ'եզրակացնէր.

— « Ամէն ուսուցիչ պէտք է աչքի առջեւ ունենայ, որ իր սորվեցուցածը ինքնին մեծ արժէք մը չունի. կարեւորը ինտելիգենտ դարձնելն է. կարեւորը գրքի ու մտածումի կապելն է. կարեւորը գրքերէն օգտուիլ գիտնալն է. կարեւորը ինքնաշխատութեան վարժուած ըլլալն է: Դպրոցը այն ժամանակ մեծ դեր եւ իմաստ ունի, երբ կ'առաջադրէ ինքնակրթութիւնը» («Հայ Վարժարան», 1926 Մարտ էջ 30):

Այս վկայութեան մէջ ամէնէն ուշագրաւը սա երկու բառերն են, — ինտելիգենտ եւ ինքնակրթութիւն:

Ո՞վ պիտի պատրաստէ առաջինը (մտաւորական), եւ ո՞վ պիտի առաջնորդէ մեր տղաքը երկրորդին՝ ինքնակրթութեան: Կը պատասխանենք.— վարժարանը, հայ վարժարանը:

Մտաւորական պատրաստել եւ ինքնակրթութեան մղել, այս կը նշանակէ գիրք կարդալ, գիրքերու թագաւորութեան մէջ թէկուզ միականի ըլլալ:

Այս է, եթէ սխալ չենք հասկցած, մեր մեծ մանկավարժին պատգամը:

Եւ մեր ըսածն ալ ուրիշ բան չէ արդէն:

Բարձր պահել հայ գրքի վարկը, ոչ թէ անպատճառ ամէն գիրք գովելով ու գովաբանելով, այլ ընելով այնպէս, որ «չար»ին քով «թաց»ն ալ չայրի: Մեր ուզածը գրական հրապարակագրութիւնն է ներհայ պարագային, այլ ոչ՝ գրական քննադատութիւնը, որ, իբրեւ խիստ ու անաչառ դատաւոր, գրքին վարկէն աւելի անոր արժէքը ունի նկատի:

Ծանօթացնել հայ գիրքը, — անհաւասիկ ուսեր պարտականութիւն մը: Հայ գրողն ... որ պիտի կատարէ այս պարտականութիւնը: Օճառի համար աշխարհի մէջ աւելի շատ «ծանուցում» կ'ըլլայ, քան հայ գրքի համար մեր մէջ:

Հայ գրքի մասին խօսիլն իսկ շահ մըն է հիմա:

Մեր հայրերը կ'ըսէին մեզի. «Սաղմոս կարդացէք»:

Մենք հիմա կ'ըսենք մեր զաւակներուն. «Հայերէն գիրք կարդացէք, տղաք» ....

Այնպէս չընենք, որ օր մը ստիպուինք ըսել. «Ընթերցող կը փնտռուի», ինչպէս կ'ըսենք այսօր «Ուսուցիչ կը փնտռուի »:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ

Անուէր բառեր չունեմ ես՝
Երգի մէջ սիրտս է խօսում,
Խօսքի մէջ կեանքս է հոսում,
Անուէր բառեր չունեմ ես:

Ես երգով եմ ընկալում
Ամէն յոյզ ու զգացում,
Սրտիս ամէն փակ ծալքում
Երգը դռներ է բացում:

Երգերով եմ ցրում ես
Կարօտները իմ սէրերի,
Երգի արքան եմ ասես
Ու երգին գերի:

Սիրտն արեւ է, երգը շող է,
Սրտի շող է երգի տողը
Երանգներով հիւսուած քող է,
Սրտի դող է երգի տողը:

Երգը սիրտ է, երգը սէր է,
Սէրը երգ է ու երազանք,
Երգն ամէնից սուրբ եւ վեր է,
Երգն ամէնից սուրբ է ու թանգ:

Երգն ամէնից սուրբ ու վեր է,
Չափ չը գիտեմ երգից աւել
Երգը երկնից ինձ նուէր է,
Երգին երբեք չեմ դաւել:

ՄԱՐՕ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՈՅԺ ՄԸ ԵՒՍ

Ուրախութեամբ ողջունեցինք Տոքթ. Ժիրայր Պերճ Գարակէօզեանը մեր խմբագրատան մէջ: Երիտասարդ բժիշկը զաւակն է մեր ողբացեալ ընկերոջ Տոքթ. Մկրտիչ Գարակէօզեանի, որ մեռաւ Նիւ Եորքի մէջ:

Երիտասարդ բժիշկը, մասնագէտ ակնաբոյժ, 1952ին եւս եկած էր Եւրոպա, ուր մնաց երկու ամիս, հետազօտութիւններ կատարելու համար ակնաբուժութեան նուաճումներուն մասին, յանձնարարութեամբ Նիւ Եորքի աչքի եւ ականջի հիւանդանոցին, ուր կը պաշտօնավարէ: Այսպէս Տոքթ. Գարակէօզեան առիթ ունեցաւ ուսումնասիրելու Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Սպանիոյ, Զուիցերիոյ կատարած նուաճումները:

1953ին ղրկուած էր Վենեզուէլլա, մասնակցելու ամերիկեան ակնաբոյժներու ժողովին, ուր դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ եւ շարժանկարով ներկայացուց աչքի վիրաբուժական գործողութիւն մը:

1954 Սեպտեմբերին եւս հեռարձակ շարժանկարով ցոյց տուաւ քաթարաքթի վիրաբուժական գործողութիւն մը Նիւ Եորքի կայանէն:

Կ'աշխատակցի ամերիկեան ակնաբուժական հանդէսներու: Կը պաշտօնավարէ Նիւ Եորքի երեք հիւանդանոցներու մէջ, ու կը դասախօսէ Նիւ Եորքի Համալսարանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

●

Ճավիտ պէյ տեսակ մը կուսակցապետ էր, եւ իր տան մէջ գումարուած ժողովներու ընթացքին մշակուած ծրագիրը որ բազմագրուած էր Գարա Քէմալի գրասենեակին մէջ, Իթթիհատի գաղտնի ծրագիրն էր եւ կը յարձակէր Անգարայի ստեղծած բոլոր յեղաշրջումներուն վրայ:

Ուշագրաւ էր որ այս ծրագրին հետ կազմուած էր նաեւ գաղտնի կոմիտէ մը (Ճէմիյէթի Հաֆֆիյէ) եւ նոյն նպատակով կազմուած էր ուրիշ կոմիտէ մը արտասահմանի մէջ, եւ երկուքը իրարու հետ կապ հաստատած էին: Անգարայի դատավարութեան ընթացքին, Ճավիտ պէյ խոստովանեցաւ թէ այդ թաքուն ծրագիրը մշակուած էր իր տան մէջ գումարուած ժողովներու ընթացքին եւ վաւերացուած, եւ թէ Իթթիհատի լուծումէն վերջ կային մարդիկ որ որոշած էին ամէն գնով զայն վերակենդանացնել »:

Դատավարութեանց անցքերը, ամբաստանեալներու հակասական բայց միաժամանակ խրար ամբողջացնող յայտարարութիւնները, անոնց երեսառերես բերուիլը եւ ձերբակալեաններու տուներէն կամ գրասենեակներէն հաւաքուած փաստաթուղթերը կը հաստատէին թէ Իթթիհատը ձեռնածալ չէր նստած եւ բազմաթիւ թեւերով ծածկաբար կը գործէր, ամէն ինչ մանրամասնօրէն հաշուելով եւ սպասելով պատեհ բոպէին, մահացու հարուածը տալու եւ իշխանութեան տիրանալու համար:

Ա. ՄԱՍ

ԿԱԶԻ ՓԱՇԱՆ Ի՛ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷԻՆ

Այժմ հետեւինք մեծ եղեռնափորձին սարսռալի մանրամասնութիւններուն, որոնք իրական եւ արիւնոտ պատմութիւն մըն է որ պիտի վերարծարծեն մտքերու մէջ:

29 տարի անցած է այդ օրէն ի վեր, բայց ժամանակակից ամէն անձ դեռ սարսուռով կը յիշէ Իզմիրի դաւադրութեան ահարկու բեմադրութիւնը, ամբաստանեալներու չնդալից դատավարութիւնը եւ հասարակ մարդասպաններու կողքին՝ պետական ու զինուորական երեւելի դէմքերու մահը կախաղանին վրայ:

Ոչ միայն արիւնոտ պատմութիւն մը, այլեւ ընկերային ծանրակշիռ եղոյթ մը, որ կրնար երկրին հիմերը դղրդել եւ խառնակութիւն եւ խուճապ ստեղծել ժողովուրդին մէջ: Ճշդենք որ Իզմիրէ առաջ, դաւադիրները ձեռնարկներ կատարած էին Անգարայի կամ Պուրսայի մէջ սպաննելու Կազի փաշան, եւ այս նպատակով տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարած եւ ծրագիրներ մշակած էին:

Անգամ մը մանաւանդ Անգարայի մէջ պիտի սպաննէին Կազին, եւ Զիյա Խուրշիտ, Շիւքրիւի թելադրանքներով քիչ մընաց պիտի գործադրէր իր չարաշուք ծրագիրը, երբ իր երէց եղբայրը, Օրտուի երեսփոխան Ֆաիք եւ ուրիշ երեսփոխան մը, Սապիթ պէյ, յորդորեցին եւ արգելք եղան:

Զիյա Խուրշիտ Շիւքրիւի ներկայացուցած էր առաջնակարգ ոճրագործներ, ինչպէս Լազ Իսմայիլ, Կիւրճիւ Եուսուֆ, եւ նախկին զինուորական Ջօփուր Հիլմի, գործակցութեամբը Իթթիհատի երբեմնի «քոմիթէճի»ներէն Սարը Էֆէ Էտիպի, որ չփացած էր Միլլի իշխանութենէն եւ նոր արկածախնդրութիւններու գիրկը կ'իյնար:

Ահա թէ ինչպէս յղացան մահափորձի քամնելի ծրագիրը, վարագոյրին ետին գործող անձերու հսկողութեան տակ. — Շիւքրիւ պէյ, որ անյագ փառասիրութիւն մը ունէր եւ անցեալին մէջ ալ շատ մը արիւնոտ գործերու միջամուխ եղած էր, մասնաւորաբար Սէրէզի կառավարիչ եղած ժամանակ, Իսթանպուլի մէջ իր ձեռնարկները գործնական գետնի վրայ դնելէ եւ իր կազմակերպած ցանցը ամրապնդելէ վերջ, գաղտնի կոմիտէին կողմէ տրուած հրահանգներուն ղեկավարը հանդիսացաւ եւ դաւադիրները զատեց ու կաշառեց: Զիյա Խուրշիտ իրեն ներկայացուց Լազ Իսմայիլը եւ Կիւճիւ Եուսուֆը, որոնք լաւ նշանառուներ էին եւ քանիցս ոճիրներու մաս կազմած: Իրենց դրամ տրուեցաւ պարգեւներ խոստացուեցան եւ զէնքեր հայթայթուեցան: Շիւքրիւ պէյ մարդասպանները համոզելու եւ հմայելու համար ըսաւ թէ երկրին մեծամեծները իրենց հետ են եւ բարձրագոյն իշխանութիւնը իրենք կը ներկայացնեն: Եթէ յաջողին սպաննել Կազին, ապագայ Հանրապետութեան նախագահը ընդհանուր ներում հռչակելով պիտի ջնջէ իրենց գործած ոճիրը, օրինական հետապնդումէ պիտի փրկուին:

Այս կերպով, Իսմայիլը եւ Եուսուֆը համոզելէ ետք, Շիւքրիւ դրամ տուաւ եւ սրեց անոնց ախորժակը: Առաջին առթիւ Անգարա տարաւ զանոնք իր հետ, տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարելու համար:

Զիյա Խուրշիտ, որ գործնապէս մահափորձին հոգին էր եւ Շիւքրիւ պէյի աջ բազուկը, կը գործէր զգուշութեամբ, առանձին կ'աշխատէր եւ երեւոյթները փրկել կը ջանար: Ան ալ Անգարա եկաւ նոյն օրերուն, առանց սակայն իր ներկայացուցած չարագործներուն, Լազ Իսմայիլի եւ Եուսուֆի հետ տեսակցելու:

(Շար.)

խնդրելու այս արարողութիւնը կատարուի Ուէտ Զեմի գերեզմանատան առջեւ, ուր թաղուած են անցեալ շաբթուան ջարդին զոհերը: Առջի օր Ֆրանսական զօրքը պաշարելով ըմբոստ ցեղախումբը, անտառախիտ լերան մէջ, զանոնք իջեցուցած է դէպի դաշտ, ուր իրենց դիմացը կը գտնուէին գերազանց ուժեր: Կիները վրաններու տակ ձգուած էին: Կէս օրէն վերջ հազարաւոր բնիկներ կ'իջնէին լեռներէն վար, լուռ ու մունջ, անձնատուր ըլլալու համար: Եթէ կոչին պատասխանած չըլլային, Ֆրանսական զօրքը ամենախիստ հետապնդումներ պիտի կատարէր Միջին Ատլասի լեռնաշղթային մէջ, ուր ապաստանած էին ըմբոստները, վրաններու տակ եւ կամ խեղճուկ խրճիթներու մէջ, քիչ անդին ցրուելով իրենց հօտերը, Այս ցեղախումբին, մանաւանդ անոր հեծելազօրքին կը վերագրուին բազմաթիւ բարբարոսութիւններ, ինչպէս եւ երեք թղթակիցներու սպանութիւնը: Ըմբոստներէն շատերը լեռներէն վար կ'իջնէին հետիոտն, պետերը՝ ձիերու կամ ուղտերու վրայ:

Վերջին տեղեկագրի մը համաձայն, անցեալ շաբթու միայն այս շրջանին մէջ սպաննուած են 92 Եւրոպացիներ եւ 700 բնիկներ

Ֆրանսական բանակին ընդհ. հրամանատարը, զօր. Ֆրանքի, իր կոչին մէջ կ'ըսէր. —

— «Բոլորդ ալ իմ հրամանիս տակ էք: Սմալայի ցեղախումբերը վարուեցան դարշահոտ չնագայլերու պէս, եւ եթէ Ֆրանսան սիրտ չունենար, ձեզմէ ոչ մէկը ողջ մնացած պիտի ըլլար այսօր: Ես երբեք ներկայ չեմ եղած այնքան պիղծ տեսարաններու որքան Օգոստոս 20ին: Ես բոլորը միեւնոյն տոպրակին մէջ չեմ դըներ: Կան թշուառականներ եւ արիներ: Կը յայտարարեմ թէ բոլոր յանցաւորները պիտի պատժուին մինչեւ վերջինը եւ թէ սարսափելի պիտի ըլլայ դատաստանս»:

× Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը դեռ մտահոգութիւն կը պատճառէ Քազապլանքայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ:

Ալժերիայէն ալ ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին, թէեւ զինուորական իշխանութիւնը տէր է կացութեան: Վերջին գործողութեանց ատեն, սպաննուած են մօտ 1200 ըմբոստներ, արդիական զէնքերով: Ֆրանսական զօրքը յարձակողականի ձեռնարկած է ամէն տեղ:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

Իրաքի կառավարութիւնը խնդրեց Պաղտատի անգլիական դեսպանէն միջամտել միւս դաշնակից պետութեանց հետ, որպէսզի դադրին Ֆրանսայի զինուորական գործողութիւնները Մարոքի եւ Ալժերիոյ մէջ:

× Եգիպտոսի վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասըր ունկնդրութեան ընդունելով Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը, յայտնեց թէ Եգիպտոս բոլոր Արաբներուն դէմ ուղղուած թշնամական արարք մը նկատէ Ֆրանսական գործողութիւնները, ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Ատլանտեան դաշինքի բոլոր անդամներուն կողմէ: Գնդապետին կարծիքով, «Ատլանտեան դաշինքին ուժերը կը գործածուին անպաշտպան ժողովուրդի մը դէմ որ անկախութիւն եւ ապրելու իրաւունք կը պահանջէ»:

× Մարոքի ազգայնական վարիչներէն Ալլա Ֆասի, որ Գահիրէ ապաստանած է, Պէյրութ երթալով յայտարարեց թէ «արիւնը պիտի հոսի Մարոքի մէջ, ցորչափ օրինաւոր Սուլթանը զրկուած կը մնայ իր գահէն»: Այս առթիւ կոչ մը ուղղեց բոլոր արաբական երկիրներուն, որպէսզի չգոհանան բարոյական աջակցութեամբ, այլ դրամ ճարեն, զէնքեր գնելու համար:

ԱՐԵՒՄՏ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը յանձնարարութիւն մը ուղղեց Սարի շրջանին գերմանասէր կուսակցութեանց, որոնք հակաֆրանսական բուռն պայքար մը բացած են եւրոպականացման ծրագրին դէմ: Վարչապետին կուսակցութիւնն ալ ցաւ յայտնեց կատարուած բուռն ցոյցերուն համար, մասնաւոր յայտարարութիւն մը հրատարակելով:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ խլրտումները կը շարունակուին Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ: Նանթի մետաղագործական հաստատութեանց տէրերը եւ բանուորները նոր ժողով մը պիտի գումարեն այսօր, կիրակի: Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, զարկ տալու համար տնտեսական գործունէութեան, թէ աշխատավարձքի կարգ մը յաւելումներ կրնան կատարուիլ, պայմանաւ որ պատճառ չըլլան գիներու բարձրացման:

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Համպուրկի նաւաշինարաններուն գործադուլը կը շարունակուի հինգ օրէ ի վեր, օրական 500.000 տոլար վնաս պատճառելով: Բանթողներուն թիւը կը հասնի 21.000ի: Կը վախցուի որ ուրիշ 40.000 հոգի եւս միանան շարժումին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

ԻԱ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1,056,500
Ատամնանոյժ Պ. Հ. Անդրէասեան	5,000
Տէր եւ Տիկին Միհ. Անդրէասեան	2,000
Ոմն (5 Յունիսի գինեձօնին)	1,000
Տէր եւ Տիկին Կաստուկեան	2,000
Տէր եւ Տիկին Նշան Նազաշեան	1,000
Պ. Յովսէփ Օհանեան	2,000
Տիկ. Թ. Գաշբքճեան	1,000
Պ. Նշան Գայըյեան	1,000
Տէր եւ Տիկին Ս. Անէմեան (իրենց ազջկան ամուսնութեան առթիւ)	1,000
Պ. Յովսէփ Նիկողոսեան	2,000
(Էֆս-լէ-Պէն) Ընդհ. գումար՝	1,074,500

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնէլեան եւ զաւակները (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Արամ Տօնելեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Փայանճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Նոյեմի Վարագաճեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրտէրեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարի Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօնելեան եւ զաւակները (Նիւ-Եորք), Այրի Տիկին Նուրիճա Դանիէլեան եւ զաւակները (Յունաստան), Այրի Տիկին Աղաւնի Պատիկեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Մարիճա Տօնելեան եւ զաւակները. Այրի Տիկին Մարիամ Տօնելեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հայկ Տօնելեան եւ զաւակները (Ռոման), Տէր եւ Տիկին Հայրապետ Հօպճանեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Մանիկեան եւ զաւակը (Կրընօպլը), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Ծօրճեան եւ զաւակները, ինչպէս եւ Տօնելեան, Եղիաեան, Իչգալացեան (Պորտօ), Շահրիկեան, Հօպճանեան (Լիոն), Վարագաճեան եւ Ալէքսանեան (Կրընօպլը) ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց մօր, եղբօր կընոջ, մօրաքրոջ, հարսին, մօրեղբօր կընոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՕՖԻԿ ՏՕՆԵԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սարաֆեան)

որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 25ին, 84 տարեկան հասակին մէջ, իր բնակարանը, 96 Ավընիւ տը Վէրտէօն, Պուա-Գօլոմպ (Սէն):

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս երկուշաբթի, 29 Օգոստոս ժամը 15,30ին, իր բնակարանը, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբանին մէջ, Պուա-Գօլոմպի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ. — Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկերազդու հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ): Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ: Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի:

Դիմել՝ Միութեանս դանձապահին՝

Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

Imp. Araxes Rue Richer, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ,

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի լաւ կտրող մը այր թէ կին, թրիքոյի համար: Դիմել՝

Ets. JEPE
28, Rue Beaubourg, Paris 3e.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer, Paris (9).
C. C. P. Paris 3630-66
Tél.: PROvence 64-90

Նոր հրատարակութիւններ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հրանդ Փաստրմաճեանի, Փրնս.է թարգմ. Մ. Իշխան, Ա. Հատոր, (սկիզբէն մինչեւ Կիլիկիոյ թագաւորութեան անկումը), մեծադիր 325 էջ, Հրատ. «Համազգային»ի Պէյրութ 1954	700
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Դերենիկ Ճիզմէճեանի (Դպրոցական կեանքը, Անտիպ նամակներ, Գրականութիւնը), Մատենաշար «Յուսաբեր», 1955, կազմուած	700
ՍԻԱՄԱՆԹՕ (Հոգեւարքի եւ յոյսի Ջահեր, Կարմիր լուրեր բարեկամէս, Հայրենի հրաւէր, Սուրբ Մեսրոպ) Խտվան Հրատ. Պէյրութ, 1955	500
ՀՈՄԵՐՈՍԻ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ «Համազգային»ի մանկապատանեկան մատենաշար (4 գրքոյկ)	400
ՀՈՄԵՐՈՍԻ ԻԼԻԱԿԱՆԸ (3 գրքոյկ)	300
Հերակլէսի քաջագործութիւնները	100
Կուլիվէրի ճամբորդութիւնը (2 գրքոյկ)	200

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ

Եդուարդ Յարութիւնեան (Քլամար) իր առաջին վաստակէն 5000 Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ նոր եկեղեցւոյ շանթիէն, ռիւ տը Փանսիոնս, Պ. Պ. Ալիլեանի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի զբաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Գինը 2800 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 3000, դեղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել. —

Issayan, 38, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Մեր քանի մը հայրենակիցներու դիմումին եւ Փարիզի մեր մասնաճիւղի խընդրանքին վրայ, Ամերիկայի մեր Կեդր. Վարչութիւնն ու Պատգ. Ժողովը որոշած են ընդունիլ հինգ նոր ուսանողներ Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ: Անոնք են՝ Փարիզէն Փոսթոյեան եւ Տօնիկեան, Տէսինէն՝ Աղամեան, Վիէնէն՝ Մարգարեան, Ռընաժէն՝ Խաչատուրեան:

Մուրատեան վարժարանին մէջ անցեալ տարուընէ ունէինք արդէն երկու սաներ, Միրոյեան Փարիզէն եւ Սարգիսեան՝ Տէսինէն: Իսկ Վենետիկի Մխիթարեանց վարժարանը աւարտելով Փատովայի ճարտարագիտական համալսարանըկը յաճախէ Մարգարեան, Մուլինոյէն: Այսպէսով միայն Ֆրանսայի շրջանը կ'ունենայ ութը ուսանողներ:

Արդ, թէեւ Սեւրի վարժարանին ուսանողներու թիւը լեցուած է, բայց վարչութիւնս իր ժամանակին անհրաժեշտ դիմումը կատարած ըլլալով տեսչութեան մօտ, մեր ուսանողներուն տեղը ապահովուած է:

Կը խնդրենք ուրեմն վերոյիշեալ տղոց ծնողքներէն անոնք որոնք ցարդ բժշկական եւ կրթական անհրաժեշտ թուղթերը ղըրկած չէին, անյապաղ հասցնել մեզ; վերջնական կարգադրութեան համար:

Տ. Տ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հասցէ՝ Լեւոն Տօնիկեան, 52 ռիւ Կիւսթավ Քուրպէ, Պանեէօ (Սէն):

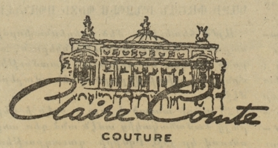
MORY et Cie

SERVICE VAUQUELIN

Միակ արտօնուած տունն է ծրարներ ղրկելու համար ՀԱՅԱՍՏԱՆ (U. R. S. S.)

Հաստատութիւնը արտօնուած է ՄԻԱՅՆ ՆՈՐ ԶԳԵՍՏՆԵՐԸ ղրկելու, պաշտօնական հաշուեցոյցներով, իսկ գործածուած հագուստներ՝ շատ լաւ վիճակի մէջ:

3, RUE ST.-VINCENT DE PAUL
Paris 10e, Tél.: TRU. 72-60 (Poste 89)

17 BL. DES CAPUCINES
(Face au CAFÉ de la PAIX)
Tél. OPÉra 80 - 34
— 00 - 25

Ցատկապէս կը յանձնարարուի Փարիզ ապրող կամ արտասահմանէն եկող Հայերուն նկատի ունենալ:

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ Կ. ԳԱՉԱՉԵԱՆ,

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 R.C. Seine 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամսեայ 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 30 AOUT 1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7762 31e ANNEE Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3173

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿՆՃԻՌԸ

Խնդիրը կը վերաբերի արտաքին կացութեան:

Ընթերցողները թերեւս կը յիշեն որ 1949ին Ազգաժողովը որոշեց միջազգային քաղաքի մը վերածել Երուսաղէմը, իբրեւ քրիստոնէական ոստան:

Որոշումը մնաց թուղթի վրայ:

Քաղաքը բաժնուած է երկու մասի: Հին շրջանը կը գտնուի Յորդանանի տիրապետութեան տակ, նորը՝ Իսրայէլի:

Մեր Ս. Յակոբեանց վանքն ալ, որ ճիշդ սահմանագծին վրայ է, մաս կը կազմէ հին քաղաքին, իսկ իր հասութաբեր կալուածները կը գտնուին նոր՝ այսինքն հրէական բաժնին մէջ:

Ազգաժողովը քանի ձգձգեց իր որոշման գործադրութիւնը, այնքան բարդացաւ կացութիւնը:

Իսրայէլ աստիճանաբար Թէլ Ավիվէն Երուսաղէմ փոխադրեց իր պետական օրկանները,— խորհրդարան եւայլն:

Այս առթիւ բողոքներ եղան, մասնաւորապէս Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, բայց անօգուտ: Նոր Երուսաղէմը դարձաւ մայրաքաղաք Իսրայէլի:

Ժընեւի ժողովէն վերջ յարաբերութիւնները բաւական մեղմացած ըլլալով, կը թուի թէ Երեք Մեծերը, այս խնդիրն ալ օրակարգ պիտի անցընեն, թէ երկու նոբակամ պետութիւնները հաշտեցնելու եւ թէ Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար:

Ապացոյց՝ Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարին Օգոստ. 26ի ճառը՝ Արտաքին Յարաբերութեանց Խորհուրդին առջեւ:

Տեսակ մը նախապատրաստական աշխատանք՝ միտքերը պատրաստելու համար:

Ճառը բացառիկ արժէք ունի անոր համար որ, խօսուեցաւ նախագահ Այզընհաուըրի հաւանութեամբ, ինչպէս կը յիշեցնէր նախարարը:

Ամբողջ ծրագիր մը կը կազմէր այդ բանախօսութիւնը, պարզելով ամերիկեան տեսակէտը՝ արաբեւիսրայէլեան յարաբերութեանց բարւոքման մասին:

Պ. Ֆ. Տըլըս գործնական յանձնառութիւններ ալ կը ստանձնէր, յանուն Մ. Նահանգներուն:

Նախարարը նախ լայնօրէն կը խօսի 900 հազարի արաբ տարագիրներու տեղաւորման կամ վերադարձի մասին: Կ'ըսէ թէ նախագահ Այզընհաուըր պատրաստ է միջազգային փոխառութիւն մը կազմակերպելու, ուրկէ պիտի դրամ ճարեն այս նպատակին համար:

Յետոյ անդրադառնալով փոխադարձ երկիւղին, կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգները պատրաստ են միւս Մեծերուն հետ երաշխաւորելու սահմաններուն ապահովութիւնը, արգիլելով որեւէ յարձակում մէկուն կամ միւսին կողմէ:

Երրորդ՝ կը խոստանայ դիւրացնել սահմաններու ճշդումը, համաձայն 1949-ին ծրագրուած ուղեցոյցին:

Եւ երբ կարգը կուգայ չորրորդ եւ վերջին կէտին՝ Երուսաղէմի, հետեւեալ անորոշ խօսքերը կ'արտասանէ.

— « Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ տարագիրներու, փոխադարձ երկիւղի եւ սահմաններու հիմնական հարցերու մասին, կարելի պիտի ըլլայ լուծել ուրիշ խնդիրներ: Կարելի պիտի ըլլայ նաեւ համաձայնութեան մը յանգիլ Երուսաղէմի վարչական կարգուսարքի մասին: Մ. Նահանգները պիտի աջակցին որպէսզի Ազգաժողովը նորէն քննէ այս խնդիրը ».

Ինչպէս կը տեսնէք, ոչ մէկ բացորոշ յանձնառութիւն, գործադրելու միջազգայնացման ծրագիրը:

Հեգնութիւն մը չէ՞ դառնար «Գովեա Երուսաղէմ»ը, եթէ այս հիմնական հարցին մասին ալ տարբեր տեսակէտներ ունին Երեք-Չորս Մեծերը... Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՇԵՐ ՑԵՐԵԿ ԺՈՂՈՎ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՀԱՄԱՐ

★

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՁԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԱՍԻՆ

Դահլիճը մասնաւոր նիստ մը գումարեց կիրակի օր, քննելու համար Հիւս. Ափրիկէի եւ մասնաւորապէս Մարոքի խնդիրը: Ինչպէս կը հաստատեն տեղական թերթերը, տեսակէտի տարբերութիւններ կան կարգ մը հարցերու մասին: Վարչապետը իր ձեկուցման մէջ պարզելով կացութիւնը, յատկապէս շեշտեց.— «Ես կը հաւատամ իմ վարած քաղաքականութեան:

Ժողովը, որ սկսած էր ժամը 5ին, Էլիզէի պալատին մէջ, տեւեց մինչեւ գիշերը ուշ ատեն: Կարճ դադար մը առնուեցաւ ժամը 23ին, յետոյ նիստը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտեան ժամը մէկ: Էքս լէ Պէնի խօսակցութեանց մասին մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Հիւս. Ափրիկէի գործերու նախարարը, Պ. Ժիւլի, որ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.

— Կառավարական ծրագրին առաջին շրջանը բարեյաջող ելքի մը յանգեցաւ: Այս փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտին շնորհիւ կրցանք աւելի յառաջ երթալ: Վարչապետին հետ համախորհուրդ, սկսած եմ քննել այն խնդիրները որ կը վերաբերին երկրորդ շրջանին: Յաջողեցանք հարթել կարգ մը խոչընդոտներ: Անշուշտ դժուարութիւններ կան տակաւին. Բանակցութիւններ չկատարուեցան. բայց գետինը հարթուեցաւ փոխադարձ հաշտութեան եւ վերանորոգման քաղաքականութիւն մը վարելու համար»:

Ժողովէն քիչ առաջ, Մարոքի անկախութեան ժողովրդավար կուսակցութիւնը հետեւեալ պահանջները դրած էր, գրեթէ յարեմման Իսթիքլալի առաջարկած պայմաններուն.—

1. Ջնջել 1953 Օգոստոս 13ի ատենագրութիւնը որով Սուլթան Պէն Եուսէֆ կը հրաժարէր գահէն.— 2. Անմիջապէս ճամբել ներկայ Սուլթանը, Պէն Արաֆա. — 3. Անմիջապէս Մատակասքարէն Ֆրանսա փոխադրել Պէն Եուսէֆը.— 4. Արքունի խորհուրդ մը կազմել.— 5. Առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել, բանակցութիւններ կատարելու համար:

Արքունի խորհուրդը Մարոքի գահուն պահապանը պիտի ըլլայ որոշ ատենի մը համար, մինչեւ որ Մարոքի ժողովուրդը կարենայ ազատօրէն յայտնել իր կամքը: Առժամեայ կառավարութիւնը պիտի կազմուի բոլոր քաղաքական հոսանքներէն եւ պիտի բանակցի Ֆրանսայի հետ, բարեկամութեան եւ գործակցութեան նոր դաշինք մը կնքելու համար:

ՈՒՐԻՇ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Ինչպէս կ'երեւայ, անկախութեան երկու հոսանքները խստացուցած են իրենց դիրքը. բայց Ֆրանսական կառավարութիւնը կը յուսայ գոհացուցիչ ելքի մը յանգիլ: Դահլիճին անդամներէն ոմանք համաձայն չեն կարգ մը զիջումներու, այն մտավախութեամբ թէ տկարութեան նշան պիտի համարուի: Միայն Արաֆայի գահընկէցութիւնը եւ մարզպան Կոանվալի հրաժարումը բաւական չեն համարուիր, բուն տագնապը լուծելու համար:

× Վարչապետը, որ Փարիզ վերադարձած էր շաբաթ օր, երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ հրաժարեալ մարզպանին հետ: Նոյն օրը ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, զօր. Քէօնիկ, ժողովի հրաւիրելով իր կուսակիցները, պարզեց իր վերապահումները՝ վարչապետին առաջարկներու մասին:

Նախարարական խորհուրդը երէկ ալ շարունակեց իր աշխատանքը:

Միեւնոյն ատեն գաղտնի խորհրդակ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Ուրբաթ օր բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ խորհրդարանական միջազգային համագումարին մէջ, Հելսինկի (Ֆինլանտա): Իսրայէլի պատուիրակութեան նախագահը, Փինաս Լաւոն, յայտարարեց թէ ցորչափ արաբական պետութիւնները կը մերժեն իբրեւ պետութիւն ճանչնալ Իսրայէլը, խաղաղութիւն չի կրնար հաստատուիլ իրե՛նց եւ նոր պետութեան միջեւ:

Լիբանանի ներկայացուցիչը, Էմիլ Պուսթանի, պատասխանելով, ուժգնօրէն պնդեց թէ Իսրայէլի պետութիւնը հիմնուած է «մօտ մէկ միլիոն արաբ հողերու վրայ»: Եւ աւելցուց.— «Իսրայէլը արհեստական պետութիւն մըն է, Արաբներէն կողոպտուած երկրամասի մը վրայ, իսկ անոր բնակչութիւնը հաւաքուած է դուրսէն, բնակչութիւն մը որ միայն կրօնքով կապուած է»: Յետոյ ցաւ յայտնեց արեւմտեան պետութեանց բռնած դիրքին համար եւ խօսքը ուղղելով Ամերիկացիներուն հարցուց.— «Եթէ Ռուսերը ձեր ձեռքէն առնէին Քալիֆորնիան, ըսելով.— Կ'ուզենք համակեցութիւն հաստատել ձեզի հետ, ի՞նչպէս պիտի վարուէիք»:

Իրաքի պատուիրակութեան նախագահն ալ խօսք առնելով, ցաւ յայտնեց Ազգաժողովին բռնած դիրքին համար եւ հարցուց.— «Այդ միջազգային կազմակերպութիւնը որ խաղաղութիւնը պաշտպանեց Քորէայի մէջ, նոյն ձեւով պիտի գործէ՞ Պաղեստինի մէջ»:

× Միջխորհրդարանական համագումարին պատուիրակութեան անդամներէն մէկն է պետական երեսփոխան Պ. Տիգրան Թոսպաթ, «Լը Սուար» եւ «Այգ» թերթերուն տնօրէնը: Առաջին անգամ է որ Հայ մը կը մասնակցի այս պարբերական ժողովներուն: Պ. Թոսպաթ զեկուցում մը պատրաստած է համակեցութեան մասին, իբրեւ օրինակ ցոյց տալով Հայերու խաղաղ համակեցութիւնը Լիբանանի մէջ, ամէն ազգի, կրօնի եւ դաւանանքի ժողովուրդներու հետ:

ԺՈՂՈՎ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Երէկ, երկուշաբթի, բացուեցաւ այն ժողովը որ կազմակերպուած էր Անգլիոյ կողմէ եւ որուն հրաւիրուած են Յունաստան եւ Թուրքիա:

Յոյս չկայ որ խորհրդաժողովը յաջող ելքի մը յանգի: Անգլիա հաշտարար դիրք մը բռնած է եւ կ'ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել, բայց բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին միւս երկու շահակիցները, Յունաստան եւ Թուրքիա: Առաջինը կը պահանջէ ինքնորոշման իրաւունք, իսկ Թուրքիա կը նախընտրէ ներկայ գոյավիճակը: Բրիտանական մամուլը միաձայնութեամբ արձանագրեց Թուրքիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը, որով կը շեշտէր թէ երբեք պիտի չընդունին որ Կիպրոսը կցուի Յունաստանի:

Իրազեկներ կը կարծեն թէ Անգլիա դէմ դիմաց հանելով երկու մրցակից պետութիւնները, կ'ապացուցանէ թէ մեծ կարեւորութիւն չընծայեր պալքանեան զինակցութեան: Լոնտոնի համար Թուրքիոյ գործակցութիւնը աւելի թանկագին է Միջին Արեւելքի մէջ, ուր այնքան կենսական շահեր ունի:

Կը կարծուի թէ Անգլիա շատ շատ պիտի հաւանի վարչական ինքնօրինութեան մը, այն ալ ժամանակի ընթացքին: Այդ պարագային, հաւանական է որ Յունաստանի արտաքին նախարարը Աթէնք վերադառնայ, առկախ ձգելով խնդիրը:

× Լոնտոն հաստատուած 500 Կիպրացիներ կիրակի օր թափօր մը կազմեցին, բանաձեւ մը ներկայացնելու համար Անգլիոյ վարչապետին: Թափօրին առջեւէն կ'երթային երիտասարդներ, ազգային տարազներով եւ Կիպրոսի դրօշներով: Նաշխուն տարազով մանկամարդուհի մը կը ներկայացնէր գերութեան շղթաները: Կիպրոսի կոմիտէին նախագահը յաջողեցաւ պաշտօնեայի մը յանձնել հանրագրութիւնը:

× Կիրակի օր յոյն գաղտնի ոստիկան մը սպաննուեցաւ Նիկոսիոյ մէջ, երբ 1500 համայնավարներ ժողով մը կը գումարէին, բողոքելու համար Լոնտոնի խորհրդաժողովին դէմ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

●

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ, ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ, ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ե ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Մայր Աթոռ հրաւիրուած են Անթիլիասէն եպիսկոպոսներ եւ եօթը աշխարհականներ, Երուսաղէմէն երկու եպիսկոպոս, մէկ վարդապետ եւ մէկ աշխարհական, Եգիպտոսէն առաջնորդ Մամբրէ արք. եւ երկու աշխարհական, Պուլկարիայէն երկու աշխարհականներ եւ քահանայ մը:

Այս հրաւէրները Մայր Աթոռէն հեռագրով հաղորդուած են իւրաքանչիւր թեմի, յիշեցնելով թէ եկեղեցական ժողովը պիտի գումարուի Սեպտ. 25-30, իսկ Հոկտ. 8ին, կաթողիկոսի ընտրութենէն եւ օծումէն վերջ Թարգմանչաց տօնին առիթով պիտի կատարուի Միւռոնի Օրհնութիւն:

Պուլկարիոյ 21 հազար հայութիւնը արդէն ընտրած է իր երեք ներկայացուցիչները, Պ. Սարգիս Փաչաճեան, Դանիէլ Դանիէլեան եւ Գէորգ քհնյ. Սարեան:

× Մեր տեղեկութիւնները լրացնելու համար, ըսենք թէ Եւրոպայէն հրաւիրուած են վեց աշխարհական եւ երեք եկեղեցական պատգամաւորներ,— չորսը՝ Ֆրանսայէն, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի հետ, մէկը՝ Լոնտոնէն, եւ միւսը՝ Միլանէն, երկու հոգեւոր հովիւներուն հետ: Հաւանական է որ Ֆրանսայի պատգամաւորներէն մին ընտրուի Մարսէյլի թեմէն:

ՓՈԹՈՐԻԿ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ

ԼԻՈՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

●

Շաբաթ եւ կիրակի բուռն փոթորիկներ պայթեցան Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ, եւ ապա ողողումներ տեղի ունեցան, շատ ծանր վնասներ պատճառելով: Մասնաւորապէս ազդուեցան Լիոնի եւ Մարսէյլի շրջանները:

Փոթորիկը մասնաւորապէս ուժգին էր Լիոնի մէջ, ուր կարկուտ ալ տեղաց: Հովը կը փչէր աւելի քան հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ: Բազմաթիւ նկուղներ ողողուեցան, ապակիներ խորտակուեցան: Աղաւնիներ մեռան կարկուտէն, տանիքներ ճեղքուեցան, պողոտաւ ծառեր արմատախիլ եղան: Նիւթական կորուստը կը հաշուեն մէկ միլիառ ֆրանք: Երեք հազար բաժանորդներ զրկուեցան հեռաձայնէ: Հեռագրական թելեր քշուեցան հեղեղներէն: Մասնաւորապէս վնասուեցան Վէզի, Ժան Ժոշէսի, Վիլէօրպանի եւն. թաղամասերը: Սոն է Լուարի մէջ մասամբ ողողուեցաւ ամբողջ գիւղախումբ մը: Պոժոլէի մէջ այգիները ջարդուեցան կարկուտէն: Միայն այս մէկ շրջանին մէջ 150 միլիոն ֆրանք կը հաշուեն վնասը:

Փոթորիկները եւ ողողումները մեծ վնասներ պատճառեցին նաեւ Իզէրի մէջ: Գիւղի մը հունձքին երեք քառորդը փճացաւ: Ծանր վնասներ կրեցին Վիէն, Սէնթ Էթիէն եւ ուրիշ քաղաքներ: Կարկուտը եւ փոթորիկը անհաշուելի վնասներ պատճառեցին Մոնփէլիէի մէջ: Տրոմի նահանգին մէջ երեք հողագործներ մեռան կայծակնահար:

× Փարիզեան ինքնաշարժ մը Իզէր գետը ինկաւ Լա Միւռի մօտ: Չորս ուղեւորներէն Ֆրանսացի մը մեռաւ, միւս երեքը, որոնց մէկը Օր. [illegible], հիւանդանոց փոխադրուեցան:

ԽԱՂՈՂԻ ՏՕՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նոյն տօնին առթիւ՝ կը կատարուէին նաեւ վազքի մրցումներ ու գինարբուք։ Պատանիներ, մեկնելով Աթէնքի հարաւային դռնէն, կը վազէին մինչեւ Փալերոն, ձեռքին մէջ բարունակ մը ողկոյզով։ Յաղթականը կը ստանար մեծ բաժակ մը, որ կը կոչուէր հնգաբաժակ, — այս անուանումը անոր համար որ, ըստ ոմանց ունէր հինգ բաժակի պարունակութիւն, իսկ ըստ այլոց, կը լեցուէր հինգ տեսակ հեղուկներով։

Վերադառնալով անթէսթէրի տօնին, կը թուի թէ խրախճանք մըն էր գարնան նուիրուած։ Կը տեւէր 3 օր։ Առաջին օրը կը կոչուէր «տակառաբացութեան օր», երբ կը բանային տակառները՝ խմելու համար գինին, ոչ գինովնալու չափ։ Երկրորդ օրը կը կոչուէր «մար», գինիի չափ մը, որովհետեւ այդ ամանով գինի խմելու մրցում կը կատարուէր նոյն օրը։ Ամէն անգամ որ բաժակ կը բարձրացնէին խումբերը, կը հնչէին փողերը, մինչեւ որ բաժակն ի ձեռին կանգուն կենար վերջին խմողը, եւ այդ յաղթականը կը վարձատրուէր բաղեղէ պսակով մը, — այս մրցումը պատճառ կը դառնար որ գինովնային բոլորը եւ գիւղէ գիւղ շրջէին կառքերով։ Այդ օրը արտօնուած էր ամէն զուարճաբանութիւն, — իրար ծաղրել, չլսուելիք խօսքեր ըսել, անցնիլ անպատկառութեան ամէն սահման, մարտահրաւէր կարդալով ի փառս Բագոսի եւ... Աստղկան (հասկցողը հասկցաւ անշուշտ այս ակնարկը)։ Երրորդ օրը կը կոչուէր «քոռ», արմտիքի չափ, զոր կը լեցնէին հատիկով՝ նուէր տանելու համար Հերմէսի տաճարը։

Այս երեք օրուան միջոցին, գերիներուն ազատարկութիւնը պարտաւոր էին կատարել գերիներուն տէրերը։ Չորրորդ օրը, այս վերջինները կը պոռային. — «Գեբիները դո՛ւրս, անթէսթէրին վերջացաւ»։

Ոմանք այս տօնը կը կապեն բագոսեան «ազատօրեայք» կոչուած խրախճանութեանց, — այսպէս կոչուած՝ որովհետեւ, կ'ըսէին Հելլէնները, գինին, որու մէջ կը բնակին ամենազօր ոգիները, կ'ազատագրէ մարդիկ իրենց տառապանքէն ու վիշտերէն, ցաւերէն ու վախերէն, առաջնորդելով Բագոսի աստուածային երանութեան։

Երբ, հինէն ի վեր, ժողովուրդները խաղողի տօներ կը կազմակերպէին, անշուշտ գրօսանքի եւ զուարճութեան համար չէր, այլ աւելցնելու համար խաղողին սպառումը, — քաջալերելու համար խաղողակերութիւնը։

Այժմ տեսնէք թէ ի՛նչ կ'ըսէ բժիշկ մը խաղողակերութեան մասին. —

Խաղողակերութեան շնորհիւ, լեարդը աւելի լաւ ու դիւրաւ կը գործէ։ Մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ ախորժակը կը բացուի։ Մէզը կը շատնայ, թթուութիւնը կ'աւելնայ։ Աղիքները կը կանոնաւորուին ու պնդութիւնը կ'անհետանայ։

Ահա ինչո՛ւ խաղողակերութենէ կ'օգտուին ամէն անոնք որ կը տառապին լեարդի, աղիքներու եւ երիկամունքի անհանգստութիւններէ։ Խաղողակերութենէ կ'օգտուին, դարձեալ, անոնք որ յամառ պնդութիւն կամ թութք (մայասըլ) ունին, ինչպէս նաեւ անոնք, որոնց լեարդի՛ մաղձի ճամբուն կամ երիկամունքին մէջ աւազ կը գտնուի։ Թոքախտաւորներն ալ խաղողակերութենէն կ'օգտուին, որովհետեւ շատ սննդարար է խաղողը։ Աւելցնենք նաեւ, որ խաղողը կը դիրցնէ։

Խաղողաբուժութեան համար լաւագոյն տեսակը ալեւորուկն է (չավուշ իւզիւմի)։ Եթէ չգտնուի, նախընտրելի է նուազ անուշ, պղտիկ կուտով ու բարակ կեղեւով խաղողը։

Խաղողով դարմանումէն օգտուելու համար, առնուազն երեք շաբաթ խաղող ուտել։ Օրը կէս քիլոյէն մինչեւ երկու քիլօ։ Ոմանք կ'ըսեն թէ օրը հինգ քիլօ խաղող կրնան ուտել։ Սակայն, պէտք է գիտնալ թէ այդքան խաղողին մէջ 1250 կրամ շաքար կը գտնուի, ու մարդ չի կրնար տոկալ այդքան շաքարին։

Խաղողին կէսը ուտել առտուան ժամը վեցէն ութ, նախաճաշէն առնուազն մէկ ժամ առաջ։ Քսան վայրկեանէն, կամաց կամաց ուտելով։

Մնացեալ խաղողին կէսը ուտել օրուան ճաշէն մէկ ժամ առաջ, իսկ միւս կէսը՝ գիշերուան ճաշէն նորէն մէկ ժամ առաջ։

Պէտք է հանել խաղողին կուտերը եւ կեղեւները, թէեւ կարգ մը բժիշկներ կը յանձնարարեն ծամել կուտերն ալ, որոնք քիմիական օգտակար աղեր կը պարունակեն։ Իբր նախզգուշական միջոց՝ ողկոյզները լուալ եռացած ջուրին մէջ, որովհետեւ խաղողին վրայ քիմիական փոշիներ կը գտնուին, որոնք երբեմն թունաւորում կը պատճառեն, միւս կողմէ՝ փոխադրութեան ժամանակ կ'աղտոտին։ Եթէ երբեք ունելէ ձանձրանաք եւ ախորժաթափ ըլլաք, պէտք է խաղողին քանակութիւնը նուազեցնէք, կամ քանի մը օր ընդհատէք խաղողակերութիւնը։ Արդէն անհրաժեշտ է խաղողակերութեան միջոցին կերակուրներուն քանակը նուազեցնել ու քիչ մը աւելի շարժում կատարել։

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՐՈՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Մինչ Ալժերիան, չորս նահանգներու բաժնուած, մաս կը կազմէ Ֆրանսայի ամբողջութեան, Մարոքը «կայսրութիւն մըն է՝ որ կը կառավարուի Աստուծոյ ներկայացուցչին կողմէ, Ֆրանսայի Հանրապետութեան միջոցաւ»։

Մարոքը կամ Շէրիֆեան կայսրութիւնը իր 419 հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ կը հաւասարի Ֆրանսայի տարածութեան երեք չորրորդին։ Երեք շրջաններու բաժնուած է։ Նախ Ֆրանսական շրջանը — որ մեծագոյն մասն է ամբողջութեան, երկրորդ՝ սպանիական շրջանը ծայրագոյն Միջերկրականի ափէն վրայ եւ ապա միջազգային շրջանը՝ որ միակ Թանճէր քաղաքն է իր անմիջական արուարձաններով։

Մարոքի բնակչութեան թիւը 1952ի մարդահամարով ութը միլիոն ցոյց կուտային. մինչ 1936ին վեց միլիոն երկու հարիւր հազար էր, իսկ 1921ին 4 միլիոն երեք հարիւր հազար։

Սպանիական շրջանի բնակչութեան թիւըն է մօտաւորապէս մէկ միլիոն։ Մարոքի Եւրոպացիներուն թիւը պէտք է հաշուել չորս հարիւր հազար, բնիկներու եօթը միլիոն վեց հարիւր հազարին դէմ, որոնց մէջ 250 հազարը հրեաներ են։

1912էն առաջ երբ ստորագրուեցաւ ֆրանսական թեւարկութեան դաշինքը, Մարոք եղած էր աստուածապետական տէրութիւն մը, բառին իրական իմաստով։ Սուլթանը՝ իր մէջ կեդրոնացնելով մարմնաւոր եւ հոգեւոր վեհապետութիւնները, ներկայացուցիչն է Մարգարէին, «պետ եւ հրամանատար հաւատացելոց»։ Տեսականօրէն իր ձեռքին մէջ կը կեդրոնացնէ օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնները, հետեւաբար միահեծան վեհապետ մըն է, բայց իրականին մէջ իր հեղինակութիւնը ի գործ կը դնէ նախարարներու կամ վէզիրներու միջոցաւ եւ քաղաքներու մէջ կամ ցեղախումբերու մօտ իր ներկայացուցիչներն են փաշաներն ու քայիտները (ցեղապետ)։

Ֆէսի 1912ի դաշինքը որ Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ կը դնէր Շէրիֆեան կայսրութիւնը ոչ միայն պահեց եւ ապահովեց Սուլթանին հոգեւոր իշխանութիւնն ու հեղինակութիւնը, այլ աւելի եւս ամրացուց զանոնք, բայց փոխարէն տեղական իշխանութեանց քով հաստատեց զուտ ֆրանսական վարչութիւններ։ Ըստ օրինի քննիչ իշխանութիւններն եւ մասնաւորապէս Ֆրանսացի մարզպանը, որ ընդհանուր պատուիրակ կը կոչուի, իրենց հեղինակութիւնը կը ստանան Սուլթանին կամ մեծ եպարքոսին իրաւասութեանց լայն փոխանցումներով եւ բաղմաթիւ մարզերու մէջ կը կիրարկեն զուտ Շէրիֆական իշխանութենէն բխած միջոցներ։ Այս փոխանցուած իշխանութիւնները աւելի զօրացան 1953ին Սուլթանական հրովարտակով մը, կամ «տահիր»ով մը, զոր ստորագրեց նախորդ Սուլթանը իր գահընկէցութենէն քանի մը օր առաջ։ Այդ «Տահիր»ը շէրիֆեան վարչութիւնը կը դնէր սահմանափակ խորհուրդի մը իշխանութեան տակ ուր սերտօրէն միացած են Սուլթանին եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները Մարոքեան կառավարութեան մը մէջ։

Մարոքի Ֆրանսական մարզպանը միակ միջնորդն է մէկ կողմէ Սուլթանին եւ Ֆրանսայի եւ միւս կողմէ Սուլթանին եւ օտար պետութիւններուն միջեւ։ Կառավարութեան մէջ մարզպանը արտաքին գործերու նախարարի դերն ունի։ Ինքն է պատասխանատուն երկրին պաշտպանութեան եւ անդորրութեան պահպանման եւ հետեւաբար իր անմիջական իրաւասութեան տակ կ'իյնան երկրին մէջ հաստատուած զինեալ ուժերը։

Վարչական տեսակէտով, Մարոք բաժնուած է քանի մը շրջաններու, համաձայն գլխաւոր քաղաքներու որոնց իւրաքանչիւրին վերեւ կայ շրջանային պետ մը, ուղղակի ենթակայ եւ պատասխանատու մարզպանին։

Մարոքի ընկերային եւ վարչական բջիջըն է ցեղախումբը (քապիլաթ)։ Ընդհանուր թիւը մօտաւորապէս վեց հարիւր կը հաշուեն, առաւել կամ նուազ բազմանդամ, իւրաքանչիւրը ենթակայ «քայիտ»ի մը (ցեղապետ)։ Քայիտները, ինչպէս քաղաքներու փաշաները կը նշանակուին Սուլթանին կողմէ Ֆրանսական իշխանութեանց առաջարկին վրայ։ Սակայն երկու տարիէ ի վեր փորձեր կը կատարուին Ալժերիոյ պէս հոս եւս «ճեմաա»ներ կամ «երեւելեաց ժողովներ» հաստատել ցեղախումբերու մէջ, աստիճանաբար վարժեցնելու համար զանոնք իրենց շահերու տնօրինութեան։

Զուտ մարոքեան դետնի վրայ կան քանի մը քաղաքական հոսանքներ եւ ուժեր։ Նախ աւանդապահները որոնց մէջ ամէնէն ազդեցիկն է Էլ Կլաուի, Մարաքէշի փաշան եւ նոյն ատեն քայիտ Ատլասի շրջանի քանի մը ցեղախումբերու, ուղղակի կամ իր ընտանիքին անդամներուն միջոցաւ։ Ջերմ բարեկամ Ֆրանսայի եւ անհաշտ հակառակորդ գահընկէց Սուլթանին, երկրորդ՝ ազգայնական շարժումները եւ մասնաւորապէս «Իսթիքլալ» (Անկախութիւն) կուսակցութիւնը, կուսակից ու պաշտպան գահընկէց Սիտի Մոհամէտ Պէն Եուսէֆի, որ ներկայիս Մատակասքար կղզին աքսորուած է։ Այս կուսակցութիւնը նախապէս կազմուեցաւ Ֆէս քաղաքի կրօնական համալսարանին մէջ։ Իսթիքլալի ամէնէն յայտնի դէմքն է Ալալ Էլ Ֆասս իոր Գահիրէ ապաստանած է եւ այն տեղէն կը գրգռէ Մարոքցիները հովանաւոր իշխանութեանց դէմ։

Կայ նաեւ «Անկախութեան ռամկավար կուսակցութիւն մը», աւելի մօտ եւրոպական ըմբռնումներուն եւ աւելի աշխարհական ձգտումներով։

Մարոքի մէջ կը գտնուին շատ մը ակա–

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ «գլանիկ»մը գողցուած է Քուրնէօվի մէջ։ Գործիքը հողաձակ ըլլալով, կրնայ մահ տարածել ամէն տեղ։ Գողը չէ բռնուած տակաւին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԿԱՄՈՒՐՋԻ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

Բախտը կարծես օգնեց ինծի։ Ձմեռնամուտէն առաջ՝ պատառ մը հաց, պնակ մը տաք ապուր, եւ գլուխս հանգչեցնելու համար տաք անկիւն մը ճարած էի։ Եւ ասիկա բացառիկ բախտ մըն էր շատերուն, շատ շատերուն համար...

***

Մօտ երկու ամիս կ'ընէր որ հոս էի, այս քաղաքը, Հաճի աղային տունը ծառայ։ Գոհ էին ինծմէ, — այդպէս կ'երեւար։ Ես ալ գոհ էի վիճակէս։

Ի՞նչ կրնայի ըսել եթէ գոհ իսկ չըլլայի։ Այդ օրերուն այս աշխարհամասը սովի, թշուառութեան, արհաւիրքի ահաւոր գալարումներու թատերաբեմ էր։ Կարծես երկինքէն անէծքը իջած՝ խափանած էր ամէն բան, ամէն բարիք։

Ձիւն ու ձմրան այդ մահաբոյր եղանակին, հարիւրներով, անպատսպար բազմութիւններ, ծեր ու մանուկ, այր ու կին ամէն դի։ Ցուրտ տակից անոնք փաթթուած իրենց խշտեակներուն մէջ որոնց իւրաքանչիւր ծալքին խորը հազարներով ոջիլներ կը վխտային, կը դեգերէին թաղէ թաղ, դռնէ դուռ աղերսելու, մուրալու, ի հարկին գողնալու..

Անոնց գիշերուան ապաստանարանները «Հայոց Թաղ»ի փլատակներն էին, որոնց մութ ու խոնաւ խորշերուն մէջ վրայէ վրայ, կռնակ կռնակի կը մեղմուէին տաքնալու, գոնէ չսառելու համար։

Կային որ գիշերները մինչեւ լոյս կատղած գայլերու պէս կ'ոռնային՝ կ'անիծէին կեանքը եւ իրենց ապրած օրերը։ Անոնց տխուր, մելամաղձոտ կաղկանձիւնը կ'արձագանգէր հանդիպակաց բլուրներուն եւ անտառներուն մէջ եւ մահաշունչ սուլեր մը պէս կը տարածուէր ամէն դի...

Համեմատելով անոնց՝ իմ ունեցածս արքայավայել էր։ Բարի կ'երեւար Հաճի աղան։ Լաւ էին նաեւ տնեցիները։ Աշխատանքս ալ վնաս չունէր։ Այդ եղանակին գրաղումներս առաւելաբար առտնին գործեր էին։ — Կենդանիները խնամել, փայտ կոտրել, ջուր բերել եւայլն։ Օրը անգամ մըն ալ պէտք էր երթայի այն միւս տունը — Թրքական թաղը — ուր կը բնակէր Հաճի աղային ընտանիքին մեծ մասը, — հոն ալ նոյն աշխատանքները կատարելու։

Սակայն բան մը կար որ կը խռովէր հոգիս, կը փշրէր տրամադրութիւնս։ Այդ Հաճի աղային «նոր հանըմ»ն էր։ (Այսպէս կը կոչէին զինքը)։ Ձեւ գիտեր ինչո՞ւ այդ մանկամարդ կինը երբ զիս տեսնէր, կարծես թէ սատանան կը տեսնէր։ Ինծի համար գաղտնիք էր նաեւ այն պարագան թէ ինչո՞ւ հանըմը իր երեսը չէր ծածկեր ինծմէ, կամ չէին արգիլեր որ ծածկէ։

Որեւէ առիթով երբ գործ ունենար հետս, կամ պատահաբար դէմս ելլէր, խոժոռ դէմքով, չոր ակնարկ մը՝ կխկատար նախադասութիւն մը ու այսքան։ Մշտապէս թախիծ մը պատած էր անոր դէմքը։ Ժպիտը իրեն համար գոյութիւն չունէր կարծես։

Գեղեցիկ էր սակայն Հաճի աղային «Նոր հանըմը», — իր ունեցած հինգ կիներէն վերջինը։ Անբնական բան մըն էր տեսնել վաթսունը անցած ծերուկի մը իբրեւ կողակից այս մանկամարդուհին։ Ինչ որ մարդի օրէնք։ Միթէ այդ չէ՞ր պատճառը որ այս նուրբ, հմայիչ, գեղեցիկ կինը այդքան թախծոտ երեւոյթ մը ունէր այդքան անհաղորդ էր մարդոց եւ իր շուրջիններուն, այդքան խոժոռ էր ինծի եւ ինձ նմաններուն հանդէպ։

Հակառակ այդ բոլորին, ես ամէն գնով կ'ուզէի սիրաշահիլ անոր բարեկամութիւնը։ Բացայայտ է, որ տան մը մէջ, ամէն ինչ կիներու ձեռքն է, եւ անոնց հետ լաւ ըլլալը բացարձակ անհրաժեշտութիւն էր, մանաւանդ այդ նեղ օրերուն։

Աչքի զարնող ուրիշ բան մըն ալ կար այս տան մէջ։ Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառով այս հսկայ, մաքուր, գեղեցիկ տան մէջ միայն հինգ հոգի կը բնակէինք. մինչ այն միւս տան մէջ, փոքր, նեղլիկ անհրաժեշտ, Հաճի աղային ընտանեկան չքախումբը կ'ապրէր։

Այս տանն մէջ նոր հանըմին էն մօտիկն ու մտերիմը փոքրիկ աղախին՝ Սիաէն էր։ Տասը տասներկու տարեկան հայ որբուկ մը, որ չգիտես ինչպէս հոս ինկած էր։ Յաճախ կը փորձէի Սիաէին մօտենալ, անոր միջոցաւ հանըմը սիրաշահիլ, բայց, անօգուտ։ Ան ալ կարծես ազդուած հանըմէն անոր չափ ծուռ կը նայէր ինծի։

Սիաէին ծուռ նայելու պատճառները հասկնալի էին. — Ես քիւրտ, ջարդարար քիւրտ, ան հայ, ասիկա բաւական չէ՞ր..

Ամէն անգամ, երբ ան իր մատղաշ գարոյթին հետ ցած ձայնով, հայերէն անէծք մը կը շպրտէր երեսին. — Քիւրտ չէ՞ք.. ճէօճերնիդ չորնա...» ։ Ես արտանց, հաղեպէս կը հրճուէի։ Եթէ ինքնութիւնս մատնելու մտահոգութիւնը չըլլար, կը դրկէի, եղբայրօրէն կը համբուրէի եւ գոհունակութիւնս կը յայտնէի իրեն որ այդ դժոխքին մէջ իսկ կը մտածէր իբրեւ Հայ, կ'ապրէր իբրեւ Հայ, ու ինչ որ աւելին էր, գիտէր իր լեզուովը նախատել Քիւրտն ու Թուրքը։

Քաջութիւն մը որ քիչերուն տրուած էր այդ օրերուն։

Երբեմն, սրտնեղած պահերուս, երբ ծանր մտատանջութիւնը կը ճնշէր, կը մտածէի սիրտս բանալ եւ ամէն ինչ յայտնել անոր, այդպէսով գոնէ կարեկցող մը կ'ունենայի։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

(Շար.)

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

ԽՄԲ.— Երեւանի թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ՆՈՒՇԻ մշակութիւնը մեծ հեռանկարներ կը ներկայացնէ, հակառակ կլիմայի խստութեան։ Այս նպատակով որոշ աշխատանքները արդէն սկսած են։ Երեւանի մօտ ամայի հողաբաժիններու վրայ արդէն ստեղծուած է նշենիներու տնտեսութեան առաջին պետական ձեռնարկը։ Հողաբաժինը 240 հեկտար տարածութիւն ունի։ Տնտեսութեան աշխատողները մեծ ջանք կը թափեն այդ մշակութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրներու ուսումնասիրութեան համար, մասնաւորաբար նշենիներու ցուրտին դիմանալու եւ տեղական կլիմայական պայմաններու յարմարող տեսակները աճեցնելու համար։ Տարիներու փորձառական աշխատանքով արդէն ստացուած են զանազան տեսակները եւ նոյնիսկ «Հայկական տեսակներ» որոնք այս տարի արդէն կուտան իրենց առաջին բերքը։

ԲԱԶՄԵՐԱՆԳ ՏՈՒՖԷՆ զատ Հայաստան հարուստ է նաեւ հրաբխային ապակիով (պեմզա) որ մեծ տեղ կը գրաւէ շէնքերու շինութեան մէջ։ Խ. Միութեան մէջ Հայաստանը ամէնէն հարուստն է Պէմզայի հանքերով, Արագած լերան ստորոտը։ Աղացուած «պեմզա»ն շինութեանց մէջ շատ անգամ կը փոխարինէ կրաղիւսը (սիման), իսկ կտոր վիճակի մէջ կը գործածուի մետաղ, փայտ եւ կաշի յղկելու համար։ Անիի եւ Պեմզաշէնի հանքերը տարին կ՚արտադրեն հարիւր հազար թոն պեմզա, որուն մեծ մասը կ՚արտածուի Հայաստանի սահմաններէն դուրս։

ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ.— Երեւանի մէջ Պուշկինեան փողոցի վրայ կը շինուի երաժշտագէտներու տունը որ քաղաքին ամէնէն մեծ ու գեղեցիկ շէնքերէն մէկը պիտի ըլլայ։ Պիտի ունենայ, երաժշտական սրահ, գրադարան եւ աշխատանքի սենեակներէ զատ, 23 առանձին բնակարաններ, բոլոր յարմարութիւններով։ Հայաստանի երաժշտագէտներու Միութեան վարչութեան դրասենեակները եւս հոն պիտի փոխադրուին։

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ.— Այս վերջին շրջանին յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէն Զուարթնոցի մէջ նոր պեղումներ է կատարած, ղեկավարութեամբ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Հ. Եղիազարեանի եւ երեւան հանուած են հին կաթողիկոսարանին վերաբերեալ քանի մը շէնքեր, որոնք մինչեւ այն ատեն անծանօթ մնացած էին։ Բացուած է տաճարի որոշ մասը։ Գտնուած են նաեւ կաւէ ամաններ, կիտուածուած կըտորներ, եւ այլն։

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ արժէքաւոր աշխատութիւն մը լոյս տեսած է Հայաստանի մէջ հեղինակութեամբ Ս. Հ. Սարդարեանի։ Ռուսերէն գրուած այս գիրքին խորագիրն է «Պալէոլիթը (հին քարէ դար) Հայաստանում»։ Գիրքին կցուած են գործիքներու մեծ քանակութեամբ գծանկարներ, Հայաստանի չորրորդային ժամանակաշրջանի աղիւսակը, քարտէսները եւն.։

Հեղինակը հետեւողականներէն կ՚ապացուցանէ, որ ամբողջ հին դարու ընթացքին Հայաստանի հողին վրայ անընդհատ բնակութիւն եղած է, հարիւր հազարաւոր տարիներ շարունակ, եւ ցոյց կուտայ ամէն մէկ շրջանի գործիքներու կրած փոփոխութիւնները եւ արհեստագիտական յառաջդիմութիւնը։

«ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՄՂԱԾ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ Թրքական բռնապետութեան դէմ».— Այս անունով գիրք մը հրատարակած է Երեւանի Պետհրատը, հեղինակութեամբ Մ. Գ. Ներսիսեանի։

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ծննդեան 150-ամեակի առթիւ, Վրաստանի պետական հրատարակչականը լոյս ընծայեց անոր «Վէրք Հայաստանի» վէպին վրացերէն թարգմանութիւնը։

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԸ չինարէնի թարգմանելու ձեռնարկած են Չինաստանի մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մօտ, Արտաշատի շրջանի Հնաբերդ գիւղի կոլտնտեսականները իրենց դաշտային աշխատանքի ժամանակ հին դրամներու գանձ մը երեւան հանեցին։ Գանձը կը բաղկանար հին արծաթէ 300 դրամներէ եւ յանձնուեցաւ Հայաստանի պետական, պատմական թանգարանին։ Գիտնականները պարզեցին դրամներուն ծագումը։ Մէկ մասը բիւզանդական են, եօթերորդ դարու առաջին կէսէն, մաս մըն ալ պարսկական, վեցերորդ դարու վերջերէն։

նուոր դէմքեր՝ որոնց իւրաքանչիւրը իւրայատուկ ազգայնական ըմբռնումներ ունի։ Յիշենք նաեւ «մարոքեան աշխատաւորական կեդրոնը» որ քաղաքականութեամբ Իսթիքլալի կը միանայ։

1953ին Իսթիքլալը խափանուեցաւ եւ վարիչները արգելափակուեցան։ Անկէ վերջ ծնան ահաբեկչական գաղտնի բջիջները։

Մարոք որ առաւելապէս լեռնային երկիր մըն է, Ֆրանսական Թեւարկութեան հաստատումէն վերջ սկսաւ աճիլ, տնտեսապէս, մասնաւորաբար Մարէշալ Լիոթէի ճիգերով։ Արգասաբեր երկիր, կ՚արտադրէ արմտիք, բանջարեղէն եւ պտուղ։ Խաշնարածութիւնը տարածուած է։ Ունի ընդարձակ անտառներ եւ հանքեր, մասնաւորապէս փոսփորակ (ֆոսֆաթ)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ «Յառաջդիմասէր» ի նպաստ դաշտապարահանդէս մը տր- Ուսանողներու Միութեան հիմնադրամին ուած է Օգոստոս 7ին «Կամք»ի դաշտին վրայ։ Երկու հազարի հասնող հանդիսատեսներու բազմութիւն մը բացառիկ փայլ մը տուած է ձեռնարկին։ Հարիւր երիտասարդ – երիտասարդուհիներ օժանդակած են կազմակերպական աշխատանքներուն։ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ բազմաթիւ հաստատութեանց կողմէ տրուած են թանկարժէք նուէրներ։ Ընդհ. հասոյթը եղած է հազար եգիպ. ոսկի (մէկ միլիոն ֆրանք)։ Յառաջդիմասիրացը կը հոգայ 70 ուսանողներու դպրոցական ծախքերը, առանց հասոյթի մնայուն աղբիւրի մը։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ գիտական Տոքթ. Խանդամուրք, բնիկ Տիվրիկցի, խումբ մը հնախոյզներու հետ, վերջերս Սեբաստիա եւ Տիվրիկ այցելած է, Հիթիթեան շրջանէ մնացած արձանագրութեանց ուսումնասիրութեան համար։ Այցելած է մասնաւորապէս Սեբաստիոյ Սելճուքեան մզկիթը որ այժմ թանգարանի վերածուած է, եւ հիացած են քարարձանի մը վրայ որ Մալաթիայէն բերուած է և որ Հիթիթներու Արմուաննաշի թագաւորին կը պատկանէր։ Այս քարարձանը կը կրէր բազմաթիւ արձանագրութիւններ եւ քանդակներ եւ երեք անջատ մասերէ կը բաղկանար։ Արձանին մէկը փորուած էր եւ մինչեւ թանգարան փոխադրուիլը իբրեւ սանդ կը գործածուէր եղեր տեղացիներու կողմէ։ Զորս օր Սեբաստիա մնալէ ետք հնախոյզները այցելած են Տիվրիկ, աչքէ անցընելով հնադարեան արձանագրութիւնները, հին բերդերը, նշանաւոր Ուլու Ճամին։ Այցելած են նաեւ Զալըմ գետակին եզերքը գտնուող երկաթի հանքը ուր հազար բանուորներ կ՚աշխատին։

ԻՐԱՆԻ սահմանադրութեան յիսնամեակին առթիւ հոգեհանգիստ կատարուած է սահմանադրութեան ռահվիրայ Եփրեմ խանի գամբարանին վրայ։ Առաւօտուն Աստուածածին մայր տաճարին մէջ պատարագ մատուցած է։ Արարողութեանց ներկայ եղած են բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ծերակոյտին եւ երեսփ. ժողովի նախագահներ, ազգային դէմքեր եւայլն։ Դամբանականներ խօսած են Թեմական Խորհուրդի կողմէ Պ. Ասատրեան (ֆրանսերէն) Հ. Յ. Դ. մարմիններու կողմէ Վ. Արծրունի, խորհրդարանի նախագահին կողմէ Պ. Ն. Էմամի, իսկ ամէնէն վերջ ծերակոյտի նախագահը Պ. Ս. Հ. Թաղիզադէն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՅԱԲԵԹ ՊՈԼՈՅԵԱՆ

Կսկծալի լուրը կուգար Մարոքէն։

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին ծանր հիւանդութեան մը հետեւանքով, երկար ու դառն տառապանքներէ վերջ, մօտ 72 փոթորկալից տարիներու բեռին տակ ընկճուած, կը փակէ իր աչքերը օտար հորիզոնի տակ, օտար ու անհարազատ հողին խառնուելու եւ անյիշատակ մոռցուելու համար ...

Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան ի խնդիր լուռ ու մնջիկ պայքարողներէն մէկն էր մեր Յաբէթը։

Իր պատանեկութեան օրերուն, երբ կ՚ուսանէր Խարբերդի «Եփրատ» գոլէճը, արդէն տարուած էր յեղափոխական գաղափարներով։ Այդ իսկ պատճառով ստիպուած եղաւ կիսաւարտ ձգել դպրոցը ու հեռանալ Խարբերդէն՝ կասկածելի դարձած ըլլալով։

Հետագային, Երզնկայի մէջ, չդադրեցաւ աշխատելէ։ Իր հօրը, Ադամ աղային, գործակիցն էր կազմակերպական գործերուն մէջ։

Երզնկայի Քեօլին — Ռուբէն Շիշմանեան — գործունէութեան շրջանին Յաբէթը, իբրեւ պատանի, յաճախ սուրհանդակի դեր կը կատարէր առանց Թուրք ոստիկանութեան ուշադրութիւնը գրաւելու։

Մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութեան թուականը — 1908 — իր կատարած դերին ու աշխատանքներուն մասին՝ դժբախտաբար օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ հնարաւոր չէ արտայայտուիլ։

1915ի եղերական օրերուն Հիւս. Ամերիկա կը գտնուէր։ Կը ձգէ գործը, ստեղծած նախանձելի դիրքը՝ կ՚անցնի Կովկաս մասնակցելու համար կամաւորական շարժման։

Իր հասակէն աւելի բարձր մուսին հրացանը ուսին դրած Երզնկայի մէկ փողոցին մէջ իրեն կը հանդիպիմ 1917ի սկիզբները։ Կ՚ողջագուրուինք երկար տարիներու փոխադարձ կարօտին գոհացում տալով։

Նահանջի ատեն մինչեւ վերջին րոպէին դիրքերուն վրայ էր իր մուսինին հետ։ Յուսահատութիւն բառը գոյութիւն չունէր իրեն համար։ Գիտէր գործածել իր զէնքը ինչպէս վայել էր փորձուած հայդուկի մը։

Վերջիններէն էր հայրենի հողը — Երզնկան — ձգողներուն եւ «հաչիմները մաքրողներէն»՝ մեր դարաւոր թշնամիէն։

Միակ բախտը, որ կինը, երեք զաւակներով, կրցած էր փրկուիլ աքսորի արհաւիրքներէն։ 1920ին Պոլսոյ մէջ միանալով իր սրտահատորներուն փոխադրուեցաւ Մարոք նոր կեանքի մը սկսելու համար։

1951ին ճակատագրի բերումով մը, մեր բաժանումէն տարիներ ետքը, զինքը կը գտնեմ Քազապլանքայի մէջ, թոռնիկներու եւ թոռան տղաքներու իսկ տիրացած։

Սիրելի Յաբէթ, ինչո՞ւ մօտիկդ չըլլայի վերջին պահուն, երբ աչքերդ կը փակէիր ...

Գոնէ շիթ մը արցունք թափէի ու բուռ մը հող ցանէի քու յոգնած ու տառապած ոսկորներուդ վրայ ...

Այս քանի մը տողերը թող համեստ ծաղկեպսակ մը կազմեն քու թարմ հողակոյտին ...

ԵՐԶՆԿԱՑԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

Ուրիշ պանդոկ մը իջեւանեցաւ, այս անգամ կապ հաստատելով Թէրաքքըփէրվէր կուսակցութեան կարկառուն դէմքերուն, Սվազի երեսփոխան Հալիս Թուրկուտի (յետագային կախաղան հանուած) եւ այլ դէմքերու հետ եւ շփման մէջ մտնելով մասնաւորաբար Էսկիշեհիրի երեսփոխան ընդդիմադիր Արիֆ պէյի հետ, որ երկար տարիներ Կազի փաշային մօտիկ ընկերն էր, բայց յետագային ընդդիմադիրներու շարքին մէջ մտած էր եւ ծածկաբար կը գործէր Կազիին դէմ։ Դատավարութեան ընթացքին ճշդուեցաւ թէ Արիֆ Պէյի ապարանքին մէջ ալ ժողովներ գումարուած էին եւ նոյնիսկ յարմար նկատուած էր ոճրագործները պարտկել իր տանը առջեւի պուրակին մէջ։

Զիյա Խուրշիտ Անգարայի մէջ, ոճրափորձին վայրը ճշդեց վերջապէս։ Յարմարագոյն էր դարանակալ սպասել Անգարա Քէօշքի շրջակայքը։ Կազին հոն կ՚այցելէր յաճախ, տեղն ալ ապահով էր, շուրջը ամայի էր եւ քարակոյտ մը կար եւ կարելի էր իբր ամբարտակ օգտագործել այդ քարակոյտը։ 1925 Դեկտեմբերին տեղի կ՚ունենային այս փորձերը, Եւ աւելի առաջ, Զիյա Խուրշիտ Կիւրճիւ Եուսուֆը եւ Լազ Իսմայիլը Ազգ. Ժողով մտցուց, որպէս զի ճշդեն թէ կարելի՞ էր հոն գործադրել մահափորձը, երբ Կազին իր օթեակէն պիտի հետեւէր Ժողովի վիճաբանութիւններուն։ Կարելի՞ էր ռումբ արձակելով, կամ կրակելով հասնիլ եղեռնական նպատակին։ Զարագործները ճշդեցին նոյնիսկ թէ քանի՞ մեթր հեռաւորութենէ մը կարելի էր կրակել, բայց անպատեհ գտան այս ծրագիրը։

Յետոյ խորհեցան Գործավարներու Խորհուրդի մէկ նիստին, որուն պիտի նախագահէր անշուշտ Կազին, յարձակիլ անակնկալօրէն եւ գործադրել դաւադրութիւնը։ Այս նպատակով ալ խորհրդակցութիւններ ունեցան, բայց անդրադարձան թէ պահակները շատ էին եւ դժուար թէ կարենային մուտք գործել եւ յաջողիլ իրենց նպատակին մէջ։ Յարմարագոյն էր նախապէս ճշդուած վայրը, այսինքն գնդապետ Արիֆ պէյի տան շրջակայքը, որ կը գտնուէր Չանքայայի ճամբուն վրայ։ Արիֆ պէյ գիշեր մը, Լազ Իսմայիլը ինքնաշարժով իր տունը տարաւ եւ տեղւոյն վրայ բացատրութիւններ տուաւ։ Ոճիրը գործելէ ետք պիտի պահուըտէին ծառերու տակ, եւ պիտի օգտուէին ոլորապտոյտ ճամբաներէն, այն կէտերէն ուր կարելի պիտի ըլլար դարան լարել եւ ոեւէ կասկած չհրաւիրել իրենց վրայ։

Ոճրափորձի ձեռնարկը այս կերպով հասունցնելէ ետք, Զիյա Խուրշիտ գտաւ իր գլխաւոր գործակիցը, Շիւքրիւ Պէյը, գընաց Թէրաքքըփէրվէրներու Քլիւպը, ուր կային բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ընդդիմադիրներ, եւ Շիւքրիւն դուրս կանչեց։ Ներկաներէն երեսփոխան Սապիթ պէյ, կը կասկածէր սակայն եւ շշուկները կը հասնէին ականջէ ականջ Շիւքրիւ քանիցս դուրս ելաւ ու նորէն եկաւ, Սապիթ պէյ վերջապէս դուրս խոյացաւ ու պոռաց Շիւքրիւ պէյի.—

— Շիւքրիւ, դաւաճանական արարք մը կը փորձէք, ամէնուս գլխուն աղէտ մը կը պատրաստէք, ի՞նչ են այս փսփսուքները։

Շիւքրիւ պէյ պատասխանեց պաղարիւնով.

— Այդ ի՞նչ խօսելու կերպ է, ի՞նչ դաւաճանութիւն, ի՞նչ ըսել կ՚ուզես։

Սապիթ պէյ.— Զըլլայ թէ Կազիին դէմ մահափորձ մը ծրագրած ըլլաք։ Բոլորս կը կործանինք, զգուշացէք։

Շիւքրիւ այս անգամ ազդարարեց. ինչ համարձակութեամբ կը խօսիս այդպէս, այդպիսի բան մը կը սպասե՞ս ինձմէ։

Սապիթ պէյ թէեւ հանդարտեցաւ, բայց կասկածները չէին փարատած, ուստի գնաց գտաւ Զիա Խուրշիտի երեսփոխան եղբայրը, Ֆաիք պէյը եւ ահազանգ հնչեցուց։

— Գիտցած ըլլաս, դէշ բաներ կը դառնուին, Զիա Խուրշիտ եղբայրդ անպատճառ չարիք մը կը պատրաստէ Կազիին դէմ, վիճակին չեմ հաւնիր, անմիջապէս գնա զինքը գտիր եւ վաղն առտու իսկ թող մեկնի Անգարայէ։

Սապիթ պէյ չէր գիտեր թէ Զիա Խուրշիտ որոշեր էր այդ գիշեր իսկ սպաննել Կազին ...

Ֆաիք պէյ երբ լսեց Սապիթ պէյի այս ծանրակշիռ յայտնութիւնը գնաց գտաւ կրտսեր եղբայրը, որ Արիֆի տունը գացած եւ որոշած էր այդտեղէն գործադրել մահափորձը։ Ֆաիք պէյ խստիւ կշտամբեց Զիա Խուրշիտը որ պաղարիւնով ուրացաւ ամէն բան եւ ըսաւ.

— Ատանկ բան չկայ, եթէ դաւադրութիւն մը կը սարքենք, գնա կառավարութեան լուր տուր։

Ֆաիք պէյ գնաց նաեւ Արիֆի ապարանքը, ուր գտաւ Շիւքրիւն եւ Լազ Իսմայիլը, որոնք սեղանի մը շուրջ հաւաքուած թէյ կը խմէին։

— Ինչեր կ՚ընէք, պոռաց, ամէնուս կեանքին հետ կը խաղա՞ք։

Անոնք երկդիմի պատասխաններ տուին եւ ուրացան խնդիրը, բայց Ֆաիք պէյ մինչեւ առտու իր մօտ պահեց Զիա Խուրշիտը եւ անմիջապէս Իսթանպուլ ղրկեց. «Գնա, հոս մի մնար» ըսելով։

(Շար.)

ցուցումներ տեղի կ'ունենան Ժընեւի մէջ, Իսթիքլալ կուսակցութեան վարիչներուն եւ ֆրանսական դաշինքի անդամներէն մէկուն միջեւ, հարթելու համար կարգ մը դժուարութիւններ: Իսթիքլալի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց. — «Բռնութեան կոչ մը ուղղելով չէ որ պիտի վերահաստատենք խաղաղութիւնը Մարոքի մէջ»:

× Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ արաբեւասիական պետութիւնները դիւանագիտական յարձակողական մը ձեռնարկած են Ֆրանսայի դէմ: Իրաք համարարական ժողով մը կը կազմակերպէ Հիւս. Ափրիկէի համար: Միեւնոյն ատեն արաբական երկիրները կը խորհին բացառիկ նիստի հրաւիրել Ազգաժողովին Ապահովութեան Խորհուրդը: Իրաքի ծրագրած ժողովը պիտի գումարուի Պէյրութի մէջ, մասնակցութեամբ արաբական պետութեանց արտաքին նախարարներուն: Նոյն երկիրները դիմած են մեծ պետութեանց, խնդրելով որ միջամտեն որպէսզի Ֆրանսա դադրեցնէ զինուորական գործողութիւնները Մարոքի եւ Ալժերիոյ մէջ:

× Մարոքի ամերիկեան օդանաւային պաշտօնէութեան եւ ընտանիքներուն յանձնարարուեցաւ հեռու կենալ Մարոքի տարածութեան աւելի քան կէսէն, եւ չափազանց զգոյշ ըլլալ մնացեալ կէսին մէջ, նկատելով որ վտանգաւոր են յառաջիկայ երկու շաբաթները: Նախատեսուած ժամանակաշրջանին մէջ վերջնապէս հեռացած պիտի ըլլայ բարեկարգիչ մարդապանը՝ Կռանվալ, եւ իրեն պիտի յաջորդէ զօր. տը Լաթուռ: Կռանվալ մեծ ժողովրդականութիւն չահած էր արաբ ազգայնականներուն մէջ, դժգոհութիւն պատճառելով պահպանողական Ֆրանսացիներուն:

× Վերջին լուրերու համաձայն, կը վախցուի որ խռովութիւնները վերսկսին Ալժերիոյ կարգ մը մասերուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ արտաքին գործերու նախարարութիւնը որոշեց խզել որեւէ յարաբերութիւն ամերիկեան ծրագրի Զօրրոդնէյին հետ (օգնութիւն յետամնաց երկիրներու):— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զօր. Շիշաքլիի եղբայրը, Սալահ, որ Սուրիայէն Լիբանան ապաստանած էր մէկ տարի առաջ:

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 11րդ տարեդարձին առթիւ եկեղեցիներու բոլոր կոչնակները հնչեցին շաբաթ օր: Կիրակի օր վերջացան բոլոր հանդիսութիւնները: Փարիզի քաղաքապետը նախագահեց «Ազատագրութեան Ծառ»ին չուրջը կատարուած արարողութեան մը, Սթալինկրատի հրապարակին վրայ:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽՆՐՏՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին: Տակաւին ելքի մը չեն յանգած Նանթի մետաղագործական բանուորներուն հետ կատարուած բանակցութիւնները: Սենտիքաները կը սպառնան նոր գործադուլներ սարքել:

ԾԵՐՈՒՆԻՆԵՐՈՒՆ բժշկական օգնութիւն ընծայելու համար նոր հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ: Առողջապահական նախարարը, Պ. Պերնար Լաֆէ, ուրիշ հրամանագրով մը կը խոստանայ ծերանոց մը բանալ իւրաքանչիւր թաղի մէջ: Այս ձեռնարկներէն պիտի օգտուին Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսէյլի շրջանները:

ԲՈՒԹՆ ԿՌԻՒՆԵՐ տեղի ունեցան Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի զինուորներուն միջեւ, Կազայի շրջանին մէջ: Երկու կողմէն ալ սպաննեալներ եւ վիրաւորներ կան: Իսրայէլի անթելը արաբերէն ազդարարութիւն մը ուղղեց Եգիպտոսի, ըսելով թէ «յարձակողական արարքները կրնան կատարեալ աղէտի մը յանգիլ»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ պէյը ստորագրեց Ֆրանսայի հետ կնքուած համաձայնութիւնը:— Կիրակի օր կռիւ մը ծագեցաւ ընմբոստներուն եւ Օտար Լեգէոնի զինուորներուն միջեւ, Ալժերիոյ սահմանագլուխին մօտ: Մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 23-40:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ յանձնախումբը եւ կը վերսկսի իր աշխատանքները, Նիւ Եորքի մէջ: Առաջին ժողովն է այս, ուր փորձ մը պիտի ենթարկուի «Ժընեւի ոգին», սպառազինութեանց կրճատման ճամբան հարթելու համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ.— Ֆրասքաթի մէջ (Իտալիա) տեղի ունեցան հեծանիւի աշխարհի ախոյենական մրցումները: Պելժիացի Սթան Օքերս հռչակուեցաւ 1955ի համար հեծանիւի աշխարհի ախոյեան:

× Ֆութպոլի Ֆրանսական ախոյենական մրցումներու երկրորդ օրն էր կիրակի: Առաջին բաժանումի խումբերէն Ռէնս Մարսէյլ հաւասար մնացին (1–1):

× Ռասինկ - Փարիզ յաղթեց Պորտոյի (3–0), Նիս յաղթեց Լիոնի (4-2), Սէնթ Էթիէն Մոնաքոյի (3–2):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

Նախորդ գումար	1,074,500
ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO	
Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Ասատրեան	3000
Տէր եւ Տիկին Թովմաս Քէօսէեան	2000
Տէր եւ Տիկ. Խ. Տէր-Նազարէթեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Մուրատեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Գ. Ասլանեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Ա. Յակոբեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Կոսոյեաններ	1000
Տէր եւ Տիկ. Խ. Արապեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Գ. Գազանճեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Ա. Մարտիրոսեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Խ. Արզումանեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Մ. Սուքիասեան	1000
Տէր եւ Տիկ. Յ. Հայրապետեան	500
Ընդհ. գումար	1,090,000

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Մաղաքիա Ասլանեան
(ԲԱԲԳԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ)

Կը պարունակէ տեղագրական եւ ազգագրական մանրամասնութիւններ, Հայաջինջ սարսափները, բուռ մը քաջերու արշաւը դէպի Կովկաս եւ ուրիշ անտիպ տեղեկութիւններ: (308 էջ):

Գիրքը զարդարուած է շատ մը հազուագիւտ պատկերներով:

Գին 500 ֆրանք

Դիմել Եփրեմ Թեւանեանի, կամ Վահրիճ Եսայեանի,
38 - 40, Rue de la Montagne
Ste. Geneviève, Paris (5)

Իսկ Մարսէյլի մէջ.—
Խորէն Նազարէթեանի
7, Bld. Mouren la Cabucelle

Ինչպէս նաեւ Հայկ. գրատունները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Իրերօգնութեան Միութիւնը մաս մը եւս ստացած է այս պատկերագրքէն հատորէն: 40 × 50 (5 քիլօ): Բոլոր նկարները հարազատ գոյներով եւ մեծութեամբ: Շքեղ տպագրութիւն, Հրատարակութիւն՝ Հայաստանի Ակադեմիայի:

Դիմել՝ Միութեանս գանձապահին՝
Roland Nazarian, 9, Av, Calmels, Bois-Colombes, Seine. France, Tél. CHA. 00-55

Imp. Araxes Rue Richer, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին:

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ,

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1955 – 56 տարեշրջանին համար արձանագրութիւնները փակուած են, աշակերտներու թիւը լրիւ ըլլալով:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին 1956 – 57 տարեշրջանին համար:

26, Rue Troyon - Sèvres (S. O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՀՐԱՒԷՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Լիոնի Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան համար այն հայրենակիցները որոնք խոստացած են եւ տրամադիր գործնական աշխատանքներու համար բերելու իրենց մասնակցութիւնը, կը հրաւիրուին ներկայանալ Նոր եկեղեցւոյ շանթիէն, ամէն օր Փանսիոնի, Պ. Մ. Ադիլեանի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուպար Թոփալեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան 3000 ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Սեւանի մասնաճիւղին, 2000 ֆր. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան: (Այս վերջին գումարը ստանալ Յառաջէն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Տէսին, հայրենակից Պ. Նազարէթ Ոսկիկեանի սրճարանին գեղեցիկ պարտէզին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴԻՒՑԱԶՆԱԿԱՆ ՈՒՐՖԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐԸ»

1500 էջ, պատկերազարդ եւ բազմակողմանի բովանդակութեամբ: Գինը 2800 ֆրանք, Թղթատարի ծախքով 3000, գեղեցիկ եւ լաթակազմ: Նախընտրելի է վճարումը կատարել կանխիկ, ղրկելով հասցէն, գիրքը ստանալու համար ուղղակի Պէյրութէն:

Ֆրանսայի, Պելժիոյ, Հոլանտայի, Գերմանիոյ, Իտալիոյ եւ այլ երկիրներու համար գրել.—

Kesayan, 36, Rue du Ménil, Asnières
Seine France

ԾԱԽՈՒ Է COTE D'AZUR

Ծախու է մեկնումի պատճառով կօշիկի արհեստանոց մը բոլոր կազմածներով, բընակարանով եւ պարտէզով: Ապահով գործ շատ լաւ յաճախորդներով: Մանրամասնութիւններու համար գրել «Յառաջ»ի Մ. սկզբնատառով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1.Bl. du Nord — Le Raincy S.O.

1955 – 1956 դպրոցական տարեշրջանին արձանագրութիւնները սկսած են:

Ընդունելութեան պայմաններուն տեղեկանալու համար, հինգշաբթի եւ շաբաթ կէսօրներէն առաջ, մասնաւոր պաշտօնեայ մը պիտի գրաղի ծնողներուն դիմումներով:

Երթեւեկի համար Փանթէնի եկեղեցիէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի Փավիյեօն:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆ ԱՆԳԼ.–ՀԱՅԵՐԷՆ, Փրոֆ. Յ. Յ. Չագմագճեան, 1424 մեծադիր էջ, լաթակազմ, Պէյրութ, 1955, 4000 ֆրանք:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Ա. հատոր, Պէյրութ, 1954 700 ֆրանք:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ, Կ. Փոլատեան, Գահիրէ, 1955, 500 ֆրանք:

ՎԷՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Խաչ. Աբովեան, Պէյրութ, 1954, լաթակազմ, 700 ֆր:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ, Դպրոց. կեանքը, անտիպ նամակներ եւն., Դեր. Ճիզմէճեան, Գահիրէ, 1955, լաթակազմ, 700 ֆրանք:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ Հատընտիր, Պէյրութ, 1958, 380 ֆրանք:

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ, Իմ Ցուշերից, Պէյրութ, 1955, 200 ֆրանք:

ՎՐԹ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ, պատմուածքներ Պէյրութ, 1955, 280 ֆրանք:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ, Հատընտիր, Պէյրութ, 1954, գին 200 ֆրանք:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ, Ամբողջական գործեր, Գահիրէ, 504 էջ, 1500 ֆր.:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ ԵՒ ԽԱՉԷ ՉԱՐԷ, Յովհ. Շիրազ, Պէյրութ, 1955, 150 ֆրանք:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ, Հոգեվարքի եւ Յոյսի Ջահեր, Կարմիր լուրեր բարեկամէս, եւն., Պէյրութ, 1955: 400 ֆր.:

ՌՈՒՍԹԱՒՅԻ ՇՈԹԱՆ ԵՒ ԹԱՄԱՐԱ, Յ. Շիրազ, 100 ֆրանք:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ, Ծիածան, Նոր Տաղեր, 250 ֆրանք:

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ, Պէյրութ, 220 ֆր.:

ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ, Ինտրա, Պէյրութ, 1955, 400 ֆրանք:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԲԵՄԸ, Ա. Գրաճեան, 350 էջ, 1200 ֆրանք:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ, Ճէյմս Մանտալեան, Պոսթըն, 1050 ֆր.:

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԻՆ, Մ. Վրդ. Օրմանեան, 100 ֆրանք:

ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ շրջանները, Բ. Քահ. Ասլանեան, 500 ֆրանք:

ՅՈՒՇԵՐ Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԷՆ, Ս. Տէօվլէթեան, 500 ֆրանք:

ԽԱՉԻՆ ՃԱՄԲԱՆ, Ծ. Պէրպէրեան, Փարիզ, 1955, 400 ֆրանք:

1955ի Ընդարձակ գրացուցակը, 162 էջ, մանրատառ, որ կը պարունակէ աւելի քան 5000 գրքի անուններ, ձրի կը դրկուի փափաքողներուն: Դիմել՝

LIBRAIRIE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris 6e.
Chèque Postal, Paris, 1278-35.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 Tél. : PRO. 86 - 60
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
C.C.P. Paris 1678-63 *R.C.Seine* 376.286

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման տարեկ. 3500 ֆր. կամ $ 10 հատը 12 ֆր

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
•
MERCREDI
31 AOUT
1955

31ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7763 31e ANNEE խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 11ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3174

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԽԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

•

Ժընեւի ժպիտներէն ի վեր, Զօրս Մե-ծերը կը փորձեն յուշիկ-յուշիկ լուծել շարք մը կնճիռներ, Եւրոպայի թէ Ասիոյ մէջ :

Այդ նպատակին կը ձգտէր Պ. Ֆ. Տըլըսի վերջին ճառը, որուն անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեցին Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները :

Ինչպէս կ'երեւայ, երեք պետութիւններն ալ ակներեւ մտահոգութեամբ կը դիտեն Միջին Արեւելքի կացութեան ելեւէջները :

Ամէնքն ալ կը վախնան որ եթէ աւելի երկար տեւէ փոխադարձ թշնամութիւնը, կրնայ պատերազմի մը յանգիլ :

Այդ պարագային, ո՞վ պիտի կրնար երաշխաւորել թէ ամբողջ Արեւելքը պիտի չբռնկի :

Արդէն իսկ, յաճախադէպ են դարձած ընդհարումները Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի սահմաններուն վրայ, փոխադարձ մեղադրանքներով, այլ մանաւանդ սպանութիւններով :

Ոչ եւ է անխոհեմութիւն կամ ծայրայեղութիւն կրնայ իւղ լեցնել կրակին վրայ :

Կիրքերը այնքան լարուած են որ, փոքրիկ մը կը պայթի, երբ երկու կողմերուն պատուիրակները դէմ դիմաց գան, միջազգային ժողովի մը մէջ :

Տակաւին քանի մը օր առաջ, ապիկեղի խօսքեր փոխանակուեցան Իսրայէլի եւ Լիբանանի ներկայացուցիչներուն միջեւ, միջխորհրդարանական համագումարին մէջ, Հելսինկի (Ֆինլանտա) :

Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ արաբական երկիրները չեն ուզեր իբրեւ պետութիւն ճանչնալ Իսրայէլը, որ ստեղծուեցաւ 1948 Մայիս 15ին :

— « Իսրայէլը արհեստական պետութիւն մըն է, կ'ըսէր Լիբանանի պատուիրակը եւ հաստատուած է Արաբներէն յափշտակուած երկրամասի մը վրայ » :

Այս յայտարարութիւնը կ'ըլլար իբրեւ պատասխան Իսրայէլի գլխաւոր պատուիրակին, որ դիտել կուտար թէ կարելի չէ հաշտութիւն կնքել, քանի Արաբները կը մերժեն իբրեւ պետութիւն ճանչնալ Իսրայէլը :

Ահաւասիկ այս կացութեան մէջ է որ, տագնապը լուծելու ձեւեր կ'առաջարկէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Այզընհաուըրի թելադրութեամբ :

Ցարդ յայտնուած կարծիքներէն կը հետեւի թէ՝ Իսրայէլ դժգոհ չէ ամերիկեան ծրագիրէն եւ անհամբեր կը սպասէ Արաբներու պատասխանին :

Եթէ ծրագիրը պիտի մերժուի, Իսրայէլ կ'ուզէ որ միւսները առնեն առաջին քայլը :

Հրեաները դոհ կ'երեւան մանաւանդ այն անոր համար որ, Տըլըսի ծրագիրը կը նախատեսէ այլուր տեղաւորել Պաղեստինէն փախած արաբ տարագիրները, մօտաւորապէս 900.000 հոգի :

Ցետոյ, Մ. Նահանգները յանձն կ'առնեն ոչ միայն օգնել ջրաբաշխական շինութեանց համար, այլ եւ միջազգային փոխառութիւն մը ապահովել, իբրեւ հատուցում : Իրագէկներ մինչեւ 200–300 միլիոն տոլար կը հաշուեն այս օգնութիւնը :

Եւ վերջապէս, տեսաք թէ Պ. Ֆ. Տըլըս ի՛նչ փափկանկատութեամբ կը շօշափէ Երուսաղէմի խնդիրը, առանց յիշեցնելու ակզբնական որոշումը, — միջազգային քաղաքի մը վերածել զայն :

Հաշտարար դիրք մը բռնելով այս բոլոր հարցերուն մէջ, Մ. Նահանգները կ'ուզեն ապացուցանել թէ մեծ հետաքրքրութիւն եւ համբերութիւն կը պահանջէ Միջին Արեւելքի կացութիւնը :

Շատ մը վախեր հետեւանք են ոչ միայն ազգային-ցեղային պայքարներու, այլեւ միջազգային մրցակցութեանց : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

•

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նախարարական խորհուրդը վերջացուց իր արտակարգ նիստը, որ տեւեց 12 ժամ : Երկրորդ նիստէն վերջ, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակուեցաւ .—

Կառավարութիւնը լրացուց Մարոքի հարցին քննութիւնը, հաստատելով այն ուղեգիծը որուն պիտի հետեւի, համաձայն էքս լէ Պէնի խորհրդակցութեանց եւ անոնցմէ բխած եզրակացութեանց :

Մարոքեան գործերու նախարարը, Պ. Ժիւլի, այս առթիւ հաստատեց թէ կառավարութիւնը համաձայնութեան մը յանգած է ընդհանուր խնդիրներու մասին : « Դժնդակը կ'ուզէր որ մարոքեան կառավարութիւն մը կազմուի Սեպտ. 12էն առաջ, կարելի եղածին չափ ներկայացուցչական : Այդ առաջադրութիւնը պիտի գործադրուի նշանակուած պայմանաժամուն : Կը նշանակէ թէ մնացեալ խնդիրները պիտի հարթուին » :

Ուրեմն, բանակցութիւնները պիտի շարունակուին Փարիզի մէջ կամ այլուր : Կառավարութիւնը որոշումներ տուած է մարդպանութեան մասին, բայց պիտի ծանուցանէ յառաջիկային, նկատի առնելով ապահովութեան պահանջները : Ինչպէս յայտարարեց վարչապետը, նախարարական խորհուրդի արտակարգ նիստէն ետքումէն վերջ, կառավարութիւնը դրճուած է վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ կարելի եղածին չափ շուտ : Խորհրդակցութեանց միջոցին վերապահումներ կը տիրէին հետեւեալ հարցերու մասին. — 1. Սուլթան Արաֆայի հրաժարումը : 2. Արքունի խորհուրդ : 3. Նախորդ Սուլթանին Ֆրանսա փոխադրութիւնը : 4. Մարզպան Կոանվալի յաջորդը : Այս վերջին կէտին համար նկատի ունին զօր. Պուայէ տը Լաթուր, որ այժմ Թունուզ կը գտնուի : Հաւանական է որ զօրավարը իր նոր պաշտօնին ձեռնարկէ վաղը, հինգշաբթի :

Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, երկար վիճաբանութիւններ կատարուած են այս բոլոր հարցերու մասին : Ի վերջոյ վարչապետը առաջարկած է միջին ճամբայ մը .— 1. Այլուր փոխադրել Սուլթան Արաֆան .— 2. Արքունի խորհուրդ մը կազմել .— 3. Մարոքեան կառավարութիւն մը կազմել .— 4. Ֆրանսա փոխադրել նախորդ Սուլթանը, նոր կառավարութեան խնդրանքով :

Շատեր կը վախնան որ խռովութիւններ ծագին մարզպան Կոանվալի արձակման առթիւ : Ֆրանսական զօրքը արթուն կը հսկէ : Մարոքի ազգայնականները դոհ կ'երեւային Կոանվալէն, որ յաջողած էր սիրաշահիլ բնիկները : Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մարոքի յառաջադէմ տարրերը գնահատելով հանդերձ Ֆրանսայի մտաւոր եւ նիւթական աջակցութիւնը, բացարձակ անկախութիւն կը պահանջեն . մինչդեռ Թունուզցիները կը գոհանան ներքին ինքնավարութեամբ : Մարոքի վարիչները կը հպարտանան իրենց անցեալ անկախութեամբ, իբրեւ ազգ մը որուն ռազմիկները նուաճեցին Սպանիան եւ Ֆրանսա արշաւեցին Միջին դարերուն : Անոնք կ'ուզեն որ Մարոք վերագտնէ իր տեղը ազատ ազգերու ընտանիքին մէջ : Ցիսուն տարուան շփումը Ֆրանսայի հետ՝ խոր ազդեցութիւն գործած է այս հինաւուրց երկրին մէջ : Շատ մը Ֆրանսացիներ անխուսափելի կը գտնեն Մարոքի անկախութիւնը : Բայց Էքս լէ Պէնի մէջ կատարուած խօսակցութիւններ կը հաստատեն թէ Ֆրանսա տրամադիր չէ հրաժարելու իր գրաւած քաղաքական եւ ռազմագիտական դիրքէն :

:: ՕՐԸ ՕՐԻՆ ::

*

ԵՐԲ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻՆ

Ամերիկեան թերթ մը հետեւեալ ծաղրանկարը հրատարակած է. —

Պատկեր մը կը ներկայացնէ Մ. Նահանգներու հիւլէական հետազօտութեանց հաստատութիւնը, վրան՝ աստղազարդ դրօշ մը, տակը՝ «բացարձակապէս գաղտնի» :

Երկրորդ պատկեր մը՝ Անգլիոյ հիւլէական հետազօտութեանց հաստատութիւնը, ազգային դրօշով, նոյն արձանագրութեամբ, — «բացարձակապէս գաղտնի» :

Երրորդը՝ ռուսականը, մուրճ-մանգաղով եւ նոյն ազդարարութեամբ :

Այս երեք պատկերները կը ներկայացնեն վերջին տասնամեայ պատմութիւնը :

Եւ ահաւասիկ նոր կացութիւն մը, իբրեւ արդիւնք Ժընեւի գիտական համագումարին (չորրորդ պատկեր) :

Երեք պետութեանց գիտնականները քով քովի գալով, աշխահար կը դիտեն որ « միեւնոյն արդիւնքին յանգած են », հակառակ տասնամեայ ամենախիստ գաղտնապահութեան ...

Ո՜ւր էր որ նոյն եզրակացութեան յանգէին քաղաքական ճակատին վրայ եւս :

Արդարեւ, դիւանագիտական գաղտնիքներ կան որոնք ոչ միայն կը դժուարացնեն միջազգային խնդիրներու լուծումը, այլ եւ կը թունաւորեն մթնոլորտը :

Գաղտնի դիւանագիտութիւնը չէ՞ր որ արեան գետեր հոսեցուց, երկու աշխարհադղորդ պատերազմներով :

Մի հաւատաք, երբ կ'ըսեն թէ գաղտնի դիւանագիտութիւնը պատմութեան անցած է այլեւս :

Այսօրուան գաղտնիքները շատ աւելի խոր են եւ անթափանցելի :

Օրինակ, ի՛նչ գաղտնիք է որ թոյլ չի տար միջազգային քաղաքի մը վերածել Երուսաղէմը :

Այն ատեն մարդիկ աւելի համարձակ պիտի չերգէի՞ն «Փառք ի բարձունս»ը, եւ «Յերկիր խաղաղութեամբ» :

Եւ կամ, չարաշուք եւ «կոնտրեւոլուցիոն» գաղտնիք մը չէ՞, երբ ամենազօր Խ. Միութիւնը ոչ միայն կը զոհէ Կարսն ու Արտահանը, ոչ միայն կ'ուրանայ ամէն հայկական պահանջ Թուրքիայէն, այլ եւ մեղրածոր խօսքեր կ'արտասանէ եւ ամէն միջոց կը փորձէ, վերահաստատելու համար նախկին բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը Անգարայի հետ :

Եւ վերջապէս գաղտնի ձեռքեր չե՞ն որ կը խանգարեն մեր գաղութներուն խաղաղութիւնը, տիրացուական կամ «ինտերնացիոնալ» մարզանքներով ... Վ.Ա.Հէ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ արաբական երկիրները հետզհետէ բացայայտ դիրք մը կը բռնեն Ֆրանսայի հանդէպ : Ցորդանանի կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնեց Իրաքի առաջարկին, — արաբական երկիրներու արտաքին նախարարները ժողովի մը հրաւիրել Պէյրութի մէջ, քննելու համար Հիւս. Ափրիկէի կացութիւնը : Սէուտի Արաբիոյ Ամմանի դեսպանը բողոքեց ֆրանսական զօրքին միջամտութեան դէմ :

Սուրիոյ կառավարութիւնը պատուիրեց հինգ վայրկեան լռութիւն պահել ամբողջ երկրին մէջ, ի յիշատակ Մարոքի խռովութեանց զոհերուն : Անկէ զատ, 24 ժամուան գործադուլ մը տարքուած է այսօր, չորեքշաբթի, բողոքելու համար Ֆրանսայի քաղաքականութեան դէմ : Մարոքի Անկախութեան (Իսթիքլալ) կուսակցութեան վարիչը, որ Եգիպտոս կը բնակի, Լիբանանէն Սուրիա անցնելով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ : Այս վերջինը ունկնդրութեան ընդունեցաւ նաեւ Եգիպտոսի եւ Արաբիոյ դեսպանները : Ապա հետեւեալ յայտարարութիւնն բրաւ մամուլին .

— Քննեցինք Հիւս. Ափրիկէի կացութիւնը եւ այն միջոցները զորս պէտք է ձեռք առնեն Արաբական Դաշնակցութիւնը եւ Ազգաժողովը, ապահովելու համար այդ արաբական երկիրներու անկախութիւնը :

× Եգիպտոսի Իւլեմաները արտակարգ նիստ մը գումարելով, որոշեցին խնդրել Գազէն որ դատապարտէ «ֆրանսական խառնութիւնները Հիւս. Ափրիկէի մէջ» : Ժողովն ալ այդ իմաստով բանաձեւ մը քուէարկեց : Որոշուեցաւ աղօթել բոլոր մզկիթներուն մէջ, սպաննուած Արաբներուն համար :

Իրաքի բոլոր մզկիթներուն մէջ քարոզներ տրուեցան, պահանջելով անմիջապէս խզել ամէն քաղաքական, առեւտրական եւ մշակութային կապ Ֆրանսայի հետ : Հաւատացեալները կ'աղօթէին Մարոքի մէջ սպաննուած ռազմիկներուն համար : Միեւնոյն ատեն հանգանակութիւններ կատարուեցան զոհերուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար : Իսլամական ընկերութեան նախագահը՝ Շէյխ Վայաս եւ իսլամ Երիտասարդական Շարժումին նա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան (Նիւ Եորք) վերջին զեկոյցէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը .—

Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովէն առաջանք խնդրանք մը, որով Փարիզի Աղքատախնամը կը յայտնէր թէ հայ կարօտ մտաւորականներու համար պիտի կրնայ Հանգստեան Տուն մը կառուցանել եւ յարդարել եւ այդ նպատակին համար շուրջ 90.000 տոլարի գումար մը պիտի նուիրուի իրեն՝ նախկին Ազգերու Լիկայի Գաղթականաց Յանձնաժողովին կողմէ, եթէ Փարիզի Հայերը իրենց մասնակցութիւնը բերեն այդ ձեռնարկին 15 հազար տոլարի գումարով մը : Աղքատախնամը այս գումարը կը խնդրէր Հ. Բ. Ը. Միութենէն :

Կեդր. Վարչ. Ժողովը, թէեւ պահ մը անըմբռնելի գտաւ որ Փարիզի մեր ազգայինները չեն փութացած նման բաղդատաբար համեստ պայմանի մը գոհացում տալ իրենց իսկ կողմէ, բայց ներկայացած այդ առիթը չկորսնցնելու համար, եւ ի քաջալերութիւն ձեռնարկին, որոշեց 7500 տոլար տրամադրել Միութեան կողմէ, թելադրելով որ մնացեալ գումարն ալ Փարիզի մէջ հանգանակուի, ըլլալ համար Մտաւորականներու Տան գեղեցիկ ծրագիրը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ օգափոխութեան վերջին խումբը կը վերադառնայ այսօր, չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30-ին, իջնելով Կառ տը Լիոն :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԿՌԻՒ ՄԸ տեղի ունեցաւ Կազայի մէջ, Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի օդանաւերուն միջեւ : Զինադադարի խառն յանձնախումբը նիստ գումարեց Երուսաղէմի մէջ, քննելու համար վերջին դէպքերը : Յանձնախումբը ցաւ յայտնեց որ ընդհարումները կը շարունակուէին երբ ինք նիստ կը գումարէր : Օգոստոս 29ի առտուն կատարեալ ճակատամարտ մը մղուեցաւ Եգիպտոսի եւ Իսրայէլի օդանաւերուն միջեւ : Երկու հրէական հետապնդիչ օդանաւեր յարձակեցան չորս եգիպտական օդանաւերու վրայ որոնք անմիջապէս Եգիպտոս վերադարձան, ինչպէս կ'ըսէ հրէական զեկոյցը : Եգիպտական զեկոյց մըն ալ կը ծանուցանէ թէ Իսրայէլեան զինուորներ երեք անգամ յարձակեցան Կազայի մօտ, կրակ բանալով 90 վայրկեան տեւողութեամբ :

ԳԷՇ ՀՈՎԻՒՆԵՐ

●

Պոսթընի ամենահին օրկանին Շաբաթ օրուան թիւին մէջ (23 Յուլիս), զարմանքով կարդացինք, որ Նիւ Եորքի այսպէս կոչուած «Առաջնորդը», Մամբրէ եպիսկ. Գալֆայեան, Յուլիս 19ին, Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, «տեսակցութիւն» մը ունեցեր է Արտաքին գործոց ենթաքարտուղար «Վսեմաշուք Հըրպըրթ Հուվըր Կրտսերի հետ, Նիւ Սթէյթ Տիփարթմէնթի պալատին մէջ, ի Ուաշինկթըն»:

«Ն. Սրբազնութիւն « ընկերացեր է Նիւ Եորք նահանգի 2րդ վիճակի հանրապետական կոնկրէսմըն «Վսեմափայլ Սթեփան Պ. Տէրունեան»:

«Ն. Սրբազնութիւնը » «մագաղաթ» մը ներկայացուցեր է որով կ'արտայայտէր Միացեալ Նահանգաց մէջ բնակող 100.000 ծխականներու երախտագիտութիւնը «այն ազատութեանց եւ պատեհութիւններուն համար զորս կը վայելեն իբրեւ բնիկ եւ քաղաքացիութիւն ընդունած Ամերիկացիներ»:

Մատուցուած թուղթին մէջ «կը կրկնուէր մեր նուիրումն ու հաւատարմութիւնը հանրապետութեան սկզբունքներուն»:

Այս դիմումի ընթացքին համբաւաւոր « մէկ քուէով Առաջնորդ»ին կ'ընկերանան եղեր նաեւ հոգեւոր այլ հայրեր եւ « հայ տեղեկատու գրասենեակի պետ՝ Տիար Աւետիս Տէրունեանը», ուրիշ խօսքով՝ Ամերիկահայութեան ճակտին մուրը ...

Ըստ « Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանի դիւանին» այս յայտարարութեան, Առաջնորդին ստորագրութիւնը կրող «ծաղկազարդեալ մագաղաթը» կը յարէ եղեր թէ «որեւէ կասկած չի կրնար ըլլալ իմ ժողովուրդիս հաւատարմութեան նկատմամբ, ըլլայ խաղաղութեան ժամանակ թէ տագնապի ատեն »:

Այս տեղեկատուութեան եւ «մագաղաթ»ի բովանդակութեան ընթերցումը մեզի չի՞ յիշեցներ Սուլթաններու ժամանակաշրջանը՝ իր ոգիով, կեղծիքով ու քծինքով եւ, նաեւ սխալ ու ա լա թուրքա տիտղոսներու գործածութեամբ, «վսեմաշուք»ներով ու «վսեմափայլ»ներով, երբ այս ժողովրդավար երկրին բարձրագոյն պաշտօնատարն իսկ, նախագահը, « պարոն» տիտղոսով կը կոչուի, կամ յարգելի կամ «մեծայարգ» որակումով կը պատուուի:

Կը յուսանք «Առաջնորդ Սրբազանը» նախագահին ըլլալիք դիմումի մը առթիւ, « Վեհափառ» բացատրութիւնը չի գործածեր, յաջորդ անգամ, գոնէ ծիծաղելիութենէ խուսափելու համար:

Այս դիտողութիւնը անցողակի միայն, քսելու համար թէ Ազգին «առաջնորդութիւնը» ստանձնող մարդիկ ո՞ր դարուն մէջ կ'ապրին եւ ինչ հոգեբանութեան տէր են:

Անցնինք:

Կ'ենանք սակայն, հարցնելու համար, թէ ինչո՞ւ կատարուած է հաւատարմական այս ցոյցը. ի՞նչ բանէ դրդուած, Նիւ Եորքի Առաջնորդարանը հարկ դատեր է նման դիմում մը կատարել. ո՞վ կասկած յայտնած է հայ գաղութի հաւատարմութեան մասին, որ «մէկ քուէ»ով Առաջնորդն իսկ համարձակի դիմում կատարել յանուն գաղութին. ո՞վ, ամերիկեան ո՞ր իշխանութիւնը տարակոյսի տակ դրած է հարիւր հազար հայ քաղաքացիներու կամ նոյնքան եւ աւելի Հայերու պարկեշտութիւնն ու երախտագիտութիւնը:

Այս կէտերը չեն լուսաբանած ոչ առաջնորդարանը, ոչ ալ «Առաջնորդ Սրբազանը», իր մատուցած մագաղաթով:

Ուրեմն, ամերիկահայ գաղութը այդպիսի փափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնուի եղեր եւ մենք լուր չունինք. հարիւր 1000 քաղաքացիներ անվստահելի դարձեր են կառավարութեան աչքին, «Առաջնորդ Սրբազան»ին բարեխօսութիւնը անհրաժեշտ դարձնելու համար:

Կը տարուինք մտածելու, թէ ինքը, Առաջնորդը եւ իր շրջապատը կը կասկածի՞ն արդեօք իրենց իսկ հաւատարմութեան վրայ, ըստ «գող սիրտը դող» հինաւուրց առածին, որ հոգեբանական վիճակ մը կը մատնէ. ճշմարտութեան մօտ վիճակ մը:

Կամ, արդեօք անո՞ր համար, որ ամերիկահայ թերթերէն հինգը, ռամկավար, հնչակ ու յառաջդիմական, անպաշտօն օրկանները Նիւ Եորքի «Ազգային Առաջնորդարանին» եւ փողահարները հոն դարձող մութ տարրերուն, վերջերս կասկածի տակ առնուած են:

Եթէ այս է եղած դիմումին պատճառը, Ազգային Առաջնորդարանը, որքան ալ չինծու ըլլայ, Առաջնորդը, որքան ալ «մէկ քուէ»ով եղած ըլլայ, իրաւունք չունին ամբողջ գաղութին անունէն խօսելու եւ «հաւատարմութիւն» յայտնելու, որ կը նշանակէ թէ պակսած է չափով մը:

Արտաքին գործերու Պ. ենթաքարտուղարը, տարակոյս չկայ, զարմացած է այս դիմումին վրայ եւ, ապահովաբար, պիտի հաղորդէ գայն ուր որ անկ է, խորապէս զարմացած:

Ամերիկահայ գաղութը իրաւունք չունի՞ վրդովուելու, բողոքելու նոյնիսկ «Առաջնորդարան» եւ «Առաջնորդ» անուններուն տակ ծածկուած այս չարաշուք մարդոց դէմ, որոնք իրենց կասկածելիութիւնը կը փորձեն պարտկել, գաղութին եւ յատկապէս հարիւր հազար ամերիկեան հայ քաղաքացիներու անունէն խօսելով:

Յատկանշական է որ Ռամկվ. Ազատական կուսակցութեան Պատգմ. Ժողովը, որ Հարթֆըրտի մէջ գումարուեցաւ վերջերս, «հաւատարմութեան» նման հեռագիր մը տուած է նախագահ Այզընհաուըրի, անպատասխանի մնալով ... Այս երկու դիմումները կապ ունի՞ն թէ ոչ իրարու հետ:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՄԱՀԱՑՈՒ ՊԱՏՈՒՀԱՍ ՄԸ

●

« Իրան տարեկան 700 հազարէն մէկ միլիոն եւ երկու հարիւր հազար քիլօ ափիոն կ'արտադրէ: Տարեկան հարիւր հազար Պարսիկներ կանխահասօրէն կը մեռնին թունաւորման հետեւանքով. հինգ հազար ուրիշներ անձնասպան կ'ըլլան, անօգնական ձգելով իրենց պարագաները »:

Այս բառերով սկսաւ իր ճառը Իրանի հանրային առողջապահութեան նախարարը, ահազանգը հնչեցնելու համար Պարսկաստանի մեծագոյն աղէտներէն մէկուն համար: Օրէնքի նախագիծ մը, արդէն վաւերացուած ծերակոյտէն, տակաւին կը յամենայ երեսփ. ժողովի սեղանին վրայ: Այդ նախագիծը կ'արգիլէ խաշխաշի մշակումը եւ ափիոնի գործածութիւնը:

Եթէ օրէնքը քուէարկուի, իրապէս յեղափոխական ձեռնարկ մը պիտի ըլլայ: Ռէզա Շահ Փահլաւին իր ամբողջ հեղինակութիւնը պիտի նետէ նժարին մէջ, կարենալ քուէարկել տալու համար Մէճլիսին՝ ուր մեծամասնութիւնը կը կազմեն ափիոն մշակող ջոջ հողատէրերու ներկայացուցիչները: Արդարեւ ափիոնի հարցը ներկայիս Իրանի համար գլխաւոր փորձաքար մըն է, Շահին այնքան ցանկացած յեղաշրջման ձեռնարկելու համար, բառնալու համար կաշառակերութեան ախտը եւ աւատապետական բարքերը:

Առողջապահութեան նախարար Տոքթ. Սալեհի յիշատակած կարգ մը թիւերը կրնան գաղափար մը տալ Իրանի մէջ ափիոնով կատարուած չահատակութեանց մասին: Այս երկիրը, աշխարհի ընդհանուր արտադրութեան երեսուն առ հարիւրը ներկայացնող բերքով մը, գլխաւոր հայթայթիչն է թմրեցուցիչ նիւթերու միջազգային շուկային:

Հակառակ ՄԱԿի թմրեցուցիչ նիւթերու դէմ պայքարի գրասենեակին բուռն եւ յաճախադէպ բողոքներուն, Իրան միջին հաշուով տարեկան ութսուն հազար քիլօ ափիոն կ'արտածէ դէպի միջազգային աւազակ կամ նուազ գաղտնի շուկաները:

Սակայն տարօրինակն այն է որ այդ արտածումները սուղի կը նստին Իրանի պետական գանձին, որովհետեւ կառավարութիւնը համեմատական պարգեւ մը կը վճարէ արտածուած ափիոնին համար, եւ հարիւրաւոր պաշտօնատարներ, յաճախ բարձրաստիճան, շահաբաժին կը գանձեն խաշխաշի եւ ափիոնի օրինական թէ մաքսանենգութեամբ կատարուած գործառնութիւններէն: Միայն մաքսանենգութեան գործառնութեանց գումարը տարեկան երկու միլիառ Ֆրանք կը հաշուեն:

Տոքթ. Սալեհ Իրանի մէջ ծխուած ափիոնին քանակը օրական երկու միլիոն կրամ կը հաշուէ, ինչ որ օրական հինգ հարիւր հազար աշխատանքի ժամ կ'արժէ: Աշխատաւորներուն կէսը վարակուած ըլլալով, իրենց գործելու կարողութիւնն ալ կը նուազի:

Կացութիւնը աւելի եղերական է Թեհրանի մէջ, ուր Շուէտացի յանձնախումբ մը՝ ամսական սպառումը մարդ գլուխ տասը կրամ կը հաշուէ իսկ Թումամոյնեներու թիւը բնակչութեան 75 առ հարիւրը:

Տնտեսական գետնի վրայ պէտք է արձանագրել որ Իրանի հողերուն 70 առ հարիւրին տէրերը՝ հազար բնտանիքներ հողագործ աշխատող ձեռքերու քսան առ հարիւրը յատկացուած են խաշխաշի մշակման: Խաշխաշի եւ ափիոնին մշակութեան դպչիլ՝ կը նշանակէ վնասել այդ հազար ընտանիքներուն, որոնք իրենց ճորտերուն կը թողուն արտադրութեան 15 առ հարիւրը միայն եւ երբեմն նոյնիսկ տէրն են աշխատաւորներու կոնակի ցնցոտիներուն: Այդ հազար ընտանիքներուն ձեռքն է Մեճլիսի ձայներուն ուղղութիւնը:

Շահը արդէն փորձած էր հարուածել ճորտատիրութիւնը, բաշխելով անձնական հողերը: Իր հարիւր հազար ճորտերէն 25 հազարը արդէն հողի տէր են այժմ: Դժբախտաբար բարի օրինակը հետեւողներ չունեցաւ: Շահը այսօր կը խորհի աւելի արմատական միջոցներու դիմել:

Միացեալ Նահանգները վերջերս մերժեցին որեւէ նոր նպաստ Իրանի: Այդ օգնութիւնը, կ'ըսեն անոնք, պիտի փոխանայ ապիկար եւ կաշառակեր վարչութեան մը ձեռքերուն մէջ: Առաջարկեցին տրուած տոլարներու օգտագործումը ամերիկացի քննիչներու իրաւասութեան ենթարկել, բայց ճորտապետութեան ներկայացուցիչները ընդդիմացան այս «օտար միջամտութեան»: Այդ է նաեւ իրական պատճառը որ Իրան առ այժմ պիտի չմասնակցի Թուրքեւիրաքեան դաշինքին՝ որուն կուսակից է Շահը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ. — Բնաւ չեմ փորձած միջամըտել կրօն. գործերու, սակայն պարագաներ կան որոնք կը ստիպեն քեզ չեղել վերապահութենէդ, գաղութի մը ազգային շահերն ու բաղձանքները արձանագրելու համար:

Ս. Աստուածածնի տօնին, տարեդարձն էր Տէսինի եկեղեցւոյ անուան: Այս տարի արարողութիւնները ստացան բացառիկ հանդամանք, շնորհիւ Երուսաղէմի պատրիարքական տեղապահ Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի, Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի, Շահէ վրդ. Աճէմեանի եւ Լիոնի զոյգ քահանաներուն ներկայութեան, ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր թէ հոգեկան մխիթարութիւն ստանալու եւ թէ մանաւանդ յարգելու Հայ. Եկեղեցւոյ բարձր հոգեւորականութեան ներկայացուցիչները:

Պատարագիչն էր Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան: Քարոզեց Եղիշէ Արք.: Եղան մատաղարաշխութիւն, աւանդական խա -

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԿԱՄՈՒՐՋԻ-ԿԱՄՈՒՐՋ...

●

Բաւական էր որ ան գիտնար հայ ըլլալս, վստահ՝ իրեն եւ ինծի համար աւել խտանելի վիճակ մը պիտի ստեղծուէր: Մենք երկուքս իրարու պատմելով եւ զիրար մխիթարելով պիտի կրնայինք ժամանակը աւելի դիւրութեամբ թաղել: Բա՛յց, կրնայի՞ վստահիլ տասը-տասներկու տարեկան աղջնակի մը: Այն օրերուն հայ երիտասարդի մը արիւնը պղտոր ջուրէն աւելի աժան էր:

Հաճի աղան, իրազեկ իր կնոջ ինծի դէմ ունեցած հակակրանքին, յաճախ կը յորդորէր որ «կարեւորութիւն չտայի անոր ըսածներուն եւ ըրածներուն»: Բայց, այդ օրերուն իմ հոգիս ծանրութիւններ կրելու տաակ չէր: Ես այս քաղաքը եկած էի ուրիշ մտքով, ոչ իսկ մընալու համար, բայց, կամքէս անկախ այսպէս դասաւորուեցաւ: Եթէ ձիւնը եւ ձմեռը չըլլային, հաւանաբար հեռացած կ'ըլլայի այս վայրերէն:

Այդ օրերուն իրիկուն մը, փոքր կարծուած դէպք մը եկաւ բանալու «գաղտնիքներ»ու շղարշին մէկ ծայրը::

Իրիկուն մը:

Մութը իջած էր: Ստուերները չատոնց անհետացեր էին: Մութ գիշեր մըն էր: Դուրսը ոչ մէկ շունչ: Քաղաքը կը ննջէր բացարձակ լռութեան մէջ: Սովորականին պէս, անկողին մտնելէ առաջ մեծ բակը իջայ ստուգելու համար թէ դրսի դուռը գո՞ց էր: Հազիւ բակը մտած էի, նշմարեցի որ ստուեր մը սահեցաւ դէպի մեծ դուռը, զգուշութեամբ բացաւ զայն եւ դուրս թռաւ:

Ո՞վ էր, ի՞նչ էր:

Շուարած՝ պահ մը կանգնած մնացի տեղս առանց գիտնալու ընելիքս: Փորձեցի վեր վազել, աղան արթնցնել եւ յայտնել տեսածս, բայց չեմ գիտեր ինչու, վարանեցայ: Անշուշտ ինծի համար կարեւոր էր գիտնալ ինչ որ կատարուեցաւ այս ուշ ժամին մութին մէջ:

Եթէ խնդիրը գողութեան շուրջ կը դառնար, իմ շահս կը պահանջէր ամէն բան փորձել երեւան հանելու համար: Համոզուած էի, եթէ որեւէ բան պակսէր տունէն, անտարակոյս իմ ճիտս պիտի փաթթէին...:

Չէ՞ որ ես Խնուսցի մուհաճիր մըն էի, վարժ՝ ամէն արարք գործելու:

Անորոշ, այլայլած վիճակով քայլերս ակամայ ուղղեցի մեծ դուռը ուրկէ անհետացած էր ստուերը: Դուռը գոց՝ ամէն բան կարգին էր: Կրկին վերադարձայ նախկին տեղս առանց գիտնալու ընելիքս:

Անցան վայրկեաններ, քառորդ ժամ ինչ, յանկարծ շշուկ մը հասաւ ականջիս: Սրտատրոփ, ետ դարձայ: Մեծ դուռը թեթեւ մը բացուեցաւ ու փոքրիկ ստուեր մը ներս սահեցաւ: Դուռը կամացուկ մը գոցեց, զգուշութեամբ նայեցաւ իր շուրջը ու թեթեւ քայլերով հարեմնոցին ճամբան բռնեց:

Մութին մէջ աւելի կծկուեցայ եւ պատին փակայ չնշմարուելու համար:

Ստուերը եկաւ, անցաւ մօտէս փութկոտ քայլերով: Ո՛վ զարմանք... հաւատայի՞ աչքերուս... Սիւէն էր, փոքրիկ Սիւէն:

Ո՞ւր գնաց: Ուրկէ՞ կուգար... ի՞նչ աղետալի գործ կը կատարէր այս տարաբախտ աղջնակը մութին մէջ, այսպէս ուշ գիշերին:

Վերադարձայ «թախտ»ս, անկողինիս վրայ գլուխս չարչարեցի այս հանելուկին լուծում մը գտնելու համար: Բայց, ի զո՛ւր: Որեւէ բանով չէի կրնար բացատրել այս տարօրինակ եւլոյթին իմաստը: Անիկա գոց տուփ մըն էր՝ որուն բանալին, անտարակոյս Սիւէին մօտ կը գտնուէր:

Եթէ Սիւէն Հայու աղջիկ չըլլար, յաջորդ օրն իսկ կը բռնէի եւ իրմէն հաշիւ կը պահանջէի: Բայց, արդէն զոհ մըն էր ան. իմ ուժերէս վեր էր նոր դառնութիւններ պատճառել անոր: Երկար խորհրդածութիւններուս եզրակացութիւնը այն եղաւ որ, հետապնդեմ Սիւէն: Անշուշտ այս խորհրդաւոր երթուդարձը վերջինը չէր:

Երկու գիշեր, որոշեալ ժամերուն, մութին մէջ պահուելով սպասեցի, բայց, ի զո՛ւր: Ո՛չ մէկ կասկածելի շարժում: Երրորդ իրիկունը մթնելէն վերջ բակը իջայ եւ դիրք գրաւեցի: Այս անգամ կարծես բախտը պիտի ժպտէր ինծի: Երբ մութին մէջ անկիւն մը կծկուած կը սպասէի, յանկարծ, Սիւէն դուրս ելաւ հարեմնոցէն, չորս կողմը լաւ մը զննելէ ետք, արագ՝ բայց զգոյշ քայլերով ուղղուեցաւ դէպի մեծ դուռը, կամացուկ մը բացաւ ու նոյն զգուշութեամբ ետեւէն գոցեց զայն:

Մութին մէջ նշմարեցի. փոքրիկ ծրար մը կար անութին տակ:

Ակնապիշ հետեւեցայ իր շարժումներուն: Ո՞ւր կ'երթար, ի՞նչ ընելու կ'երթար այս հէք անփորձ աղջնակը այսպէս մութ գիշերին...: Եւ յետոյ, ի՞նչ էր իր անութին ծրարը:

Սպասելու ատեն չէր, աճապարելով հասայ մեծ դուռը, բացի ու դուրս նետուեցայ:

(Շար.) ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ղողօրհնէ՛ք եւ հոգեհանգստեան արարողութիւն :

Այսքան իբրեւ տեղեկութիւն :

Պատարագէն վերջ, Սերովբէ Ծ. Վ. Ժողովուրդին պարզեց այն կարգադրութիւնը զոր ըրած էր Համախորհուրդ Կրօն. ընկերակցութեան կարգ մը անդամներուն, իբրեւ առժամեայ դարման լարուած կացութեան մը:

Դժբախտաբար եղած կարգադրութիւնը քանի մը անարժան մարդոց դաւերուն օգնելու հանգամանքը ունէր :

Այդ կարգադրութեամբ, Կրօն. ընկերակցութեան կազմը ամբողջացնելով պակասներու տեղ երկու նոր անդամներ նշանակելով եւ անոր հետ ինը հոգինոց վարչութիւն կազմելով մէկ տարուան համար, գաղութին կրօնական հարցը լուծուած չըլլար: Կաթող. պատուիրակը կը խոստանայ մէկ տարուան ընթացքին սահմանադրութիւն մը մշակել ամբողջ Ֆրանսայի թեմին համար: Կը մաղթենք որ իր առաքելութիւնը յաջողութեամբ պսակուի, գոհացում տալով բոլորին բաղձանքներուն, այսինքն թեմին կազմակերպման :

Եղած կարգադրութեան դէմ կը բողոքենք, ոչ թէ նշանակուած անձերը խնդրոյ առարկայ ընելով այլ ապօրէն գտնելով կարգադրութեան ձեւը : Եթէ այս ազատ երկրին մէջ երեսուն տարուան ընթացքին չկրցանք սորվիլ քուէարկութեան դրութիւնը ազգային մարմիններու կազմութեան համար, կը նշանակէ թէ մէկ դար ետ մնացած ենք Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութենէն :

Դժբախտութիւն է որ բոլոր գաղութներուն մէջ ալ մութ ձեռքեր կ'աշխատին քանդել օրինականութեան, եւ տրամաբանութեան ճամբաները ու դաւել գաղութներու խաղաղութեան եւ կազմակերպման դէմ: Կաթող. պատուիրակին կարգադրութիւնը գոհացում կուտայ այդպիսիներուն ախորժակներուն :

Եկեղեցին ազգապատկան հաստատութիւն մըն է, եւ ոչ թէ այս կամ այն կազմակերպութեան եւ ա՛հատին սեփականութիւնը : Ժողովուրդին լումաներով շինուած է ան, որով ժողովուրդին քուէներով ընտրուած մարմին մը միայն կրնայ վարել անոր մատակարարութիւնը: Տասնըչորս տարիներ առաջ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւնը, անկարող՝ աւարտելու եկեղեցւոյ շինութիւնը, իր տեղը կուտար քմահաճօրէն նշանակուած մարմնի մը որ կը բաղկանար 21 հոգիէ , Կրօն. Ընկերակցութեան անուան տակ :

Այդ մարմինը աւարտեց եկեղեցին ու գործեց մինչեւ այսօր: Վեց — եօթ ամիս առաջ, տեղի տալով ժողովուրդին տըրտունջներուն առջեւ, իր կողմէ նշանակուած հաշուեքննիչ յանձնախումբի մը ներկայացուց իր տարիներուն գործունէութեան նիւթական հաշիւները: Արդար է արձանագրել թէ պատուով դուրս եկաւ իր հաշիւներուն կանոնաւորութեամբ :

Յետոյ, ընկերակցութիւնը իր ընդհ. ժողովին մէջ որոշած էր հրաժարիլ, իր տեղը տալու համար ընտրովի մարմնի մը : Այդ ուղղութեամբ կոչ ըրաւ ժողովուրդին, յատուկ յայտարարութեամբ եւ մամուլին միջոցաւ, որպէսզի անդամագրուին, քուէարկութեան մասնակցելու իրաւունքով: Մեծ թիւով անդամներ արձանագրուեցան եւ գործը կ'ընթանար իր բնական ընթացքով, երբ յանկարծ մութ ձեռքերը հրապարակ եկած եւ 14 տարիներէ ի վեր գոյութիւն չունեցող Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը վերակենդանացուցին քանի մը տիկիններու մասնակցութեամբ, որպէսզի արգելք հանդիսանան Կրօն. Ընկերակցութեան ծրագիրներու վիժեցնելով ընտրութեան ձեռնարկը :

Պիտի թելադրէինք այդ մարդոց ձեռքը գործիք դարձած տիկիններուն որ գաղութին շահը չզոհեն անձնական նկատումներու: Դաշնակցութեան Տէսինի կամքը երբեք միտք չէ ունեցած գրաւելու եկեղեցւոյ վարչութիւնը , այլ միայն կ'ուզէ տեսնել գաղութին քուէներով ընտրուած, գործելու ընդունակ եւ պարկեշտ անձերէ բաղկացեալ մարմին մը որ ծառայէ միայն իր նպատակին :

Կը յուսանք թէ կաթող. պատուիրակին կողմէ տրուած խոստումը պիտի յարգուի եւ ի վերջոյ ողջմտութիւնը պիտի յաղթանակէ, վերջ տալով ըսի - ըսաններուն :

Գ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ

•

ՕՆԹԱՐԻՕ (Քանատա). — Միջազգային ճամբարին մասնակցելու համար հայկական երկու խմբակները Քանատա հասան Օգոստոս վեցին: Ճամբարէն առաջ 10 օր, հրաւիրուած ըլլալով Համիլթընի քաղաքին Հայերուն կողմէ, Հայ Արիները կայանէն ընդունուեցան Քանատայի սկաուտապետ եւ հայ գաղութին ներկայացուցիչներ Յակոբ Մուրատեանի եւ Արսէն Աբիկեանի կողմէ: Ամէն Հայ Արի հայ ընտանիքի մը մէջ ընդունուեցաւ իբրեւ հիւր: Յաջորդ օրը բարի գալուստի հաւաքոյթ մը տրուեցաւ Համիլթընի հայկական ակումբին մէջ, ի ներկայութեան բոլոր Հայ ընտանիքներուն եւ երիտասարդական եւ Կարմիր Խաչի վարչութեան անդամներու:

Հայ գաղութը շարք մը հաւաքոյթներու եւ հանդէսներ սարքած էր :

Շաբաթ երեկոյ տղաքը ընդունուեցան Սէնթ Քաթրինի հայկական գաղութին կողմէ: Ընդունելութիւն մը սարքուած էր քաղաքապետին կողմէ, ի ներկայութեան բարձրաստիճան անձնաւորութեանց: Քաղաքապետը շնորհաւորեց ՀայԱրիները եւ իր յարգանքը յայտնեց հայ գաղութին: Քաղաքապետարանին վրայ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը զոր բերած էին Հայ Արիները: Իրիկունը ճաշ մը տրուեցաւ հայկական սրահին մէջ, ի ներկայութեան քաղաքապետին, մամուլի ներկայացուցիչներու, ոստիկանապետին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու, ճառեր խօսեցան քաղաքապետը, Յ. Մուրատեան եւ Ն. Սարուխանեան որ կը նախագահէր հանդէսին: Բոլորին պատասխանեց Տոքթ. Գ. Մեծատուրեան, հայերէն եւ անգլերէն :

Հանդէսէն վերջ սկսաւ հայկական պարերը որոնց մասնակցեցան նաեւ ՀայԱրիները, կրկնապատկելով խանդավառութիւնը :

Կիրակի օր Համիլթընի գաղութը կազմակերպած էր պաշտօնական ճաշ մը ի պատիւ Հայ Արիներու: Կը մասնակցէին աւելի քան երկու հարիւր հիւրեր, Համիլթընէն, Սէնթ Քաթրինէն, Թորոնթոէն, եւ Մ. Նահանգներէն: Ներկայ էին նահանգին պաշտօնատարները եւ Համիլթընի քաղաքապետը: Բոլորն ալ իրենց մեծարանքը յայտնեցին հայ գաղութին :

Ճաշին կը նախագահէր Յ. Մուրատեան: Յաջորդ օրը հեռատեսիլի միջոցաւ (Թելեվիզիոն) խօսեցաւ արիներու պետը :

Երկուշաբթի օր Հայ Արիները մասնակցեցան միջազգային թափօրի մը որ տեղի ունեցաւ Տէնտէս քաղաքին մէջ, մասնակցութեամբ Իտալացի, Պելժիացի, Քանատացի եւ Աւստրալիացի սկաուտներու : Մեր դրօշը կը ծածանէր ամէն կողմ : Բազմաթիւ Հայեր առաջին անգամ ներկայ կ'ըլլային այս տեսակ ցոյցի մը :

Հինգշաբթի օր Հայ Արիները մեկնեցան Նիակարա, ուր պիտի սկսէր ճամբարը :

Հայ Արիները մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցան Քանատայի սկաուտ պետերուն կողմէ եւ իրենց բանակավայրը հաստատեցին հայկական ոճով: Ճամբարը պաշտօնապէս բացաւ Քանատայի կուսակալը, ի ներկայութեան 12.000 սկաուտներու: Բարի գալուստի ճառէն վերջ սկըսաւ թափորը զոր բացին Հայ Արիները, հետեւելով հայկական դրօշին: Բազմահազար ժողովուրդ կը դիտէր թափորը, խանդավառ ծափերով: Աննկարագրելի էր հարիւրաւոր Հայերու յուզումը եւ հպարտութիւնը: Կէս օրէ վերջ հայկական կայանը այցելեց կուսակալը ընկերակցութեամբ պաշտօնական անձնաւորութեանց խօսեցաւ հայ տղոց հետ, հարցումներ ուղղեց Եւրոպայի հայ գաղութներու մասին եւ գովեց Քանատայի հայ գաղութը :

Յաջորդ օրերը սկսան այցելութիւններ: Հայկական բանակավայրը կուգան Քանատայի զանազան կողմերէն հարիւրաւոր հայրենակիցներ, այցելուներ նոյնիսկ Մ. Նահանգներէն : Ամբողջ օրը տղոց հետ կ'անցընեն: Հիւրասիրութիւններ, պտոյտները եւ հայկական յայտագիրներ իրարու կը յաջորդեն :

Ճամբարը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ: Կ'արժէր Հայ Արիներու գոհողութիւնը :

ՀԱՅ ԱՐԻ

ԽՄԲ.— Ճամբարը վերջացաւ կիրակի օր :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

*

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քառասուն տարի օտարութեան մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ժամանակ մը անոր պաշտօնաթերթը՝ «Հայրենիք»ը, յետոյ երեսուն տարիներ Յառաջը եղած են իմ աչաջնորդներս : Գնահատանքի արժանի է «Յառաջ»ի կատարած դերը հանրային կեանքի մէջ : Յառաջը եղած են իմ առաջնորդներս : Թեան բարոյական աջակցութիւնը, անշեղ քալեց անոր ուղիէն: «Յառաջ»ի երեսնամեակին կը կապեմ Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ի չորս — հինգ տարիները: Հակառակ աջէն եւ ձախէն ստացած սլաքներուն, «Յառաջ»ը մնաց միշտ անխորտակելի: Հայկական Դատ, մայրենի լեզու եւ Մշակոյթ — ահաւասիկ «Յառաջ»ի ամենօրեայ աղօթքը: Միակ փափաքս է ողջագուրուիլ հայրենիքին մէջ :

Սարգիս Պօյաճեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Սիրելի Յառաջ, դուն եղար մեր լոյսի եւ լոյսի աղբիւրը : Առանց քեզի պիտի նմանէինք աշնան տերեւներու: Կը մաղթեմ երկար կեանք :

Նշան Թեպոյեան

ՓԱՐԻԶ.— Այս երեսուն տարիներու ընթացքին շատ մը թերթեր եկան ու գացին զանազան անուններու տակ , «Յառաջ»ը մնաց միշտ կանգուն եւ կ'երթայ յառաջ: Կը մաղթեմ որ նոր սերունդն ալ ձեզմէ օրինակ առնելով կարենայ վարել ձեր հիմնած գործը:

Ա. Էիրամճեան

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ Ռիօ հասած եւ պատարագ մատուցած էր: Ռիօ տը Ժանէյրոյի Համաժողովը վերջանալէ ետք , Կարդինալին տրամադրութեան տակ դրըուեցաւ զին. օդանաւ մը, զայն Սան Փաուլօ փոխադրելու համար: Իպատիւ Կարդինալին օդանաւը վարեց Պրազիլիոյ օդային ուժերու ընդհ. հրամանատար Ջօրժէտուարտօ Քօմէս: Կարդինալը դիմաւորելու համար օդակայան փութացած էին բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, լրագրողներ եւ խուռներամ բազմութիւն մը: Հիւր կրօնապետին ժամանումը շարժանկարի առնուեցաւ :

Ճամբու ընթացքին փոքրիկներ ծաղիկներ նետելով բարի գալուստ կը մաղթէին: Կարգադիր Յանձնախումբի ժրաջան նախագահ Պ. Վահրամ Քէօթէնճեան տրամադրած է իր բնակարանը ուր եկեղեցական մասնաւոր խորան մը պատրաստուած էր : Կարդինալին բնակութեան ընթացքին, բնակարանին առջեւ զինուորներ պահակ պիտի սպասէին, Վատիկանի դրօշակն ալ կը ծածանէր պատշգամին վրայ :

Կարդինալ Աղաճանեան Ս. Փաւլոյի եկեղեցիին մէջ մատոյց հայածէս պատարագ մը, որ հաղորդուեցաւ հեռատեսիլով :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

Մ. ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐ

•

Շիւքրիւ պէյ Ֆալիք պէյի այդ ձեռնարկներուն եւ Թէրաքքըփէրվէրներու զանազան դէմքերու միջամտութեան վըրայ, զգաց թէ հնարաւորութիւն պիտի չունենայ Անգարայի մէջ գործադրել ոճիրը, որով դրամ տուաւ Լազ Իսմայիլի եւ Կիւրճիւ Եուսուֆի, մէկ մէկ ալ ատրճանակ նուիրեց եւ զանոնք Իսթանպուլ ղրկեց, առաջին առթիւ անոնց օժանդակութեան դիմելու համար կրկին:

Բայց դաւադիրները Անգարայի ոճրափորձը կորսնցնելէ ետք, ձեռնածալ չէին նստած, եւ միշտ առիթներ, պատեհութիւններ կը փնտռէին: Այս անգամ ալ Կազիին Պուրսա ուղեւորութենէն ուզեցին օգտուիլ: Շիւքրիւ պէյ, 1925ի սկիզբը, 150 ոսկի տուաւ Լազ Իսմայիլի եւ կնոջ մը ընկերակցութեամբ զայն Պուրսա ղրկեց: Իսմայիլ մահափորձի մասին հոն եւս քննութիւն կատարեց, բայց հաստատեց թէ հոն բնաւ յարմար չէր մահափորձի, ոճիրէն ետք անհրաժեշտ էր լեռ փախչիլ, ինչ որ դժուար էր, պէտք էր հեռարձակ զէնքեր գործածել, եւն.: Լազ Իսմայիլ Իսթանպուլ վերադարձաւ եւ դաւադիրներուն յայտնեց թէ Պուրսայի մէջ անկարելի է յաջողիլ:

1926 Մայիսին էր, եւ Հանրապետութեան նախագահ Կազի Փաշա պտոյտ մը կը կատարէր երկրին մէջ եւ ամէնուրեք խանդավառ ցոյցերու առարկայ կ'ըլլար: Իր թշնամիները եւ դաւադրութեան երկու գլխաւոր դէմքերը, Շիւքրիւ եւ Զիա Խուրշիտ, վայրկեան մը իսկ հրաժարած չէին իրենց ծրագրէն, եւ որոշեցին վերջապէս Իզմիրի մէջ սպաննել Կազի Փաշան: Այլեւս անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտային, եւ լսեցին թէ Կազի Փաշան, որ շրջած էր Պուրսա, Պալըքէսիր, Մերսին, Սելեֆքէ եւ այլն, 16 Մայիս 1926 չորեքշաբթի օր Իզմիր պիտի ժամանէ եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին զինք մեծ շուքով դիմաւորելու համար:

Վերջին խորհրդակցութենէ մը ետք, Իթթիհատական կամ Թէրաքքըփէրվէրական «դժգոհ»ները անհրաժեշտ հրահանգը տուին ոճրափորձի հերոսներուն՝ այլեւս կտրուկ եւ վճռական ըլլալ եւ Իզմիր ժամանած օրը տեղն ու տեղը սպաննել Կազի Փաշան: Բոլոր մութ ոյժերը գործունէութեան լծուեցան, այնպէս ինչպէս լծուէր էին անցեալին մէջ «քօմիթէճի»ական նպատակներով, այն վստահութեամբ թէ այս անգամ պիտի կրնան յաջողիլ վերջապէս ջնջել Կազին եւ իր հիմնած գործը, տապալել քեմալական վարչաձեւը եւ երկիրը քաոսի վերածել: Որոշած էին նոյնիսկ թէ ո՛վ պիտի ընտրէին Հանրապետութեան Նախագահ, ինչպիսի ձեւ մը պիտի բերէին երկրին գլխուն:

Իսկոյն դրամ հաւաքուեցաւ եւ Շիւքրիւ պէյ 800 ոսկի տուաւ Զիա Խուրշիտի, որ զէնք ու մեծաքանակ փամփուշտ հայթայթեց եւ բոլորը փոխադրուեցան Շիւքրիւի տունը: Զիա Խուրշիտ վերջին անգամ այցելեց Շիւքրիւի իր հետ բերելով երկու անվախ չարագործները՝ Լազ Իսմայիլ եւ Կիւրճիւ Եուսուֆ, որոնք մասնակցած էին անցեալին մէջ յեղափոխական արարքներու եւ անայլայլ մարդ կըսպանէին: Շիւքրիւ պէյ տուաւ զէնքերը եւ անհրաժեշտ ճանապարհածախսը, դրկախառնուեցաւ Զիա Խուրշիտի եւ միւսներուն հետ եւ աղօթքներ ընելով անոնց յաջողութեան համար, բաժնուեցան իրարմէ:

Զիա Խուրշիտ, Լազ Իսմայիլ եւ Եուսուֆ 11 Յունիսին մեկնեցան Իսթանպուլէն եւ յաջորդ օրը Իզմիր հասան: Շիւքրիւ պէյ յանձնարարական նամակ մըն ալ տուած էր Զիա Խուրշիտի, եւ այդ նամակին տակ ստորագրած էր նաեւ Շիւքրիւի ուրիշ մէկ բարեկամը՝ անասնաբոյժ գնդապետ Րասիմ պէյ, նոյնպէս նախկին իթթիհատական «քօմիթէճի» մը, միաժամանակ Գարա Քեմալի մօտիկ գործակիցը, որ յետագային միւսներուն հետ կախաղան հանուեցաւ: Այդ նամակը ուղղուած էր Իզմիրի իրենց մէկ գործակալին՝ Սարը Էֆէ Էտիպի, եւ կ'ըսէր թէ Զիա Խուրշիտ վստահելի եւ յանձնարարելի մէկն է եւ պէտք է անոր ամէն դիւրութիւն ընծայել: Նամակին մէջ խորհրդաւոր բացատրութիւններ ալ կային եւ կ'ըսուէր թէ «ծխախոտի գործ» պիտի ընեն, մինչդեռ յետագային դատավարութեան ընթացքին հասկցուեցաւ թէ այդ «ծխախոտի գործ» բացատրութիւնը կարգախօս մըն է եւ Կազիին դէմ սարքուած մահափորձն է պարզապէս:

Այսպէս ուրեմն, օրերը յղի էին եւ Զիա Խուրշիտ Իզմիրի մէջ անմիջապէս գործի լծուեցաւ ճշտելու համար այն յարմարագոյն վայրը, ուր պիտի գործադրէին մահափորձին որոշումը:

Իրենց վրայ կասկած չհրաւիրելու համար, անջատ անջատ պանդոկներ իջեւանած էին, Զիա Խուրշիտ՝ Կաֆֆար Զատէ, իսկ Լազ Իսմայիլ եւ Կիւրճիւ Եուսուֆ ալ՝ Րակըպփաշա պանդոկները :

(Շար.)

խաղաղը պահանջեցին արաբական կառավարութիւններէն ջնջել Ֆրանսական ընկերութեանց տրուած արտօնագիրները :

× Արաբական Դաշնակցութիւնը նիստի հրաւիրուած է Սեպտ. 3ին :

× Ընդհարումները կը շարունակուին Մարոքի եւ Ալժերիոյ զանազան մասերուն մէջ : Կառավարութիւնը որոշեց հազարաւոր Թունուզեցիներ բաժնել բնիկներուն , օգնականներու միջոցաւ, որպէսզի հանդարտ կենան : Այս առթիւ կ'ազդարարուի թէ յանցաւորները պիտի պատժուին ամենայն խստութեամբ :

ԼՈՆՏՈՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օր բացուեցաւ Կիպրոսի վերաբերեալ ժողովը, Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչներուն : Առաջին նիստը տեւեց երկու ժամ, բարի զգացումի եւ շնորհակալութեան ճառերով : Բայց անմիջապէս յայտնուեցաւ իւրաքանչիւրին դիրքը : Անգլիոյ արտաքին նախարարը գոհունակութիւն յայտնեց որ Յունաստան եւ Թուրքիա ընդունած էին բրիտանական հրաւէրը : Յետոյ բացատրեց ժողովին նպատակը, — Քննել արեւելեան Միջերկրականի վերաբերեալ խնդիրները, մէջն ըլլալով Կիպրոսը : Ինչ որ կը նշանակէ թէ ամէն բանէ առաջ նկատի ունին այդ շրջանին ապահովութիւնը : Թուրքիոյ արտաքին նախարարն ալ նոյն իմաստով խօսեցաւ : Յունաստանի ներկայացուցիչը գոհացաւ ըսելով թէ իր կառավարութիւնը կը յուսայ որ ժողովը բարեյաջող ելքի մը պիտի յանգի :

Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակները այժմէն կը խոստովանին թէ խորհրդակցութիւնը ձախողանքի մը պիտի յանգի : «Թայմզ» կը գրէ թէ Մեծն Բրիտանիա այժմ պատրաստ է ընդունելու ազատ ինքնորոշման սկզբունքը, առանց թուական որոշելու : Թուրքիոյ դիրքը բացարձակ է,— Պահել ներկայ գոյավիճակը : Անգլիայի արտաքին նախարարը, Ֆաթին Զօրլու, կրկնեց թէ Կիպրոսը պէտք է Թուրքիոյ վերադարձնել, եթէ որեւէ փոփոխութիւն պիտի կատարուի ներկայ գոյավիճակին մէջ : Յունաստանի պատուիրակութեան հրահանգուած է ինքնորոշման իրաւունք պահանջել բանաւոր պայմանաժամի մը մէջ :

Ժողովը գոցփակ տեղի կ'ունենայ :

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի օր բացուեցաւ Ազգաժողովի զինաթափութեան յանձնախումբին նոր նստաշրջանը, Նիւ Եորքի մէջ, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Խ. Միութեան, Մեծն Բրիտանիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Գանատայի ներկայացուցիչներուն : Առաջին ձեռնարկն է այս, «Ժընեւի ոգին» փորձելու համար : Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, Ժիւլ Մոք (ընկերվարական) մանրամասնօրէն պարզեց իր երկրին ծրագիրը : Ամերիկեան պատուիրակը մասնաւորապէս ծանրացաւ օդանաւային հետազօտութեանց վրայ, ինչպէս առաջարկած էր նախագահ Այզընհաուըր : Անգլիոյ ներկայացուցիչը պարզեց վարչապետին ծրագիրը, աւելի ընդլայնելով զայն : Այդ ծրագրին համաձայն, հակակշիռը պէտք է գործադրուի զինեալ ուժերու թիւին եւ սպառազինութեանց, ռազմական խարիսխներուն, զօրանոցներուն, զինարաններուն, ծով. եւ օդային կայաններուն, հիւլէական հաստատութեանց եւն. վրայ : Հակակշիռը (ստուգում) կրնայ կատարուիլ օդանաւային եւ ցամաքային հետազօտութիւններով, իւրաքանչիւր պետութեան եւեւմուտքը քննելով, դիտարաններ հաստատելով ռազմագիտական կէտերու վրայ : Խ. Միութեան ներկայացուցիչը յիշեցնելէ ետք թէ Չորս Մեծերը Ժընեւի մէջ յանձն առած էին համախորհուրդ աշխատիլ՝ զինաթափութեան ընդունելի դրութիւն մը յօրինելու համար, բացատրեց թէ փոխադարձ վստահութիւնը անհրաժեշտ պայման է, սպառազինութիւնները կրճատելու եւ հիւլէական զէնքերը արգիլելու համար :

ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ համագումարին Բշ. օրուան նիստին մէջ, Իրաքի պատուիրակութիւնը բանաձեւ մը առաջարկեց, քննադատելով Ֆրանսական քաղաքականութիւնը Հիւս. Ափրիկէի մէջ : Բանաձեւը քուէարկուեցաւ 188ի դէմ 272 ձայնով : Ասոր վրայ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը հեռացաւ ժողովարահէն, եւ իր նախագահը, նախկին նախա-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՆՇԱՆ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐԸ

ԻԳ. ՑԱՆԿ

Նախորդ գումար	1.090.000
Պուլվար Օտտօ	
Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Զարդարեան	3.000
Տէր եւ Տիկ. Ա. Արմաղանեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Լ. Քէնտիրեան	1.000
Տէր եւ Տիկ. Մ. Տէր Մարտիրոսեան	1.000
Պ. Գալուստ Սաղըրեան	1.000
Ալեքսանեան եղբ.	1.000
Տէր եւ Տիկ. Յ. Փօլաքեան	500
Տէր եւ Տիկ. Կիւլեաններ	500
Տէր եւ Տիկ. Կ. Ասատուրեան	500
Տէր եւ Տիկ. Տ. Բարունակեան	500
Տէր եւ Տիկին Ա. Հայրապետեան	500
Տէր եւ Տիկ. Սուքիաս Քէօսէեան	500
Տիկ. Փ. Սուսիկեան	500
Պ. Սահակ Յարութիւնեան	500
Պ. Լեւոն Շահպազեան	500
Պ. Յովհ. Թէնիրեան	500
Պ. Մանուկ Մինսեան	400
Տիկ. Թագուհի Մսըրեան	200
Ընդհ. գումար	1.103.600

Պ. Յովհաննէս Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէր Նաճարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Պ. Թադէոս Գաոնիկեան, Տիկին Ընծայ Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Է. Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Պ. եւ Վ. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Փանոս Նաճարեան եւ զաւակները Պ. Նազարէթ Նաճարեան (Պէյրութ), Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Նաճարեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Նաճարեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկ. Պահրի Կիւրիւնլեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէր Ազխաչէրեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Սամիկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գաոնիկեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Փանոս Նիկողոսեան, ինչպէս եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին, քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

ՀԵՂԻՆԷ Յ. ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գաոնիկեան)

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, այսօր, չորեքշաբթի ժամը 15.30ին իր բնակարանը, 115 Պուլվ. Ֆօնթուազ, Լաֆրէթ :

Շոգեկառքը Կառ Սէն Լազարէն կը մեկնի ժամը 13.37ին, եւ 14.32ին : Իջնել Կառ Լաֆրէթ - Մօնթինեի :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

բար Մարիուս Մուլթէ յայտարարութիւն մը ուղղեց ժողովին, ուժգնօրէն բողոքելով եղած վերագրումներուն դէմ : Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ չեն կրնար ընդունիլ քուէներու բաշխումը, քանի որ Սուրիա եւ Լիբանան 21 ձայն ունին, այսինքն Ֆրանսայէն 7 ձայն աւելի, իսկ Ֆրանսան իր 14 քուէներով գրեթէ կը հաւասարի Սուտանի որ ունի 12 ձայն :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ - նախագահը, Նիքսըն, նոր ճառ մը խօսելով Պոսթընի մէջ, օտար նախկին ռազմիկներու առջեւ, բացատրեց թէ հինգ խոչընդոտներ կան խաղաղութեան ճամբուն վրայ եւ թէ միայն խորհրդային վարիչները կրնան հարթել զանոնք.— 1. Գերմանիոյ արհեստական բաժանումը. — 2. Զինարշաւը եւ հիւլէական յարձակման վախը, որ պիտի տեւէ, ցորչափ խորհրդային վարիչները չեն ընդունիր ազդու հակակշիռ մը.— 3. Երկաթեայ վարագոյրը փշաթելերով, ականներով եւ գնդացիրներով .— 4. Ստրանեակ երկիրներու գերութիւնը.— 5. Համայնավար լրտեսութեան ցանցը որ կը ղեկավարուի Մոսկուայի կողմէ : «Քանի կան այս խոչընդոտները, կարելի չէ իրական խաղաղութիւն սպասել Եւրոպայի եւ աշխարհի մնացեալ մասին մէջ» :

1954Ի ԶՕՐԱԴԱՍԻՆ զինուորները զօրքի տակ պիտի մնան : Նոյն ատեն զէնքի տակ պիտի առնուին 1953/2ի զօրադասին պատկանող զինուորները, որոնք կանուխէն արձակուած էին :

Imp. Araxes Rue Richer, Paris (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն անյապաղ կարգադրել առկախ հաշիւները, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ այս արձակուրդի շրջանին :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ,

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— ԼՈՆՏՈՆ, Տիգրան. — Շնորհակալութեամբ ստացանք ձեր ղրկած գիրքը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Ծունկուրտայեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Պչքըճեան եւ զաւակները Նուարդ եւ Կարպիս շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԵՂԻՇԷ ԾՈՒՆԿՈՒՐՏԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Մալաթիոյ Կրթասիրաց ընկերութեան Լիոնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Տէսին, հայրենակից Պ. Նազարէթ Ոսկիկեանի սրճարանին գեղեցիկ պարտէզին մէջ :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլորի ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԱՆԳԼ. ՃԱՌ ՄԸ ՀԱՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Դերենիկ եպիսկ. անցեալ յունիսին երբ Լոնտոն կը գտնուէր, Բրիտ. ձայնասփիւռի ընկերութեան հրաւէրով ճառ մը խօսեցաւ Հայ. Եկեղեցւոյ մասին : Ընկերութիւնը Յունիս 8ին ձայնագրեց այդ ճառը, որ պիտի ձայնասփռուի այսօր, չորեքշաբթի, 31 Օգոստոս, կէս օրէ վերջ ժամը 12.45էն մինչեւ 1 Լոնտոնի ժամով եւ 16.84 ալիքի վրայ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԲԵՐԴ ԵՒ ԻՐ ՇՐՋԱՆԸ

Գրեց՝ Մուստաֆա Ալաճեան
(ԲԱԲԳԷՆ ՔԱՀԱՆԱՅ)

Կը պարունակէ տեղագրական եւ ազգագրական մանրամասնութիւններ, Հայաշխարհի սարսափները, բուռ մը քաջերու արշաւը դէպի Կովկաս եւ ուրիշ անտիպ տեղեկութիւններ : (308 էջ) :

Գիրքը զարդարուած է շատ մը հազուագիւտ պատկերներով :

Գին 500 ֆրանք

Դիմել Եփրեմ Թեւանեանի, կամ Վահրիճ Եսայեանի,

38 - 40, Rue de la Montagne
Ste. Geneviève, Paris (5)

Իսկ Մարսէյլի մէջ.—
Խորէն Նազարէթեանի
7, Bld. Mouren la Cabucelle

Ինչպէս նաեւ Հայկ. գրատուները :